

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

КАФЕДРА ПРАВОВИХ НАУК ТА ФІЛОСОФІЇ

Актуальні проблеми суспільно-політичних наук (матеріали наукової конференції)

ВІННИЦЯ – 2018

УДК 32 (06)

ББК 66.0я43

З 41

Актуальні проблеми суспільно-політичних наук: збірник матеріалів наукової конференції / Упор. Яременко О.І., Лапшин С.А. Вінниця, 2018. 377 с.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №5 від 14 лютого 2018 р.)

У збірнику наукових праць на основі широкого кола джерел та літератури досліджуються актуальні проблеми політології, правознавства, соціології та історії.

Редакційна колегія:

О.І. Яременко, кандидат наук з державного управління, завідувач кафедри правових наук та філософії;

О.П.Конотопенко, кандидат філософських наук, доцент;

В.В.Кононенко, кандидат історичних наук, доцент;

С.А.Лапшин, кандидат історичних наук, доцент;

О.О.Петров, кандидат філологічних наук, заступник декана ФІМ;

Т.І.Пилипенко, старший викладач кафедри правових наук та філософії;

Ю.О.Савюк, старший лаборант кафедри правових наук та філософії (технічний редактор);

А.Зазулінська, член Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ВДПУ імені М. Коцюбинського;

Г.М.Куліков, член Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ВДПУ імені М. Коцюбинського.

© ВДПУ, 2018

© Автори статей

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	8
<i>Лапшин С.</i> ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ Е-ДЕКЛАРУВАННЯ КРАЇН ЄС З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ.....	9
<i>Левченко Б.</i> ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	16
<i>Гуйван Н.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ТА СОЦІОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ МОНІТОРИНГУ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ.....	20
<i>Сачко І.</i> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У СПОРТІ (НА ПРИКЛАДІ БОЙОВОГО ГОПАКУ).....	23
<i>Полубуткіна В.</i> ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ.....	27
<i>Філіпова Н.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ КЗ "ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 19 ВМР).....	32
<i>Ніколіна І., Лапшин С.</i> ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	37
<i>Куліков Г.</i> ОЦІНКА ВРЕХІТ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	42
<i>Савюк Ю.</i> ІДЕОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОУН-УПА.....	46
<i>Чередніченко І.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД.....	56
<i>Кузьменко І.</i> РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	60
СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4АА ФІМ	
<i>Абрамович В., Бойчук В.</i> ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ.....	64
<i>Глуцак О.</i> АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	67

<i>Кащенко Ю.</i> МОВНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XVIII – СЕРЕДИНА XIX СТ.).....	72
<i>Коваль В.</i> РЕСПУБЛІКАНСЬКА ТА ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ США.....	74
<i>Костюченко Є.</i> ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	79
<i>Маламура О.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	82
<i>Охота Я.</i> ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ГЕТЬМАНІВ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА І. ВИГОВСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	85
<i>Гафурова Л.</i> КОНСОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ (ЄС).....	91
<i>Кравчук А.</i> СУЧАСНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ	94
<i>Іващук А.</i> ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ У XXI СТОЛІТТІ.....	97
<i>Білоконь О.</i> ОСОБИСТИЙ БРЕНД В ПОЛІТИЦІ.....	101
<i>Гервас А.</i> МАСОВО- ТА СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У XXI СТ.....	104
<i>Кудрич В.</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	108
<i>Черниш О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	112
<i>Грабович М.</i> УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА.....	117
<i>Кучерук В.</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЧИННИКИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ.....	122
<i>Кассас К.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ СВОЇХ ПРАВ І СВОБОД.....	126

<i>Лукова С.</i> РОЛЬ МОНАРХА СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВОЮ.....	129
<i>Байрамян Е.</i> ОСНОВНІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ МОЛОДОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ.....	132
<i>Бондарук В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ПОЛІТИНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ	135
<i>Задворна О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ПОЛІТИНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ.....	138
<i>Лемницька А.</i> ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	143
<i>Ушакова І.</i> ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	146

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4БА ФІМ

<i>Адамлюк Я.П., Малай О.П.</i> УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	151
<i>Антосина А.</i> РОЛЬ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ РАСОВО-ЕТНІЧНОЇ ГРУПИ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ США.....	155
<i>Беспалько Н., Панова Ю.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США (АДМІНІСТРАЦІЯ Д.ТРАМПА) ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США.....	157
<i>Близнюк І.А.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ США.....	161
<i>Богатко А., Кондратюк І.</i> ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ.....	167
<i>Бойко Н.</i> РОЛЬ НСОУ «ПЛАСТ» У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ.....	169
<i>Голюк А.</i> ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	171
<i>Гончарук Ю.</i> ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ: АНАЛІЗ СВІТОВОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ.....	174
<i>Горовенко К.</i> МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ: ЙОГО РИСИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	176
<i>Деордієва А.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ.....	179

<i>Заярна К., Дьякова І.</i>	
КАНАДСЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	183
<i>Коваленко А.</i>	
ОСВОЄННЯ СПІЛЬНИХ ПРОСТОРІВ ЯК ВАЖЛИВА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ.....	189
<i>Коломієць Х.</i>	
ПРОПАГАНДА І ДЕМОКРАТІЯ.....	192
<i>Луцької А.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ НА НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА РЕЛІГІЙНІЙ ОСНОВІ.....	194
<i>Лученко В.</i>	
ПРЕТЕНЗІЇ УГОРЩИНИ ДО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ».....	197
<i>Мисник Я.</i>	
МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.....	200
<i>Неспосудна О.</i>	
МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДОНАЛЬДА ТРАМПА. ВИХІД США ЗІ ВСЕСВІТНЬОГО ДОГОВОРУ ПРО МІГРАЦІЮ.....	203
<i>Панова Ю.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА "ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН" США І ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	205
<i>Пащенко О.</i>	
ВРЕХІТ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	210
<i>Теліцина М.</i>	
ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА У КІНО.....	214
<i>Яблонська Д.</i>	
«ОЛЬСТЕРСЬКА ПРОБЛЕМА» В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА.....	217

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4ВА ФІМ

<i>Адамчик А.</i>	
ВИБОРЧА СИСТЕМА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ.....	220
<i>Апасова К.</i>	
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США В РОКИ ПРЕЗИДЕНСТВА Б. ОБАМИ.....	223
<i>Баранова Т.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ІЗ ЄС.....	229
<i>Білик В.</i>	
Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ.....	232
<i>Войтко А.</i>	
ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ.....	236

<i>Грига Я.</i>	РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА.....	239
<i>Крук І., Ощипок І.</i>	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА США	246
<i>Кучер І.</i>	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЛІДЕРСТВА.....	252
<i>Кучер М.</i>	ІНФОРМАЦІЙНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ.....	257
<i>Лебедєва А.</i>	РЕЛІГІЯ В ДЕРЖАВНИХ ШКОЛАХ США.....	263
<i>Мизинюк Д.</i>	ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КАНАДИ.....	267
<i>Несміянова А.</i>	ІМІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА США.....	272
<i>Олійник А.</i>	ІМІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.....	274
<i>Паламарчук І.</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА США.....	277
<i>Петришина І.</i>	ПОЛІТИКА УРЯДУ НОВИХ ЛЕЙБОРИСТІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	280
<i>Петрусь Ю.</i>	ТЕРОРИЗМ У США.....	285
<i>Прокопенко А.</i>	РЕФЕРЕНДУМ ЯК ІНСТИТУТ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	288
<i>Плахотнюк А.</i>	СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	291
<i>Руда В.</i>	ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА США.....	295
<i>Степаненко М.</i>	СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ У НІМЕЧЧИНІ.....	300
<i>Федоринчик А.</i>	ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	303
<i>Чорна А.</i>	РОЛЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	306
<i>Шнайдрок А.</i>		

ВПЛИВ МЕНТАЛІТЕТУ ГРОМАДЯН НА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ.....	309
<i>Юрченко Л.</i>	
САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США.....	314
СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4ДН ФІМ	
<i>Бритасова О.</i>	
ВНЕСОК ПРЕЗИДЕНТА ЛЕОНІДА КРАВЧУКА НА ПЕРШИХ ЕТАПАХ СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	319
<i>Любенька Ю.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛІ ЖІНКИ-ЛІДЕРА У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ.....	322
<i>Слободянюк М.</i>	
ПРАВОВА ДЕРЖАВА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО.....	328
<i>Коваль О.</i>	
НАЦИЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	336
<i>Ядров А.</i>	
ЄВРОМАЙДАН. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ.....	338
<i>Рубанська В.</i>	
ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	340
СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4РР ФІМ	
<i>Каспрук О.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ.....	345
<i>Кирик І.</i>	
МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ОБ'ЄДНАННЯ НАЦІЇ ЧИ ПОЛІТИЧНА ПРОВОКАЦІЯ.....	348
<i>Кравчук О.</i>	
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	350
<i>Маринич Р.</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ.....	354
<i>Міщенко І.</i>	
ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	360
<i>Мокріщева О.</i>	
ПОЛІТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ.....	364
<i>Сулима Я.</i>	
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА РОСІЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	366
<i>Ходницька Т.</i>	
БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН В УКРАЇНІ.....	370

ВСТУПНЕ СЛОВО

Завдання суспільно-політичних дисциплін спрямовані на те, щоб розширити кругозір молодих спеціалістів, пояснити їм принципи, за якими існує та функціонує наше суспільство та держава. Водночас, жодне сучасне суспільство неможливо уявити без політичної складової.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Політологія» є політична сфера суспільства, роль і функції політики, закони її розвитку, а також політичні інститути, їх устрій і функціонування. Політологія також надає майбутнім спеціалістам знаннями про способи і форми їх участі у політичному житті держави, дає розуміння типів динаміки політичних процесів, визначає зміст і шляхи формування політичної культури, різноманітність сучасних концепцій суспільного розвитку і рушійні сили світового прогресу.

В наші часи в Україні існує ціла низка політичних проблем: військова агресія Російської федерації, нехтування національними інтересами, корупція, бюрократія, політична нестабільність.

Саме політологія має сприяти формуванню громадянської позиції у студентів, розвитку патріотичних почуттів та бажання зробити щось для своєї Батьківщини. Тому викладання суспільно-політичних дисциплін дозволяє сформувати знання студентів про політичне становище України, її внутрішньо- та зовнішньополітичні відносини; сформувати чітку громадянську позицію та пробудити зацікавленість політичним життям нашої держави.

В цьому процесі надзвичайно важливе значення має не лише вивчення суспільно-політичних дисциплін, а й самостійні дослідження студентів. Наукові дослідження, які представлені у даному збірнику, засвідчують високий рівень підготовки студентів, їх володіння технікою наукового-аналітичного пізнання та відповідне уявлення щодо особливостей політичного аналізу та узагальнення.

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ Е-ДЕКЛАРУВАННЯ КРАЇН ЄС З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У статті на основі аналізу досвіду Е-декларування країн Європейського Союзу сформульовано основні напрями удосконалення правового механізму боротьби з корупцією в Україні. Основну увагу приділено можливому застосуванню правових засобів боротьби і запобіганню корупції.

Ключові слова: корупція, імплементація, Європейський Союз, Е-декларування.

В сучасному світі корупція визнана однією із глобальних проблем. Відповідно і боротьбі з нею повинна приділятися значна увага і дієві заходи. Результатом усвідомлення даного твердження стало прийняття ряду нормативно-правових актів міжнародними організаціями: ООН, ОЕСтаР, Рада Європи, ЄС та ін. Враховуючи компетенції цих органів юридичні акти носять імперативний або рекомендаційний характер. Проте. Спільною їх метою є формування уніфікованих стандартів боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні.

Поставлена проблема знайшла відображення у дослідженнях юристів, політологів, громадських діячів. Зокрема, відзначимо наукові розробки Метельова Т., Соснін О., Чемерис І., Чепелюк В., Чубата Л. та ін.

Корупція є однією із найбільших перешкод у формуванні потужної, розвиненої, демократичної української держави. Особливої актуальності вирішення цього питання набуло після Революції гідності. Правовою базою антикорупційної боротьби в Україні є:

- Конституція України.
- Кримінальний кодекс України, Розділ XVII, «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».
- Кримінальний процесуальний кодекс України.
- Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року №3341-ХП.
- Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року №393/96-ВР.
- Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року №2939-VI.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» 7 квітня 2011 року №3207-VI.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 року №221-VII (зміни до ст.ст. 354, 368, 369, 370 КК України).
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» від 14 травня 2013 року №224-VII.

- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 - 2017 роки» від 14 жовтня 2014 року №1699-VII.

- Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII.

- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року №1698-VII.

- Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII.

- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. №950 «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015 - 2017 роки».

- Наказ Міністерства юстиції України від 23 червня 2010 року №1380/5 «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів».

Сутність антикорупційного законодавства полягає в наступному:

1) обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції:

- запобігти конфлікту інтересів,

- нормативно визначити рамки етичної поведінки особи, уповноваженої на виконання завдань і функцій держави,

- зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;

2) чітко визначити ознаки і склад корупційних правопорушень:

3) передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення,

4) належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції [1].

Крім того, згідно із Законодавством державні службовці повинні здійснювати е-декларування доходів та витрат не лише власних, але й близьких родичів. Прийняття вказаного законодавства стало важливим кроком у боротьбі із корупцією в Україні.

Відповідно до прийнятого законодавства було утворено ряд спеціалізованих органів, основним напрямком роботи є саме боротьба із корупцією. Зокрема, **Національне антикорупційне бюро** - правоохоронний орган з широкими силовими повноваженнями, на який покладається попередження, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів та **Національне агентство з запобігання корупції** - центральний орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, **Спеціалізована антикорупційна прокуратура** - самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України, на який покладається: 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; 3) представництво інтересів

громадянина або держави в суді у випадках, передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями [2].

Проте, їх ефективність є недостатньою, що пояснюється слабким рівнем верховенства закону і відсутністю дієвих механізмів контролю за їх виконанням. Корупція - це негативне явище, яке створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку української держави і суспільства, конституційному ладу.

Враховуючи євро інтеграційний курс України, вважаємо за доцільне Проаналізувати досвід країн-ЄС у напрямку боротьби з корупцією.

Бельгія

Бельгію сьогодні неможливо уявити без телекомунікаційних технологій. За даними опитувань, 51% користувачів персональних комп'ютерів використовують їх головним чином для виходу в Інтернет. Інші 49%, що не мають прямого відношення до роботи з Інтернетом, дещо недовірливо ставляться до використання телекомунікаційних мереж.

Співвідношення між цими двома групами не настільки велике, однак все-таки переважає частина, що стежить за нововведеннями, які прийшли через Інтернет. Невипадково в Бельгії діє гасло: "Інтернет для всіх". Можна розцінювати його так: персональний комп'ютер на робочому столі або ноутбук як абонемент, що веде до різних асоціацій, бібліотек, дає змогу здійснювати фінансові операції, у тому числі подавати податкову звітність.

Уряд Бельгії докладє всіх зусиль для поліпшення якості Інтернету і створює нові способи подання звітності як для пересічних громадян, так і для підприємців. Серед переваг – поява Tax-on-web. Подібна практика проста у використанні. Подання звітності відбувається прямо з підприємства до податкових органів. Таким чином, обсяг операцій, які здійснюються через Інтернет, збільшується.

Данія

Для подання декларацій в електронному вигляді платники податків можуть скористатися не лише такими загально прийнятими у світі способами як електронна пошта або Інтернет, а також скористатися системою телефонного зв'язку.

Для ідентифікації платника податків, за його бажанням, може використовуватись або електронний цифровий підпис або ПН – код. Надати заяву щодо отримання цифрового підпису або ПН-коду платник може через інформаційну сторінку митних та податкових органів. Сформований за заявою ПН – код надсилається платнику податків поштою або СМС до мобільного телефону. Активація прикладного програмного забезпечення для використання електронного цифрового підпису здійснюється автоматично через Інтернет за вказаною у заяві електронною адресою.

Крім того, слід відзначити, що у Данії податкові декларації заповнюються податковими органами (попереднє заповнення). Попередньо заповнені декларації система надсилає платнику для внесення поправок (за наявності) поштою, через Інтернет або систему голосової відповіді. Відкоригувати декларацію так легко, що це може зробити навіть дитина.

Ірландія

Ще в 1997 році Комісією інформаційного суспільства Ірландії було проголошено необхідність впровадження “самообслуговування по Інтернету”. А у вересні 2000 року була впроваджена система РОС [5].

Служба доходів он-лайн (РОС) дозволяє здійснювати електронне декларування та сплату різних податків та зборів (21 вид) у зручний час (24 години на добу) та у зручному місці усім своїм клієнтам та їх агентам. РОС – це повністю інтегрована Інтернет-система.

РОС пропонує надійний захищений цілодобовий доступ з використанням Інфраструктури громадських ключів для аутентифікації, конфіденційності, безвідмовності та прозорості. Послуга електронного декларування та електронної сплати дозволяє уникнути канцелярських помилок, пропонуючи прості для користувачів форми з вбудованими інструментами оцінки та калькуляторами. Вона забезпечує миттєве повідомлення про операції, швидку обробку декларацій та видачу нарахувань, рахунків тощо до захищеної вхідної скриньки користувача.

Клієнти або їх агенти можуть побачити деталі свого податкового рахунку в режимі он-лайн, а саме - деталі заповнених декларацій, або тих, що належить заповнити, здійснених платежів, відшкодувань та винагород та деталі щодо сплати податків.

Для полегшення використання електронних підписів було впроваджене відповідне законодавство, що передбачає затвердження осіб, які мають право передавати інформацію у затверджений спосіб, тобто використовуючи РОС.

Зміна у законодавстві:

- дозволяє затвердженій або уповноваженій особі здійснювати електронну передачу інформації, яка вимагається у податковій декларації, від імені платника податків без потреби підпису платника податків. Після виконання цих дій особа, зобов’язана подавати декларацію, вважається такою, що виконала свої зобов’язання;

- позбавляє потреби подавати супровідну документацію або декларації;
- дозволяє визнання електронної передачі в юридичних цілях;
- гарантує, що декларацію не буде відхилено на наступних етапах.

Люксембург

Із набранням чинності податкової реформи 2001 – 2002 років Люксембург став однією з перших країн Європи, в якій сплачують податки через Інтернет.

За даними Організації учасників економічного розвитку підприємства й організації, Люксембург посідає перше місце серед організацій європейських країн, що подають податкову звітність через Інтернет, а громадяни, які подають звіт через Інтернет, – друге місце.

На урядовому сайті розміщено формуляри із заповнення податкових декларацій, проте для користування ними необхідно мати ідентифікаційний номер.

Німеччина

Німеччина однією з перших у 1997 році прийняла закон про електронно-цифровий підпис. Податкові декларації електронною поштою німці здають з 1999 року. Але іноді відправлення електронної звітності доводиться дублювати звичайною поштою.

Наприклад, це стосується декларації з прибуткового податку. Роздрукувати потрібну декларацію можна з тієї ж програми, яка відправляє звіт по e-mail.

Словенія

У листопаді 2003 року Державна податкова адміністрація Словенії впровадила систему електронної податкової звітності. Спочатку системою могли користуватися лише компанії, які у такий спосіб реєстрували свої декларації з ПДВ, а згодом — всі громадяни для декларування доходів.

Систему також використовують для заповнення заявок на відшкодування ПДВ під час обміну товарами серед країн Європейського Союзу; крім того, вона дає змогу фірмам з країн, що не є членами ЄС, зареєструватися і сплачувати ПДВ з онлайн-продажу для будь-якої країни Європейського Союзу, відповідно до директиви ЄС про електронну торгівлю.

Передбачено додатковий сервіс для професійних бухгалтерів-консультантів і фірм, що консультують стосовно бухгалтерських питань, послугами яких у Словенії користуються здебільшого невеличкі підприємства без власних бухгалтерських відділів. Інші організації — урядові установи, страхові компанії — також використовують систему для здійснення різноманітних соціальних платежів: внесків медичного, пенсійного та соціального страхування, страхування на випадок безробіття.

При цьому Державна податкова адміністрація Словенії безпосередньо не видає цифрових сертифікатів, а приймає їх. Видаються вони будь-яким з п'яти центрів авторизації, що діють у країні. У планах на майбутнє — підтримка сертифікатів, виданих будь-яким центром сертифікації ЄС.

Таким чином, зареєструватися дуже легко. Рахуйте до трьох — і ви вже в системі. Все, що вам необхідно мати, — доступ до Інтернету та веб-браузер. Система сама розпізнає ваш цифровий сертифікат і отримує звідти всю необхідну інформацію.

Словаччина

Подання електронної звітності у Словаччині регулюється двома законодавчими актами - про електронний підпис, де визначені основні правила видачі та використання електронного підпису в цілях комунікацій з державними та публічними органами та про адміністрування податків, який регулює специфічні шляхи електронної звітності, шляхи передачі електронних документів та деякі зобов'язання податкової адміністрації щодо електронної комунікації з платниками податків.

Система електронної звітності у словацькій податковій адміністрації була впроваджена у практику в 2005 році. Електронні послуги в т. ч. доступ до певних даних про платників податків у базі даних інформаційної системи податкової адміністрації надаються через електронний портал податкової адміністрації (офіційний веб-сайт). Використання можливості електронної звітності платниками податків має тенденцію до зростання, незважаючи на низький рівень розповсюдження захищеного електронного підпису через відносно високу його вартість та той факт, що поки що він використовується лише в цілях спілкування з податковою адміністрацією.

Нині у Словаччині існує офіс електронного прийняття документів, що веде облік всіх електронних документів, які заповнюються і надсилаються, а також видає

підтвердження про отримання електронних документів. Цей офіс також включає в себе інструмент для створення та перевірки захищених електронних підписів.

Франція

Подання звітності у Франції відбувається через Інтернет. Робота податкових інспекцій із впровадженням електронної системи полегшилася, до того ж переваги відчули на собі як ті, хто подає звіти, так і ті, хто їх приймає. Так, у 2008 році 7,5 млн. платників податків заповнили і подали декларації телекомунікаційними каналами зв'язку.

Крім цього, через Інтернет можна порахувати свої податки, вибираючи потрібне поле, заповнюючи обов'язкові рядки, відповідаючи на запитання. Причому зробити калькуляцію можна як на поточний період, так і підрахувати свої податки на майбутнє.

Насправді громадяни відчули переваги подання звітності через Інтернет, а саме:

- на сайті можна одержати консультацію щодо заповнення податкових форм і подати звітність;
- довідатися про стан свого податкового рахунку за останні три роки, стан платежів, реєстр термінів оплати;
- здійснити самостійно розрахунок своїх податків на поточний період і на майбутній період протягом року;
- заповнити декларації з податків, автоматично їх обрахувати, відправити й одержати повідомлення про оплату;
- відправити повідомлення про сплату податків і відразу ж одержати формуляр;
- надіслати персоналізовану інформацію про сплату податків листом до податкових органів.

Естонія

Закон Естонії про систему оподаткування дозволяє платникам податків самим обирати спосіб подання податкових декларацій. Проте Міністерство фінансів зобов'язало всі державні установи, які мають доступ до Інтернету, подавати податкові декларації в електронній формі. Естонська рада податків та митниці спонукали платників податків використовувати електронний канал, що сприяло успіху запровадження електронної звітності.

Що стосується процедури ідентифікації особи при поданні електронної звітності, то нині в Естонії ідентифікація можлива трьома шляхами: через Інтернет-представництва банків, з використанням ідентифікаційних карток або через веб-сторінку.

У разі виникнення у платника податків проблем при заповненні електронних декларацій він може по телефону отримати допомогу від податківців [3].

Таким чином, для боротьби з корупцією країни-ЄС вживають заходи превентивного характеру – створюють спеціалізовані установи, організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення. За умов наявності масштабної корупції в Україні пріоритетними є заходи щодо усунення її причин, а вже потім – боротьба з конкретними виявами.

На нашу думку, однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед, правоохоронних та судових органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями.

Практика роботи правоохоронних та судових органів країн ЄС у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми.

Практичний досвід європейських держав у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформулювати уявлення про основи ефективної національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Відповідно, наразі вітчизняна влада повинна:

- розробити єдину державну політику в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;
- забезпечити ефективне функціонування спеціальних антикорупційних органів, незалежних від усіх гілок влади;
- забезпечити незалежне функціонування судової влади, за прикладом відповідних систем європейських держав [4].

Список використаної літератури:

1. Чинне антикорупційне законодавство Режим доступу: <http://dpfu.dp.ua/index.php/zapobigannya-proyavam-koruptsiji/normativna-baza/155-chinne-antikoruptsiyne-zakonodavstvo>
2. Проневич О.С. Інститут спеціалізованої антикорупційної прокуратури в європейській державно-правовій традиції / О.С. Проневич // Форум права. - 2015. - № 1. — С. 261-268.
3. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції. Режим доступу: <http://stepup.press/antikor-culture/item/412-mijnarodnij-dosvid-shodo-zapobigannya-ta-protidiji-korupcii>
4. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу / Н.Задирака, Р.Кабанець // Журнал Верховної Ради України «Віче». - №10 травень 2014 р.
5. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління / О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Lapshin S..

USE OF E-DECLARATION OF EU COUNTRIES WITH THE AIM OF IMPROVING UKRAINE'S LEGISLATION IN THE FIELD OF COMBATING CORRUPTION

In the article, based on the analysis of the experience of E-Declaration of the European Union countries, the main directions of improvement of the legal mechanism of combating corruption in Ukraine are formulated. The main attention is paid to possible application of legal means of struggle and prevention of corruption.

Key words: corruption, implementation, European Union, E-declaration.

Левченко Б.

студент групи ЗАІП ФІЕП

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті на основі аналізу нормативних актів, які регулюють виховний процес дітей дошкільного віку, а також передовий педагогічний досвід, проаналізовано особливості, напрямки та значення формування патріотизму.

Ключові слова: патріотизм, освітнє середовище, дошкільна освіта, виховання.

В сучасних умовах гібридної війни Російської федерації, намаганнях поставити під сумнів можливість функціонування України як незалежної, суверенної держави, надзвичайно важливого значення набуває позиція громадян нашої держави [6; С. 4]. Історичні реалії засвідчили, що саме патріотично налаштовані громадяни є основою української держави. Тому питання формування патріотизму у підростаючого покоління – це першочергове завдання як державних органів, так і громадських інституцій.

Законом України «Про дошкільну освіту» визначені найважливіші педагогічні завдання: виховання у дітей любові до України, поваги до народних звичаїв і традицій, шанобливого ставлення до родини, оточення та довкілля.

Державний стандарт, як базовий компонент дошкільної освіти, визначає ознайомлення дітей з поняттями «людство», «народ», «держави», з правами та обов'язками громадян України.

Програмою передбачається, відповідно до Концепції дошкільного виховання, розвиток у дітей національної культури, а саме: гуманізму, гідності, честі, совісті; виховання дітей з огляду на історичне минуле, яке формує у них інтернаціоналізм і патріотизм.

Виховувати патріотизм потрібно починаючи з дошкільного віку. У цьому полягає актуальність проблеми. Адже саме в цей період відбувається формування емоцій, відчуттів, мислення, розвиток культурно-ціннісних орієнтацій, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, усвідомлення себе в навколишньому світі.

Вчені неодноразово звертали свою увагу на важливість і значущість патріотичного виховання дітей дошкільного віку, але не було розроблено цілісної системи роботи в даному напрямі. Характерною особливістю досліджень, пов'язаних з вихованням патріотизму дітей дошкільного віку, є звернення до окремих аспектів проблеми. В роботах Т.Доронової чітко простежується ідея патріотичного виховання, але поняття «виховання патріотизму» не використовується; в дослідженні С.Н. Николаєвої патріотичне виховання розглядається в руслі екологічного виховання; Т.С. Комарова,

Т.А. Ротанова, В.І. Логінова, Т.З. Бабаєва, Н.А. Ноткіна, О.Л. Князева, М.Д. Маханєва, Е.В. Пчелінцева; Л.Е. Ніконова, Е.І. Корнєєва акцентують увагу на залученні дітей до культурної спадщини народу. Дослідники С.А. Козлова і Т.А. Кулікова пропонують залучати дітей до пізнання ними Батьківщини.

Особливості виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку є головною метою дослідження.

Патріотизм - це любов і відданість своїй Батьківщині і своєму народу. Не може бути громадянином людина, яка не готова оберігати честь і славу Батьківщини. Кожен громадянин при необхідності повинен бути готовий віддати життя за свободу і незалежність своєї країни, за добробут і щастя народу. Патріотизм передбачає гордість за матеріальні і духовні досягнення свого народу, бажання збереження характерних особливостей, культурного надбання Батьківщини і співставлення себе з іншими членами свого народу, постійна готовність підкоряти свої особисті інтереси інтересам загалу, в якому живеш, та захищати інтереси своєї громади, народу в цілому [5; С.70, 7;С.36].

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня. Приклад дорослих має важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дітей, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання [2; С. 32].

До основних напрямів патріотичного виховання відносять:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- краєзнавство;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- формування знань про людство [4].

Віковий етап, на якому активно формуються у дітей патріотичні почуття є важливим критерієм патріотичного виховання. Середній дошкільний вік є найсприятливішим для початку патріотичного виховання, тому що у дитини проявляється інтерес до соціального світу і суспільних явищ.

Концепція дошкільного виховання в Україні актуалізує народознавчі, українознавчі та краєзнавчі напрями. На це орієнтують і різноманітні програми дошкільного виховання.

У розділі «Дитина і навколишній світ» програми виховання «Малятко» окреслено завдання ознайомлення дітей з явищами суспільного життя за напрямами, зміст яких поглиблюється у кожній наступній віковій групі. Знати назву рідного села (міста) діти мають знати вже у молодшій групі, а в середній повинні мати певні уявлення про Батьківщину. Діти повинні знати що люди, які мають спільну батьківщину, - це народ, а ті, що народилися і живуть в Україні - український народ. В народі з роду в рід передаються мова, пісні, повага до старших, любов до дітей і рідного дому.

Формування у дітей уявлень про історію рідного міста (села), походження його назви і назв вулиць, географічні та історичні пам'ятки рідного краю, передбачені програмою.

Прилучення до народознавства – вивчення побуту, звичаїв, традицій і культури рідного народу в цілому є важливим напрямом патріотичного виховання. Дітей знайомлять з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Важливу роль у вихованні дітей відіграють народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління. Залучаючи дітей до народознавства вони поступово утверджуватимуться у думці, що кожен народ має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки), розширюючи уявлення про народні промисли (вишивка, петриківський розпис, яворівська іграшка), вони поступово отримують цілісне уявлення про своєрідність українського народу. Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. Вихователь, при цьому, повинен піклуватися про збагачення знань, а саме про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей. Діти залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодії.

І.Бех, говорячи про напрямки і принципи дошкільного виховання, наголошує на необхідності дотримання принципу національної спрямованості, який передбачає формування в дітей самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури. Кожен з перелічених принципів патріотичного виховання більшою чи меншою мірою стосується всіх напрямів виховання [1; С.3].

У дошкільних навчальних закладах реалізація програми національного виховання вимагає врахування вікових особливостей дітей. Відповідно до цього слід організовувати і проводити навчально-виховний процес.

У процесі становлення національного самоусвідомлення О.Вишневський виділив три етапи.

Першим є етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення. За твердженнями вченого, саме в цей період, закладається «коріння патріотизму». Згідно з теорією О.Вишневського, саме під час першого етапу відбувається усвідомлення дитиною своєї етнічної приналежності. Вже з перших днів життя дитина формується під впливом материнської мови, колискової пісні, казки. Підростаючи, діти починають брати участь у народних святах та обрядах, засвоюють народні пісні, залучаються до процесу народної творчості. Дуже активними є діти дошкільного віку, вони з радістю залучаються до народних життєвих дійств (коляда, віншування, гаївки, писанки, вертеп). Традиції, звичаї та обряди мають значний вплив на виховання, і не тільки національне, оскільки вони завжди підтримуються силою громадської думки і періодично повторюються. Шанобливе ставлення до видатних українських історичних і культурних діячів діти засвоюють у сім'ї та дитячому садку, беруть участь у

вшануванні їхньої пам'яті. Також у дошкільному віці формується культ рідного дому, сім'ї, рідного села, культ предків, дитина знайомиться з національними та етнічними символами [8; С.16].

Для дитини характерна стадія казково-міфологічного ставлення до етнічного світу, сприйняття нею себе в етнічному світі формується через казково-таємничі образи, що представлені в міфах, казках, легендах, народних іграх. У процесі прилучення до народної мудрості вона переживає всі вчинки разом з "культурними героями", з якими свідомо ідентифікує себе. Отже, на основі казково-міфологічних уявлень про світ відбувається у дітей формування етнічної самосвідомості [5; С.3-5].

Таким чином, важливим періодом у становленні особистості є дитинство. В цей час формуються фундаментальні якості людини, основи світосприйняття, ставлення до себе та свого місця в світі. Можливим це стає завдяки інтенсивному розвитку фізіологічних та психологічних якостей дітей у цей віковий період. Саме в період дошкільного віку закладаються основи свідомості і самосвідомості. Цей час є найсприятливішим для формування в неї першооснов національної самосвідомості, які включають усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові та поваги до національної мови, традицій, символіки, зародження фундаментальних рис національного характеру.

Список використаної літератури:

1. Бех І.Д. Законопростір сучасного виховного процесу /І.Д. Бех // Дошкільне виховання. – № 2. – 2004. – С. 3.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн.1.: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. Видання /І.Д. Бех– К., Знання 2003. – С. 32-44.
3. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підруч. для ВНЗ /А.М. Богуш, Н. А. Гавриш. – К., Слово 2008. – С. 40-48.
4. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі /А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К., Знання 2002. – С. 36-49.
5. Вишневецький О.А. Громадянське виховання: благо чи небезпека? /О.А. Вишневецький // Освіта. – 2000. – № 44. – С. 3-5.
5. Гончарук Т.В. Політологія /Т.В. Гончарук. – Тернопіль, 2013. – 370 с.
6. Лапшин С.А. Організація національно-патріотичного виховання студентів як чинник національної безпеки України /С.А.Лапшин // Використання соціологічних методів у процесі дослідження питання патріотизму: Матеріали «круглого столу» студентів факультету іноземних мов. – Вінниця: ВДПУ, 2016. – С.4-7.
7. Лапшин С.А. Національно-патріотичне виховання студентів ВНЗ / С.А. Лапшин // Вісник інституту історії, етнології і права: Збірник наукових праць. – Вип.14. – Вінниця, 2016. – С. 33-36.

8. Коломієць А.М. Функції освіти в період становлення інформаційного суспільства / А. М. Коломієць // Теорія і практика управління соціальними системами / Щоквартальний наук.-практ. журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2007. – №1. – С.15-23.

*Гуйван Н.
студентка ЗАІП ФІЕП*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ УКРАЇНИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ТА СОЦІОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ МОНІТОРИНГУ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті на основі аналізу нормативно-правових актів, досвіду педагогів та вихователів досліджуються особливості національно-патріотичного виховання молоді. Проаналізовано можливості застосування інструментарію соціологічної науки як засобу моніторингу національно-патріотичного виховання молоді.

Ключові слова: освітнє середовище, національно-патріотичне виховання, моніторинг, соціологія.

В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України.

Актуальність національно-патріотичного виховання громадян, особливо дітей та молоді, зумовлюється процесом консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають дальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання, оптимізації державної політики у зазначеній сфері [4].

Національно-патріотичне виховання в Україні забезпечене нормативно-правовою базою. Основними нормативно-правовими актами щодо даного питання, які були видані за останні декілька років, є:

1. Лист ІМЗО від 28.12.2015 №2.1/10-1283 "Про стан виконання Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді"

2. Наказ ІМЗО від 9.12.2015 №21 "Про утворення робочої групи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді"

3. Наказ МОН від 16.06.2015 №641 "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах"

4. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року №580 "Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки"

5. Указ Президента України від 12 червня 2015 року №334 "Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді"

Згідно з Наказом МОН від 16.06.2015 №641 "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах", національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. [2].

Також в даному документі вказані етапи впровадження національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

На першому етапі планується :

- створення нормативно-правового підґрунтя, інформаційно-методичного забезпечення для здійснення національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- створення Центру патріотичного виховання у підпорядкуванні Міністерства освіти і науки України;
- створення інформаційного ресурсу, присвяченого цій тематиці [7];

На другому етапі передбачається:

- розроблення програм, навчально-методичних посібників з предметів гуманітарно-соціального спрямування для дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та вищих освітніх закладів, спрямованих на патріотичне виховання дітей та молоді;
- підготовка та видання науково-методичних посібників і методичних рекомендацій з організації виховних заходів, роботи клубів, центрів патріотичного виховання тощо;

На третьому етапі забезпечується :

- проведення моніторингу системи патріотичного виховання дітей та молоді за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування;
- проведення науково-методичних конференцій, створення банку передового педагогічного досвіду на інформаційному WEB-ресурсі;
- аналіз здобутого, встановлення досягнень і викликів, корекція навчально-виховних впливів з урахуванням результатів моніторингу [2].

Отже, саме соціологічні дослідження відіграють важливе значення у впровадженні національно-патріотичного виховання, так як завдяки їм здійснюється моніторинг та контроль ефективності даної концепції.

Так, значний відсоток загальнодержавних соціологічних досліджень присвячений саме проблемі патріотизму. За останні три роки було проведено декілька загальнодержавних соціологічних опитувань на дану тему.

В 2014 році Соціологічною групою «Рейтинг» було проведено дослідження на тему «Динаміка патріотичних настроїв», в ході якого було зібрано думку 2000 громадян України віком від 18 років. Згідно з результатами опитування, 86% опитаних українців вважають себе патріотами своєї країни. При цьому, однозначно характеризують себе як патріотів 50%, ще 36% – швидше так, ніж ні. Лише 6% не вважають себе патріотами, 8% - не змогли визначитися. Порівнюючи з 2013 роком, кількість людей, які вважають себе патріотами збільшилася з 81 до 86%, а порівняно з 2010 роком – з 76 до 86%. Разом із цим, більш ніж вдвічі зменшилася кількість тих, хто не вважає себе патріотом (з 15% у 2010 році проти 6% у 2014) [1].

В 2016 році за замовленням міністерства молоді та спорту України було проведено дослідження на тему «Цінності української молоді», до якого були включені питання про патріотичну свідомість та національно-патріотичне виховання. За результатами дослідження, майже всі опитані молоді люди вважають Україну своєю Батьківщиною (91,8%), переважна більшість опитаних знає текст гімну України (78,9%) та пишаються своїм громадянством (78,5%), а також цікавляться історією України (75,3%). Більше половини респондентів вважає, що громадяни України повинні добре володіти українською мовою (64,8%) [5].

В серпні 2017 р. Соціологічна група «Рейтинг» провела опитування, аналогічне до опитування 2014 року. За результатами дослідження, 83% опитаних зазначили, що вважають себе патріотами своєї країни. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року загальна кількість патріотично настроєних громадян майже не змінилася. Лише 10% висловили протилежні міркування, ще 7% не змогли дати відповіді на це питання [3].

Отже, можна сказати, що питання національно-патріотичного виховання є одним з найбільш актуальних не тільки для освіти та науки України, а й для вищих державних органів, так як виховання свідомих громадян України є запорукою існування цілісної, високорозвиненої держави [6; С.247]. Для здійснення моніторингу громадської думки про національно-патріотичну політику влади важливим є проведення соціологічних досліджень на дану тему, їх аналіз кваліфікованими науковцями та відповідна реакція з боку державних органів за потреби. Існування такої системи забезпечить успішне виконання основних завдань національно-патріотичного виховання.

Список використаної літератури:

1. Динаміка патріотичних настроїв: серпень 2014: звіт соціологічного дослідження // [Електронний ресурс]. – Соціологічна група «Рейтинг», 2014. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_patrioticheskikh_nastroeniy.html

2. Наказ МОН від 16.06.2015 №641 "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах" //

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKYkJ2bWRiRmxFcms/view>

3. Патріотичні настрої українців: серпень 2017: звіт соціологічного дослідження // [Електронний ресурс]. – Соціологічна група «Рейтинг», 2017. – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/patrioticheskie_nastroeniya_ukraincev.html

4. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

5. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді // [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit__doslidjennya_2016.pdf

6. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А.Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

7. Коломієць А. М. Інформатизація професійної освіти як чинник і наслідок інформатизації суспільства / А.М. Коломієць // Освітнянські обрії: реалії та перспективи: зб. наук. пр. – К.: ІТТО, 2007. – №1(1). – С.401-406.

Сачко І.

студентка групи 4ФВЗ ФФВС

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У СПОРТІ (НА ПРИКЛАДІ БОЙОВОГО ГОПАКУ)

У статті досліджується проблеми національно-патріотичного виховання у спорті. Розкрито сутність концептуального осмислення нової концепції та його основні вимоги, визначено та схарактеризовано складники системи національно-патріотичного виховання виходячи з реалій сьогодення. Проаналізовано особливості національно-патріотичної складової національного виду спорту – Бойового Гопаку.

Ключові слова: концепція, осмислення, національно-патріотичне виховання, спорт.

Останнім часом Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для майбутнього. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії націонал-патріотичного виховання молоді. Оскільки саме молодь є активним учасником державотворчих процесів.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як основоположні напрями, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь [1, 5].

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної Незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нової особистості, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Відтак, враховуючи всі обставини, виникає гостра потреба у осмисленні новоприйнятої концепції, доповненні та подальшому розвитку нової стратегії цілеспрямованого і ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства, громадянина-патріота України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Основи національного виховання закладено вітчизняними філософами та громадськими діячами - Г.Сковородою, М.Драгомановим, М.Грушевським. Значний внесок у висвітлення проблеми розвитку патріотизму, національної свідомості особистості зробили роботи І.Беха, Н.Косарева, В.Сухомлинського та інших. Питання вивчення, узагальнення й використання досвіду організації національного виховання знайшли відображення в роботах О.Гаврилюка, О. Кузьменко, Т.Рабченюк, Л.Кацинська, О.Пятигиричта інші. Аналізу особливостей Бойового гопаку як національного виду спорту присвячені дослідження Богуславської В.Ю., Басістого М.В., Винник Н.М., Винника В.Д. Разом із тим можна констатувати недостатню розробленість проблеми національно-патріотичного виховання у спорті.

Метою статті є вивчення навчально-виховних процесів формування національно-патріотичних якостей у спорті, що передбачає формування національно-патріотичних якостей, вироблення і зміцнення в свідомості кожного громадянина гордості за свою Вітчизну, її історію й традиції, готовність захищати її свободу і незалежність.

Визначимо основні поняття окресленої проблеми. Патріотизм - складне і багатогранне поняття, один з найважливіших компонентів індивідуального та суспільного способу життя. На особистісному рівні патріотизм є пріоритетною стійкою характеристикою людини, яка проявляється в її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, в реальній поведінці та вчинках. Це звичайний моральний стан життя людини. Він виявляється не лише в незвичайних ситуаціях, а в повсякденному виконанні особистістю своєї роботи, яка приносить користь і людині, і суспільству. Отже, суб'єктом – носієм патріотизму є сама людина. Завдяки її творчій праці, любові, відданості і розвивається почуття патріотизму [2,7].

Патріотизм є творчим актом духовного самовизначення особи. Критеріями патріотизму є любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті. У випадку загрози

національній безпеці патріотизм проявляється у готовності служити Україні, встати на її захист, визнанні пріоритету суспільних і державних інтересів над особистими

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість. Саме вона спроможна перетворювати почуття в конкретні справи і вчинки на користь Батьківщини і держави. Адже патріот це не той, хто говорить красиві слова про Україну, прикрашає дійсність, а той, хто бачить труднощі, помилки, невирішені проблеми, розуміє соціально-політичну ситуацію в країні і світі, проте не панікує, не носиться зі своїми егоїстичними претензіями, не збирається залишати межі країни, а готовий долати перешкоди, зв'язати свою долю з долею Вітчизни. Патріот це той, хто в сьогodнішніх умовах неправового поля сприяє розбудові демократичної соціальної держави правовими методами. Він не ототожнює Україну, державу з владою, а усвідомлює, що влада має бути лише механізмом, засобом здійснення волі народу [3].

Свідомий патріотизм несумісний з шовінізмом, расизмом, які проявляються у неповазі й ненависті до інших народів і націй, їх культури і прав. Сепаратизм також чужий українському патріоту, бо він завжди дбає про єдність України і це бачимо на численних прикладах нашого сьогodення.

Недооцінка патріотизму як найважливішої складової суспільної та індивідуальної свідомості призводить до послаблення соціально-економічних, духовних і культурних основ розвитку суспільства і держави. Цим визначається пріоритетність патріотичного виховання особистості у виховній системі сім'ї, школи, вишу.

Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [4].

Визначну роль у цьому напрямку відіграє спорт. Зокрема, національний вид спорту – Бойовий Гопак. Військове мистецтво та бойова культура кожного народу формується від початку усвідомлення його етнічної особливості. Бойове мистецтво рідного народу сприяє фізичному і духовного розвитку підрастаючого покоління. Аналіз багатьох даних археологічних досліджень, теорії і методики сучасних народних українських танців, народного епосу дозволяє встановити основні компоненти української національної системи вдосконалення людини. Вершиною цієї системи було бойове мистецтво запорізьких козаків – гопак. Два основних його компоненти: основи фізичного та психічного вишколу людини – реалізуються у гармонійному поєднанні, суттєво доповнюючи один одного.

На сьогodні утверджено чотири напрямки розвитку особистості у Бойовому Гопаку: оздоровчий, фольклорно-мистецький, спортивний і бойовий. Розроблена і відпрацьована навчально-виховна система, в якій утверджено сім рівнів майстерності і чотири напрямки розвитку. Перші три рівні майстерності учнівські: «Жовтяк», «Сокіл» і «Яструб»; проміжний – «Джура» та мистецькі – «Козак», «Характерник» і «Волхв. У

Бойовому Гопаку затверджено п'ять різновидів змагань: «Однотан», «Тан-Двобій», «Забава», «Борня», «Герць» [6, 8].

Характерною рисою Бойового Гопака є поєднання фізичного, розумового та духовного розвитку у єдину цілісну систему. Багаторічний досвід показує, що залучення дітей та молоді до занять спортом, а тим більше бойовими мистецтвами, що мають належну морально-етичну основу, сприяє не лише загальному їх оздоровленню, але також дозволяє значно змістовніше організувати їх дозвілля, ефективно протидіє схильності до паління, алкоголю та наркотиків та вуличного хуліганства, створює умови для гармонійного розумового, фізичного та духовного розвитку. Учні шкіл Бойового Гопака, окрім техніки двобою, вивчають українські національні традиції та обряди, опановують мистецтво співу і танцю, гри на музичних інструментах.

Гопаківці виховуються на засадах державницького патріотизму та загальнолюдської моралі, поваги до старших та пошани до своєї історії. Бойовий гопак пропагує серед підлітків та молоді відмову від куріння, алкоголю та наркотиків, відтягує їх від злочинного світу, сприяє швидшій та ефективній соціальній адаптації молодого покоління [7; 13].

Сучасному патріотичному вихованню має бути в певній мірі властива випереджувальна роль у демократичному процесі. Воно мусить стати засобом відродження національної культури, припинення соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей як совість, людяність, почуття власної гідності; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності; гарантом громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Головною тенденцією патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації, всебічного захисту її інтересів.

Таким чином, у сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, Незалежність Української держави, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та учнівської молоді.

Події останніх місяців дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Це є свідченням системної виховної роботи не лише педагогічних колективів навчальних закладів, але й спортивних закладів.

Патріотичне виховання має наскрізно пронизувати весь навчально-виховний процес та позашкільні заняття, органічно поєднувати національне, громадянське, військово-патріотичне, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Доцільно добирати і поєднувати різноманітні методи і форми як націонал-патріотичного так і військово-патріотичного виховання, уникати формалізму й одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно

використовувати приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії. Визначені рекомендації ефективно впроваджуються у спорті. Зокрема, нещодавно Бойовий Гопак було включено до національних видів спорту.

Підсумовуючи значення у національно-патріотичному вихованні Бойового Гопака, варто зауважити на тому, що це давнє козацьке лицарське мистецтво, яке є невід'ємною часткою загальної культури України, яка вже сьогодні вражає світ своєю самобутністю та довершеністю і здатна піднести нашу державу на провідне місце у світі.

Список використаної літератури:

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді /І.Д.Бех, К.І.Чорна. – Київ, 2014. – 29 с.
2. Концепція націонал-патріотичного виховання дітей та молоді. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2015>.
- 3.Гаврилюк О.М., Національні та патріотичні якості. //Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2014. - №12..
- 4.Закон України» Про освіту» від 5.09.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2017>.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
6. Богуславська В.Ю. Еволюція науково-методичного забезпечення системи підготовки в українському національному одноборстві «Бойовий гопак» / В.Ю.Богуславська, М.В. Басістий // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2015. – Вип. 19 Т. 4. – С. 6-10.
7. Винник Н.М., Винник В.Д. Бойовий гопак як елемент фізичного виховання студентів : методичні рекомендації / Н. М. Винник, В. Д. Винник. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – 24 с.

Полубуткіна В.

студентка 1 курсу групи ПУАм-17(2)

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості, публічного адміністрування у освітній сфері в Україні, подано характеристику складовим та функціям публічного адміністрування у галузі освіти.

Ключові слова: публічне адміністрування, освітній простір, інформаційне середовище.

В сучасному інформаційному суспільстві України система освіти відіграє визначальну роль. Вона формує світогляд і особистість, забезпечує її знаннями, уміннями та навичками, виховує як патріота і громадянина. Результатом такої діяльності стає відтворення і зростання інтелектуального, духовного та економічного

потенціалу держави. Водночас, система освіти в Україні перебуває на етапі реформування, успішність якого великою мірою залежить від ефективності публічного адміністрування даної сфери. Серед основних завдань публічного адміністрування у освітньому просторі України варто відзначити: формування науково-теоретичної та методичної бази інформаційного забезпечення, удосконалення форм та засобів реалізації публічного управління, визначення ролі і місця публічної адміністрації в регулюванні сучасних освітніх процесів.

Проблема публічного адміністрування у освітньому просторі знайшла відображення у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких відзначимо: Г.Сидоренко, Ю.Битяк, В.Гаращук, В.Крижко, А.Куріченко, С.Майборода, О.Мельников, Л.Прокопенко та інші.

Об'єктом дослідження є освітній простір України, предметом – аналіз публічного адміністрування у освітньому процесі.

Завдання дослідження – проаналізувати особливості, основні напрямки, складові та функції публічного адміністрування у освітній галузі України.

Публічне адміністрування у сфері освіти – це діяльність, яка пов'язана з вирішенням стратегічних завдань державних та громадських органів, установ, організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу і тенденцій розвитку освіти в конкурентному середовищі сучасного світу.

Стаття 62 Закону України «Про освіту» визначає, що в Україні публічне адміністрування у галузі освіти здійснюють:

- Кабінет Міністрів України;
- центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки;
- центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти;
- постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти;
- державні органи, яким підпорядковані заклади освіти;
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим;
- органи місцевого самоврядування [1, Ст.62].

Проаналізуємо повноваження органів влади, які мають визначальний вплив на сферу освіти: Кабінет міністрів України, міністерство освіти і науки України, районні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад.

Кабінет Міністрів України: вживає заходів щодо забезпечення конституційного права кожної особи на освіту; забезпечує проведення державної політики у сфері освіти; затверджує стратегію розвитку освіти України; розробляє, затверджує та виконує державні цільові програми у сфері освіти; здійснює повноваження засновника державних закладів освіти або доручає їх здійснення уповноваженому ним органу; забезпечує рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності; визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій між бюджетами відповідно до цього Закону та з урахуванням статті 94 Бюджетного кодексу України; визначає порядок розподілу державного фінансування професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; затверджує державні пріоритети з підготовки фахівців, науково-педагогічних та

робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у розрізі галузей знань; затверджує перелік галузей знань та спеціальностей для підготовки фахівців вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти; затверджує перелік посад науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти; затверджує ліцензійні умови провадження освітньої діяльності; затверджує індикатори оцінки стану освіти в Україні та регіонах; визначає органи ліцензування закладів дошкільної та загальної середньої освіти; здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Міністерство освіти і науки України: забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки; розробляє стратегію розвитку освіти України, інші стратегічні документи, державні цільові програми у сфері освіти і науки та бере участь у їх реалізації; здійснює нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти в межах повноважень, визначених законом; організовує збір та обробку освітньої статистики, здійснює її аналіз та прогнозує розвиток системи освіти; затверджує порядок, види та форми проведення моніторингу якості освіти; забезпечує функціонування Єдиної державної електронної бази з питань освіти та інших державних інформаційних систем освіти; затверджує стандарти освіти та оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті; здійснює міжнародне співробітництво у сфері освіти і науки; затверджує порядок визнання здобутих в іноземних закладах освіти документів про освіту; затверджує форму і зміст документів про освіту державного зразка; формує пропозиції про обсяг освітніх субвенцій, державного фінансування середньої, професійної, вищої освіти та стипендійного фонду; розподіляє освітні субвенції та державне фінансування середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та стипендійний фонд закладів освіти, що перебувають у сфері його управління; надає методичні рекомендації щодо освітньої діяльності та управління закладами освіти; за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції про державні пріоритети з підготовки фахівців, педагогічних, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у розрізі галузей знань; розробляє та затверджує умови прийому до закладів освіти; розробляє ліцензійні умови провадження освітньої діяльності та подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України; здійснює ліцензування освітньої діяльності закладів вищої, післядипломної, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти, а також перевірку дотримання ними ліцензійних умов; формує та забезпечує функціонування системи сертифікації педагогічних працівників, забезпечує умови для підвищення їх кваліфікації, затверджує положення про акредитацію центрів сертифікації педагогічних працівників; забезпечує розвиток фізичного виховання та спорту в закладах освіти; затверджує порядок проведення інституційного аудиту закладу освіти; затверджує типові освітні програми; затверджує порядок проведення акредитації освітніх програм, інших заходів щодо здійснення контролю якості освіти, визначених законами України; за дорученням

і в межах, встановлених Кабінетом Міністрів України, здійснює повноваження засновника щодо державних закладів освіти; затверджує положення про власні постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи; здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією, цим Законом та іншими законами України.

Районні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад: відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти; планують та забезпечують розвиток мережі закладів дошкільної, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти; планують та забезпечують розвиток мережі закладів профільної середньої освіти академічного спрямування (міські ради міст з населенням більше 50 тисяч - самостійно; міські ради міст з населенням менше 50 тисяч - за погодженням з обласною радою); мають право засновувати заклади освіти, реорганізовувати і ліквідувати їх; закріплюють за закладами початкової та базової середньої освіти територію обслуговування (крім випадків, встановлених спеціальними законами); забезпечують доступність дошкільної та середньої освіти для всіх громадян, які проживають на відповідній території, та вживають заходів для забезпечення потреби у дошкільній та позашкільній освіті; забезпечують та фінансують підвезення учнів і педагогічних працівників до закладів початкової та базової середньої освіти і у зворотному напрямку (у разі потреби - транспортними засобами, пристосованими для перевезення осіб, які пересуваються на кріслах колісних); ведуть облік дітей дошкільного та шкільного віку у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України; оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти; забезпечують рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності; здійснюють інші повноваження у сфері освіти, передбачені законом [1; Ст.63-64].

Крім органів державної влади та місцевого самоврядування повноваження публічного адміністрування також мають і органи громадянського суспільства. У даному аспекті варто зупинитися на поняттях громадське самоврядування та державно-громадське управління. Громадське самоврядування у сфері освіти - це право учасників освітнього процесу та громадських об'єднань, інших інститутів громадянського суспільства, установчими документами яких передбачена діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з особливими освітніми потребами, вирішувати питання у сфері освіти як безпосередньо, так і через органи громадянського самоврядування, брати участь в управлінні закладом освіти, місцевими і державними справами у сфері освіти з питань, що належать до їх компетенції [6; С.57]. Державно-громадське управління у сфері освіти - це взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти [1, Ст.70].

Сформулюємо основні напрямки публічного адміністрування у освітній сфері України: 1) розвиток національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, інформаційно-аналітичних систем органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 2) організаційна діяльність з питань інформаційного забезпечення освіти; 3) організаційний та науково-методичний супровід апробації електронних засобів навчально-виховного процесу; 4) створення банку перспективного педагогічного досвіду.

Для успішної реалізації зазначених напрямків важливе значення має ефективне поєднання складових публічного адміністрування у сфері інформаційно-комунікаційного забезпечення освітньої сфери: 1) адміністративно-управлінська складова полягає в розподілі функцій і повноважень між органами державного управління освітою та громадськістю; виборі стилю, принципів, методів керівництва і управління системою освіти; 2) педагогічна складова полягає у визначенні мети функціонування освітнього процесу (використання сучасних педагогічних концепцій, технологій, методів та форм; 3) правова складова передбачає неухильне дотримання нормативно-правових актів, які регулюють освітню галузь [2, С.184].

Важливе значення для характеристики публічного адміністрування у галузі освіти мають його ознаки, сформульовані науковцем Савіщенко В.М.: 1) регулювання – регулювання відносин освітніх процесів (навчання, виховання, професійної, наукової та загальнокультурної підготовки їх учасників); 2) колективність – проявляється через колективну діяльність державних службовців, керівників навчальних закладів та педагогів; 3) постійність – постійне координування та регулювання діяльності навчальних закладів; 4) імперативність – має вплив на взаємовідносини у сфері освіти, підпорядковує волю учасників, формуючи її; 5) педагогічність – механізм управління орієнтований на творчо-інноваційний розвиток освіти, її гуманізацію та демократизацію [3; С.21].

Основною характеристикою публічного адміністрування у сфері освіти України є відкритість органів управління. Зокрема, відповідно до ст.68 ЗУ «Про освіту» органи управління у сфері освіти зобов'язані оприлюднювати всю публічну інформацію відповідно до вимог законів України "Про доступ до публічної інформації" та "Про відкритість використання публічних коштів". Крім того, органи управління у сфері освіти повинні забезпечити обов'язкове громадське обговорення проектів нормативно-правових актів, що стосуються системи освіти, та участь представників громадськості у підготовці та прийнятті цих документів [1; Ст.70].

Основним завданням інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього простору України є підвищення доступності та прозорості інформації, широкі можливості для всебічної активізації творчих, пошукових, особистісно-орієнтованих комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики. Впровадження в навчальний процес сучасних інформаційних, зокрема, комп'ютерно-орієнтованих і телекомунікаційних технологій, відкриває нові шляхи й надає широких можливостей для розвитку освітньої сфери [4; С.236]. У зв'язку з цим окреслимо основні функції публічного управління у освітній

сфері України: 1) організаційна; 2) мотиваційна; 3) контрольна; 4) формулювання стратегічних і тактичних цілей і пріоритетів; 5) дотримання соціальних цінностей; 6) створення правових основ функціонування ринку освітніх послуг; 7) забезпечення високої якості освітніх послуг [5; С.80].

Таким чином, публічне адміністрування у освітньому процесі можна визначити як діяльність, спрямовану на розробку, прийняття та реалізацію організаційних, координаційних та контрольних заходів, які здійснюються з метою створення навчально-виховних, соціально-економічних, технічних, інформаційних, кадрових передумов для високоефективного функціонування галузі освіти.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Тамм А. Вища освіта як об'єкт державного управління / А.Тамм, // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – № 3 (7). – С. 183–187.

3. Савіщенко В.М. Адміністративно-правове забезпечення освіти та науки в Україні : монограф. / В.М. Савіщенко. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ: Ліра, 2015. – 372 с.

4. Яременко Л.М. Теоретичні засади державного управління системою вищої освіти в Україні / Л. М. Яременко // Сучасні проблеми управління: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. – К.: ВПВПК «Політехніка», 2005. – С. 236–237.

5. Кобець А. С. Напрями та механізми державного регулювання вищої освіти / А.С. Кобець // Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління». – 2011. – № 2 (5). – С. 79–85.

6. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління / О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Філіпова Н.

студентка 1 курсу групи ПУАм-17(2)

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ КЗ "ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 19 ВМР)

У статті проаналізовано державно-громадське управління освітою в Україні, подано характеристику та принципи державно-громадського управління освітою, визначено напрями її реалізації на прикладі КЗ «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 19 Вінницької міської ради».

Ключові слова: державно-громадське управління, принципи державно-громадського управління, освітня політика, освітні інновації.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в суспільно-політичній, економічній, духовній, освітній сферах України, передбачають розширення повноважень та впливу

інститутів громадянського суспільства. Одним із способів самоврядування суспільства та контролю за діяльністю влади у освітній сфері є державно-громадське управління. Вказаний тип управління не є новим, але нині він є пріоритетним напрямом наукових пошуків і практики, стало декларованою законодавчо-правовою нормою (Закон України «Про освіту», прийнятий 5 вересня 2017 р. регламентує особливості державно-громадського управління), що детермінує прискорений розвиток демократичного режиму і децентралізації політики у освітньому середовищі.

Національна доктрина розвитку освіти України передбачає, що сучасна система управління освітою повинна розвиватися як державно-громадська, має враховувати регіональні особливості, тенденції до автономії навчальних закладів, конкурентоспроможність їх освітніх послуг. У ній передбачається здійснення державного управління у сфері освіти із врахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються повноваження, структура і стиль співпраці центрального та регіонального рівнів управління освітою [1].

Питання державно-громадського управління досліджували В.Бочкарьов, А.Гошко, В.Грабовський, Г.Єльнікова, О.Зайченко, М.Комарницький, В. Князев, Т.Шамова та ін. Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність значної кількості праць вітчизняних і зарубіжних науковців, які досліджували державну політику у сфері освіти. Проте, питання управління освітою на державно-громадських засадах є малодослідженими і потребують уваги науковців.

Об'єктом дослідження є освітнє середовище в Україні, предметом – державно-громадське управління у сфері освіти.

Завдання статті: визначення змісту, аналіз складових, напрямків та функцій державно-громадського управління освітою в інтересах особистості, суспільства та держави.

Державно-громадське управління у сфері освіти - це взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти.

Закон України «Про освіту» визначає суб'єктів громадянського суспільства у сфері освіти. Зокрема, для забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти можуть утворюватися репрезентативні громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що представляють, у тому числі: 1) педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників; 2) здобувачів освіти; 3) батьків; 4) заклади освіти; 5) роботодавців; 6) об'єднання зазначених категорій осіб.

Державно-громадське управління у сфері освіти здійснюються на принципах: 1) пріоритету прав і свобод людини і громадянина; 2) верховенства права; 3) взаємної поваги та партнерства; 4) репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможності їх представників; 5) обов'язковості розгляду пропозицій сторін; 6) пріоритету узгоджувальних процедур; 7) прозорості, відкритості та гласності; 8)

обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей; 9) взаємної відповідальності сторін [2; Ст.70].

Аналізуючи зміст державно-громадського управління освітою, Л.Гаєвська виділяє переваги й недоліки державної та громадської складових. До переваг державної складової дослідниця відносить ідеологічну й ресурсну базу та практику адміністративного управління, що забезпечує максимальну ефективність функціонування освітньої сфери; до недоліків - авторитаризм управлінської позиції; бюрократизм у прийнятті і виконанні рішень; ставку на адміністративний режим і тиск на інститути громадянського суспільства, намагання обмежити їх роль і зменшити значення; тенденції до розростання структури управління; використання державного ресурсу в процесі визначення й реалізації освітньої політики; дотримання владної ієрархії; неприйняття позиції меншості. До переваг громадської складової належать: незалежність дій органів самоврядування в спільному управлінні; широка соціальна основа участі громадськості в співуправлінні і діяльності закладів освіти; практика відкритих і публічних обговорень і ухвалення рішень; заохочення ініціативи; врахування думки меншості. Недоліками громадської складової є: потенційна нестача ресурсів і можливостей фінансування проектів розвитку; недостатній рівень компетентності учасників [3; С.8-9].

Найважливішим завданням державно-громадського управління у сфері освіти є забезпечення співпраці структур державного управління з органами громадського самоврядування, встановлення системи стримувань та противаг між державним регулюванням та процесами самоорганізації. Крім того, завданнями такого управління є реалізація законодавчо визначених прав педагогів, учнів (здобувачів освіти) та їх батьків на участь в управлінні навчальним закладом; демократизація державного управління освітою; задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу; розвиток механізмів розв'язання суперечностей і конфліктів [4].

Важливу роль у розумінні сутності феномену державно-громадського управління освітою, на погляд Л.Гаєвської, відіграють такі його принципи: • незалежності й паритетності органів державного і громадського управління освітою; • комплексного використання економічних та інших ресурсів держави й суспільства; • цільової спрямованості діяльності суб'єктів державно-громадського управління освітою на реалізацію потреб та інтересів учасників освітнього процесу; • правової обґрунтованості домагань учасників освітньої діяльності на участь у державно-громадському управлінні загальною середньою освітою як на рівні загальноосвітнього закладу, так і на місцевому, регіональному та центральному рівнях; • відкритості й гласності, згідно з яким діяльність суб'єктів державно-громадського управління освітою відкрита для всіх учасників освітнього процесу і забезпечується одержанням інформації; • свободи й самодіяльності, що означає можливість кожного суб'єкта державно-громадського управління освітою вільно обирати методи й засоби здійснення управлінської діяльності та виявляти при цьому активність і самодіяльність; • узгодженого розподілу повноважень і сфер відповідальності між державними й громадськими органами управління освітою на кожному її рівні й етапі

функціонування і розвитку; • надання повноважень органам управління освітою в державній вертикалі згори донизу, у громадській навпаки - знизу вгору; • цивілізованого розв'язання конфліктів і суперечностей між державними і громадськими органами управління на кожному рівні управління шляхом застосування загальноприйнятих узгоджувальних механізмів і процедур [5; С.17].

Г.Єльнікова, досліджуючи питання державно-громадського управління, формулює типи співпраці (супровід) між державою та інститутами громадянського суспільства [9; С.60-61].

Перша модель структурно-громадського супроводу передбачає, що субординаційна вертикаль управління освітою на кожному щаблі супроводжується відповідною громадською структурою.

Основним завданням громадських структур за умов такої моделі - незалежна експертиза стану справ в освіті та діалог з владними структурами для встановлення балансу інтересів громадськості й органів управління освітою. Громадські структури діють поруч з державними структурами управління - вони налагоджують зв'язки всередині кожного управлінського рівня та між щаблями управління. Результатом, на думку дослідниці, має бути встановлення рівноваги між вимогами держави й запитами громадян.

Другою є модель інформаційно-громадського супроводу, в якій поєднуються зусилля державних структур управління освітою з громадськими структурами щодо організації зустрічних потоків інформації. Згори вниз просувається детермінаційна інформація (нормативно-правова та суспільно-ціннісна). Знизу догори – претензійна (реакція виконавців, громадськості на детермінаційну інформацію). На кожному щаблі управління створюється адаптаційний структурний підрозділ, основним призначенням якого є узгодження зустрічних потоків інформації та визначення вектору переваг. Оброблена інформація передається до органу, який приймає рішення. Процес узгодження інформації адаптує управлінське рішення до зовнішніх і внутрішніх умов шляхом балансу інтересів всіх учасників освітнього процесу.

Третя модель субординаційно-проміжного партнерства передбачає підвищення мобільності субординаційних відносин по всій вертикалі. Це відбувається тому, що для виконання завдань залучається громадськість, і відносини тимчасово перетворюються в партнерські, поширюючи горизонтальні зв'язки. Після досягнення кожної часткової мети тимчасова команда розпускається, і знову поновлюється субординаційна вертикаль. Основне призначення такої моделі – створення механізму субординаційно-партнерських відносин для взаємоадаптації різноспрямованих активностей відповідно до загального вектору переваг [6; С.10-11].

Важливою характеристикою державно-громадського управління є рівні участі в ньому інститутів громадянського суспільства. Дослідниця І.Довбиш виділяє наступні рівні: *перший рівень* - участь в управлінні через раду школи, яка приймає управлінські рішення відповідно до повноважень, визначених статутом школи (колективним договором); *другий рівень* - участь через діяльність колегіального органу управління школою (педрода) та органів громадського і учнівського самоврядування -

батьківський комітет, піклувальна рада, учнівський комітет (парламент); *третій рівень* - індивідуальна участь через партисипативні структури тимчасового характеру (ініціативні групи, комісії, ради, конференції, збори) [7; С.69-75].

Крім рівнів важливою характеристикою державно-громадського управління у сфері освіти є напрямки його функціонування. Перший напрям - забезпечує функціонування освітнього середовища: участь у розробці, прийнятті та реалізації нормативної бази; взаємодія держави і громадських інститутів; залучення до сфери освіти юридичних та фізичних осіб. Другий напрям це розвиток системи освіти; розробка та реалізація програм і проектів, спрямованих на її модернізацію; вдосконалення змісту, форм і методів освітньої діяльності; підготовка, прийняття і введення в дію нормативних документів.

Проаналізуємо особливості реалізації державно-громадського управління на прикладі КЗ «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 19 Вінницької міської ради». Відповідно до Статуту школи органом громадського самоврядування закладу є загальні збори його колективу, які скликаються не менш як один раз на рік. Склад загальних зборів: 1) педагогічний колектив закладу у повному складі; 2) батьківські комітети всіх класів закладу; 3) учні-старшокласники, які обрані до складу ради старшокласників.

Загальні збори заслуховують звіт директора при здійсненні керівництва закладом, розглядають питання навчально-виховної, методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності закладу. Крім того, за рішенням загальних зборів можуть створюватися та діяти рада закладу, а також піклувальна рада, учнівський комітет, батьківський комітет, методичні об'єднання, комісії, асоціації та ін. До складу ради шляхом обрання включаються представники педагогічного колективу, учнів школи, батьків і громадськості. Члени піклувальної ради закладу обираються на загальних зборах. Склад піклувальної ради формується з представників органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій, закладу та окремих громадян. Піклувальна рада вживає заходів до зміцнення матеріально-технічної і навчально-методичної бази, залучення додаткових джерел фінансування закладу, поліпшення умов для організації навчально-виховного процесу, стимулювання творчої праці педагогічних працівників.

На сайті КЗ «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 19 Вінницької міської ради» у розділі «Прозорість та інформаційна відкритість закладу» містяться нормативні акти та інформація щодо функціонування школи: 1) Статут; 2) ліцензії на впровадження освітньої діяльності; 3) структура та органи управління закладу; 4) кадровий склад педагогічного персоналу; 5) освітні програми, які реалізуються в закладі; 6) територія обслуговування, закріплена за закладом; 7) ліцензований обсяг та фактична кількість дітей, що зараховані до закладу; 8) мова освітнього процесу; 9) порядок і умови проведення конкурсу на заміщення вакантних посад; 10) інформація щодо наявності вакантних посад; 11) матеріально-технічне забезпечення закладу; 12) результати моніторингу якості освіти; 13) річний звіт про діяльність закладу; 14) порядок прийому дітей до закладу; 15) перелік додаткових освітніх послуг; 16) інформація про використання публічних коштів.

Таким чином, необхідність впровадження державно-громадського управління освітою визначається змінами в усіх сферах державної політики України, що передбачає реалізацію нової освітньої політики, спрямованої на побудову демократичної, правової держави та задоволення освітніх потреб населення. Аналіз реалізації державно-громадського управління у КЗ «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 19 Вінницької міської ради» свідчить про ефективність даного типу управління: сприяє прозорості діяльності усіх складових навчального закладу, розробці, прийняттю та реалізації управлінських рішень, сприяє покращенню навчально-виховного процесу та матеріально-технічної бази освітньої установи.

Список використаної літератури:

1. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Гаєвська Л. О. Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX початок XX ст.): автореф. дис. д-ра наук з держ. упр. /Л. О. Гаєвська. – К., 2010. – 36 с.
4. Зайченко О. Державно-громадське управління в системі освіти району [Електронний ресурс] / О. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2009. – № 2. – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2009_2/09saiesr.pdf
5. Марущенко О. А. Становлення інноваційної освіти в Україні: автореф. дис. канд. соціол. наук / О. А. Марущенко О. – Х., 2004. – 20 с.
6. Єльнікова Г. М. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г. М. Єльнікова // Директор школи. – 2003. – № 40. – С. 10-11.
7. Довбиш І. А. Модель державно-громадського управління ЗНЗ / І. А. Довбиш // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 1. – С. 69-75.
8. Офіційний сайт КЗ «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 19 Вінницької міської ради». Режим доступу: <http://sch19.edu.vn.ua/prozorist.html>.
9. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління /О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Ніколіна І., Лапшин С.

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті розглядається роль засобів масової інформації у формуванні сучасного інформаційного суспільства української держави. Визначено пріоритетні напрямки державної політики та перспективи її реалізації.

Ключові слова: ЗМІ, громадська думка, інформація, преса, інформаційне суспільство.

У цивілізаційному контексті сучасне суспільство характеризують як постіндустріальне або інформаційне. Дане поняття є соціологічною концепцією, яка визначає головним фактором розвитку суспільства інформацію. Характерними рисами інформаційного суспільства є:

- пріоритетне значення інформації в порівнянні з іншими ресурсами;
- домінування інформаційного сектора в загальному обсязі ВВП;
- формування як головна цінність людини — економії часу за рахунок використання нових телекомунікаційних і комп'ютерних технологій;
- інформація, знання й кваліфікація суб'єкта стають головними факторами влади й управління [7, с.2].

Незалежність засобів масової інформації (Далі - ЗМІ), що трансформувалася з розвитком нових засобів комунікації у свободу масової інформації, цілком справедливо вважається головним принципом функціонування преси, радіо та телебачення у правовій державі. Вона є обов'язковим елементом режиму демократії та необхідною умовою забезпечення для індивідів та їх об'єднань політичного плюралізму та культурної різноманітності.

Роль засобів масової інформації у формуванні інформаційного суспільства, питання впливу ЗМІ на процес демократичного розвитку держави і становлення інститутів громадянського суспільства знайшли відображення у роботах науковців: В.В. Березенко, М.Т. Дзюба, М.І. Горлач, А.Г. Костирев, Н.О. Мороз, І.О. Прилуцький, В.О. Приступенко, Д.В. Яковлев. Вітчизняні дослідники – А.З. Москаленко, В.І. Шкляр, М.І. Скуленко, В.М. Бебик, О.В. Зернецька, А.І. Ручко, Г.Г. Почепцов – аналізують окремі аспекти означеної проблематики, але, як правило, згадують їх при розробці інших тем.

Метою нашого дослідження є аналіз та особливості впливу ЗМІ у формуванні інформаційного суспільства в Україні.

Виходячи з даної мети поставлено такі завдання:

- визначити роль ЗМІ у побудові інформаційного суспільства на сучасному етапі розвитку людської цивілізації;
- проаналізувати стан інформаційного законодавства України, яке стосується діяльності системи засобів масової інформації;
- означити проблеми доступу до інформації як важливого фактора формування інформаційного суспільства.

Значення ЗМІ для суспільства і функціонування держави важко переоцінити. Основне завдання їх полягає в інформуванні знань людей щодо різних питань життєдіяльності держави й суспільства, що зумовлено потребою забезпечення сталості влади. Неоцінною є роль ЗМІ як посередника в діалозі між різними соціально-політичними силами, між владою і суспільством.

Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів громадян [3, с. 118].

Разом з цим, свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються законодавством. Зокрема, Конституцією України і іншими законодавчими актами гарантоване право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації: «Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю». Згідно зі Ст. 2 Закону України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих засобів масової інформації, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. Заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації, та органи державної виконавчої влади, які здійснюють цю підтримку, визначаються Кабінетом Міністрів України [5].

ЗМІ виконують такі функції: пізнавальну (задоволення інформаційних потреб суспільства), забезпечення гласності, контролю і спостереження за діями суб'єктів влади, політичної соціалізації (участь у процесі засвоєння індивідом політичних знань, норм і цінностей суспільства), формування громадянськості, підтримку або критику програм і діяльності держави, державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, партій тощо. Крім загальних функцій, засоби масової інформації мають ще свої специфічні функції, властивих лише їм. До них належать функції редагування (відбір і коментування інформації) та оцінювання, що істотно впливає на формування громадської думки та суспільних настроїв.

Реалізуючи право на свободу слова, ЗМІ можуть самостійно виявляти негативні явища й факти діяльності державних та інших формувань, давати оцінку подіям внутрішнього та міжнародного життя. Це – своєрідна трибуна громадської думки, важливе джерело відображення настроїв мас, а отже, і показник результативності заходів, уживаних державою [6, с. 207].

Не дивлячись на те, що частка державної власності на друковані ЗМІ скоротилася приблизно до чверті, а на телевізійні та радіоканали– приблизно на 20%, виконавча влада має значні можливості впливати на ЗМІ, використовуючи механізми реєстрації та ліцензування, а на електроні ЗМІ, крім того, за допомогою розподілу частот та розцінок на окремі технічні послуги.

Водночас, широкого розповсюдження набула також практика вибіркового податкового тиску на опозиційні ЗМІ. Особливо серйозні проблеми виникли із незалежністю ЗМІ, що перебувають у приватній власності. Проявилась тенденція до створення потужних медіа-груп, які об'єднують по кілька популярних комерційних ЗМІ і відіграють помітну роль у інформаційному середовищі. Проте їхня фінансова залежність зумовлює недостатню об'єктивність, упередженість у подачі інформації, вихід замовлених передач.

Реалізація принципу свободи журналістської творчості у приватних ЗМІ іноді входить в протиріччя з бізнесовими інтересами підприємницьких структур та їх власників. Держава не здійснює повною мірою свої функції щодо регулюванні діяльності ЗМІ. Зокрема, не були створені рівні умови економічної діяльності, які стимулювали б конкуренцію ЗМІ та захищали б їх від проявів монополізму, враховуючи національні інтереси держави і вітчизняного ринку. Замість цього з боку держави, її фіскальних та інших контролюючих органів часом проявляється неприпустимий вибірково і тенденційний підхід до ЗМІ [6, с.209].

Українські ЗМІ на законодавчому рівні одержали свободу слова, свободу від цензури, політичну і професійну незалежність від держави, проте не знайшли стійкої матеріальної бази для вільної самостійної діяльності, тобто в поточний момент відсутній правовий механізм забезпечення та реалізації прав і свобод ЗМІ.

В умовах недостатньої розвиненості громадсько-політичних структур та відсутності ефективної державної політики в галузі масової інформації «незалежні» ЗМІ в умовах економічної залежності фактично змушені висвітлювати не об'єктивну інформацію, а приватні або корпоративні інтереси у просторі мас-медіа своїх власників. При цьому не без їх участі впроваджується міф про те, що саме ЗМІ є «четвертою владою», якою у справжній демократичній державі повинна бути громадська думка, що сформована самим суспільством та його громадсько-політичними структурами. За таких умов державній владі, яка дійсно прагне об'єктивно інформувати громадян і сприяти формуванню громадянського суспільства, необхідно забезпечити на нормативно-правовому рівні реалізацію прав і свобод ЗМІ. Очевидно, що успіх даної діяльності залежить від комплексу заходів - нормативно-правових, організаційно-технологічних, економічних та ін. [1, с.256].

На жаль, українське суспільство і навіть журналістський пул у період формування незалежної України не помітили серйозні недоліки для свободи слова, закріплені у статті 34 Конституції, в якій ця свобода «може бути обмежена законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням. Актуальні проблеми держави і права чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей...» [4]. Ухвалена Верховний Радою України (січень 1997 р.) Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України містить чимало сумнівних положень, які можна вільно тлумачити на користь цензури засобів масової інформації. Як загрози національній безпеці визначаються: «невваженість державної політики та відсутність необхідної інфраструктури в інформаційній сфері; інформаційна експансія з боку

інших держав». Одним з напрямків державної політики визначається «усунення негативних факторів розповсюдження інформаційного простору; розробка та втілення необхідних засобів і режимів отримання, зберігання, розповсюдження та використання суспільно значущої інформації» [3, с.122]. Таким чином, було створено небезпечний прецедент, коли державна влада може засекречувати інформацію (незважаючи на статтю 38 Закону про державну таємницю, яка передбачає відповідальність за безпідставне засекречування інформації) та проводити таємні операції проти інститутів громадянського суспільства, в т.ч. ЗМІ [2].

Зауважимо, що повноцінне формування інформаційного суспільства як типу людської цивілізації неможливе без обміну інформацією, яку збирають, опрацьовують і доносять до громадян ЗМІ. Незалежний розвиток ЗМІ є не лише передумовою, але й показником цивілізаційного розвитку суспільства.

На жаль, але і на даному етапі можна констатувати, що в Україні діє авторитарна модель взаємодії політичної та медіа-систем, ознаки якої вбачаються в тому, що: 1) залишається потужним державний контроль над системою ЗМІ; 2) функції ЗМІ підпорядковані інтересам забезпечення впливу держави та залежних від неї власників на суспільство; 3) мінімізовано ефективність ЗМІ як засобу критики та контролю за владними інститутами, як каналу комунікаційного діалогу між суспільством та владою; 4) наявна нерівність можливостей доступу до інформації між різними групами населення. Зазначені ознаки значною мірою перешкоджають розвитку інформаційного суспільства в Україні [7, с.11-12]. Зауважимо, що значна частина українських ЗМІ орієнтована не на задоволення комунікативно-інформаційних та просвітницько-виховних потреб суспільства, а на формування суспільної свідомості в інтересах політичних сил, захищає приватні чи корпоративні інтереси певних фінансово-економічних угруповань.

Також інформаційно-культурний простір України перебуває під впливом закордонних інформаційних каналів, заповнений культурними зразками не найкращої якості, чужими ідеалами й цінностями [8, с.47].

Не дивлячись на певні кроки у даному напрямку Україна до цього часу не запровадила дієвих заходів захисту власного інформаційно-культурного простору від зовнішньої експансії – особливо в рамках гібридної війни Російської Федерації. Зокрема, відсутні законодавчі норми щодо регулювання діяльності ЗМІ з урахуванням важливої ролі ЗМІ для розвитку духовності та формування в суспільстві духовних цінностей та орієнтацій. Системно і постійно порушується мовне законодавство, що не сприяє утвердженню державної української мови і принижує національні почуття свідомої частини українців [9; С.60].

Важливою умовою формування в Україні інформаційного суспільства має стати реалізація ефективної державної інформаційної політики, яка б створювала необхідні умови для повноцінного функціонування у суспільстві вітчизняних ЗМІ як важливого чинника формування і зміцнення національної свідомості громадян України, формування усіх інститутів незалежної держави. Основними напрямками державної

інформаційної політики мають бути законодавчий і адміністративний захист національних ресурсів і інформаційного простору.

Список використаної літератури:

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / І.В. Арістова. – Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.
2. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» : Закон України від 26 січня 1993 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1993. – № 13. – Ст. 111.
3. Кипич І. В. Роль ЗМІ в розвитку правової держави, демократії та громадянського суспільства в сучасній Україні / І. В. Кипич // Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. праць . 1994. – 2012. – Вип. 68. – С. 117-123.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. № 30. – Ст. 141.
5. Красноступ Г.М. Правові гарантії незалежної діяльності журналістів в Україні / Г.М. Красноступ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/8393>.
6. Мороз Н.О. Роль засобів масової інформації у формуванні громадянського суспільства України/ Н.О. Мороз // Гуманітарний журнал. – 2012. – №2-3. – С. 205-210.
7. Лапшин С.А. Методика проведення фокус-груп / С.А. Лапшин // Методичні рекомендації для студентів спеціальності „Журналістика”. – Вінниця: „Нілан-ЛТД”, 2013. – 28 с.
8. Коломієць А.М. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти / А.М. Коломієць, Н.І. Лазаренко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. – Одеса, ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. – №3 (110). – С. 47-52.
9. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління /О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Nikolina I., Lapshin S.

FORMATION OF MODERN INFORMATIONAL SOCIETY IN THE DISCHARGE OF MASS MEDIA DEVELOPMENT

The article illustrates the role of the media in forming the modern informational society in Ukraine. The foreground directions of state policy and the prospects for its implementation were recognized.

Keywords: media, public opinion, information, media, informational society.

Куліков Г.

студент 3 курсу ФІЕП

ОЦІНКА BREXIT У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Стаття присвячена висвітленню реакції на результати референдуму щодо членства Великої Британії в Європейському союзі 2016 року у інформаційних ресурсах України та Російської Федерації. На основі дослідження публіцистичних матеріалів, що звертають увагу на актуальні проблеми Brexit проаналізовано їх наслідки для політичного майбутнього Європейського союзу.

Ключові слова: інформаційні ресурси, публіцистика, Brexit.

Інформаційні ресурси – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [1]. Для сучасного суспільства в умовах збільшення значення інформаційних технологій у житті кожної людини найбільш популярними джерелами отримання інформації стають інтернет-ЗМІ. Однією із переваг яких є можливість перегляду новин, аналізу думок авторитетних діячів, висвітлення власних поглядів на певні події у будь-яку хвилину. Значення засобів масової інформації для суспільства і функціонування держави важко переоцінити. Найголовніше завдання ЗМІ – інформування щодо різних питань життєдіяльності держави й суспільства, впливаючи на підсвідомість людей, відповідно до існуючої в країні ідеології.

В умовах сьогодення для країн Західної Європи гостро постала проблема імміграції жителів Близького та Середнього Сходу, яка спричинила у 2013 р. гостре питання референдуму про вихід країни з ЄС ініційований тодішнім прем'єр-міністром Великої Британії Девідом Кемероном. На думку уряду, позитивне рішення референдуму сприяло би відокремленню Британії від внутрішніх проблем країн європейської зони та розв'язанню міграційної кризи. Для Європи існувала проблема, що подібний досвід могли би перебрати на себе й інші країни, наприклад, Австрія. Але, як показав час, подібного не сталося.

Дана тема є досить новою для політичної науки. Значну увагу їй приділили саме представники Європейської комісії Д.Туск, Ж.-К.Юнкер, адже саме вони є найбільш обізнаними у ситуації, що склалася, щодо можливих наслідків виходу Великої Британії з ЄС. Також важливими є дослідження Г. Вольфа, Т. Левінсона, Н. Рубіні, С. Хілл, щодо наслідків виходу ВБ з ЄС. В Україні такими дослідженнями займалися І. Яковюк, Л. Лисенко, Є. Попко.

Метою статті є порівняльний аналіз висвітлення результатів референдуму та наслідків виходу Великої Британії з Європейського Союзу в електронній публіцистиці України та Російської Федерації.

23 червня 2016 р. на території Великої Британії та Гібралтару було проведено референдум щодо доцільності членства Великої Британії в ЄС, за результатами якого 51,9% тих, хто проголосував обрали варіант про вихід з Європейського Союзу [2].

Дана подія одразу стала предметом обговорення як і в Українських, так і світових ЗМІ. Реакція українських мас-медіа зрозуміла – занепокоєність щодо власних перспектив вступу до ЄС. А от думки світової спільноти розділилися на 2 табори: той, представники яких з жалем віднесли до розриву союзу Європи і Великої Британії, та той, представники яких з радістю сприйняли результати референдуму як можливість

вдалого використання для пропаганди. Фактично, Україну можна віднести до першого табору, саме тому протиставлятися будуть український та російський огляд преси цієї тематики.

Сайт «Новий час.юа» зазначає 7 негативних наслідків виходу Британії з ЄС: фінансовий крах, безробіття, знецінення майна, вихід з торгівлі, референдуми у Шотландії та Північній Ірландії, бюрократичний хаос та втрату важливого гравця для ЄС. Найважливішою проблемою автор даного аналізу виділяє фінансову: *«Внаслідок цієї авантюри Лондон втратить статус головного фінансового центру Європи, а суттєва частина фінансових операцій буде перенесена в інші грошові столиці світу для більшої надійності»* [3].

Сайт «Громадське» 24 червня, на наступний день після референдуму виклав власну аналітичну статтю, головною особливістю якої є аналіз наслідків Brexit не лише для Великої Британії (як в статті Нового часу), а й для Європи та України. Головний наслідок, на думку авторів, полягає в послабленні ЄС та в можливому ефекті доміно в інших країнах. Також просліджується думка про користь результатів плебісциту для російської пропаганди: *«Вихід Британії з ЄС — наразі найгучніша перемога євроскептичних рухів на континенті.»* [4].

Сайт 24tv.ua у статті «Які наслідки матиме вихід Великобританії з Євросоюзу» найбільшу увагу приділено можливим втратам для бізнесу, в аргумент наведено слова аналітика Centre for European Reform Крістіана Одендола, який зазначив, що 10% ВВП Британії залежить від торгівлі з Євросоюзом та вважає, що можливі грошові втрати буде більше *ніж* відносно невеликих витрат з бюджету [5].

Сайт ТСН у записі від 13 червня 2016 року «Вихід Великобританії з ЄС може стати початком кінця для Євросоюзу – Туск» зазначено про небезпеку можливості проведення аналогічних плебісцитів в інших країнах Європейського Союзу. На думку Туска, можливий Brexit підбурить до дій усі радикальні антиєвропейські сили всередині ЄС, існування якими у сучасній політичній ситуації не варто нехтувати [6].

Відзначимо, що дане побоювання не стало дійсністю. Фактично, за рік після цієї новини, 29 березня 2017 року, на сайті Світ.юа вийшла стаття «Експерти назвали реальні наслідки виходу Британії з ЄС» в якій зазначено, що країни Західної Європи зрозуміли негативні наслідки подібних референдумів для країн, на прикладі кризи Великої Британії. Свій вибір на користь ЄС зробили Нідерланди та Австрія, в яких на виборах перемогли проєвропейські кандидати Марк Рютте та Александр Ван дер Беллен відповідно [7].

Завершивши аналіз української періодики, проаналізуємо реакцію російських інформаційних ресурсів на Brexit.

Реалізуючи імперську політику Російської федерації, спрямовану на критику та дестабілізацію розвитку ідей об'єднання Європейських країн, російські журналісти не обійшли дану подію. Електронна газета «Ведомости» повністю підтверджує пропагандистський напрямок російських ЗМІ. Стаття вказаного ресурсу присвячена обов'язковості реформування ЄС, для підтвердження даної тези наводять слова

колишнього посла США в Росії Майкла Макфолла, який вказує на слабкість Європи, в той час як Росія, її союзники набирають силу і навіть збільшують свої ряди [8].

Одним із небагатьох інформаційних телеканалів, який більш правдиво висвітлює події є «Дощ». На сайті даного телеканалу 24 червня 2016 р. було опубліковано статтю «Вихід Британії з ЄС: що це значить для нас усіх. Сім наслідків. Від падіння фунта до відділення Шотландії» в якому автор звертає увагу на можливе продовження подібних референдумів та ставить під питання саме майбутнє ЄС, вважаючи даний інцидент величезним ударом для самого проекту європейської інтеграції, та порушенням логіки розвитку європейського континенту: прагнення до відкриття кордонів [9].

Незважаючи на популярну ідею «перемоги» Brexit для Росії, в статті газети «Известия» голова комітету з міжнародних справ Ради Федерації Костянтин Косачов висловлює думку, що вихід Великобританії з ЄС не є вигідним для Федерації через обов'язковість відображення внутрішніх проблем Європи на торгово-економічних відносинах з Росією [10].

Таким чином, інформаційні ресурси – сукупність документів у інформаційних системах. На сьогоднішній день найбільш популярними джерелами отримання інформації стають інтернет-ЗМІ. Одним із основних завдань яких є інформування щодо різних питань життєдіяльності держави й суспільства, впливаючи на підсвідомість людей, відповідно до існуючої в країні ідеології [11; С.60].

Розглянувши реакції українських та російських науковців та суспільних діячів, можна зробити висновок, що дійсно існує різниця між висвітленням результатів та наслідків референдуму про вихід Великої Британії з Європейського Союзу. Якщо українські ЗМІ фактично не виходять з контексту поглядів європейських мас-медіа, то російські майже повністю підтримують існуючий режим та висвітлюють дані події однобічно, не виходячи з контексту ідеології «загниваючого Заходу», звертаючи увагу на слабкість об'єднаної Європи та можливості подібних сценаріїв в інших країн Союзу.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР // Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
2. Results UK votes to leave the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.
3. П'ять по-англійськи: 7 найвідчутніших наслідків виходу з ЄС власне для Британії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/publications/pidstupnij-albion-7-najbil-sh-vidchutnih-naslidkiv-dlja-britaniji-pislja-vihodu-z-jes-156274.html>.
4. Британія виходить з ЄС: головні наслідки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/brytaniia-vykhodyt-z-yes-holovni-naslidky>.
5. Які наслідки матиме вихід Великобританії з Євросоюзу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/yaki_naslidki_matime_vihid_velikobritaniyi_z_yevrosoyuzu_n695042.

6. Вихід Великобританії з ЄС може стати початком кінця для Євросоюзу – Туск // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/svit/vihid-velikobritaniyi-z-yes-mozhe-stati-pochatkom-kincyu-dlya-yevrosoyuzu-tusk-671803.html>.

7. Експерти назвали реальні наслідки виходу Британії з ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitua.com.ua/news/201703/2857-eksperty-nazvaly-realni-naslidky-vyhodu-brytaniyi-yes>.

8. Что означает выход Великобритании из Евросоюза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2016/06/27/646852-vihod-velikobritanii>.

9. Выход Британии из ЕС: что это значит для нас всех. Семь последствий. От падения фунта до отделения Шотландии // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tvrain.ru/articles/brexit-412017/>.

10. Косачев: выход Великобритании из ЕС невыгоден России // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/619364>.

11. Яременко О. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління /О.Яременко // Інформація і право. – 2011. - №3. – С.56-64.

Kulikov G.

REACTION OF THE INFORMATION RESOURCES OF UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION TO BREXIT

The article is devoted to revealing the reaction to the outcome of the referendum about British membership of the European Union in 2016 through electronic periodicals in Ukraine and the Russian Federation. Based on a study of journalistic materials, the attention is payed to the current problems of Brexit analysis of their implications for the European Union political situation.

Keywords: informational resources, journalism, Brexit.

Савюк Ю.

студентка 1 курсу магістратури ФІЕП

ІДЕОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОУН-УПА

У статті на основі аналізу літератури та джерел проаналізовано ідеологічні та правові засади функціонування ОУН-УПА.

Ключові слова: боротьба, ОУН-УПА, ідеологія.

Актуальність статті полягає в тому, що діяльність вояків і членів ОУН-УПА тісно пов'язана з українським державотворенням. Адже організація створилася на уламках УНР і ЗУНР, з представників політичних партій і організацій, які пішли у підпілля з приходом більшовицької влади на території України. Уряди ж УНР і ЗУНР перебували у екзилі, не визнавали більшовицьку владу на Україні легітимною і в свою чергу намагалися заручитися підтримкою західних держав.

Вже під час Другої Світової війни українці боролися один з одним в різних таборах. Одні відстоювали незалежницькі настрої і створення УССД, а інші захищали

свою УРСР під владою більшовиків. Ці протиріччя були півстоліття тому і залишилися і сьогодні, тому розгляд цієї теми автор вбачає актуальною на сьогоднішній день. Треба докласти всіх зусиль на вивчення і аналізування даної проблеми для залагодження конфлікту між обома сторонами.

Проблема функціонування ОУН-УПА знайшла відображення у дослідженнях О.Багана, З.Книша, А.Бердія, Ю.Борця, В.Макара та ін.

Аналізуючи проблеми еволюції ідеології ОУН, треба також брати до уваги той факт, що ця організація ніколи *de-facto* не існувала як єдина, цілісна спільність. ОУН формально почала існувати взимку 1929 р., після об'єднання декількох невеликих українських націоналістичних організацій в еміграції та із тих західноукраїнських земель, що перебували у складі Польщі. Майже безпосередньо після створення ОУН розпочалися серйозні тертя між вищим керівництвом (проводом ОУН), в якому домінували представники еміграції, та крайовою ексекутивною ОУН на західноукраїнських землях. ОУН в Західній Україні впродовж десятиліття діяла як на пів автономна від проводу структура. Намагання останнього контролювати керівників краю перетворилися на приховану внутрішню боротьбу, яка, зрештою, після загибелі лідера ОУН Євгена Коновальця закінчилася у 1939-1941 рр. так званим "розколом ОУН" — фактичним оформленням реального стану справ. В основі цього розколу не було ґрунтовних ідеологічних розбіжностей. Адже серйозних змістовних відмінностей між програмами двох ОУН - "бандерівської" та "мельниківської" — не існувало [1].

На цьому тлі стає зрозумілим, що розгляд "ідеології ОУН" має базуватися на тому припущенні, що вона також ніколи не існувала як світоглядний моноліт. Зрозуміло, на початковому етапі існування ОУН склався певний набір центральних світоглядних принципів, які упродовж десятиліть залишалися незмінними, але при цьому вони ніяк не могли розглядатися як монопольний ідеологічний продукт лише самої ОУН — загалом вони збігалися з базовими світоглядними засадами будь-якого націоналізму (державність нації, її суверенітет, культурна гомогенність). Однак трактування цих принципів, способи їхньої реалізації та взаємодії з іншими ідеологіями мали "місцеву специфіку" і змінювалися (щоправда, різними темпами і в різних спрямуваннях) у відгалуженнях руху.

Як єдиний, внутрішньо відносно узгоджений комплекс базових постулатів і принципів, "ідеологія ОУН" формувалася упродовж 1920-1930-х рр.. При цьому поза згаданим комплексом основних положень спостерігалось, хоча й досить обмежене, але все ж таки розмаїття інтерпретацій. Під час Другої світової війни і після неї, коли деякі основні політичні компоненти ідеології ОУН було піддано ревізії, трапився згаданий розкол на "ортодоксів" і "ревізійоністів" (1943-1954 рр.), крім того, розпочалася повільна еволюція "мельниківської" ОУН.

Аналізуючи процес формування ідеологічних основ українського націоналістичного руху, не можна обминути питання про загально історичний контекст виникнення радикально націоналістичного спрямування.

Практично всі дослідники вважають виникнення радикально-націоналістичного руху реакцією частини українського суспільства на поразку Української революції

1917-1920 рр. та ліквідацію реальної української державності й поділ етнічних українських земель між іншими державами. Звідси виводяться інші логічні конструкції щодо причин та характеру виникнення руху: обструктивна політика відповідних держав відносно українського населення, гальмування соціального розвитку української нації в цих державах з відповідним пониженням рівня соціальної мобільності і суспільного статусу українців, розчарування частини політично активного українського суспільства в принципах демократії, моральний та політичний занепад українських політичних партій в еміграції, наявність суспільних груп, здатних на самоорганізацію під радикально-націоналістичними гаслами.

Говорячи про інтелектуальні чинники, які вплинули на формування українського "інтегрального націоналізму" (який він власне ототожнював з ОУН), І.Лисяк-Рудницький, стверджував, що "у доктрині націоналізму є відгомін ірраціоналістичних, волюнтаристичних і віталістичних теорій, які користувалися в той час популярністю в Західній Європі (Ф. Ніцше, А. Бергсон, Ж. Сорель, Г. Лебон, О. Шпенглер та ін.)".

Процес формування базових ідеологічних засад націоналістичного руху почався, певною мірою спонтанно, вже на початку 1920-х років. Від середини 1920-х у ньому відчувається дедалі більша впорядкованість, пов'язана з його організаційною еволюцією. Значним кроком вперед стало створення націоналістичних часописів ("Національна думка", "Державна нація", "Розбудова нації"), на сторінках яких власне і усталювалися основні ідеологічні постулати руху. Формування націоналістичних організацій (Легія українських націоналістів, Союз української націоналістичної молоді, Група української національної молоді) супроводжувалося досить гострими ідеологічними дискусіями і відходом тих, хто не погоджувався з його явно антидемократичними тенденціями.

Попереднє узгодження основних ідеологічно-програмних постулатів напередодні утворення ОУН відбувалося передусім на сторінках празького часопису "Розбудова нації", який згодом перетворився на головний теоретично-інформаційний орган ОУН. Саме довкола нього сформувалася група діячів, які стали постачальниками та артикуляторами ідей, покладених в основу політичної програми майбутньої організації - М.Сціборський, Д.Андрієвський, Ю.Вассіян, В.Мартинець, С.Ленкавський, З.Пеленський та ін.

Постанови Конгресу українських націоналістів (Відень, 28 січня — 3 лютого 1929 р.) стали першим систематизованим викладом світоглядно-ідеологічних основ ОУН. Ідеологічну комісію Конгресу очолював Д.Андрієвський, і, як свідчить З.Книш, найбільше тривалих дискусій відбувалося якраз тут. Дискусії ці точилися саме між "крайовиками" (С.Ленкавський та Д.Охрїмович) і представниками еміграції — Дм. Андрієвським та С. Демчуком. На думку П.Мірчука, суть полеміки полягала у тому, що "Ю. Вассіян, С. Ленкавський і С. Охрїмович обстоювали філософічно-ідеалістичні основи українського націоналізму, теоретично сформульовані в писаннях М. Міхновського і Д. Донцова. Іншу концепцію заступали Д. Андрієвський і С. Демчук, що намагались включити до ідеології українського націоналізму елементи матеріалістичного світогляду та демократизм типу уенерівщини. Перемогла перша

концепція. Цілком очевидно, що твердження П.Мірчука несли явний відбиток повоєнних ідеологічних суперечок між бандерівцями, з одного боку, і мельниківцями та двійкарями - з іншого. Проте суперечності на Конгресі ОУН 1929 р. (який фактично був установчим форумом) стосувалася не стільки світоглядних розбіжностей чи термінологічних відмінностей, скільки радикальності й контекстуального розуміння формулювань. Зрозуміло, що "крайовики" сповідували підходи та настанови у стилі Д.Донцова, вплив якого на них був надзвичайно потужним. Представники еміграції дотримувалися більш зваженої позиції, але до принципових ідеологічних розбіжностей не дійшло. Політико-ідеологічний блок програмних настанов укладався шляхом консенсусу, отже, йшлося про те, щоб задовольнити усіх тих, хто йшов на об'єднання націоналістичних організацій в єдину.

Найвищим типом людської організації проголошувалась нація як внутрішньо органічна, цілісна спільнота. Український націоналізм визначався як "духовий і політичний рух", який виник природним шляхом "з внутрішньої природи Української Нації в час її зусильної боротьби за підстави й цілі творчого буття". Абсолютизація органічності нації та українського націоналізму, їхньої природності стала одним з базових і незмінних постулатів, яких ОУН у всіх її іпостасях неухильно дотримувалась упродовж усієї своєї історії.

Природною формою самоствердження нації та найвищим щаблем її розвитку проголошувалась держава. У цьому ОУН слідувала принципам класичного націоналізму, і, знов-таки, цей елемент залишався незмінним у програмах ОУН до початку 1990-х років [2].

Майбутня форма державного ладу визначалась досить туманно і мала змінюватись відповідно до трьох етапів "державного будівництва України". На першому етапі — "національного визволення" чи "визвольної боротьби" - йшлося про встановлення національної диктатури. В перехідний період побудови основ державності, після перемоги національної революції, "голова держави" мав "підготувати створення найвищих законодавчих органів на засаді представництва всіх організованих суспільних верств". Із закінченням "перехідного періоду", із стабілізацією держави мав утворитися "представницький орган", який призначав би голову держави. Останній мав формувати найвищий орган виконавчої влади, відповідальний перед ним та "найвищим законодавчим тілом" [1].

На першому Конгресі висловлювалося чимало ідей і пропозицій, які часом мали взаємно заперечливий характер - ігнорувати їх було неможливо, але й взяти їх усі до уваги означало б перетворити програмні документи на еkleктичний набір гасел. Потрібний був або компроміс, або відповідна тактика. У листі (16.07.1929) до М. Кушніра (Богуша) член проводу ОУН і редактор журналу "Розбудова нації" В. Мартинець писав: "Біда в тому, що Конгрес не висловився ясніше про майбутній державний устрій України. Під тим оглядом ми на Конгресі вели досить макіявелістську лінію: якби всі устрої взяли до нашої програми, то з ніяким не зв'язалися на життя і смерть [3].

Перші програмні документи ОУН були скоріше маніфестом, деклараціями, аніж докладно продуманою стратегічною програмою. Деталізація і з'ясування програмно-ідеологічних питань відбувалося на сторінках націоналістичних видань. Процес ідеологічного "дозрівання" тривав аж до кінця 1930-х років на фоні справжнього тріумфу тоталітарних режимів і рухів у Європі, неухильного погіршення українсько-польських відносин в Західній Україні і посилення тиску на українське суспільство, катастрофічних для українців подій у радянській Україні. Усе це не могло не позначитися на ідеології ОУН, не кажучи вже про її тактику та зовнішньополітичну орієнтацію. Ідеологічні настанови набували значно більш радикальної тональності та спрямування. При цьому еміграційна частина діячів ОУН дедалі глибше поринала в ідею корпоративізму - лідером ідеологічних розробок був М.Сціборський [4].

Програмні документи ОУН, ухвалені на II великому зборі ОУН у Римі (27 серпня 1939) та власне бандерівському зборі ОУН у Кракові (квітень 1941), не містили принципових розбіжностей ідеологічного характеру. Варто лише пам'ятати, що програма майбутніх мельниківців писалась саме як ідеологічний документ з просторими історіософськими й теоретичними узагальненнями (її головним автором був М. Сціборський). Програму, ухвалену 1939 р., можна вважати логічним і завершеним продовженням програмних настанов 1929 р. Програма бандерівської фракції, яку готували вже під час Другої світової війни, після окупації Польщі та дедалі очевиднішої підготовки війни на сході фактично нагадує практичну програму дій у конкретних умовах. Вона містила більше практично-політичних гасел і менше теоретичних міркувань.

Обидві програми мали значно радикальніший і конкретніший характер порівняно з 1929 р. Обидві підтверджували принцип національної солідарності й заперечували політичну легітимність поділу суспільства на класи. Головною метою проголошувалось створення "Української Суверенної Соборної Держави" (мельниківці) чи "Суверенної Соборної Української Держави" (бандерівці). Засіб досягнення цієї мети в обох програмах також був однаковий - національна революція. Щоправда, у бандерівській програмі додавався новий елемент: йшлося про українську революцію "в московській імперії СРСР в парі з визвольною боротьбою поневолених Москвою народів під гаслом: "Свобода народам і людині". Явною була і "проти московська" спрямованість програми бандерівців (цілком контекстуальна після анексії Західної України СРСР), а також очевидні антисемітські мотиви - в тій частині, де йшлося про євреїв як "підпору московсько-більшовицького режиму" [5].

Незмінними залишалися принципи над партійності і надкласовості за умов тотального політичного панування ОУН у майбутній українській державі: у програмі 1939 р. ця ідея формулювалась досить чітко й безапеляційно: "Існування політичних партій буде заборонено законом. Єдиною формою політичної організації населення Держави буде ОУН - як підстава державного ладу й чинник національного виховання та організації суспільного життя". При цьому ОУН проголошувалась орденом кращих, елітою нації. Програма 1941 р. формулювала цей принцип більш завуальовано: йшлося про те, що ОУН бореться "за планову організацію цілого господарського й суспільного

життя". Спільними і незмінними для обох програм були такі основні світоглядні принципи: ідеалізм, волонтаризм, ідея створення людини нового типу, месіанізм, елементи народництва, ідея органічності нації та вищості її інтересів. Це ж стосується формулювань про головну мету руху й шляхи її досягнення. Спільним для обох програм був радикальним мілітаризм, який конкретизувався у планах створення збройних сил.

Обидві програми трактували соціально-економічні проблеми в дусі етатистського патерналізму, розглядаючи державу як головну інституцію, що несе відповідальність та обов'язок вирішення цих проблем. Принцип конкуренції між суспільними верствами заперечувався. Держава і поєднані з нею корпоративно-професійні об'єднання були тими органами, які мали забезпечувати соціальну злагоду в суспільстві [5].

Найочевидніше розходження в програмах стосувалося принципів керівництва Організацією. Програма 1939 р., яка ухвалювалась за умов явного загострення суперечностей між еміграційним проводом і "крайовиками", змусила перших шукати шляхів формальної легітимізації позицій наступника Є. Коновальця. Очевидно, з цією метою принцип вождізму був доведений до абсолюту. Голова проводу українських націоналістів проголошувався також "Вождем Нації". Відповідальність за свої дії він мав нести "перед Богом, Нацією і власним сумлінням". Лише він мав право скликати великий збір ОУН, призначати членів проводу, легітимізував рішення великих зборів. Усе це, як вже згадувалося, було не лише даниною часові чи авторитарним амбіціям авторів внутрішнього устрою ОУН, а й очевидним намаганням протиставити формальний авторитет вождя амбіціям молодшого загалу ОУН "з краю". Зауважимо, що А. Мельник за своїм вихованням та стилем діяльності явно не підходив на таку роль. Згадані вождівські настанови фактично залишилися деклараціями [6].

Відзначимо, що у бандерівської частини ОУН питання про керівництво організацією було задекларовано в більш демократичному ключі — безумовно, значну роль тут відіграло бажання протиставити свою версію мельниківцями: влада провідника організації (досить велика) мала узгоджуватися з колегіальними органами - проводом і великою радою. Як показали подальші події, це не стало на перешкоді фактичному культивуванню персони вождя - С. Бандери й реальному запровадженню принципу вождізму.

Отже, наприкінці 1930-х рр. загальний світоглядно-ідеологічний портрет українського націоналістичного руху, представленого ОУН, був досить завершеним. Український радикальний націоналізм мав виразні риси антидемократичного і антикомуністичного революційного руху, в основу якого було покладено культ дії, войовничий ідеалізм та волонтаризм, примат національного над вселюдським. Націю було представлено як найорганічнішу, найприроднішу форму організації людства. Інтереси нації переважали над інтересами індивіда.

Соціальна і політична програма руху складалася з елементів державного синдикалізму, етатизму, ідей надкласової солідарності і примату інтересів нації над інтересами особистості, базових принципів соціальної справедливості. Політичний елітаризм та елементи тоталітаризму поєднувалися з соціальним егалітаризмом.

Особливий наголос на ролі селянства як основи української нації (більше помітний у програмі 1939 р.) свідчить про наявність потужних народницьких елементів в ідеології ОУН. Соціально-економічний блок програмних настанов ОУН залишався найменш виробленим і опрацьованим. Власне, цим питанням приділялося найменше уваги, але він містив суміш соціалістичних, соціал-демократичних та народницьких ідей, яка мала забезпечити принцип надкласової побудови української нації.

Деякі риси ідеології ОУН і певні елементи політичної практики цієї організації дали підстави опонентам руху й багатьом дослідникам поставити його в один ряд з його сучасниками - італійським фашизмом та німецьким націонал-соціалізмом. Спробуємо з'ясувати деякі аспекти цієї проблеми [7].

Ідеологічна традиція характеризувати ОУН як фашистський рух і в такий спосіб ставити їх "на одну полицю" сягає кінця 1920-початку 1930-х років, коли політичні противники та конкуренти ОУН в еміграції і в Західній Україні використовували термін "фашизм" стосовно ОУН як кліше у політичній риторичі. Публіцисти УНДО характеризували ОУН як партію "фашистівського покрою". У радянській пресі ще у першій половині 1920-х років термін "фашизм" уживався як додаток для плямування "українського буржуазного націоналізму", згодом словосполучення "український фашизм" застосовувалося передусім до ОУН, хоча від 1933 р. до лав "українських фашистів" почали зараховувати навіть "націонал-ухильників" з КП(б)У [7].

Припускаємо, що молодий український націоналізм дещо перейняв вже від італійського фашизму і це перш за все визнання потреби залізної ієрархічної організації та підпорядкування всіх приватних, партійних і класових інтересів інтересам батьківщини". Щоправда, Є.Онацький вважав ці запозичення формальними, підкреслюючи базову відмінність між італійським фашизмом та українським націоналізмом: перший був ідеологією і рухом державної нації, другий - бездержавної.

Приводом як для згаданих формальних аналогій, так і для відвертого ідеологічного плямування ОУН ярликами "фашистів" чи "нацистів" стали періодичні спроби діячів ОУН налагодити політичну взаємодію з фашистським урядом Італії (плани переконати Б. Муссоліні ініціювати передачу мандата Ліги Націй на Східну Галичину Італії), спорадичні контакти ОУН з діячами фашистської і нацистської партій, співпраця ОУН з абвером напередодні Другої світової війни, та короткочасна співпраця з німецькою окупаційною владою в Україні на початку 1940-х рр.

Партійні ідеологи і публіцисти ОУН, визнаючи наявність аналогій і подібність власної ідеології та руху з окремими елементами італійського фашизму, звертали увагу й на розбіжності.

П.Мірчук визнавав, що серед українських націоналістів "італійський фашизм як антикомуністичний рух викликав симпатію, а як новий соціально-політичний та економічний рух — зацікавлення. Проте, — зауважував він далі, — вони вважали його витвором чужого духа, непридатним для прищеплювання на український ґрунт". За П.Мірчуком, ідеологія ОУН опиралась на "тисячолітню державницьку традицію українського народу" й виникла на основі організацій, які існували тоді, коли фашизм "був лише в пелюшках і ніхто з українців ним не цікавився". Той самий аргумент щодо

"права першості" П.Мірчук висував стосовно німецького націонал-соціалізму: ОУН утворилася до приходу нацистів до влади, отже, не могла наслідувати їх ані в ідеології, ані в програмах [4].

В.Мартинець, стверджував, що "ОУН ані наслідувала, ані не прийняла чи конкретизувала, ані пропагувала чи хоч би тільки популяризувала ідеологію італійського фашизму", також наголошуючи на тому, що український націоналізм був продуктом внутрішнього розвитку.

І.Лисяк-Рудницький зауважував, що "найближчих родичів українського націоналізму треба шукати не так у німецькому нацизмі чи італійському фашизмі, як, скоріше, серед партій цього типу в аграрних, економічно відсталих суспільствах Східної Європи: хорватські усташі, румунська Залізна гвардія, словацькі глінківці, польський ОНР (Oboz Narodowo-Radykalny) тощо" [7]. На жаль, канадський учений не дав подальших пояснень цієї тези, яка є продуктивною, хоча й потребує подальшого детального порівняльного дослідження й уточнень (наприклад, чи варто італійців 1920-х років виводити з ряду аграрних, економічно відсталих народів). Утім, і без цього зрозуміло, що йдеться про відмінні соціально-економічні, культурні, внутрішньополітичні контексти, в яких розвивалася ОУН та згадані І.Лисяком-Рудницьким рухи й фашизм і нацизм. Проте І. Лисяк-Рудницький твердив, що "український націоналізм був явищем генетично самостійним, хоч у своєму розвитку зазнавав безперечних впливів з боку відповідних чужоземних зразків", — це де в чому нагадує одну з основних тез партійних публіцистів ОУН.

В ідеології, світогляді та політичній практиці ОУН кінця 1920-х і, особливо другої половини 1930 - початку 1940-х рр., безумовно, було чимало елементів, які споріднювали цю організацію з радикальними, тоталітарними рухами та режимами, зокрема з італійським фашизмом і націонал-соціалізмом.

Згадана епоха взагалі була періодом піднесення тоталітарних течій, політичного екстремізму, кризи демократичних інститутів. ОУН як організація з певними завданнями та місією не могла не відчувати цих впливів. Значною мірою спільними були інтелектуальні джерела, до яких зверталися ідеологи ОУН, італійського фашизму та німецького націонал-соціалізму. Почуття національного приниження і прагнення реваншу також можна вважати соціально-психологічними чинниками, які споріднювали український радикальний націоналізм із німецьким націонал-соціалізмом.

Очевидно, визнаючи спільними чи подібними певні риси ідеологій та політичних програм, не можна робити це приводом для ототожнення рухів. Те, що фашистська Італія 1924 р. визнала Радянський Союз, і обидві держави утримували відносно непогані стосунки до 1935 р., що ідеологи більшовизму вважали італійських фашистів та німецьких націонал-соціалістів наслідувачами "політичної культури більшовиків", що СРСР та нацистська Німеччина плідно співпрацювали у економічній, військовій та політичній сферах не стали підставами для того, щоб на рівні дефініцій ототожнювати варіанти тоталітаризму, пов'язані з іменами Сталіна, Гітлера і Муссоліні.

Це ж стосується й ідеологій. Навіть протилежні ідеології запозичують базові елементи одна в одній, не кажучи вже про ті, що формуються на певних спільних світоглядних засадах, - однак це не може бути як підставою для ототожнення марксизму з націоналізмом, націоналізму з консерватизмом чи лібералізмом, принаймні в рамках серйозного політологічного або історичного дослідження.

Специфічне ототожнення тогочасної ОУН з італійським фашизмом та німецьким націонал-соціалізмом було або ситуативним, або слугувало тоді і тривалий час залишалось знаряддям ідеологічної та політичної боротьби, було засобом плямування політичних противників.

Порівняння й аналогії варто використовувати для зрозуміння специфіки і місця ОУН в політичній історії України чи Європи, відмовляючись від звичної, але непродуктивної практики застосування ідеологічних кліше, до того ж досить за давніх, у сучасних наукових чи політичних дискусіях.

Повертаючись до розвитку ідеолого-політичних програм обох ОУН, слід згадати III надзвичайний великий збір ОУН (21-25 серпня 1943 р.). Він став поворотним пунктом для ідеологічних настанов. Як свідчить його учасник Мирослав Прокоп, ініціаторами нововведень у програмі ОУН стали або представники східноукраїнських земель, або провідні члени Організації, яким довелося там працювати у підпіллі в перші роки війни, чи ті делегати, що брали участь у розробці політичної платформи УПА, — отже, це були люди, які мали нагоду на практиці з'ясувати чинність націоналістичного ідеалу та відповідність попередніх програмних настанов життю і практичним завданням в реальних, досить жорстких умовах [8].

Основні світоглядні постулати (тези про органічність нації, про вищість інтересів нації, про ідеал самостійної соборної держави) залишилися незмінними. Найбільш показовою була зміна акценту в принципі національного колективізму: в ідеологічній преамбулі йшлося про те, що ідеалом нового суспільства є знищення всіх форм класової експлуатації, побудова всенародної держави та "вільна людина", яка є вільною лише через її сприяння загальному суспільному інтересові.

Показовою була й спроба приділити значно більшу увагу економічним і соціальним проблемам: при тому, що підхід до їх розв'язання з огляду на час та обставини залишався досить схематичним. Утім, і цього достатньо, щоб помітити, що до програми увійшла класична схема соціал-демократичного зразка, за якою держава має утримувати за собою стратегічно важливі сектори економіки та соціальної сфери, не допускаючи різкої майнової диференціації та свавілля бюрократії. Поза цими межами економічне життя й організація суспільства мали розбудовуватися на базі демократичних інститутів [5].

Наступні роки і подальший досвід підпільної боротьби на українських землях лише підсилили тенденцію до розширення світоглядних орієнтирів та відмови від претензій на домінування у політичному житті. Її наявність підтверджується як доповненнями, що їх було внесено в програму 1950 р., так і загальною спрямованістю оунівської публіцистики в Україні наприкінці 1940 — початку 1950-х років. Доповнення 1950 р. містили чимало формулювань цілком демократичного змісту,

особливо в частині політичних свобод. Найпоказовішим пунктом доповнень були пасажі про свободу політичних і громадських організацій.

Таким чином, ОУН у різних її іпостасях належала до тієї частини політичного спектру українського суспільства, яка абсолютною цінністю і метою свого існування вважала українську націю та українську державність. Тут є точки дотику з багатьма іншими ідеологіями й рухами, в яких це завдання (можливо, в іншому політичному чи ціннісному контексті) також було пріоритетом. Відмінність від інших спрямувань українського націоналізму та інших ідеологій полягала у способі сприйняття дійсності й методах її перетворення. У цьому сенсі ОУН ідеологічно, принаймні на початках свого існування, належала до право радикальних рухів, орієнтованих на творення держав з тоталітарним політичним ладом. Упродовж існування ОУН її ідеологія еволюціонувала в бік демократизації її політичних принципів і, частково, наближення їх до загальнолюдських цінностей, їхньої гармонізації з інтересами нації. Навіть те спрямування ОУН, яке найдовше дотримувалося принципів революційної ортодоксії, своєрідної екстремальної політичної релігії зразка 1930-х років, після перенесення діяльності в незалежну Україну мало переглянути деякі базові компоненти своїх світоглядних та ідеологічних конструкцій саме в дусі демократичних принципів.

Ідеологічні й світоглядні засади діяльності ОУН формувалися і змінювалися не в інтелектуальному вакуумі. В них абсорбовано як власний досвід національного руху XIX-XX ст., так і певну частину інтелектуально-політичного доробку європейської історії. ОУН не можна представляти як приклад аномальності власне української історії: ті аспекти ідеології і практики цього руху, які сприймаються як аномальні, можна знайти в історії усіх країн і націй — як тих, що претендують на статус передових, так і тих, що за нього змагаються [2].

Історія ОУН, незалежно від її інтерпретацій, - це історія одного з відгалужень українського націоналізму - багато аспектного, багатофункціонального, поліморфного явища, яке справило і справляє безпосередній та опосередкований вплив практично на всі ділянки суспільного життя України упродовж щонайменше півтора століття. Виникнення й еволюція ОУН з її ідеологією і політичною практикою цілком логічно вписується не лише в контекст національної історії, а й у загальносвітовий контекст, в історію радикальних національних (чи націоналістичних) рухів. Саме виходячи з цих засновків, беручи до уваги конкретне історичне тло, можна з певною мірою адекватності усвідомити суть, характер і особливості цього історичного явища.

Список використаної літератури:

1. Книш З. М. Становлення ОУН / З. М. Книш. – К., 1994. – 127 с.
2. Український націоналіст „Йди за мною!” . Зб. Ідеологічних матеріалів ОУН. – 1995. – 145 с.
3. Касьянов Г.В. Ідеологія ОУН : історико-ретроспективний аналіз / Г.В. Касьянов // УІЖ – 2004. – №2. – 93 с.
4. Стецько Я. Українська визвольна концепція. Твори ч. 1. / Я. Стецько. – Львів, 1997. – 258 с.

5. Косик В. Розкол ОУН у світлі документів / В. Косик // Визвольний шлях. – 2001. – №7. С. 29-34.

6. Лисенко О.Є. Розкол ОУН (1939-1940): збірник документів; Україна у Другій Світовій Війні у документах: збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942) / О. Є. Лисенко, І. К. Патриляк // УІЖ. – 2001. – №5. – 64 с.

7. Лисяк-Рудницький І. Український визвольний рух під час Другої Світової Війни / І. Лисак-Рудницький // Історичне есе т.2. – К.,1994. – 266 с.

8. Патриляк І.К. Історичні та ідеологічні передумови милітаризації ОУН. Військово-політичні питання в програмних документах єдиної ОУН та ОУН / І.К. Патриляк // Молода нація: Альманах. – 2000. – №7. – 83 с.

Чередніченко І.

студентка 1 курсу магістратури ФІЕП

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

У статті на основі аналізу нормативних актів та історичного досвіду аналізуються особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин в Україні у радянський період. Визначено вплив радянської влади на суспільний інститут сім'ї.

Ключові слова: шлюбно-сімейні відносини, правове регулювання.

Важливу складову політичних, економічних, соціальних і правових інститутів становлять шлюбно-сімейні відносини. У процесі змін суспільства їх розвиток став залежати від політики держави, в якій головним інститутом є сім'я. Вона завжди адаптувалася до історичних умов, устрою життя і соціального порядку, але в радянські часи зміни були продиктовані регламентаційною політикою влади більшовиків, а не природним розвитком. Це змінило звичний ритм існування сім'ї та шлюбно-сімейних відносин і негативно вплинуло на тенденції їх розвитку як у 1920-х рр.. так і в наступні десятиліття [7, с.146].

З-поміж актуальних проблем сучасності чільне місце посідає дослідження розвитку державно-сімейних відносин у радянській Україні й становить значну цінність для об'єктивного відтворення минулого, яке рефлексує до сучасності, окреслюючи визначальні орієнтири в розв'язанні шлюбно-сімейних проблем сьогодення.

Тому дослідження з даної теми є актуальним для відтворення минулого сімейних відносин, їх трансформації протягом історичного розвитку суспільства, розвитку правових засад регулювання та встановлення форм укладання шлюбів, розлучень, народження й виховання дітей.

Дослідженню зазначеного питання приділяли увагу юристи, зокрема: М.Антокольська, О.Дзера, А. Іванов, І.Жилінкова, Л.Зілковська, А.Нечаєва, З. Ромовська, О.Ульяненко, С.Фурса, Є.Харитонов, Ю.Червоний, які брали участь у розробці проблем правового регулювання сімейних правовідносин [10, с.278]; соціологи й історики: А.Антонов, В.Зацепін, О.Дорохіна, Т.Лахач [7] тощо. Зокрема, А.

Антонов розкриває негативний вплив держави з 1917 року на інститут сім'ї, що й сьогодні є причиною низьких соціальних цінностей у взаєминах дітей і батьків; педагоги: І. Білодід, Є. Мельник, А. Харчев [2]; етнологи: А. Пономарьов, Р.Чмелик, М. Гримич [9].

Тому, метою нашого дослідження буде показати, як на основі правової регламентації шлюбно-сімейних відносин змінювалася історія укладання шлюбів українцями у радянський період і як була порушена природна еволюція народної традиційної культури: заборонялася, принижувалася, ігнорувалася етнічна специфіка, а натомість адміністративно впроваджувалися уніфіковані загально радянські форми святково-обрядової культури.

Фактично до XVIII ст. на території українських земель порядок укладення шлюбу регулювався нормами церковного права. З часом шлюбні правовідносини поступово переходять під контроль громади, місцевих органів влади, а в подальшому – лише держави. Початок становлення державної регламентації шлюбно-сімейних правовідносин у Радянській Україні простежується з моменту впровадження громадянської реєстрації [6, с.7].

Більшовики, прийшовши до влади, розпочали здійснювати програму соціалістичних перетворень. В галузі шлюбно-сімейних взаємин це призвело до відокремлення церкви від держави й передувало скасуванню всіх станових, релігійних, майнових обмежень укладання шлюбу та його розірвання, як власне і принципова відмова від усталеного порядку ведення актів церковної та громадянської реєстрації [5, с.62].

Слід зазначити, що Україні, після встановлення радянської влади першими законодавчими актами із шлюбно-сімейного законодавства були декрети РНК України «Про організацію відділів запису актів громадянського стану», «Про цивільний шлюб та про ведення книг актів громадянського стану», «Про розлучення» від 20 лютого 1919 року. Сюди ж треба віднести перший сімейний кодекс України 1919 року, який через громадянську війну не одержав великого розповсюдження [5, с.9]. Сімейне законодавство національно-державного утворення, що діяло в Україні до встановлення радянської влади було скасоване радянською владою і впливу на формування сімейного законодавства України після 1920-1921 рр. не мало. Перші законодавчі акти по-новому розв'язали найголовніші питання правового регулювання сім'ї і шлюбу. Отже, перші декрети і кодекс України проголосили основні принципи шлюбно-сімейних відносин в Україні: одношлюбність (моногамію).

Українське шлюбно-сімейне законодавство радянського періоду розвивалося шляхом і за зразком шлюбного законодавства РРФСР. Проте декрет Раднаркому України «Про цивільний шлюб» від 20 лютого 1919 року, який відображав основні положення декрету про шлюб ЦВК РНК РРФСР від 18 грудня 1917 року, не у всьому збігався з ним.

30 травня 1926 р. був прийнятий «Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УРСР», третій розділ якого регламентував умови вступу до шлюбу, випадки визнання його недійсним, підстави припинення шлюбу [4].

Найбільш значні зміни в законодавство про права і обов'язки подружжя в зареєстрованому шлюбі, про припинення шлюбно-сімейних правовідносин, зокрема, розірвання шлюбу, були внесені в 1944 р. в період Другої світової війни [4].

Великою подією в історії людства стала Декларація прав людини і громадянина 1948 р. Вперше на законодавчому рівні у ній закріплюється принцип формальної рівності всіх громадян перед законом, закріплені принципи регулювання правових відносин, закладається підґрунтя універсальної концепції прав людини.

У 1968 р. були прийняті Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю, які по-новому вирішили цілий ряд питань сімейного права. Основні завдання цієї галузі права були викладені в ст. 1 Основ, які склалися з п'яти розділів: 1. Загальні положення; 2. Шлюб; 3. Сім'я; 4. Акти громадянського стану; 5. Застосування радянського законодавства про шлюб і сім'ю до іноземців і осіб без громадянства, застосування законів про шлюб і сім'ю іноземних держав, міжнародних договорів і угод.

На цій базі був прийнятий Кодекс про шлюб і сім'ю УРСР, який затвердили 20 червня 1969 р. Він набрав чинності з 1 січня 1970 р., й з відповідними змінами й доповненнями проіснував до 2003 р. Кодекс встановив порядок і умови одруження, врегулював особисті та майнові відносини, які виникають у сім'ї між подружжям, між батьками і дітьми, між іншими членами родини, відносини, які виникають у зв'язку з усиновленням, опікою та піклуванням, прийняттям дітей на виховання, порядок і умови припинення шлюбу, порядок реєстрації актів громадянського стану [4].

Друге покоління людей виросло на постулатах радянської ідеології і цілеспрямованої пропаганди, що все народне – пережиток, забобон, релігія, гречкосійство.

Важко навіть збагнути увесь комплекс денационалізації українського етносу. А намагання швидкими темпами знищити етнічну культуру серед сільського населення доходили часом до абсурду. Документ, що був прийнятий у 1986 році Тлумацьким районним відділом Комісії по радянських традиціях, святах та обрядах (урядову установу створено в 1969 році при Раді Міністрів Української РСР) свідчить про те, що ідея формування загально радянської спільноти без етнічних ознак, уніфікація культури впроваджувалися занадто поспішними методами. Одним документом вирішили заборонити всі традиції народного весілля на Івано-Франківщині. І це регіон, де сільська людність свято берегла свої звичаї та обряди [3, с.7].

Отже, характер і особливості шлюбно-родинних відносин в українському радянському суспільстві визначалися існуючими реаліями життя, комуністичною ідеологією та політикою партії, а також усталеними традиціями, принципами і цінностями, що поєднувалися з новими нормами й стандартами життя. Характерними рисами цих відносин були заідеологізованість, цнотливість, моральність і чистота стосунків, простота й скромність, невибагливість і шанобливе ставлення один до одного, гендерна рівність. Сім'я в була важливим інститутом радянського суспільства і знаходилась під постійним контролем і патронатом держави і партії, які брали на себе відповідальність за виховання, освіту, охорону здоров'я сім'ї.

Список використаної літератури:

1. Антонов А.И. Семья, рыночная экономика, государство: кризис социальной политики / А.И. Антонов // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 1999. – № 3. – С. 87-103.
2. Зацепин В.И. Семья. Социально-психические и этические проблемы: справочник / В.И. Зацепин. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 255 с.
3. Дорохина О.В. Партийно-государственная идеология социалистических преобразований семьи в послереволюционной России / О.В. Дорохина // Вестник Московского университета. Серия 18. – 2004. – № 2. – С. 78-87.
4. Білодід І. 40 років радянської освіти в Україні / І. Білодід. – К.: Знання, 1957. – 30 с.
5. Мельник Є. Ф. Охорона матері і дитини у радянському законодавстві / Є.Ф. Мельник. – К.: Політвидав, 1954. – 39 с.
6. Харчев А.Г. Брак и семья в СССР / А. Г. Харчев. – М.: Мысль, 1964. – 325 с.
7. Борисенко В.К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. К. Борисенко. – К.: Унісерв, 2000. – 191 с.
8. Гопанчук В.С. Сімейне право України: підручник / В.С. Гопанчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.ebk.net.ua/Book/SPravo/01-05/80204.htm>
9. Лахач Т.О. Сутність змін та перетворень щодо інституту сім'ї в Україні протягом 1917-1922 рр. / Т.О. Лахач // Наукові праці. – Том104. – Вип.91. – С.61-66.
10. Лахач Т.О. Державна регламентація шлюбно-сімейних відносин у радянській Україні 1920-1930 років: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. істор. наук. – Чернігів, 2010. – 19 с.
11. Лахач Т.О. Історіографічні аспекти проблеми державної регламентації шлюбно-сімейних відносин у радянській Україні 1920-1930-их років / Т.О. Лахач // Історична пам'ять. – 2012. – №27. – С. 146-153.
12. Маслов В.Ф. Действующее законодательство о браке и семье / В. Ф. Маслов, З. А. Подопригора, А. А. Пушкин. – Х.: Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1974. – 200 с.
13. Пономарьов А. П. Развитие семьи семейно-брачных отношений в Украине / А. Пономарьов. – К. : Наукова думка, 1989. – 320 с.
14. Чмелик Р. Мала українська сім'я другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / Р.Чмелик. – Львів: ІН НАНУ, 1999. – 143 с.
15. Гримич М. Інститут власності у звичаєво-правовій культурі українців ХІХ–ХХст. / М. Гримич. – К.: Інтертеладрук, 2004. – 588 с.
16. Сафончик О. І. Деякі питання розвитку законодавства з питань виникнення та припинення шлюбно-сімейних правовідносин / О.І.Сафончик // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – С. 277-284.

Кузьменко І.

студентка магістратури ФДПОМ

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Автор аналізує розвивальний потенціал освітнього середовища закладу початкової освіти щодо формування художньо-мовленнєвої діяльності школярів, коментує принципи створення педагогічними працівниками розвивального освітнього середовища, описує його компоненти.

Ключові слова: освітнє середовище, середовищ ний підхід, розвивальний потенціал, художньо-мовленнєва діяльність, молодший шкільний вік.

Реформування системи початкової освіти в Україні відбувається з урахуванням компетентнісного підходу, на засадах інтеграційних процесів в освіті, принципів перспективності й наступності освітніх ступенів задля створення комфортних умов для усіх учасників освітнього процесу, набуття підростаючим поколінням динамічної комбінації знань, способів мислення, умінь і навичок, цінностей, інших особистісних якостей для успішної самореалізації в різних сферах життєдіяльності. Тому метою початкового курсу мовно-літературної освіти фахівці початкової школи визначають розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, становлення комунікативної компетентності для духовного, культурного самовияву, збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей. Таким чином, набуває особливої актуальності проблема формування у дітей молодшого шкільного віку досвіду мовленнєво-творчої діяльності, адже художньо-мовленнєвий розвиток, якого досягли діти у початкових класах, забезпечує основу подальшого результативного навчання і виховання на наступних освітніх ступенях, зумовлює якісну професійну діяльність дорослої людини.

Наукові передумови становлення і розвитку творчого потенціалу особистості подано в публікаціях О.Акімової, Л.Виготського, О.Кульчицької, О.Куцевол, О.Матюшкіна, О.Савченко, О.Сухомлинської, Г.Тарасенко; психолого-педагогічні аспекти проблеми формування творчих здібностей молодших школярів представлено в роботах Н.Богданової, Д.Богоявленського, Г.Воронцової, Н.Гавриш, І.Ганненко, О.Гущинець, С.Дубовик, Л.Калмикової, О.калюжної, Н.Комарівської, К.Крутій, Т.Латковської, І.Ляшенко, О.Рондяк та інших дослідників.

Мета статті – проаналізувати розвивальний потенціал освітнього середовища початкової школи, дослідити принципи його створення, що сприяло б мовленнєво-творчому розвитку молодших школярів.

Науковці та педагоги практики цілеспрямовано досліджують найбільш ефективні методи й організаційні форми освітньої діяльності з різними віковими групами вихованців, пропонують ефективні технології розвитку творчої особистості молодого громадянина України.

Як зазначає доктор педагогічних наук, професор Тарасенко Г.С., «сучасна педагогіка пропонує середовищ ний підхід як теорію і технологію безпосереднього

управління процесами розвитку та виховання дитини; як систему дій з перетворення середовища на засіб проектування й діагностики результатів навчання і виховання» [1, 10].

Розвивальне освітнє середовище – це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життєдіяльності у закладі освіти. Сучасні дослідники розглядають розвивальне середовище як систему матеріальних об'єктів діяльності дитини, що функціонально моделює зміст її духовного і фізичного розвитку [2]. Таким чином, розвивальне середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини.

Мовленнєве середовище вважається розвивальним, якщо воно створює доброзичливу атмосферу, в якій діти виявляють мовленнєву активність, вільно спілкуються між собою та з вихователем, вчаться, дізнаються про нове та цікаве, чують літературну мову, мають змогу самостійно обирати однолітків для спілкування, гри, трудової чи іншої діяльності, залучаються до мовленнєво-творчої діяльності [3, 34]. Освітнє мовленнєве середовище, на нашу думку, складається з таких компонентів: спеціально організована мовленнєва діяльність дітей; спільна доросло-дитяча (партнерська) мовленнєва діяльність; вільна самостійна мовленнєва діяльність дітей.

Метою діяльності педагога щодо створення розвивального мовленнєвого середовища є ознайомлення дітей з новими для них мовними та мовленнєвими явищами, навчання школярів специфіці мовленнєвих і мисленнєвих дій, визначення обсягу мовленнєвої діяльності кожного вихованця.

Визначимо основні принципи створення освітнього мовленнєвого середовища в умовах функціонування закладу початкової освіти:

1. Принцип обумовленості занурювання в мовлення.
2. Принцип домінанти, коли педагогом приділяється підвищена увага до певного конкретного мовленнєвого явища, мовного розділу, мовленнєвої дії, ситуації творчої реалізації набутого досвіду.
3. Принцип багатогранності, коли мовленнєві навички та вміння формуються різними способами пізнання.
4. Принцип гармонійності, який обумовлюється єдністю мовленнєвої діяльності та спілкування, а також рівноцінності функціонування різних видів мовленнєвої діяльності (слухання / розуміння, говоріння, читання, письмове висловлювання).
5. Принцип концентричності, який полягає у поступовому нарощуванні та ускладненні змісту мовленнєвої діяльності та способів пізнання довкілля, взаємодії вчителя і дитини.

Найбільш реалізованими у процесі створення розвивального освітнього мовленнєвого середовища будуть такі функції педагога:

* партнерські: вчитель – співучасник, партнер, товариш у спільному осмисленні цінностей довкілля, мовленнєвої культури, рефлексивної діяльності, яка виявляється в самооцінці та самоконтролі мовленнєвої діяльності, ставлення до довкілля;

* мотиваційні: вчитель створює умови для розуміння та осмислення дитиною власної мовленнєвої діяльності, спонукає дитину до рефлексії, самооцінки, викликає бажання стверджувати своє «Я» через мовленнєву діяльність та спілкування.

Вільна самостійна мовленнєва діяльність дітей – це створення мовленнєвонасичених, різноманітних культурно-пізнавальних і просторово-предметних умов, які спонукають дитину до самостійного вибору предметної або мисленнєвої діяльності; це організація практичних дій учнів, переведення їх з одного виду мовленнєвої діяльності до іншого, з одних форм творчої мовленнєвої діяльності до інших, розвиток потенціальних мовленнєвих можливостей, соціалізація школярів. При цьому вчителю важливо враховувати мотиви, потреби, рівень мовленнєвого та комунікативного розвитку кожної дитини.

Необхідною умовою створення в закладах початкової освіти розвивального мовленнєвого середовища є аналіз, планування та контроль учителем відповідного напрямку роботи. Звертаємо увагу педагогів на доцільність визначення заходів щодо створення розвивального середовища у річному плані роботи закладу. Відповідно до змісту кожного розділу плану варто передбачити заходи, спрямовані як на обладнання класних кімнат та інших приміщень закладу, так і на методичну роботу з педагогами, яка сприятиме підвищенню їхньої фахової майстерності щодо використання розвивального середовища; вивчення стану організації життєдіяльності дітей, що допоможе отримати об'єктивну інформацію про стан розвивального середовища в кожному класі (паралелі класів); роботу шкільного методичного кабінету, яка забезпечить розробку відповідних методичних рекомендацій, поширення творчого досвіду вчителів щодо розвитку творчого потенціалу молодших школярів [4; С.16].

Найефективнішим є створення такого мовленнєвого середовища, серед якого кожен учень має право й обов'язок бути самим собою. Середовище буде розвивальним і комфортним для дитини за умови надання їй можливості дозувати мовленнєво-комунікативну діяльність. Отже, педагог має наповнювати життя дитини дитячими видами і формами діяльності; наповнювати середовище емоційними подіями, фактами, позаяк емоції є базовими підставами психічного розвитку дитини; надавати можливість дитині самостійно визначати час, тривалість контактів, узгоджувати дозування та самодозування мовленнєвої діяльності дорослого і дитини; змінювати / розширювати склад партнерів у спілкуванні (з можливістю усамітнення); враховувати успіх-неуспіх дитини в попередній мовленнєвій діяльності; визначати обсяг, час, місце, інтенсивність мовленнєвої діяльності як фрагментарно самостійної чи як складової інших дитячих видів діяльності (пізнавальної, музичної, рухової, образотворчої тощо); передбачати взаємовплив та комплексність сфер життєдіяльності дитини, які мають мовленнєве обрамлення чи мовленнєву основу. Головним є адресна спрямованість мовлення, наявність співрозмовника, партнера по спілкуванню, якому адресується, «дарується» слово, від якого очікується емоційна чи мовленнєва реакція-відповідь. Гармонізація взаємин педагога з дитиною є основою розкриття способів мовленнєвої взаємодії зі світом природи, культури, людей та з власним світом.

Таким чином, організовуючи життєдіяльність молодших школярів, вчителям необхідно враховувати психологічні закономірності розвитку дітей 6-10 років, їхні індивідуальні особливості, а також особистий життєвий досвід та досвід творчої діяльності. Важливо, щоб розвивальний освітній простір максимально задовольняв потреби кожної дитини, а тому варто наповнити його різноманітними атрибутами (книгами, театральними ляльками, іграшками, моделями предметів довкілля), які допоможуть зацікавити кожну дитину, а також подбати про те, щоб вона змогла знайти для себе улюблене заняття (декламування, переказування, інсценування, бесіда за прочитаним твором, читання в особах та ін.).

Список використаної літератури:

1. Тарасенко Г.С. Щоб серце відгукнулось на красу. Середовищний підхід до організації освітнього процесу / Г.С.Тарасенко. // Дошкільне виховання. – 2015. – №6. – С. 10-15.

2. Стахова І. Організація творчої діяльності майбутніх учителів початкових класів в освітньому процесі ВНЗ / І.А.Стахова. // Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Вінниця: ФОП. – Вип. 5. – 2017. – С. 230-233.

3. Лапшина І.М. Порівняльні аспекти формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / І.М. Лапшина, І.І. Козак // Психолінгвістика: Збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький: ФОП, 2015. – Вип. 18 (2). – С. 33-42.

4. Коломієць А.М. Функції освіти в період становлення інформаційного суспільства / А.М. Коломієць // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХП», 2007. – №1. – С. 15-23.

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4АА

Абрамович В., Бойчук В.

ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

У статті розглянуто поняття політкоректності як явище в політиці та лексикології, а також політкоректність як явище сучасних українських політичних відносин; проаналізовано виступ Президента України Петра Порошенка «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» від 7 вересня 2017 року.

Ключові слова: політика, політкоректність, лексикологія, евфемізм.

Коли теперішній чинний президент США ще був кандидатом, один із його виступів був присвячений системі політичної коректності. Він звинувачував дійсний уряд та президента у надмірній толерантності й закликав американців боротися проти неї. Цього ж курсу він притримується й на даному етапі. Час від часу в пресі виринає чергова стаття про те, що Дональд Трамп вжив щось образливе відносно жінок, сексуальних меншин, осіб іншої національності та інше. Яскравим прикладом цього може слугувати його намір збудувати стіну між Мексикою та Америкою задля запобігання незаконних міграцій. Проте ми рідко замислюємося про те, що політична коректність успішно облаштувалася на теренах нашої держави.

Мета статті – визначити наявність явища політичної коректності на прикладі виступу Президента.

Аналіз досліджень і публікацій виявив недостатню розробку представленої проблеми вітчизняними науковцями, лише у роботах Н. Молодиченко, С. Танати та О. Сінькевича знаходимо загальний розгляд цього питання.

Згідно із визначенням, яке знаходимо в роботі Молодиченко Н. і Танати С., *політична коректність* (частіше вживається політкоректність; від англ. political correctness (politically correct or PC) – дослівно політична правильність) – термін, що описує стиль мовлення, ідеї, політику, поведінку, які мають мінімізувати образу расових, релігійних, культурних чи інших груп [3].

За різними даними термін з'явився у 50-х чи 70-х роках минулого століття у США і його призначенням було уникнення вживання слів, що підкреслюють стать, національність, соціальне положення, та приналежність до сексуальних меншин. Можна з упевненістю стверджувати, що, з лінгвістичної точки зору, розвиток політичної коректності нерозривно пов'язаний із евфемізмами, що, як відому, у свою чергу служать для найменування понять, заборонених у суспільстві у зв'язку з їх грубістю, табуйованим походженням чи прагненням пом'якшити сумну новину. Безумовно, найвідоміші евфемізми пов'язані з темою смерті: відійти в той світ, віддати Богу душу, возз'єднатися з предками, тощо. Психологи стверджують, що евфемізми дуже часто виникають на підґрунті того, що люди не хочуть визнавати об'єктивну дійсність і таким чином прагнуть відгородити від неї себе чи свої близьких. Те, що не прийнято називати, завуальовано подається символом, виразом, словом, елементом одягу з метою свого роду «незамовчування» та «недескремінації». Прикладом може

слугувати рожева стрічка як позначення хвороби раку грудей, проте чоловіки теж хворіють на рак грудей і не всі з них згодні асоціювати себе з такою стрічкою. Крім того, як стверджує один із таких чоловіків, коли люди вигадують нове слово спеціально для тебе, чи не є це ознакою того, що ти чимось відрізняєшся?

У даній статті розглянуто політкоректність. Як відомо, політика – діяльність з реалізації інтересів, а значить, для реалізації цих інтересів люди використовують різні інструменти, у тому числі й політичну коректність. Прагнення бути якомога толерантнішим аби задовільнити своїм виступом чи діями усі верстви населення і є політкоректністю у сучасному розумінні цього виразу. Переважна більшість політиків, зокрема й українських, завуальовано подає виборчі програми, доповіді, виступи з метою зробити їх підходящими для всіх верств населення. Прикладом того, можемо назвати аббревіатуру «АТО» для позначення подій на сході України: хоч всі розуміють, що там іде війна, її все ще використовують як свого роду громовідвід.

Представлену тему пропонуємо розглядати на основі послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» від 7 вересня 2017 року.

У вступі Петро Олексійович наводить нам ряд евфемізмів, що легко розшифровуються в умовах сучасного українського політичного курсу:

«Ми з вами вибралися із глибокої і смертельно небезпечної прірви» – очевидно натяк на колишнього президента та події майдану 2014 року, а також наслідки цих подій;

«Ясно й чітко бачимо далеку, поки що, вершину, яку маємо підкорити» – майбутня євроінтеграція України;

«Із-за перевалу над нами нависає хижа орда» – події на Сході.

У наступних абзацах, де Президент аналізує статистичні дані за 2017 рік, ми знаходимо наступні вирази:

«візова лібералізація» – умови, висунуті європейським союзом як обов'язкові для введення безвізового режиму;

«...відверто некомфортних для народних депутатів <...> рішень, як-то публічне електронне декларування статків і доходів» – Президент говорить про ряд законів, що дають відкритий доступ до інформації про статки, доходи та майно народних обранців, що раніше були приховані та дозволяли їм вести бізнес;

«В умовах зовнішньої агресії та економічної кризи, гірких втрат і чималих матеріальних збитків відчуття справедливості – зараз загострене як ніколи.» – маємо розуміти агресію з боку Російської Федерації та кількість жертв внаслідок подій на Сході;

«Верхи» – політична еліта;

«Реваншистські ініціативи» – політичний рух, що проголошує невдачу революції 2014 року;

«АТО» – антитерористична операція, офіційна назва для війни на сході України;

«...ті, хто запевняв нас, що фігові листки – найкращий захист, знайшли притулок у Москві та Підмосков'ї і в інших містах» – тут можна прочитати натяк на колишніх президента та прем'єр-міністра України та їх дії на роззброєння української армії;

«...ревізувати цей курс і звернути на манівці» – повернутися до питання можливої асоціації митного союзу з Росією;

«епоха газового шантажу» – роки, коли Росія могла диктувати політичний курс Україні, спекулюючи ціною на газ;

«кадри з-поза системи» – люди, що раніше не були задіяні в тому чи іншому політичному органі;

«політичний дах чи прикриття» – гарантія того, що, у будь-якому випадку, політик чи державний діяч залишиться на посаді завдяки тому, що має впливових друзів у вищих політичних колах;

«свіжа кров» – новообрані судді Верховного Суду України, що пройшли тривалий та жорсткий відбір на посаду з метою знівелювання рівня корупції;

«...спеціально організовані антикорупційні суди виявилися з дуже низьким ККД.» – суди, які були малоефективними або ж корупційними;

«каральних технологій» – публічні суди над корупціонерами з метою залякування;

«дієвим щепленням від федералізації» – превентивна міра для забезпечення унітарності держави;

«...еліта сама заблукала в трьох соснах, тобто в двох векторах» – сумніви політичної верхівки 2014 року щодо вибору напрямку: інтеграція з Європейським союзом чи митний союз із Росією [4].

Отже, дослідивши питання політкоректності в українських реаліях, ми дійшли висновків, що українському суспільству бракує попиту на політичну коректність у будь-яких її формах і проявах. На політиків впливає те, що впливає на їхній рейтинг. В суспільстві нема попиту на те, щоб політики були коректними, щоб політики були толерантними, і це призводить до того, що політика сама стає неконструктивною.

Список використаної літератури:

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие / И. В. Арнольд. – М.: Наука, 2012. – 376 с.

2. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.

3. Молодиченко Н.А. Основні аспекти поняття політичної коректності в сучасній англійській мові / Н.А. Молодиченко, С.М. Танана // Молодий вчений. – 2016. – №5. – С. 507-510.

4. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>

5. Сінькевич О. Політкоректність в контексті глобалізаційних процесів сучасності / О. Сінькевич // SWorld. – 2013. – №2. – 12с.

6. Соціолінгвістичний аспект політичної коректності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referatu.com.ua/referats/207/36710/?page=1>

V. Abramovych, V. Boichuk

POLITICAL CORRECTNES IN MODERN UKRAINIAN REALITIES

In the article, the phenomenon of political correctness is considered as a matter of Politology and Lexicology and as the matter of modern Ukrainian political relationships; the speech of Ukrainian President Petro Poroshenko «About internal and external state of Ukraine in» is analyzed.

Key words: politics, politology, lexicology, euphemism.

Глуцак О.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

У статті аналізуються способи та наслідки впливу ЗМІ на політичну свідомість громадян України

Ключові слова: політична свідомість, ЗМІ, громадська думка, канали інформації, маніпулювання.

Щодня ми читаємо газети і журнали, дивимось телебачення та користуємося інтернетом. Засоби масової інформації виступають “четвертою владою” у суспільстві (наряду з законодавчою, виконавчою та судовою). Залежно від почутої та прочитаної інформації формується наша громадська позиція, наше сприйняття щоденних подій, наш рівень освідченості та поінформованості громадян. [1].

Основне політичне призначення ЗМІ полягає у виконанні ролі певного буфера, між політикою та громадянами[6]. Саме засоби масової інформації надають суспільству можливість знайомитися з позиціями політичних та громадських діячів, оцінювати та аналізувати їх, а політикам – висловлювати своє ставлення до суспільних проблем і брати участь у політичних дискусіях[5]. Саме в межах такої взаємодії виникає глибокий взаємний вплив між засобами масової інформації та політикою.

Метою статті є аналіз впливу ЗМІ на політичну свідомість громадян в сучасних умовах, висвітлення основних механізмів цього впливу, характеристика їх наслідків.

Вивченням питання впливу ЗМІ на політичну орієнтацію громадян займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, проблемі взаємодії влади і засобів масової інформації присвячені праці В. Бебика, А. Москаленка, І. Панаріна, Г. Почепцова, Т. Приступенко, В. Шкляра, П. Бурдьє, Л. Гроссмана, Р. Даля, Н. Негропonte, Х. Рейнгольда, М. Херманна. Однак, незважаючи на наявність досить великої кількості наукових досліджень, серед невіршених частин проблеми залишається дослідження механізмів впливу ЗМІ на формування політичної свідомості, що й обумовлює зацікавленість зазначеною проблематикою.

Соціологічні дослідження показують, що абсолютна більшість населення України пріоритетними джерелами політичної інформації називають телебачення і пресу. Інформація, яку безперервно транслюють ЗМІ, впливає не тільки на інтереси та потреби особистості, але й формує мотивацію до конкретної політичної поведінки, яка сприймається громадянами як власна.

На ЗМІ покладається велика відповідальність щодо їх впливу на зміни ціннісних орієнтацій, зразків поведінки, соціокультурних ідентичностей, політичної свідомості, яка виступає важливим чинником формування демократичної держави, адже політична свідомість є важливою складовою процесу функціонування соціально-політичної системи та виступає активним фактором політики, передусім через те, що вона здатна випереджувати практику та прогнозувати політичні процеси.

Слід відзначити, що засоби масової інформації здійснюють як позитивний, так і негативний вплив на політичну свідомість громадян. Позитивний вплив відображається у вихованні патріотизму суспільства, підтриманні культурних цінностей, донесенні правдивої та значимої інформації, формуванні політичної орієнтації тощо. [2].

До негативних наслідків впливу ЗМІ можна віднести:

- подання брехливої та провокаційної інформації, що налаштовує суспільство на безпідставну агресію;
- пропаганда, маніпуляція громадською свідомістю, що обмежує свободу вибору, навіювання певних ідеологій;
- денаціоналізація, деморалізація суспільства.

Сутність впливу ЗМІ на формування політичної свідомості громадян України полягає у здійсненні безпосередньої та опосередкованої інформаційної дії на свідомість та діяльність громадян. Такий вплив реалізується ЗМІ з використанням сукупності методів, а саме: методу переконання; методу координації, методу прикладу; методу заохочення, підтримки, стимулювання; методу осуду.

Метод переконання впливає на свідомість громадян з метою спонукання їх до певної політичної діяльності, не припускаючи небажаних наслідків. Переконання – це процес послідовно здійснюваних дій, які спрямовані на оволодіння увагою, вплив на свідомість, емоції, появу інтересу. Переконання у системі ЗМІ спрямовано на формування та зміну поглядів, думок, настанов головним чином на основі раціонального, інтелектуального пояснення причинно-наслідкових зв'язків між явищами дійсності, їх співвідношення з цінностями, нормами.

У практиці ЗМІ переконання доповнюється навіюванням, яке від переконання відрізняється не стільки змістом інформації, скільки її зовнішньою формою, емоційним фоном її подання, престижністю ЗМІ. Головною умовою успішного використання методу переконання є авторитет суб'єкта впливу – тобто безпосередній авторитет ЗМІ серед споживачів інформації. Основними способами впливу методу переконання є наведення аргументів, заперечення, повідомлення нової інформації, інформування про можливі негативні наслідки поведінки. Слід також відзначити, що позитивна інформація має на переконання особи більший вплив, ніж негативна.

Метод координації – метод максимального визначення місця та ролі кожного структурного елемента масово-інформаційної системи, встановлення необхідних співвідношень та підтримання певних пропорцій, конфігурацій між методами, формами, засобами впливу на особистість. Отже, координація є певною узгодженістю, взаємодією компонентів цілого, такий особливий характер їх взаємозалежності, що забезпечує динамічну рівновагу системи ЗМІ. Кожен із ЗМІ має свій масштаб відображення дійсності, свою глибину висвітлення проблеми, актуальної теми. Так, багатотиражна газета виконує переважно інформативну функцію, тоді як місцева – аналітичну.

Метод прикладу передбачає вплив на політичну свідомість через використання публікацій та передач, які відображають важливість, складність, суперечливість політичної діяльності, висвітлення діяльності політичних діячів тощо. Систематичні публікації, які зображують факти політичного протистояння, знижують рівень довіри населення до представників влади.

Сутність методу заохочення, підтримки, стимулювання полягає у використанні впливу, що стимулює політичну активність громадян.

В цілому, обрання способу впливу ЗМІ залежить від форми подання інформації та засобів, якими вона здійснюється.

Сукупність способів, методів та форм прямої та опосередкованої інформаційної дії ЗМІ, спрямованої на задоволення інформаційних потреб та формування стереотипів поведінки, складає механізм впливу ЗМІ на формування політичної свідомості громадян України.

Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що засоби масової інформації стали «гарантом демократичної правової країни, де поважають права людей, зокрема доступ до своєчасної та об'єктивної інформації»

Впливи ЗМІ на аудиторію можуть як суб'єктивно, так і об'єктивно оцінюватися позитивно чи негативно. Їх існування є предметом діяльності маркетингових технологій в усіх сферах, починаючи від соціальної реклами і закінчуючи політичною агітацією.

Однак, попри всі докази можливих негативних впливів ЗМІ на аудиторію, в Україні відсутні механізми правового забезпечення суспільної свідомості від таких впливів. В країні взагалі відсутнє правове регулювання убезпечення свідомості населення від негативних медіа-впливів: жодної стратегії, жодного нормативного акту, який би прямо гарантував захист свідомості населення від впливу медіа в країні немає.

Не зважаючи на те, що вітчизняне законодавство орієнтоване на забезпечення діяльності ЗМІ, влада нехтує забезпеченням безпеки свідомості населення від негативних медіа-впливів. Законодавство України не передбачає критеріїв недопустимості негативних впливів на свідомість глядацької та слухацької аудиторій, навіть не висуває критеріїв таких впливів, не оцінює їх як негативні чи позитивні.

Забезпечення ефективної моделі впливу ЗМІ на політичну свідомість громадян України можливе за умов: рівноправного обміну інформацією між політичною системою та громадянським суспільством; повнотою і достовірністю інформації; відповідністю інформації до основних цінностей суспільства; орієнтацією інформації на забезпечення

основних прав і громадянських свобод людини; наявністю повноцінного обміну інформацією між управлінською елітою й основною масою населення.

Важливою умовою формування в Україні цілісного національного інформаційно-культурного простору має стати реалізація виваженої державної інформаційної політики, яка б створювала необхідні умови для повноцінного функціонування у суспільстві вітчизняних ЗМІ як важливого чинника формування і зміцнення національної свідомості громадян України, утвердження незалежної держави. Основними напрямками державної інформаційної політики мають бути законодавчий і адміністративний захист національних ресурсів і національного інформаційного простору, організаційне поліпшення управління інформаційними ресурсами держави.

Першочерговим завданням державної інформаційної політики у контексті підвищення впливу ЗМІ на формування національної свідомості, на нашу думку, мають бути вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, що регулює відносини в інформаційній сфері, розробка і прийняття Інформаційного Кодексу України. Держава через систему відповідних нормативно-правових важелів зможе забезпечити протидію зовнішнім інформаційним впливам, мінімізувати процеси зросійщення, американізації українського інформаційного простору; захистити заради національних інтересів духовно-культурне, морально-психологічне здоров'я українського суспільства. Розробка дієвої системи контролю за дотриманням іноземними ЗМІ мовного та інформаційного законодавства України сприятиме забезпеченню інформаційної безпеки держави.

Доцільно провести перереєстрацію усіх ЗМІ, що функціонують у суспільстві, заборонити ті, що ведуть антиукраїнську політику, підривають духовність української нації та безпеку Української держави, розпалюють міжнаціональну ворожнечу. Органи державної влади мають посилити контроль за дотриманням положень чинного законодавства щодо мовного режиму ЗМІ та квоти національного продукту на телебаченні та у кінопрокаті.

Важливим є завдання забезпечення й національно-державницької змістовності теле- та радіопростору на всій території України і, в першу чергу, запровадження системи суспільного мовлення, вдосконалення правової бази, що регулює його діяльність, і програм, які були б спрямовані на формування у громадян України державницького мислення, національної свідомості, почуття патріотизму, сприяли утвердженню громадянського порозуміння і злагоди, утвердженню української мови і культури. Держава має надати фінансову підтримку загальноукраїнським освітнім, виховним, культурним, науковим та іншим програмам у ЗМІ, спрямованим на зміцнення української національної свідомості.

Прискорення процесу роздержавлення державних та комунальних ЗМІ, які складають велику частку на ринку мас-медіа, сприятиме зменшенню їх залежності від управлінських структур і представлених в них певних політичних сил. Розробка і впровадження ефективних протекціоністських механізмів, спрямованих на стимулювання виробництва вітчизняного медіа-продукту сприятимуть підвищенню

його конкурентоспроможності, збільшенню присутності України у європейському та світовому інформаційному просторі.

Виходячи із складності зазначеної проблематики подальшого дослідження потребують роль і місце регіональних ЗМІ у формуванні національної свідомості громадян України, проблема взаємодії регіональних ЗМІ у формуванні міжнародного миру і злагоди, функціонування ЗМІ як важливого механізму реалізації державної етнонаціональної політики в Україні.

Отже, в даній роботі було здійснено аналіз впливу ЗМІ на політичну свідомість суспільства, висвітлені методи цього впливу, їх позитивні та негативні наслідки та перспективи подальшого розвитку українського ЗМІ.

Список використаної літератури:

1. Гриценко, О.М. Преса і політика: динаміка і кореляція / О.М. Гриценко, В.І. Шкляр // Преса і політика: проблеми, концепції, досвід. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. – С. 5–11, 23–29, 45–55.

2. Карлова В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07kvvunc.htm>

3. Костенко Н. Флуктуації довіри до українських медіа / Н. Костенко // Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – 391 с.

4. Матвієнків С. Мас-медіа і демократизація сучасного суспільства / С. Матвієнків // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. – Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2005. – Вип. 2. – 257 с.

5. Ткачук В. Інформаційний вплив на політичну свідомість в умовах глобалізації / В. Ткачук // Socialscience: Український науковий журнал: Університет «Україна», Всеукраїнська асоціація політичних наук (ВАПН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.social-science.com.ua/jornal_content/411/political_psyhology

6. Кремень В. Г. Політологія: підручник / В. Г. Кремень, М. І. Горлача.– Х.: Друкарський центр «Єдіно-рог», 2001. – 640 с.

Gluschak O.

ANALYSIS OF THE IMPACT OF MASS MEDIA ON POLITICAL CONFIDENCE OF CITIZENS OF UKRAINE

The article analyzes the ways and effects of media influence on the political consciousness of Ukrainian citizens.

Key words: political consciousness, mass media, public opinion, information channels, manipulation.

МОВНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ XVIII – СЕРЕДИНА XIX СТ.)

Стаття присвячена аналізу мовної політики російської влади в Україні упродовж першої половини XIX століття, спрямованої на недопущення становлення та розвитку української мови як ключового чинника колективної пам'яті українців, формування їхньої ідентичності.

Ключові слова: Україна, мовна політика, російська влада, українська мова, російська мова, колективна пам'ять, етнічна ідентичність.

Аналіз української політики Російської імперії у XVIII ст. свідчить про системний наступ російського уряду на автономні права України, який характеризувався обмеженням прав українського народу, посиленням централізації, русифікації, використанням його людських та матеріальних ресурсів [1, с. 183].

Наприкінці XVIII ст. українська мова усе ще домінувала не лише в селах, а й у містах України. Навіть Київ був «цілком українським містом», про що, зокрема, свідчить відома пам'ятка – віршований анонімний твір про плач киян з приводу ліквідації магдебурії і заснування російської Думи в місті. Цей твір був написаний розмовно-українською мовою в 1830-х роках [3, с. 140].

Проте у першій половині XIX ст. ситуація стрімко змінюється. Середня і вища школи були переведенні на російську мову викладання. Розпочався активний процес скорочення кількості початкових шкіл. На Чернігівщині, наприклад, у 1768 р. була одна школа на 648 дітей, а вже у 1876 р. – одна школа на 6760 дітей [2, с. 143]. До того ж, її теж почали русифікувати. Влада активно замінювала старі (українські) «дяківські школи» на нові «російські», які «оминали місцеві тривкі культурні традиції» [2, с. 144]. Таким чином, найпотужнішим джерелом нищення української мови стала російська школа. Причому найбільше це відчувалося у державних класичних гімназіях, вищих навчальних закладах. В останні, до речі, активно залучали вихідців із великоросійських губерній. У Київській духовній академії, наприклад, до половини набору студентів становили абітурієнти з Костромської, Владимирської, Ярославської губерній. Професори й ректор намагалися провадити навчання в обрусительсько-централізаторському дусі [13, с. 135].

Не була затребувана українська мова й у владних структурах. Тому знання російської мови як управлінської полегшувало доступ до державної служби. Як наслідок, пише Валентина Шандра, українська мова, не затребувана в державному управлінні, в навчанні, освіті, у видавничій справі, більше того – переслідувана, не розвивалася, і для значної частини управлінської, культурної еліти України російська мова ставала якщо й не рідною, то принаймні такою, що давала доступ до влади і уможлиблювала кар'єру [5].

Така політика російського царату дала свої результати. Культурний та освітній рівень українського народу занепадав. Рештки української освіченої верстви вважалися глибоко провінційними і меншовартісними. Вони, на думку Зенона Когута, наприкінці

XVIII – на початку XIX ст. поділялися на два типи: один був зорієнтований на розчинення в середовищі російської еліти і повне злиття Малоросії з Великоросією; другий прагнув відновити «права і вольності», отримані козацькою старшиною ще за часів Б. Хмельницького. Саме останні, яких Зенон Когут назвав «традиціоналістами» [6], стали основою для зародження і становлення українофільського руху, який і розпочав боротьбу за українську мову. Це логічно вписувалося в загальноєвропейський процес. У цей час в європейських країнах почали активно поширюватися ідеї німецького просвітителя і гуманіста Йогана-Готфріда Гердера, який обстоював думку, що людська цивілізація існує не в загальних абстрактних формах, а в формах національних. Кожен народ є неповторним і самобутнім, що виявляється в його мові, культурі, свідомості. При цьому німецький учений великого значення надавав мові як особливому засобу спілкування людей, бо саме «мова утворює закони, зв'язує родини, лише завдяки мові стала можлива історія людства з уявленням серця і душі, що передається спадково» [7, с. 236].

Таким чином, російська влада, ще починаючи з другої половини XVII ст., здійснювала дискримінаційну політику щодо української мови. На початку XIX ст. українські інтелектуали під впливом загальноєвропейських процесів, започаткованих мовною теорією Й.-Г. Гердера, почали відновлювати і розвивати українську мову. Це викликало активний спротив не лише з боку влади, а й більшості російської інтелігенції. Як одні, так і інші намагалися довести, що української мови не було, немає і не буде. Практично, це мало призвести до заперечення екзистенційної цінності не лише мови, а й до цілковитої асиміляції й розчинення українства у панівній великоросійській нації.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Особливості української політики російської імперії у 40-х роках XVIII ст. / С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. – Вип. 21. – Серія: Історія: Збірник наукових праць. – Вінниця, «Нілан-ЛТД», 2013. – С. 183-186.
2. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин / П. Голубенко. – К.: Дніпро, 1993. – 447 с.
3. Гирич І. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX ст.) / І. Гирич. – К.: Укр. письменник, 2014. – 496 с.
4. Гриценко П. Українська мова в Росії XIX – початку XX ст.: шляхи утвердження / П. Гриценко // Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847-1914): збірник документів і матеріалів. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2013. – 33 с.
5. Шандра В. Мова як засіб формування національної ідентичності / В. Шандра // Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847-1914): збірник документів і матеріалів. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2013. – С. 7-37.
6. Когут З. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація гетьманщини, 1760-1830 / З. Когут. – К.: Основа. – 317 с.

7. Гердер В. Г. Идеи к философии истории человечества / В. Г. Гердер. – М., 1997. – 22 с.

Kashchenko Y.

LANGUAGE POLICY OF THE RUSSIAN GOVERNMENT IN UKRAINE (XVIII – XIX centuries)

The article is devoted to the analysis of the language policy of the Russian government in Ukraine during the first half of the nineteenth century, aimed at preventing the formation and development of the Ukrainian language as a key factor in the collective memory of Ukrainians, the formation of their identity.

Key words: Ukraine, language policy, Russian power, Ukrainian language, Russian language, collective memory, ethnic identity.

Коваль В.

РЕСПУБЛІКАНСЬКА ТА ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ США

У статті описуються місця та ролі Республіканської та Демократичної партій США в сучасній політичній системі країни. На основі аналізу робіт європейських та американських вчених зроблені висновки щодо тенденцій та перспективи розвитку партій США.

Ключові слова: поняття партії, політичні партії США, функції партій, періоди розвитку партійної системи США, Демократична партія, Республіканська партія.

Республіканська та Демократична партії США вважаються найважливішими інститутами, що забезпечують демократичний процес американського суспільства, тому їх дослідження дасть можливість прослідкувати ефективність цих політичних інститутів та перебіг демократичного процесу в країні на початку ХХІ ст.

Метою роботи є дослідження ролі та місця політичних партій США у сучасній політичній системі країни.

Дане питання досліджували як вчені США, так і науковці поза межами США. Американську партійну систему вивчали, зокрема Е.Б'юелл, У.Бернхем, Дж. Сандквіст, Дж. Сарторі, Г. Ашер. Класичні європейські праці М. Вебера, М. Дюверже, Дж. Сарторі описують структурні особливості американської політичної системи.

Партії в США займають особливе місце серед інших політичних інститутів: порівняно з їхніми європейськими аналогами вони виконують низку особливих функцій, які забезпечують стабільність та наступність всередині країни. Згідно з класифікацією Дж. Сарторі американська партійна система належить до двопартійного типу [6]. Насправді, не зважаючи на велику кількість партій, лише Республіканська та Демократична партії мають представництво у владних органах національного рівня та переважну більшість у законодавчих та виконавчих органах на місцях.

Конституція республіки не ставить обмеження на кількість можливих партій. М. Дюверже визначив залежність виборчої системи від виборчого законодавства: саме мажоритарна система відносної більшості передбачає двопартійність [3, с. 41]. Разом з культурними та історичними особливостями ці фактори зумовлюють масову підтримку двох партій. Президентська адміністрація, Конгрес, законодавчі та виконавчі органи штатів знаходяться під їх контролем. Всі президенти починаючи з 1856 р., належали до республіканського або демократичного табору. Формуючи політичну систему вони доповнюють та змінюють одна одну. Американський дослідник А. Шлезінджер-мл. описав закон почерговості перебування партій при владі через так звані цикли партійного домінування. Згідно з його теорією, від завершення громадянської війни до 1932 р. в США домінувала Республіканська партія. Змінив ситуацію Ф. Рузвельт, котрий радикально переглянув доктрину Демократичної партії, запровадив державне управління економікою, соціальні програми для робітників. Великий уряд та прихильність національних меншин забезпечили панування демократам на 30 років, яке згодом знов змінилося на тривале домінування республіканців. В американській традиції існує три підходи щодо трактування місця і ролі політичних партій, при цьому визначення самого поняття партії в США не існує. До поняття «політична система» зазвичай об'єднують всі політичні партії, що існують в країні, незалежно від того, входять вони до партійної системи чи ні. Найпоширеніше трактування партій як груп, що намагаються отримати політичну владу шляхом перемоги на виборах. Інший підхід, який склався в американській традиції, визначає партію як групу, що репрезентує соціальні інтереси і часто являє собою коаліцію таких інтересів, метою яких є громадська діяльність. Цей підхід переважав серед дослідників початку ХХ ст.

Ч. Мерріам зазначав, що «основа партії ґрунтується на інтересах індивідуальних чи групових, зазвичай групових, які виражаються в діях соціального контролю, через процес політичного управління...» [5, с. 216]. Відомий дослідник В.О. Кі також визначав основи партії як «секційні, класові чи групові інтереси».

Отже, партія виступає як унікальне об'єднання, що здійснює владу на основі підтримки різноманітних груп. Існує і третій підхід, який, враховуючи групову теорію, пояснює діяльність партій. Згідно з цією теорією, що представлена відомим американським дослідником Е. Даунсом, партії формулюють свою політику заради перемоги на виборах. Згідно з Даунсом, партії уважно слідкують за розподілом громадської думки серед виборців і формулюють свою позицію так, щоб отримати найбільшу кількість голосів на виборах. Ця позиція свого часу зазнала критики.

Розглядаючи партії США, варто мати на увазі такі їх особливості: 1) демократи і республіканці погоджуються з приводу організації американського уряду та суспільства; 2) з приводу багатьох питань, які спричиняють суперечності в суспільстві, дві домінуючі партії не можуть обрати чіткої позиції, оскільки кожна з них своєю чергою внутрішньо розділена щодо цих питань. Насправді з деяких питань поділ в середині партії часом є не меншим, ніж між самими партіями; 3) партії різняться за своїм загальним ідеологічним спрямуванням: Демократична партія є ліберальною та наголошує більше на соціал- демократичних цінностях, Республіканська партія є

консервативною та сповідує лібералізм в економічній сфері. Коли приходить новий президент, він приводить із собою команду управлінців вищого і середнього щаблів, і здійснює більш ніж 2000 призначень тих, хто має керувати федеральними департаментами та агентствами. Призначення відбуваються значною мірою за партійною ознакою. У 1981 р. Р. Рейган зробив спробу змінити урядовий курс, який підтримували демократи протягом останніх 45 років. З цією метою він здійснив кадровий відбір тих політиків, які поділяли його ідейні позиції, і це насправді подіяло. Однією з основних особливостей американських партій є їх спрямованість на перемогу у виборах.

М.Дюверже відзначав, що партії класичного типу вперше з'явилися саме у США, проте, якщо у Європі партії, з'явившись пізніше, встигли пройти етап клубів і аристократичних організацій і стали масовими з широким фіксованим членством, то американські партії залишилися значною мірою незмінними. Їх структура відображає конституційну організацію самого суспільства – найсильніші організаційні одиниці знаходяться на місцевому рівні та на рівні штату, в “апаратах” на рівні великих міст та “командах” на рівні графств, а не в маловагомих загальнонаціональних комітетах. Такі партії, вважав він, не зацікавлені у залученні нових членів чи широких верств – вони зосереджені на своїх лідерах. Адміністративна структура партій США, за Дюверже, має зародковий характер, керівництво розпорошене серед депутатів та має яскраво виражений особистісний характер. [3, с. 40].

Отці-засновники США розглядали політичні партії як джерело розколу і ставились до них негативно. Не зважаючи на таке скептичне ставлення з боку провідних політиків, перші партії були створені в Конгресі вже за кілька років після підписання конституції США. Демократичній партії Т. Джеферсона протистояла Федералістська партія А. Гамільтона. Останній виступав за централізацію влади, а у зовнішній політиці – за співробітництво з Великобританією. Джеферсон більше схилився до конфедеративних засад та союз з Францією. У 1796 р. група конгресменів висунула національного кандидата на президентських виборах, що поклало початок виборам в Конгрес і на президентську посаду на партійній основі. З того часу у партійній системі США відбулась низка важливих етапів. Дослідники виділяють п'ять періодів розвитку партійної системи США:

- **Перший період** тривав з 1796 по 1828 рр., коли відбувалося протистояння між федералістами А.Гамільтона та демократами-республіканцями Т.Джеферсона. У 1828 р. Е. Джексон створив Демократичну партію і переміг з нею на виборах.
- Розкол у лавах Демократично-республіканської партії 1828 року поклав початок **Другої партійної системи**. Опозицію їм склала решта джеферсонівської партії, яку перейменували у Партію вігів. Ці партії формували владу в США до 1854 року.
- **Третя партійна система** сформувалася у 1854 року після створення Республіканської партії, організованої як об'єднання противників рабства та тих, хто виражає інтереси північних штатів з їх промисловими містами та фермерами, на протигагу Демократичній партії. Напередодні громадянської війни як в Демократичній партії, так

і в Партії вігів почалися активні фракційні процеси. Остання розкололася щодо питання рабовласництва і антирабовласницька фракція разом із Партією фрїсойлерів створили Республіканську партію. Перемога північних штатів у громадянській війні забезпечила Республіканській партії тривале панування у Конгресі та на президентських посадах.

- **Четвертий етап** тривав з 1896 по 1932 рр., що стало наслідком тривалого періоду демократичного правління. Велика депресія призвела до нищівної поразки президента-республіканця Г. Гувера і тим самим ознаменувала крах Четвертої партійної системи.

- **П'ята партійна система** сформувалася 1933 року, після того як новий президент Ф. Д. Рузвельт утворив так звану «Коаліцію нового курсу», до якої увійшли демократичні партії штатів, так звані «політичні машини», профспілки та «сині комірці», що належали до них, меншини (расові, етнічні та релігійні), фермери, білошкірі жителі півдня (переважно бідні), безробітні та ліберально налаштована інтелігенція. До прихильників Рузвельта примкнула навіть частина республіканців. Успішна політика Рузвельта та створена ним «Коаліція нового курсу» дозволили демократам перемагати на президентських виборах 20 років поспіль, з 1932 по 1952 роки.

Узагальнюючи досвід американських дослідників можна визначити основні функції політичних партій США. Найважливішою на сьогодні залишається функція організації виборчого процесу. Партії висувають і підтримують кандидатів, активізуючи найпотужніший механізм в політичній системі США. Виборчий процес також приводить в дію інші функції партій, такі як рекрутування нових кадрів, активізація і політична соціалізація населення. Наступною важливою функцією є забезпечення консенсусу та альтернативності в суспільстві. Партії є єдиним механізмом, що скріплює конституційно-розділені законодавчу та виконавчу влади. Закладений в конституції механізм розподілу влад є потенційним джерелом конфліктів між її гілками, а партійна приналежність стає приводом та інструментом для співробітництва між ними. Оскільки партії є основою для кадрового наповнення органів влади, на них покладено функцію забезпечення наступності державної політики у різноманітних сферах. Ця функція супроводжується іншою характерною рисою американських партій – здатністю адаптуватися до соціальних економічних та політичних змін у суспільстві. На функціях консенсусу та альтернативності американських партій наголошують практично всі дослідники. Зрештою, стверджує В. О. Кі, партійну систему США доцільно розглядати радше як історичний процес, ніж як структуровану інституційну поведінку [5, с. 243]. Американський політолог П. Херрінг наголошує на консенсусній функції партій в США. Він стверджує, що партії здатні об'єднувати різноманітні групи під одним дахом завдяки наголосу на емоційній, а не економічній складовій приналежності. Отже, партійна система здійснює примирення між прогресивними та консервативними силами. Саме примирення досягається не лише шляхом дискусій, але й завдяки відчуттю інституційної приналежності. У. Ліпман зазначив, що партійна система США призначена для вирішення політичних суперечностей великого масштабу, оскільки найважливіші політичні

проблеми можна вирішити лише при співробітництві обох партій.

Отже, в політичній системі США є потужний захисний механізм, який полягає в переведенні конфліктів з органів державної влади в політичні партії. Республіканці і демократи діють на національному рівні, тож на них припадає важлива функція формування загальнонаціональної політичної культури, об'єднання інтересів різноманітних груп та територій в єдине ціле та конвертування їх в прийнятні ідеологічні цінності. Однак не всі вчені впевнені у позитивній ролі Республіканської та Демократичної партій. У 1950 р. Комісія з політичних партій Американської асоціації політичних наук (APSA) видала доповідь, в якій відзначалася відносна неспроможність американських партій реалізовувати інтереси та активність своїх членів та запропонувати виборцям послідовну та чітку альтернативу. Ця доповідь, фактично, звинувачувала партії у відсутності відповідальності, покладеної на цей важливий інститут демократії США. Вихід із цієї ситуації захисники партійної системи бачили у низці необхідних змін. Одним із заходів, який пропонували дослідники, було продовження терміну депутатів палати представників до чотирьох років так, щоб він збігався із президентським. Вчені вважали, що такий захід призведе до більшої партійної згуртованості та єдності в уряді. Проблема партійної згуртованості часто виходить на передній план досліджень.

Політолог Т. Лові стверджує те, що життєдіяльність обох партій штучно підтримується низкою факторів: проведенням виборів в одномандатному окрузі за принципами простої більшості, законодавством, відповідно до якого в штатах висуванням від третіх партій та незалежним закрито доступ в списки кандидатів на виборні посади, а також частковим фінансуванням президентських кампаній за рахунок американських платників податків [6]. Оскільки Республіканська та Демократична партії на сьогодні перебувають у стані трансформації, щоб відповідати вимогам суспільства нового століття, подальші дослідження їх розвитку допоможуть виявити тенденції зміни самого суспільства та політичної системи країни загалом.

Таким чином, політичні партії США відіграють важливу роль у політичній системі та житті країни, попри те, що Конституція Сполучених Штатів не обумовлює особливо їх існування. З середини XIX століття для США характерна двопартійна система, коли в політиці домінують дві великі партії, регулярно змінюючи одна одну при владі. На початку XXI ст. політичні партії США зіштовхнулися з новими викликами та перспективами. Політологи та історики поділили розвиток двопартійної системи Америки на п'ять епох, завдяки чому можна прослідкувати історичні причини розвитку двох великих партій – Республіканської та Демократичної. Розглядаючи феномен партій США можна дійти висновку, що протягом трьох століть вони виконували не менш важливі функції агрегування та реалізації інтересів виборців, примирення та відновлення консенсусу у суспільстві, функції, які вони успішно продовжують виконувати і сьогодні. У цьому контексті Республіканська та Демократична партії продовжують залишатися важливими елементами політичної системи США.

Список використаної літератури:

1. Бьюэлл Э. Архаичны, но адаптативны. О политических партиях США / Э. Бьюэлл // Полис. – 1996. – № 1. – С. 23-34.
2. Дюверже М. Политические партии / М. Дюверже. – М.: Академический Проект, 2000. – 342 с.
3. Журавлева В.Ю. Политические партии США в институтах власти и в обществе / В.Ю. Журавлева // США-Канада. – 2005. – № 4. – С 54-62.
4. Зубок В.М. Партии и исполнительная власть в США / В. М. Зубок, Ю. К. Абрамов. – М.: Наука, 1990. – 432 с.
5. Картунова Е.Я. Платформа или программа: из опыта американских партий / Е. Я. Картунова, А. Н. Даричев // США–Канада. – 1993. – №1. – С. 34-56.
6. Манькин А.С. История двухпартийной системы США / А.С. Манькин. – М., 1981. – 241 с.

Koval' V.

REPUBLICAN AND DEMOCRATIC PARTIES IN THE US POLITICAL SYSTEM

This article describes the places and roles of the Republican and Democratic parties in the modern political system of the USA. Based on the analysis of the works of European and American scientists, conclusions were made about future trends and prospects for the development of US parties.

Key words: the notion of a party, US political parties, functions of a party, periods of development of the US partyism, Democratic Party, Republican Party.

Костюченко Є.

ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглядається проблема впливу європейських інтеграційних процесів на українську національну ідентичність; аналізуються українські реалії та описуються можливі шляхи України в європейський простір.

Ключові слова: Європейська інтеграція, Євросоюз, національна ідентичність.

Проблема національної самобутності завжди була головним питанням для українців на всіх етапах становлення України як держави. Після проголошення незалежності перед Україною постала проблема інтеграції у світові та європейські структури. Інтуїтивно відчувавши свою приналежність до Європейського Союзу, ми виявилися не готовими до європейськості як феномену. Подальший євроінтеграційний процес дедалі більше загострює проблему національно-культурної самобутності українців.

Мета статті - проаналізувати вплив європейської інтеграції на національно-культурну самобутність, визначити шляхи розвитку української євроінтеграції.

Для вітчизняних дослідників питання формування національно-культурної ідентичності України в контексті євроінтеграції є досить новою. Дана тема лише нещодавно з'явилась у працях В. Вандишева, Т. Воропай, А. Гальчинського, Л. Нагорної, Г. Яворської та інших. Проте дещо позаувагою залишаються проблеми національно-культурної ідентичності в процесі євроінтеграції і особливості інтеграції України в європейський простір.

Немає жодних сумнівів, що нова українська нація формувалась за несприятливих умов. Існує думка, що процес творення української нації не закінчився і досі, оскільки нашу націю не об'єднують ні спільна мова, ні релігія, ні спільна історична пам'ять. Проте саме ці три чинники визначені конститутивними для національної ідентичності. [7, с31-49] Звісно дані чинники наклали свій відбиток на сучасні реалії України і сприяли формуванню зовнішньополітичних пріоритетів.

Сьогодні Україна лише робить перші кроки на шляху до статочного самоствердження, тому перспектива наддержавності Євросоюзу не може бути для цілковито привабливою.

Формула "Інтеграція без збереження національної самобутності" нам не підходить. На сам перед Україні необхідно виконати свій внутрішній обов'язок - остаточне самоутвердження як суверенної держави. Ще І. Франко писав, що "консолідування якихось вольних міжнародних союзів для досягнення вищих міжнародних цілей... може статися аж тоді, коли всі національні змагання будуть сповнені" [6, 284]. Іншими словами, кожен народ, який дозрів до виокремлення себе з-поміж інших прагне до діяльного самоствердження.

Інтеграція в європейський простір – це не лише фізичне приєднання до тих чи інших європейських чи атлантичних структур, а насамперед творення всередині країни сучасних інституцій, які забезпечуватимуть конкурентноздатність економіки, технологій, предметно-політичних, освітньо-культурних практик. Найважливішою якістю сучасних держав є їх здатність до інноваційного розвитку, яка, у свою чергу, залежить від характеру політичної, економічної, соціальної і ціннісних систем суспільства на його постіндустріальній стадії.[8; с.5] Тому інтеграція України в європейські структури більше звернена на засвоєння вічної духовної та інтелектуальної спадщини, громадянської постави та іншого, тобто всього того, що зветься "громадянським суспільством".

Водночас, необхідно гарно усвідомлювати і той факт, що європейська інтеграція це не лише демократичні цінності, а й абсолютно новий за якістю рівень відповідальності за дотримання високих стандартів у різних галузях і на сам перед за спільну ідентичність.

Важливим чинником формування європейської ідентичності в Україні є належне пошанування й осмислення власної філософської та політичної думки, як і самої вітчизняної історії. Треба досягнути „європейськості” української ідеї та рухатися до привнесення „українськості” в ідею європейську. Європеїзація України має відбуватися одночасно із українізацією Європи. Оскільки Європа протягом тисячоліть перебуває в пошуку власного духовного обличчя, український народ повинен також

виразно задекларувати свій внесок у розвиток загальної європейської ідеї, однак для цього маємо органічно відчувати її своєю [1, с. 357-358].

Отже, європейська перспектива для України є надзвичайно важливою. Тому, необхідна взаємна співпраця. Інтеграція України допоможе у подальшому її самоідентифікуванню, а також становленню України як сильної держави у Європі і в світі. Стратегічно майбутнє України в контексті євроінтеграційних процесів буде стимулюватися і визначатися такими чинниками, як: а) збереження її культурного архетипу і статусу в єдності із формуванням нової національно-політичної ідентичності і ментальності; б) всебічною підтримкою освіти, науки, культури; в) здатністю і готовністю України, розв'язуючи свої локальні, національні проблеми, адекватно відповідати на виклики глобалізації.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук О.А. Україна – Європа: тести на сумісність / О. А. Андрійчук. – К.: Смолоскип, 2007. – 378 с.
2. Гальчинський А.Б. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. вид. / А. Б. Гальчинський. – К.: Либідь, 2006. – 312 с.
3. Денджерфілд М. Європейський Союз і посткомуністична Європа: один підхід чи кілька? / М. Денджерфілд // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 1. – С.119-139.
4. Коваленко Т.В. Чи буде Україна європейською країною? / Т.В. Коваленко // Україна в євроінтеграційних процесах: проблеми і перспективи: Тези доповідей 2-ї (2005 р.), 3-ї (2006 р.), 4-ї (2007 р.) Міжнародних науково-практичних конференцій, присвячених пам'яті першого президента МНТУ академіка Юрія Бугая. – К.: Вид-во МНТУ, 2007. – С.74-76.
5. Кримський С. Як Україні зберегти свою ідентичність та одночасно не закритися від іншого світу? / С. Кримський // День. – 2000. – №11. – С. 4-14.
6. Франко І. Поза межами можливого / І. Франко // Зібрання творів у 50 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 45. – С. 276-285.
7. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія / Б.С. Черкес. – Львів: Вид-во Національного ун-ту „Львівська політехніка”, 2008. – 268 с.
8. Козловець М.А. Європейська інтеграція і національна ідентичність: Український контекст / М.А. Козловець // Вісник. – 2008. – №3. – С. 14-16.

Y. Kostiuchenko

THE PROBLEM OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

In the article the problem of the influence of the European integration process on the Ukrainian national identity formation is observed; the Ukrainian realities are analyzed and the possible ways of Ukraine into the European space are described.

Key words: European Integration, European Union, national identity

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті сформульовано основні причини, чому Україна не може стати процвітаючою країною.. Основну увагу приділено доказам щодо даного твердження..

Ключові слова: український націоналізм, політичні еліти, українська наївність, українська економіка

Одна з головних проблем - Україна не цікава світові. Україна не конкурентноспроможна. Уявіть людину або компанію у якої є гроші. Назвіть хоч одну причину по якій вона повинна ці гроші вкласти в Україну? Дешева робоча сила? Є Індія. Вигідне географічне розташування? Є Польща, яка в ЄС, є Росія яка межує з багатьма країнами. Низькі податки? Відсутні! Чесні суди? Відсутні! Гарантії збереження власності? Відсутні! Ринок землі? Відсутній! Низький рівень корупції? Відсутній! І що важливо, є країни, в яких відповіді на ці питання "Присутні".

З першої проблеми впливає друга: ми програємо боротьбу за людський ресурс. Навіть незважаючи на те, що в Росії та Білорусії диктатури, жителі цих країн не стоять у чергах за отриманням українського громадянства. Навіть китайці (у яких в країні жорстка конкуренція) і африканці (багато з яких тільки і мріють звалити з Африки) не стоять до нас в чергах. При цьому, Україна величезними темпами втрачає внутрішній людський потенціал (українців). Польща за два роки видала півтора мільйона робочих віз українцям і планує за наступні три роки видати ще мільйон. Два з половиною мільйони українців будуть працювати в Польщі, а не в Україні. І це ще не враховується українська молодь, яка їде вчитися до Польщі (в якій, до речі, далеко не краща освіта, але навіть вона більш перспективна, ніж українська). Такий стан справ призведе до того, що через 3-5 років ми зіткнемося з першими ознаками демографічної кризи, яка може перерости в демографічну катастрофу. На даний момент, в Україні приблизно рівна кількість робочих і пенсіонерів (приблизно по 10 млн). При цьому, з 10 млн. працюючих, 6 млн. - бюджетники + 1-2 млн. тих, хто отримує "сіру зарплату". Нинішній стан справ вже призвів до величезної діри в пенсійному фонді. А якщо врахувати, що насувається демографічна криза, коли працюючих буде все менше, то діра ця буде такою величезною, що пенсіонери НІКОЛИ не будуть жити нормально. Тобто в перспективі, Україна перетвориться на країну бідних пенсіонерів. І все!

Ну, і третя, але дуже важлива проблема: українська продукція має дуже низьку додану вартість. Україна в принципі не є учасником світових ринків (рідкісні винятки у вигляді зерна і соняшникової олії - це не настільки значимо, бо ця продукція не приносить такого прибутку, як наприклад виробництво айфонів). Якщо подивитися на ТОП платників податків України, то відразу захочеться плакати: на першому місці - "Укргазвидобування", слідом йдуть - "Нафтогаз України", "Філіп Морріс Україна" (сигарети), "В.А.Т. - Прилуки" (сигарети) , "Енергоринок" (продаж електроенергії), "Укрнафта". Тобто куримо сигарети, сидимо на транзитній газовій трубі та платимо за бензин і електроенергію, - ось так виглядає економіка України. Навіть в ІТ-індустрії, де

у нас величезний людський потенціал, весь бізнес зводиться або до "створити і продати", або "створити, перенести офіс в Сан-Франциско і там розвивати". Маючи мало не кращих ІТ-спеціалістів у світі, Україна взагалі не веде боротьбу за інтернет-ринок.

Дивним чином українська нація проявляє дві протилежні риси характеру: любов до свободи і смиренність. І останнє геть нівелює перше. Кріпосне право, розпуск Запорізької Січі, русифікація, захоплення влади комуністами, Голодомор, насильницька колективізація, сталінські репресії - це неповний список подій в українській історії, коли українці змирилися з тим, що відбувається. І те ж саме відбувається і в наші дні. При Кучмі розікрали те, що могло стати фундаментом розвитку. Промовчали. При Ющенку не робили нічого і крали. Промовчали. При Януковичі довго мовчали, потім сказали своє "Ні" і І продовжили мовчати далі. Мовчимо і зараз. Підняли тарифи за придуманою формулою "Роттердам +", Ахметов заробив 2 млрд, мовчимо, платимо. Корупціонерів не садять. Мовчимо. Президент сказав, що антикорупційний суд нам не потрібен. Скільки людей в цей же день вийшло і сказало "Ні, потрібен!"??? НУЛЬ!!! Добре, хоч колишній американський держсекретар Джон Керрі не промовчав. Таке смирення дуже близьке до поняття "рабство".

Приблизно двадцять років політичні еліти дають ряд обіцянок: побороти корупцію, зняти недоторканність, будемо жити як в Польщі (спочатку говорили як в Франції, але потім зрозуміли де Франція, а де Україна, - за рівнем достатку, і перейшли на Польщу). І кожен раз українці вірять. Українські політичні еліти - це, напевно, найгірші політичні еліти в світі. Тотальна брехня, корупція, владолюбство, маніпуляції - все це про наших політиків. Свого часу, президент Кучма мав всю повноту влади в країні. Він міг милувати і карати кого завгодно. І звичайно ж, він міг провести будь-які реформи: олігархи могли за день опинитися у в'язниці або в землі, могли бути створені НАБУ, які завгодно суди, реформувати медицину, освіту, податки... Після Кучми прийшов Ющенко, який здавався не тільки націоналістом, але і розумним політиком. Він, будучи досить освіченим, точно розумів, що Україні необхідні реформи і якщо їх не провести, далі будуть виникати колосальні проблеми. Все розумів і нічого не зробив. Прийшов, сів, домовився з Фірташем, потім домовився з проросійською опозицією і керував бджолами на пасіці. Янукович, незважаючи на те, що був до біса неосвіченим, все таки намагався побудувати систему. Точніше він намагався скопіювати російську систему і саме убога освіта не дозволила йому зрозуміти, що українці після Голодомору і радянських репресій надовго щеплені від авторитаризму.

Тимошенко? Порошенко? Та візьміть будь-якого рейтингового українського політика і ви знайдете спільну рису - небажання побудувати ІНШУ країну. Будь-хто, хто ставав або стоїть біля керма України мислить по шаблону: "2% зростання ВВП це нормально. Триста км нових доріг - це відмінно. З олігархами домовлюся. Я молодець".

А що ж парламент? У нас же парламентсько-президентська форма правління. У парламенті все ще гірше. Велика частина депутатів живуть по одному з двох принципів: "вкрасти і вивезти сім'ю з цієї сраки" або "вкрасти щоб бути царем в сраці". Смішно, що більшість вибирають варіант середній: "сім'я за кордоном, а я їду на своєму великому джипі по злиденній країні і маю тут (дозволено) все". Чекає від таких людей об'єднання з метою будівництва держави - це абсурд.

Коли Помаранчева революція здобула перемогу і президентом стала людина, яка обіцяла "10 кроків", тоді я був юним студентом і вірив, що "ось зараз ми поборемо олігархів". Цього не сталося. Коли під час Революції Гідності у центрі столиці розстріляли сотню людей, тоді я подумав "ні, ну після такого, хоч одного олігарха та й повісять на стовпі". Цього не сталося. Коли російські окупанти вторглися на Донбас, я подумав "ну Ахметову ж це дуже не вигідно, ну зараз він щось зробить на користь країні". І цього не сталося. І ось тоді я подумав "А де ж хвалені українські націоналісти, які шанують пам'ять воїнів УПА, а на ділі...". Сучасний український націоналізм - це криклива дитина, яка часто не хоче займатися серйозними справами, а хоче трошити та гратися у війну.

Польща, яку так не люблять українські націоналісти, є яскравим прикладом, коли в певний момент велика частина суспільства прийняло ідею "я - польський націоналіст" (це мало різну форму для різних поляків, але всі сходилися в тому, що їм потрібна сильна Польща).

Не подобається приклад поляків? Візьміть приклад з Японії: програли війну, зазнали ядерного бомбардування, частина території була окупована, мають непрості відносини з сусідами і при цьому кожен японець знає, що "процвітаюча Японія - це мій особистий інтерес".

За всю свою історію Україна ніколи не була процвітаючою державою. Цей факт - він про минуле, але його потрібно прийняти і обдумати. Одна з головних історичних проблем всіх слов'янських країн - відсутність фундаментальної ідеології побудови держави. Якщо уважно вивчити історію всіх слов'янських утворень (будь то держави або щось на зразок Запорізької Січі), то можна помітити, що більшість з цих утворень носили в собі форму лише об'єднання людей, і тільки в рідкісних випадках це були ідеології. Були, звичайно, рідкісні винятки (наприклад СРСР був об'єднанням на ґрунті ідеології, ось тільки сама ідеологія виявилася поганою). Навіть Російська імперія не мала ідеологічного фундаменту: російська монархія мала форму самодержавства, але ніяк не була ідеологією. Це до речі прекрасно зрозумів Петро I і навіть намагався щось змінити, але не вийшло.

Близькі були до створення ідеології запорізькі козаки. Були у них і вибори, і закони і навіть перша в Європі конституція. Однак, не було як такого проголошення держави і, без власне утворення, завжди залишалося здебільшого об'єднанням людей для військових цілей. Хоча, будь козаки трохи сміливіше тоді, можливо історія України носила б зовсім інший характер.

На мою думку, для успіху держави недостатньо мати Конституцію, гімн, прапор і т.п. атрибути. **Успіх держави повинен базуватися на виборі ідеології її побудови.** Це

може бути європейська демократія, може бути американська демократія, може бути китайський авторитаризм. Хоч би яку форму обрало суспільство, воно повинно цю форму прийняти (увібрати). На даний момент, українці, здається, обрали форму, але не прийняли її. Безвіз з ЄС це не приналежність до європейської сім'ї, це лише можливість зрозуміти, що демократія - це коли суспільство є активним учасником процесів в країні.

Список використаної літератури

1. Горбатенко В.П. Політологічний енциклопедичний словник / В.П. Горбатенко. – К.: Генеза, 2004. – 367 с.
2. Піча В.М. Соціологія: Курс лекцій / В.М. Піча, О.М. Семашко, Н.Й. Черниш. – К.: Заповіт, 1996. – С. 167-179.
3. Українське суспільство 1994 – 2001. Результати опитування громадської думки. – К., 2001. – С. 278.
4. Єфименко О. Історія України та її народу / Єфименко О. – К., 1992. – 134 с.

O.Malamura

IS IT POSSIBLE FOR UKRAINE TO BE A FLOURISHING COUNTRY?

The article outlines the main reasons why Ukraine can not become a prosperous country. The main attention is on proofs of this statement.

Key words: Ukrainian nationalism, political elites, Ukrainian naivety, Ukrainian economy.

Охота Я.

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ГЕТЬМАНІВ

Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА І. ВИГОВСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті проаналізовано ідеї державності гетьманів Б.Хмельницького та І.Виговського. Визначено основні фактори їх формування та вплив на розбудову української держави.

Ключові слова: держава, політичні погляди.

Від середини XVII і до початку XVIII століття державницькі ідеї, зокрема ідеї незалежності та автономності України, досягають найвищого рівня свого розвитку. Найпомітніший внесок у їх розробку здійснили гетьмани Богдан Хмельницький та Іван Виговський. Саме цей період суспільно-політичної думки гетьманщини викликає особливу зацікавленість у вітчизняних науковців. У статті подається порівняльний аналіз політичних поглядів двох видатних гетьманів, а також ідеї державності періоду української гетьманської держави.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що у ньому робиться спроба дослідження спробу дослідити суттєву різницю між ідеями автономності та незалежності у політичних поглядах Б. Хмельницького та І. Виговського. У цій роботі акцентується увага на тому, як, відповідно до історичних і політичних змін, відбувалися зміни у позиціях гетьманів. Також у дослідженні ми намагаємося

висвітлити ідеї державності періоду української гетьманської держави загалом, та кожного гетьмана зокрема.

Аналіз наукових досліджень. Означену проблему досліджували такі вчені, як О. Апанович, М. Брик, М. Бушин, М. Грушевський, М. Драгоманов, Р. Іванченко, О. Оглоблин, В. Смолій, В. Степанков, Я. Федорук, А. Яковлів та інші. Кожен з них ідеї автономності та незалежності у політичних поглядах Б. Хмельницького та І. Виговського вивчав відповідно до сфери своїх наукових зацікавлень – історії, філософії, політології.

Мета – дослідити ідеї державності періоду української гетьманської держави у загальному та кожного гетьмана окремо, поглиблено проаналізувати політичні погляди гетьманів Б. Хмельницького та І. Виговського.

Державницька концепція гетьмана Б. Хмельницького стала вершиною державницького мислення доби розвинутої Козацької держави. Вона засвідчила утвердження цієї держави, визначення її внутрішньої та зовнішньої політики. На нашу думку, головною ідеєю політики Козацької держави найчастіше була ідея орієнтаційна, тобто: українські гетьмани мислили позиції України винятково в тісному союзі з іншою державою чи під її протекторатом. Фактично питання про існування Козацької держави 174 як цілком самостійної і незалежної не ставилося. Певний рівень суверенності завжди зумовлювався підтримкою тієї чи іншої держави. Саме у цей період українські державницькі концепції досягли найвищого розвитку.

Політичні погляди в Україні набули подальшого розвитку за часів Гетьманщини, яка існувала впродовж 116 років (1648—1764 рр.). Біля витоків гетьманської держави стояв Богдан Хмельницький (1595—1657). Переслідуваний офіційними представниками польської влади, Б. Хмельницький пішов на Запорозьку Січ, де отримав гетьманську булаву і 1648 р. сформував перший повстанський загін, а протягом першого року війни зумів створити народно-визвольну армію.

Під час війни Б. Хмельницький вів активну політичну діяльність, яка дала підстави розцінювати його спрямування як державотворчі. На визволеній території з його дозволу виникав новий державний апарат, прототипом якого були демократичні установи, що існували в Запорозькій Січі. До того ж він провадив значну роботу з установами дипломатичних відносин з іноземними державами.

Але постать Б. Хмельницького вважається суперечливою. Річ у тім, що ідея державності не була основною, коли він почав війну з Польщею. З цього приводу М. Грушевський писав, що ні Хмельницький, ні козаччина, піднімаючи повстання, ще не думали про якийсь новий устрій українського життя; основною їхньою метою було скасування закону 1638 р., який значно скоротив козацькі привілеї, а народ використовувався як засіб для досягнення цієї мети. Певну роль відіграла й особиста образа, завдана Б. Хмельницькому підручними Ко-нецпольського. І тільки на тлі ейфорії від перших перемог над Польщею у Б. Хмельницького змінилися політичні погляди. Він почав думати про встановлення державної незалежності, але ці погляди були нечіткими, без визначення кінцевої мети. М. Грушевський констатував із цього

приводу, що свідомість Б. Хмельницького була занадто козацькою, в ній превалювали козацькі інтереси.

Для втілення ідеї державотворення він почав шукати союзників проти Польщі. Вів переговори з Туреччиною, Молдавією, Семиградям і єдиновірною Росією.

Політико-правові погляди Б. Хмельницького детально викладено в "Договірних статтях", написаних у березні 1654 р. Аналізуючи їх, можна зробити висновок, що в сучасному розумінні йшлося про автономію України. За громадянами України залишалися їхні майнові права, навіть більше — цар повинен був дати жалувані грамоти на володіння майном. Уся влада на території України зосереджувалась у руках гетьмана, який мав обиратися на демократичних засадах без участі представників царя. Російський цар отримував інформацію про вибори, що відбулися, і приймав присягу гетьмана. На місцевому рівні владні функції здійснювали земські та городські уряди, які також обиралися. Правосуддя здійснювалося незалежними військовими судами, що їх очолював виборний старшина. Серед цивільного населення пропонувалося суди земські й громадські відправляти через урядників, яких вони з-поміж себе виберуть. Незалежною й недоторканою у своїх правах залишалася духовна влада — православна церква. Зберігалися всі її права, а також майно, яке їй належало за станом на час підписання договору.

У міжнародних зносинах Україна залишалася вільною. Приймання послів інших держав і переговори з ними гетьман міг вести самостійно. Царя тільки інформували про міжнародну діяльність. Але зносини з Туреччиною та Польщею можливі були з дозволу монарха Росії. Передбачалося, що Росія стане гарантом безпеки України, своїми військами вона мусить оберігати її кордони з Польщею, а південні кордони охоронятимуться самостійно за матеріальної допомоги Росії. Значне місце в "Договірних статтях" відведено проблемам козацтва. Б. Хмельницький пропонував зберегти за ним усі права, виборені за часів Запорозької Січі, включно з матеріальним самозабезпеченням. Кількість реєстрових козаків мала сягати 60 тис. Цікавими були пропозиції першого гетьмана Української держави стосовно соціальних гарантій жінкам і дітям загиблих козаків. За ними зберігалися всі вільності та права батьків.

Б. Хмельницький повалив польське панування в Україні, став творцем Української гетьманської держави, забезпечив її міжнародні зв'язки, започаткував розбудову державності України. Але непослідовність політичних поглядів першого гетьмана України, надмірна увага до проблем козащини на шкоду решті населення привели його до тяжких помилок. Необхідно зазначити, що Б. Хмельницький розробляв проект міждержавного договору з Московією за участю генерального писаря Івана Виговського.

У 1657—1659 рр. І. Виговський був гетьманом України і спромігся піднести інститут гетьманства на високий рівень. Державницька концепція гетьмана Івана Виговського ґрунтується на ідеї повернення до умов Зборівського трактату з розширенням прав Козацької держави. Власне, після короткого протекторату під Московією І. Виговський починає відстоювати ідею Великого князівства Руського. Крім того, гетьман зробив спробу запровадити її в життя у межах Речі Посполитої. Цю ідею було використано як теоретичну основу при складанні Гадяцьких пактів 1658 року.

Ідея князівства стала кроком уперед у розвитку державницьких концепцій України, склала основу для творення незалежної державності. Перш за все, Гадяцькі пакти денонсували українсько-російський договір 1654 року. Таким чином, Козацька держава відходила від Москви як єдиного військового союзника і протектора. З пактів бачимо, що І. Виговський намагається уладнати старий конфлікт між Україною та Польщею. Він значно розширив коло повноважень гетьмана. За його влади було оформлено союзний договір із Швецією, укладено договір про перемир'я з Польщею. І. Виговський мріяв розбудувати Україну подібно до Швейцарії, а відносини з Москвою прагнув розірвати.

Варто згадати і найтрагічнішого гетьмана України в 1665—1676 рр. Петра Дорошенка. Він був на боці І. Виговського, поділяв його політичні погляди про незалежність Української держави. Гетьманство П. Дорошенка припало на часи, коли Україна поділилася на дві частини — Лівобережну і Правобережну відповідно до орієнтації щодо Росії та Польщі. Лівобережну частину певний час очолював підніжок московського царя Іван Брюховецький, а Правобережну — Павло Тетеря, який виступав за союз із Польщею. П. Дорошенко прагнув об'єднати всі українські землі та створити незалежну від Москви й Туреччини нейтральну державу. Його політичну позицію за нинішньою термінологією можна назвати центристською. Однак його устремління не були зрозумілими для українців. У союзі з Оттоманською Портою він воював проти Польщі, але союзники зрадили його, розпочали грабіж українських міст і сіл, що викликало невдоволення населення політикою гетьмана.

Певний слід в історії політичної думки в Україні залишив гетьман Іван Мазепа (1644—1709). Цей гетьман мріяв замінити демократичний порядок самоустрою на українських землях монархією в особі гетьмана. Як відомо, він зробив деякі кроки в цьому напрямі, поширив свою владу на значну територію України, прийняв під своє керування наперекір московському цареві правобережних козаків, вів таємні переговори зі шведським королем Карлом XII і закликав його об'єднати зусилля для боротьби з Петром І.

Саме І. Мазепа першим виплекав ідею незалежної держави, підняв цю ідею на висоту загальнонаціональної історичної мети. Політичні погляди І. Мазепи було покладено в основу українсько-шведського союзу 1708 р. Оригінал договору пропав під час Полтавської битви, але його зміст був відомий прем'єр-міністрові Карла XII графові Піперу і генеральному писареві Пилипу Орлику, який 1712 р. виклав основні ідеї договору в документі під назвою "Вивід прав України". Договір Карла XII та І. Мазепи гарантував Україні збереження її державного ладу, єдність і недоторканність території. Ним також передбачалося підвищення авторитету єдиноправи-теля України — гетьмана.

Чіткішими були політичні погляди Пилипа Орлика (1672—1742). Він був сподвижником І. Мазепи і прибічником ідеї незалежності Української держави. Після Полтавської битви він разом з І. Мазепою в липні 1709 р. перебрався до Бендер, де після смерті І. Мазепи став гетьманом в еміграції (5 квітня 1710 р.).

Основною ідеєю, метою життя гетьмана П. Орлика стало створення антиросійської коаліції для вирішення українського питання. Його політико-правові погляди охоплювали весь спектр проблем державного устрою, владних відносин, судової влади тощо. Майже всі вони викладені в праці "Вивід прав України", а також у "Пакті і Конституції законів та вільностей Війська Запорозького" (Конституції Пилипа Орлика 5 квітня 1710 р.).

У цьому документі, написаному під час обрання П. Орлика гетьманом, передбачалося повне визволення України і встановлення державності. Цього договору повинні були дотримуватись і всі наступні гетьмани.

Перша в світі Конституція визначала державний статус України, її внутрішній устрій та міжнародне становище. Конституцією встановлювався національно-державний суверенітет України, до неї мали увійти всі історичні землі обабіч Дніпра, її кордони визначалися за станом на час правління гетьмана Богдана Хмельницького. Гарантом незалежності України виступав шведський король, а сам він та його нащадки отримували титул протекторів України.

У державі передбачалися три гілки влади: законодавча, виконавча й судова. Законодавча влада відводилася Генеральній раді, до якої мали входити не тільки генеральна старшина, городові полковники, полкова і сотенна старшина, а й по одному депутату від кожного полку з числа заслужених козаків, "розумних радників", а також депутатів від запорозького козацтва. Передбачалося, що всі важливі питання вирішуються радою на зібраннях у гетьманській резиденції тричі на рік (на Різдво, Великдень і Покрову).

Виконавча влада належала гетьманові, але обмежувалася генеральною старшиною, з якою він мав радитися для винесення рішень. Обмеження гетьманської влади стосувалося міжнародних відносин, фінансів, суду, виборів старшин.

У державі з елементами парламентського устрою гетьман був підзвітний у своїй діяльності. Його звіту могли зажадати в приватному порядку чи на Генеральній раді старшина, полковники або радники. Але, вимагаючи звіту щодо порушення законів і вільностей Батьківщини, вони не могли заподіяти "найменшої шкоди високій Гетьманській честі".

За Конституцією всі державні посади в незалежній Україні були виборними і затверджувалися гетьманом. Уряди полковників і сотників повинні були не тільки керувати військом, а й управляти всім населенням, мати адміністративно-політичну і соціально-економічну владу на території полку й сотні.

Правосуддя відправляв Генеральний суд, який слідкував за виконанням законів. Проте якби хтось із старшин, радників, знатних козаків і решти урядників, а також із рядових козаків учинив злочин, що шкодить Гетьманській честі, то їх "...не повинен карати сам Ясновельможний Гетьман із власної ініціативи і помсти, але таке правопорушення — і умисне, й випадкове — має підлягати розглядові Генерального суду...".

У Конституції розділялися навмисний злочин і злочин із необережності, викладався важливий аспект кримінальної політики — відповідності покарання характерові злочину.

Був там іще один важливий правовий принцип — верховенства закону в державі. Його виконання — основний обов'язок гетьмана, інших керівних осіб і простих громадян.

У цьому історичному документі було передбачено цілий розділ, де робилася спроба вирізнити особистість, зменшити несправедливість стосовно до неї, тобто продемонстровано намір законодавче врегулювати соціальні відносини. Вказувалося на необхідність припинення утисків і гноблення козаків і громадян старшиною, їй заборонялося зловживати службовим становищем і використовувати козаків і посполитих селян на своїх господарських роботах, віднімати в них землі або примушувати їх продавати, забирати в них майно, використовувати їхні підводи і т. ін.

Отже, якщо порівнювати політичні погляди Б. Хмельницького та І. Виговського, ми можемо зробити висновок, що державницькі концепції цих двох гетьманів стали одним із найвагоміших здобутків політичної думки доби гетьманщини. Обидва гетьмани завжди бачили в ідеалі незалежну Україну, тому ідея незалежності деколи прослідковувалася в їх політичних документах. В той самий час і історичні, і політичні обставини склалися так, що на той час ідея незалежності, на жаль, не могла бути реалізована на практиці. З огляду на це актуалізувалася ідея автономності Козацької держави, котра в концепціях обох гетьманів передбачала не залежність Козацької держави від іншої держави, котру та визнавала протектором, а союз вільного з вільним, рівного з рівним. Політико-правові погляди гетьманів України Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Пилипа Орлика сприяли формуванню й розвиткові національної політичної та правової ідеології, входженню України в політичні процеси Європи, зміцненню її міжнародного авторитету.

Список використаної літератури:

1. Тисяча років української суспільно"політичної думки: У 9 т., 14 кн. – Т. III. – Кн.1. – К., 2001. – 245 с.
2. Тисяча років української суспільно"політичної думки: У 9 т., 14 кн. – Т. II. – Кн. 1. – К., 2001. – 232 с.
3. Грушевський М. Історія України, репринтне видання 1913 р. / М. Грушевський. – К. 1990. – 364 с.
4. Лапшин С. Характеристика політичних поглядів та особливості їх формування / С.А. Лапшин // Наукові записи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 25 Збірник наукових праць. – Вінниця, 2017. – С. 25-30.
5. Смолій В. Богдан Хмельницький. Хроніка життя та діяльності / В. Смолій, В. Степанков. – К: Наукова думка, 1994. – 154 с.
6. Салтовський О.І. Концепції української державності (від витоків до початку ХХ сторіччя) / О. І. Салтовський. – К., 2002. – 63 с.

КОНСОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ (ЄС)

Мета статті ставить за мету оцінити проаналізувати Європейський Союз як консоціацію. Дана робота поділена на розділи, у яких обговорюються схеми прийняття рішень в ЄС, його плюралістичне суспільство та майбутнє європейської інтеграції. У висновку вказані підводні камені ЄС як консоціації.

Ключові слова: консоціація, плюралістичне суспільство, ЄС.

Термін «консоціальна політика» походить від консенсусних шляхів врегулювання суспільно-політичних конфліктів, зокрема етнополітичних за допомогою атериторіальних методів. Консоціація схвалює етнічний плюралізм у політичних системах і сприймає його як базовою умовою існування демократичного суспільства. Від початку, принцип консоціації мав за мету запобігати розвитку етно-національних конфліктів. З часом, даний принцип знайшов своє місце у таких провідних європейських державах як Нідерланди (відносини католицької та протестантської громад), Бельгія (фламандська та валлонська групи) тощо [1].

Ліндберг порівнював правила прийняття рішень Європейського співтовариства з сімома "правилами гри", визначеними Лійфартом у його дослідженні "Політика проживання" у Нідерландах [4; 5]. До цих правил дослідник відносить угоду про незгоду, прагматичну толерантність, дипломатію на вищому рівні, пропорційність, деполітизацію, таємність, і регулювання.

Багато вчених відзначають, що Хікса "процес політики ЄС має всі класичні аспекти консоціальної моделі посередництва інтересів". Перша характеристика консолідаційної демократії – велика коаліція сегментарних еліт. Консоціальна велика коаліція знаходиться у виконавчій владі, що спонукає питання про те, який інститут кваліфікується як виконавча влада ЄС. Друга характеристика, пропорційність, забезпечується системою представництва в інституціях ЄС та розподілом робочих місць та ресурсів. По-третє, сегментарна автономія в ЄС має форму національного суверенітету та субсидіарності. Так, взаємне вето було гарантовано Люксембурзьким компромісом 1966 року, що дозволило державі-члену здійснити право вето, коли вона сприймала загрозу "суттєвим національним інтересам". Єдиний європейський акт 1986 року вніс голосування у більшості областей, і їхнє число постійно зростає [2].

Консоціальні тлумачення процесу прийняття рішень в ЄС, як правило, обговорюються під заголовком міждержавного уряду [8]. Комісія та Європейський Парламент виходять за межі консоціальної моделі. Спроби включити ці наднаціональні інститути у модель є невдалими. Шміттер вважає Комісію втіленням великої коаліції, відповідно до поглядів Комісії як (прото-) європейського уряду. Незважаючи на те, що національні комісари як і раніше розглядаються деякими урядами як "їхні" комісари, вони формально незалежні і, звичайно, не є "сегментарними лідерами" консоціальної демократії. Крім того, Комісія розглядається як "суддя" між конкуруючими національними інтересами. Однак ідея держави як нейтрального судді між сегментами має лише незначну базу в консоліальній теорії. По-перше, держава в консоціальній

демократії є нейтральною лише в тій мірі, в якій вона демонополізована. По-друге, багато державних повноважень делеговані сегментарним організаціям [7].

Аналогічно, парламенту не відведено жодної ролі у консоціальної інтерпретації прийняття рішень ЄС. Якщо, як Хікс зазначає, "національна адміністрація ЄС. . . є функціональним еквівалентом етнічних, мовних та релігійних політичних партій у голландських, бельгійських та швейцарських консоціальних демократіях", то парламент не може бути форумом великої коаліції [2]. З тієї ж причини процедури спільного прийняття рішень, закладені Договором про Європейський Союз у 1992 році, є випадком одночасної більшості, але не консоціалізму. Таким чином, основні наднаціональні інститути ЄС (Парламент та Комісія) не є частиною міжурядової консоціальної великої коаліції (Ради) [7].

Опис процесу прийняття рішень в ЄС як консолідаційної служби слугує двом основним цілям. По-перше, консолідаційний аналіз політики ЄС веде до того, що національні інтереси переважають над класовим конфліктом на європейському рівні, повторюючи неомарксистську критику, яку голландська консоціальна демократія придушувала задля запобігання класового конфлікту. По-друге, частіше консоціальна інтерпретація інститутів ЄС використовується разом з консолідаційною теорією, щоб з'єднати інститути та моделі елітарної поведінки з суспільними умовами, намагаючись пояснити політичну стабільність і соціальний спосіб та сформулювати прогнози щодо їх перспектив. Таким чином, консоціальні практики політичної системи ЄС тісно пов'язані з майбутнім європейської інтеграції, що є сферою підходів до міжнародних відносин [2; 7].

Консоціація держав

На відміну від міждержавного підходу та неофункціоналізму, консоціалізм зазвичай не використовується для пояснення процесу європейської інтеграції. Тим не менше, ідея ЄС як "консолідації держав" спирається на припущення, що продукт європейської інтеграції подібний до класичних консоціальних демократій своїми елементами та взаємодією [7].

Теорії консоціації прагне пояснити політичну стабільність у розділених (багатонаціональних, багаторелігійних тощо) суспільствах. Консоціальний характер процесу прийняття рішень у ЄС був висунутий як пояснення "стабільності" та "витривалості" ЄС [8]. Ці твердження не враховують того, що об'єкт пояснення та контрфактичний на національному та ЄС рівні різні. Без ЄС держави-члени перестають бути сегментами більшої системи. На кону стоїть сама наявність системи або режиму як такої. У національних політичних системах сегменти все ще будуть сегментами, навіть якщо консолідаційна демократія розпадеться. Існує неможливість йти наодинці, крім випадків, коли географічно концентрована група може відокремитись.

Консоціальна теорія не пояснює присутності та спадкоємності політичної системи, у тому числі ЄС, оскільки у ньому політична система є початковою точкою. Коли консоціальна теорія визначає передумови для співробітництва елітарних груп та умови, за яких вона найбільш успішна (так звані сприятливі фактори), то вони пояснюються саме співробітництвом у межах встановленої політичної системи, а не

співпраці елітарних груп для створення окремої політичної системи. Внутрішня різноманітність європейських суспільств схожа з консоціальною концепцією плюралістичного суспільства, що характеризується чітко визначеними соціальними сегментами, відповідними розбіжностями між соціальними, економічними та політичними організаціями та стабільністю виборчої підтримки сегментарних партій [5]. Зрівняння соціальних сегментів є основою кожної консоціальної інтерпретації ЄС. Проте це зрівняння ігнорує найважливіші відмінності в характері, стані та внутрішній організації соціальних сегментів проти національних держав.

Інституційна реформа та демократизація

Консоціальні тлумачення ЄС відрізняються у своїх відповідях на питання, як сучасний консолідаційний характер ЄС впливає на перспективи подальшої європейської інтеграції. Меншість цих відповідей передбачає безпроблемне продовження інтеграції. ЄС прагне до симбіозу та прийняття безпрограшних рішень для кожної країни-члена [2;7]. Поняття симбіозу є важливою концепцією в консоціальних тлумаченнях ЄС, де цей термін використовується метафорично, а не концептуально [8]. Згідно із концепцією консоціалізму, центральні інститути можуть бути розширені без серйозної загрози цілісності держав-членів, які зберігають свої ідеологічні (чи національні) ідентичності." [8].

Однак, більшість більше розглядає консоціалізм як гальмуючий для подальшої інтеграції чинник. Багато авторів, вважають консоціалізм "перехідним явищем, що мало місце у ряді країн протягом у певний історичний період" та описують консоціалізм як просто "колиску федералізму" [5;6]. Також, вони зазначають, що "характер", "природа" або "принципи" прийняття рішень в ЄС мають базуватись на основі консоціалізму. У загальному аналізі консоціації, інституційні зміни слідує за соціальними. Тільки тоді, коли суспільство стає менш плюралістичним, безпечно приймати більше мажоритарних установ.

По відношенню до ЄС, консоціалізм має справу як з політикою, так і з міжнародними відносинами. Будь-яка спроба застосувати концепцію поза її власною областю повинна бути зроблена з великою обережністю, щоб запобігти "ефекту бумерангу" [6]. Консоціальному аналізу ЄС не вдалося уникнути цих підводних каменів. Теорія консоціації була висунута далеко за межі своєї сфери у застосуванні до ЄС, що свідчить про трансформацію концепції та, як наслідок, спотворення самої консоціальної теорії. Конкретно, впливовий консоціальний аналіз Тейлора в ЄС сприяв поширенню декількох неправильних уявлень про консоціальну теорію, включаючи ідею про те, що держава є нейтральним суддею, консоціалізм загострює міжвідомчу напруженість, і що він не прагне до деполітизації.

Список використаної літератури:

1. Зеленько Г. Консоціальні Практики у Політиці Країн Центрально-Східної Європи / Г. Зеленько // Наукові записки. – № 1. – С. 23-31.
2. Hix, Simon (1999) *The Political System of the European Union*. London: Macmillan.

3. Katz, Richard S. (2001) 'Models of Democracy: Elite Attitudes and the Democratic Deficit in the European Union', *European Union Politics* 2(1): 53–79.
4. Lindberg, Leon N. (1974) 'The Political System of the European Community', in *Some Postindustrial Democracies*, pp. 221–53. New York: David McKay.
5. Lijphart, Arend (1981) 'Consociational Theory, Problems and Prospects, A Reply', *Comparative Politics* 13(2): 355–60.
6. Sartori, Giovanni (1976) *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Taylor, Paul (1991) 'The European Union and the State: Assumptions, Theories and Propositions', *Review of International Studies* 17: 109–25.
8. Wincott, Daniel (1998) 'Does the European Union Pervert Democracy? Questions of Democracy in New Constitutionalist Thought on the Future of Europe', *European Law Journal* 4(4): 411–28.

Кравчук А.

СУЧАСНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

У статті сформульовано проблеми української молоді, які є актуальними сьогодні. Основну увагу приділено шляхам впровадження ефективної молодіжної політики з боку державних органів.

Ключові слова: молодь, державна політика, соціалізація, працевлаштування, само визначеність.

Молодь визначається як суспільно диференційована соціально – демографічна спільнота, для якої характерними є специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні та інші властивості [3]. Молодіжне суспільство є унікальним, оскільки його характеристики та риси перебувають у процесі формування.

На сучасному етапі науковці сперечаються щодо вікових меж молодіжного періоду. Варто зазначити, що дослідники одногласно стверджують, що особливостями молодіжного віку є вступ юнаків та дівчат у продуктивне життя, що затверджується у відповідних нормативно-правових актах, в яких йдеться про право молоді провадити самостійну професійну діяльність, нести відповідальність за свої вчинки, створювати сім'ю.

Такі міжнародні організації як ООН, ЮНЕСКО вважають молоддю юнаків і дівчат віком від 17 до 25 років. В США соціологи визначають період молодості з 12 до 24 років. Визначною рисою диференціації молоді у США є поділ людей з 12 до 24 років на дві категорії :

1. «юнацтво» - 12-18 років;
2. «молоді дорослі» - 18-24 роки.

Для сучасного етапу характерне втілення завдання ранньої соціалізації молоді в реальність, а також залучення молодих людей до трудової практики на більш ранніх етапах. Тим часом зростають межі середнього і старшого віку, тривалості життя в

цілому, продовжуються терміни навчання та соціально-політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу тощо. У Законі України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді" із змінами, внесеними згідно з Законом від 23 березня 2004 року, говориться: "Молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35 років" [2].

Не лише вікові межі є єдиною складовою характеристики молоді як соціально-демографічної групи. Місце її в соціальній структурі суспільства також є важливим показником.

В Україні молодіжну державну політику було започатковано "Декларацією про загальні засади державної молодіжної політики в Україні" (1992 р.) та Законом України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" (1993 р.). Потім вона деталізувалася в таких Законах, як "Про молодіжні та дитячі громадські організації" (1998 р.), "Про освіту", "Про зайнятість населення" (обидва – 1991 р.), "Про фізичну культуру і спорт" (1994 р.), "Про туризм" (1995 р.) тощо. Основні права і обов'язки молоді, як і інших громадян України, зафіксовані в Конституції України (Ст. 53).

Основними завданнями молодіжної державної політики в Україні є:

- створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді;
- реалізація проблем, запитів, інтересів молоді – не за рахунок інших соціальних груп;
- координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді;
- соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми або хоча б полегшити своє життя [1].

Українська молодь є найуразливішою ланкою в економічній сфері та однією з найбезправніших у соціально-правовому відношенні соціальних спільнот.

Для цієї ланки соціуму характерними є наявність підвищеної соціальної напруги та психологічний дискомфорт, пов'язаний з середою перебування. Як результат, наразі маємо проблему стрімкого поширення наркотичної та алкогольної залежності, неприпустиму та вульгарну поведінку, як результат пагубного впливу засобів масової інформації та відсутність належного сексуального виховання.

Молодь – прошарок суспільства, який стоїть перед життєвим вибором, від якого, як правило, залежить її благополуччя в майбутньому. На жаль, за результатами досліджень, молоді люди не підготовлені до цього вибору ні психологічно, ні організаційно. Тому, метою молодіжної політики є зміцнення соціального статусу молоді в структурах суспільства, які оновлюються або кардинально змінюються, посилення правової, економічної і соціальної захищеності молодого покоління.

Державна політика також працює в напрямку підтримки політичної визначеності молоді, сприяння молодіжним політизованим утворенням просоціального спрямування, посилення їх конструктивної активності, консолідація зусиль для зміцнення української держави, демократизації та гуманізації суспільства.

Цей напрямок роботи державної політики є актуальним, оскільки наразі проглядаються 2 тенденції щодо політичного самовизначення молоді, серед яких можна виділити прогрес у розвитку пасивного та недовірливого ставлення до державних органів управління (це зумовлено тим, що серед державних працівників налічується лише декілька людей, вікова категорія яких - молодь), а також різкий зріст зацікавленості юнаків та дівчат у неформалізованих угрупованнях.

Економічне становище – чи не єдиний фактор, важливість якого важко переоцінити у формуванні поглядів молодих людей. Згідно з результатами соціологічних опитувань: 73% респондента незадоволені матеріальним станом своєї сім'ї, 44% – житловими умовами, 42% – тим, як харчується їх сім'я [4].

Тому, постає нагальна потреба у втручанні державної молодіжної політики в дану галузь. Метою роботи державних органів управління в цій галузі є вирівнювання стартових позицій, подолання дискримінації окремих груп молодих людей, для чого можуть практикуватися розвиток кредитування молоді та молодих сімей на сприятливих умовах, надання пільг для працевлаштування випускників навчальних закладів у перші два роки після їх закінчення, організація (в тому числі й на селі) служб профорієнтації, перепідготовки та працевлаштування молоді, служб юридичної допомоги і консультування тощо.

Молодь – надзвичайно важлива ланка соціуму, оскільки до неї належать прогресивні люди з великою кількістю ідей щодо розвитку всіх можливих галузей у державі. Всебічна підтримка дівчат та юнаків з боку молодіжної державної політики – завдання, що потребує значної уваги сьогодні, оскільки період молодості обтяжений проблемами професійного вибору, труднощами початкового етапу трудової діяльності, що включає в себе працевлаштування.

Одним із можливих виходів з такої непростой ситуації є ідея створення та реалізації Комплексної програми гуманітарного розвитку суспільства, в основу якої варто включити розвитку особистості як гідного громадянина української держави, позбавленого комплексу меншовартості [10].

Тому, для того, щоб молодь була спроможною ефективно, успішно вирішувати складні питання щодо розвитку країни, сьогодні необхідним для держави завданням є розробка реалістичної, виваженої та збалансованої політики щодо молодого покоління.

Список використаної літератури:

1. Горбатенко В.П. Політологічний енциклопедичний словник / В.П. Горбатенко. – К.: Генеза, 2004. – 367 с.
2. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" із змінами від 23.03. 2004.
3. Піча В.М. Соціологія: Курс лекцій / В.М. Піча, О.М. Семашко, Н.Й. Черниш. – К.: Заповіт, 1996. – 221 с.
4. Українське суспільство 1994 – 2001. Результати опитування громадської думки. – К., 2001. – 17 с.

MODERN YOUTH POLICY IN UKRAINE

In the article the problems of Ukrainian youth, which are relevant today, are formulated. The main attention is paid to the ways of the implementation of effective youth policy by the state authorities.

Key words: youth, state policy, socialization, employment, self-determination.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

У статті аналізуються головні чинники, що впливають на розвиток демократичної системи правління у модернізованому світі та характеризуються перспективи та тенденції її розвитку.

Ключові слова: демократія, демократизація, політика.

На даному етапі розвитку суспільства, коли політичні зміни у світі відбуваються все більш різноманітними шляхами, питання значення актуальності у модернізованому світі та її вплив на подальший розвиток країн набуває дедалі більшого значення та актуальності. Окрім того, нові загрози безпеці демократії, такі як масова міграція та міжнародний тероризм, ставлять під питання ефективне функціонування демократії.

Аналіз досліджень і публікацій. У дослідженнях теоретиків демократії С. Верби, Л. Даймонда, Р. Даля, А. Лейпхарта, В. Іноземцев, З. Бауман широко розкриваються питання демократичної форми правління. А.Етціоні та Т.Каротерс у своїх працях аналізують демократизаційні процеси і перешкоди, на шляху їх виникнення.

Зважаючи на нестійкий характер розвитку постіндустріального суспільства, спробуємо визначити нові шляхи трансформації демократії та окреслити можливі тенденції її розвитку та перебудови.

Мета статті: проаналізувати наукову літературу та дослідити основні тенденції розвитку демократії на сучасному етапі.

За підходом визначного американського політолога Р. Даля [3, с. 102] демократія виконує певний ряд функцій: позбавляє від тиранії; гарантує дотримання прав і свобод людини; забезпечує життя за законами, які народ обирає сам; ставить питання максимальної можливості для прояву моральної відповідальності; гарантує економічне благополуччя; захищає інтереси кожного члена суспільства; забезпечує політичну рівність. Варто зауважити, що демократизація не є гарантом розв'язання соціально-економічних проблем, ефективного управління державою, проте при демократичному устрої країни, можливе зародження політичних структур, які конкурують між собою, але здатні дійти до компромісу і таким чином вирішити соціальні та економічні питання шляхом встановлених законів та процедур. Основна відмінність демократії від авторитарного режиму полягає у тому, що демократичні партії здатні змінювати правила гри під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, адаптуючись до певних політичних умов.

Країни, що обрали для себе шлях демократизації, зіштовхуються з певними перешкодами і всіх сферах життя суспільства. Потенційною перешкодою, за підходом С. Гантінгтона є недостатній досвід демократичної форми правління, що віддзеркалюється у брак демократичних цінностей політичних лідерів. Антидемократична культура також сприяє застою процесів поширення демократичних норм, як наслідок ускладнюючи їх організацію та функціонування. Бідність також є ключовим фактором, що стоїть на перешкоді до здорового демократичного суспільства, тому що розвиток демократії не можливий без розвитку економіки і ринкових відносин [2, с.233].

Доля демократії на даному етапі розвитку вельми неоднозначна, адже деякі соціологи стверджують, що близько 60% всіх демократій є неповноцінними, що призводить до послаблення інституційного апарату. Парадокс ситуації заключається в тому, що у той же самий час демократія характеризується як прогресуючою силою, так і недовірою до демократичного правління, яка зростає щороку. За результатами міжнародного дослідження, проведеного у 68 країнах у 2006 р. організацією “Геллап Інтернешнл” [5, с.97] було виявлено, що суспільство ставиться скептично до демократичної організації влади і розчароване у результатах її організації. Як наслідок, зростає тривога щодо можливості подальшого функціонування демократії як форми державного правління.

На сьогоднішній день питання викликів, з якими працюють цьогочасні демократії постає досить гостро. Якщо порівняти останню чверть 20 століття з початком 21, то раніше складнощі західної демократії полягали переважно у внутрішніх змінах країн, а зараз проблеми демократії зумовлені впливом зовнішніх чинників таких як міграція, тероризм, міжнародна злочинність. На думку Г. Вайнштейна, з викликами екзогенного характеру сучасні демократії не готові боротись і протидіяти їм. Причиною цього слугує відсутність міцного зворотнього зв'язку між державним апаратом влади та суспільством, я наслідок демократія набуває формального характеру. Як наслідок, виникає недовіра громадян до чинної влади, зростання екстремістських форм вираження суспільного протесту [1, с.11].

Процеси масової міграції істотно знижують ефективність функціонування демократичних систем. Широке проникнення західних культурних і політичних стандартів у не західні країни стало одним із ключових наслідків глобалізації. Окрім того, відбулася масштабна інфільтрація західного суспільства іноземцями, що призводить до конфронтації, які не мають актуального компромісу. Тривожною є тенденція зростаючої імміграції мусульманського населення у європейські країни, для якої є далекими демократичні ідеали та цінності.

Деякі науковці стверджують, що сучасні демократичні країни, які досягли ще в індустріальну епоху високого ступеня економічного розвитку, сьогодні стрімко втрачають конкурентні переваги на тлі швидко зростаючих авторитарних господарських гігантів Азії. На погляд російського економіста В. Іноземцева [3, с.28] ситуація не виглядає настільки очевидною з цілого ряду причин. По-перше, країни, що розвиваються, сьогодні імітують розвинені і виступають імпортерами знань і

технологій, а також великого обсягу високотехнологічної продукції, що вказує на переваги розвинених країн, а не тих, що розвиваються. Конкурентні переваги країн, що розвиваються, обумовлені доступними природними багатствами і дешевою робочою силою, в той час як розрив у показниках продуктивності залишається величезним. Крім того, їх швидкий економічний розвиток став можливим завдяки західним інвестиціям і західним ринкам збуту і досі не є самодостатнім. По-друге, західний світ, який перейшов в постіндустріальну епоху, отримав у своє розпорядження невичерпне джерело багатства, відмінне від запасів сировини або ланцюжків виробництва. Створюючи технології, багаті країни зберігають можливість їх вдосконалення та розвитку, тоді як ті, що розвиваються, залишаються лише користувачами. Більше того, в розвинених країнах склалася інша модель відтворення: основним виробничим фактором стали особисті творчі здібності людини, тому споживчі витрати частково перетворюються на інвестиції в людський капітал. І, нарешті, сучасний світ оцінює економічний результат через показник валового продукту – категорії, розробленої в індустріальну епоху для обчислення відтворених багатств.

Західні аналітики С. Фарр, Р. Патнем і Р. Далтон, оцінюючи результати численних обстежень суспільних настроїв, проведених останнім часом в країнах розвинутої демократії, майже одноставно стверджують, що ніякої кризи демократії немає. Зростання невдоволення громадян діяльністю політиків і політичних інститутів дійсно існує, однак прихильність переважної частини населення демократичним ідеалам і цінностям політичної демократії залишається незмінною. І з цієї точки зору, колишні страхи щодо наростаючих загроз стабільності демократії як такої представляються їм явно перебільшеними: “Ми не знаходимо, свідчень того, що “демократія ризикує бути витісненою яким-небудь недемократичним політичним режимом або ж соціальною чи політичною анархією” [4, с.8]. “Навіть там, де суспільне невдоволення функціонуванням окремих демократичних урядів стає настільки гострим, що це призводить до перевороту в існуючій партійній системі, ці зміни, – пишуть дослідники, – не містять у собі будь-якої серйозної загрози основоположним демократичним принципам і інститутам. У цьому сенсі ми не бачимо значних доказів якоїсь кризи демократії” [4, с.9]. З таким висновком погоджується і англійський журнал *The Economist*: “здатність демократії еволюціонувати є, можливо, її головним достоїнством. І сьогодні кожна зріла демократія продовжує еволюціонувати”.

А відомий експерт з проблем поширення демократії в світі Т. Каротерс впевнений, що глобального відкату світової демократії не передбачається насамперед у силу невблаганного поширення комунікаційних технологій [3, с.308]. Вони забезпечують транскордонне поширення політичних знань та ідей і обмежують неліберальні режими в їх прагненні не допустити власних громадян до всіляких джерел інформації. Звичайно, допускає Т. Каротерс, противники демократії можуть використовувати новітні комунікаційні технології у власних цілях, що вони часто і роблять, проте в цілому збільшення обміну інформацією в загальносвітовому масштабі сприяє політичній відкритості та просвіті. Поширення інформації невідконтрольне ні будь-

якому одному уряду, ні групі урядів, навпаки – це вкрай децентралізоване явище, що наділяє людину новими можливостями незалежно від бажання влади.

До вищесказаного на захист демократії можна додати, що демократичні країни явно обходять недемократичні з цілого ряду соціально-економічних показників: тривалості життя, рівня дитячої смертності, поширеності освіти. Крім того, в демократичних державах з часом все більший розвиток одержують економічні свободи (захищеність прав власності, здорова економічна політика, свобода підприємництва), і більш ефективним є державне управління, основними елементами якого є боротьба з корупцією, висока ефективність держави і закону.

Підводячи підсумок, можна сказати, що нова реальність ХХІ ст. піддає адаптаційний ресурс демократії все більш серйозному випробуванню, вимагає оновлення традиційних форм демократії, вдосконалення її інститутів. Думається, щонайближчі роки навряд чи ознаменуються новим сплеском поширення демократії, який ми спостерігали в попередні десятиліття, але й про значний відкат говорити поки не доводиться. Поділяємо думку політологів-оптимістів, що світова демократія буде прогресувати. Періодично будуть виникати нові демократії – іноді внаслідок смерті старого диктатора чи самовільного краху неліберального режиму. Деякі з найбільш успішних в соціально-економічному плані авторитарних держав, можливо, в найближчі десятиліття почнуть рух у бік демократії, мірою того, як їх громадяни, здобуваючи все більший достаток, стануть вимагати і більших політичних свобод.

Список використаної літератури:

1. Вайнштейн Г.И. Меняющийся мир и проблемы функционирования демократии / Г.И. Вайнштейн // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 9 – С. 11-14.
2. Воропаєва В.Г. Розвиток демократії як глобального процесу / В.Г. Воропаєва // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2012. – № 49 – С. 233-243.
3. Иноземцев В.Л. Демократия и модернизация: к дискуссии о вызовах ХХІ века / В.Л. Иноземцев. – М.: Европа, 2010. – 318 с.
4. Pharr S. J. A Quarter-Century of Declining Confidence / S.J. Pharr, R. D. Putnam, R. J. Dalton // Journal of Democracy. – 2000. – Vol. 11. – № 2. – P. 13-14.
5. Voice of the People 2006: What the World Thinks on Today's Global Issues // A Gallup International Survey. – Montreal: Transcontinental, 2006. – 160 p.

Ivashchuk A.

THE WAYS OF DEMOCRACY DEVELOPMENT IN XXI CENTURY

In the article the main reasons, which influence the development of democratic system of administration in the modern world are analyzed and the future trends and possible ways of its development are characterized.

Key words: democracy, democratization, politics.

ОСОБИСТИЙ БРЕНД В ПОЛІТИЦІ

У статті розкриваються причини, за якими створення особистого бренду є необхідною дією в політиці. Вказується, що основним при побудові є цінності, які поділяє індивід. Також, наголошується на необхідності грамотної комунікації з аудиторією бренду, що дозволяє підвищити власну репутацію.

Ключові слова: особистий бренд; імідж; індивідуальність; політика; позиціонування.

На сьогоднішній день людина існує в епоху перенасичення, не тільки продовольчого, а й культурного, соціального, а також авторського. Подібно до того, як прилавки супермаркетів виявляються заваленими безліччю кольорових упаковок, так і в суспільстві відчувається надлишок індивідуальностей, які перетворюються в «кольорову» масу. При цьому в безжальних реаліях епохи постфордизму необхідність бути унікальним для людини є життєво необхідною. В іншому випадку ні про перспективну кар'єру, ні про респектабельне соціальне оточення не можна навіть помислити. Так, наприклад, для випускника навіть найпрестижнішого ВНЗ актуальною є проблема успішного працевлаштування. І незважаючи на можливі власні таланти молода людина може програти в конкурентній боротьбі за вакантну посаду через відсутність грамотної самопрезентації. Особливо важливим є створення бренду в сфері політики, всередині якої домогтися популярності і довіри куди складніше. У цьому випадку людині варто звернутися до феномену бренду. Якщо товар хоче успішно продаватися протягом довгого часу, єдине що йому може допомогти - хороший бренд, що відображає індивідуальну сутність товару. Споживач в наші дні має колосальний вибір продуктів в будь-якої категорії, і щоб зробити його прихильником саме вашої торгової марки потрібно ретельно постаратися в роботі над брендом і над тією ідеєю, що буде в ньому закладена. Бренд є чимось більшим, ніж реклама, він є квінтесенцією унікальності, яку тримає в свідомості споживач і якій надає перевагу при черговій покупці. Однак бренд за останнє десятиліття перестає бути прерогативою комерційних товарів і поширюється на такі об'єкти як територія, спорт, освіта. Людина, виступаючи одночасно споживачем і виробником (власних послуг) також потребує набуття персонального бренду, через який би розкривалася унікальність і неповторність людини як особистості. Персональний бренд необхідний людині будь-якого віку, статі та професії, оскільки бажання донести до суспільства зміст власної виключної ідентичності переслідує нас завжди.

Структура і побудова особистого бренду в політиці в певній мірі схожі зі структурою і процесами побудови комерційних товарів і послуг. Так внутрішню будову персонального бренду можна представити у вигляді цибулини, в центрі якої розташована людина, а в порядку спадання є: ДНК (сутність) бренду, платформа бренду, позиціонування, візуалізація, образ, що сприймається споживачем (суспільством). В якості точки відліку у створенні персонального бренду виступає сутність бренду, в основі якої закладено відповідь на питання «яким я хочу бути?».

Невід'ємними компонентами суті персонального бренду є цінності, закладені в ньому. Людині важливо зрозуміти, що в цьому житті є для неї головним, оскільки в подальшому на етапі комунікації, суспільство буде судити про необхідність вибудовувати з людиною зв'язку саме на підставі системи її персональних цінностей. При цьому невідступне слідування цінностям повинно проявлятися у всій діяльності, оскільки в такому випадку особистий бренд буде відзначений знаком сталості, що в значній мірі підсилить людину як бренд. Реалізація повсякденних вчинків в рамках системи цінностей являє собою процес персонального позиціонування. Процес позиціонування представляє собою не стільки роботу з брендом, скільки маніпуляції з образом думок людей в суспільстві, які повинні захотіти співпрацювати з людиною, оскільки та являє собою персональний бренд. При цьому для того, щоб позиціонування було простіше здійснювати, можна вдаватися до маркетингової техніці swot-аналізу, за допомогою якого людина може краще зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, а також потенційно існуючі можливості і загрози з боку суспільства для власного бренду. Особливу увагу в swot-матриці варто звертати на персональні недоліки і загрози з боку суспільства, оскільки саме вони є головними перешкодами на шляху успішного позиціонування. Бажаючи перетворитися в бренд людина повинна спрямовувати максимальні зусилля на усунення власних недоліків і посилення власних унікальних достоїнств.

Здійснюючи позиціонування людина повинна продемонструвати персональні особливості і відмінності. Так, зокрема, вміння зробити на суд відповідальності яскравий і динамічний продукт буде вигідно відрізнити людини-бренду від мільйона пересічних працівників, що діють виключно в рамках поставлених завдань. При цьому, створюючи проект, сьогодні вкрай важливо пам'ятати, що час - це все! Людина-бренд повинна бути першокласним тайм-менеджером для себе, оскільки навряд чи хтось буде чекати проект, коли навколо спостерігається надлишок пропонованих продуктів і проектів. При цьому процес позиціонування повинен супроводжуватися процесом вибору аудиторії персонального бренду. Аудиторія - потенційні споживачі проектів, автором яких є ви як бренд. При цьому існує два покрокових шляхи вибору аудиторії: перший передбачає спочатку вибір комерційно вигідною аудиторії і пристосування цінностей персонального бренду під неї, другий варіант відрізняє зворотний порядок дій, оскільки аудиторія, на яку планує орієнтуватися особистий бренд, вибирається виходячи з оцінки ступеня близькості цінностей аудиторії власним цінностям. Однак не можна не визнати, що перший варіант стає все менш актуальним в силу власної недосконалості. Людина, що бажає стати сильним брендом, безумовно, повинна віддати перевагу другому варіанту вибору персональної аудиторії. У процесі комунікації з аудиторією відбувається трансляція власних цінностей, в рамках якої важливу роль відіграють зовнішні атрибути. У персональному бренді складно переоцінити роль упаковки, адже ще давня приказка говорить: «Зустрічають по одягу, проводжають по розуму». При цьому не обов'язково намагатися максимально екстравагантно підкреслювати власну унікальність. Головне виробити чіткий стиль, фундаментом якого може бути навіть невеликий об'єкт, такий як хода або фірмова

посмішка. Варто відзначити, що зовнішніми атрибутами персонального бренду є не тільки правильний костюм або годинник, але також парфуми, постава, почерк, а найголовніше - мова. Людина, що бажає стати брендом зобов'язана грамотно і чітко говорити, оскільки інакше у споживача може виникнути сумнів про якість пропонуваніх йому ідей і проєктів. Для того, щоб ваш персональний бренд почав працювати, необхідна постійна активність, спрямована на пошук нових знайомств і зв'язків. Відвідування зустрічей і заходів має стати невід'ємною графою в календарі подій. Оскільки загальновідомо, що брендинг подій - найбільш найкоротших шлях для розвитку як комерційного, так і персонального бренду людини. Також на всьому шляху створення особистого бренду важливо не забувати, що каркас бренду складають ваші унікальні ідеї, генерація і розвиток яких повинні бути безперервними. Як тільки людина зупиниться в персональному розвитку, і не буде динамічно розробляти проривні проєкти, її перестануть сприймати як бренд. При цьому відновити колишню популярність буде куди складніше, ніж щоденні зусилля над власним вдосконаленням.

На закінчення можна сказати, що персональний бренд - це ніщо інше, як особистість, яку знають, про яку говорять, і з якої хочуть співпрацювати. Людина-бренд має власну публіку і формує у неї певні очікування за допомогою процесу трансляції власних цінностей, який відбувається через зовнішні атрибути. До створення персонального бренду варто вдаватися у випадках, якщо людина хоче бути впізнаваною, має бажання відрізнятись серед безлічі однотипного різноманіття конкурентів, має ідейні проєкти і знає як їх краще реалізувати. Персональний брендинг - процес копіткий і тривалий, тому важливо не просто вміти чекати, але і постійно покращувати себе і власні проєкти. Якісний персональний бренд здатний не тільки принести людині комерційний успіх і ділову репутацію, а й увічнити його ім'я в роках. Без персонального бренду в політиці навряд чи вдасться домогтися кар'єрних успіхів.

Список використаної літератури:

1. Аакер Д. Создание сильных брендов / Д. Аакер – М.: Гребенников, 2008. – 440 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг 3.0. От продуктов к потребителям и далее к человеческой душе / Ф. Котлер – Москва.: Эксмо, 2011. – 240 с.
3. Рябых А. Персональный бренд. Создание и продвижение/ А. Рябых., Н. Зебра. – М.: Манн, 2015. – 270 с.
4. Силинг Т. Сделай себя сам. Советы для тех, кто хочет оставить свой след / Т. Силинг. – М.: Манн, 2013. – 208 с.

Bilokon O.

PERSONAL BRAND IN POLITICS

The article reveals the reasons for the creation of a personal brand is a necessary step in politics. States that the fundamental in the building are the shared values of the individual. Also, there is a need for intelligent communication with the audience of the brand, allowing to increase their own reputation.

Key words: personal brand; image; individuality; politics; positioning.

МАСОВО- ТА СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У ХХІ СТ

У статті проаналізовано використання Росією масовокомунікаційних і соціально-комунікаційних технологій для реалізації своїх зовнішньополітичних цілей. Зазначено, що особливу увагу використанню сучасних можливостей таких технологій Росія почала приділяти з кінця першого десятиліття ХХІ ст., що знайшло відображення в офіційних документах, які визначають цілі зовнішньої політики РФ. Показано, як саме Росія застосовує технології масових і соціальних комунікацій для реалізації своїх цілей щодо України.

Ключові слова: соціальні комунікації, масові комунікації, комунікаційні технології, пропаганда.

Неефективність прояву належної гуманітарної та інформаційної політики, усвідомлення керівництвом країни значення та ролі масовокомунікаційної та соціально-комунікаційної складової державної політики у ХХІ ст. стали одними з ключових чинників, що призвели до складної зовнішньо- і внутрішньополітичної ситуації, у якій опинилася Україна навесні – влітку 2014 р. Російські сценарії анексії Криму та збройного протистояння на Донбасі не могли б бути реалізовані без масштабної масово- та соціально-комунікаційної роботи, яку системно проводила РФ. Без аналізу відповідної складової російської зовнішньої політики неможливими є упередження її негативних впливів на суспільство та на позиції України на світовій арені, повноцінне забезпечення державної безпеки, ефективна реалізація національних інтересів.

Метою дослідження є аналіз застосування Російською Федерацією масово- та соціально-комунікаційних технологій у реалізації цілей своєї зовнішньої політики, зокрема стосовно України. Об'єктом дослідження є російська зовнішня політика, предметом дослідження – технології масових і соціальних комунікацій, які застосовує РФ для її реалізації.

Питання масово- та соціально-комунікаційних впливів на зовнішню політику розпочали досліджувати у світовій і вітчизняній науковій думці порівняно недавно. У західній науковій думці цей науковий напрям розробляється переважно в руслі досліджень «м'якої сили» – термін уперше вжив американський дослідник Д. Най у книзі «Зобов'язані бути лідером. Мінлива природа американської потужності» (1990 р.) [1], пізніше більш розгорнуто розкрито термін у книзі «М'яка сила. Шляхи до успіху у світовій політиці» (2004 р.) [2]. Комунікаційні технології відіграють значну роль у тому комплексі несилових, непримусових заходів, який називають «м'якою силою». При цьому західні дослідники значну увагу приділяють соціально-комунікаційним технологіям, в основі яких лежить суб'єкт-суб'єктна передача смислів.

Вітчизняні дослідники, як унаслідок авторитарної спадщини, так і в силу специфіки існування України в агресивному інформаційному середовищі за практично повної відсутності власної державної інформаційної політики, більше уваги приділяють технологіям масовокомунікаційного впливу, пропаганді, інформаційним війнам. Найбільш відомим вітчизняним дослідником з цієї тематики є Г. Почепцов, який уже 2000 р. опублікував працю «Інформаційні війни» [3], і з тих пір регулярно пише матеріали з проблематики інформаційних впливів, наприклад «Перша смислова війна у світі» [4].

Уже в 1990-х роках Росія домінувала в українському інформаційному просторі, включаючи телевізійну продукцію, радіоефір, шоу-бізнес, друковані ЗМІ, книжковий ринок. Цього РФ вдалося досягнути як за допомогою державного фінансування випуску відповідної російської продукції, так і через дії потужного лобі серед українських (за громадянством) політиків і чиновників, які саботували підтримку випуску української продукції, а також «крізь пальці» дивилися на масове завезення контрабандою до України дешевих російських книжок, що робило нерентабельною роботу українських видавців.

У 2000-х роках, із стрімким зростанням світових цін на нафту й газ (основні джерела експорту РФ), Кремль отримав фінансові можливості істотно розширити арсенал засобів «м'якого» впливу на українське суспільство (як і на суспільства інших країн). За державним замовленням і фінансуванням розпочалося масове виробництво російських художніх і мультиплікаційних фільмів, телесеріалів, телешоу, які заповнили телеэфір України та інших пострадянських держав. Більшість із них мають явний або прихований ідеологічний підтекст, поширюючи вигідні для Кремля смислові конструкції, сприяючи формуванню міфів про «русский мир», спільне «отечество» (читаємо тут рос. мовою), протиставляючи їх Заходу, апелюючи до ностальгії за «славним» радянським та імперським минулим, формуючи образ ворога з «бандерівців» і «западенців». На замовлення російського капіталу аналогічна медіа-продукція вироблялася і в самій Україні.

Крім масовокомунікаційних впливів, Росія активно використовує й можливості соціальних комунікацій. Потужним інструментом Кремля є Російська православна церква, яка агресивно нав'язує прихожанам ідеї «русского мира» й донедавна брала активну участь у політичному житті України. Також у 2000-х роках в Україні за російські гроші було створено ряд псевдогромадських організацій і рухів, які виконували ідеологічні функції: псевдоветеранські організації, спортивні молодіжні псевдопатріотичні рухи на Сході України, чимало вихідців з яких у 2014 р. стали членами озброєних угруповань сепаратистів, організація так званих історичних реконструкторів (у 2014 р. одним з лідерів озброєних сепаратистів на Донеччині став колишній активний учасник реконструкцій боїв радянської армії І. Гіркін). Російські політтехнологи з початку 2000-х років «окупували» український ринок реклами (і не лише політичної), унаслідок чого українському виборцю й споживачу нав'язувався радянсько-російський менталітет (наприклад, у 2013–2014 рр. рекламна кампанія в Україні одного з найбільших світових виробників безалкогольних напоїв мала

виразний контекст ностальгії за СРСР). Російський бізнес в Україні також негласно виконував пропагандистські уставки Кремля, зобов'язуючи персонал мереж своїх магазинів і закладів харчування спілкуватися з клієнтами російською мовою та нею ж публікувати всю інформацію для споживачів.

Особливу увагу Росія приділяє новітнім медіа – інтернет-виданням, соціальним мережам, форумам. У всіх соцмережах, які мають значну кількість користувачів у Росії та в Україні (перш за все «ВКонтакте» та Facebook), було створено та популяризовано ряд груп, явні та приховані модератори яких нав'язують учасникам основні кліше російської пропаганди, закликають до антиукраїнських дій. Кремль утримує «армію» високооплачуваних так званих інтернет-тролів, до завдань яких входить написання вигідних Москві коментарів у соціальних мережах та інтернет-форумах, впливаючи, такими чином, на громадську думку не лише в Росії та Україні, а й у Європі та США.

Проаналізувавши понад 400 українських ЗМІ, представлених у мережі Інтернет, а також інформацію в популярних соціальних мережах «ВКонтакте», Facebook, Twitter, LiveJournal у період з 28 лютого по 4 квітня 2014 р., Центр медіа-комунікацій «Нова Україна» виявив факти активного використання російською пропагандою такого нового явища, як інтернет-мем (від англ. meme, що означає ідею, поведінку, стиль, що поширюється від однієї людини до іншої). У вказаний період у проаналізованих ЗМІ було виявлено близько 3 тис. оригінальних новин і статей, у яких вживався штучний інтернет-мем «вежливые люди» – кліше російської пропаганди для позначення окупаційних військ, які висадилися в Криму без розпізнавальних знаків. Українська медійна сфера виявилася неготовою протистояти таким технологіям, і вітчизняні ЗМІ, свідомо чи несвідомо, стали провідниками російської пропаганди, метою якої була підміна понять «окупанти» чи «російські військові» на «ввічливі люди зі зброєю». Відомий вітчизняний дослідник Г. Почепцов справедливо зазначає, що аналогічним чином росіяни запровадили в медіа-простір поняття «народний мер», «народний губернатор», прибравши таким чином прикмети незаконності самопроголошених лідерів сепаратистів. Натомість легальну українську владу російські ЗМІ подають не інакше як «хунта» і «самопроголошена київська влада» [4].

Сукупність заходів із застосування технологій масово- та соціально-комунікаційних впливів на свідомість і підсвідомість громадян України стали на заваді переходу від радянської до української ідентичності людей старшого покоління, а також формували в значній кількості молодих людей, особливо на Сході та Півдні України, радянсько-російський менталітет та українофобію. Водночас у самій Росії велася активна антиукраїнська пропаганда, яка формувала уявлення про нібито поділ населення України на «братську» більшість «малоросів» та агресивну меншість «фашистів-западенців», яких фінансують країни Заходу. У підсумку, коли в 2014 р. війська РФ окупували Крим, значна частина українських солдат не ідентифікувала їх як супротивника та практично не чинила спротиву, тоді як російські військові були готові до активних силових дій.

Унаслідок неефективності прояву належної державної політики в Україні значна частина населення виявилася беззахисною перед російською пропагандою. Щодня

споживаючи російську інформаційну продукцію, жителі Криму та Донбасу не могли уявити рівень цинізму сучасних російських ЗМІ, які не гребують ні постановочними сценами, ні підміною відеоряду та фотознімків, наприклад, називаючи кадри з російського Кавказу чи Сирії наслідками антитерористичної операції в Україні, а черги на українсько-польському кордоні – натовпами біженців до Росії. Докази неправдивої інформації російської пропаганди регулярно оприлюднюють вітчизняні ЗМІ та мас-медіа країн Європи та США (наприклад, у червні 2014 р. веб-сайт «Радіо “Свобода”» опублікував добірку матеріалів «Фальшивки російської пропаганди проти України». У березні 2014 р. випускниками та студентами Могилянської школи журналістики було навіть створено спеціальний веб-сайт StopFake – для спростування наклепів пропаганди про події в Україні .

Утім, окремі журналістські розслідування ентузіастів не можуть компенсувати неефективність відповідної цілісної державної політики. Телевізійна картинка та інтернет-репортажі про вигадані «звірства» українських «націоналістів» замінили реальність для частини жителів Донецького регіону, що значно ускладнює можливості нової української влади налагодити ефективні комунікації з ними, підриває основи єдиної держави, створює простір для втручання сусідньої держави у внутрішні справи України.

Російська комунікаційна школа за останні півтора десятиліття освоїла основні західні концепції масово- та соціально-комунікаційних впливів, сприймаючи їх через призму радянської, імперської ідеології та розглядаючи їх як інструментарій агресивної реалізації державних інтересів РФ на світовій арені в тому вигляді, у якому уявляє ці інтереси сучасна російська правляча верхівка. При цьому російські дослідники витворили своєрідний симбіоз, поєднавши радянські авторитарні технології пропаганди з новітніми західними досягненнями в галузі масових і соціальних комунікацій.

Застосування комунікаційних технологій у реалізації зовнішньої політики РФ передбачено в нормативних документах останньої, зокрема в оновленій Концепції зовнішньої політики Російської Федерації (2013 р.) і в Федеральному законі «Про державну політику Російської Федерації по відношенню до співвітчизників за кордоном» (у редакції 2010 р.). Масово- та соціально-комунікаційні технології впливу РФ на зовнішню та внутрішню політику сусідніх держав, у тому числі на Україну, спрямовані на недопущення формування власної національної ідентичності, просуваючи, натомість, залучення громадян цих держав до так званого «русского мира» як спільного ідеологічного, мовно-культурного, релігійного, освітньо-наукового, мас-медійного середовища на базі російської євразійської ідентичності.

Національні інтереси та безпека України потребують негайного розроблення і втілення комплексу державної інформаційної політики (внутрішньої та зовнішньої), розбудови вітчизняного гуманітарного простору з ефективним застосуванням сучасних масово- та соціально-комунікаційних технологій. Необхідним є залучення до розробки відповідного комплексу заходів вітчизняних науковців і фахівців-практиків у відповідних галузях.

Список використаної літератури:

1. Nye J. S. Soft Power. The Means to Success in World Politics / J. S. Nye, S. Joseph. – New York: PublicAffairs, 2004. – 191 p.
2. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г.Г.Почепцов. – К. : Ваклер, 2000. – 576 с.
3. Почепцов Г. Первая смысловая война в мире (Украина, Крым, Россия) // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/31194>
4. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи і операції / О.В. Литвиненко. – К.: НІСД, 2003. – 238 с.
5. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини: монографія / О. В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 346 с.
6. Шульга Т.М. Комунікаційні системи епохи формування глобального суспільства: дис. канд. політ. наук / Т.М. Шульга. – К., 2001. – 183 с.
7. Готун А. М. Нові інформаційно-комунікаційні технології в глобальній системі політичної комунікації : дис. канд. політ. наук / А.М. Готун. – К., 2010. – 230 с.

Gervas A.

MASS-COMMUNICATIONS AND SOCIAL-COMMUNICATIONS TECHNOLOGIES IN ACHIEVING THE GOALS OF RUSSIAN FOREIGN POLICY IN XXI CENTURY

Russia's using of mass communications and social communications technologies to achieve its foreign policy goals is analyzed. It is noted that at the end of the first decade of the XXI century Russia began to pay particular attention to the use of the modern possibilities of such technologies. And it has been reflected in the official documents, defining the objectives of the Russian foreign policy. It is shown, how Russia used mass communications and social communications technologies to achieve its goals towards Ukraine.

Keywords: social communications, mass communications, communication technologies, propaganda.

Кудрич В.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

У статті розглядаються особливості політичної культури сучасного українського суспільства. Труднощі із становленням розвиненої, консолідованої демократії в Україні пояснюються не сформованістю демократичної політичної культури. Розглядаються цінності, які виступають мотиваційною базою політичної культури. Особлива увага приділяється аналізу цінностей порядку. Доводиться, що залучення громадян до процесу прийняття рішень є умовою формуванню демократичної культури.

Ключові слова: політичний процес, політична культура, політична субкультура, цінності, політичні міфи

Політична культура, за визначенням Л.Даймонда, - це властиві певному народові погляди, настанови, цінності, ідеали, оцінки політичної системи своєї країни та своєї ролі у цій системі. Часто політичну культуру розглядають як сукупність політичних позицій, або ж розглядають політичну культуру через поведінку суб'єктів політики. Нині існує різна типологія політичної культури (патріархальна, підданська, активістська, громадянська, демократична, тоталітарна і т.д.). Особливе місце в цій класифікації політичних культур займає виділення західного і східного типів політичної культури. Дослідження цих двох типів політичної культури набуває особливої актуальності в умовах глобалізації, міжцивілізаційних конфліктів. Вивчення особливостей політичної культури українського народу дасть можливість зрозуміти, до яких із цих двох типів культури – західного чи східного - тяжіє політична культура України. Хоча Україна є європейською державою, але часто дослідники звертають увагу на відмінність політичної культури українського народу від тієї, яка притаманна європейським народам. Ця відмінність проявляється перш за все в ставленні до законів (низька законослухняність), до політичної еліти, влади (не раціональне ставлення, а емоційне) тощо. Соціологічні дослідження показують, що все ще зберігається тяжіння українців до авторитарного стилю управління. Можливо, саме ця особливість політичної культури українського народу робить перехід до розвинутої демократії таким складним і затяжним. В контексті аналізу особливостей західного і „незахідного” політичного процесу Л.Пай дає можливість виявити особливості політичної культури різних країн світу. Л.Пай називає наступні особливості і закономірності „незахідного” політичного процесу: В незахідних суспільствах політична сфера не чітко відділена від суспільних і особистих взаємовідносин; політичні партії зазвичай виступають представниками певного світогляду, певного способу життя; велика кількість різних клік є характерною рисою незахідного політичного процесу; особливості політичної лояльності надають лідерам політичних груп незахідних суспільств досить високу міру свободи у виборі як довготривалої, так і короткострокової стратегії; опозиційні партії і еліти, що претендують на владу, часто стають ініціаторами революційних рухів; для незахідного політичного процесу характерна відсутність інтеграції його учасників, що є похідною відсутності єдиної системи комунікації в суспільстві; незахідний політичний процес відрізняється високими темпами рекрутування нових політиків; для незахідного політичного процесу характерні серйозні відмінності в політичних уподобаннях різних поколінь; немає єдиної думки з приводу легітимності цілей і засобів політичних дій; процес прийняття політичних рішень в незначній мірі залежить від інтенсивності і масштабності політичних дискусій; дуже висока взаємозаміна політичних ролей; наявність порівняно малої кількості організованих груп інтересів, що володіють певною функціональною роллю; лідери намагаються бути популярними у всього суспільства, не поділяючи його на групи; аморфний характер аполітичного процесу сприяє тому, що позиції лідерів по питаннях міжнародних відносин визначені більш чітко, ніж по питанням внутрішньої політики; емоційні і експресивні аспекти політики

часто переважають над процесами розв'язання проблем і визначення державної політики; домінуючим типом лідерства є харизматичний; політична система функціонує в основному без участі політичних брокерів. Багато ознак „незахідного” політичного процесу, які виділяє Л.Пай, характерні і для України. Зокрема, це стосується лояльного ставлення до політичних лідерів. Українські громадяни часто занадто лояльно ставляться до помилок своїх обранців. Це сприяє зростанню особистісного ресурсу політиків, вони вдаються до дій, які при умові раціонально-прагматичного підходу з боку громадян до їх політики і дій, обов'язково мали викликати протести, падіння рейтингу, відставку, привели б до поразки цих політиків на чергових виборах тощо. Ще одна схожість українського політичного процесу і політичного процесу в незахідних країн – це небезпечні політичні „ігри з майданом”, які можуть колись привести до справжньої революції. В Україні до „майданів” закликали всі ті, хто перебував в опозиції. Особливістю України є те, що не тільки опозиція виводила людей на вулиці. До цього вдавалась і влада. Очевидно, влада робила це для того, щоб вкотре продемонструвати рівень підтримки народу, свою силу, здатність впливати, мобілізувати людей. У формуванні іміджу політика приймає участь велика кількість людей. Створений образ політика може бути далеким від його справжнього. Імідж створюються не тільки за допомогою вербальної комунікації, але і за допомогою невербальної – манера поведінки, вираз обличчя, одяг, міміка, жести. Здібний політик – це як здібний актор, що кожного разу вживається в нову роль, і на певний час стає іншою людиною. Однак, покидаючи сцену, він знову стає самим собою. Вивчаючи ідеальний образ політика, соціологи одночасно вивчають уподобання людей, їх уявлення про те, яким вони бачать політика. Успіх продажу іміджу під час виборчої компанії також опосередковано свідчить про політичну культуру громадян – їх розуміння політичної гри, вміння відрізнити правду від обману. Як визначають політичний обман? Політичний обман – це свідоме викривлення або приховування істини. Політичний обман може мати дуже негативні наслідки. Ще одна особливість української політичної культури - персоніфікація влади. Хоча персоніфікація влади існує і в демократичних суспільствах, однак там громадяни мають уявлення і про програму політичної сили, яку очолює лідер. В Україні багато громадян очікує дива і рятівника, який вирішить всі існуючі проблеми і т.п. В українській політиці і в її сприйнятті громадянами занадто багато емоційних та експресивних аспектів політики. Вони, як і в будь-якій іншій державі, заважають розв'язувати проблеми суспільного життя. Нині для значної частини громадян України характерна повна і безумовна відданість лідерам-харизматикам. Емоційне ставлення до таких політиків переважає раціонально-прагматичне. Деякі вчені помилково вважали, що час лідерів-харизматиків в західних та в пострадянські країнах минув. Останніми лідерами-харизматиками, на їх думку, в ХХ ст. були Ленін, Сталін, Гітлер. Наслідки їх правління є пересторогою для сучасних поколінь. Але події в Україні останніх років цей висновок заперечують. Разом з фанатичною вірою в певного політика (хоч і нетривалою) з'явився привид нового тоталітарного режиму. Це є свідченням того, що частина українського народу заражена вірусом вождізму. Перш за все це люди без

вищої освіти, низько кваліфіковані працівники; представники нижчого класу, ті, хто не змогли адаптуватись до нових умов життя; ображені „на весь світ”; готові мстити, самі не знають кому; ждуть, що прийде месія і їх врятує, встановить соціальну справедливість. Їх вожді – політики-радикали, які обіцяють навести порядок, погрожують розправою своїм опонентам, справляють враження сильних і рішучих, готових на безкомпромісну боротьбу. Такі політики одночасно є радикалами, популістами і харизматиками. Особливостями політичної культури українського народу є фрагментарність культури, політична пасивність, патерналізм тощо. Це ознаки недемократичної політичної культури. Сполучені Штати Америки часто розглядають як певний еталон демократичності, як країну, в якій утвердилась демократична, громадянська політична країна. Незважаючи на існуючі проблеми (відсутність рівності можливостей, рівності результатів тощо) у США дійсно утвердилась демократична культура. У свій час А. де Токвіль детально розглянув умови та особливості формування демократії в „Новому світі”. В США за даними соціологічних досліджень, існує висока оцінка громадянами своєї потенційної впливовості при тому, що реальний вплив є більш низьким. Громадянин, не включений в політику постійно, але якщо необхідно, він здатний створювати політичні структури. Тобто, він потенційно активний. До структурних елементів політичної культури, крім установок, моделей поведінки, норм, відносять ще і цінності. В Україні прийнято нарікати на низьку правосвідомість. Правосвідомість, в Політологічному енциклопедичному словнику, визначається як форма суспільної свідомості, що поєднує систему поглядів, ідей, теорій і уявлень, які характеризують ставлення різних верств до правової системи. В правосвідомості виділяють світоглядну, психологічну та поведінкову сторону. Боротись за права, відстоювати їх будуть ті громадяни, для яких права виступають цінністю, ті, які знають як можна їх захистити. Однак, в українців існує негативний досвід у сфері захисту прав. Це стосується порушення конституційного права на своєчасне і в повному обсязі отримання заробітної плати, дотримання трудових прав, які визначені трудовим законодавством, прав щодо власності, час від часу в більшій чи меншій мірі порушується право на вільне волевиявлення і т.д. Ситуацій, що потребують правової оцінки, нині не менше ніж при авторитарному режимові, хоча вони інші. Дебора Стоун вважає, що права є одним із способів керувати зв'язками та координувати індивідуальну поведінку для досягнення колективних цілей. Порівняння показує, що, на жаль, кількість розчарованих в можливостях добитися справедливості не зменшується, а зростає. Однак, незважаючи на це, з'являється більше бажаючих боротись за свої права. Це є позитивною тенденцією. Вона свідчить про формування правової свідомості громадян та демократичної політичної культури.

Список використаної літератури:

1. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура / Л. Даймонд // Демократія: Антологія. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 888-942.

2. Воскресенский А.Д. Политические системы и политические культуры Востока / А.Д. Воскресенский. – М.: АСТ, 2007. – 829 с.
3. Психология и психоанализ власти. Т.2. Хрестоматия. – Самара: БАХРАХ, 1999. – 576 с.
4. Бергер П. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т.Лукман. – М.:Наука, 1995. – 234 с.
5. Алмонд Г.А. Гражданская культура и стабильная демократия / Г.А. Алмонд, С. Верба // Полис. – 1992. - № 4. – С. 122-134.
6. Стоун Д. Парадокс політики. Мистецтво вироблення політичних рішень / Д. Стоун. – К.: Альтернатива, 2001. – 304 с.
7. Горбатенко В. П. Політологічний енциклопедичний словник / В.П. Горбатенко. – К.:Генеза, 2004. – 736 с.
8. Паніна Н. Українське суспільство 1994-2005: соціологічний моніторинг / Н. Паніна. – К.:Інститут соціології НАН України, 2005. – 160 с.

Kudrych V.

POLITICAL CULTURE AS FACTOR OF DEMOCRATIC TRANSFORMATIONS

The article deals with the peculiarities of the political culture of contemporary Ukrainian society. Difficulties with the formation of a developed, consolidated democracy in Ukraine are due not to the formation of a democratic political culture. Considered values that serve as the motivational basis of political culture. Particular attention is paid to the analysis of the values of order. It is proved that the involvement of citizens in the decision-making process is a condition for the formation of a democratic culture.

Key words: political process, political culture, political subculture, values, political myths.

Черниш О.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті на основі аналізу політологів, юристів, істориків, досліджуються фактори формування політичної свідомості молодого громадянина через процес політичної соціалізації.

Ключові слова: політична соціалізація, політична свідомість, політична культура, політичне виховання, молодь.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що утвердження української державності, демократизація суспільства вимагають нових підходів до процесів формування політичної зрілості молоді. Протиріччя та конфлікти перехідного стану українського суспільства, поширення нових політичних цінностей створюють реальну загрозу для світогляду молоді людини. Тому саме на особливу увагу заслуговує дослідження політичної свідомості молоді, соціалізація якої протікає в умовах

економічної нестабільності й проявів соціальних конфліктів. У цьому контексті питання становлення політичної свідомості, її якісного оформлення має не тільки теоретичний, а й прикладний характер. Формування гуманістичних цінностей у політичній свідомості молоді може сприяти оптимізації і коригуванню політики, адже гуманістична політична свідомість є нормо-регулюючою властивістю політичної поведінки. Саме тому вивчення становлення політичної свідомості молоді сприятиме віднаходженню засобів формування ціннісного ставлення до політичного життя, що забезпечуватиме самовідтворення демократичних механізмів у суспільстві. Нині в Україні спостерігається значна різниця між сутнісними характеристиками політичної соціалізації молоді та інших вікових груп населення. Люди старшого віку, які мають певний тип соціалізації, передають, звичайно, свої життєві настановлення молоді, але вона отримує й інші зразки соціальної поведінки в процесі навчання, а також із засобів масової комунікації та з практики новітніх суспільних відносин. Якщо старше покоління, загартоване дуже складними соціально-економічними катаклізмами попередньої епохи, реагує на переми більш-менш стримано, то молода генерація часто-густо втрачає віру в будь-які суспільні цінності. Це породжує серйозні труднощі в її політичній соціалізації. Молодь України знаходиться зараз на етапі зміни ідейних, моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній, так і в інших сферах життя і, відтак, у суспільстві певною мірою порушена природна спадкоємність поколінь загалом. На жаль, далеко не всі, від кого залежить доля молодих людей в Україні, це визнають і розуміють. Політична соціалізація є частиною загальної культури, яка формується та виявляється в процесі політичного життя. Це історично і соціально зумовлений продукт політичної життєдіяльності людей, необхідна передумова створення сприятливих умов для налагодження конструктивного діалогу і взаємодії між громадянами і державою, іншими політичними інститутами. Усе це потребує адекватного рівня політичної культури суспільства, його морально-етичного стану – без уваги на професію, вік, стать громадян. [5]. Відтак украй необхідне теоретичне забезпечення процесу політичної соціалізації молоді. Адже молодь, по-перше, є однією з великих соціально-демографічних груп суспільства. По-друге, вона постійно поповнює економічно активне населення країни. Та життєве самовизначення молоді, при цьому, є неоднозначним. Значна її частина посідає не останнє місце в нових соціальних групах (підприємців, менеджерів, банківських працівників). Збільшилась кількість молодих людей, які очолюють суспільні рухи, молодіжні організації, партії. З іншого ж боку, молодь лишається однією з найбільш незахищених соціальних груп. Вона не впевнена у своєму майбутньому, потерпає від недостатності соціального досвіду тощо. Варто зазначити, що метою соціалізації є формування в особистості такої культури мислення і поведінки, яка б утілювала в собі соціокультурні форми і взірці того чи іншого суспільства та дозволяла цій особистості не лише вливатися в соціокультурне життя, але й творчо вдосконалювати його. У залежності від соціокультурних умов і обставин соціалізація відбувається або як суб'єкт-об'єктний, або як суб'єкт-суб'єктний процес; відповідно її кінцевим результатом виступає або людина-продукт, яка відтворює

існуючі соціальні відносини і культуру, або людина-творець, здатна формувати нові культурні програми, що детермінують соціальні зміни і перехід до суспільства нового типу [1]. У цілому розмаїтість наукових розробок у руслі дослідження проблем політичної соціалізації свідчить про складність цього процесу, потужний науковий потенціал щодо можливостей висвітлення різних його аспектів. Разом з тим можна підкреслити, що дотепер ще не склалося узгодженої позиції стосовно феномена політичної соціалізації загалом та його особливостей на молодіжній стадії, зокрема.

Проблеми політичної соціалізації досить широко висвітлюються в сучасній науковій літературі. У рамках філософсько-політологічної і соціологічної парадигм досліджується соціально-політичний контекст політизації людини (А. Бандура), соціального мислення (А. Брушлинський), психосемантичного підходу, який широко застосовується в прикладних дослідженнях особливостей політичних орієнтацій в епоху перехідного суспільства (А. Мітіна, В. Петренко), проблем політичного виховання підростаючих поколінь (М. Боришевський, Н. Гаврилів), особливостей масової політичної свідомості українців та проблем взаємодії влади і громадянина (А. Колодій), проблем становлення політичної ідентичності особистості в умовах трансформації політичної системи країни (В. Москаленко), концептуальних основ регулятивних і детермінуючих параметрів політичної соціалізації особистості (В. Циба). Робляться спроби окреслити основи політичної психології як науки в комплексних дослідженнях політичної свідомості, поведінки індивіда (М. Боришевський, Г. Ділігенський). Отже, актуальність такого дослідження очевидна з огляду на відсутність комплексного підходу до вивчення проблеми соціальних ролей та політичних ідентичностей молоді, потреби вироблення ефективної державної молодіжної політики, а також акцентування уваги на необхідності тіснішої інтеракції із суспільством загалом, студіюючою молоддю, як динамічною спільнотою, зокрема. А багатовимірність феномена політичної соціалізації студіюючої молоді й надалі вимагає досліджень на стику різних соціогуманітарних наук, передовсім політичних та соціологічних [9]. Процес становлення і структурування політико-ідеологічного простору держави ставить перед молодими людьми ряд запитань, які стосуються визначення свого ставлення до тих ідеологічних цінностей, які презентуються суб'єктами політичного процесу, формування стійких політичних і ідеологічних пріоритетів, уявлень про відповідні цілі в сфері політичних відносин, засобів досягнення цих цілей [14]. Молодь, в загальному, люди освічені. Нині юнаки і дівчата вивчають нові соціально-політичні дисципліни, засвоюють політичну культуру, яка принципово відрізняється від політичної культури тоталітарного суспільства. На формування сучасної політичної культури молодих людей впливають такі чинники, як політична, економічна та ідеологічна багатоманітність суспільного життя [8]. Молодь – люди переважно незаангажовані. Зміни в суспільному житті, реалізація державної молодіжної політики внесли корективи в їх життєві орієнтації, поведінку. Як свідчать соціологічні дослідження, з року в рік зростає питома вага молодих людей, які ідентифікують себе з Україною, вважають її своєю Батьківщиною. Нинішній процес політичної соціалізації молоді характеризується багатовекторністю. Певній її частині

властиві політичний нігілізм, розчарування, відмова від боротьби за свої права, еkleктичність процесу політичної соціалізації, міфологемність. І це можна зрозуміти. Молоді люди перебувають у складній ситуації: руйнуються усталені традиції, змінюється соціальна структура суспільства, уявлення про життєві цілі та способи їх досягнення. Однак ці реалії ще не повністю усвідомлені молодим поколінням і, відтак, не впливають на консолідацію його групових інтересів [14]. Наукові праці. Політологія 110 Аналізуючи процес трансформації принципів та суті політичної соціалізації молоді сьогодні, варто виділити п'ять векторів цього процесу (за В. О. Корнієнко). Перший вектор стосується зміни процесу політизації від стабільності до нестійкості, невизначеності. Політична свідомість української молоді змушена була пристосовуватися до умов, «коли на більшість питань немає готових, усвідомлених стійких особистісних та соціально-схвалюваних відповідей, нормативів та думок». Адже в уніфікованій державі існувала чітка визначеність та монологічність політико-ідеологічної сфери, що пронизувала всю структуру соціалізації, проходила як базова через всі її агенти: в тому числі й через освіту й виховання – від дитячих пісенок про щасливе майбутнє з рідною єдиною партією до інтеграції з нею ж через ініціацію. Ця уніфікована ідеологія була радше культурним феноменом, аніж політико-ідеологічним. Не було потреби розвиватися інтересу до політичного життя суспільства в масовій свідомості, підкріплюючи його політичною компетентністю та відповідальністю. Процес соціальної ідентифікації більшості тодішньої молоді перебував в стадії «обумовленості». Політична структура суспільства сприймалась як даність, впливати на яку своїми рішеннями чи діями не було змоги, та й відповідно потреби. Другий вектор політичної соціалізації – від уніфікованості (визначеності) до різноманітності. Тобто, на зміну чітко окресленій кількості соціальних виборів, яка існувала раніше і викликала хіба що неусвідомлений протест певній безальтернативності, прийшла незвично велика кількість політичних партій, зрозуміти різницю між ідеологічними поглядами яких важко навіть людині, яка цікавиться політичними подіями країни. За результатами різноманітних соціологічних досліджень громадянської свідомості та самосвідомості на кінець 2009 року майже половина громадян не знають, яка партія представляє найкраще їх інтереси й погляди, або висловились, що такої немає взагалі (я вважаю, що кількість ідеологічно невизначеної молоді значно вища), менше третини – вважає, що вони не потрібні, більше третини – не визначились з цього питання, і це за умови, що більше половини громадян надають високу підтримку такому інституту демократії, як політичні партії [9]. Велике значення мають і фактори суб'єктивного характеру, зокрема:

1) зовнішні, до яких належать інститути політичної системи, національні та соціальні групи, різні неформальні об'єднання, під впливом яких відбувається соціалізація особистості;

2) внутрішні, що характеризують механізми світосприймання, аналізу та прийняття рішень тощо. Останні охоплюють потреби, інтереси, духовні цінності, індивідуальні психологічні якості людини. Ще одним важливим фактором формування політичної свідомості є необхідність врахування бажання самої людини відповідати

запитах політичної системи. У даному випадку йдеться, насамперед, про вирішення проблеми мотивації, заохочення людини, зокрема, молоді до участі у політичному житті, тобто про запровадження системи ціннісних, а не примусових мотивів політичної соціалізації. Вони передбачають бажання молодої людини відповідати вимогам політичної системи згідно з внутрішніми переконаннями.

Отже, політична свідомість є важливим компонентом політичної культури. Особливостями політичної культури молодої людини є формування демократичної політичної свідомості й культури, законслухняності, які обмежують прояви крайнощів, роблять людину соціально активною, здатною до саморозвитку та самореалізації. Політична свідомість громадян в умовах сьогодення виступає чи не найважливішим фактором формування політичної культури. Політична культура являє собою сукупність індивідуальних позицій і орієнтацій учасників політичного процесу і є суб'єктивною сферою, що складає підґрунтя політичних дій і надає їм значення. І політична культура, і політична свідомість формуються в процесі політичної соціалізації. У свою чергу, політична соціалізація, враховуючи особливості синтезованого підходу є безперервним процесом засвоєння індивідом під час спілкування і взаємодії з іншими протягом усього життя політичних знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить, формування політичних ідентичностей, витворення і трансформування власного світогляду, що дозволяє брати .

Список використаної літератури:

1. Бебик В. Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребкало – К.: АЛД., 1996. – 421 с.
2. Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді / М. Білик // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – 2004. – № 4. – С. 96-105.
3. Головатий М. Ф. Соціологія політики: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Головатий. – К.: МАУП, 2003. – 504 с.
4. Горлач М. І. Політологія: наука про політику: підручник для студ. вищ. навч. закл. / М. І. Горлач, В. Г. Кремень – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
5. Дембрицька Н. Когнітивні аспекти політичної свідомості нового покоління / Н. Дембрицька // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 87-99.
6. Дилигенский Г. Г. Социально-политическая психология: учебное пособие для высших учебных заведений / Г. Г. Дилигенский. – М., 1996. – 321 с.
7. Кирилюк Ф. М. Політологія: навчально-методичний комплекс / Ф. М. Кирилюк. – К., 2005. – 112 с.
8. Козлова О. Н. Социализация в поле безнадежности и за ее пределами / О. Н. Козлова // Социально-гуманитарные знания. – 2002. – № 2. – С. 126–139.
9. Корнієнко В. О. Гуманізм та освіта: міжнародна науково-практична конференція / В. О. Корнієнко // Електронне наукове видання матеріалів конференції «Політична соціалізація студіюючої молоді в процесі демократичної трансформації українського суспільства» [Електронний ресурс].

10. Кун М. Эмпирическое исследование установок на себя / М. Кун // Современная зарубежная психология. Тесты. – М., 1984. – С. 54-67.

11. Ольшанський Д. В. Основи політичної психології / Д. В. Ольшанський. – Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 496 с.

12. Пірен М. І. Основи політичної психології / М. І. Пірен. – К.: Міленіум, 2003. – 418 с.

13. Порфірова О. Л. Органи державної виконавчої влади: Політична культура та імідж / О.Л. Порфірова // Трибуна: всеукраїнський громадсько-політичний і теоретичний журнал товариства «Знання». – Київ, 2005. – №11-12. – С. 34-36.

14. Поснова Г. Особливості політичної культури молоді / Г. Поснова // Соціальна психологія : Український науковий журнал. – 2004. – № 6. – С. 17–26.

15. Ядов В.А. Диспозиционная концепция личности / В. А. Ядов // Социальная психология. История. Теория. Эмпирические исследования. – Л., 1979. – С. 34-45.

16. Ярош Б. О. Загальна теорія політики: навч. посіб. для студ. спец. «Політологія» вищ. навч. закладів / Б. О. Ярош. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2005. – 240 с.

Chernich O.

Factors of formation of political consciousness of the young citizen through political socialization are considered.

Key words: political socialization, political consciousness, political culture, youth

Грабович М.

УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА

У статті розглянуто поняття співробітництва України із Європейським союзом. Обом сторонам належить оцінити нові реалії та відшукати ефективні підходи до вирішення проблем, що виникають у цьому процесі. Поставлено за мету проаналізувати сприйняття Україною та ЄС ключових понять євроінтеграційної політики та їх вплив на формування взаємин, а також до уваги обрана проблема стандартів паритетної (гендерної) демократії, тобто повноцінної участі жінок на основі рівності із чоловіками на всіх рівнях і у всіх областях функціонування суспільства.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, партнерство, гендерна політика, паритетність, демократія, рівність, співробітництво.

21 березня 2014 р. Україна підписала політичну частину Угоди про Асоціацію з ЄС, а 27 червня 2014 р. — економічну, яка була ратифікована у 2017 році. На сьогодні якість та кількість експертно-наукових розробок щодо європейської інтеграції України не відповідають сучасним потребам. Поява нової ініціативи у розвитку взаємин Європейського Союзу та України вимагає особливої уваги дослідженням досвіду європейської інтеграції країн – кандидатів на вступ до ЄС та їхніх сусідів. Ряд проблем, із якими зіштовхнулася наша країна при вступі до ЄС включає в себе питання

урегулювання гендерної політики. Процес євроінтеграції України передбачає врахування і виконання європейських стандартів паритетної (гендерної) демократії. Реалізація паритетної демократії в Україні стане можливою при умові розуміння суб'єктами політичних змін сутності та важливості концепції паритетної демократії.

Мета статті – дослідити питання українського співробітництва із ЄС та проблеми, які були та залишились невирішеними під час вступу до Європейського союзу.

Аналіз досліджень і публікацій виявив недостатнє дослідження представленої проблеми, зокрема питання гендерної політики в Україні.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуєчою в ЄС держави, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Відмова вищого керівництва України у листопаді 2013 року від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС спричинила початок масового мирного протесту в Україні на захист євроінтеграційних прагнень народу України, що отримав назву «ЄвроМайдан». Та уряд не зважив на вимоги протестантів, і мирний протест переріс у збройний конфлікт.

З підписанням та ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відносини сторін почали розбудовуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції. Під час підписання Угоди про асоціацію 27 червня 2014 року Президентом України П.О. Порошенком та під час її ратифікації 16 вересня 2014 року Верховною Радою України було зроблено відповідні заяви, що Україна розглядає укладення Угоди про асоціацію як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Для розкриття поставленої проблеми важливо проаналізувати еволюцію підходів України та ЄС до інтеграційних процесів. Зокрема, цих питань торкаються у своїх наукових розвідках П. Рудяков [5; 6], Л. Губерський [2], О. Ковальова [5] та ін. "Стратегічність відносин" України та ЄС була предметом дискусій засідань Наукової ради МЗС України [8], а також низки публікацій вітчизняних авторів (О. Стрекаля [9], І. Бураковського, Г. Немирі, О. Павлюка [1]). Дослідники зауважують, що стратегічне партнерство є подекуди декларацією, яка компенсує брак реальних кроків для наповнення співробітництва України з ЄС. Аналізу нової ініціативи ЄС щодо відносин сусідства ще не надається належної уваги з боку науковців, тому дослідження цього феномена викликає особливий інтерес.

У статті "Про перспективи "статусу сусідства" у відносинах України з ЄС" співробітник Національного інституту проблем міжнародної безпеки Г. Яворська

зазначає, що "відчуття образи через відмову ЄС обговорювати українські євроінтеграційні перспективи переважає і стоїть на заваді використанню можливостей, що відкриваються" [12]. З іншого боку, постійний представник України при ЄС Р. Шпек стверджує, що "задекларований і знову підтверджений офіційним Брюсселем інтерес до подальшого поглиблення співробітництва з Україною, а також готовність просуватися вперед у відносинах з нею "істотними кроками", не повинно бути приводом до песимізму" [10]. Постає питання: яким же чином проголошення концепції сусідства вплине на розвиток подальшого співробітництва України та Європейського Союзу?

Окремою вимогою є вироблення механізмів якнайповнішого використання потенціалу громадянського суспільства, регіонів та територіальних громад. Зі свого боку, українська сторона пропонує суто кількісні, часто несистемні зміни в економіці, політиці, праві, культурі. Такі зміни, обмежувані рамками державних інституцій, не задовольняють Європу [6, с. 89].

Українська концепція європейської інтеграції та аргументи на її користь побудовані не зовсім прийнятним для ЄС чином. В Україні інтеграцію до Євросоюзу насамперед розуміють як завдання зовнішньої політики. Євроінтеграційна стратегія розглядається як така, що відповідає зовнішньополітичним інтересам України і водночас може бути "засобом досягнення тих цілей, які Україна ставить перед собою у внутрішньодержавному будівництві", – зазначив міністр закордонних справ України А. Зленко на міжнародній конференції "Україна – ЄС" у Брюсселі 24 квітня 2001 року. [11, с. 70].

В останні роки помітно активізувалося співробітництво України та ЄС в галузі енергетики, в тому числі ядерної, сільського господарства та охорони навколишнього середовища. Поступово зростає політична та фінансова допомога Україні з боку ЄС у вирішенні наболілих проблем в енергетичному секторі та подоланні наслідків аварії на Чорнобильській станції.

За підтримки ЄС здійснюється також реформування системи управління газотранспортною системою України, проведення технічного аудиту нафтотерміналу "Південний" та техніко-економічного обґрунтування для проекту транспортування каспійської нафти нафтопроводом Одеса-Броди-Гданськ, підтримується розвиток альтернативної енергетики в Україні, модернізація вугільної промисловості тощо.

Слід торкнутися ще одного питання: вимога до країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу — захист прав національних меншин. На це спрямована європейська політика сусідства. В плані дій Україна - Європейський Союз мовиться про продовження діяльності, спрямованої на створення відповідної законодавчої бази і дієвий захист прав осіб, що належать до національних меншин на основі європейських стандартів, а також про продовження тісної співпраці між державними органами та представниками національних меншин. В контексті практичних дій продовжується реалізація положень Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин (ратифіковано 1997 р.) та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин

(ратифіковано 2003 р.). На постійній основі здійснюється інформування громадськості України про стан імплементації положень згаданих документів.

Як уже було зазначено, євроінтеграція вимагає врахування і виконання європейських стандартів паритетної гендерної політики для нашої країни.

Про прихильність принципу рівності чоловіків і жінок перед законом ООН уперше заявила у своєму головному документі – у Загальній декларації прав людини, де проголошено: «Усі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності й правах». Після цього ООН прийняла більш 100 документів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності. У їхньому числі: Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми й з експлуатацією проституції третіми особами (1949); Конвенція про політичні права жінок (1952); Конвенція про громадянство заміжньої жінки (1957); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960); Міжнародні пакти про економічні, соціальні і культурні права, про громадянські й політичні права (1966) і інші документи. Усі ці документи, так чи інакше, сприяли виникненню концепції гендерної рівності й гендерного підходу до аналізу соціальної дійсності [4].

Безумовно, країни Євросоюзу також запроваджують різні заохочувальні методи для досягнення гендерної рівності. Зокрема, весною 2005 року Європейська комісія вперше представила річний звіт про прогрес інтегрування гендерних вимірів і зробила висновок, що недостатні темпи інтегрування загрожують виконанню Лісабонських завдань. Доречно уточнити, яким чином європейське законодавство регулює питання представництва жінок і чоловіків в органах влади. Прямих директив щодо цього немає, проте Амстердамська угода та інші документи заохочують держави-учасниці робити відповідні кроки. Кожна країна, зрештою, вирішує це по-своєму, в тому числі і на законодавчому рівні.

Паритетними називають парламенти Португалії, Швеції, у складі яких понад 50 % становлять чоловіки і близько 50 % – жінки. Майже 50-відсоткового представництва жінок і чоловіків досягли регіональні парламенти в Німеччині й Шотландії. До Конституції Франції внесено зміни, згідно з якими до парламенту Франції має обиратися по 50 % жінок і чоловіків [3].

На сьогодні якість та кількість експертно-наукових розробок щодо європейської інтеграції України не відповідають сучасним потребам. Поява нової ініціативи у розвитку взаємин Європейського Союзу та України вимагає особливої уваги дослідженням досвіду європейської інтеграції країн – кандидатів на вступ до ЄС та їхніх сусідів. У країнах Європейського Союзу досить ретельно і послідовно розробляється політика нормативно-правового закріплення і впровадження основ паритетної демократії, що є позитивним прикладом для України. України, яка обрала стратегію європейського шляху подальшого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Бураковський І. Дорога в майбутнє – дорога в Європу: Європейська інтеграція України / І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк. – К., 2000. – 108 с.

2. Губерський Л. В. Україна – ЄС: формування нової стратегії взаємовідносин / Л. В. Губерський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 1999. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 3-7.
3. Гендерні аспекти європейського права. Досвід адаптації законодавства країн Центральної та Східної Європи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pdr.org.ua/index.php?...id...
4. Загальна декларація прав людини // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua»Законодавча база України»show/995_015.
5. Ковальова О. Україна – Європейський Союз: інтеграційний потенціал і проблеми співробітництва / О. Ковальова // Людина і політика. – 2002. - № 6. – С. 22-30.
6. Рудяков П. Європейський Союз – Україна: еволюція підходів / П. Рудяков // Політична думка. – 2002. – № 1. – С. 87-96.
7. Рудяков П. Крок вперед чи крок назад? / П. Рудяков // Політика і час. – 1996. – № 11. – С. 53-57.
8. Стратегічне партнерство в контексті європейської інтеграції // Політика і час. – 2001. – № 8. – С. 3-12.
9. Стрекаль О. В. Проблеми розробки національної стратегії європейської інтеграції України / О. В. Стрекаль // Науковий Вісник Дипломатичної академії України. – 1998. – Вип. 1. – С. 153-158.
10. Шпек Р. Путь в ЕС одолеет лишь идущий / Р. Шпек // Зеркало недели. – 2003. – №3. – С. 2-13.
11. Яворська Г. Політична риторика та реалії європейської інтеграції / Г. Яворська // Віче. – 2002. - № 7. – С. 66-71.
12. Яворська Г. Про перспективи "статусу сусідства" у відносинах України з ЄС / Г. Яворська // Дзеркало тижня. – 2003. – №4. – С. 5-15.

Grabovych M.

UKRAINIAN PARTNERSHIP WITH THE EUROPEAN UNION: A NEW DIMENSION. GENDER POLITICS

In the article, the concept of cooperation between Ukraine and the European Union is reviewed. Both sides have to evaluate new realities and find effective approaches to solving problems that arise in this process. The purpose is to analyze the perception of key concepts of European integration policy and their influence on the formation of mutual relations between Ukraine and the EU, as well as the issue of standards of parity (gender) democracy, that is, the full participation of women on the basis of equality with men at all levels and in all areas of the functioning of society.

Key words: Ukraine, European Union, partnership, gender policy, parity, democracy, equality, cooperation.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЧИННИКИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

У статті на основі аналізу досліджень політологів, юристів, громадських діячів визначено сутність політичної культури. Основну увагу приділено основним чинникам впливу на формування політичної культури сучасної української молоді, а також шляхам її поліпшення.

Ключові слова: політична культура, молодь, політична свідомість, політична поведінка.

Складне соціально-економічне становище країни призводить до загострення молодіжних проблем, негативно впливає на всі сфери життєдіяльності молоді: можливості задоволення матеріальних і духовних потреб, професійне і громадянське становлення. Ці та інші причини накладають своє відображення на характеристики політичної культури молоді, що в кінцевому рахунку виявляється в оцінці нею своєї ролі в державному будівництві як незначної. Політична культура молоді як органічна складова її загальної культури є виявом її індивідуальної спрямованості на участь (або ігнорування) у політичному житті суспільства, яка базується на певному рівні політичної самосвідомості, духовності й цілеспрямованості.

Поставлена проблема знайшла відображення у дослідженнях юристів, політологів, громадських діячів. Зокрема, відзначимо наукові розробки Карнаух А., Бебик В., Лапшин С.

Незважаючи на деякі розходження в трактуваннях, вітчизняні і закордонні дослідники визнають, що політична культура – це сукупність стійких компонентів політичної свідомості і політичної поведінки населення стосовно складових політичної системи: інститутів влади, політичного режиму, головних політичних цінностей. Політична свідомість є психічним відображенням політичної реальності. Вона виконує функцію орієнтації людини в сфері політики, тоді як політична поведінка представляє взаємодію індивіда з політичним середовищем з метою адаптації або з метою його зміни [1, 24]. Незважаючи на тісний зв'язок цих двох компонентів, у деяких випадках вони існують незалежно один від одного. Так, політична поведінка іноді носить імпульсивний характер, здійснюється без регулятивного впливу політичних орієнтацій. У свою чергу, політичні орієнтації можуть не реалізовуватися в поведінці через відсутність необхідних для цього умов.

Важливим кроком в удосконалюванні понятійного апарата культурологічного дослідження політичної культури є розробка системи показників і індикаторів її виміру [1, 29]. Спираючись на класифікацію когнітивних, афективних і оцінювальних складових політичної культури, запропоновану американськими дослідниками Г.Алмондом і С.Вербою, стосовно українського суспільства можна виділити наступні показники прояву політичної культури:

I. Показники політичної свідомості.

Політична компетентність: інтерес до політичних подій; частота участі в дискусіях з політичних питань; інформованість про політичні події і їхня суб'єктивна важливість; переконаність у важливості політичної активності і можливості вплинути на політичний процес.

Політичні цінності: ступінь прийняття (чи неприйняття) оцінювальних суджень про волю, демократію, соціальну справедливість, рівність, індивідуалізм, роль держави, ринкову економіку, приватизацію, характер міжнародних відносин тощо.

Політична ідентифікація: оцінювальне ставлення до діяльності різних партій, рухів, організацій; рівень інформованості про партійні програми і ступінь їх підтримки; відчуття причетності до нації, держави, міста, району.

Політична довіра: переконаність у легітимності режиму; ставлення до ведучих політичних лідерів; ступінь довіри і підтримки інститутів влади різного рівня. [1, 35]

II. Показники політичної поведінки.

Участь у діяльності партій, рухів, організацій.

Електоральна поведінка: участь у парламентських і президентських виборах, референдумах; участь у місцевих виборах; електоральні переваги і мотиви електоральної участі.

Протестна активність: участь у підписанні листів і петицій, мітингах і демонстраціях, страйках, насильницьких діях.

Участь у роботі органів державної влади і місцевого самоврядування. [1, 42]

На основі даних соціологічних опитувань, які проводилися Українським інститутом соціальних досліджень та Центром «Соціальний моніторинг», наприклад, можна простежити зміну політичних орієнтацій молоді впродовж 2004-2008 рр. [2, 332] На травень 2005 р. прибічників «лівих» було 4%, а на червень 2007 р. вже 7%. Що стосується «правих», то їх кількість відповідно зменшилась з 9 до 8 відсотків. Найліберальнішу позицію займають центристи, яких представляли в 2007 році 27%, а в 2008 р. лише 23. Не новина, що в цей перехідний період дуже багато людей не можуть визначитися в своїх переконаннях. Вони складають близько 30%, що говорить про нестабільність політичної системи в цілому. Але найсумніше те, що близько 26% за даними на 2008 р. взагалі не орієнтуються в політиці. Це говорить про низький рівень політичного виховання молоді. [2, 334]

Нажаль, високий рівень соціально-політичної активності мають лише 2% молоді. Не цікавляться політикою близько 30% опитуваних. Причини цього різні. Багато молодих людей вважають, що вони не мають до політики ніякого відношення, що їм не під силу щось змінити: вибори підтасують, все заздалегідь вирішено; що вони ще не мають достатньо досвіду. Або ж просто не підтримують політичний курс чи форму правління їхньої держави. [4, 250]

За багатьох обставин нині потрібно принципово по-новому розглядати це питання. Але чи необхідно воно нині, коли ще існують наслідки гіпертрофованого, так званого, комуністичного виховання? Потрібне і саме таке, що виховувало б глибоку повагу до історії свого народу, до таких найважливіших символів, як Прапор, Гімн, Герб, до його культури, традицій. Інша справа, що ми не повинні забувати, що політичне виховання

не є й не повинне бути чимось вкрай заідеологізованим. Йдеться про оволодіння, особливо молоді людиною, об'єктивними закономірностями розвитку природи, суспільства, оточуючого середовища.

Політичне виховання молоді здійснюється шляхом впливу на неї сім'ї, школи, громадських об'єднань, усього оточуючого середовища. Та все ж найефективніший вплив на формування політичної свідомості, як і політичної культури особи взагалі, має її безпосередня участь у суспільно корисній, громадсько-політичній діяльності. Така діяльність може бути різною за рівнем активності, спрямованістю.

Формування політичної культури молоді можливе за умови здійснення загальногромадського виховання, адже саме воно формує у людини почуття громадянськості, тобто почуття своєї співпричетності зі справами і турботами всього суспільства, прагнення внести свою частку в розбудову держави. Громадянськість перетворює людину з покірливого підданого влади в громадянина, який має свої права і обов'язки, вміє грамотно, на основі закону, за допомогою демократичних інститутів відстоювати свої інтереси. Громадянськість, згідно ще із стародавніми греками, це передусім відповідальна участь людини в суспільних справах. Зрозуміло, що справжній громадянин повинен прагнути до того, щоб бути корисним своїй державі. Це, безперечно, підсилює інтерес до історії, культури, розширення свого кругозору, ерудиції, духовного збагачення. Ось чому з впевненістю можна сказати. Що політично свідомою людиною – це перш за все громадянин, оскільки за цим поняттям розуміється людина, яка вступає у політику з розвинутими ідентифікаціями участі, яка навчена ідеологічними орієнтаціям, що визначають її політичний вибір певних правил політичної гри, особливо терпимості й толерантності, і приймає активну участь у політичному житті країни.

Звичайно, виховання у молоді людини почуття громадянськості потребує підвищеної уваги до її освіти, зокрема гуманітарної, оскільки тільки вона може сприяти формуванню розвинутої, ерудованої, політично освіченої особи.

Слід окремо виділити як один з найголовніших напрямів виховної роботи патріотичне виховання, яке органічно поєднує у собі дві гілки виховної роботи – національно-патріотичне і воєнно-патріотичне виховання. Саме цей напрямок виховної роботи має вирішальне значення в процесі формування національної свідомості. До речі, ставлення української молоді до інституту українського громадянства характеризується сталими показниками впродовж останніх років. Що стосується питання, чи пишаються молоді люди своєю належністю до українського громадянства, у червні 2007 р. ствердно відповіли 58 % респондентів, 24% вказали, що не пишаються, а 17% взагалі не змогли визначитися з відповіддю. [2, 334]

Слід зазначити, що простежується однозначна залежність ставлення до українського громадянства від рівня добробуту. Не дуже втішає те, що на запитання, чи пішли б молоді люди захищати свою країну у разі війни, 44% з них відповіли ствердно, 12% упевнені, що вони не стали б на захист Вітчизни, а останні просто не змогли визначитись. [2, 334]

Дуже активно впливають на формування світогляду особи різні молодіжні організації. Такі організації, як Спілка молодіжних організацій України, Спілка піонерських організацій України, Спілка Української молоді, «Пласт», Український національний комітет молодіжних організацій, Українська студентська спілка, Союз Українського студентства мають високий авторитет серед молоді. На жаль, лише близько 30% молодого населення країни цікавляться їх діяльністю. Інші ж просто займаються «бродінням по життю» та заповненням мізкового вакууму «псевдоінформацією». [3, 139] До речі, великий відсоток громадян просто залишаються не проінформованими щодо діяльності, та й взагалі існування подібних угруповань.

Дуже необхідно створити щось на зразок молодіжного інформаційного центру чи газети, чи журналу, або телеканалу, щоб активна й не байдужа молодь дізнавалась про різноманітні акції, збори, конференції, зустрічі серед молодіжних організацій і брала в них участь. Потрібна реальна підтримка з боку держави, її безпосередня участь у створенні умов для розвитку беззахисних паростків свідомості української молоді. Звичайно, це потребує додаткового фінансування і уваги, а в країні вистачає ще й економічних і політичних проблем. Але нам треба усвідомити одне: якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців з нормальною, недеформованою системою ціннісних орієнтацій, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

Список використаної літератури:

1. Бебик Я. М. Політична культура сучасної молоді / Я.М. Бебик, М.Ф. Головатий, А. В. Ребкало — К.: У НДПМ, 2004. – 383 с.
2. Карнаух А.А. Формування національної свідомості та духовності молоді як важлива потреба державотворення в Україні / А.А. Карнаух // Матеріали третіх ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань на тему: проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2005. – С. 332-334.
3. Карнаух А.А. Формування політичної культури молоді на сучасному етапі / А.А. Карнаух // Людина і політика. – 2008. – №5. – С.134-139.
4. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: педагогіка і психологія. – № 35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.

Kucheruk V.

POLITICAL CULTURE OF THE MODERN YOUTH AND THE FACTORS INFLUENCING ITS FORMATION

In the article, based on the analysis of the research of political scientists, lawyers, public figures, the essence of political culture is determined. The main attention is paid to the main

factors influencing the formation of the political culture of modern Ukrainian youth, as well as the ways to improve it.

Key words: political culture, youth, political consciousness, political behavior.

Кассас К.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ СВОЇХ ПРАВ І СВОБОД

У статті висвітлено основні аспекти правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні та розроблено шляхи удосконалення у цій сфері.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, біженець.

Добровільні і вимушені міграції супроводжували розвиток людства впродовж усього його існування, але у наш час обсяги міграції досягли найбільших масштабів, зокрема в останні роки саме в Україні міграційні процеси набули широкого розповсюдження. Так, одним з наслідків анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією, а згодом і її військовою агресією проти України на території Донецької та Луганської областей, стала поява в Україні категорії внутрішньо переміщених осіб. На сьогодні внутрішні мігранти вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля та політично мотивованого переслідування за свої переконання. Президентом України 20 жовтня 2014 року було ухвалено Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII, який передбачає надання статусу внутрішньо переміщених осіб громадянам України, які були змушені покинути свої домівки у зоні проведення антитерористичної операції (АТО). Незважаючи на це спостерігаються значні недоліки у здійсненні внутрішніх переміщень. Спільне та ефективне вирішення проблем, що виникають в сфері регулювання правового статусу внутрішньо переміщених осіб, повинно відбуватися із урахуванням міжнародних стандартів захисту прав людини та норм міжнародного гуманітарного права, вітчизняного досвіду, урахуванням думки громадськості тощо. Зазначені положення обумовлюють необхідність глибокого осмислення, вивчення та удосконалення правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Розробкою теоретичних засад дослідження міграційних процесів, проблематикою внутрішньо переміщених осіб займалися такі дослідники, як В. Переведенцев, О. Піскун, І. Прибиткова, Ю. Римаренко, О. Хомра, Я. Кондратьєв, М. Марченко, В. Олефір, Б. Процаєв, Я. Тищенко, С. Трофимов, М. Хавронюк., Ю. Білуха, С. Крижанівський, Ю. Тодика, Н. Шульга та ін.

Зазначимо, що необхідність визначення правового статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО) для світового співтовариства виникла у ХХ ст. у зв'язку з війнами на території країн Африки та Південного Сходу. Проблема обумовлювалася тим, що особи, які хоча і за зовнішніми ознаками знаходилися в ситуації, що є аналогічною до проблем біженців, проте не підпадали під цю категорію (не перетинали міжнародно-визнаних кордонів держави), їхні права не гарантувалися міжнародно-

правовими актами. З метою вирішення зазначеного питання з 1972 року сфера компетенції Управління Верховного комісара ООН у справах біженців охопила також проблеми ВПО. Лише у 1998 році представником Генерального секретаря ООН з питань внутрішньо перемішених осіб підготовлено Керівні принципи з питань щодо переміщення осіб в середині країни. Підкреслимо, що ООН в своїх резолюціях систематично закликала держави, в яких є ВПО, створити систему правових норм, що регулюють переміщення всередині країни з урахуванням Керівних принципів. Крім того, питання ВПО стали частиною міжнародного гуманітарного права потребують свого правового врегулювання в країнах, де виникають масові випадки виникнення ВПО, стають обов'язковими для вирішення владою цих країн.

В межах вітчизняного чинного законодавства терміну «біженці» та «внутрішньо переміщені особи» слід розрізняти, оскільки вони не є тотожними. Згідно ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», біженець — «це особа, яка не є громадянином України, і внаслідок обґрунтованих побоювань може стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань» [1]. У свою чергу, якщо мова іде про масове переселення населення в межах України, то згідно з нормами міжнародного права вони не є біженцями, вони визначаються як внутрішньо переміщені особи, і це принципово відрізняє їх від біженців. Біженці і внутрішньо переміщені особи змушені залишати свої місця проживання з однакових причин. Але біженці — це особи, які перетинають кордон, а внутрішньо переміщені особи залишаються на території своєї держави.

Внаслідок анексії Криму Російською Федерацією і масових порушень прав людини на території автономії, а також злочинної діяльності сепаратистських та проросійських терористичних організацій у Донецькій та Луганській областях, проведення АТО українськими силовими структурами, виникла ситуація масової вимушеної міграції з даних територій.

Україна вже зробила перші кроки для захисту прав ВПО та громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Так, 1 квітня 2014 року розпорядженням Кабінету Міністрів України було затверджено План додаткових заходів з тимчасового розміщення громадян України, які переселяються з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя в інші регіони України. Цим планом передбачалося формування Регіональних штабів, що будуть займатися розселенням, обліком та правовою допомогою ВПО, також затверджено плани з надання освітніх та соціальних послуг та затверджено створення «гарячої лінії» для ВПО. Прийнятий 15 квітня 2014 року Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII закладає основи державної

політики стосовно тимчасово окупованої території та захисту прав і свобод громадян України. Держава бере на себе зобов'язання підтримувати і забезпечувати економічні, фінансові, політичні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, та вживати всіх необхідних заходів щодо гарантування прав та свобод людини і громадянина, як суб'єктів національної безпеки [3]. У той же час, громадянам України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території, гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території.

Як ми зазначали раніше, вагомою подією у вирішенні питання ВПО стало набрання чинності 22 листопада 2014 року Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відповідно до цього Закону, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, проявів насильства, масовик порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Зазначимо, що на сьогодні фактично відсутня система обліку реєстрацій тимчасово переміщених осіб, що тягне за собою неможливість адекватної оцінки реальних масштабів того, що відбувається. Державна статистика включає в себе тільки тих, хто звернувся за допомогою в обласні Координаційні центри допомоги переселенцям з АР Крим, Донецької та Луганської областей, при цьому реальна кількість осіб, переміщених всередині країни, залишається невідомою та може бути вищою. Основні соціальні загрози, пов'язані з масштабним вимушеним переселенням, виявляються у: зростанні навантаження на локальних ринках праці, існуванні проблем з розміщенням переселенців, їх працевлаштуванням, медичним обслуговуванням, доступом до освіти тощо; існуванні випадків неприязного ставлення до вимушених переселенців з боку мешканців територій переселення і поширення антиукраїнських настроїв на територіях, що тимчасово не контролюються Україною; наявності медико-соціальних ускладнень (епідеміологічні проблеми, зростання захворюваності й смертності тощо), що загрожують не тільки вимушеним переселенцям, а й усьому населенню.

Першочергового вирішення потребують питання, пов'язані з розміщенням переселенців у житлі, придатному для зимівлі, відновленням документів, отриманням пенсій і соціальної допомоги, наданням медичної допомоги, працевлаштуванням, забезпеченням освіти дітей тощо. Інституціональне забезпечення такої політики передбачає створення спеціальних муніципальних комісій (з представників органів державної влади, волонтерських організацій та переселенців) і фондів (із залученням коштів місцевих бюджетів, міжнародних організацій та благодійної допомоги) за стандартами міжнародних фондів, підзвітних громадянському суспільству, а також

тимчасових соціальних служб (з волонтерів і переселенців) для допомоги тим, хто її потребує. Доцільно здійснити ряд заходів задля вирішення визначених проблем:

- необхідно запропонувати прозорі правила взаємодії між державою, волонтерами, благодійниками, їх залучення до експертизи при підготовці рішень, забезпечити прозорість та публічну звітність держави про витрати фінансових та матеріально-технічних ресурсів;

- розробити і прийняти порядки використання бюджетних коштів та інші нормативні документи для забезпечення фінансування потреб внутрішньо переміщених осіб;

- забезпечити прозорість діяльності та публічну звітність з питань надання допомоги вимушено переміщеним особам;

- довести до відома міжнародної спільноти ситуацію з культурними цінностями на окупованих територіях і в зоні АТО, які були викрадені або знисані терористами.

Вирішення цих актуальних проблем залежить від того, наскільки злагоджено і ефективно взаємодіятимуть державні інститути та неприбуткові громадські організації, а також міжнародні організації, що працюють в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 09.07.2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. // ВВРУ. – 2014. – № 26. – Ст. 892.

Kassas K.

THE IMPLEMENTATION OF RIGHTS AND LIBERTIES BY INTERNALLY DISPLACED PEOPLE

In the article the main aspects of the legal status of internally displaced persons in Ukraine are enlightened and some ways of improvement in this area are developed.

Key words: an internally displaced person, a refugee.

Лукова С.

РОЛЬ МОНАРХА СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВОЮ

У статті проаналізовано основні повноваження монарха Сполученого Королівства та його роль в управлінні державою. Основну увагу приділено розгляду суті королівських прерогатив.

Ключові слова: монарх, Велика Британія, Сполучене королівство, королівські прерогативи.

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – конституційна монархія з парламентською системою управління. Монархія є системоутворюючим державним інститутом, який відіграє провідну роль у створенні та існуванні Сполученого Королівства. Слід відзначити, що монарх фактично уособлює державу та державну владу. Нині питання повноважень та привілеїв монарх, а також його роль в управлінні державою є досить істотним.

Поставлена проблема знайшла відображення у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних юристів, політологів, журналістів, громадських діячів. Зокрема, відзначимо наукові розробки Бруслика О., Крайніка П., Ллойда Дж., Серьогіної та ін.

Хоча монарх входить до складу парламенту, в англійській правовій доктрині прийнято ставити главу держави на перше місце у системі вищих органів державної влади.

Особливості британської конституції обумовлюють, з одного боку, формальне визнання монарха сувереном і номінальне наділення його широкими повноваженнями з управління державою, але, з іншого, боку, обмежують ці повноваження статутами, прецедентами та велика частина з них реалізується урядом. Тому часто говорять про “сплячі повноваження” британського монарха [2, с. 357].

У той же час, народ Великобританії сприймає королеву як втілення національної єдності, фігуру, яка об’єднує націю, особливо в період криз, гарантію збереження традиційних устоїв держави і суспільства.

Її справжня робота – берегти цілісність Британії. Усі громадяни, незалежно від віку, вважають, що вона прекрасна людина. Щоправда, люди старшого віку підтримують королеву трохи більше, ніж молодь. Більшість населення вважає, що Британія повинна і надалі залишатися монархією – бажано, з королевою Єлизаветою на чолі [4].

Офіційний титул Єлизавети II звучить наступним чином: “Її Найвища Величність Єлизавета Друга, Божою милістю Королева Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та інших держав і територій, глава Співдружності, захисниця віри, самодержиця орденів лицарства”.

Характеризуючи повноваження британського монарха, зазвичай використовують термін “королівські прерогативи”, під яким розуміється сформований в процесі історичного розвитку права королівства, комплекс прав і привілеїв, визнаних за правлячим монархом.

На сучасному етапі розвитку британської монархії королівські прерогативи більш доцільно розділяти на дві групи. До першої групи відносяться ті, що мають переважно формальний характер, це права і привілеї, які належать монарху особисто і реалізуються їм відносно самотійно – т. зв. особисті прерогативи. Ті прерогативи, що здійснюються за згодою Парламенту або “за порадою міністрів” належать до другої

групи – т. зв. політичних прерогатив. Це права і привілеї, пов'язані з реальним управлінням державою. [1, с. 123].

До особистих прав і привілеї можна віднести:

- статус королеви 16 незалежних держав, і перш за все Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії;
- статус глави законодавчої, виконавчої та судової гілок влади;
- статус головнокомандувача Збройних сил Великобританії;
- статус глави англіканської церкви;
- статус глави Британської співдружності, до складу якої входить 53 держави [1, с. 139].

Крім того, монарх особисто виступає з королівською промовою на відкритті сесії Парламенту, особисто нагороджує орденами. Він також проводить офіційні прийоми глав зарубіжних держав в Букінгемському палаці і відвідує з офіційними візитами зарубіжні держави.

До політичних прерогатив належать:

- право, за згодою Парламенту, призначати Прем'єр-міністра;
- за ініціативою Прем'єр-міністра скликати і розпускати Парламент, оголошувати перерву в його засіданнях;
- за згодою Прем'єр-міністра дарувати королівську згоду біллям, прийнятим Парламентом;
- за поданням Прем'єр-міністра призначати міністрів, інших вищих державних посадових осіб, включаючи суддів, дипломатів, офіцерів збройних сил, поліції, єпископів і архієпископів англіканської церкви;
- право визначати програму законодавчої діяльності Парламенту в королівській промові при відкритті сесії Парламенту [3, с. 22].

Прерогативи монарха в законодавчій сфері обумовлені тим, що королева є невід'ємною частиною британського Парламенту, який, згідно з британською правовою доктриною, має триєдину складову структуру (королева, Палата громад, Палата лордів). Законодавчі прерогативи монарха мають подвійну природу: право монарха підписувати законопроекти, що прийняті Парламентом, та право розпуску і скликання Парламенту. Судові прерогативи монарха здебільшого зводяться до наявності у королеви права помилування та призначення суддів на посади шляхом видання королівських листів-патентів.

Таким чином, у Сполученому Королівстві багато справ здійснюються від імені монарха та за своєю юридичною природою оформлені як реалізація королівської прерогативи. Слід відзначити, що конституційні угоди, статuti, загальне право та інші джерела некодифікованої британської конституції у деяких випадках погано визначають певні аспекти реалізації королівських прерогатив, тим самим залишаючи в руках правлячого монарха певну свободу вибору під час їхнього здійснення.

Список використаної літератури:

1. Бруслик О. Ю. Конституційно-правова трансформація британської монархії в новітню епоху Єлизавети II / О. Ю. Бруслик // Вісник Національної академії правових наук України. – № 2 (85). – 2016. – С. 32-45.

2. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики / С. Г. Серьогіна. – Х.: Право, 2011. – 768 с.

3. Крайнік П. І. Система державного управління Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії: досвід для України / П. І. Крайнік. – К.: НАДУ, 2011. – 48 с.

4. Новое время. Чи впорається Британія без королеви? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/opinion/lloyd/chi-vporajetsja-britanija-bez-korolevi-388538.html>

Lukova S.

THE ROLE OF MONARCH OF THE UNITED KINGDOM IN THE ADMINISTRATION OF THE STATE

The article formulates the main powers of the monarch of the United Kingdom and its role in the administration of the State. The main attention is paid to examining the main points of the royal prerogatives.

Key words: monarch, Great Britain, United Kingdom, royal prerogatives.

Байрамян Е.

ОСНОВНІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ МОЛОДОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

У статті сформовано ідеальну модель співвідношення партійного впливу на формування влади молодій демократичній державі, через розбудову засобами громадянського суспільства основних масових економічної і соціальної партій у коаліції з невеликими, зелених та ідеологічних правої і лівої партіями.

Ключові слова: громадянське суспільство, демократія, партійна система, партія, соціальний популізм.

Україна є молодією державою, громадяни якої переборюють чисельні труднощі у становленні громадянського суспільства. Для того, щоб розбудувати молоді демократичну державу, суспільству має бути запропонована сукупність ідей, які не викликають принципів заперечень у середовищі, вони мають бути не прив'язані до поточної ситуації та конкретних політиків, прості та зрозумілі громадянам [1].

До проблеми розвитку теорії партійної системи України звертали свої погляди вітчизняні вчені О. Єршов [2], В. Кафарський [3], В. Ковальчук [1], Б. Кушнірук [4], О. Скакун [5] та ін. Проте, вони свої наукові пошуки зосереджували на більш загальних чи суміжних викликах, не ставили своїм завданням сформулювати ідеальну систему партійної системи молоді демократичної держави.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії та практики розвитку громадянського суспільства сформулювати ідеальну модель співвідношення

партійного впливу на формування влади молодій демократичній державі, взявши за основу двох з половиною партійну систему.

Не виникає сумнів, що незалежна Україна є найбільшим благом. Однак можливості, які надала нам незалежність, залишились не реалізованими. Через суб'єктивні чинники громадяни України не стали багатими і здоровими, поважними в інших країнах.

В Україні ж кожна наступна влада приходила до управління країною на гаслах соціального благополуччя. І що є об'єктивним, рідко дотримувалась своїх обіцянок. Позитивним винятком із зазначеного став час другого президентства Л.Д. Кучми, коли завдяки прагматичній економічній політиці, запровадження спрощеної системи оподаткування вдалось досягти найкращих у Європі темпів економічного росту [6]. Ще одним позитивним чинником стало намагання говорити правду народу, що робила політична партія «Сильна Україна», вона постійно отримувала значну підтримку виборців.

Однак, в умовах сьогодення ми маємо «потужні» політичні *функціонально-прагматичні*, а не ідеологічні чи класові партії [7], основним засобом приходу до влади й її утримання є соціальний популізм [8, с.12].

Одночасно зазначимо, що у сфері демократії Україна досягла деяких успіхів. Із невеликими винятками можна стверджувати, що джерелом влади в Україні став народ. Це підтверджується і тим, що у нас періодично змінюється влада.

Україна має багатопартійну систему. Офіційно зареєстровані 200 політичних партій. В останніх парламентських виборах до Верховної Ради України брали участь 87 політичних партій, 9 із яких стали парламентськими [9].

На цьому етапі розвитку молодій країні велика кількість партій є об'єктивною реальністю. Надалі народний відбір буде їх кількість зменшувати. Відповідно виникає питання: які партії потрібні народу України?

Звернемось до функціонального аналізу. Основними функціями держави є соціальна й економічна [10]. Вони доповнюють одна одну: з одного боку, за допомогою економічної функції забезпечуються соціальні стандарти; з другого, соціальна функція забезпечує стабільність у суспільстві. Проте, на певних етапах розвитку псевдо-соціальної держави соціальна функція вступає у протиріччя з економічною, коли в суспільстві домінує соціальний популізм, а економіка розвивається незадовільно.

На мій погляд, провідні партії молодій державі мають розбудовуватись саме на економічній та соціальній концепціях. Обов'язково підкреслюємо – відокремлено одна від одної. Тим самим, за своєю сутністю провідними партіями майбутнього мають стати економічна та соціальна партії.

Економічна партія (незалежно від назви) має відстоювати в першу чергу права і законні інтереси підприємців. Основні положення її програми: зниження кількості і ставки податків, інших обов'язкових соціальних платежів; забезпечення умов для розвитку підприємництва, та ін.

Одночасно така партія має відстоювати непопулярні рішення щодо зниження державних витрат: замороження пенсій та зарплат працівникам бюджетної сфери; скорочення працівників, які утримуються за рахунок бюджету; позбавлення або замороження соціальних пільг.

Однак, в умовах сьогодення через соціальний популізм вони не дуже політично успішні. Наприклад, Партія промисловців і підприємців України [11]. Проте, як позитивний, так і негативний досвід таких політичних сил є унікальним та має використовуватись з метою розбудови майбутньої потужної економічної партії.

До лав такої партії мають вступати громадяни України, які своєю працею хочуть забезпечити собі і своїм дітям усі матеріальні і духовні настанови, які хочуть бути максимально незалежними від держави. Це економічна, фінансова, наукова, культура, спортивна та ін. еліта суспільства.

Проблема формування такої еліти є значною. Тут потребують вирішення два основних виклики: по перше, консолідувати економічно активних громадян, що розпорошені по інших «прагматичних» партіях; по-друге, збільшувати кількість підприємців, щоб їх кількість разом із близькими перевищувала 50 відсотків від загальної кількості громадян України. Тоді така партія може стати *масовою* і результат на виборах економічної партії до парламенту та органів місцевого самоврядування близько 40 % стане реальним.

Потужні соціальні партії є не невід'ємним елементом демократичного суспільства. Як правило, такі партії в умовах сьогодення називаються соціалістичними або соціал-демократичними. По суті їх програмними засадами є: збільшення податків, інших соціальних платежів, збільшення зарплат та інших соціальних пільг непрацюючим і працівникам, які фінансуються з бюджету.

У цілому потужні економічна й соціальна партії забезпечують прогресивний рух держави. Економічна партія забезпечує значний розвиток економіки. Соціальна партія забезпечує тимчасове зростання добробуту всіх бюджетників при збільшенні податків, що призводить до застою в економічному розвитку держави. Відповідно суспільство в залежності від реального стану речей і особистих подавань періодично міняє собі владу з економічної на соціальну і навпаки.

Зазначені політичні сили мають бути домінуючими, але не єдиними гравцями на політичній арені. Сучасне суспільство не може існувати без такої політичної сили, як «партія зелених», яка забезпечує екологічну функцію. Зелені партії діють *на принципах зеленої політики захисту навколишнього середовища* [16]: «дозволено все, крім того, що наносить шкоду природі». Крім того, вагомим чинником стримувань і противаг залишаються ідеологічні ліві і праві партії [17]. Дві останні мають балансувати на грані прохідного бар'єру [18].

Отже, найбільш вдалою моделлю молодого демократичного держави є двох з половиною партійна система, коли: існують дві основні партії: економічна і соціальна, які займають домінуюче положення у парламенті (від 30 до 40 % мандатів) та невеликі партії: партія зелених (до 10%) й ідеологічні праві й ліві партії (до 8%), що забезпечить поступальний розвиток держави без потрясінь і революцій.

Список використаної літератури:

1. Єржов О.В. Політичні партії і становлення демократії: політико правові аспекти участі партій у виборчому процесі / О.В. Єржов // Держава і право: зб. наук. праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – Вип. 19. – С. 592-599.
2. Кафарський В.І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монографія / В.І. Кафарський. – К.: Логос, 2008. – 560 с.
3. Ковальчук В.Б. Правові принципи функціонування політичних партій у процесі демократичної легітимації / В.Б. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». – Серія «Право». – 2012. – № 1. – С. 34-41.
4. Краковська А.Є. Еволюція соціальної функції сучасної держави: теоретико-правовий аспект / А.Є. Краковська. – К., 2012 – 20 с.
5. Кушнірук Б. Десять принципів розбудови демократичної держави, які можуть об'єднати опозиційні партії та громадські організації / Б. Кушнірук. – К.: Українська правда, 2013. – 214 с.
6. Матвієнко Ю.Ф. Політологія: підручник / Ю.Ф. Матвієнко. – К.: Дакор, 2006. – 416 с.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун. – К.: Алерта, 2009. – 520 с.

Bairamyán E.

THE MAIN POLITICAL PARTIES OF THE YOUNG DEMOCRATIC STATE

The article provides an ideal model value party influence on the formation of government of the young democratic state. This is done by means of a civil society. By building the main mass of economic and social parties in coalition with small, green and ideological right and left parties.

Keywords: *civil society, democracy, party system, party, social populism.*

Бондарук В.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ПОЛІТИНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ

У статті аналізується особливості формування державного устрою Німеччини, чинники, які впливали та впливають на розвиток політичної системи країни Німеччини. Вплив населення держави на політичну ситуацію та державний устрій Німеччини.

Ключові слова: державний устрій, політична система, політичні партії, етнічне населення.

Німеччина - одна з провідних країн світу. Німеччина та Україна уже багато років поспіль пов'язані між собою двосторонніми стосунками. Німеччина — це важливий і

надійний як політичний, так і торговельний партнер України, один із найбільших інвесторів у її економіку.

Мета статті – полягає, в тому, щоб визначити основні особливості розвитку державного устрою та політичної системи Німеччини.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій: дослідження на тему «Політична система та державний устрій Німеччини» здійснювали: Коновалова І., Власішен Ю., Скрутень І., Сидор О., Карпенко Т.

За формою державного устрою Німеччина - парламентська федеративна республіка. Згідно з Основним законом, влада президента обмежена, значно більше владних повноважень надано канцлеру (прем'єр-міністру). Законодавча влада представлена двопалатним парламентом: його верхньою палатою є Бундесрат, а нижньою - Бундестаг. Федеральний уряд, або кабінет міністрів, складається з федерального канцлера і федеральних міністрів. У його компетенцію входить проведення політики в області міжнародних відносин, оборони, фінансів і комунікацій. Центральний банк здійснює контроль над кредитно-грошовою політикою, хоча з 1 січня 1999 він підкоряється Європейському центральному банку.

Федеральний президент (бундеспрезидент) вважається главою держави і може бути обраний тільки на один або два послідовних п'ятирічних терміни. Президент обирається федеральними зборами (Bundesversammlung), що спеціально скликаються терміном на 5 років. Федеральні збори скликаються головою бундестагу і складаються з депутатів бундестагу і такого ж числа членів, що обираються ландтагами (парламентами земель). У разі недієздатності президента або його смерті повноваження президента здійснюються головою бундесрату. Серед повноважень президента найважливішими є представлення кандидатури канцлера на затвердження бундестагу, а також розпуск нижньої палати парламенту за пропозицією канцлера у випадку, якщо він програє голосування. У компетенцію президента входить призначення вищого офіцерського складу збройних сил, хоча командує ними міністр оборони. Прерогативою президента є право помилування осуджених злочинців. Президент ФРН - Хорст Келер, канцлер - Ангела Меркель.

Федеральний уряд складається з міністрів, які виконують дві функції членів кабінету (як колегіального органу) і керівників міністерств. Нарівні з міністерствами в структуру центральних органів виконавчої влади включені Відомство федерального канцлера (очолюється міністром за особливими дорученнями) і Відомство у справах преси й інформації (очолюється статс-секретарем), які підлеглі безпосередньо федеральному канцлеру.

Специфіка функціонування виконавчої влади ФРН полягає у тому, що федеральні міністерства провадять урядову політику, як правило, не самостійно на всіх рівнях держструктури, а лише через аналогічні органи виконавчої влади земель ФРН і на місцях. Виключення становлять міністерства міжнародних справ, оборони, деякі підрозділи міністерств фінансів, транспорту, внутрішніх справ, тією мірою, якою конституція ФРН фіксує пряме виконання федерацією відповідних функцій.

Бундестаг - головна палата німецького парламенту. Уряд залишається при владі, лише поки він підтримується більшістю в бундестагу. Бундестаг обирається населенням терміном на 4 роки. Половина депутатів обирається у виборчих округах за мажоритарною системою шляхом прямого голосування, інша половина - за партійними списками, що виставляються у кожній землі, за пропорційною системою. У більшості випадків член кабінету міністрів одночасно є й депутатом бундестагу. До об'єднання Німеччини в Бундестагу засідало 520 депутатів. На виборах у грудні 1990 р., з входженням до складу ФРН нових земель, число депутатських мандатів було збільшено до 662, а на виборах 1994 р. - до 672, на виборах 1998 р. це число поменшало до 669. Законопроект може бути внесений будь-яким депутатом, Бундесратом або федеральним урядом. Для проходження законопроекту потрібна проста більшість голосів. Основна робота над складовими законопроектами ведеться не на пленарних засіданнях, а в комітетах і комісіях Бундестагу. Розподіл місць у комітетах і комісіях між представниками різних партій здійснюється залежно від чисельності тієї або іншої партійної фракції.

Вищою судовою інстанцією ФРН є Федеральний конституційний суд. Половина його членів обирається Бундестагом, інша половина - Бундесратом (по 8 суддів). Термін повноважень членів Федерального конституційного суду - 12 років. Суд дає тлумачення Основного закону ФРН і здійснює перевірку федеральних і земельних законів на предмет їх відповідності конституції. Конституційний суд також виносить приватні рішення у разі суперечок між землями або розбіжностей між земельними і федеральними урядами, а також приймає постанови, на основі яких та або інша політична партія може бути розпущена, якщо судом встановлено, що вона переслідує в своїй діяльності антидемократичні цілі.

У ФРН діє Конституція (основний закон), прийнята в 1949 р. У 1949-1976 рр. з 146 статей 67 повністю або частково відмінені, доповнені або змінені, 34 включені знову. Найважливіші зміни торкнулися розгляду прав центральної влади, введені системи надзвичайного законодавства.

Основною територіальною одиницею місцевого самоврядування виступають адміністративні округи. У межах кількох сотень округів діють міські, комунальні і сільські органи місцевого самоврядування, які обираються населенням на основі пропорційного представництва. Податки на нерухомість і виробництво, так само як і прибуткові податки, йдуть на різні операції місцевої влади, але більшість обшин і муніципалітетів отримують додаткові субсидії від федерального уряду.

Землі ФРН, будучи відносно самостійними суб'єктами федерації, автономно визначають структуру своїх органів виконавчої влади. Як правило, на чолі цих структур знаходяться прем'єр-міністри земель, які обираються парламентами і формують земельні уряди. У межах своєї компетенції земельні уряди формально повністю незалежні від уряду ФРН. У питаннях, що відносяться до компетенції федерації, на них покладене виконання відповідних федеральних законів. Замикають структуру органів виконавчої влади місцеві адміністрації (муніципалітети). Вони підлегли земельним урядам з питань, віднесених до компетенції самих земель.

В адміністративному відношенні Німеччина складається з 16 федеральних земель (ланд): Баварія, Баден-Вюртемберг, Берлін, Бранденбург, Бремен, Гамбург, Гессен, Мекленбург-Передня Померанія, Нижня Саксонія, Рейнланд-Пфальц, Саар, Саксонія, Саксонія-Анхальт, Північна Рейн-Вестфалія, Тюрінгія, Шлезвіг-Гольштейн.

Список використаної літератури:

1. Кривець Н.В. Німеччина / Н.В. Кривець, А.Ю. Мартинов // Енциклопедія історії України: у 10 т. – К. : Наук. думка, 2010. — Т. 7. – 404 с.
2. Коновалова І. Зміна епох. Україна – Німеччина: Вчора. Сьогодні. Завтра / І. Коновалова, Ю. Власішен. – К., 2002. – 96 с.
3. Короткий статистичний збірник «Україна та Німеччина» // Державний комітет статистики України. Федеральне статистичне управління Німеччини. — К., 2000. – 40 с.
4. Міхель Р.В. Соціально-ринкова економіка Німеччини в економічній системі ЄС: монографія / Р.В. Міхель, І.М. Грабинський. – Львів: Укр. технології, 2015. – 199 с.

V. Bondaruk

In this article the notions of political system and state system of Germany are observed. Their development and historical background.

Key words: *political system, state system, political parties, ethnic population.*

Задворна О.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ПОЛІТИНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У статті аналізується особливості формування державного устрою Канади, чинники, які впливали та впливають на розвиток політичної системи країни Канада. Вплив населення держави на політичну ситуацію та державний устрій Канади.

Ключові слова: державний устрій, політична система, політичні партії, етнічне населення.

Канада на сучасному етапі розвитку суспільства є однією з найбільших країн світу. Окрім цього, її історичне минуле зумовило досить диференційований склад населення, що безумовно впливає на її державний устрій та політичну систему. Так, як склад населення України, також різноманітний, можна провести паралель між цими двома країнами.

Мета статті – полягає, в тому, щоб визначити основні особливості розвитку державного устрою та політичної системи Канади.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій: дослідження на тему «Політична система та державний устрій Канади» здійснювали: Запарнюк В., Кашкіна Е., Кремянская Е., Максимова О. І., Мовчан У. І. та інші.

Канада – країна, що займає майже половину площі континенту Північна Америка, омивається Північним Льодовитим океаном на півночі та простягається від Атлантичного океану на сході до Тихого океану на заході. Девізом цієї країни є вираз: “A Mari Usque Ad Mare” (лат.) – “Від моря до моря”. Це друга за площею країна світу після Росії (9 984 670 км²). Канада межує зі Сполученими Штатами Америки на півдні та північному заході (найдовший кордон у світі) та має морські кордони з Францією (о-ви Сен-П’єр і Мікелон) і Гренландією. Країна охоплює 6 часових поясів. Територія, на якій зараз розташована Канада, була заселена її корінним населенням понад 25 тис. років тому. Починаючи з XV ст. британські й французькі експедиції спершу досліджували, а потім одночасно почали заселяти атлантичне узбережжя країни. Але в 1763 р., після семи років війни, Франція позбулася майже усіх своїх колоній у Північній Америці, включаючи Канаду. Після кількох конституційних конференцій 1 липня 1867 р. був підписаний Конституційний акт (Акт про Британську Північну Америку), який офіційно проголошував об’єднання трьох британських північноамериканських колоній (Канада – сучасні провінції Онтаріо і Квебек, Нова Шотландія та Нью-Брансвік) у канадську конфедерацію та створення єдиного домініону під назвою “Канада”.

Формально Канада – конституційна монархія, фактично – федеративна демократична держава з парламентською формою правління. Канада, складається з 10 провінцій і 3 територій. Провінції: Онтаріо (Ontario), Квебек (Quebec), Нова Шотландія (Nova Scotia), Нью-Брансвік (New Brunswick), Манітоба (Manitoba), Британська Колумбія (British Columbia), Острів принца Едуарда (Prince Edward Island), Саскачеван (Saskatchewan), Альберта (Alberta), Ньюфаундленд (Newfoundland). Території: Нунавут (Nunavut), Північно-західні території (Northwest Territories), Юкон територія (Yukon Territory). За оцінками 2010 р. населення Канади становить приблизно 34,089 млн осіб. Це багатомовна і багатокультурна країна, у якій на федеральному рівні 5 визнано дві державні мови – англійську й французьку. Більше 9 млн канадців розмовляють французькою. Більшість населення країни проживає в її південній частині, 77 % канадців є жителями міст. Найбільші міста країни – Торонто (5,5 млн осіб), Монреаль (3,6 млн осіб), Ванкувер (2,1 млн осіб). Етнічні групи Канади: британці – 28%, французи – 23%, інші європейці – 15%, північноамериканські індіанці – 2%, інші (переважно азіати, африканці, араби) – 6%, змішаного походження – 26%. У Канаді нараховується понад 1 млн аборигенів (представників корінних народів). Виділяють три групи корінних народів – це так звані Перші нації (First Nations), метиси та інуїти або ескімоси. Їх статус регулюється окремим законом. [4]

Загалом, сучасний стан партійно-політичної системи Канади є результатом трансформаційних змін, які розпочалися ще на початку 80-х років XX ст. Трансформацію партійної системи Канади можна поділити на кілька етапів: перший – 1980-1993 роки; другий – 1993-2004 роки та сучасний. Перший етап характеризувався збереженням звичного балансу політичних сил при одночасному загостренні політичної ситуації в Канаді через квебекську проблему. Другий етап власне й був трансформацією системи, яка внаслідок політичної кризи втратила як баланс сил, так і

звичну конфігурацію. В результаті виборів 1993 року до парламенту пройшли дві нові регіональні протестні політичні сили – Партія реформ (ПР) та Квебекський блок (КБ). Водночас одна з традиційних канадських партій – ПКП майже повністю втратила підтримку виборців, у результаті чого партійна система Канади перетворилася в багатопартійну систему з домінуванням однієї політичної партії – Ліберальної. На сучасному етапі, із об'єднанням у 2004 році ПКП та ПР в нову Консервативну партію, відбувається відновлення звичного для Канади двопартійного домінування зі збереженням багатопартійної системи, чи, як ще її називають у Канаді, – системи чотирьох партій [5, с.72-73].

Глава держави - королева Великобританії, представлена в особі генерал-губернатора. Королева Великобританії - Єлизавета II (Elizabeth the Second).

Генерал-губернатор призначається королевою за рекомендацією прем'єр-міністра Канади, як правило, терміном на 5 років.

Законодавча влада належить королеві в особі генерал-губернатора і парламенту. Парламент складається з двох палат - сенату і палати громад.

До Сенату входять 105 членів-представників провінцій і територій за нормою: по 24 від Онтаріо і Квебеку; по 10 від Нової Шотландії і Нью-Брансуїку; 4 від провінції Острів принца Едуарда; по 6 від Манітоби, Британської Колумбії, Альберти, Саскачевану і Ньюфаундленду і по 1 від Північно-західних територій, території Юкон і території Нунавут. Сенатори призначаються генерал-губернатором за рекомендацією прем'єр-міністра. Кожен сенатор повинен мати власність не менше ніж на 4 тис. доларів і бути не молодшим 30 років і не старшим 75. Спікер сенату призначається урядом.

Палата громад складається з 301 члена, які обираються прямим загальним голосуванням терміном на 5 років. Виборче право надається громадянам Канади і британським підданам, яким виповнилося 18 років (з 1972 р.) і які прожили в Канаді не менше одного року до виборів. Спікер обирається з числа депутатів на першому засіданні новообраної палати громад.

Виконавча влада належить королеві в особі генерал-губернатора і здійснюється урядом, який складається з прем'єр-міністра і міністрів. Партія, яка здобула на виборах більшість, є правлячою і формує уряд. Члени кабінету є членами палати громад (або сенату, але дуже рідко). Прем'єр-міністр призначається генерал-губернатором, міністри - прем'єр-міністром. Уряд відповідає перед парламентом.

Канадський альянс. Партія створена в липні 2000р. на базі Реформістської партії Канади і ряду членів Прогресивно-консервативної партії. Ініціатором створення опозиційної партії став лідер Реформістської партії Престон Меннінг. Лідер - Джон Рейнолдс.

Квебекська партія (Le Parti Quebecois). Створена в жовтні 1968 р. на основі об'єднання двох сепаратистських організацій провінції Квебек - Рух за єдність і суверенітет (Mouvement Soverainety - Association) і Національне об'єднання (L'Unite Nationale). Налічує 200 тис. членів. Лідер - Бернар Ландрі.

Квебекський блок (Bloc Quebecois). Партія. Створена у травні 1990 р. групою колишніх членів Прогресивно-консервативної партії на чолі з Люсьєном Бушаром, які були членами палати громад федерального парламенту. 15-16 липня 1991 р. у м. Трейсі (провінція Квебек) відбувся установчий з'їзд блоку, який проголосив себе партією. Єдина мета партії - здобуття незалежності франкомовної провінції Квебек. Лідер - Жілль Дюсепп (Gille Duceppe).

Комуністична партія Канади - КПК (The Communist Party of Canada - CPC). Заснована 28 травня 1921 р. нелегально. На установчому з'їзді 22-23 лютого 1922 р. була створена легальна КПК під назвою Робітнича партія Канади (РПК). У 1924 р. РПК взяла назву Комуністична партія Канади. З 1943 р. по 1959 р. називалася Робітнича прогресивна партія Канади. У 1959 р. відновлено назву Комуністична партія Канади. Лідер КПК - Мігель Фігероа.

Ліберальна партія (The Liberal Party). Правляча партія. Виникла в середині ХІХ ст. Організаційно оформилася до 1873 р. Лідер - Жан Кретьєн (Jean Chretien). Президент - Ден Хейз

Нова демократична партія - НДП (The New Democratic Party). Заснована у 1961 р. на базі Соціал-демократичної федерації кооперативної співдружності і деяких профспілок. Налічує 100 тис. членів (1996 р). Входить до Соціалістичного інтернаціоналу. Лідер - Алекса Макдонау (Alexa MacDoaugh, жін.). Голова - Дейв Маккіннон.

Прогресивно-консервативна партія (The Progressive Conservative Party of Canada). Заснована у 1854 р. Голова - Джо Кларк.

Реформістська партія Канади (Reform Party of Canada). Заснована в 1987 р. Налічує 62 тис. членів (1991р.) Лідер - Престон Меннінг (Preston Manning). На початку 2000р. партія становила основу партії Канадський альянс.

Найчисленнішою в Канаді протягом минулого століття була Ліберальна партія Канади (Parti Liberal du Canada), яка в якості загальнонаціональної партії заявила про себе вже в 1873 р. Спочатку вона об'єднувала захисників "прав провінцій", прихильників вільної торгівлі і більшої самостійності по відношенню до Великобританії; спиралася на теоретичне спадщина англійської манчестерського лібералізму, північноамериканського радикалізму і французької революції 1848 р. З 30-х роках ХХ ст. Ліберальна партія стала включати в свою програму соціальний блок, в тому числі допомога безробітним, виплати субсидій фермерам і т. д. Основною рисою її передвиборних програм стала "прогресивна соціальна політика". В 60-ті роки ХХ ст. представники Ліберальної партії ініціювали конституційні реформи. На парламентських виборах 2008 р. партія отримала 78 депутатських мандатів у палаті громад проти 142 консерваторів.

Наразі у Канаді на федеральному рівні представлені чотири політичні партії: Консервативна партія Канади, Ліберальна партія Канади, Нова Демократична партія і Квебекський блок. Чинний уряд країни сформований Консервативною партією Канади. Для набуття офіційного статусу політична партія має бути зареєстрована у виборчих

органах, але статус парламентських фракцій набувають лише ті партії, які змогли виграти вибори хоча б на одній з федеральних виборчих ділянок.

Громадяни Канади обирають представників, які будуть представляти їхні інтереси на різних рівнях: федеральному, провінційному або територіальному та муніципальному (місцевому). Конституція Канади гарантує різні сфери відповідальності для федерального Парламенту та провінційних законодавчих органів. Відповідно до Конституції Парламент має владу на територіях, але на практиці багато цієї влади віддається у самостійне розпорядження територій. Діяльність місцевих муніципалітетів не окреслена в Конституції, але кожна провінція створює свої власні місцеві виборні органи та наділяє їх певним колом обов'язків. Парламент Канади розробляє законодавство для країни в цілому, тоді як законодавчі органи провінцій або територій створюють закони, які застосовуються тільки в межах відповідних провінцій та територій.

Отже, Канада є федеративною державою, яка включає в себе десять провінцій і три території. Діюча політична система була затверджена в 1867 році і називається Вестмінстерською. І лише в 1931 році дана система була визнана і отримала юридичну силу, а також назву «Домініон», як і інші британські колонії. В результаті чого Канада отримала певну політичну самостійність від Британії.

Форма правління в Канаді - це конституційна монархія з парламентською системою. У Канаді існує дві офіційні мови - французька і англійська, що пов'язано з приєднанням французьких колоній до території країни.

Список використаної літератури:

1. Запаранюк В. Основні політичні партії Канади на початку ХХІ ст. / В. Запаранюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2008. – Т. 17-18. – С. 207-213.
2. Запаранюк В. Реформування політичної системи Канади в 90-ті рр. ХХ ст. / В. Запаранюк // Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, присвяченої 90-річчю Української революції 1917-1920 рр. – К., 2007. – С. 72-75
3. Кашкина Е. Политическая система Канады: учебное пособие / Е. Кашкина, А. Мотг. – Воронеж, 2004. – 39 с.
4. Кремьянская Е. Избирательная система Канады. Порядок организации выборного процесса / Е. Кремьянская // Право и управление. ХХІ век. – 2011. - № 3 (20). – С. 19-26.
5. Максимова О. Система державного управління Канади: досвід для України / О. Максимова – К.: НАДУ, 2010. – 60 с.

Zadvorna O.

In this article the notions of political system and state system of Canada are observed. Their development and historical background.

Key words: political system, state system, political parties, ethnic population.

ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

У статті аналізується проблема політичної освіти української молоді, оскільки особистість, яка буде сприяти формуванню нового типу громадянина повинна бути не лише гармонійно розвинутою, а особистістю, що в змозі визначати власну долю усвідомлено і самотійно. Для цього громадянин повинен мати відповідні знання, уміння, бути активним та інформованим, приймати самотійно відповідальні рішення.

Ключові слова: політична освіта, соціалізація особистості, виховання молоді, молодіжне самоврядування.

Як свідчать дослідження, сучасна політична культура українців характеризується браком знань про власні права й відповідальність за їх дотримання, слабким інтересом до участі у громадських справах і розв'язанні суспільних проблем, відстороненим ставленням до ухвалення суспільних рішень.

Політика, політична діяльність людей, їх взаємодія між собою, політичні ідеї й інститути є невід'ємною складовою сучасного громадського життя. Ефективність і результативність самореалізації особистості великою мірою бувають обумовлені її політичною освіченістю. Політична освіта – це надання людям знань про їхні права і свободи, способи й механізми їх здійснення і захисту, про влаштування суспільства й інститутів публічного урядування, процедури їхнього функціонування і способи впливу на них, це формування вміння і бажання людей ідентифікувати громадські інтереси й домагатися їх задоволення.

У зв'язку з цим в останні роки перед українським суспільством особливої актуальності набуває проблема політичної освіти. В умовах політичної модернізації важливо освоювати політичний досвід демократичних держав, досліджувати особливості функціонування політичних систем, засобів впливу на них і адаптувати цей досвід у сучасне політичне життя України. Для забезпечення стійкого переходу до нового суспільного порядку, нового характеру взаємовідносин держави і громадянина необхідно, використовуючи засоби освіти, прищеплювати молодому поколінню повагу до державних символів своєї вітчизни, давати йому міцні знання з історії України, знайомити з принципами сучасного ефективного державного управління, сутністю політичної влади і політичних режимів, виборчих і партійних систем тощо.

Метою політичної освіти молоді є формування й поширення знань про те, що є спільним для усіх членів суспільства у їх розумінні справедливості, порядку, свободи, рівності, участі тощо. Політична освіта має виконувати функцію трансляції новим поколінням оптимальних способів суспільної взаємодії, використовуючи світові здобутки та зберігаючи автентичні традиції української культури. Важливим завданням політичної освіти є підвищення громадянської компетентності і відповідальності молоді. Використовуючи різні форми політосвіти (урок, дискусія тощо), слід культивувати фундаментальні цінності й принципи демократії, мотивувати до участі у розв'язанні значущих суспільно-політичних проблем. Завдяки засобам масової

інформації молодь стає свідком дебатів з різних суспільно-політичних проблем, вироблення способів вирішення конфліктів.

Так, не можна не погодитися з думкою багатьох науковців, які вважають, що політична освіта є суттєвим чинником політичної соціалізації особистості. Так, С. Рябов виділяє такі вікові етапи політичної освіти: дошкільне виховання, шкільна освіта, вища і професійна освіта, освіта дорослих [5].

Треба зазначити, що для молоді, як окремої соціальної спільноти, що існує в контексті даного суспільства, характерні власні політико-культурні особливості:

– неостаточна сформованість політичних поглядів, орієнтацій, настанов, цінностей та інших елементів політичної свідомості та, відповідно, політичної культури. Це, з одного боку, стає причиною мінливості та непередбачуваності політичної поведінки молодих людей, невисокої політичної заангажованості представників даної соціальної групи. Водночас неостаточна сформованість поглядів молоді робить її відкритою для зовнішніх впливів, зокрема їх глобалізації;

– схильність до радикальної або девіантної політичної поведінки, причина-ми чого переважно є заперечення молодим поколінням устоїв попередніх поколінь. Так, Т. Хірші зазначав, що проблема полягає у тому, чи вірять молоді люди у цінності, прийняті суспільством (наприклад, у правильність законів), чи прагнуть вони до успішного навчання, участі у громадському житті, чи прихильні вони до батьків, школи та однолітків. На його думку, чим сильніші ці фактори, тим менша імовірність, що молоді люди робитимуть девіантні вчинки. Іншої точки зору з цього приводу дотримувався Д. Мід, який вважав: конфлікт полягає в тому, що індустріальне суспільство зникає, отже досвід старшого покоління виявляється непотрібним ;

– прагнення до змін та активне реагування на нові «вісі» або організуючі чинники суспільства: інформацію та знання, комп'ютеризацію або засоби масової комунікації. Цю особливість визначали теоретики постмодерного та постіндустріального суспільства Д. Белл, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Бодріяр. Молодь відмежовується від архаїчних, неприйнятних за цих умов форм і створює «локальний світ майбутнього», який цілком відповідає реаліям, але вже завтрашнього дня;

– схильність до максималізму, емоційності та ірраціональності у поглядах і поведінці, що також є причиною непередбачуваності політичної поведінки молодих людей у більшості випадків. Це, з одного боку, дає переваги молоді в опануванні найновіших науково-технічних досягнень (чимало молодих людей проводять час «сидячи в Інтернеті» цілими днями). Проте такі особливості, окрема схильність до ірраціональності та максималізму, можуть слугувати й на користь маніпулятивним впливам певних політичних сил (націоналістичних, антиглобалістських рухів, релігійних сект тощо) радикального спрямування. У такому разі конструктивні потенції молоді можуть перетворитися на деструктивні й зрештою призвести до шкідливих наслідків [3, с. 463–470].

Г. Гайс зазначає, що існує три засади, на які необхідно спиратися в політичній освіті молоді.

По-перше, це заборона вимог у політичній освіті. Тобто заборона нав'язувати свою думку, оскільки в політичній освіті йдеться про формування думки, про формування волі. І ця думка не може нав'язуватися тими, хто навчає. Отже, заборона нав'язування власної думки – це важлива перша засада.

Друга засада – це принцип плюралізму. Він означає, що ті обставини, які для суспільства в політиці мають суперечливий характер, також представлялися в такому суперечливому характері і відповідно до цього обговорювалися, при-наймні, в головних аспектах, адже політична освіта – це створення думки, а не індокриніяція.

Третій принцип – самовизначена активізація. Політична освіта має лише те призначення, щоб передавати знання, прищеплюючи водночас орієнтацію на дії. Таким чином, кожна людина повинна аналізувати свої власні інтереси і шукати засоби щодо вчинення впливу у душі власних інтересів на наявну політичну ситуацію [4, с. 30].

Сучасна політична освіта має здійснюватися як органічне поєднання індивідуальної та групової роботи, лекційного монологу та інтерактивних методів, залучення юнацтва до участі в дослідницьких проектах, конференціях, публічному обговоренні актуальних проблем, у тому числі в пресі. Для студентської молоді потужним засобом тут може слугувати молодіжне самоврядування. Головним у ньому має бути не лише набуття навичок обирати своїх представників, а й прищеплення потреби бути представленим, культивування демократичної вартості представництва.

Це важливо, оскільки демократичне суспільство перебуває у невпинному пошуку ефективного утримування рівноваги між дотриманням імперативів, генерованих інституціями політичної системи, та їх конструктивною критикою

й оновленням. Політична освіта, виходячи з цих принципів, має прищеплювати навички поведінки в умовах сучасної держави, дотримання її законів. Зміст занять з політичної освіти має бути побудований з урахуванням необхідності підвищення рівня відповідальності молодих громадян та їх вимогливості, очікування відповідальності від політиків. Політична активність і участь молоді у розв'язанні суспільних рішень та їх реалізації є, зрештою, очікуваним результатом політичної освіти [2, с. 22].

Підбиваючи підсумки, необхідно зробити загальний висновок: політична освіта є одним з найважливіших ендогенних чинників політичного процесу, який впливає на стабільність, ефективність і перспективи подальшого розвитку системи. Цей висновок ґрунтується на тому, що політичний світ в його просторово-динамічних характеристиках і "людина політична" становлять єдиний комплекс, і саме політична освіта покликана удосконалювати і гармонізувати їх взаємодію.

Крім цього, слід відзначити, що проблеми політичної освіти в Україні вимагають подальшого ґрунтовного вивчення. Зокрема особливої уваги потребує питання включення політичних знань в освітні програми, розробки дидактики політосвіти, яка б відповідала перехідному періоду суспільства, сприяла формуванню знань і громадянських навичок, які відповідають змістові сучасних процесів в Україні і світі.

Список використаної літератури:

1. Бебик В. Політологія: теорія, методологія, практика: Підручник / В. Бебик. – К.: МАУП, 2002. – 349 с.

2. Жадан І. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні / І. Жадан, С. Кисельов, О. Кисельова, С. Рябов. – К., 2004. – 321 с.

3. Морозова О. Особливості політичної культури молоді / О.Морозова // Вісник ДНУ. Сер. «Філософія. Соціологія. Політологія». – 2007. – Вип. 17. – С. 463-470.

4. Політична освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку // Парламент. – 2005. – № 6. – С. 27–33.

5. Рябов С. Політична освіта в Україні. Проблеми та перспективи. До обґрунтування концепції політичної освіти в Україні. Лабораторія законодавчих ініціатив // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.org.ua/index.php?action=publication&id=8&arid=1079&iarid=651&as=2>

Lemnytska A.

THE PROBLEM OF POLITICAL EDUCATION OF YOUTH IN UKRAINE

The article analyzes the problem of political education of Ukrainian youth, since a person who will contribute to the formation of a new type of citizen should be not only harmoniously developed, but also a person who is able to determine his or her own destiny consciously and independently. To do this, the citizen must have the appropriate knowledge, skills, be active and informed, make decisions that are self-sufficient.

Key words: political education, socialization of the person, education of youth, youth self-government.

Ушакова І.

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

У даній статті аналізується сутність поняття «політичні технології», висвітлюється історія розвитку поняття політичних технологій, виокремлюються основні причини виникнення явища політичних технологій, розглядаються їх основні класифікації.

Ключові слова: політичні технології, політичний менеджмент, політичний маркетинг.

Актуальність теми дослідження обумовлена недостатнім рівнем дослідження теоретико-методологічних основ поняття «політичні технології» дослідниками політичної думки. Складність аналізу цієї проблематики визначається відсутністю у вітчизняній політичній науці ґрунтовних політичних досліджень, що присвячуються даному питанню.

Аналіз попередніх доробок. Дослідження проблеми соціальних і політичних технологій у сучасній українській та російській політології здійснили: Д.І. Видрін, В.М. Бебик, В.Г. Воронкова, В.С. Дудченко, К.С. Гаджиєв, Л.Я. Дятченко.

Мета статті полягає в тому, щоб охарактеризувати основні наукові підходи до розуміння поняття «політичні технології» й висвітлити основні види політичних технологій.

Завданням статті є виявлення сутності поняття «політичні технології» і специфіки їх застосування в науковому дискурсі та політичній практиці.

В наш час політичні технології набувають все більш масштабного характеру. Це пов'язано з деякими важливими процесами, що отримали бурхливий розвиток у ХІХ-ХХ століттях.

Хоча поняття політичних технологій досить активно розглядається у сучасній соціально-філософській та політологічній літературі, публіцистиці, але на сьогодні ще не має загальноприйнятого визначення. Але в загальному розумінні оптимальним можна вважати трактування, згідно якого політичні технології — це інтелектуально спроектовані комплексні алгоритми політичних дій (політичних заходів, акцій, кампаній), які спрямовані на системне підвищення ефективності функціонування політичних суб'єктів з приводу завоювання та утримання державної влади.

В українській політичній науці першим розробником концепції політичних технологій є Д.Видрін. Він уперше розробив і запропонував визначення поняття «політичні технології», визначивши їх як «систему способів і шляхів послідовного досягнення бажаного результату з урахуванням загальних і довгострокових наслідків прийнятих рішень» [1, 262].

В цілому політичні технології виступають в двох формах:

- 1) як структурний елемент будь-якої системи, технологічно оформлений програмний продукт;
- 2) як діяльність, пов'язана з реалізацією поставленої мети [4].

Найчастіше вони реалізуються як в легальних прийомах, так в нелегальних або «сірих» прийомах і процедурах, які передбачають застосування способів впливу на об'єкт заборонених законом або суперечать нормам моралі, політичним традиціям.

Загальна структура політичних технологій має такий вигляд: мета політичного управління — знання — технологічні операції, методики дії, прийоми, процедури — ресурси. Засадами ефективного управління є раціональна дія і цілепокладання. Кінцева мета, для досягнення якої застосовується технологія, обумовлює тип конструювання, процедури, характерні ознаки суб'єкта і об'єкта впливу, підбір необхідних ресурсів [2, 188].

Прихід індустріальної епохи, стрімкий розвиток промисловості і капіталістичних відносин потребували нових умов організації праці, іншого підходу до організації виробництва. Поява нових соціальних відносин після

буржуазних революцій у Західній Європі вимагала переосмислення управління політичними процесами і сприяла розвитку нових суспільних підходів. Засади старого феодального суспільства були зруйновані. Поява поняття політичних технологій пов'язана з появою теорії позитивного мислення О. Конта. Згодом Герберт Спенсер (1820–1903) розвинув теорію позитивізму О.Конта [2, 187].

Макс Вебер (1864–1920) висунув положення про особливості практик реалізації влади (фактично політичних технологій) у харизматичному та раціональному режимах. У подальшому на еволюцію поглядів стосовно соціальних технологій великий вплив здійснили: Еміль Дюркгейм, Карл Маркс, Фрідріх Енгельс,

Карл Поппер. Свій внесок у розвиток поняття «політичні технології» здійснили також дослідники Т. Парсонс і К. Мангейм [2, 188].

Основними причинами виникнення політичних технологій є:

- обов'язковість впливу суб'єктом на об'єкт (суспільство на державу, держава на суспільство) для досягнення політичних цілей;
- необхідність наявності активних прихильників політичних дій у суб'єктів політики;
- необхідність досягнення позитивного результату дій у суб'єктів політики;
- необхідність протидії опозиційним політичним силам;
- потреба в тривалій підтримці політичної стабільності в державі [5, 77].

В свою чергу, види політичних технологій різноманітні. Їх вибір і застосування визначаються характером цілей і специфікою умов їх досягнення, а також ресурсами зацікавленої сторони. Але всю сукупність політичних технологій можна згрупувати в певні типи за різними підставами класифікації. У даній статті ми розглянемо деякі з них.

Так, в залежності від типу політичної кампанії можна виділити наступні види політичних технологій:

- технології формування іміджу політичного діяча;
- електоральні технології;
- технології політичних угод і союзів;
- технології регулювання політичних конфліктів;
- технології партійного будівництва;
- технології лобізму;
- технології формування впізнаваного позитивного образу політичної організації;
- технології забезпечення підтримки політичних рішень.

Кожен вид перерахованих політичних технологій являє собою самостійний алгоритм вирішення поставленого завдання. Так, електоральні технології підпорядковані завданню, поставленої кандидатом на виборну державну посаду (перемогти на виборах, використати вибори для подальшого розкручування тощо), і включають в себе сукупність послідовно вживаних суб'єктом управління кроків, що забезпечують просування до наміченої мети.

Технології регулювання політичного конфлікту - це сукупність певних прийомів, використання яких повинно забезпечувати такий вихід із конфліктної ситуації, який влаштував би сторону, робляться зусилля в даному напрямку.

Технології лобізму являють собою взаємопов'язаний комплекс способів впливу на осіб, які приймають державні рішення.

Принципово відрізняються політичні технології за ступенем їх відкритості: від публічних, орієнтованих на широку громадськість, до латентних, прихованих від сторонніх очей механізмів «кабінетної» технології [3, 329].

За критерієм ступеня і характеру регламентації діяльності розрізняють нормативні та девіантні технології. Нормативні технології – це засоби діяльності, жорстко обумовлені існуючими у суспільстві законами, нормами, традиціями, звичаями.

Девіантні технології – це засоби діяльності, що відхиляються від такого роду вимог. Саме девіантні технології в практичній діяльності називають чорними, тіншовими технологіями або антитехнологіям [4, 265].

Наведений перелік технологій є неповним, оскільки в політичній практиці постійно виникають нові види діяльності, орієнтовані на підвищення ефективності політичного впливу.

З другої половини ХХ в. в сфері політичних технологій активно привносяться методи і підходи, запозичені з області економіки. Це перш за все політичний менеджмент, або політичне управління, в сфері державного управління протиставлений політичному адмініструванню, примусу. У більш широкому сенсі під політичним менеджментом розуміють сукупність прийомів і способів управління в державі і в політичних організаціях в умовах демократії [5].

Структурно політичне управління складається з суб'єкта політичного управління, об'єкта політичного управління, каналів управління, тобто, політичних комунікацій, й засобів управління.

Найбільшого розвитку механізми політичного управління досягають там, де сформоване сильне громадянське суспільство, яке за допомогою своїх інститутів може постійно і ефективно впливати на державу, на вироблення і реалізацію політичних рішень в країні.

При відсутності сильного громадянського суспільства не може бути ніякого іншого управління крім державного, ніякого іншого суб'єкта політичної влади крім пануючої політичної еліти [5].

Теорія і практика політики в термінах ринку утвердилися як політичний маркетинг - сукупність прийомів і способів виробництва і реалізації політичних послуг, задоволення попиту на них. Нерідко поняття політичного маркетингу використовується більш вузько, стосовно організації виборчих кампаній в умовах конкурентної боротьби.

Потрібно відзначити, що маркетинг у політиці в чистому вигляді навряд чи можливо, тому що політики не опитують виборців щодо їх бажань, потреб, а прагнуть виявити їх реакцію на те, що вже вирішено зробити. Тим не менш, на практиці з політичним маркетингом стали зв'язувати діяльність з регулювання політичних процесів, досягнення консенсусу різнорідних інтересів через діалог їх суб'єктів.

У Західній Європі політичний маркетинг у виборчих кампаніях вперше використали у Франції в 1965 р, де передвиборчу кампанію одного з претендентів на пост президента здійснював професійний рекламист М. Бонгран.

Таким чином, політичні технології – спроектовані алгоритми політичних дій задля досягнення поставленої політичної мети. Розвиток у дослідження необхідності політичних технологій почався з теорії позитивного мислення О. Конта, основоположника соціології як науки, у новому індустріальному суспільстві. В українській політичній думці першим розробником концепції політичних технологій є Д.Видрін.

Одними з основних причин виникнення політичних технологій є обов'язковість впливу суб'єктом на об'єкт (суспільство на державу, держава на суспільство) для досягнення політичних цілей й необхідність наявності активних прихильників політичних дій у суб'єктів політики, боротьба з опозиційними силами держави.

Сьогодні існує велике різноманіття видів політичних технологій, що дають змогу досягти певних бажаних результатів у політиці, серед яких поділяють нормативні й девіантні політичні технології, а також публічні й латентні. Також доцільно класифікувати різновиди політичних технологій за кінцевою бажаною метою, серед яких виокремлюють електоральні технології, технології лобізму, технології формування іміджу політичного лідера тощо.

Велике значення у застосуванні сучасними державами політичних технологій мають політичний менеджмент, або політичне управління і політичний маркетинг. Політичний менеджмент являє собою сукупність методів й прийомів управління державою в умовах існування й функціонування демократії. В свою чергу політичний маркетинг уособлює теорію й практику політичної діяльності в рамках ринку, тобто методи й прийоми реалізації політичних послуг й задоволення попиту.

Список використаної літератури:

1. Видрін Д.І. Політика: історія, технологія, екзистенція / Д.І. Видрін. – К.: Либідь, 2001. – 432 с.
2. Поліщук О.О. Історія поняття «Політичні технології» / О.О. Поліщук // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2016. – №1. – С. 186-195.
3. Харичкин И.К. О понятии «политическое управление» / И.К. Харичкин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-ponyatii-politicheskoe-upravlenie>
4. Харичкин И.К. О понятии «политические технологии» / И.К. Харичкин // Вестник университета, 2013. – №8. – С. 75-77.
5. Шабров О.Ф. Политические технологии / О.Ф. Шабров // Знание. Понимание. Умение. – 2012. – №4. – С. 328-330.
6. Щедрова Г.П. Політологія: Навчальний посібник / Г.П. Щедрова, Ф. В. Барановський. – Луганськ: Вид-во СНУ Ім. В.Даля, 2011. – 304 с.

Ushakova I.

MODERN POLITICAL TECHNOLOGIES AND THEIR CLASSIFICATION

In the article the essence of the concept of "political technologies" is analyzed, the history of the development of the concept of political technologies is highlighted, the main reasons for the emergence of the phenomenon of political technologies are highlighted, and the main classifications of political technologies are considered.

Key words: political technologies, political management, political marketing.

Адамлюк Я.П., Малай О.П.

УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті автори аналізують початок встановлення відносин між Україною і Великобританією та характеризують стан сучасних політичних відносин між Україною і Великобританією.

Ключові слова: Україна, Великобританія, українсько-британська співпраця, ЄС, НАТО, двосторонні відносини, європейська інтеграція, євроатлантична інтеграція.

Проблематика українсько-британських відносин видається сьогодні до великої міри актуальною. В контексті євроатлантичних аспірацій нашої держави є доволі важливим вивчення діалогу України з ядерною державою, що є постійним членом Ради Безпеки ООН, має потужну економіку й досконалу дипломатичну службу.

Мета статті – охарактеризувати сучасний стан українсько-британських відносин.

Великобританія визнала Україну 31 грудня 1991 р., а дипломатичні відносини було встановлено 10 січня 1992 р. Для сучасної України Великобританія - важливий стратегічний партнер. Як член Ради Безпеки ООН, вона є авторитетною державою, що має великий досвід міжнародного спілкування, професійну армію, кваліфікований дипломатичний персонал.

З того часу розвиваються повноцінні відносини між Україною і СК на підставі цілої низки двосторонніх та інших договорів у різних сферах: політичній, оборонній, економічній, допомогівій, культурній тощо. Здійснюються візити членів британської королівської родини, уряду й парламенту до України, як рівно ж і президентів та інших високопосадових осіб з України до СК. Поширюється співпраця між державними, комерційними, освітніми, культурними та іншими установами обох країн.

З 1992 р. в Україні працює Британська рада – організація, яка представляє СК за кордоном у галузі освіти й культури – з представництвами у Києві, Донецьку, Львові, Одесі і Харкові. Того ж року почалися щоденні радіопередачі Всесвітньої служби Бі-Бі-Сі українською мовою для слухачів в Україні. У Парламенті СК створено офіційну Всепартійну парламентську групу для зв'язків з Україною. Інші організації, через які здійснюються українсько-британські зв'язки: Британсько-українська правнича асоціація (заснована 1993 р.), Британо-українська комерційна палата (1997 р.), Україно-Британський Сіті Клуб (2005 р.), Шотландська фундація «Друзі України» (2005 р.), Британсько-Українське Товариство (2007 р.).

У політичній сфері українсько-британські відносини традиційно ґрунтуються на активній і послідовній підтримці Великобританією курсу України на європейську і євроатлантичну інтеграцію. Українсько-британські відносини розвиваються переважно в площині двостороннього співробітництва. Відповідно, враховуючи орієнтири, позначені новим урядом Сполученого Королівства, слід очікувати незначного зміщення акцентів у сфері українсько-британських відносин. Основним інтересом для Великобританії в співпраці з Україною залишається нарощування британської

економічної присутності в країні і, відповідно, - створення сприятливих умов для діяльності британського бізнесу. Економічне співробітництво між Україною та Великобританією має величезний потенціал, який не використовується. Сполучене Королівство займає 6-те місце у світі за обсягами зовнішньої торгівлі та 2-ге місце (після США) за сумою закордонного інвестування [1].

Символічним є той факт, що під час візиту до Великої Британії А.Зеленко відвідав англійське містечко Бейзінсток, в якому знаходиться поліграфічна фірма „Томас Де Ла Ру”. Саме ця фірма, яка на середину 90-х друкувала 70 % світової продукції цінних паперів, стала виробником 100 та 50-гривневих купюр української національної валюти. В ході візиту керівника МЗС України 15 вересня підписано міжурядові Спільну декларацію та Меморандум про взаєморозуміння. Спільна декларація між Україною і Сполученим Королівством визначила принципи та напрями політичного співробітництва 62 двох країн як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. В документі сторони домовляються поважати суверенітет і територіальну цілісність одна одної. Україна визнається одним із правонаступників СРСР. У статті 2 зазначено: „Сторони підтверджують, що відносини між ними засновані на спільній відданості свободі, демократії, верховенстві закону і прав людини та непорушності кордонів” [2].

Статтею 7 документу передбачено комплекс перспективних заходів щодо українсько- британських політичних відносин:

- організація регулярного обміну візитами на рівні міністерств, які повинні заохочувати міжпарламентське співробітництво та контакти між законодавчими і виконавчими органами влади двох країн, сприяти обміну досвідом у підготовці та реалізації законодавства;

- надання належної допомоги для розвитку контактів між громадськими і приватними організаціями двох країн;

- проведення міністерствами закордонних справ постійних консультацій з актуальних двосторонніх і міжнародних питань;

- надання двосторонньої допомоги у заснуванні дипломатичних місій;

- вживання обопільних заходів щодо якнайшвидшого та ефективного оформлення віз;

- проведення офіційних консультацій для вивчення сучасних договірних відносин між Україною та Великою Британією;

- співробітництво сторін у подальшому розвитку ефективних зв'язків між Україною та ЄС;

- спільна робота з укладення Договору про співробітництво „з метою зміцнення на правовій базі фундаментальних принципів майбутніх відносин між Україною і Сполученим Королівством” [2].

На сьогодні інтереси України і Великої Британії доповнюють одне одного. У Великій Британії переконані, що від успіху змін в Україні значною мірою залежить майбутній вектор розвитку регіону загалом, тому офіційний Лондон активно підтримує

ці трансформації. Це відкриває можливості для офіційного Києва максимально задовольнити власні інтереси у процесі взаємодії із британськими партнерами. Таким є висновок аналітичної записки «Аудит зовнішньої політики: Україна – Велика Британія», презентованої в Українському кризовому медіа-центрі.

Важливим вектором двостороннього співробітництва є нафто- газова сфера. Завдяки вдалій політиці розвідування нових родовищ Сполучене Королівство у 80-х роках вийшло на рівень видобування 120 мільйонів тонн нафти та 40 мільярдів кубометрів газу, таким чином перетворившись у цьому відношенні з імпортера на експортера.

Політичні відносини між країнами відіграють також ключову роль у налагодженні комплексної системи міждержавних відносин. Вони забезпечують налагодження, стимулювання і підтримання постійного діалогу між країнами, комунікацію на різних рівнях (міждержавному, міжурядовому, міжпарламентському, неурядовому) і організацію системної конструктивної та взаємовигідної співпраці. Саме тому міждержавні відносини розпочинаються із налагодження політичних (дипломатичних) контактів, здійснюваних уповноваженими представниками обох країн від їх імені.

За оцінкою експертів, на даному етапі Лондон зацікавлений у вирішенні російсько-українського конфлікту відповідно до норм міжнародного права; забезпеченні ефективних реформ шляхом надання фінансової і технічної допомоги; перетворенні України на надійного партнера на міжнародному рівні та максимальному збільшенні двосторонньої торгівлі.

Україна, зі свого боку, зацікавлена у максимальному залученні Великої Британії до посилення обороноздатності та збільшення тиску на РФ для імплементації Мінських угод відповідно до українського бачення і деокупації Криму; отриманні різнопланової допомоги для проведення реформ; активній позиції Лондона на міжнародній арені, попри процес виходу із ЄС, та залученні британських інвестицій [5].

Серед потенційних ризиків – можлива неспроможність Великої Британії вести активну зовнішню політику на європейському континенті на фоні процесу виходу із ЄС. У цій ситуації Україна більшою мірою буде змушена рахуватися із ситуацією. Другий ризик – неспроможність офіційного Києва продемонструвати необхідний прогрес у реформах, що призведе до «втоми від України», зважаючи на значні масштаби прямого і опосередкованого залучення Великої Британії до цього процесу. Щоб уникнути такого розвитку подій, бажано сприймати цю допомогу як інвестиції в Україну і більше зосередитися на роботі над критичними сферами – антикорупційній та судовій.

Третя загроза – імовірність радикального перегляду політики США щодо України за нової президентської адміністрації, що поставить Лондон перед вибором продовжувати нинішній курс щодо України або змінювати його в угоду Вашингтону. На думку експертів, офіційному Києву варто апелювати до задекларованого бажання Великої Британії і далі відігравати активну роль у Європі, попри вихід із ЄС, а також використовувати відносити із Великою Британією як додатковий канал комунікації із Білим Домом [5].

Геополітичну взаємодію Великобританії з Україною слід обов'язково розглядати з урахуванням важливої ролі американського чинника. «Особливі відносини» Великобританії та США є фактично підґрунтям політики атлантизму. В основу цієї теорії, обґрунтованої у свій час американським геополітиком Н. Спідменом, покладено тезу про те, що військово-політична та економічна згуртованість провідних держав Америки та Західної Європи є основою їхнього існування та успішного розвитку. На думку українських дослідників, політичний потенціал атлантизму є привабливим для пострадянських країн з точки зору їхнього зближення з провідними державами євроатлантичної співдружності, у тому числі Великобританією [3].

Оцінки сучасного стану українсько-британської співпраці є на сьогодні доволі неоднозначними. Так, побутує думка, що з трьох європейських китів — Великобританії, Франції та Німеччини, Україна у своїх євроатлантичних прагненнях може спиратися тільки на першого. І, як зазначають дипломати й експерти, якби Париж і Берлін (чи принаймні хоча б один з них) наблизився у своїй позиції стосовно Києва до точки зору Лондона, а атмосфера і рівень відносин між нашими країнами стали б такими ж, як і в українсько-британських, то золотий ключик від європейських і натівських дверей був би у нас майже в кишені [4].

На думку народного депутата Світлани Заліщук, сьогодні Великобританія — найпотужніший союзник України у Європі; співпраця між парламентарями обох країн і підтримка України з боку парламенту Великої Британії — на дуже високому рівні. «Роль британських парламентарів у ПАРЕ була визначальною щодо санкцій по відношенню до російської делегації, починаючи із 2014 року. Фактично усі найжорсткіші резолюції щодо Росії були ініційовані і підтримані Великою Британією. [...] Також можна згадати парламентську асамблею НАТО, ОБСЄ і ООН», — нагадала вона.

На думку Джудіт Гоф, Надзвичайного і Повноважного Посла Великої Британії в Україні, «Брекзит» не погіршить відносин між країнами. «Я не вважаю, що «Брекзит» вплине на українсько-британські відносини. І, на мою думку, вже є достатньо доказів для цього: після референдуму відбулося більше міністерських візитів до України, ніж до нього. Британія виходить із ЄС, але не покидає європейський континент. Україна є європейською країною, і безпека України — це безпека Європи. Ви маєте справу із дуже складним агресором, і ми продовжимо підтримувати Україну [...] — і через наземні військові навчання, і технічну підтримку реформ, гуманітарну допомогу для територій, що постраждали внаслідок конфлікту, та підтримку на міжнародній арені», — заявила Джудіт Гоф [5].

Як видно, британський напрям зовнішньої політики України є вельми перспективним і спроможним принести нашій державі чималі вигоди за умов чіткого визначення пріоритетів та послідовної реалізації виробленої стратегії у визначеному фарватері. Повноцінна та плідна співпраця зі Сполученим Королівством буде неможливою без рішучих кроків з української сторони. На сьогодні Україна не використовує на сто відсотків увесь той потенціал, який є закладеним у двосторонніх відносинах з Великою Британією. Результативність українсько-британської співпраці

зростатиме такою мірою, якою Україна наблизатиметься до загально- прийнятих європейських норм та стандартів.

Список використаної літератури:

1. Грубіянко А. Українсько-британські відносини 1991-2004 / А.Грубіянко – Тернопіль, 2005. – 256 с.

2. Зеленко К. Великобританія і Україна / К.Зеленко // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 883-906.

3. Лапшин С. А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С.А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

4. Черінько І. Українсько-британські відносини: сучасний стан, проблеми, перспективи / І. Черінько // Студентська координата. – К.: Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2005. – С. 4-5.

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacrisis.org/ua/58188-audit-of-foreign-policy-uk-ukraine>

Антосина А.

РОЛЬ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ РАСОВО-ЕТНІЧНОЇ ГРУПИ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ США

У статті проаналізовано роль латиноамериканської расово-етнічної групи у виборчому процесі США.

Ключові слова: расово-етнічна група, виборчий процес.

Із кожним днем проблема національних меншин, зокрема громадян латиноамериканського походження, у США стає все гострішою. Поступово зі зростанням кількості латинос в США зростає і їх значення в політичних процесах, зокрема електоральних. І сьогодні, на відміну від ситуації, що панувала у минулому столітті, інтереси іспаномовного населення вже у жодному разі не можна ігнорувати. Відповідно до даних перепису населення США за останні 10 років кількість представників расово-етнічної групи латиноамериканців збільшилася від 35,3млн. у 2000 р. до 50,5 млн. осіб у 2010 р., у відсотковому відношенні зростання відбулося на 3,8 %, в той час як кількість білого населення зросла лише на 1,2 %. Сьогодні, за підрахунками експертів, 50 % дітей до 5 років є представниками національних меншин. Усе це свідчить про те, що представників расових меншин поступово стає все більше і більше, а білої більшості – все менше. Тож, не виключено, що одного дня настане той час, коли представники білої раси виявляться вже у меншості [1, С.5].

У контексті проблеми політичної активізації латиноамериканських мас варто, насамперед, розглянути мовне питання. Відомо, що іспанська стала найбільш поширеною після англійської мовою у більшості штатів. Статус англійської мови як державної не закріплений Конституцією США, однак визнаний основною мовою в

країні відповідно до традиції. Втім у таких штатах як Нью-Мехіко, Техас, Арізоні, Неваді, Каліфорнії, Флориді та Вірджинії іспанська мова вживається наряду з англійською як друга офіційна. Усе це сприяє тому, що тепер вихідці з Латинської Америки для досягнення успіху і кар'єрного зростання, для комфортного і повноцінного життя навіть не потребують вивчення основної мови США. Неабияким поштовхом до політичної активізації іспаномовного населення США було прийняття поправки до Закону Про виборчі права 1975 р., що передбачала усунення головної причини електоральної пасивності іспаномовних громадян, а саме сприяння етнічним меншинам у перекладі виборчих матеріалів [3 С.100].

Взаємодія представників латинос із політичною системою США пройшла ряд етапів: від участі в електоральному процесі через лобізм до представництва в суспільно-політичних організаціях та врешті-решт органах державної влади. На зростання політичної активності іспаномовних мас значний вплив справило прийняття Закону Про виборчі права 1965 р. та внесення поправок до нього 1975 р. Відповідно відразу спостерігалось значне збільшення кількості представників латиноамериканського походження на виборних посадах: у федеральних органах влади, законодавчих, судових та правоохоронних органах штатів, муніципалітетах та навіть відділах освіти. Розповсюдження закону сприяло зміні способу нарізки виборчих округів в бік більшої їх етнічної гомогенності, що у свою чергу також спричинило зростання політичної активності іспаномовних: "На початку 1990-х, 7 вихідців з Латинської Америки стали членами Палати Представників. У 2001 р. кількість зареєстрованих іспано-американських виборців в подібних округах було на 33 % більше, ніж в округах з білою більшістю [4, С.40]. Тож, сьогодні впевнено можна стверджувати, що іспаномовні американці здійснюють значний вплив на формування соціально-економічного та зовнішньополітичного курсів держави, і навіть безпосередньо впливають на трансформацію політичної бази Республіканської і Демократичної партій США, а також інших політичних інститутів американського суспільства. На підтвердження цього факту можна навести багато прикладів успішної діяльності політиків латиноамериканського походження [1, С.20]. Зокрема таким прикладом може бути успішна діяльність політика і державного діяча А. Вілларайгоси, який здобув перемогу на виборах мера міста Лос-Анджелес у 2005 р., і залишається на цій посаді і досі, завдяки вдалому застосуванню ним стратегії Д. Дінкінса – йому вдалося консолідувати "кольоровий" та білий електорат: "за Вілларайгосу віддали свої голоси 84% латиноамериканців, половина проживаючих в Лос-Анджелесі афроамериканців, а також половина білих". Кандидат на посаду 45-ого президента США М. Ромні також розуміючи необхідність об'єднання меншин, і, зокрема, залучення на свій бік латиноамериканського електорату, привселюдно визнав своє мексиканське походження і навіть створив спеціальний іспаномовний рекламний сюжет, що апелює виключно до латиноамериканської меншини.

Хоча й відзначають іноді, що у державних структурах латинос представлений недостатньо: як по відношенню до загальної кількості латиноамериканської діаспори, що проживає в США, так і по відношенню до кількості посад, зайнятих

представниками інших расово-етнічних меншин, справедливо буде визнати, що протягом останнього десятиліття відбулося значне зростання політичної активності вихідців із Латинської Америки повсюдно на території США. Тож, на початку ХХІ ст. кандидати на посаду 45-ого президента у своїх виборчих кампаніях вже не можуть ігнорувати інтереси "кольорових" меншин, натомість у значній мірі мають орієнтуватися саме на них, а особливо на вихідців із країн Латинської Америки, адже саме латиноамериканська діаспора зростає найбільш швидкими темпами [2, С.33]. А недооцінюючи важливості врахування інтересів найчисленнішої расово-етнічної групи, політик приречений на поразку. Однак варто і враховувати також те, що правозахисні організації, вправно працюючи, борються за все більше розширення прав національних меншин, і в кінці-кінців прагнуть домінування у сфері державного управління. Враховуючи видатні успіхи латиноамериканців у цій сфері за останнє десятиліття, схоже, що вони обрали рекламний слоган передвиборчої кампанії А. Вілларайгоси за девіз власного життя: "Оберемо свого для власного ж захисту! Об'єднуємо ком'юніті!" Врешті-решт білій людині є чому у них повчитися.

Список використаної літератури:

1. Лавут А.А. Основные этапы и модели латиноамериканской интеграции. Интеграционные процессы в Латинской Америке: состояние и перспективы / А.А. Лавут // Аналитические тетради ИЛА РАН. – 2012. – № 22. – С. 4–21.
2. Пигинешева А.П. Внесение поправок в Закон об избирательных правах 1965 года как фактор повышения политической активности латиноамериканских диаспор в США / А.П. Пигинешева // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 41 (179). – С. 151-157.
3. Тайар В.М. Евросоюз – Латинская Америка: новый виток взаимодействия / В.М. Тайар // Латинская Америка. – 2012. – № 3. – С. 96–101.
4. Сударев В.П. США после выборов: перспективы нового латиноамериканского курса / В.П. Сударев // Латинская Америка – 2009. – № 10. – С. 39–47.

Беспалько Н., Панова Ю.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США (АДМІНІСТРАЦІЯ Д.ТРАМПА) ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США

У даній статті розглядається зовнішня політика США за правління американського президента Д. Трампа та її вплив на зовнішньо-політичні відносини між Україною та США.

Ключові слова: зовнішня політика, політичні відносини.

США відіграє важливу роль на міжнародній арені, тому внутрішня та особливо зовнішня політика даної країни впливає на політику інших світових держав. Прихід Д. Трампа до президентського крісла в США ознаменував зміни як у внутрішній, так і в

зовнішній політиці країни. Відповідно, ця подія також вплинула на погляди Білого Дому щодо подальших політичних відносин між США та Україною. У цьому полягає актуальність даної розвідки.

Проблема зовнішньо-політичних взаємозв'язків між США та Україною вже розглядалася деякими дослідниками, зокрема Вонсович О. С., Власенко Р. В. зосереджували свою увагу на загальній характеристиці зовнішньої політики Д. Трампа. Росошевич М. розглянув політичні взаємозв'язки між США та Росією та їх можливий вплив на ситуацію в Україні. П'ятковська О. дослідила зміни в міграційній політиці за президентства Д. Трампа. Проте на нашу думку проблема впливу зовнішньої політики адміністрації Д. Трампа на стосунки між США та Україною не досліджена повністю. Тому метою нашої статті є розглянути політичні дії американського президента та його команди у напрямку зовнішньої політики, які мають або можуть мати безпосередній вплив на політичні відносини між США та Україною.

Перемога на президентських виборах у США Дональда Трампа багатьма політологами трактується як перегляд стратегій світового лідерства, яку реалізовували попередні адміністрації Білого Дому протягом усього періоду після розпаду СРСР. Нове позиціонування Америки передбачає більшу гнучкість у втручанні в проблеми і конфлікти, що виникають у різних точках світу. Міра й характер цього втручання диктуються виключно національними інтересами США і міжнародно-політичною кон'юнктурою.

Україна не входить до зовнішньополітичних пріоритетів нової адміністрації США. У 2015 році Д. Трамп, ще не будучи президентом США, заявив, що стурбований ситуацією в Україні, однак назвав її виключно європейською проблемою і саме Європа має її вирішувати. В даному розумінні Європа, однак, не виключає Росію. Відносно інтеграції України до НАТО він сказав: «Увійде (Україна) чи не увійде, мені все одно. Увійде – чудово. Не увійде – чудово. Мені не подобається те, що діється в Україні. Але це проблема, яка зачіпає Європу набагато більше, ніж нас. Отож вони повинні взяти на себе частину відповідальності» [8]. Такими словами він підтверджує, що Україна повинна сама розбиратися зі своїми проблемами, а не сподіватись на підтримку США. Більшою мірою вона повинна орієнтуватись на європейську допомогу, так як і географічно і політично знаходиться в європейському ареалі.

Новообраний президент США відомий також своїми одіозними заявами, які стосуються ефективності роботи НАТО. Зокрема, він говорив про те, що сьогодні НАТО не потрібна. Він заявляв, що США потрібно двічі подумати про те, чи приходити на допомогу країні-члену, яка зазнала нападу, якщо вона не сплачує відповідних внесків у бюджет організації [7]. Тому багато громадян США розділяють тезу про те, що НАТО є морально застарілою структурою та необхідно зосередитись на більш важливих питаннях. Мова йде про можливість значного зменшення підтримки Сполученими Штатами НАТО та європейських партнерів (сьогодні США фінансують близько 70 % витрат НАТО) [5]. Безперечно, такий стан справ негативно впливає на середовище безпеки в Європі, особливо в Східній Європі. Для України це означає

втрату підтримки з боку НАТО у протистоянні з Росією та збільшує шанси на посилення агресії з її боку.

У 2016 р. Д.Трампа залишається прибічником думки про те, що саме Європа, а не США повинна займатись європейськими питаннями, в тому числі і «українським питанням». 26 березня в інтерв'ю газеті «New York Times» він зауважив: «Одна з речей, які мене дратували, – це була Україна. Зараз я повністю за Україну. У мене є друзі, які живуть в Україні, однак, не так давно, коли українська проблема виникла, і Росія пішла на конфронтацію, у мене не було враження, що хтось переймається цим більше, ніж ми. Нас те, що відбувається в Україні, зачіпає найменше, бо ми розташовані від неї найдалі. Однак, схоже, їхні сусіди про це не говорять. Подивіться на Німеччину, на інші країни – не схоже, щоб вони дуже переймалися... Тож я здивувався, чому країни, які межують з Україною і розташовані з нею поряд, не переймаються цією проблемою більше?» [6].

Ці слова в черговий раз підтверджують неоднозначність поглядів Д. Трампа відносно України. Більше того, американський президент не проявляє великого бажання офіційно зустрітися українським президентом П. Порошенком. Наприклад, 15 листопада 2016 р. відбулася телефонна розмова між двома президентами, під час якої український президент привітав Д.Трампа із перемогою, а також запевнив у готовності до активного співробітництва із новою адміністрацією в інтересах укріплення стратегічного партнерства: важливим було продовження рішучої підтримки України з боку Вашингтона у протидії російській агресії та у здійсненні необхідних реформ [3].

Однак українські інтереси не збігаються із інтересами американськими. Достатньо різними є підходи щодо визначення самого формату відносин між США та Україною. Так, для США Україна важлива виключно в контексті складової європейської безпеки, а не як окрема країна. У Сполучених Штатів немає жодного життєво важливого інтересу, який би вони не могли забезпечити без України. Російська агресія проти України, в свою чергу, переважно не вважається прямою загрозою для США, окрім загрози європейській безпеці. На відміну від України, яка бачить себе в ролі ключового союзника США, самі Сполучені Штати кваліфікують Україну лише як партнера. Саме тому, Хартія Україна-США про стратегічне партнерство була підписана не на рівні голів держав, а лише на рівні керівників зовнішньополітичних відомств.

Тому, сьогодні США зацікавлені в Україні в двох аспектах: збереження цілісності Європи та європейської безпеки, невід'ємною складовою яких є Україна, а також як приклад успішного розвитку демократії за американською моделлю та реформування для інших країн регіону, включно з Росією. Тобто, йдеться теж не лише про Україну, а про регіональний вимір, у якому Україна є надзвичайно важливим елементом. [1]

Відоме й лояльне відношення Д. Трампа до РФ та В. Путіна, зокрема. Ще під час своєї передвиборчої кампанії новообраний президент заявляв, що Росія – велика держава, а президент Путін – великий лідер. У зв'язку з цим, він також висловив побажання «налагодити з Путіним дуже хороші відносини» [4].

За словами американського журналіста Т. Вуда, В. Путін хоче відновити колишню Російську імперію, від Польщі до Сан-Франциско, щоб оговтатися від принизливого

падіння, що почалося після програшу в «холодній війні»; Д. Трамп хоче повернути процвітання, гордість і вплив Америки, які серйозно постраждали за часів президентства Обами [1].

Окрім того, Трамп висловлював співчуття у зв'язку з відсутністю співпраці між Москвою і Вашингтоном щодо спільних загроз, що походять від «Ісламської держави і тероризму». Радник з питань національної безпеки Майкл Флінн регулярно з'являвся на російському державному каналі «Russia Today» та зустрічався з Путіним, при цьому роблячи хвалебні заяви в бік Росії та пропонував Москві партнерські відносини у боротьбі з «Ісламською державою».

Кандидат на посаду Держсекретаря США Рекс Тіллерсон також має проросійські погляди. Він сам підтвердив, що має тісні зв'язки із Путіним, а його компанія зробила значні інвестиції в російську економіку. Логічно, що Тіллерсон виступає за скасування санкцій США проти Росії та має інтерес у розвитку відносин з РФ.

Це означає, що Сполучені Штати підуть на значні поступки у геополітичній грі, віддавши лідерство у вирішенні української та сирійської проблем Росії. Ця політика передбачає також визнання Криму російським.

Ще під час передвиборчої кампанії Трамп заявив, що жителі анексованого Криму самі захотіли приєднатися до Росії. Окрім того, Росія може розмістити в Криму свій ядерний арсенал. В такому разі Вашингтону значно безпечніше визнати Крим російським, аніж підтримувати позицію «Крим – це Україна» і, таким чином, формально зробивши Україну знову ядерною державою. Тому, спроби залучити США до переговорного механізму з деокупації Криму не будуть вдалим.

За цих умов для України виникає небезпека стати розмінною монетою цього геополітичного торгу, результатом якого може стати або згода Вашингтона на повернення Москвою контролю над пострадянським простором, або ж регіону Східної Європи, включно з Україною, на сіру зону невизначеності, що відіграватиме роль буферу між НАТО і ОДКБ, а також між Євросоюзом та Євразійським економічним союзом.

Оскільки новообраний президент США схильний менше втручатись у справи ЄС та залишити проблеми Європи на самостійне вирішення, то варто очікувати, що Україна для США не становитиме взагалі значного інтересу.

Останнім часом, спостерігається все більше тенденцій розглядати Україну як міст, який на безпечній відстані розділятиме НАТО та Росію в американському політичному істеблїшменті, зокрема, серед представників американської школи реалізму. Таку ідею також давно пропагують представники ЄС.

Список використаної літератури:

1. Аудит зовнішньої політики: Україна-США // Інститут світової політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/331953-audit-zovnishnoji-politiki-ukrajina-ssha.html>.

2. Вонсович О.С. Перемога Дональда Трампа на президентських виборах у Сполучених Штатах Америки: перспективи для України / О.С. Вонсович // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». – 2017. – Випуск 115. – С. 442-446.
3. Президент України завірив вибраного президента США Дональда Трампа в готовності до активної співпраці в інтересах закріплення стратегічного партнерства // Офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/news/prezident-ukrayini-zapevniv-obranogo-prezidenta-ssha-donald-38760>.
4. Трамп: у мене будуть дуже-дуже хороші відносини з Путіним // ВВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/09/160908_prutin_trump_dk.
5. У НАТО назвали оборонні бюджети країн Альянсу // УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1956592-u-nato-nazvali-oboronni-budzeti-krain-alansu.html>.
6. Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views // The New York Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-transcript.html?_r=2.
7. Trump's Team of Rivals, Riven by Distrust // Foreign Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://foreignpolicy.com/2016/12/14/trumps-team-of-rivals-riven-by-distrust>
8. U.S. Presidential Hopeful Trump On Ukraine's Possible NATO Entry: 'I Wouldn't Care' // RadioFreeEurope [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rferl.org/a/trump-ukraine-russia-nato-germany-sanctions/27191920.html>.

Близнюк І.А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ США

У даній праці розглядаються особливості функціонування політичної системи США на сучасному етапі розвитку.

Ключові слова: політична система, державні інститути, демократична партія, республіканська партія, влада, конгрес, сенат.

Дослідження політичної системи США є важливою складовою науки політологія. Аналізуючи політичну систему розвиненої країни, ми з'ясуємо її найбільш позитивні аспекти і зможемо застосувати їх на практиці. Але насамперед, американська політична система справляє значний вплив на формування політичних систем значної кількості країн, зокрема тих, які знаходяться під її безпосереднім впливом.

Сьогодні США найрозвинутіша економічна держава, в якій повністю склалося постіндустріальне суспільство. США вважаються провідною країною світу, їм належить роль єдиної в наш час "наддержави". Система права в США часто розглядається як зразкова, їй приписується наявність основних рис правової держави.

Об'єктом дослідженням в статті виступає політична система Сполучених Штатів Америки.

Предметом дослідження є розвиток та особливості функціонування політичної системи США на сучасному етапі розвитку.

Метою статті є висвітлення особливості політичної системи США, її правові засади, та проаналізувати специфіку її сучасного функціонування.

Дослідженнями з даної теми займалися такі вчені, як Давид Кушман Койл, Іванян Е.А., Сігрин В.В., Джефрі Стонкеш, Джон Валдез, Майкл Нельсон та інші, які будуть розглянуті у роботі детальніше [1, 45]. Також класичні європейські праці М. Вебера, М. Дюверже, Дж. Сарторі та інші зосереджені в основному на структурних особливостях американської політичної системи та їх наслідках. Самі американські дослідники надають перевагу вивченню впливу партій на політичний процес всередині країни та значенню партії як інституту загалом. Дослідження охоплюють величезний обсяг матеріалу – від загального опису ролі партій та груп тиску В.О. Кі, до кількісних досліджень циклічних явищ впливу зміни партійної структури Конгресу на ступінь згуртованості партій А. Шлезінджера-мл., Е. Б'юела [1] та ін.

Організація механізму влади у Сполучених Штатах зазначала визначального впливу концепції Шарля-Луї Монтеск'є, що, зокрема, передбачало конституювання балансу, рівноваги влад. Іншою його особливістю є те, що державний механізм у Сполучених Штатах побудований на основі принципу жорсткого поділу влади. Загалом, згідно з доктриною жорсткого поділу влади законодавча гілка влади приймає закони, виконавча – впроваджує їх у життя, а судова – тлумачить, а так само вирішує суперечки між двома першими гілками влади. Тлумачення принципу жорсткого поділу влади в розумінні американських державознавців передбачає формальну ізоляваність кожної із влад, відсутність між ними тісних функціональних відносин: виконавча влада має порівняно невелику можливість для втручання у сферу компетенції законодавчої влади, а остання зберігає досить обмежені засоби контролю за діяльністю першої [1, 24]. При цьому обидві влади залишаються незалежними одна від одної. Жорсткий поділ влади передбачає також пряме віднесення виконавчої влади до Президента. В організації виконавчої влади у Сполучених Штатах була сприйнята ідея, відповідно до якої виконавча влада повинна бути централізованою, а тому зосереджуватися в руках однієї, а не декількох посадових осіб.

Конституція не встановлює поділу компетенції у сфері виконавчої влади між Главою держави, членами Кабінету, іншими посадовими особами. Ця влада повністю належить Президенту. Більше того, саме існування Кабінету (міністрів) Конституцією навіть не передбачене. Вважається, що він створений і діє за конституційним звичаєм [6; 20]. Президент ж формально не має права законодавчої ініціативи, хоча є причетним до законотворчого процесу через промульгацію законів або накладання на них вето. “Жорсткість” поділу підкреслюється і в розділі 6 ст. 1 Конституції: “жодна особа, що займає яку-небудь посаду на службі Сполучених Штатів, не може бути членом тієї чи іншої палати, доки перебуває на цій посаді” [2; 285]. Запроваджений Конституцією Сполучених Штатів жорсткий поділ влади передбачає насамперед жорстке розмежування компетенції між трьома вищими органами держави: Конгресом, Президентом і Верховним Судом.

Чітке розмежування компетенції вищих владних структур, будучи поєднаним із взаємними стримуваннями і противагами, покликане забезпечити демократичний характер функціонування владного механізму. Звернення до відповідних положень Конституції Сполучених Штатів дає змогу прокоментувати принцип поділу влади в контексті жорсткого розподілу функцій окремих державних органів. Так, проklamуючи у Преамбулі приналежність усієї влади народу, вона водночас встановлює і її фактичний поділ між різними гілками влади. Розділ 1 ст. 1 Конституції закріплює, наприклад, що всі встановлені в Конституції “повноваження законодавчої влади належать Конгресу Сполучених Штатів” [2; 282]. Розділ 1 ст. 2 проголошує, що “виконавча влада здійснюється Президентом Сполучених Штатів Америки...” [2; 289]. Розділ 1 ст. 3 встановлює, що “судова влада Сполучених Штатів здійснюється Верховним Судом і тими нижчими судами, які будуть час від часу створюватися Конгресом” [2; 292, 293]. Сама ж система стримувань і противаг, покладена в основу організації й функціонування вищих органів держави, втілена в багатьох положеннях Конституції Сполучених Штатів Америки. Зокрема, остання визначає різні способи формування всіх трьох влад: Конгрес обирається виборчим корпусом (розділ 2, 3 ст. 1), Президент – через процедуру “праймеріз” (розділ 1 ст. 2), Верховний Суд формується спільно Президентом і верхньою палатою Конгресу – Сенатом (розділ 2 ст. 2). Ідея стримувань і противаг у її конституційному оформленні пов’язується також із різними строками повноважень вищих органів. Усе це покликано забезпечити достатню самостійність головних ланок державного механізму.

Найголовнішим є те, що в межах системи стримувань і противаг, відповідно до змісту конституційних норм, створено структуру взаємодій і взаємообмежень вищих органів держави, а звідси – трьох поділених влад. Це означає, що всі гілки влади в рамках системи стримувань і противаг є взаємозбалансованими і взаємозалежними. Узагальнено ця взаємозалежність простежується в тому, що діяльність Президента і Верховного Суду здійснюється на основі актів Конгресу. Також у Сполучених Штатах Конгрес може притягати Президента до відповідальності, використовуючи процедуру імпичменту, а Сенат – відхиляти кандидатури на зайняття урядових або інших федеральних посад, 6 запропонованих Президентом. У свою чергу, Президент може перешкодити введенню в дію прийнятого Конгресом закону, застосувавши вето. Члени Верховного Суду призначаються Президентом “за порадою і згодою” Сенату (2/3 голосів присутніх сенаторів), Верховний Суд здійснює функцію конституційного контролю законодавчої діяльності Конгресу і правотворчості Президента. Визнаючи акти представницького органу і Глави держави неконституційними, Суд тим самим припиняє їх дію. Конституційна модель організації виконавчої влади в умовах жорсткого поділу влади характеризується насамперед тією особливістю, що головою виконавчої влади є президент, який обирається безпосередньо чи опосередковано виборчим корпусом.

Уряд формується в позапарламентський спосіб чи за суттєво обмеженої участі парламенту. Конституція Сполучених Штатів із цього приводу говорить: “Президент ...має право за порадою і згодою Сенату призначати послів, інших повноважних

представників і консулів, суддів Верховного Суду, а також інших урядовців Сполучених Штатів” [2; 292]. Позапарламентський спосіб формування уряду у Сполучених Штатах зумовлює відсутність такого важливого елементу системи стримувань і противаг, який має місце у всіх парламентарних та наближених до них змішаних республіках як інститут парламентської відповідальності уряду. У відповідності з американським підходом до проблематики поділу влади Конгрес позбавлений права здійснювати контроль за виконавчою владою, давати їй імперативні вказівки, а так само відправляти керівний орган виконавчої влади у відставку.

Отже, Конгрес позбавлений ефективних важелів безпосереднього впливу на зміст поточної політики, яку здійснює Адміністрація Президента. Це, своєю чергою, частково пояснює, чому відповідальність виконавчої гілки влади перед законодавчою за урядову політику у Сполучених Штатах персоналізована й можлива лише у формі імпичменту щодо Глави держави. Фактично інститут парламентської відповідальності уряду унеможливив би жорсткий поділ влади.

Водночас, виходячи з реалій двопартійної системи, представницький орган на політичному рівні справляє суттєвий вплив на діяльність Адміністрації Президента. Конгрес також міцно утримує в руках самий ефективний засіб контролю за виконавчою гілкою влади – бюджет і його виконання. І хоча Президент готує проект бюджету, він позбавлений можливості вплинути на бюджетні витрати законодавчої та судової гілок влади, які встановлюються без його оцінок і пропозицій. Конгрес же має право доповнювати чи переглядати бюджетні статті. Також Конгрес володіє конституційно передбаченими особливими контрольними повноваженнями в галузі зовнішньополітичної діяльності виконавчої влади. Серед них особливе значення мають: право схвалення міжнародних договорів, затвердження призначуваних Президентом посадових осіб на дипломатичні та інші посади, право оголошення війни тощо. Конституція дає Конгресу можливість сказати останнє слово у справах внутрішньої та зовнішньої політики, у той час як Президент має здійснювати поточне керівництво у відповідних галузях, керувати дипломатичними відносинами і переговорами, а також здійснювати всі санкціоновані Конгресом військові акції. Справляючи стримуючий вплив на Президента, Конгрес попереджує переростання влади Глави держави в абсолютну. Тісне співробітництво в умовах двопартійної системи законодавчої, виконавчої й судової гілок влади забезпечує такий рівень єдності державної влади, який є неможливим в умовах багатопартійної системи.

Взаємовідносини між урядом і главою держави в умовах жорсткого поділу влади характеризує те, що президент поєднує функції глави держави з функціями голови виконавчої влади. Лаконічне формулювання розділу 1 ст. 2 про те, що “виконавча влада здійснюється Президентом Сполучених Штатів Америки...” [2; 289], визначає роль Президента як голови всієї виконавчої гілки влади, тобто всього величезного федерального апарату управління країною. Виконавча влада надана Президенту в особистій формі. У Конституції нічого не говориться про який-небудь вищий колегіальний орган виконавчої влади чи хоча б про структуру органів виконавчої влади.

Реально урядові структури у Сполучених Штатах виконують при Президентові допоміжні функції: Уряд у Сполучених Штатах як самостійний і незалежний орган державної влади відсутній, а міністри, кожен зокрема, підпорядковані й підконтрольні Президенту і мають дорадчий голос. При прийнятті рішень й у здійсненні заходів у сфері виконавчої влади останнє слово завжди належить Президенту. Міністрів та інших посадовців виконавчої влади Президент зміщує цілком самостійно, для цього не вимагається чітких обґрунтувань: Президента не можна заставити працювати з тими, з ким він працювати не може і не бажає. Політику у виконавчій сфері формує також Президент, під керівництвом якого відбуваються офіційні засідання ради міністрів, де вирішуються найбільш важливі питання. В якості голови виконавчої влади Президент досить незалежний від партійного складу Конгресу, він невідповідний йому, невідповідний Парламенту і несе відповідальність лише перед народом, від якого й отримує свій мандат.

В умовах жорсткого поділу влади, таким чином, державні органи, які уособлюють різні гілки державної влади, володіють значною самостійністю один щодо одного та рівні між собою. І законодавча, і виконавча влада (глава держави) отримують свій мандат безпосередньо від народу. Сам уряд розглядається як виконавчий орган, позбавлений будь-яких засобів впливу на парламент, окрім права вето, яке належить фактично президенту, як главі держави.

Принцип жорсткого поділу, як було відмічено, знаходить відображення і в тому, що Президент, який уособлює виконавчу гілку влади й очолює уряд, не може розпускати Парламент, а останній, у свою чергу, не вправі зміщувати посадових осіб виконавчої влади, якщо вони тільки не порушили закон. Для своєї діяльності вони не потребують політичної довіри Парламенту. Головною ж ознакою тут є відсутність відповідальності виконавчої влади перед Парламентом за здійснювану урядом політику.

Як засвідчила більш ніж двохсотлітня практика, в умовах описаної системи стримувань і противаг державний механізм Сполучених Штатів Америки діє злагоджено й ефективно, йому невідомі кризи, порушення балансу влад тощо. Розбіжності між окремими гілками влади, що зовні можуть здаватися непримиренними, особливо в періоди так званого “розділеного правління”, не посягають на взаємодію всіх ланок механізму держави у вирішенні найважливіших політичних, економічних, соціальних задач, що постають перед країною [4; 367].

Пройшовши довгий шлях із моменту прийняття Конституції в 1787 р., державні інститути Сполучених Штатів Америки зуміли без революційних потрясінь, поступальним шляхом пристосуватися до змінних політичних обставин. Відтак, конституційний принцип поділу влади в умовах політичної системи Сполучених Штатів Америки слід тлумачити не стільки у світлі протиставлення повноважень гілок влади, скільки у світлі посилення їх взаємозалежності і взаємодії.

Сучасні дослідники державно-правової системи Сполучених Штатів Америки одностайно відмічають провідну роль Президента серед вищих “політичних” органів державної влади, що поряд із Конгресом і Верховним Судом Сполучених Штатів

справляє більш відчутний вплив на хід державних справ. Внутрішня й зовнішня політика Сполучених Штатів здебільшого формується і здійснюється владою Президента. Реальне положення Президента Сполучених Штатів Америки деякою мірою залежить від розстановки партійних сил у Конгресі. У тих випадках, коли партійна приналежність Президента й більшості в Конгресі співпадає, Глава держави порівняно легко досягає 10 необхідної йому поведінки Конгресу (Президент є неформальним лідером своєї партії до наступних виборів). Коли ж Президент і парламентська більшість належать до різних партійних сил, виникає ймовірність гострих суперечностей між Главою держави і представницьким органом, що можуть доходити аж до загрози імпичменту. Також за такої розстановки політичних сил у Конгресі Президентові важче сформувати Верховний Суд із числа своїх прибічників, що теж неминуче позначається на взаємовідносинах Глави держави та вищого судового органу.

Стабільність політичної системи, конституційного балансу влад, дії системи стримувань і противаг у Сполучених Штатах Америки певною мірою залежить від конфігурації партійних сил, що представлені в системі вищих органів влади держави. Усе ж, за будь-якої розстановки партійно-політичних сил у Палатах Конгресу відсутність строгої партійної дисципліни в партійних фракціях Парламенту є фактором, що посилює положення Глави держави в системі стримувань і противаг. Тому згадана залежність Президента від партійної підтримки з боку Парламенту у Сполучених Штатах не є настільки значимою, як у європейських республіках.

На початку ХХІ ст. політичні партії США зіштовхнулися з новими викликами та перспективами. Масова підтримка та масове членство, ідеологічна визначеність та організаційна згуртованість – це лише частина тих проблем, які вони вирішуватимуть протягом наступних років. Проте, розглядаючи феномен партій США в комплексі генези політичної системи всієї країни, можна дійти висновку, що в своєму особному розвитку протягом трьох століть вони виконували не менш важливі функції агрегування та реалізації інтересів виборців, примирення та відновлення консенсусу у суспільстві, функції, які вони успішно продовжують виконувати і сьогодні. У цьому контексті Республіканська та Демократична партії продовжують залишатися важливими елементами політичної системи США.

Сполучені Штати Америки на сьогодні є єдиною цілком демократичною й економічно успішною країною із президентською формою правління. Хоча європейські країни, з огляду на власний досвід державотворення в повоєнний період відмовилися від президентської форми правління як небезпечної для демократії, у Сполучених Штатах владні повноваження Глави держави ніколи не набували загрозливого характеру завдяки унікальному поєднанню політичних традицій, історичних закономірностей розвитку відносин між центральними органами влади і штатами, виключній політичній вазі та суспільному авторитету судової гілки 11 влади, її значній ролі як судового арбітра у стосунках між гілками влади та ряду інших факторів, серед яких найважливіший – особливості партійної системи цієї країни.

Цілком можливо, що досвід організації президентської республіки у Сполучених Штатах Америки унікальний і намагатися його повторити безпосередньо не варто.

Список використаної літератури:

1. Бостан С. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник/ С. Бостан, С.М. Тимченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 503 с.
2. Боботов С. Конституция Соединенных Штатов (1787 г.). Ст. II. Раздел 1 / С. Боботов, И. Жигачев. – М.: НОРМА, 1997. – 332 с.
3. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С. А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.
4. Лоуренс Д. Конгрес, Президент и американський опыт: перспективы развития / Д. Лоуренс. – М.: Прогресс, 1994. – 416 с.
5. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Дж. Сарторі. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.
6. Шаповал В. Виконавча влада в розвинутих країнах(конституційно-правовий аспект) / В. Шаповал. – К.: УАДУ, 1996. – 60 с.

Богатко А., Кондратюк І.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ В УКРАЇНІ

У статті йдеться про загальний стан демократії в Україні, готовність до справжнього демократичного режиму та розуміння українським суспільством поняття «демократія».

Ключові слова: політичний режим, демократія.

Демократія відіграє важливу роль у стабілізації політичної системи; становлення дієвої громадянської самоорганізації спроможне забезпечити легітимність владних інститутів і представництво суспільних інтересів, що сприятиме подальшому демократичному розвитку держави.

Мета: вивчення демократизаційних процесів в Україні; характеристика основних особливостей сучасної української демократії та створення певних рекомендацій щодо подальшої демократизації в Україні.

Питання про демократію вже неодноразово піднімалося всередині країни. З цього приводу можна сказати лише одне: «Скільки людей – стільки думок». Багато хто вважає, що в Україні вкорінився диктаторський режим, інші ж, одягнувши рожеві окуляри, «сміливо крокують в Європу». Протягом усієї своєї історії українці прагнули створити ідеальне суспільство, вільне та рівноправне. Основним важелем був і, на жаль, залишається пошук соціального механізму. Та чи властиво нам, тим хто з покоління в покоління звик нести на собі хрест «раба» та підкорятися комусь, усвідомити що таке демократичне суспільство?

Характеризуючи український соціум, до «безвідповідального» і «патерналістського суспільства» маємо також додати «суспільство недовіри» і «пасивне суспільство». Річ у тому, що українські громадяни схильні довіряти лише найближчим родичам та знайомим і майже не довіряти більш-менш формалізованим структурам, не кажучи вже про державні інституції. Ця зосередженість на власному повсякденному світі, оточенні своєї сім'ї та близьких, зневіра в оточуючих, які можуть ошукати, збрехати, є ще однією фундаментальною перепорою до активної участі громадянина в суспільному житті і породжує загальну пасивність. Сюди ж відносяться багаторічна необхідність виживати та перевага матеріальних потреб над нематеріальними.

Українські громадяни радше глядачі, а не ті, хто звик брати безпосередню участь у суспільно-політичних процесах. Навіть на рівні їхнього повсякденного життя, що й становить основу життєздатного громадянського суспільства. Українці, отримавши незалежність, насправді не були на відповідному рівні розвитку громадянської свідомості, що передувало і зумовлює усталення демократичної моделі суспільства.

При цьому важливо особливо наголосити на відсутності помітної різниці між готовністю молоді, яка народилася і соціалізувалася в незалежній Україні, і старшого покоління, яке прожило більшість свого життя в інших суспільних умовах, до демократичних правил та обов'язків суспільного життя. Відтак можна говорити про те, що склався механізм відтворення нинішньої псевдодемократичної системи, і про відсутність помітних соціальних змін на шляху до демократизації навіть після кількох десятиліть життя під цим гаслом.

Після проголошення незалежності України 1991 року та прийняття курсу на зміну авторитарного режиму демократією, в основі політики країни і досі закладено радянську тоталітарну систему: народ продовжує шукати лідера, якому потрібно підкорятися, а влада і не збирається брати до уваги інтереси суспільства. Виокремлення когось «старшого» серед гілок влади, формування державної влади партійними лідерами – усе це говорить про неготовність українського народу до демократії. Ми постійно шукаємо ким «прикритися», а влада ефективно цьому сприяє, проводячи чергові вибори, за так званою, демократичною процедурою. Та чи нікому не здається, що схема, за якою працюють усі виборчі кампанії, фінансово доступна лише вищому класові суспільства (наприклад, зомбування за допомогою ЗМІ)? Як результат, владу з року в рік в Україні продовжує формувати сама влада.

Насправді, змін можна досягти лише з урахуванням інтересів усіх класів суспільства, а це вимагає повної соціальної рівності. Ідею соціальної справедливості неможливо буде втілити у життя, допоки існуватиме поляризація суспільства на багатих та бідних, що призводить до гострих конфліктів у різних сферах. Суспільство з яскраво вираженою соціальною нерівністю насправді є серйозною перешкодою для демократії. Всім відомо, що люди з високим рівнем прибутку мають неопосередкований вплив як на політичні сили, так і на інші галузі. Важливим є також те, що демократія не існує, коли немає критичних мас середнього класу. Хоча, за всі роки незалежності ми так і не досягли повноцінного сформування середнього

прошарку суспільства. В той час, коли посткомуністичні країни починали свою політику з того, що максимально враховували інтерес цього суспільного класу, тому що він творить найбільшу кількість робочих місць, соціальні стандарти, які принципово відрізняються від соціальних стандартів тоталітарних систем. За розвитком цих країн видно, що в число основних ознак демократичного устрою держави входять: конституціоналізм, демократичні вибори, участь суспільства у створенні законів, поділ влади, свобода слова і ЗМІ, незалежність судових органів, цивільний контроль над армією та силовими структурами.

Уся проблема в тому, що по формі у нас демократія, а на справді – феодално-авторитарна система, де виконавча гілка влади отримала абсолютно все. Вони розставляють своїх аморальних прихильників на високі посади, руйнуючи професіоналізм у всіх міністерствах та відомствах. Про це потрібно говорити. Та ми все ж сподіваємося, що два майдани дали народові можливість принаймні зрозуміти, чого він не хоче.

Список використаної літератури:

1. Коровіна Л. Основи правознавства / Л. Коровіна. – Кременчук, 2008. – 140 с.
2. Скакун О. Теорія держави і права / О.Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
3. Тацій В. Історія держави і права України / В.Тацій. – К., 2003. – 580 с.
4. Теремцова Н. Актуальні проблеми Європейського Союзу. Розширення Європейського Союзу / Н.Теремцова // Наукові праці Національного авіаційного університету. – К.: Вид-во Нац. Авіац., 2010. – № 3. – С. 96-98.
5. Теремцова Н. Проблема розбудови соціальної держави в умовах конституційної реформи: теоретичний аспект. / Н.Теремцова // Соціологія права. Науково-практичний журнал. – К., 2015. – №3. – С. 200-207.
6. Цвік М. Загальна теорія держави і права / М. Цвік. – Харків: Право, 2002. – 432 с.

Бойко Н.

РОЛЬ НСОУ «ПЛАСТ» У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

У статті розглядається зміст і завдання патріотичного виховання за пластовою методою, розглядаються особливості патріотичного виховання в Україні крізь призму організації «Пласт».

Ключові слова: патріотизм, виховні цілі, ідейні засади, пластова метода.

Сьогодні особливо гостро постає питання про патріотичне виховання молоді. Патріотизм, як і моральність не формується простими шаблонними методами. Практика показала, що із завданням патріотичного виховання громадянські організації справляються краще. Метою даної статті є визначити зміст і завдання патріотичного виховання на прикладі організації «Пласт». Але що взагалі розуміється під терміном «патріотизм» і як досягти його піку в сучасному суспільстві?

Патріотизм — громадянське почуття, що передбачає любов до Батьківщини та народу, відповідальність за долю Вітчизни та готовність відстоювати її інтереси за

будь-яких обставин; це бажання змінити країну на краще і почати ці зміни із самого себе.

«Пласт» - добровільна, неполітична, позаконфесійна, неприбуткова і незалежна всеукраїнська молодіжна громадська організація, яка об'єднує людей різного віку і статусу, роблячи всіх рівними. Основна її місія - сприяння духовному, моральному, фізичному та патріотичному самовихованню молоді, яка в майбутньому зможе стати сильним стержнем формування нового, вірного Батьківщині покоління. Для досягнення виховних цілей «Пласту» діє унікальна власна пластова метода виховання, основні принципи якої полягають у добровільності членства в організації, вихованні і навчанні через гру та працю, поступовій програмі занять і випробувань, гуртковій системі самоорганізації, пізнанні природи і житті серед природи, підтримці спеціальних зацікавлень і здібностей дітей та молоді. Тому повна реалізація мети може бути досягнутою лише тоді, коли людина усвідомлює її сама. «Пласт» має високий рівень ефективності, так як є добровільною організацією, адже крізь примус не посадиш зерно справжнього почуття вірності Батьківщині.

Вступаючи в «Пласт», людина має дотримуватись ідейних засад організації, які з'ясовуються у Трьох головних обов'язках, Пластовій присязі та Пластовому законі. Завдяки їм член «Пласту» стає гідним громадянином своєї держави. І лише через довгий шлях праці над собою та, усвідомивши свою мету для країни, він привселюдно складає присягу перед національним прапором України, говорячи наступні слова: «Присягаюсь своєю честю, що робитиму все, що в моїй силі, щоб бути вірним Богові й Україні, помагати іншим, жити за Пластовим законом і слухатись пластового проводу».

Видатний пластун Богдан Гаврилишин назвав «Пласт» одним із важливих джерел справжньої еліти. А й справді «Пласт» виховує почуття обов'язку перед іншими людьми, та й перед суспільством загалом. Адже еліта – це майбутнє нації; це високоморальні люди, які працюють на благо народу, не шукаючи для себе вигоди, слави, багатства, а радше готові нести відповідальність за майбутнє свого народу та своєї країни.

Погортавши сторінки підручників з історії України, Ви знайдете видатні постаті пластунів, які чимало вклали у розвиток нашої держави, а то й пожертвували своїм життям заради неї. Це і Петро Франко, й Іван Чмола, і Роман Шухевич, і Степан Бандера, і Дмитро Данилишин та багато інших.

Отже, національна скаутська організація України «Пласт» відіграє важливу роль у вихованні та становленні провідників суспільства - патріотів, які в свою чергу прикладають максимум зусиль для розбудови вільної, незалежної, демократичної держави, підносять дух нації, пробуджують єдність суспільства, сприяють злагоді в країні.

Список використаної літератури:

1. Струк Е. Как любить Родину. Можно ли научить патриотизму и нравственности? / Е. Струк // Фокус. – 2015. – №10. – С. 23-29.

2. Тисовський О. Життя у Пласті / О. Тисовський. – Львів, 1921. – 127 с.
3. Пластовий портал // Струк Е. Как любить Родину. Можно ли научить патриотизму и нравственности? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plast.org.ua/history/essay/>

Голюк А.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті проаналізовано особливості політичної системи Великобританії.

Ключові слова: політична система, держава, влада.

Вибір країни для вивчення не є випадковим і обумовлений тією політичною і соціально-економічною роллю, яку відіграє у Європейському Союзі й усьому світі загалом Велика Британія. Ця держава визнається стабільною демократичною державою, в якій демократичні інститути і процеси поєднані з економічним добробутом і соціальною захищеністю населення.

Великобританія являє собою світову державу, яка входить до Європейського Союзу, НАТО та є членом Ради Безпеки ООН в якості одного з п'яти постійних членів. Як зазначає О. Г. Данільян: «На формування сучасної політико-правової системи Великобританії вплинули багато факторів, серед яких назвемо найголовніші: географічна віддаленість від континентальної Європи, відносна політична автономія держави, особливості історичного розвитку, своєрідність фінансової системи, оригінальність правової системи при відсутності писаної Конституції, а також наявність стійкої політичної традиції у функціонуванні інститутів влади. Географічна віддаленість Британії від континентальної Європи навіть викликала думки про її певну невизначеність у приналежності до Європи. Адже, з однієї сторони – Великобританія невід'ємна частина Європи і повноправний член Євросоюзу з 1973 р., а з іншої – домініони, країни, території, протекторати – члени Британської Співдружності – минулий спадок імперії – це особливий політичний і культурний простір, який не вписується у європейські рамки. Англійський політолог Річард Роуз назвав Британію «кораблем у європейських водах, який готовий у будь-який момент відпливти» [2, с. 48].

У Великобританії існує багатий історичний досвід пошуку ефективних відповідей на виклики часу, який став складовою частиною політичної традиції, дуже важливою для функціонування політичних інститутів. «Особливістю історичного розвитку Великобританії відмітимо наявність усталеної, укоріненої у давніх політичних інститутах традиції, яку дослідник історії англійської палати лордів М.О. Алексєєв називає «стовпом усієї Британської державності» – відзначає В.Гончарук [1, с.43]. Перехід до демократії тут відбувся при наступництві таких політичних інститутів як монархія, палата лордів, палата общин, кабінет міністрів - традиційні інститути адаптувались до нових політичних реалій. Великобританія стала централізованою монархією в епоху Середньовіччя, утвердила верховенство світської влади над духовною у XVI ст. при королі Генріхові VIII Тюдор, який запровадив у країні

англіканство та збудувала тільки їй властиву систему парламентаризму наприкінці XVII ст.

Великобританію називають класичною державою з парламентарною формою правління. Всі інші парламентарні політичні системи є схожими, мають деякі відхилення від цієї класичної парламентарної форми у тій чи іншій мірі наближаються до Великобританії, але не співпадають з нею повністю. Саме у Великобританії вперше виникли і укорінилися інститути стабільного представницького правління, які покладені в основу будь-якої сучасної демократії, що діє у масштабах значної національної держави. Як зазначає відомий американський вчений Габріель Алмонд у світі «нових демократій» Англія знаходиться відокремлено, так як представляє собою «стару демократію». Демократія тут встановилась скоріше як продукт еволюції аніж революції; поступовий процес демократизації тривав протягом століть.

У Великобританії, одній зі старіших держав світу, політична система складалася не відразу, а як підсумок тривалої еволюції; повільний же процес демократизації політичних інститутів тривав декілька століть. Відомо, що політична система Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії – конституційна монархія. За період тисячолітнього існування найважливіший елемент британської політичної системи – монархія – поступово втратила свою владу; тому королева Єлизавета II, як і будь-який інший монарх в умовах конституційної монархії, «царює, але не керує». Владу царюючих персон було обмежено знаменитою Magna-Charta Liberatum – Великою хартією вільностей [4, с. 160].

Уся верховна законодавча влада у Великобританії належить двопалатному парламенту (Палаті лордів і Палаті громад). Палата громад відіграє провідну роль у діяльності парламенту. Вона обирається на строк не більше п'яти років і налічує 650 членів – по одному представнику від кожного з 650-ти виборчих округів, на які розділено територію країни. Палата лордів є деякою мірою анахронізмом. Члени її не обираються загальним голосуванням; значна частина її складу – спадкові лорди, які засідають там (ті, що мають право засідати) за правом народження.

Основну роль у парламенті відіграє Палата громад. На відміну від Палати лордів, склад Палати громад регулярно оновлюється відповідно до результатів загальних виборів. Її домінуючий вплив на британське політичне життя пояснюється вже тим, що тут затверджуються всі закони. Саме депутати Палати громад становлять основу уряду країни, а сам уряд формується партією, що має більшість у Палаті громад [2, с 49].

«Важливі положення в політичній системі Великобританії займають партії, що представляють широкий спектр думок громадян з різних питань. Партійна система Британії звичайно характеризується як двопартійна. Складовими її елементами у XIX – на початку XX століття були консервативна та ліберальна партії, а з 20-х років XX століття – консервативна та лейбористська. Значне місце в партійній системі країни посідає ліберально-демократична партія, яка серйозно впливає на ухвалення рішень у Палаті громад, а також на формування уряду. Необхідно зазначити зростаючу популярність Національної партії Шотландії та Уельської національної партії» –

зазначає О. Г. Данильян в статті «Особливості формування та вдосконалення політичних систем європейських країн (на прикладі Великобританії)» [2, с. 49].

В 1999 році прем'єр-міністр Великобританії Тоні Блер подав програму реформування державного управління, опубліковану в Білій книзі під назвою «Модернізація уряду». Біла книга виділяє п'ять пріоритетних напрямів реформування органів державного управління Великобританії, реалізація яких покликана підвищити її ефективність та якість. Серед них: 1) вдосконалення методів розробки державної політики з урахуванням загальнонаціональних інтересів і стра теґічних цілей; 2) посилення цілеспрямованості і відповідальності за розподіл послуг за рахунок більшої уваги до інтересів різних соціальних груп; 3) поліпшення якості й підвищення ефективності державних послуг, впровадження інноваційних підходів та прогресивного практичного досвіду; 4) використання в державному управлінні інформаційних технологій для повнішого задоволення потреб громадян і поширення послуг через електронні мережі; 5) модернізація державних служб шляхом зміни системи стимулювання службовців, поліпшення системи оцінки показників роботи, а також за рахунок більш широкого доступу до подібної діяльності для жінок, національних меншин, індивідів [5, с.18].

Незважаючи на певні успіхи в реалізації даної програми, Тоні Блер у 2007 році під тиском громадськості був вимушений піти у відставку, яка обвинуватила його в розв'язуванні іракської війни 2003 року. На виборах в Європарламент в 2009 році лейбористська партія зайняла тільки третє місце і одержала удвічі менше голосов, ніж консерватори. На парламентських виборах, що пройшли 6 травня 2010 року, лейбористи також програли консерваторам. Прем'єр-міністр Великобританії Гордон Браун, який очолював партію, розцінив поразку лейбористів на виборах як негативну оцінку його діяльності виборцями і подав у відставку. Після відставки Гордона Брауна у Великобританії був сформований новий уряд, прем'єр-міністром якого став консерватор Девід Кемерон, який відразу після свого призначення вибрав собі в заступники лідера ліберал-демократів Ніка Клегга.

Розглядаючи шляхи еволюції політичних систем розвинених країн Європи, можна констатувати, що всі вони, з одного боку, є ліберально- демократичними, а з другого – мають безліч відмінностей. Разом з тим, будучи породжені схожими соціально-економічними умовами, релігіями, культурами, традиціями, ці політичні системи забезпечують ефективний розвиток економіки, а також один з найвищих у світі ступенів прав і свобод для своїх громадян. шлях, пройдений розвиненими західноєвропейськими країнами (Франція, Німеччина, Великобританія) у вдосконаленні своїх політичних систем, є безцінним досвідом для країн, що перебувають у транзитивному стані – від тоталітаризму до демократії.

Список використаної літератури:

1. Гончарук В. Особливості двопартійних систем США та Великобританії / В. Гончарук // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2011. - № 104. – С. 43-46.

2. Данильян О. Особливості формування та вдосконалення політичних систем європейських країн (на прикладі Великобританії) / О. Данильян // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2010. – Випуск 20. – С. 48-59.

3. Лобанов В. Повышение эффективности работы органов местной власти: опыт Великобритании / В. Лобанов, Д. Садлер // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ptpu.ru>

4. Соколов А. Особенности современной политической системы Великобритании /А. Соколов // Наукові праці. Серія «Політичні науки». – 2006. – Вип. 41, Т. 54. – С. 160-164.

5. Черінько І. Реформування Палати лордів Великобританії в контексті політики лейбористського уряду Тоні Блера. / І. Черінько. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2006. – 37 с.

Гончарук Ю.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ: АНАЛІЗ СВІТОВОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

У статті на основі аналізу світового та українського досвіду проаналізовано оптимізацію процесу соціалізації молоді.

Ключові слова: соціалізація, молодь, суспільство.

Проголошений Президентом України курс реформ для модернізації нашої країни вимагає чіткого бачення стратегічної перспективи України та розробки цілої низки тактичних завдань, спрямованих на реалізацію окресленої мети – утвердити національну конкурентоспроможність, забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток і високі стандарти життя громадян. В умовах стрімкої глобальної трансформації світу одними з ключових завдань державної влади у сфері внутрішньополітичної безпеки є подолання диспропорцій у соціально-гуманітарній сфері за рахунок створення економічних і соціальних умов для зростання народжуваності, обмеження відтоку населення за кордон та забезпечення відповідності ринку освітніх послуг перспективним потребам суспільства і держави у трудових ресурсах необхідної кваліфікації. В першу чергу, ці завдання стосуються саме проблем соціалізації молоді в Україні.

Численні соціопитування молоді, як правило, фіксують критичне сприйняття сучасного життя в Україні та скептичну налаштованість до можливості швидких та якісних змін власної долі. Головними проблемами молодих українців є труднощі у працевлаштуванні та відсутність можливостей самореалізації. Зокрема, у рейтингу нагальних проблем саме проблема працевлаштування є найбільш актуальною для нашої молоді (64,5 % опитаних). 58,4 % серед опитуваних молодих людей стурбовані поширенням у середовищі однолітків алкоголізму, на третє місце потрапила проблема наркозалежності – 43,6 %. Необхідно зауважити, що все перелічене є «верхівкою айсберга» невирішених питань, які стають на заваді успішній соціалізації молоді.

Спектр їх набагато ширший, вони пов'язані між собою, стають підґрунтям для виникнення нових викликів для українського суспільства.

Коли криза вражає ринок праці, особливо страждають окремі категорії населення, зокрема, молодь та жінки. Ця загальна для всіх країн світу тенденція підтверджується з 2008 р. щорічно. Зневірені та розчаровані ситуацією молоді люди залишаються поза межами ринку праці. Експерти називають цю ситуацію «бомбою сповільненої дії», бо саме ця молодь має забезпечувати фінансування пенсій та надати додаткові можливості своїм країнам подолати руйнівні наслідки світової економічної кризи. Більш того, втрачені надії на можливість побудови нормального майбуття для себе призводить до масштабних масових протестів, як це вже відбувається у Великобританії, Греції, Франції, Іспанії та низці арабських країн.

Стабільне зростання безробіття серед молоді характерне навіть для економічно розвинених країн світу. Наприклад, кількість безробітних серед молоді віком від 16 до 24 років у Великій Британії на початок 2011 р. досягла рекордної для цієї країни відмітки і склала 20,5%. Масові заворушення, за якими з острахом спостерігав увесь світ у серпні 2011 р., виникли у тому числі й через скорочення допомоги з безробіття, субсидій на молодіжні центри та соціальні служби. За оцінками соціологів, майже третина учасників цих подій була саме емігрантська молодь.

Занедбана останніми десятиріччями робота у напрямі профорієнтації молоді вже сьогодні гостро поставила питання про нестачу певних фахівців, наприклад медпрацівників середньої ланки, зварювальників, інженерів, тощо. Натомість, наявна надмірна кількість дипломованих юристів та економістів, якість знань яких ставлять під сумнів роботодавці. У полеміці про тривалість навчання у середній школі, у щорічних проблемах зі зміною навчальних планів та програм, змінами у правилах вступу до вищих навчальних закладів майже поза увагою лишилось питання профорієнтаційного визначення, що мало б відбуватися ще під час навчання у школі. Повернення до широко вживаної за часів існування СРСР практики так званих «учбово-виробничих комбінатів» дало б можливість старшокласникам, у разі небажання або ж неможливості з тих чи інших причин навчатись у ВНЗ, вже по закінченні середньоосвітнього закладу мати професію, яка була б мала попит на ринку праці, приносила користь і суспільству, і молодій людині.

Станом на сьогоднішній день кількість задоволених системою освіти в Україні залишається у порівнянні з іншими країнами світу рекордно низькою.

Невирішене питання фінансової автономії ВНЗ перешкоджає поліпшенню якості надання освітніх послуг, незважаючи на щорічне зростання плати за навчання. Більш того, політична складова у вирішенні питання про розподіл місць на навчання бюджетним коштом у 2011 р. стала приводом для студентських протестів. Непрозорий підхід до розподілу за ВНЗ бюджетних місць порушує соціальні гарантії молоді на отримання освіти, знижує можливість залучення талановитих юнаків та дівчат до якісної освіти в Україні в той час, коли навчання у британських університетах стає дешевшим (за матеріалами часопису «Guardian»). Відсутність на державному рівні системи розподілу молоді за робочими місцями після закінчення навчання призвела до

ситуації, коли велика кількість носіїв інноваційного потенціалу – спеціалістів, на підготовку яких держава витратила величезні кошти, не знаходять собі застосування у власній країні. Лише 29,1 % українських студентів влаштовує життя в Україні.

Сучасні умови, в яких українські молоді громадяни будують свої долі, навіть у порівнянні із старшими поколіннями, можна назвати екстремальними. Криза самовизначення у молодіжному середовищі та неможливість самореалізації може мати для держави та українського суспільства незворотні наслідки. Запобігти цьому можливо завдяки постійній увазі до проблем молоді з боку держави.

Список використаної літератури:

1. Карнаух А. Молодіжна політика: проблеми та перспектива / А. Карнаух // Віче. – 2007. – №18. – С.47.
2. Кривачук Л. Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євро інтеграції / Л. Кривачук // К.: НАДУ, 2003. – С.450-451.
3. Зозуляк Р. Процес соціалізації особистості: ретроспективний аналіз / Р. Зозуляк // Джерела. – 2006. – № 3–4. – С. 23–27.
4. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.
5. Балакірева О. Молодь України у дзеркалі соціології / О.Балакірева, О.Яременко. – К.: УІСД, 2001. – 210 с.

Горовенко К.

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ: ЙОГО РИСИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу актуальних проблем тероризму в наші дні. Розглянуто прояви міжнародного тероризму та характерні для нього риси; визначено актуальні загрози тероризму для України та шляхи протидії.

Ключові слова: міжнародний тероризм, риси, прояви, загрози.

У ХХІ ст. виникла і набула значного поширення тема міжнародного тероризму, як одного з найнебезпечніших викликів суспільству. З кожним роком тероризм все більше розповсюджується: зростає кількість держав, які постраждали від терористичних актів. Тероризм стає жорстокішим, різноманітнішим та важко-контрольованим.

Метою статті є охарактеризування міжнародного тероризму та можливих загроз для України.

Слово тероризм похідне від латинського “terror”, що в перекладі означає “страх”, “жах” [2, 24]. Отже, тероризм являє собою політику і практику досягнення політичної мети з допомогою терору. Міжнародний тероризм в свою чергу – це форма політичної боротьби, яку використовують різні політичні партії, рухи, групи та інші організації, в основі діяльності яких лежить екстремізм і насилля для тиску на суб’єкти міжнародної

діяльності з метою досягнення ними політичних цілей. З цього випливає, що поняття тероризму та міжнародного тероризму сьогодні слід вважати поняттями тотожними. Аналіз останніх подій, пов'язаних з терористичними проявами, свідчить, що терористичні угруповання базуються по всьому світу й постійно намагаються розширити сферу своїх інтересів, які сягають вже геополітичного рівня. Тож тероризм є не лише проблемою внутрішньої безпеки кожної країни, а й інших держав. Це - глобальна проблема, що актуальна і для нашої держави. На сьогоднішній день в Україні склалася надважка ситуація через загрозу національній безпеці, однією з яких є загроза міжнародного і внутрішнього тероризму. Тому чимало науковців досліджували характерні риси

міжнародного тероризму та його загрозу для України. Серед них: М. Гуцало, В. Ліпкан, Ю.Антоняна, О. Гуцало, В. Антипенко та ін. [4].

Сучасному міжнародному тероризму притаманні такі риси:

- своєрідна мета, що являє собою перестройку політичної сфери світу на справедливіших засадах.

- величезна загроза міжнародній безпеці та складність, оскільки подвійність міжнародного тероризму (на прикладі російської агресії проти України – як міжнародно-державного тероризму) визначається також загрозою внутрішній безпеці держав, на території яких відбуваються безпосередньо терористичні дії;

- співробітництво між окремими терористичними організаціями, що проявляється в взаємній допомозі одна одній кадрами, воєнно-технічними засобами, обміні досвідом тощо [3; 13];

- використання терористами національної та міжнародної фінансових систем для протиправного отримання коштів і спрямування їх на фінансування тероризму;

- «ісламізація» тероризму (нині відомі близько 500 ісламських об'єднань) – «ісламістські терористи» пропонують світу глобальний проект, що являє собою втягування Заходу в зіткнення між двома ідеологіями, що є суперниками в ісламському світі.

Існує чимало наукових розробок з питань протидії тероризму в контексті проблем міжнародної та національної безпеки (Г. Адлер, В. Антипенко, В. Буткевич, В. Глушков, В. Глущенко, В. Денисов, В. Ємельянов, І. Кресіна, І. Лазарев, В. Ліпкан, А. Мацко, А. Машкова, М. Сенченко, І. Хижняк та ін.).

Г. Адлер звертає увагу на міжнародні правовідносини «за участю України в сфері боротьби з тероризмом як злочином міжнародного характеру» [1, 4].

На думку експертів, міжнародні терористичні організації досі мають змогу використовувати територію України як транзитну територію для проникнення до країн Західної Європи, переховування своїх членів, створення бізнесових структур для фінансового забезпечення своєї діяльності, спроб придбання зброї та інших засобів ураження [5; 6].

В наші дні, найбільшу загрозу для України становлять терористичні дії з боку Росії. Про це свідчать події в зоні АТО, вибухи в Одеській, Харківській та інших областях України, а також майже щоденні звіти СБУ про виявлені на території нашої

держави сховища з вибухівкою, зброєю та боєприпасами. Тому очевидно, що розроблення ефективних заходів із запобігання тероризму в Україні є нагальним питанням державної політики. В Україні останніми роками було сформовано систему забезпечення антитерористичної безпеки, що відповідає міжнародним зразкам та дає можливість організувати роботу з відвернення й припинення терористичних дій.

Правову основу боротьби з тероризмом в Україні становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про 16 Стратегічні пріоритети, № 3, 2015 р. Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики та загрози для України боротьбу з тероризмом», інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, інші міжнародні договори України тощо.

Для зменшення терористичної політики, нашій державі слід:

- підтримувати заходи світової спільноти в боротьбі з цим явищем, дотримуватися взятих на себе зобов'язань, сприяти тісній співпраці спеціальних органів з подібними структурами інших країн, уніфікувати законодавчу базу на основі міжнародних норм, обрати принципову позицію засудження будь-яких форм тероризму, навіть якщо є виправдувальні мотиви;

- посилити інформаційний обмін і співпрацю вітчизняних силових відомств (МО України, СБУ, СЗРУ, МВС України, Генеральної прокуратури, АДПСУ та ін.), що беруть участь у боротьбі з тероризмом, для підвищення ефективності їх взаємодії і координації під час проведення спільних контр- і антитерористичних операцій;

- активізувати роботу з реалізації норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань міграції», який набув чинності 5 травня 2011 року, що насамперед стосуються створення належних правових засад посилення боротьби з нелегальною міграцією, поліпшення управління міграційними процесами, посилення юридичної відповідальності за правопорушення в цій сфері, посилення юридичної відповідальності як іноземців, так і громадян України за порушення міграційного законодавства [7].

На сьогодні, міжнародний тероризм становить потенційну загрозу для нашої держави. Особливе місце посідає терористична діяльність російсько-терористичних найманців та диверсійно-розвідувальних груп Росії у зоні АТО та прилеглих до неї областях України, розширенням політичних, економічних, гуманітарних та культурних зв'язків України з країнами світу, де тривають збройні конфлікти, участю українського військового контингенту в миротворчих операціях, перебуванням в нашій країні понад 100 тисяч іноземців з країн Близького Сходу, Південно-Східної і Центральної Азії, Північної Африки, нестабільністю соціально-політичної ситуації в державі тощо. Тому завданням нашої держави є подальший розвиток антитерористичної безпеки, створення дієвого механізму запобігання, реагування та протидії терористичним актам в нашій країні та за кордоном.

Список використаної літератури:

1. Адлер Г. Е. Проблеми боротьби з тероризмом у національному законодавстві держав і міжнародно-правовій практиці: автореф. дис. к. ю. н. / Г. Е. Адлер. – К. : Б.И., 2003. – 135 с.
2. Хофман Б. Терроризм – Взгляд изнутри / Б. Хофман. – М., 2003. – 241 с.
3. Горбунов Ю. С. Терроризм и правовое регулирование противодействия ему: монография / Ю. С. Горбунов. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 460 с.
4. Гуцало М. Г. Організація протидії сучасному тероризму / М. Г. Гуцало. – К.: ТОВ «Видавництво Аратта», 2009. – 262 с.
5. Майборода В. К. Вступне слово / В. К. Майборода // Державна політика у сфері запобігання тероризму: міжнародний досвід і його актуальність для України: зб. матер. наук.-практ. конф. – Київ: Інтертехнологія, 2008. – С. 6-13.
6. Моджорян Л.А. Тероризм: правда і вигадки / Л.А. Моджорян. – К. : Політвидав України, 1985. – 175 с.
7. Лапшин С. А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.

Деордієва А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У статті проаналізовано особливості політичної системи Канади. Визначено основні складові, функції та принципи функціонування.

Ключові слова: політична система, держава, влада.

Питання формування, здійснення ефективної політики в Україні, яка обрала та намагається втілити в життя демократичний шлях розбудови є гостро актуальним й прямо пропорційно залежить від зусиль щодо реалізації політико-управлінського лідерства країни. Вирішення цього питання ускладнюється ще й нестабільною політичною ситуацією навколо української територіальної цілісності. З огляду на те, що останнім часом до керуючих органів державного управління запрошують представників інших країн – визначних, компетентних професіоналів, можемо відмітити відкритість нашого Уряду та готовність вчитися й втілювати кращі світові практики. Тому дослідження досвіду реалізації політико-управлінського лідерства Канади як країни відносно молодій, але зі сталими політичними традиціями, розвинутої завдяки інноваційності та націленою на досягнення досконалості в системі державного управління вважаємо доцільним та актуальним.

Особливо актуальними є дослідження партійних систем країн, які мають значну політичну вагу у світі. До таких держав, без сумніву, відноситься й Канада, яка є однією з найбільших за площею та економічним потенціалом держав світу. Вона є членом багатьох впливових міжнародних організацій: ООН, НАТО, Великої вісімки, ОБСЄ та ін.

Стосовно практичного вивчення партійно-політичної системи Канади, ситуація є не настільки визначеною. Так, вітчизняні вчені, які займаються проблематикою Канади, досліджують різноманітні аспекти соціально-політичного життя цієї країни, які лише опосередковано стосуються власне канадської партійно-політичної системи. Серед вітчизняних вчених, що займалися канадською проблематикою слід згадати: О. Картунова, В. Євтуха, О. Гриценко, Ю. Макара, О. Сича, Т. Лупула, П. Катеринчука, В. Макара, О. Ярош, І. Макух-Федоркову, В. Богатирець. Значно кращим вивчення питань, що стосуються даної роботи, є в Канаді, США та Росії.

Можна виділити ще дві групи досліджень:

1. Дослідження впливу законодавства та виборчої системи на діяльність політичних партій у Канаді. Цією тематикою, зокрема, займалися Дж. Хіберт, М. Зінгер та А. Комаров.

2. Дослідження системи виконавчої влади в Канаді та її взаємозв'язку з політичними партіями. Серед учених, що займалися цією тематикою, можна виділити канадців Е. Сенса та А. Бенфілка, К. Кама та І. Індриансома, а також російських науковців С. Кокотова та Н. Козлову. Проте найбільш повним дослідженням є колективна монографія канадських учених під керівництвом Л. Берньє «Стилі виконавчої влади в Канаді: структура кабінету міністрів та практика обрання партійних лідерів».

Значну увагу вивченню канадського досвіду у сфері політико-управлінського лідерства приділяють у своїх наукових працях М. Вересоцька, А. Вересоцька, Л. Немова, Є. Немова, І. Сурай, Т. Тимашова, Е. Хорошилов та інші дослідники. Серед невирішених повністю частин загальної проблеми реалізації політико - управлінського лідерства в сучасних умовах зарубіжний досвід провідних країн світу залишається недостатньо дослідженим.

Канада – федеративна парламентська держава, яка має свої сталі політично-управлінські традиції. Якщо такі органи державної влади і управління країни, як Парламент і Кабінет Міністрів, запозичені з Великобританії, то у федеративному устрої Канади спостерігаються риси, подібні Сполученим Штатам. Багато років канадці вважалися підданими Британської Корони, і тільки з прийняттям закону в 1982 р. (Акт про Канаду) країна здобула суверенітет своєї конституції [3, с.154]. Цей закон надав Канаді право самостійно вносити поправки до конституції відповідно до встановленої процедури і став останнім з-поміж прийнятих британським парламентом конституційних актів Канади. Королева Великобританії лише формально вважається Главою Канадської держави. На постійній основі британська корона представлена в Канаді генерал-губернатором, який може оголошувати вибори і розпускати уряд, приводити до присяги кабінет міністрів і представляти уряду іноземних дипломатів, часто виконує безцінну роль консолідатора суспільства. У провінціях англійську королеву представляє генерал-лейтенанти [3, с. 154].

На провінціальному рівні управління децентралізоване. Тобто, кожна провінція є повноправною структурою виконавчої влади, Кабінету Міністрів, який очолює Прем'єр-міністр певної провінції та законодавчої палати. Відповідно призначення на

міністерські посади здійснюються лейтенант-губернатором за порадою прем'єр - міністра [4, с. 2].

«Тим часом, 1 квітня 1999 р. політико-адміністративний розподіл Канади вперше змінився. Підлеглі федеральному уряду Північно-західні території були адміністративно поділені на дві частини. На одній з них була створена територія Нунавут, 85 % населення якої складають інуїти – канадські ескімоси, корінні жителі Арктики. Тобто вперше в Канаді був створений прецедент відділення великої (21 % всієї площі Канади) території, яка заселена представниками корінного народу. Таким чином, з одного боку, державний устрій Канади акумулює історично успадкований досвід побудови державних інститутів демократії з поділом влади на законодавчу, виконавчу і судову» – відмічає Л. С. Держановська [2, с.2].

А з іншого – федеративна форма державного устрою дозволяє уряду Канади маневрувати при проведенні ефективного політичного курсу, приймати нестандартні рішення.

Як зазначає В. Запарнюк: «У руках федерального уряду зосереджені важелі реального політико-управлінського лідерства, яке здійснює керівництво державною політикою і політичними процесами водночас. Згідно з Конституцією Канади (1982 р.) Федеральний Парламент є головним інститутом законодавчої влади й структурно складається з двох палат: нижня – Палата громад (за аналогією з Великобританією), а верхня – Сенат (за прикладом США). Склад Палати громад формується на основі прямих, рівних і загальних виборів на п'ять років. Кількість членів палати громад зростає разом з кількістю населення Канади, а також залежить від величини одного виборчого округу. Теперішній склад Палати громад нараховує 305 членів» [3, с.155].

Сенат складається з 105 членів (52 – від консервативної партії, 30 – від ліберальної, 6 – незалежні, 17 – незайняті місця), які призначаються генерал-губернатором за рекомендацією прем'єр-міністра. Вони є представниками всіх прошарків суспільства, від кожної провінції і території. Вони відображають багату канадську суміш географічних, релігійних, етнічних і мовних спільнот, це – видатні представники різних сфер інтересів і політичних прихильностей, знань і досвіду [5, с.104].

Передбачається, що сенатори представляють ту провінцію, від якої вони призначені. Для збереження принципу рівного представництва провінції розбиваються на чотири групи, кожна з яких має право бути представлена 24 сенаторами. Кандидат на посаду сенатора повинен мати канадське громадянство та відповідати чотирьом основним вимогам: бути не молодшим 30 років; проживати в провінції, від якої він призначається; мати вищу освіту та досвід у певних галузях; бути власником нерухомості, вартість якої оцінюється в менш ніж 4 тис. дол. і не мати боргів. «Розглянемо декілька прикладів з провінції Онтаріо. Сенатор Тобіас Енверга (консервативна партія) працював більш ніж 30 років проектним менеджером Банку Монреалю. Він отримав на Філіппінах ступінь бакалавра з економіки, а в Йоркському університеті – сертифікат магістра в галузі управління проектами, а також сертифікат з комп'ютерних досліджень від Centennial College. Сенатор Енверга був залучений у

різних організаціях і благодійних проектах, а також очолював Канадську міжкультурну Раду «Азіати в Онтаріо» та заснував Філіппінсько-канадський благодійний фонд. Він перший філіппінсько-канадський обранець у Торонто. У 2012 р. Сенатор Енверга був нагороджений ювілейною медаллю королеви Єлизавети II» – відмічає С. Л. Держановська [2, с.3].

В умовах канадської партійної системи, коли консерватори і ліберали змінюються при владі, призначення до складу Сенату має яскраво виражений партійний характер. Прем'єр-міністр прагне заповнити наявні в Сенаті вакансії своїми прихильниками, яких він таким чином винагороджує за надані в минулому політичні послуги. Сенаторами нерідко призначаються колишні міністри, члени Палати громад і прем'єр-міністри провінцій. Прикладом може бути яскрава особистість – Сенатор Онтаріо Арт Егглетон (ліберальна партія). 40 років активної роботи в лавах державної служби: Мер Торонто (протягом 11 років); президент ради казначейства; міністр інфраструктури; міністр міжнародної торгівлі; міністр національної оборони; віце-голова урядового комітету з питань економічної політики. У 2005 р. Арт Егглетон був призначений у Сенат Канади [3, с.156].

В. В. Запарнюк пише, що «На відміну від США (де всього 13 міністерств) у федеральному уряді Канади налічується 35 міністерств і 40 міністрів (11 з яких ці посади займають жінки). З огляду на те, що Сполучені Штати багаторазово перевершують Канаду як зачисельністю населення, так і за масштабами економіки та інших сфер суспільного життя, цей факт наочно свідчить про більш широку й активну роль держави в Канаді, ніж у США саме в соціальній та економічній сферах» [4, с.8].

Унікальність канадського Уряду полягає в «принципі репрезентативності», про який ми вже згадували вище. Відповідно до цього принципу при формуванні кабінету міністрів враховується низка факторів, таких як територіально географічний, релігійний і етнонаціональний. З часу отримання Канадою статусу домініону традиційно у складі Уряду присутні представники всіх провінцій, двох основних конфесій (католиків і протестантів), а також двох основних лінгвістичних спільнот (англо- і франко-канадців).

Ще однією специфічною рисою формування канадської політико-управлінської структури є «принцип регіональної прив'язки». Відповідно до даних принципом призначення на певний міністерський пост від тієї чи іншої провінції пов'язано з економічною специфікою [4, с.18]. Для прикладу, главою міністерства рибного господарства зазвичай стає виходець з Британської Колумбії або атлантичних провінцій, що спеціалізуються на видобутку риби. На даний час це міністерство очолює ще й міністр-жінка, досвідчений фахівець у цій галузі Гаїл Ші.

«Більшість політологів вважає Стівена Харпера політиком нового покоління, цілком відповідним динамічному XXI ст. Місце Харпера в політичній історії Канади визначається тим, що в 2003 р. він зумів об'єднати дві праві партії (Прогресивно - консервативну партію і Канадський Альянс), які поодиночі не мали шансів на перемогув загальнонаціональному масштабі, в єдину Консервативну партію Канади» – відмічає С. Л. Держановська [2, с. 5]. Коли в 2006 р. він став прем'єр-міністром Канади, йому було

47 років. Восени 2008 р. прем'єр С. Харпер, який очолює уряд меншості, ініціював розпуск палати громад. На проведених у 2008 р. позачергових парламентських виборах знову перемогла Консервативна партія на чолі з чинним прем'єр - міністром Стівеном Харпером. Однак положення будь-якого уряду меншості відрізняється нестабільністю, оскільки для затвердження його рішень потрібна підтримка різних політичних сил. Отже, такому уряду доводиться враховувати їх пропозиції і поправки, маневрувати в пошуках компромісів, створювати альянси та мудро реалізовувати політико-управлінське лідерство, – зазначають фахівці – канадознавці [2, с. 5].

У Канаді реалізація політико-управлінського лідерства відбувається в умовах, коли: 1) за чіткими принципами сформована система державного управління, яка забезпечує прийняття рішень, виходячи з потреб і прагнень усіх канадців; 2) ефективно сформовано вимоги до лідерського складу країни; 3) створено досить гнучкий і надійний механізм, який забезпечує виконання процедури призначення на посади та координацію зусиль усіх рівнів системи державного управління, дозволяє у разі потреби враховувати різні місцеві особливості та умови; 4) канадці віддають перевагу порядку перед свободою, органічному розумінню суспільства і держави, груповим інтересам, визнають за державою право впливати на різні сфери суспільного життя, в тому числі і в приватну сферу, що свідчить про великий кредит довіри до керівництва державою.

Список використаної літератури:

1. Senator Art Eggleton (Toronto) // Senator from Toronto Art Eggleton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://senatorarteggleton.ca>.
2. Держановська С.Л. Особливості реалізації політично-управлінського лідерства в сучасній Канаді / С. Л. Держановська // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2015 – С. 1-7.
3. Запаранюк В. Еволюція партійної системи Канади / В.Запаранюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т. 14. – С. 154-159.
4. Запаранюк В.В. Партійно-політична система сучасної Канади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук / В.В. Запаранюк. – Чернівці, 2009 – 25 с.
5. Мелкумов А.А. Особенности государственного политического устройства Канады / А. А. Мелкумов // Вестник московского университета. – 2000. – № 3. – С. 103–120.
6. Немова Л.Л. Антикризисная программа правительства Канады / Л.Л. Немова, Е.Е. Хорошилов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – № 5. – С. 44.

Заярна К., Дьякова І.

КАНАДСЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання мовної політики Канади та порівняно мовні ситуації в цій країні та в Україні. Проаналізовано досвід становлення і розвитку

правової та організаційної складових мовної політики двох країн. Визначено основні чинники впливу на розвиток мовних відносин у сучасній Канаді та Україні, зокрема, політичний та регіональний.

Ключові слова: мовна політика, білінгвізм, Канада, Україна, державна мова.

Мовне питання в Україні є досі не вирішеним. В Україні немає різкого кордону між мовними спільнотами: більшість населення вільно розуміє як українську, так і російську, частина російськомовних вважає себе українцями, а дехто регулярно переходить з мови на мову залежно від ситуації. Але у Канаді – абсолютно інша ситуація. Більшість англомовних мешканців взагалі не розуміють французької. Лише 17% канадців вважають себе двомовними, але реальний відсоток певно менший. Менш ніж 1% населення вважає рідними водночас англійську і французьку, і приблизно стільки ж вживає вдома обидві мови. Решта – АБО англомовні, АБО франкомовні.

Метою статті є порівняльний аналіз мовної політики Канади та України.

Вивченням мовної політики займалися такі дослідники, як Н. Мечковська, Н. Тарасенко, Є. Лакінський, С. Міхнева. В своїх працях автори досліджували історію та розвиток мовної політики Канади, та чинники, що зумовили сучасний стан мовної ситуації країни. Проте питання можливості розвитку мовної ситуації України в такому напрямку є досі відкритим.

Мовна політика Канади – це продукт історичних взаємин між англійцями і французями. Довгі роки мовна політика Канади була соціально обумовлена: англоканадці, які становили більшість у країні, вважали французьку мову Канади збитковою, та такою, що немає нічого спільного з мовою жителів метрополії. Боротьба англійської і французької мов за сферу впливу велася протягом усього часу співіснування франкоканадців та їхніх англомовних співвітчизників. На ранніх етапах це була боротьба французької мови за виживання, що виявлялася в прагненні канадців зберегти свою мову в сім'ї богослужінні, освіті.

Народження Канади: як утворилися два народи. У XVII столітті схід сучасної Канади було оголошено французькою колонією. Пізніше до цих володінь додалися долини рік Міссісіпі та Міссурі, береги Великих Озер тощо. Всі ці землі називалися Новою Францією. Тепер мало хто пригадує, що місто Детройт — колишня французька фортеця Детруа, а Торонто побудовано на місці форту Руйє.

Проте Франція не спромоглася заселити ці території. Колоністи селилися тільки в долині річки Святого Лаврентія (таких називали «канадці») або на березі Атлантичного океану («акадійці»). Сучасна Нова Шотландія називалася Акаді. Клімат був суворий, а зв'язок із Францією — поганий. Ще за часів Нової Франції канадці та акадійці виробили свій власний менталітет.

У XVIII столітті Англія потроху відвойовує французькі колонії. Спочатку — Ньюфаундленд і Акаді, а у 1759-1760-му — решту Нової Франції.

Акадійців було депортовано. Їм дозволили повернутися лише через двадцять років. На той час їхні землі вже були зайняті британськими колоністами, а країну перейменували в Нову Шотландію (Скотію). Більшість репатріантів оселилася в

Новому Брансвіку, де вони становлять приблизно третину населення. У Новій Шотландії та на острові Принца Едуарда академіків дуже мало, і вони, переважно, асимільовані.

По-іншому склалася доля канадців. Їх не тільки не чіпали, а й дозволили вживати французьку та навіть застосовувати французьке право й землеустрій. Їх теж намагалися асимільовати, але різких кроків не робили: почалася американська революція, і влада боялася, щоб франкоканадці не приєдналися до повсталих сусідів.

Після перемоги «американських сепаратистів» до Канади перебралися тисячі лоялістів. Вони не хотіли інтегруватися до франкоканадської спільноти, але й асимільовати її не могли. Тому селилися переважно на півдні сучасної провінції Онтаріо. Так і народилися дві канадські нації: квебекська та «англійська».

За британського панування англійська стала мовою торгівлі, менеджменту і технічної документації. Приблизно як російська в колишньому СРСР. Французьку відтіснили на другий план — про двомовність не йшлося. Якщо у Квебеку діяли французькі школи і навіть франкомовний Університет Лаваль, в інших провінціях право на франкомовну освіту обмежувалося. Квебекцям, котрі переселялися на захід, важко було зберегти рідну мову. Про франкомовне обслуговування не йшлося. Ті ж франкоканадці, кому вдавалося зберегти французьку поза Квебеком, швидко опинялися в меншості.

У 1869-1870 рр. франкомовні метиси Манітоби утворили власний уряд і попросили прийняти нову провінцію до складу молодого Канадського конфедерації. Федеральний уряд ніби погодився, але водночас відправив до Манітоби війська. Метисів було усунуто від влади.

Англомовне населення, яке на початку складало лише п'ять відсотків, швидко виросло за рахунок імміграції, і франкомовні перетворилися на меншину. [8] У 1890-му вживання французької було заборонено в парламенті Манітоби і в судових установах, на французькі школи наклали обмеження. Навіть у Квебеку франкомовні займали другорядні позиції.

У найкращих магазинах, ресторанах та готелях Квебеку обслуговування велося тільки англійською. Французької більшість продавців не знала і знати не хотіла.

Двадцяте століття – це час посилення боротьби жителів Квебеку за розширення використання французької мови в житті суспільства і держави. Діяльність франкоканадців щодо цього вирізняється винятковою послідовністю та цілеспрямованістю.

Поштовхом для введення двомовності в Канаді стали події у Квебеку в 60-ті роки ХХ століття, коли П'єр Еліот Трюдо, який став у 1968 році прем'єр-міністром країни, подав до парламенту «Закон про офіційні мови» («Official Languages Act»), який було схвалено в 1969 році у парламенті Канади (уточнення робилися в 1982 та 1988 роках). Акт встановлював рівність англійської та французької мов як у парламенті та уряді, так і в канадському суспільстві. Закон передбачав три основні цілі: забезпечення поваги до англійської та французької мов як офіційних у країні, їх рівний статус, привілеї та використання державними установами (проведення парламентських сесій,

судочинство, спілкування і надання послуг населенню, здійснення діяльності державних органів), підтримка розвитку англійської та французької мов. [3]

Канадські дослідники, описуючи соціальне тло запровадження білінгвізму та мультикультуралізму, зазначають, що в 70-ті роки суспільні цінності й політична культура мали чітко виражену британську орієнтацію. Більшість населення Канади від покоління до покоління сприймала це як щось цілком природне. [1]

Започаткована Королівською комісією з двомовності («Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism») (1963–1970 pp.) політика офіційних мов і багатокультурності, вплинула на політику громадської участі й розвитку громадянства. Комісією було досліджено три аспекти: використання двомовності урядовими установами, роль державних і приватних організацій у вдосконаленні культурних зв'язків канадців і можливість вільного володіння обома мовами. Діяльність базувалася на принципі «рівного партнерства» – рівних можливостей участі франко- і англомовних канадців у прийнятті рішень, що стосуються їх повсякденного життя.

У 1971 році у своїй заяві в Палаті общин П. Трюдо висловив думку щодо спеціально створеної урядом Комісії з двомовності і двокультурності: «Не може бути однієї культурної політики для канадців британського і французького походження, а іншої – для аборигенів і осіб, що становлять третину населення країни (аллофони). І хоча є дві офіційні мови, немає офіційної культури, і жодна етнічна група не має переваг перед іншою». [1]

Очільник ліберального уряду П. Трюдо на власному досвіді переконався в тому, що до франкомовних громадян ставляться як до нижчого класу. Їх терпіли через чисельність, але не приймали, він не міг дозволити, щоб французькі канадці або інші національні спільноти залишалися осторонь політичного та суспільного життя Канади.

У 1977 році після обговорення на засіданні Квебекської партії було прийнято ще один закон № 101, названий Хартією французької мови, що стосувався трьох основних напрямків: мова та державне управління, мова та економіка, мова та освіта. У преамбулі цього закону було зазначено, що французька мова є єдиною офіційною мовою Квебеку, а його громадяни мають право використовувати цю мову в усіх сферах суспільного життя. Наголошувалося також на підвищенні значення французької мови в адміністративному управлінні, економіці та освіті. Ураховуючи внесені зміни та доповнення, Хартія стверджувала, що французька мова є офіційною мовою законодавства і правосуддя, мовою адміністративних справ в органах державної влади та в громадських організаціях, мовою освіти, мовою, що використовується на робочому місці, мовою релігії та засобів масової інформації.

Прийнята в 1980 році Конституція країни передбачає офіційну рівність між англійською та французькою мовами на всій території Канади. Водночас поступово відбувався процес деталізації законодавчих актів, у законодавстві країни уточнювалися питання щодо визначення «виникнення значного попиту» на послуги офіційними мовами (коли такий попит виникає на території компактного проживання меншин). Встановлювався перелік вимог щодо надання інформації обома офіційними мовами. Призначено було також федеральні органи виконавчої та законодавчої влади,

відповідальні за виконання Акта про офіційні мови. Відповідальність було покладено на Департамент юстиції, Департамент канадської спадщини, Казначейство, Комісію з громадських послуг, Комісаріат офіційних мов, Федеральний суд, Постійну Комісію з питань офіційних мов, Постійний сенаторський комітет з питань офіційних мов, а також державні департаменти, органи і корпорації.

Нині в Канаді на урядовому рівні реалізується Програма розвитку офіційних мов меншин (Development of Official-Language Communities Program), яка має сприяти життєздатності франко- та англомовних меншин Канади та заохочувати їх участь у всіх сферах життя суспільства шляхом угод про співробітництво з організаціями меншин, територіями, муніципальними та федеральними органами. Програма допомагатиме франко- та англомовним меншинам отримати ширший доступ до якісного навчання, різних програм і послуг рідною мовою.

Поступово канадське законодавство упорядковує політичні рішення та управлінські практики задоволенню інтересів цих груп. Тобто йдеться не лише про впровадження ефективної мовної політики, а про визначення потреби уряду в запровадженні політики мультикультуралізму як складової канадської ідентичності.

Таким чином, особливість мовної політики Канади полягає в тому, що вона є поєднанням двох мовних політик: централізованої, що здійснюється федеральним урядом, і регіональної, що здійснюється провінційним урядом, зокрема Квебеку.

Отже, можна зазначити, що в канадському суспільстві сформовано розуміння етнічної багатоманітності країни, яке не повинно зводитися виключно до врегулювання взаємин франкомовної та англомовної спільнот, а є складовою політики мультикультуралізму.

Говорячи про мовне питання у Канаді та в Україні, можна знайти багато спільних рис. Більшість прихильників російської мови піднімають питання двомовності в Україні та необхідності урівноваження у правах російської та української мов, згадуючи про канадський білінгвізм. Однак, на думку Я. Ковальчука, у становищі французької мови в Канаді опиниться не російська, а саме українська мова. Подібні висновки можна зробити на основі кількох порівнянь. [6]

По-перше, переселенці з Франції першими з'явилися на території Канади (відповідно, саме українці, а не росіяни першими заселили Лівобережжя та Слобожанщину), однак з часом контроль над їхніми територіями здобули англійці.

По-друге, франкомовне населення в Канаді пройшло через різні випробування: і депортації, і заборону вільно використовувати рідну мову, і часткову етнічну дискримінацію (свого часу франкофонів навіть називали «білими неграми Північної Америки»). [5; С. 143] Що перегукується з історією української мови, адже українці, які за свою історію входили у склад не однієї імперії, переживали не одну імперську мовну політику. Знадобилося кілька століть, щоб франкомовне та англомовне населення отримало рівні права, і франкофони змогли вільно використовувати свою мову у всіх сферах життя. Так само шлях до вільного функціонування української мови в Україні також був нелегким та історично тривалим.

Третьою схожою рисою між двома країнами є значний ризик витіснення однієї мови іншою в Україні та Канаді. На сьогодні завдяки жорсткій мовній політиці по захисту французької мови в Квебеку та заохочення імміграції з колишніх колоній Франції частка франкомовного населення стабілізувалася на рівні 22-х відсотків (за даними перепису 2006 року). Але неабиякий вплив мали США, у яких телебачення, кіноіндустрія, провідні засоби масової інформації є англомовними, що сприяло тому, що франкофони за межами Квебеку перебувають у зоні ризику мовної асиміляції. Подібно і в Україні існує нерівне співвідношення російської й української мови в інформаційно-розважальної сфері життя. В українських реаліях це також є одним з важливих факторів, який впливає на мовний простір в державі.

Взагалі, мовна ситуація в Україні є дещо складнішою. Труднощі зумовлені тим, що українська та російська мови є близькі між собою. Для багатьох ця обставина ускладнює можливість розмовляти українською чи російською мовами. Так званий суржик – змішана мова – є досить поширений на території України, особливо центральній частині, що зумовлено історично. Деякі спеціалісти, такі як, Міхнев С., переконаний, що це мовне явище тільки ускладнює розвиток української мови. [7; С. 65]

Проте сьогодні, на думку дослідника, Україна є зразком для інших пострадянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися з питанням на українській мові, наприклад, і отримати відповідь на російській, і при цьому ніхто не відчуває себе ображеним. Але в 2017 році, освітня політика України, викликала негативну реакцію з боку тих країн, мова яких, на їх думку, пригнічується, адже згідно прийнятому проекту, з 5 класу мовою викладання в усіх школах має бути виключно українська.

Українська мова досить часто і довго пригнічувалась, тому зараз досить важливим є виховання в учнів та студентів почуття патріотизму та любові до рідної мови, адже це є частиною української культури. За даними соціологічного опитування 2016 року у студентів ВДПУ рівень патріотизму є досить високим, вони погоджуються, що потрібно піднести статус української мови, як єдиної державної. [9, С. 6]

Отже, якщо врахувати наведені приклади, то стає очевидним, що у будь-якій із країн: чи то в Канаді, чи в Україні — до мовного питання необхідно підходити надзвичайно виважено. Франкофони в Канаді вважають, що, якщо французька мова зникне в Квебеку, вона зникне взагалі з північноамериканського континенту. Якщо говорити про нашу державу, зникнення української мови в Україні спричинить її зникнення у світі загалом. У міжнародному законодавстві існують цілі хартії, покликані захищати регіональні мови та гарантувати національним меншинам право на використання власної мови. Та у випадку з Україною слід мати на увазі, що, намагаючись захистити мовні права однієї національної меншини, можна мимохіть втратити мовну та культурну ідентичність корінної нації.

Слід пам'ятати, що поширення двох мов в одній країні є станом нестійкої рівноваги, і має тенденцію до перетворення на одномовність, або до розпаду єдиної

держави на частини за мовною ознакою. Тому, дії Української держави мають бути спрямованими на підтримку та розвиток української мови.

Список використаної літератури:

1. Ахонина, В.С. Англо-французское двуязычие в современной Канаде / В.С. Ахонина // [Електронний ресурс]. – Режим доступа: demoscope.ru
2. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика та мовна ситуація в Україні / Ю. Бестерс-Дільгер. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. –157. с.
3. Закон про Офіційні мови Канади (Official Languages Act), 1969-1985 pp.
4. Закон України про Засади державної мовної політики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
5. Коваленко В. Політика Квебека і Оттави у сфері мови та освіти: Тиха революція та багатокультурність / В. Коваленко // Придністровський науковий вісник. – 1998. – №119. – С. 141-147.
6. Ковальчук Я. Канадський білінгвізм / Я. Ковальчук // День. – 2008. – № 204. – С. 12-15.
7. Міхнева С.І. Мовна політика України і Канади: Порівняльний аналіз / С.І. Міхнева. – Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки. – 2014. – № 1(20). – С. 64 – 70.
8. Лакінський Є. Двомовна Канада: історія про дві самотності / Є. Лакінський. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umoloda.kiev.ua
9. Лапшин С.А. Організація національно-патріотичного виховання студентів як чинник національної безпеки України / С.А. Лапшин // Використання соціологічних методів у процесі дослідження питання патріотизму: Матеріали «круглого столу» студентів факультету іноземних мов. – Вінниця, 2016. – 231 с.
10. Тарасенко, Н. Законодавчий «сценарій» для української мови – можливі варіанти / Н. Тарасенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vesnat.ru

Коваленко А.

ОСВОЄННЯ СПІЛЬНИХ ПРОСТОРІВ ЯК ВАЖЛИВА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

У статті проаналізовано особливості освоєння спільних просторів як один з напрямків сучасної геополітики.

Ключові слова: геополітика, світове співтовариство.

В сучасній геополітиці все чіткіше проявляються тенденції конкуренції у процесі освоєння спільних просторів – інформаційного, океанічного, повітряного та космічного. Ці простори розглядаються ведучими державами світу у якості нерозділених, що вимагає перегляду існуючих підходів щодо їхнього освоєння. Інформаційні технології складають основу геостратегії, формування категорії "інформаційні боротьби". Особливості інфосфери (кіберпростору): не існує фізичного середовища; це поліаморфна субстанція, в якій інформація існує, рухається; різні

форми стратегічної сили проектується через і в межах цього середовища; в інформаційних війнах значення відстані, розміру, стратегічної ваги актора втрачається. Інформація як об'єкт боротьби: інформація не рухається у вакуумі, а саме в політичному просторі, що вже комусь належить і використовується в інтересах певних суб'єктів. Формування концепцій інформаційної війни (контроль над інфосферою): інформаційна компанія в меншій мірі стосується захоплення контролю через руйнування цілей ворога, а в більшій мірі стосується контролю над інфосферою (можливість використовувати інфосферу для досягнення стратегічних цілей, а також можливість попередити таку можливість для супротивника). Сучасна інформаційна війна являє собою планомірний інформаційний вплив на всю інформаційну систему супротивника й нейтральних держав з метою формування сприятливого глобального інформаційного середовища для проведення будь-яких політичних та геополітичних операцій, що забезпечують максимальний контроль над простором. Стратегії "програмуючого лідерства", "м'якої" сили, "розумної" сили. Боротьба за розподіл інформаційного простору: проблематика побудови інформаційного суспільства, Інтернет як фактор світової політики, боротьба за інтернаціоналізацію (співуправління) Інтернету (США контролюють функціонування мережі через ICANN), тенденція до утворення міждержавних альянсів за інформаційно-комунікаційними інтересами. Найбільш жорсткого переділу зазнають океанічні простори, які відповідно до положень режиму "океанічного співуправління" (ГА ООН, 1970 р.) є відкритими для експлуатації на рівних засадах всіма державами і всі держави несуть однакову відповідальність за долю цих ресурсів. Світовий океан являє собою основну частину глобальної біосфери й відіграє визначальну роль у підтриманні життя на Землі. Центральна проблема – доступ до біоресурсів та екосистем Світового океану (внесок екосистем Світового океану в стабілізацію клімату, виробництво кисню, підтримку біорозмаїття оцінюється в 21 трлн. долл., відповідний вклад континентальних екосистем – 12,3 трлн. долл.) Права на використання більшої частини екологічного потенціалу Світового океану не розподілені. Головне джерело загроз Світового океану – забруднення з суходолу (80 % загальної кількості забруднень) – проблема відповідальності. Боротьба за доступ до покладів паливних ресурсів на дні морів та океанів, органічного палива та інших видів мінеральної сировини. Обсяги морських вантажоперевезень – 80 % від світових. Значення узбережних територій. Ці фактори активізують проблематику перерозподіл морських акваторій між державами, перегляду Конвенції ООН з морського права 1982 р. щодо статусу окремих морських просторів та континентального шельфу (статус внутрішніх морів, закритих морів, озерних просторів, режиму проток). На додаток тенденція до милітаризації океанічного простору, що переважно пов'язується із питанням морського піратства. Невизначеність статусу океанічного простору загострює суперництво за розподіл приполярних територій: Арктики та Антарктиди. Фактори актуалізації питання: танення льодів, і як наслідок, відкриття перспектив для видобутку ресурсів, та нових транспортних шляхів (особливо, північний полярний шлях), стратегічний аспект проблеми – компоненти російської та американської систем попередження про ракетний напад в Арктиці,

наприклад. На фоні загострення конфлікту навколо шельфу приарктичних територій посилюється активність щодо перегляду міжнародного статусу Антарктиди (Договір про Антарктиду 1961 р. дозволяє використовувати Антарктиду виключно для науково-дослідних цілей). Проблемні питання навколо Арктики: Росія, Канада, Данія, Норвегія прийняли рішення про статус частини арктичних морів у якості їхніх територіальних або внутрішніх; відхід від принципу секторального поділу Арктики започаткував конфлікти навколо статусу Північного полюса; між арктичними країнами постало питання про перегляд меж полярних секторів; активізація дискусій щодо глобального потепління та розширення потенціалу доступу до корисних копалин та енергоресурсів Арктики; стратегічні інтереси північних країн Європи, США, Канади, Росії у якості секторів базування військового підводного флоту та стратегічної авіації; арктичні країни подали заявки до Комісії ООН з континентального шельфу на володіння окремими арктичними просторами. У повітряному просторі розгортається боротьба за перегляд принципів Договору про відкрите небо 1992 р., що пов'язано із політикою ЄС щодо формування Єдиного європейського неба (вилучення окремих авіакомпаній Росії, Індії, КНР за екологічними стандартами та ціновою політикою), та неврахуванням інтересів азійських та латиноамериканських країн при підписанні Договору. Космічний простір (астрополітика) набуває особливого стратегічного значення в контексті категорії "космічної безпеки". В цілому космічна безпека виступає як здатність суб'єкта контролювати частину космічного простору й здійснювати в ньому певну діяльність, не зазнаючи при цьому зовнішнього тиску, загроз або нападу з боку опонентів. Проблемні аспекти діяльності у космічному просторі: по-перше, відсутність визначення космічного простору (США є прихильниками функціонального підходу в залежності від типу летального апарату, що використовується, решта країн вважають межею між повітрям і космічним простором 100–120 км над рівнем моря), це відкриває можливості для проголошення країнами суверенітету над межовими шарами космосу, видаючи їх у якості "верхніх шарів атмосфери". По-друге, комерціалізація космічної діяльності, держави і великі комерційні компанії отримали можливість здійснювати контроль над окремими сегментами космічного простору, початок процесу приватизації космічної діяльності та ліквідації монополії держав на її проведення (на середину 2000-х рр. щорічний приріст світового космічного ринку складає 30–40 млрд дол) По-третє, спірні сегменти космічного простору й проблема геостаціонарної орбіти Землі, на яку виводяться супутники (екваторіальні країни заявляють про намір оголосити суверенітет над частинами орбіти, що проходить над територіями їхніх країн, й у такому випадку вони мають право на встановлення орендної плати). По-четверте, проблема виводу в космос ударних бойових платформ й розвиток протисупутникових технологій. По-п'яте, проблемні аспекти дистанційного зондування землі, що порушує принципи національної безпеки й приватної власності, й розгортання систем супутникової навігації й зв'язку. По-шосте, початок "другої космічної гонки" за участі не лише США і Росії, а й підключення Китаю, Індії в питання освоєння інших об'єктів Сонячної системи: жорстке суперництво за освоєння Луни (потенціал видобування гелію), Марсу, Венери, Меркурію, Юпітеру, Сатурну та

їхніх супутників в інтересах можливості створення колонізаційних баз. Сьоме, проблематика космічного сміття. Таким чином, боротьба за перерозподіл спільних просторів відбиває фундаментальний зсув у структурі середовища міжнародної безпеки та геостратегії. Розуміння простору виходить за межі територіальної геополітики XIX-XX ст. та геоекономічних стратегій початку XXI ст. Взаємодія в рамках спільних просторів має стати основою для становлення режимів міжнародної безпеки й переважаючою тенденцією світової політики.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С.А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. - №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

2. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С.// Політична географія та геополітика//Б.П.Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.. – К., 2007 – С. 213

Коломієць Х.

ПРОПАГАНДА І ДЕМОКРАТІЯ

У статті проаналізовано використання пропаганди у демократичному політичному режимі.

Ключові слова: демократія, пропаганда, політичний режим, інформаційне середовище.

Невпинний розвиток політичних комунікацій у сучасному світі супроводжується розширенням та посиленням інформаційних потоків спрямованих на суспільство, що з одного боку сприяє поінформованості людей щодо політики, а з іншого, дозволяє не лише формувати і змінювати політичні стереотипи, уявлення людей, але й модифікувати їхню політичну поведінку. При цьому такі зміни можуть носити як відкритий, так і прихований характер, вони можуть набувати форми маніпулятивних сценаріїв, змінювати баланс політичних сил, лобювати політичні інтереси окремих гравців та приховувати наслідки політичних рішень. В сучасному інформаційному суспільстві, де вплив на свідомість і поведінку людей здійснюється в першу чергу за допомогою інформації, а не фізичної сили, все більше посилюється інтерес до такого давнього і, разом з тим, актуального і для сьогодення явища як політична пропаганда. Так сталося, що у нашій свідомості склався стереотип, згідно з яким пропаганда сприймається як явище пов'язане з тоталітарними режимами. Пропаганда в першу чергу асоціюється з комуністичним режимом в Радянському Союзі та нацистським режимом в Німеччині. Науковці свого часу приділили досить багато уваги аналізу теоретичних принципів і практичних засобів здійснення радянської та нацистської пропаганд та й загалом виявленню особливостей тоталітарної пропаганди. А чи існує пропаганда в демократії? Для того щоб дати відповідь на це питання, перш за все потрібно розібратися з розумінням самого терміна "пропаганда". На нашу думку, варто

взяти за основу визначення, дане Яковлевою Н. Отже, пропаганда – це комунікативна діяльність, орієнтована на закріплення у свідомості або трансформацію певних установок, переконань, стереотипів цільової аудиторії за допомогою інформаційних та/або маніпулятивних прийомів, технік, методів з метою досягнення поставлених політичних цілей і завдань. [2]

Отже, чи існує пропаганда в демократії? Чи можна говорити про особливості притаманні пропаганді в демократичних режимах? По-перше, відповідь на це запитання пов'язана не стільки з наявністю чи відсутністю пропаганди як явища в демократичних режимах, а лежить швидше в площині термінології. Справа в тому, що в другій половині ХХ ст. розвинуті демократичні країни почали свідомо уникати використання терміна "пропаганда". Оскільки цей термін був дискредитований гітлерівським режимом, а також асоціювався з радянською владою, яка за допомогою пропагандистських методів розповсюджувала свою ідеологію. Відбувалася його підміна іншими близькими поняттями, такими як "інформаційний вплив", "інформаційні операції", "інформаційна війна", "піар" та ін. Проте, від підміни понять суть явища не змінюється. І як би в західних країнах не називався інформаційний вплив, що здійснюється на громадян чи міжнародну спільноту, суть цього впливу є близькою до пропаганди. Класичним прикладом у цьому відношенні є та інформаційна політика, яку проводили США стосовно війни у В'єтнамі.[1] Інформаційні операції, які здійснювали американці, намагаючись довести доцільність і виправданість цієї війни як для власного населення, так і для міжнародного співтовариства, особливо не відрізнялися від пропаганди, яка проводилася Радянським Союзом. Якщо порівняти інформаційне забезпечення В'єтнамської війни у США і Афганської війни в Радянському Союзі, то можна побачити спільність цілей, завдань, методів та засобів такого інформаційного впливу. Таким чином, відсутність в політичній мові сучасних демократій терміну "пропаганда" – це швидше питання політкоректності, а не проблема відсутності самого явища пропаганди. Аналізуючи питання співвідношення пропаганди і демократії, також потрібно звернути увагу на той факт, що раніше пануючою була думка, згідно з якою пропаганда розглядалася переважно як засіб поширення та популяризації ідеології. В сучасних же умовах акценти змінилися і сьогодні пропаганда сприймається вже як самостійний феномен. У ХІХ столітті пропаганда була засобом поширення ідеології, а в наступному столітті – ситуація стала протилежною, тобто ідеологія поступово будується навколо дій, запланованих пропагандою. Така тенденція виникає з тієї причини, що пропаганда вже не підпорядковується ідеології, не ставить своєю метою її поширення. [3]

В сучасному суспільстві у сфері пропаганди відбуваються суттєві зміни, пов'язані з переходом світової спільноти до стадії інформаційного суспільства. Вдосконалення засобів комунікації, збільшення потоків інформації і можливостей доступу до них, мобільність аудиторій, глобалізаційні процеси, відкритість кордонів є причинами трансформації пропаганди. Сучасна пропаганда, на відміну від пропаганди ХХ ст., стає все більш універсальною, всепроникною, поліцентричною та деідеологізованою. Таким чином, пропаганда вже не є прерогативою держави, не пов'язана з розповсюдженням

певних ідеологічних принципів. Вона здійснюється багатьма суб'єктами політичного життя суспільства і служить різним цілям. Сучасні демократії активно використовують її як один із засобів політичної комунікації.

Список використаної літератури:

1. Почепцов Г. Как ведутся тайные войны. Психологические операции в современном мире / Г. Почепцов. – Х.: Консум, 2000. – 231 с.
2. Яковлева Н.І. Особливості розуміння сучасної політичної пропаганди / Н. І. Яковлева // Політологічний вісник: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44. – С. 308–318.
3. Яковлева Н.І. Політична пропаганда як складова політичної комунікації: автореф. дис. ... канд. політ. наук. / Н. І. Яковлева. – К., 2010. – 324 с.

Луцької А.

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ НА НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА РЕЛІГІЙНІЙ ОСНОВІ

У статті розглянуто проблему регіональних конфліктів що виникають на національній або релігійній основі.

Ключові слова: політика, релігія, конфлікти.

Впродовж багатьох століть на політичний розвиток людського суспільства впливали дві протилежні тенденції — створення світових імперій та національних держав. Тривалий час інтеграційні процеси, яких вимагав розвиток світового господарства, йшли шляхом створення велетенських наддержав — імперій. У таких державах можна було мобілізувати великі трудові і фінансові ресурси, створити місткий внутрішній ринок. Але поступово почала домінувати тенденція створення порівняно невеликих держав на національній основі, яка остаточно перемогла у ХХ ст. Боротьба цих двох напрямків світового політичного розвитку постійно призводила до виникнення спочатку міжплеменних, а потім міжнаціональних суперечностей, які дуже часто вирішувались за допомогою воєн.

Учені, шукаючи універсальний засіб для припинення воєн, ще більше провокували гонку озброєнь. Наприклад, шведський винахідник і підприємець А. Нобель, який у середині ХІХ ст. винайшов динаміт, вважав, що ця сильна вибухівка змусить людство жахнутися можливих наслідків майбутніх воєн і припинити їх. Але у першій половині ХХ ст. людство пережило дві світові війни, у яких основною руйнівною силою був тринітротолуол — винахід Нобеля.

Саме світові війни, до яких були залучені людські і матеріальні ресурси більшості країн світу, показали, що світові проблеми, насамперед політичні, треба якось вирішувати. Для цього після Першої світової війни була створена Ліга Націй, а після Другої світової — Організація Об'єднаних Націй. Проте, протистояння упродовж 1920-80-х років двох військово-політичних блоків (що отримало назву протистояння Сходу і Заходу) призвели до небаченої у світі гонки озброєнь і нарощування арсеналів зброї масового знищення, насамперед ядерної. Це поставило людську цивілізацію на грань

фізичного самознищення, бо використання навіть частини ракетно-ядерного потенціалу двох наддержав того часу, СРСР і США, могло викликати ланцюг екологічних катастроф, що отримали назву "ядерної зими".

Тому дедалі більше вчених, політичних діячів, широкі кола громадськості прилучилися до антивоєнного руху. Широкомасштабне розгортання цього руху у 70-80-х роках ХХ ст. та економічні проблеми, викликані гонкою озброєнь, насамперед у так званих соціалістичних країнах, змусили лідерів СРСР і США розпочати переговори про скорочення озброєнь. Спочатку було досягнуто згоди про ліквідацію найбільш небезпечних ракет середнього радіусу дії і крилатих ракет (договір ОСО-1), які концентрувались у Європі і могли доносити ядерні боєголовки до цілей за 5-6 хв.

Дещо згодом були підписані договори про скорочення звичайних озброєнь у Європі та 50% скорочення стратегічних ядерних озброєнь усіх типів (ОСО-2). І хоч розпад радянської імперії розширив кількість країн, що володіють ядерною зброєю, та Росія, Україна, Казахстан і Білорусь взяли на себе міжнародні зобов'язання колишнього Радянського Союзу. Україна, яка на певний час стала третьою ракетно-ядерною державою світу, повністю відмовилася від неї.

Досі найбільшими ядерними арсеналами володіють Росія і США, але свої запаси і можливості для подальшого виробництва цієї зброї мають також Франція, Великобританія і Китай. Хоч загроза виникнення світового ядерного конфлікту значно зменшилася, але окремі сучасні тенденції розвитку політичних подій роблять цю проблему досить гострою.

Насамперед, окремі політичні кола у Росії мріють відродити військово-політичну могутність колишньої імперії з її потужною наступальною ядерною зброєю. По-друге, чимало країн (Ізраїль, Пакистан, Індія, Іран, Ірак, КНДР) прагнуть оволодіти ядерною зброєю. Нарешті, досить небезпечним під час воєн може виявитися і "мирний" атом. Десятки атомних електростанцій, розташованих у густозаселених районах Європи, США, Японії та інших регіонів світу, при застосуванні сучасної звичайної високоточної зброї можуть бути зруйнованими. Важко уявити, до яких наслідків призведе вибух сотень "Чорнобилів" одночасно, адже в атомних реакторах міститься у десятки і сотні разів більше запасів радіоактивних речовин, ніж у найпотужніших атомних бомбах. Небезпека нової світової війни весь час підтримується великою кількістю регіональних військово-політичних конфліктів. Регіональні конфлікти вже після Другої світової війни завдали величезних збитків і забрали життя десятків мільйонів осіб у Кореї, В'єтнамі, Лаосі, Камбоджі, на Близькому і Середньому Сході, у Центральній, Південній і Східній Африці та інших регіонах світу. Раніше більшість цих конфліктів провокувалися радянською імперією, яка прагнула поширити "завоювання соціалізму" на весь світ. Будь-який режим, який заявляв про перехід на шлях "соціалістичного розвитку", одразу ж отримував масовану військову та економічну допомогу. Таким чином були виплекані диктаторські режими на Кубі (Ф. Кастро), у Лівії (М. Каддафі), в Іраку (С.Хусейн) та ін.

Особливо небезпечною є широка смуга регіональних конфліктів, що виникла на південних межах колишньої світової соціалістичної системи. Вона простягнулась від

Південної Європи (держави колишньої Югославії, Албанія) через Кавказ (Грузія, Вірменія, Азербайджан, південь Росії) і Малу Азію (проблема Курдистану) до Центральної і Південної Азії (Афганістан, Таджикистан, прикордонні райони Індії і Пакистану, Шрі-Ланка). У західній частині цієї зони явно спостерігається протистояння між християнським та мусульманським світом. У багатьох мусульманських країнах посилюються ісламський фундаменталізм, який становить суттєву загрозу для міжнародної стабільності.

Людство докладає величезних зусиль, щоб ліквідувати вогнища регіональних конфліктів. Для цього задіюються можливості ООН, багатьох миротворчих організацій і авторитетних політичних діячів, а в останні роки і військових структур НАТО. Частину конфліктів на Півдні Африки, на Близькому Сході (проблема Палестини), в Індокитаї, у країнах колишньої Югославії вдалося ліквідувати або пригасити. Але в багатьох випадках миротворчі ініціативи зазнають краху (особливо це стосується африканських країн). Наслідком військово-політичних конфліктів є консервація відсталості багатьох країн, мільйонні потоки біженців, злидні і голод.

Регіональні конфлікти часто породжують ще одну важливу сучасну проблему — міжнародний тероризм. Щоб досягти своєї мети, ворогуючі сторони часто вдаються до захоплення заручників, вибухів у літаках, поїздах, супермаркетах та інших місцях масового скупчення людей.

Вирішення проблеми регіональних конфліктів можливе лише при усуненні їх причин, які найчастіше полягають в існуванні тоталітарних режимів, національному, релігійному і соціальному гнобленні.

Список використаної літератури:

1. Колодний А. Академічне релігієзнавство: Підручник. / А. Колодний. – К: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Бондаренко В.Д. Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації / В. Д. Бондаренко, В. Є. Єленський, В. С. Журавський. – К.: Логос, 2001. – 50 с.
3. Вайг Б. Ставлення держави до сект та «нових релігій» / Б. Вайг // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 10. – С. 73-76.

ПРЕТЕНЗІЇ УГОРЩИНИ ДО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»

У статті проаналізовано закон України «Про освіту», причини невдоволення та реакція країн-сусідів на закон, міжнародна думка щодо конфлікту України та Угорщини.

Ключові слова: закон України «Про освіту», національні меншини, ЄС, дискримінація, Угорщина, Україна.

Протягом останніх тижнів новий український закон "Про освіту" став популярною темою, що піднімалась як у європейських ЗМІ, так у коридорах установ ЄС та Ради Європи.

Насправді закон «Про освіту» – основний інструмент модернізації української освіти, її наближення до стандартів ЄС.

Мультикультуралізм та різноманітність лежать в основі української держави. Непроста історія та своєрідне географічне розташування нашої держави роблять Україну домівкою для великої кількості національних меншин, які володіють різними мовами та зберігають свою культуру в її межах – на заході, на сході та на півдні. Україна також є єдиним домом для корінних народів – караїмів, кримських татар, кримчаків. Вони роблять нашу культуру та спадщину ще більш багатими.

В Україні надається освіта для національних меншин у 735 початкових і середніх школах по всій країні. Близько 400 000 школярів, що належать до національних меншин, використовують свою рідну мову для здобуття загальної середньої освіти. Найбільш поширені мови, крім української, – польська, російська, румунська, болгарська, угорська та молдовська.

Головний принцип формування освітньої політики України – рівний доступ до якісної освіти, незалежно від етнічного походження. Не має значення, чи школяр в українській школі має українське, польське або угорське етнічне походження. Всі громадяни нашої країни мають право мати рівні шанси в житті.

«Ми серйозно стурбовані ситуацією в районах, щільно населених національними меншинами. Там діти виростають у закритому мовному середовищі, де державна мова практично не використовується», - зазначає Лілія Гриневиц [1]. Зокрема, такою є ситуація в громадах російських, угорських та румунських меншин. Багато років у школах з мовою навчання, що належить до мов національних меншин, всі предмети вивчаються мовою меншини, в той час як на вивчення державної відводиться лише дві години на тиждень, і вона вивчається як предмет. Такий стан справ серйозно шкодить освіті дітей. Наприклад, 55% школярів з румунської національної меншини та 62% з угорської не змогли подолати поріг склав/не склав на зовнішньому незалежному оцінюванні з української мови у 2017 році.

ЗНО є обов'язковим випробуванням для всіх випускників української школи для подальшого доступу до вищої освіти. Отже, ці результати означають, що більше

половини дітей з меншин не мають шанс вступити до університету в Україні. Більше того – вони позбавлені можливості отримати роботу на державній службі, у органах місцевого самоврядування чи на інших високих посадах у всіх регіонах України. Це не просто перешкоди в житті дітей. Це грубе порушення їхніх конституційних прав.

На відміну від деяких угорських політиків, Україна не зацікавлена в збереженні мовних гетто. Знання державної мови є і повинно бути фактором соціальної згуртованості та інтеграції всіх громадян України в суспільстві.

Закон "Про освіту" спрямований саме на усунення цієї згубної ситуації. «Поступово збільшуючи кількість предметів, що вивчаються українською мовою, ми хочемо покращити рівень володіння державною мовою протягом усього шкільного періоду», - каже Лілія Гриневич.

Таким чином закон дозволяє запровадити в Україні мовну політику, яка вже використовується деякими країнами ЄС – гнучка двомовна освіта. З першого до четвертого класу діти вивчатимуть предмети рідною мовою, а українську вивчатимуть як предмет. Протягом початкової школи школярі мають оволодіти державною мовою бодай на рівні А2. Двомовна освіта розпочнеться у п'ятому класі. Частина навчання відбуватиметься на державній мові, тоді як декілька предметів вивчатимуться рідною мовою меншини. Співвідношення між предметами українською та рідною мовою буде поступово змінюватися з п'ятого по дванадцятий клас. В ідеалі він повинен сягати 60%/40% після дев'ятого класу.

Одними з перших закон розкритикували Румунія і Угорщина. І якщо перша висловила стурбованість, то заява угорського МЗС була більш категоричною. У ній закон називався "ганебним ударом в спину". Неприпустимо, що Україна позбавила угорців права навчатися рідною мовою в школах і університетах і залишила їм можливість робити це у дитячих садках і початкових класах", - йшлося у заяві. Пізніше голова угорського МЗС Петер Сійярто зробив ще кілька заяв, які були більше схожі на погрози і шантаж. Так, 26 вересня він заявив, що Угорщина офіційно заявила про блокування рішень ЄС щодо зближення з Україною. Україна "може забути про інтеграцію до Європи", а 11 жовтня почав погрожувати торговельними та економічними санкціями, які начебто може ввести ЄС [2].

Петер Сійярто повторив тезу про «дискримінаційність» українського закону про освіту і заявив, що Будапешт не може підтримати євроатлантичні зусилля України до скасування закону. Про це він заявив на полях саміту «Східного партнерства» у Брюсселі. «Ми не можемо цього зробити і підтримати євроатлантичні зусилля (України), адже Київ знехтував правами нацменшин і грубо порушив Угоду про асоціацію між ЄС та Україною, що набула чинності на початку вересня», – сказав Сійярто. За його словами, якщо для України важливо інтегруватися у структури ЄС і НАТО, вона повинна виконати свої міжнародні зобов'язання, зокрема відкликати «дискримінаційний» щодо нацменшин України закон про освіту. Лише в цьому випадку Україна знову може розраховувати на повноцінну підтримку Угорщини, наголосив угорський урядовець. Він також зазначив, що Угорщина «не принесе в жертву закарпатських угорців на вівтарі світової політики».

11 держав-членів НАТО, в тому числі Німеччина, висловили незгоду з діями Угорщини щодо блокування євроатлантичних ініціатив України через закон про освіту. Про відповідний лист 11 держав з посиланням на неофіційну інформацію повідомило угорське видання Magyar Nemzet.

На думку міністра освіти Лілії Гриневич, це більше політична, аніж освітня позиція. «Мабуть, варто запитати політологів, які вивчають весь ландшафт політичний, який зараз склався в Угорщині. Але я точно відчуваю, що тут більше політики, що це чудова тема, де кожен хоче себе в якийсь спосіб позиціонувати на мовній темі. І можливо, наближеність виборів в Угорщині також відіграє певну роль», – каже Гриневич [1].

Аналітик Європейського центру політики Пол Іван сумнівається у тому, що угорській дипломатії під силу запустити процес перегляду угоди про асоціацію Україна-ЄС. Утім, у достатньо радикальній позиції Угорщини він не вбачає нічого нового. За словами експерта, Будапешт завжди відрізнявся агресивним захистом інтересів угорців у інших країнах. Так, за словами Івана, набагато гостріші конфлікти виникали в Угорщині із сусідами і через дрібніші приводи, як це свого часу було з Румунією, попри той факт, що обидві країни на той час вже були членами ЄС. «Також не варто забувати і про вибори, що наближаються, - треба розуміти, що головна опозиційна партія в Угорщині має ще радикальніші погляди щодо угорських меншин за кордоном», - пояснює експерт. За його словами, Київ мав би врахувати усі ці фактори перед остаточним ухваленням освітнього закону [3].

Одразу після підписання закону українським президентом Петром Порошенком глава МЗС України Павло Клімкін передав закон про освіту на експертизу до Венеціанської комісії, а сам Порошенко під час виступу в ПАРЄ запевнив, що висновок комісії дозволить зняти усі суперечності щодо документа. Власне, пізніше ухвалена резолюція ПАРЄ обмежилась закликом врахувати усі без винятку рекомендації Венеціанської комісії та "відновити конструктивний діалог між різними зацікавленими сторонами".

У Берліні зазначають, що будуть уважно слідкувати за імплементацією нового закону, яку Київ має узгодити із представниками національних меншин. "Ми вітаємо той факт, що переговори в Раді Європи розпочалися, а український уряд офіційно надав закон на розгляд Венеціанської комісії", - заявив співрозмовник DW у зовнішньополітичному відомстві ФРН. При цьому він додав, що набагато краще було б, якби Київ ініціював відповідні переговори ще до ухвалення закону [4].

У кожній із держав, що зараз здійснює галас навколо мовних статей українського закону, є подібна стаття у власному законодавстві, каже директор докторських шкіл Києво-Могилянської академії Михайло Винницький. «Жодна із країн Європи чи Північної Америки не може собі дозволити, щоб повний цикл навчання від першого до останнього класу дитина проходила в іншомовному середовищі і щоб державна мова зводилась до одного предмету. Результатом такого навчання є те, що такі випускники не можуть вступити до українських університетів. І не можуть узагалі інтегруватись у наше суспільство, тому що не знають державної мови», – каже Винницький. Міністр

Гриневич зазначає, що саме так і пояснювала румунському урядовцю необхідність додати україномовних предметів школам національних меншин. У відповідь на це міністр освіти Румунії Поп заявив, що в його державі є класи для українців, де навчаються виключно українською мовою. Проте різниця полягає в тому, пояснює Гриневич, що в румунських школах окрім таких класів є й інші, де вчать і румунською мовою. В Україні ж зараз діють цілі школи, де вчать лише румунською. Іншими словами, представники румунської діаспори в Україні, навчаючись у таких «монокласах» не можуть потренувати українську мову навіть на перервах – вони просто відрізані від україномовного середовища.

Список використаної літератури:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/10/23/227072/>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/skandalniy-zakon-pro-osvitu-chim-ukrayini-zagrozhuje-diplomaticzna-viyna-z-ugorschinoyu-1010910.html>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28760977.html>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/2262354-ugorschina-ne-bude-pidtrimuvati-evroatlantichni-zusillya-ukrajini-do-skasuvannya-zakonu-pro-osvitu.html>
5. Лапшин С.А. Аналіз порушень виборчого законодавства та «брудні» політичні технології під час виборів голів об'єднаних територіальних громад Вінницької області /С.А.Лапшин //Актуальні проблеми політології: Матеріали підсумкової наукової конференції з політології. – Вінниця, 2017. – С.8-12.

Мисник Я.

МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті проаналізовано особливості вирішення етнонаціональних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, національна політика і національні відносини.

У контексті гарантування міжнародної безпеки впливають загальносвітові події – крах колоніалізму, загострення почуттів національної самосвідомості, нетерпіння до найменшого ущемлення національної рівноправності. Все це різко визначає національне питання, національні проблеми не тільки в нових державах, а й в тих, в яких, здавалося б, ці проблеми давно вирішені (Квебек у Канаді, Шотландія і Уельс у Великій Британії, Корсіка у Франції, острови Пасхи в Іспанії та ін.) [5].

Більшість країн сучасності є багатонародними (поліетнічними) соціумами, в межах яких взаємодіють між собою та з державою різноманітні народи-етноси (як етноісторичні спільноти). Дисбаланс у відносинах між ними зумовлений прагненням усіх народів-етносів реалізувати найсуттєвішу в політичній історії місію – виступати свідомим джерелом політичної влади і носієм політичного суверенітету своєї країни. І

коли будь-якому з них чинять бодай якийсь спротив у реалізації зазначеної політичної місії, – неминучі різноманітні етно- і міжетноконфліктні колізії [2].

Розглядаючи динаміку етнічних за формою конфліктів, варто підкреслити, що всі вони проходять однаковий шлях – від романтизму вищої ідеї та віри в перемогу до усвідомлення необхідності вирішення проблеми шляхом переговорів. Саме на цьому етапі і важливе чітке розуміння реальних причин конфлікту, об'єктивних протиріч та питомої ваги саме етнічного компоненту.

Міжнародна громадськість завжди вітає національно-визвольні рухи, і жодна демократична держава не дозволить собі заявити, що вона не згодна із цим принципом. Етнічний же конфлікт – це більш ніж гостре питання для суперечок. З одного боку, дуже часто етнічний конфлікт виникає через бажання етносу створити свою державу й відділитися, з іншого боку, виходячи з політичного визначення термінів, етнос не дорівнює нації. І в ситуації, коли відділення вимагає етнос, пригадується ще один основний принцип міжнародного права – непорушність і недоторканність територіальної цілісності держав. У результаті чого ми приходимо до практики подвійних стандартів, де на розвиток етнічного конфлікту й можливості задоволення вимоги того або іншого етносу впливають уже не об'єктивні фактори й бажання народу, а думка та рішення світового співтовариства, великих держав, сусідів; економічні й політичні протиріччя. Існує право націй на самовизначення чи ні, ефективно воно чи ні, принцип це або право – усе залишається сумнівним і спірним. Але одне зовсім очевидно: за цим правом стоїть питання – кому це вигідно? [4]

Для пояснення внутрішньодержавних конфліктів, які зараз є домінуючими (про що свідчать, наприклад, дані Гельдельберзького інституту по вивченню міжнародних конфліктів: так, протягом 1945–2000 рр. до класичних міждержавних воєн було віднесено тільки 15 %, а у 2001 р. уже тільки 7 %) дослідники виділяють декілька факторів. Серед них важливе місце посідають релігійні та національні фактори, проявлення яких стримувала "холодна війна", але її закінчення призвело до виходу їх із латентної фази та вивільнення їхнього конфліктного потенціалу, відсунувши на задній план ідеологічний чинник, що був домінуючим на попередньому етапі та визначав співвідношення сил на світовій арені. Але найпопулярнішими зараз є економічні концепції пояснення виникнення конфліктів. Уже сьогодні американський дослідник Дж. Най виділяє три рівні політичної картини світу, застосовуючи модель тришарового пирога, де одним із цих рівнів є саме економічний [1].

Нині у багатьох аспектах державна безпека залежить від міжнародної. Раніше внутрішньо стабільна держава гарантувала безпеку від зовнішніх загроз, а тепер міжнародна нестабільність може зруйнувати внутрішньо стабільну державу, навіть зовсім не агресивну. І навпаки, гарантії міжнародної безпеки можуть стати надійним чинником підтримання внутрішньої безпеки держави.

Міжнародна безпека – такий стан міжнародних відносин, за якого створюються умови, необхідні для існування та функціонування держав, забезпечення їхнього повного суверенітету, політичної та економічної незалежності, можливої відсічі воєнно-політичному натиску й агресії, рівноправних відносин з іншими країнами.

Водночас міжнародну безпеку треба розглядати як політику, що сприяє створенню ефективних гарантій миру як для окремої країни, так і всього світового співтовариства [3].

Світова практика виробила лише один – демократичний – спосіб урегулювання міжнаціональних відносин, який передбачає забезпечення вільного волевиявлення націй, реалізацію їх законних прав на життя, відносини з іншими націями на основі рівності. Йдеться про надання повної свободи націям для встановлення ними економічних, політичних, культурних та інших відносин, а отже, про право нації на самовизначення, яке тісно пов'язане з реалізацією прав людини. Права і свободи людини та право народів на самовизначення взаємозумовлені. Нині право нації на самовизначення – один із важливих принципів відносин між народами й націями. Навіть більше, самовизначення є загально визнаною основоположною нормою міжнародного права, обов'язковою для всіх без винятку держав. Це зафіксовано і в документах ООН.

Відсутність чіткої стратегії міжнародного співтовариства, щодо подолання існуючих протиріч у світі сприяє все більшій дестабілізації системи міжнародної безпеки, а також стає запорукою зародження нових та розвитку і посиленню вже існуючих конфліктів, що в результаті неминуче призведе до негативних зрушень у глобальному масштабі.

XXI століття повинно продемонструвати вирішення суперечностей мирним цивілізованим шляхом, спираючись на гіркий досвід минулих збройних протистоянь. Силою можна змусити, але не переконати.

Пошук економічної чи політичної вигоди окремими державами не сприяє вирішенню чи хоча б частковому врегулюванню етнонаціональних проблем. У вирішенні конфліктів важливо врахувати інтереси всіх сторін, а також у жодному разі не приховувати суперечності, а усувати їх. Адже "заморожені" конфлікти з часом виливаються у жорсткі форми протистояння, які іноді є і досить довготривалими та можуть мати катастрофічні наслідки.

Список використаної літератури:

1. Гринів Д. Що спричиняє виникнення конфліктів? / Д. Гринів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edu.cirs.kiev.ua/component/content/article/78.html>;
2. Майборода О. Етнополітична ситуація в Україні: регіональний вимір / О. Майборода // Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві. – К.: Фонд "Європа XXI", 2002. – 129 с.
3. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави / П.М. Рабінович. – К., 1999. – 231 с.
4. Шелест Г. Етнічний конфлікт – мета чи засіб? / Г.Шелест // Наук. вісн. Одес. держ. екон. ун-ту. Науки: економіка, політологія, історія. – 2007. – С. 12-32.
5. LeVine R., Campbell D. Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes and Group Behavior. – N. Y; London, 2004.

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДОНАЛЬДА ТРАМПА. ВИХІД США ЗІ ВСЕСВІТНЬОГО ДОГОВОРУ ПРО МІГРАЦІЮ

У статті аналізується діяльність президента Д. Трампа та уряду США щодо основних питань міграційної політики. А також остаточне рішення Сполучених Штатів про вихід з глобальної угоди ООН про мігрантів та біженців.

Ключові слова: Дональд Трамп, США, міграційна політика, ООН, мігранти.

Різка антиімміграційна риторика була притаманна Трампу ще з початку передвиборчої програми, а ідея побудови стіни між США і Мексикою та депортації 11 млн. нелегальних іммігрантів – ключова основа цього меседжу. Більш того, у ході передвиборчих заяв лунала ідея Трампа навіть про депорцію дітей нелегальних іммігрантів, які народилися в США, незважаючи на те, що вони мають право отримати громадянство цієї країни.

Отже США – країна, якій належить майже 20% усіх іммігрантів планети, і яка у глобальних міграційних рейтингах займає топові позиції, після президентських виборів стояла на порозі нової ери міграційної політики.

Співставляючи риторику Трампа до виборів та після перемоги на них, можливо помітити певні зміни, зокрема це стосується і міграційної політики. Насамперед Трамп змінив свою позицію щодо депортації 11 млн. нелегальних іммігрантів: спочатку він заявив, що буде депортовувати тільки тих, хто нещодавно іммігрував, та тих нелегалів, які притягувалися до кримінальної відповідальності, а вже в 60-хвилинному поствиборчому інтерв'ю згадав лише нелегальних мігрантів з кримінальним минулим. За словами Трампа, це десь приблизно 2 - 3 млн. осіб, однак експерти піддають сумніву й цю цифру. Так, за оцінками Департаменту внутрішньої безпеки (DHS) у 2012 р. налічувалося близько 1,9 млн. негромадян США, які мали бути виселені на підставі судимості. Проте, ця цифра враховує як нелегальних іммігрантів, так й іноземних громадян, які мали дозвіл на постійне чи тимчасове перебування в США, але підлягали депортації у результаті скоєного злочину. За оцінками Інституту Міграційної Політики (MPI), станом на початок 2016 р. з 11 млн. негальних іммігрантів в США лише 850 тис. мають кримінальне минуле, і водночас вони входять у перелік тих 1,9 млн. іноземців, які Департамент внутрішньої безпеки США мав намір видворити. Отже, насправді, частка іноземців, які скоїли кримінальні злочини, але мають офіційний дозвіл для перебування на території США, є значно більшою, ніж частка нелегальних іммігрантів із кримінальним минулим. Тому постає запитання: кого саме планує депортувати Дональд Трамп?

Щодо біженців Трамп планував переглянути чисельність біженців, яких зможуть прийняти США протягом 2017 р., незважаючи на те, що цю квоту уже визначив Барак Обама на рівні 110 тис. осіб; Як наслідок, Верховний суд США дозволив адміністрації президента Дональда Трампа в повній мірі застосовувати заборону на в'їзд до Сполучених Штатів жителів восьми переважно мусульманських країн (Чаду, Ірану, Лівії, Північної Кореї, Сирії, Венесуели, Сомалі та Ємену). "Мій пріоритет номер один

- зробити Америку безпечною. Ми не пускатимемо до нашої країни тих, кого не можемо безпечно перевірити", - так Трамп прокоментував підписання цього указу.

Щодо трудових іммігрантів, то Трамп розцінює їх як економічну загрозу. «Американський працівник має стояти на першому місці» - зазначено у Плані міграційних реформ Трампа. На його думку, трудові іммігранти сприяють зниженню рівня заробітніх плат, зростанню рівня безробіття, сприяють розвитку бідності та перешкоджають формуванню середнього класу американців. «Якщо середній клас – це хребет економіки США, то сьогодні в країні розвивається остеопороз». Позиція Трампа щодо врегульованої імміграції, зокрема його ставлення до візової програми H-1B, залишається незрозумілою. Крім цього, Трамп вирішив скасувати програму DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals), була започаткована Обамою у 2012 р., що захищала від депортації нелегальних мігрантів, що в'їхали в Сполучені Штати в дитячому віці. В додаток до цього, в Плані імміграційних реформ Трампа передбачена ідея позбавлення права набуття громадянства дітьми нелегальних іммігрантів, які народилися на території США.

Нещодавно Сполучені Штати Америки завершили участь у глобальній угоді щодо міграції. Таке рішення в США обґрунтували тим, що самі американці повинні вирішувати міграційну політику своєї країни. США оголосили, що президент Дональд Трамп вирішив вивести країну з учасників Всесвітнього пакту про міграцію ООН, заявляючи, що він порушує суверенітет США. Як заявили в Державному департаменті США, цей договір «містить численні положення, що несумісні з політикою США щодо мігрантів і біженців і принципами адміністрації Трампа стосовно міграції. Через це Дональд Трамп вирішив, що США завершать свою участь у процесі пакту.».

Посол США в ООН Ніккі Гейлі, яка оголосила цю заяву в Організації Об'єднаних Націй, заявила при цьому: «Америка пишається своєю іммігрантською спадщиною і давнім моральним лідерством у наданні підтримки мігрантам і біженцям у всьому світі. Але наші рішення про політику щодо імміграцію мають завжди ухвалювати американці і тільки самі американці. Ми самі вирішимо, як найкраще контролювати наші кордони і кому буде дозволено в'їхати до нашої країни».

Наразі в пакті беруть участь 193 держави-члени ООН, які 2016 року на сесії Генеральної асамблеї ООН ухвалили Нью-Йоркську декларацію про біженців і мігрантів. Цим не обов'язковим до виконання документом держави-учасниці взяли на себе зобов'язання розробити новий підхід до міграції і ставлення до біженців і 2018 року ухвалити остаточний всесвітній пакт про міграцію.

Таким чином, міграційну політику Трампа можна охарактеризувати як імміграційний протекціонізм. Реалізація таких кардинальних планів може призвести до суттєвого впливу не лише на соціально-економічну та політичну ситуацію в США, але й створити прецедент для зміни орієнтирів щодо ведення міграційної політики у ЄС.

Список використаної літератури:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: President Elect Trump speaks about the wall and deportation

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: The Online Journal of the Migration Policy Institute As Trump Takes Office, Immigration Enforcement and Policy Poised to Undergo Major Changes

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: The Online Journal of the Migration Policy Institute Despite Hard-Line Immigration Campaign Pledges, Trump Policy Remains in Flux

4. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

Панова Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА "ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН" США і ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті проаналізовано «особливі відносини» США та Великобританії на сучасному етапі.

Ключові слова: міждержавні відносини, «особливі відносини».

«Особливі відносини» між Сполученими Штатами Америки та Великобританією, що склалися внаслідок об'єктивних обставин міжнародної ситуації напередодні Другої світової війни, пройшли складний процес становлення, їхнє виникнення і формування відбувалося у період необхідності співпраці та співпадіння національних інтересів обох країн. Найважливіша спільна мета — подолати держав-агресорів на чолі з Німеччиною — настільки зміцнила англо-американський союз, що, досягнувши її, Вашингтон і Лондон продовжили будувати повоєнний світ разом. Тісна співпраця обох країн просліджувалась впродовж всього періоду «холодної» війни.

Мета дослідження передбачає постановку і розв'язання на- ступних завдань:

- з'ясування сутності «особливих відносин» як нового типу міждержавних взаємозв'язків;
- визначення його впливу на двосторонню співпрацю США і Великої Британії;
- розкриття особливостей зародження і процесу становлення «особливих відносин» Сполучених Штатів і Великої Британії;
- доведення взаємопов'язаності інтересів обох держав на міжна- родній арені крізь призму існування «особливих відносин»

Існування між Великою Британією та США політичних від- носин, які помітно відрізняються від відносин між будь-якою іншою парою великих країн, уже в ХХ ст. стало незаперечним фактом міжнародного життя. Вони почали складатись ще в роки Другої світової війни і, незважаючи на складний шлях еволюції, продовжують розвиватися особливим чином. Майже кожен керів- ник англійського уряду по-своєму визначав ці «привілейовані» відносини. У. Черчілль, Г. Макміллан називали їх «особливими», Г. Вільсон говорив про «тісні відносини», а М. Тетчер вважала їх «екстраординарними». Для Т. Блера відносини зі США були «ба- зовими» та «особливими» [1, с. 6]. Лише прем'єр-міністр Е. Хіт називав їх «звичайними». Проте це

було в роки, коли Британія, після декількох невдалих спроб вступити до Європейського економічного співтовариства, зосередила зусилля на досягненні цієї мети і всіляко підкреслювала свою «європейськість», демонструючи певне дистанціювання від США. Небажання Лондона вступати до Європейського економічного співтовариства на перших етапах його створення пояснюється тим, що британці вважали «особливі відносини» зі Сполученим Штатами основним джерелом свого престижу та безпеки, а тому намагалися уникати будь-яких зобов'язань, які могли б порушити такий стан речей. Вони зручно почувалися у стосунках з американцями, які розмовляли оригінальним варіантом їхньої власної мови.

Підстави для зближення Великої Британії та Сполучених Штатів Америки були закладені в міжнародній ситуації, що склалася напередодні Другої світової війни. Незважаючи на політику «умиротворення», яку проводив уряд Британії щодо Німеччини, а також позицію американської адміністрації на чолі з Франкліном Рузвельтом, що ґрунтувалася на політиці ізоляціонізму, яка сягає своїм корінням доктрини Монро, очевидним було одне - агресора необхідно спинити. На той час правлячі кола як Великої Британії, так і США плекали надії на відвернення війни. Дотримуючись свого політичного і стратегічного курсу, Н. Чемберлен сподівався домовитися з А. Гітлером, поступово задовольняючи його претензії, а Ф. Рузвельт, надсилаючи численні листи німецькому лідерові, закликав докласти всіляких зусиль для розв'язання існуючих проблем мирним шляхом. Як засвідчили подальші події, такі спроби британського прем'єра та американського президента не увінчалися успіхом.

Перші спроби створення англо-американського союзу проти Німеччини та її сателітів зробив Рузвельт. У січні 1938 р. він надіслав телеграму Чемберленові, в якій пропонував європейським лідерам зібратися у Вашингтоні для обговорення розбіжностей у своїх позиціях щодо Німеччини. Однак британський прем'єр відхилив пропозицію президента США, будучи певним, що як з Гітлером, так і, насамперед, з італійським лідером Беніто Муссоліні, можна домовитись. Невідступність від політики «умиротворення» перекреслювала останній шанс для Великої Британії уникнути війни. Запеклий критик курсу кабінету Чемберлена У. Черчілль говорив прем'єрові, що відвернутися від Америки було повним безглуздом. Він передбачав, що невдовзі Британія відчайдушно потребуватиме такого союзника, як США.

Весь комплекс міждержавних зв'язків США і Великобританії здійснюється на основі спільності мови, історії, традицій, культурних і духовних чинників, що об'єктивно зближує американський і британський народи та визначає життєву потребу в їхніх двосторонніх відносинах. Обидві сторони ще з часів Другої світової війни зрозуміли взаємну вигоду такої співпраці: США допомогли Великій Британії витримати натиск гітлерівських військ і здобути перемогу у війні, а Великобританія, у свою чергу, спонукала США вийти з добровільної ізоляції на міжнародну арену і допомогла посісти місце світового лідера.[6]

Упевненість Ф. Рузвельта в тому, що виживання людства залежить від знешкодження гітлерівської Німеччини, повністю поділяв У. Черчілль. У своїх виступах він намагався донести до американських слухачів думку про те, що нацизм є

ворогом свободи людини. Черчілль проводив вражаючу паралель між тим, як американський і британський народи боялися одноосібної влади, і наголошував на необхідності виробити таку систему відносин у майбутньому, в якій життя всього людства не залежало б від вчинків однієї людини. Поступове зближення Рузвельта і Черчілля, налагодження співпраці між ними на основі глибокої взаємоповаги і спільних переконань стало вирішальним фактором для виникнення «особливих відносин» між США та Великою Британією.

У цей важкий для Англії час Черчілль був переконаний, що його народ боротиметься, незважаючи ні на що. Ця впевненість ґрунтувалася на думці, що Сполучені Штати рано чи пізно зрозуміють, наскільки серйозною є небезпека для їхніх інтересів унаслідок подій у Європі, і відразу нададуть необхідну допомогу західним демократіям. З перших днів перебування на посаді прем'єр-міністра Черчілль віддав наказ регулярно забезпечувати Рузвельта британськими щоденними оглядами про хід військових дій, які склалися для прем'єр-міністрів домініонів, і з цього часу й надалі Білий дім мав у розпорядженні всю важливу ін-формацію, якою володів Лондон. Пізніше Британія зробила ще один вагомий крок на зустріч США: особистій довіреній особі Ф. Рузвельта Гаррі Гопкінсу було дозволено перебувати на окремих засіданнях британського кабінету, що не могло не викликати роздратування британських урядовців. Американський посланець сприяв розширенню та поглибленню співпраці між двома націями, що згодом почало називатися «особливими» відносинами.

Нова глобальна стратегія США розроблялася на основі праць таких американських політологів, як Г. Уайджерт, Н. Спайкмен, Р. Странус-Хюпе, В. Стефансон та ін. Відправною точкою для висновків цих учених послужила теза про те, що США покликані відіграти особливу роль у світі. [2]

Слід зазначити, що більшість американських авторів дотримувалися тієї думки, що після Другої світової війни США не залишається нічого іншого, як вступити в тісний альянс з Великобританією для успішного досягнення своєї мети на «центральному материку», за визначенням британського геополітика Х. Макіндера – «Хартленді» (Heartland), що є осередком континентальних мас Євразії. Х. Макіндер вважав Хартленд «географічною віссю історії» – найбільш сприятливим географічним плацдармом для контролю над усім світом.

Великобританія у свою чергу розглядала США як головний та надійний гарант політичної, економічної та воєнної безпеки Британії, що забезпечували підтримку її великодержавної геостратегії. Виходячи з цього, Англія обрала собі позицію стороннього спостерігача у європейських процесах [3].

Американські і англійські лідери прагнули до зміцнення відносин між двома країнами, розглядаючи їх, як з'ясувалося, в якості основи для більш широкої коаліції. Крім того, володіючи важливими політичними зв'язками в Західній Європі і підконтрольній території, Великобританія була необхідним союзником для США. Сама ж Великобританія опинилася під загрозою фінансового банкрутства, від якого вона могла бути врятована лише за допомогою американських фінансових ресурсів.

Особисті відносини між президентом США Ф. Рузвельтом та прем'єр-міністром Великої Британії У. Черчіллем відігравали провідну роль у процесі формування союзницьких зв'язків. Налагодження постійного контакту між лідерами обох держав, численні консультації, специфічні форми і методи співпраці — все це пояснює «особливість» американо-британських відносин [4].

Найбільш повно сутність «особливих відносин» розкривається у фултонській промові У. Черчілля 5 березня 1946 р. у штаті Міссурі. На його думку, уникнути війни у майбутньому, а також постійно зміцнювати роль світової організації у справі забезпечення миру можна лише за умови братерства між англомовними народами, а це означає «особливі відносини» між Британською Співдружністю і Сполученими Штатами Америки. Таке братерство, зазначав Черчілль, «вимагає не лише зростаючої дружби і взаєморозуміння між нашими величезними але спорідненими суспільними системами, а й постійних тісних стосунків. Забезпечити підтримку взаємної безпеки за допомогою спільного використання військових баз морських і повітряних сил, якими володіють обидві країни у всьому світі». Акцент на військовій сфері в американо-британських відносинах пояснюється послабленням Британії після війни і намаганням останньої використати зв'язок зі США для збереження і зміцнення становища своєї країни на міжнародній арені. Інтеграція зусиль США та Великої Британії у військовій сфері досягла такого рівня, аналогів якого важко знайти в історії, а в сфері дипломатії ще жодні великі держави не намагалися так тісно координувати свою політику щодо інших країн, як трансатлантичні союзники. Основною метою відносин США і Великої Британії були якомога тісніша співпраця і координування політичної та фінансової могутності обох держав для тривалого миру. У військовому плані це означало інтеграцію стратегії, збройних сил і ресурсів, в економічному — спільне стимулювання міжнародної торгівлі, забезпечення перевезень і засобів зв'язку, у політичному — підтримку дружніх відносин між державами, а також координування політики щодо інших країн.

Президент Сполучених Штатів став ініціатором налагодження контактів з воюючою стороною, попри офіційний нейтралітет своєї країни, і розвинув співпрацю з Англією до значущих масштабів. Обійшовши британського прем'єра, міністерство закордонних справ і американське посольство в Лондоні, Рузвельт встановив прямий зв'язок з єдиною, на його думку, людиною, здатною врятувати Європу від Гітлера. Для Черчілля, який спрямував свої погляди на захід у пошуках допомоги для Британії, ініціатива американського президента мала надзвичайне значення. Вона започаткувала найважливіші стосунки в його житті [1].

Ф. Рузвельт намагався скористатися шансом, що випав на долю Америки. Він розумів, що війна послабить, як Німеччину, так і її противника, а це давало змогу Сполученим Штатам обійняти провідні позиції у світі. Тому Вашингтону було не вигідно залишатися осторонь європейських подій, оскільки треба було підтримувати Англію та Францію у протистоянні Німеччині. Водночас імовірно підписання Англією та Францією мирної угоди з Гітлером ізолювало б Сполучені Штати від світу. Для пошуку і вивчення можливостей зближення ворогуючих сторін, а також засад, на

яких вони погодяться укласти мир, 9 лютого 1940 р. Рузвельт скерував Семнера Уеллеса, заступника держсекретаря США, з візитом у Європу. Уеллес провів переговори з представниками керівних кіл Італії, Німеччини, Франції та Англії, однак уже після відвідання Берліна його місія, по суті, вичерпалася, оскільки стало зрозуміло, що Гітлер не був зацікавлений у мирних ініціативах, а мав рішучі наміри продовжувати свою переможну війну. Як зазначав Уеллес, єдиною силою в світі, здатною зупинити Гітлера і його прибічників, могло стати їхнє переконання в тому, що у спустошливій війні, форсованій Німеччиною в Європі, Сполучені Штати з власних інтересів виступлять на боці західної демократії. У Лондоні на відміну від Франції, Уеллес упевнився, що Британія боротиметься з Німеччиною до переможного кінця. На зустрічах з ним 12 березня 1940 р. Черчілль та Іден — міністр у справах домініонів — рішуче висловилися за необхідність розгрому Гітлера. Черчілль заявив, що цілі Німеччини залишаються незмінними — військова інтервенція і світове панування, і що такі цілі ставлять під загрозу інтереси як Британії, так і США. Своєю чергою Іден зазначив, що не бачить виходу із ситуації, що склалася, за винятком розгрому Німеччини і встановлення такого режиму в країні, якому можна було б довіряти. Чемберлен і міністр закордонних справ лорд Галіфакс погоджувалися, що тривалий мир у Європі може бути досягнений лише після заміни гітлерівського режиму, однак на відміну від Черчілля та Ідена, сподівалися на державний переворот у Німеччині та прихід до влади опозиційних сил. Загалом місія Уеллеса довела неможливість укладення миру з Гітлером. У звіті про свою поїздку він писав, що нема жодних шансів успішного ведення переговорів між ворогуючими сторонами щодо відновлення миру. Інформація, з якою повернувся Уеллес з Європи, допомогла зрозуміти у Вашингтоні, що війна буде тривалою. Своєю чергою Гітлер і Муссоліні, оцінивши позицію США, дійшли висновку, що можна завдати удару Заходу, не боячись вступу Сполучених Штатів у війну [7].

Варто відзначити, що «особливі відносини» з самого початку не були рівноцінним партнерством, оскільки зароджувались у період послаблення могутності Британської імперії і виходу Сполучених Штатів на міжнародну арену як світового лідера. Цим і пояснюється їхня асиметричність. «Особливі відносини» ґрунтуються на спільності мови, історії, традицій, культурних і духовних чинників, що сприяли зміцненню двосторонніх стосунків між американським і британським народами. Ці взаємини поглибилися завдяки взаємовигідній співпраці в економічній, військовій сферах, роботі дипломатичних і розвідувальних служб. Стрижнем «особливих відносин» є співробітництво США і Великої Британії в галузі ядерних озброєнь, аналогів якого не знає світ. Феномен двосторонніх стосунків Америки і Британії полягає у тому, що вони не були задекларовані в документах, ніде не записані відповідні права і зобов'язання кожної з держав у проведенні зовнішньополітичного курсу. Ці відносини виникли внаслідок життєво необхідних потреб США та Великої Британії і, не конкретизовані й не обмежені певними рамками, виявилися набагато міцнішими та продуктивнішими, ніж тогочасне партнерство чи співробітництво країн, що здійснювалося через укладання і підписання різних договорів та угод. Такі стосунки є

прикладом відносин якісно вищого рівня взаємоповаги між партнерами. Вони не потребують затвердження на папері, а ви- магають взаємної довіри між країнами.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А.Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.
2. Олійник О.В. Еволюція сутності американо-британських «особливих» відносин / О.В. Олійник // Збірник наукових праць «Політологічні студії». — 2010. — №1. — С. 42-51.
3. Олійник О.В. Зародження американо-британських «особливих» відносин / О.В. Олійник // Збірник наукових праць «Політологічні студії». — 2011. — №2. — С. 142-154
4. Особливості відносин США і Великобританії з 1945 по 1991 рр. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://istfak-mgu.at.ua/publ/zovnishnja_politika_derzhav_svitu_v_umovakh_globalizaciji/osoblivosti_vid_nosin_ssha_i_velikobritaniji_z_1945_po_1991_rr/4-1-0-35
5. Храбан І. «Третій шлях» Великої Британії в європейській політиці / І. Храбан // Людина і політика. — 2004. — № 2. — С. 112—121.
6. Шаклеина Т.А. Внешняя политика США: консенсус между правительством и общественностью? / Т.А. Шаклеина // США — Канада: экономика, политика, культура. — 2000. — № 11. — С. 54-68.
7. McAllister J., Reaves J. Tony Blair: a friend of Bill tries to become a Buddy of Dubya // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.time.com/world/article/0,8599,100410,00>

Пащенко О.

ВРЕХІТ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

У статті розглядається проблема виходу Великобританії з Європейського союзу та аналізуються причини брексіту. Також вказуються наслідки брексіту як для самого Сполученого королівства, так і для Євросоюзу.

Ключові слова: Brexit, брексіт, Європейський Союз, Євросоюз, ЄС, євроінтеграція, референдум, причини, наслідки.

Актуальність статті: проблема, досліджена у даній статті, є актуальною, адже вона досліджує та аналізує напрямки геополітичної та економічної політики Великобританії, однієї з найвпливовіших країн на політичній арені, на сучасному етапі.

Мета: дослідження та аналіз причин та наслідків виходу Великобританії з Євросоюзу.

23 червня 2016 року у Великій Британії відбувся референдум, який мав важливе історичне значення для країни. Британці шляхом голосування вирішували чи є сенс

Великій Британії залишатись членом Європейського Союзу чи все ж таки доцільніше буде вийти з нього.

Підсумками референдуму стало те, що 51,9% британців (17,41 млн осіб) проголосували за вихід Сполученого Королівства з ЄС, 48,1% (16,14 млн осіб) підтримали євроінтеграцію [7]. Остаточо вийти з ЄС країна зможе лише через кілька років, але наразі вже почався процес розлучення Великобританії та Євросоюзу: прем'єр-міністр Великобританії Тереза Мей офіційно повідомила про це Брюссель і надіслала туди листа.

Велика Британія довго йшла до цього. Ще у 2013 році Девід Кемерон, який очолював посаду прем'єр міністра перед своєю партійною колегою з Консервативної партії Терезою Мей, теперішнім прем'єр-міністром країни, запевнив британців, що такий референдум буде проведено, якщо його партія отримає перемогу на виборах.

Всенародний референдум було просто не можливо не провести, оскільки консерватори таки перемогли і частина партії, яка була скептично налаштована проти Європи та ультраправа Партія незалежності Сполученого Королівства здійснювали політичний тиск на Девіда Кемерона.

Але це була не єдина причина для проведення голосування: майже усе британське населення було незадоволене напрямком політики Європейського Союзу, згідно якому він рухався ще з 1973 року. Велика Британія завжди намагалась найменшою мірою втручатись у справи спочатку Європейської Спільноти, а потім уже й самого Європейського союзу. Вона з обережністю ставилась до свого членства у Євросоюзі, залишаючись майже осторонь. Наприклад, той факт що Велика Британія ніколи не входила до Шенгенської зони та запровадила у країні валюту Євросоюзу досить таке переконливо підтверджує це.

«Британія довго сприймала ЄС як свого роду «джентльменський клуб» і довгий час стояла «на порозі», вагаючись, чи дійсно хоче бути всередині чи ні. Вона достатньо неохоче стала членом ЄС» [3], — розповідає професор Бірмінгемського університету Катерина Вольчук. Але в той самий час країна «добре працювала над забезпеченням того, що вона хотіла отримати від ЄС» [3], — додає дослідниця в Chatham House.

Велика Британія дуже часто скаржилась на рішення, які були ухвалені Європейським Союзом, до обговорення яких вона сама ж не хотіла долучатися саме через свою неувагу.

«Ми можемо бути країною, яка ухвалює рішення в ЄС, ми велика країна, і коли ми говоримо та концентруємося на тому, що відбувається, нас сприймають дуже серйозно», — повідомляє Едвард Лукас, відомий британський журналіст та старший редактор The Economist. — «Усі проблеми, які виникали упродовж останніх 15 — 20 років, були переважно пов'язані із тим, що ми з власної волі не завжди були повністю залучені до процесів ухвалення рішень, стояли трохи осторонь, і потім скаржились на певні ухвалені рішення» [3], — роз'яснює він.

Найбільш вагомою причиною для припинення членства у Євросоюзі британці вважають міграцію. Вони обурені неконтрольованою системою «відкритих дверей», яка панує у Європейському союзі і вважають, що це може призвести до масштабного

припливу мігрантів з ЄС (а саме з нещодавно приєднаних країн – Польщі, Румунії, Словаччини). Це питання є одним з найважливішим для британського населення, тому що більше 2 мільйонів мігрантів наразі проживають в Британії. Багато молоді, навіть з таких країн як Португалія, Іспанія, Італія, переїжджають до Британії у пошуках роботи та кращого життя через певні економічні труднощі, які пережила Європа.

Іншою причиною для виходу з ЄС – фінансова. За певними розрахунками, Євросоюз «коштує» 430 фунтів на рік британським домогосподарствам [3]. Євроскептики вважають, що ці гроші можна витратити з більшою користю для власної держави, тобто на дослідження та винаходи у сферах науки та технологій. Але, з іншого боку, ЄС звертає увагу на те, що ці домогосподарства покривають свої збитки, отримуючи до 3000 фунтів вигоди від членства у Європейському Союзі [3].

І ще однією важливою причиною стала стандартизація. Британцям не подобається те, що ЄС встановлює норми та стандарти для розмірів, форм речей та багато чого іншого. Адвокати ЄС впевнені у тому, що наявність одного європейського стандарту набагато зручніша та вигідніша, ніж двадцять вісім національних стандартів. У свою чергу, противники членства в ЄС вважають, що у країні повинен панувати національний контроль над усім, а особливо над безпекою, працевлаштуванням та охороною здоров'я.

Деякі політики вважають, що брексіт стане шоком для Європейського Союзу і Заходу в цілому [8]. Наслідки будуть надзвичайно непередбачуваними. Одні експерти переконані, що вихід Британії призведе до кінця ЄС. Інші - впевнені, що це стане важливим фактором консолідації Європейської спільноти. Адже щоб зберегти єдність, Європа буде змушена згуртуватись.

Звісно, вихід Великої Британії не розвалить сам ЄС, в який входять 28 країн. Але це буде сильний удар, адже дуже дивно уявляти собі Європу без Британії, і це напевно призведе до кризи ідентичності всередині ЄС[3]», — розповідає Максим Еріставі.

Існує думка, що вихід Британії з ЄС може створити «ефект доміно» [1]. Тобто й інші країни-члени ЄС захочуть його покинути. Що призведе до послаблення позицій ЄС та посилення позиції Росії на геополітичній арені. Цього слід очікувати від таких країн як: Данія, Австрія, Нідерланди або Навіть Польща та Чехія, адже голови цих держав часто серйозно критикують політику ЄС.

«Найджел Фарадж, політик-націоналіст, один із лідерів кампанії за вихід з ЄС, сподівається, що це станеться. Фарадж відомий своїм захопленням російським президентом. Судячи зі схвальних повідомлень про Брексіт на Russia Today, Путін також сподівається, що Брексіт викличе ефект доміно в Європі»[3], - повідомляє французький журналіст Гуллівер Крегг .

Аби не допустити цього Євросоюз виставить досить таки великий рахунок (більше 70 млн доларів) Великій Британії за побіг, що послугує уроком для інших країн. Ось що з цього приводу говорить голова Єврокомісії Жан-Клод Юнкер: «Ми надамо Лондону такий урок, що інші навіть не подумають тікати від нас. Вибір наступний – або їжте те, що на столі, або взагалі не підходьте до столу»[5].

Міжнародний оглядач Іван Яковина переконаний, що розвалу ЄС не відбудеться, але цього ж він не може сказати про саму Великобританію : «Незважаючи на те, що «Брексіт» прийнято розглядати як негативну подію, я вважаю, що будь-яка криза – це шанс для розвитку ЄС. Британці завжди були в ньому п'ятим колесом: вони вимагали для себе особливого ставлення, особливих правил і навіть законів, так і в зовнішній політиці стояли особняком» [1]. Він не бачить нічого поганого у тому, що ЄС залишиться без такого слабо інтегрованого союзника, навпаки – це дозволить ЄС розвивати свою політику у новому руслі.

Важливо зазначити, що вихід Великобританії з Євросоюзу – це справа не одного дня, і навіть не одного року. Євросоюз має свою налагоджену систему зв'язків, розірвати які буде дуже нелегко. Взяти до прикладу питання грошей: ЄС формує свій бюджет на 7 років вперед і встановлює яка країна і скільки повинна отримати і скільки віддати. Зруйнувати роботу цього механізму так швидко неможливо.

Також ЄС проводить спільну політику з іншими країнами учасницями в різних сферах життєдіяльності населення. Наприклад, розглянемо аграрний сектор. Фермери у Британії використовують аграрні дотації від ЄС. Розмір і порядок видачі дотацій розрахований на декілька років вперед. Припинити це все не вийде за декілька місяців, потрібні роки. Те ж саме стосується зарплат та пенсій.

Британці ще досі не можуть відійти від певного шоку. Навіть ті, хто був проти членства у ЄС, адже тільки зараз вони зрозуміли всю важливість наслідків. Курс фунта стерлінгів впав майже на 20 відсотків, почалась інфляція, руйнуються фінансові банки.

Також стало відомо, що парламенту доведеться прийняти не менше 7 законів, пов'язаних з самостійним життям Сполученого королівства [5]. Торгівля, фінанси, прикордонні і митні проблеми ... Причому, один закон, часом, суперечить іншому. Відбудуться бурхливі сутички в Вестмінстері з приводу міграції. Які права будуть у європейців, що живуть в королівстві? А у британців, які періхали на постійне місце проживання в ЄС?

Шотландія хоче відділитися від країни і на тих же умовах, що були раніше приєднатися назад до Євросоюзу. Деякі політологи дають песимістичні прогнози: розтавання жителів півночі з Лондоном неминуче. Багато жителів Північної Ірландії теж проти брексіта. Вони, як і «скотти», не хочуть платити мито за товари, втрачати доступ до дешевої робочої сили з інших країн. І межа між північчю і півднем їх острова, яка з'явиться після брексіта, далеко не всім до душі.

Ще одним важливим наслідком є питання торгівлі. У Європейського союзу та Сполучених Штатів Америки немає зони вільної торгівлі, але переговори щодо цього вже розпочато. Зрозуміло, що після виходу Британії потрібно самостійно вести переговори з США, але самотужки вона має значно менший вплив. В той самий час через десятилітні зв'язки інтеграції з ЄС Британії не залишатиметься нічого іншого, як орієнтуватись на європейський ринок. Напевно не таких наслідків очікували прихильники брексіту.

Проаналізувавши вище наведені факти, можна зробити висновок, що процес виходу Великобританії з Європейського союзу затягнеться надовго і матиме скоріше негативні, аніж позитивні, наслідки для обох сторін.

Список використаної літератури:

1. «Брексіт» на нашу голову: наслідки виходу Великої Британії з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.krymr.com/a/27820484.html>
2. Волинські новини. Перше інформаційне агентство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/brytanskyi-referendum-5-rechei-iaki-varto-znaty-ukraintsiam>
4. Європейська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/26/7051283/>
5. Комсомольська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.crimea.kp.ru/daily/26660.4/3680435/>
6. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А.Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.
7. ТСН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/merkel-nazvala-golovni-prichini-brexit-692564.html>
8. Яковюк І. В. Brexit: Причини і наслідки / І. В. Яковюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11247/1/Ykovyuk_25-29.pdf

Теліцина М.

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА У КІНО

У статті проаналізовано особливості використання політичної пропаганди у кіно.

Ключові слова: пропаганда, кіно, ЗМІ.

Пропаганда – це діяльність, спрямована на популяризацію і поширення ідей у суспільній свідомості. Головна мета пропаганди – довести ідеї та теоретичні знання до широких верств населення і перетворити їх на особисті переконання. Для цього пропаганда використовує будь-які засоби. Одним із таких засобів став кінематограф.

Кіно стало досить потужною та ефективною зброєю політичної пропаганди. Серед усіх ЗМІ кіно володіє найпотужнішим потенціалом емоційного впливу на аудиторію, пропонуючи більш глибокий рівень ідентифікації з особами та подіями на екрані, ніж у будь-якій іншій галузі масової культури. Кіно показало себе активним творцем несвідомих психологічних установок, міфів, стереотипів, якими люди керуються в повсякденному житті. Такий величезний вплив на людину не міг не привернути увагу держави та політиків [1].

Яскравим прикладом впливу кінематографу на суспільство можна вважати експансію західної масової культури і кінематографу в СРСР, які зокрема зіграли важливу роль в розпаді радянської системи. В суспільство були впроваджені західна картина світу і західні стандарти життя. Взагалі, слід сказати, що однією з причин поразки Радянського Союзу в холодній війні став програв ежис на рівні масової культури. Радянська пропагандистська машина не змогла створити привабливий віртуальний світ, який був би видовищним, захоплюючим, цікавим для масової аудиторії і водночас «правильно» інтерпретував світову історію, пропагував радянські цінності і спосіб життя.

За часів СРСР кіно було одним із могутніх засобів впливу на суспільство. Більшовики проголосили монополію на всі стадії виробництва, прокату та демонстрації фільмів. ежис створена розгалужена система органів управління кінематографом, а законодавчо закріплені положення забезпечували його підконтрольність. Виробництво лише ідеологічно правильних стрічок забезпечували численні репертуарні комісії. Велику роль у поширенні комуністичних ідей відіграли також фільми Сергія Ейзенштейна, особливо «Броненосець Потёмкин» і «Октябрь». Кінематограф давав населенню комуністичний ідеал людини, на який потрібно орієнтуватися та рівнятися. Фільми окресленого періоду мали на меті виховання почуття колективізму: в кінострічках завжди перемагав згуртований, дружний ежиссеро, а людина, що стояла поза ним, вважалася ворогом. Тобто, показувалося, що особистість, індивідуальність – ніщо, потрібно триматися більшості.

На думку політолога З.Бжежинського, масова культура, в т. Ч. Кінематограф, (поряд із воєнною та економічною могутністю) забезпечує США настільки потужний політичний вплив, що поки-що близькому йому не має жодна держава. Тут за взаємодію з кіноіндустрією відповідають помічники президента, з одного боку, і відповідні адміністративні установи ряду міністерств з іншого. Найбільш відомим органом, що займається роботою з кінематографом, є Відділ Пентагону у справах кіно і телебачення. Офіційно він існує з 1947 року.

Пентагон в свій час використовував голлівудські фільми для популяризації та піару всіх видів військ. Наприклад, в 1986 році був знятий фільм «Кращий стрілець» (Top Gun) з Томом Крузом у головній ролі. Під час прокату в кінотеатрах США були відкриті призивні пункти, де кожен бажаючий міг записатися в добровольці. Результат був приголомшливий – число добровольців зросло після прокату фільму на 500 % [2]. Таким чином, пропагандистські зусилля Пентагону по роботі з Голівудом принесли йому очевидні плоди.

Серед загальновідомих технологій пропаганди, які ефективно використовуються в кіноіндустрії, найвідоміші такі:

1. «Роби, як усі». Нав'язуються певні моделі та ежиссером поведінки. Створення ілюзії, нібито всі живуть за такими правилами. Це, своєю чергою, штовхає людину теж приймати певну запропоновану лінію поведінки чи навіть стиль життя.

2. Напівправа. Особливо яскраво виражений у фільмах на історичну тематику, де певні факти замовчуються, приховуються чи викривляються з метою

справити потрібне враження на глядача та створити у нього вигідну для когось картину бачення певної проблеми.

3. «Буденна розповідь» використовується, наприклад, для адаптації людини до інформації явно негативного змісту, що викликає заперечення. У багатьох фільмах показують сцени насилля, вбивства, знущання і т. Д. Це робиться з метою викликати звикання в людей до таких подій. У результаті люди такі речі сприймають як щось буденне, тим самим ніяк не реагуючи на це. Наступає психологічний ефект звикання. Як наслідок, суспільство байдуже реагує на різні страйки, мітинги, перевороти, демонстрації.

4. Емоційний резонанс. Одне з основних правил пропаганди говорить: в першу чергу потрібно звертатися не до розуму, а до почуттів людини. Якщо пропагандистський вплив на людину відбувається на емоційному рівні, поза його свідомим контролем, жодні раціональні контраргументи в цьому випадку не спрацьовують. На допомогу тут приходять різні мелодрами, телесеріали, у який дія супроводжується високою емоційною напругою. Вони активно генерують в уяві глядача ілюзорну картину світу в дуже ідеалізованому вигляді. Відповідно до авторського задуму кіно може довільно створювати у глядача відчуття «справедливості» і моральної правоти того чи іншого персонажа, незалежно від його дійсної ролі в історії. Простий приклад: на раціональному рівні ми всі добре усвідомлюємо, ким був Адольф Гітлер і знаємо його вчинки. Однак використовуючи еж талановитих акторів і спеціальні драматичні прийоми, кінорежисер цілком може представити все так, що симпатії глядачів однозначно опиняться на стороні фюрера.

5. Переписування історії. Метод ефективний в тривалій перспективі, коли потрібно поступово сформувані потрібний світогляд. Він здатний зруйнувати в людині знання, отримане від реального історичного досвіду, замінити його штучно сконструйованим режиссером» знанням. Так будується ілюзорний світ, який сприймається як справжній.

Отже, висновок можна зробити один. Україні потрібен свій кінематограф. Річ в тому, що наше трансформаційне суспільство потребує певної ідеології, сформованих зразків поведінки, своєї картини світу. Цього для нас Голівуд не зробить. Його фахівці працюють на своє суспільство, у них свої особливості. Україні потрібні такі фільми, які б виховували громадян, формували світогляд, життєві принципи відповідно до національного характеру та мети, яку ставить держава. Кіно також може відіграти дуже вагомий роль у формуванні національної ідеї та консолідації українського суспільства навколо цієї ідеї.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С.А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

2. Данилин П.В. Политическая пропаганда: новые технологии: цикл лекций / П.В.Данилин. – М.: Молодая гвардия, 2010. – 123 с.

«ОЛЬСТЕРСЬКА ПРОБЛЕМА» В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА

У статті висвітлено питання етнополітичного конфлікту між Ірландією та Великобританією. Наведено причини виникнення та розвитку «Ольстерської проблеми», розглянуто сучасний стан внутрішньої політики Великобританії відносно Ольстера.

Ключові слова: «Ольстерська проблема», етнополітологія, етнополітичний конфлікт, релігія, Brexit

Актуальність теми полягає в тому, що Північно-Ірландська проблема, або ще як її називають «Ольстерська проблема», дотепер стоїть на порядку денному британської політики. Саме питання Ольстера особливо загострилось після виходу Сполученого Королівства з ЄС.

«Ольстерська проблема» одна з центральних тем в західній історіографії та етнополітології, в Україні ж питання цього етнополітичного конфлікту досліджувалось в три періоди, кожен з яких в певній мірі ознаменувався інтересом до відродження нації, а також потребою у знанні коректного врегулювання конфліктних питань. Тему Ольстера ми знайдемо в працях Д. Дорошенка, Е. М. Кучменко, К. О. Гули, О. М. Теленко, О. Є. Махновського, С. Толстого, Ф. Крушинського. У праці О. М. Теленко основна увага зосереджена на аналізі політики британського уряду з урегулювання «Ольстерської проблеми».

Мета статті – прослідкувати шлях становлення «Ольстерської проблеми», виявити її сучасний стан.

Для початку, варто дати визначення етнополітології та етнополітичному конфлікту. Отже, *етнополітологія* – це академічна наука та навчальна дисципліна, яка здійснює теоретичне осмислення етнополітичних процесів, закономірностей, тенденцій їх розвитку та об'єднує в собі дві важливі суспільствознавчі науки: етнологію та політологію. *Етнополітичний конфлікт* — незбігання, зіткнення інтересів, цілей різних етносуб'єктів (етносів, націй, етнічних (національних) меншин, корінних народів, етнонаціональних організацій, об'єднань, рухів, громадських організацій, політичних партій) між собою та з інтересами й цілями держави, її органів в етнополітичній сфері [1, с. 9].

Перейдемо безпосередньо до Ольстерського конфлікту. Ольстер помилково вважають Північною Ірландією, але це абсолютно не вірно. Ольстер — одна з чотирьох історичних провінцій Ірландії, що поєднує дев'ять графств на півночі острова, шість з цих графств — Антрім, Арма, Даун, Лондондеррі, Тайрон і Фермана — входять до складу Північної Ірландії, інші — Каван, Донегол і Монахан — є частиною Республіки Ірландія. Столиця Північної Ірландії Белфаст також входить до Ольстера.

Говорячи про витоки «Ольстерської проблеми», слід почати ще з подій 1169 р., а саме початку англійської колонізації Ірландії. Історики однак в свої думці, що

саме колоніальне минуле Ірландії є основою суперечностей північно-ірландського суспільства [2, с. 11]. З плином часу проблема переросла з етнічної, ще й в релігійну. Уряд Британії виділяв землі на Ольстерській території простим британцям: шотландським пресвітеріанам, відставним офіцерам, чії нащадки переставали вважати себе чи то англійцями чи то шотландцями, вважали Ольстер своєю батьківщиною і готові були життя віддати, захищаючи свою територію від корінного населення – ольстерців-католиків. Взагалі, католицьку віру та ірландський націоналізм можна вважати синонімами, тож саме на це зважали увагу послідувачі правителі, вони знизили відсоток землі, що належав ольстерцям-католикам, з 59% до 7% [2, с. 12].

Використовуючи ці ж релігійні протиріччя, британська влада перетворила Ольстер в оплот боротьби проти автономії Ірландії. Тож поки на півдні та в центрі Ірландії тривала англо-ірландська війна (1919-1921) прихильники монархії в Белфасті проголосували за поділ держави на Північну та Південну з власними парламентами. Проводяться вибори до парламенту, що і стає завершальною точкою розколу Ірландії, самопроголошена республіка підписує перемир'я з Великою Британією та виходить з війни.

Проте це не можна назвати закінченням етнополітичного конфлікту. Права католицьких меншин все більше придушувались, через нестабільність регіон потерпав від економічної кризи, рівень безробіття зріс до 30%, тож не дивно, що на території Ольстеру продовжувались масові протести. Кінець 60х років – початок 90-х ознаменувався боротьбою католицького населення за свої права та втручанням британського уряду у вирішення проблеми. Після більше ніж тридцятирічного перемир'я Ірландська Республіканська Армія знову розпочала активні дії, щодо звільнення Північної Ірландії від «британської окупації» [4].

У 1967 році було створено Асоціацію громадянських прав – масову переважно католицьку організацію, що 1968 року провела демонстрацію у Деррі, за їх словами «цитаделі дискримінації». Поліція розігнала демонстрантів кийками, а увесь світ побачив криваві сцени, що стало поворотним пунктом у розвитку подій і змусило Британський уряд взяти на себе відповідальність за безпеку в Північній Ірландії. В Деррі були командировані солдати, але вони виявились не спроможними протистояти силам Ірландської республіканської армії, під час боротьби гинули мирні демонстранти, через це роботу Парламенту Північної Ірландії ліквідували та перенесли правління до Лондону, з повним ліквідуванням регіонального уряду.

Початок 90-х років та початок двохтисячних ознаменувався багатосторонніми переговорами про подальшу долю Ольстера та зменшення напруження на цій території. Проте, вихід Великої Британії з Євросоюзу знову поставив низку питань про подальше існування Ольстеру в складі об'єднаного королівства. Жителі Північної Ірландії в цілому виявили бажання залишитись в складі ЄС проти виходу з ЄС проголосували 55,7%, за – 44,3% та їх рішення не вплинуло на загальний хід подій [3].

Лідер найбільшої в Північній Ірландії націоналістичної партії Sinn Fein Деклан Керні заявив, що рішення британцями вийти зі складу Європейського Союзу поставило велике питання про подальші політичні відносини Ольстера та Великої Британії:

«Brexit драматично змінює політичний ландшафт Північної Ірландії, і ми форсуватимемо зусилля щодо проведенню референдуму про об'єднану Ірландію»

«Прямим наслідком виходу з ЄС є те що, британський уряд втратив мандат представляти інтереси народу Північної Ірландії, після того як нас виштовхали з Європи в наслідок Brexit».

На думку голови партії Деклана Кірні це є підставою для проведення референдуму про возз'єднання з Ірландією. Як голова партії, який не згоден з підсумками референдуму, Кірні продовжить боротися за членство регіону в Євросоюзі. *«Наша позиція така: північна частина Ірландії повинна залишитися в складі Європейського Союзу. З цією метою ми також закликаємо ірландський уряд в Дубліні скликати загальноірландським форум, щоб обговорити пропозиції про те, як можна було б гарантувати членство Північної Ірландії в ЄС в майбутньому»,* - уклав він [3].

Як висновок, можемо стверджувати, що «Ольстерська проблема» не вирішена, інколи вдається ставити проблему в режим очікування та прихильники з'єднання Північної Ірландії з Республікою Ірландію знайдуть причину, щоб досягти бажаного результату та поставити проблему на перше місце в політичному житті регіону, тим паче коли уряд Британії не достатньо зважає на громадянську позицію жителів Ольстеру.

Список використаної літератури:

1. Антонюк О.В. Основи етнополітики / О.Антонюк. – К.: МАУП, 2005. – 432 с.
2. Волков Т.О. Витоки, еволюція та сучасний стан «Ольстерської проблеми» / Т. Волков // Історичний архів. – 2012. № 8. – С. 10-14
3. Готовність об'єднатись з Дубліном аби не вийти з ЄС // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://7dniv.info/politics/81850-pvnchna-rlandia-gotova-obiednatis-z-dublnom-abi-tlki-ne-viyti-z-yes.html>
4. «Ольстерська проблема» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/28745784>
5. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А.Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

ВИБОРЧА СИСТЕМА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

У статті проаналізовано виборчу систему США, яка вважається однією з найдемократичніших виборчих систем у світі. Крім того розглядаються особливості обрання президента у США.

Ключові слова: вибори, праймеріз, партії, президент, виборці, виборчий процес.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що українська виборча система потребує реформування, тому вивчення досвіду інших країн стає важливою науковою задачею. Великий інтерес при цьому представляють США, де за виборами президента спостерігав увесь світ.

Метою написання статті є вивчення досвіду функціонування системи обрання глави держави в США. Основним завданням було дослідити особливості процедури обрання президента в США.

Виборче право в США базується на традиційних принципах загальності і рівності (за таємного голосування), що є універсальними. До всіх представницьких органів вибори прямі, але президент і віце-президент США обираються опосередкованим шляхом (виборщиками). На виборах застосовується таємне голосування. Центрального органу для проведення виборів у США не існує. Федеральна виборча комісія лише слідкує за виконанням законів про федеральні вибори, а самою організацією виборів не займається. Переможець визначається на основі мажоритарної системи відносної більшості під час виборів у конгрес і на основі абсолютної більшості під час виборів президента і віце-президента.

Основи виборчого права США визначено провідним джерелом – конституцією сполучених Штатів 1787 р., яка в розділі 2 ст. 1 встановила, що палата представників конгресу складається з членів, які обираються раз на два роки народом окремих штатів.

Обрання президента у США має низку особливостей. Нещодавні вибори показали велику зацікавленість громадян у виборах, можливо це пов'язано з тим, що США займають важливе місце на міжнародній арені. Обрання президента у країні відрізняється від проведення цієї процедури в інших країнах [3, с. 1].

Перш за все слід зазначити, що президентом Сполучених Штатів Америки може стати людина, яка досягнула 35 років, проживає у країні більше 14 років, народилась там та володіє виборчим правом. Згідно зі ст. 1971 Зводу законів США, ні ознака раси, ні колір шкіри, ні попередній суспільний статус не можуть впливати на право брати участь у виборах. Одна й та сама особа може займати місце президента країни не більше ніж два терміни. Президент США обирається на чотирьохрічний термін шляхом двоступеневих непрямих виборів. Сам виборчий процес організують партії, а безпосереднє голосування – місцева влада. Отже, в різних місцевостях США й оснащення різне, й процедури, й навіть виборчі закони. Суперечки вирішують у судах.

Спочатку відбуваються партійні вибори або праймеріз. Навесні року президентських виборів члени обох партій – Демократичної та Республіканської –

визначаються між собою, хто буде їх представляти на президентських виборах. Політичні партії в США утворилися в XIX столітті: Демократична - в 1828 р., Республіканська - в 1854 р. Демократична партія була заснована в південних штатах прихильниками збереження плантаторським господарств із застосуванням рабської праці. Республіканська партія, спираючись на прихильників в північних штатах, виступала за ліквідацію рабства і підневільної праці. З відміною рабства (1865 р.) істотні відмінності між демократами і республіканцями поступово згладжуються. Нині їх партійні платформи відрізняються незначними розбіжностями. Демократична партія виступає за проведення кардинальних соціальних програм усередині країни і надання більш широкої допомоги країнам, що розвиваються. Але так як ці заходи потребують значних фінансових коштів, то багато американські платники податків висловлюють невдоволення такою політикою. Республіканці виступають за режим економії, проти надмірних витрат на соціальні програми (освіту, медицину, допомоги по безробіттю), за скорочення податків на підприємців, проти значної фінансової допомоги іноземним державам. На проміжних виборах (листопад 1994 року) республіканці вперше за останні 40 років вибороли більшість місць в обох палатах Конгресу.

Метою проведення праймерізу є висунення претендента, який користується найбільшою популярністю серед однопартійців і вважається найбільш конкурентоспроможним. За результатами «праймеріз» від штатів направляються делегати на партійні з'їзди, де остаточно визначаються єдині партійні кандидати в президенти. Потім кандидат у Президенти підбирає собі партнера з виборів, тобто людину, що стане кандидатом на віце-президента. Зазвичай партії намагаються висунути у віце-президенти людину, що за своїми якостям буде доповнювати майбутнього президента [4, с. 30].

За Конституцією США, вибори проходять «у перший вівторок після першого понеділка в листопаді». Процес виборів можна розбити на три етапи: 1) відбір кандидата, коли політичні партії вирішують, кого слід висунути як свого представника й на чію користь слід організувати виборчу кампанію; 2) номінація, коли влада вирішує, які прізвища будуть фігурувати у виборчих бюлетенях; 3) власне вибори, коли виборець повинен віддати свій голос одному з кандидатів.

Часто статистичні дані показують низьку виборчу активність американців. Але це пов'язано з тим, що в США, на відміну від інших країн світу, де реєстрація не вимагає від виборців ніяких зусиль, оскільки державні органи беруть ініціативу на себе й самі забезпечують те, що практично всі громадяни, що володіють виборчим правом, виявляються в списках, в Сполучених Штатах існує інший порядок: кожний штат регулює процедуру реєстрації й тому багато потенційних виборців повинні прикласти певні зусилля для того, щоб їх внесли у виборчі списки. Ні один чиновник не стане це робити за них. Більше того, в більшості демократичних країн громадянин, змінюючи місце проживання, автоматично вибуває з попередніх списків і так само автоматично потрапляє в нові, не прикладаючи до цього ніяких зусиль. Водночас американець переїжджаючи з одного штату в інший, вибуває зі списків, а в нові не вноситься. Тому слід розуміти що частка тих, хто бере участь у виборах до кількості повнолітніх

жителів США (у т. ч. негромадян, які часто потрапляють до статистики) є відносно невисокою – десь на рівні 50 %. Водночас відсоток зареєстрованих виборців, які беруть участь у виборах в США, зазвичай, високий – на рівні 90 %.

Щодо кількості виборців від кожного штату, то вона дорівнює кількості конгресменів (залежить від кількості населення) і сенаторів (два на кожний штат). Такими чином, більші штати мають більшу кількість виборців, а кількість відданих голосів не є прямо пропорційною кількості здобутих голосів виборців Виборчої колегії. Всього в Колегії 538 виборців. Майже в усіх штатах (окрім Мена та Небраска), вибори відбуваються за механізмом «переможець отримує все». Таким чином, якщо претендент знає, що він стовідсотково отримає 60% і більше голосів у деякому штаті, або, навпаки, знає, що програє, то в такому випадку проводити агітації безглуздо. Аляска, Род-Айленд обирають найменше число виборців – по 3 (кожний із цих штатів представлений у Конгресі двома сенаторами й одним представником), штат Арканзас – 6 (2+4), Техас – 32 (2+30). Найбільше число обирає Каліфорнія – 54 (2+52). Кожна партія в окремому штаті висуває єдиний список виборців. Голосування йде за список загалом. Якщо партія набирає відносно більшість голосів у межах одного штату, в колегію виборців обирається весь її список. Для обрання президентом необхідно набрати 270 голосів виборців або більше, тобто більше половини від їх загального числа. Наприклад, для цього достатньо перемогти всього в 11 (з 50) найбільших штатах або в 40 дрібних і середніх штатах. Якщо жоден кандидат не набере більшості голосів колегії виборців, президента з трьох кращих за результатами виборів кандидатів обирає Палата представників Конгресу, а віце-президента – Сенат. Палата представників двічі вирішувала долю президентських виборів – у 1800 й 1824 рр. До призначення віце-президента Сенатом справа доходила лише одного разу – у 1836 р. У парі з президентом обирається й віце-президент. Він повинен відповідати тим самим вимогам, що й кандидат у президенти. Віце-президент головує в Сенаті й допомагає президенту в його діяльності. У разі смерті або відставки президента віце-президент стає президентом до закінчення поточного чотирьохрічного терміну. Якщо став вакантним пост віце-президента, нового віце-президента призначає президент, після чого його затверджують обидві палати Конгресу більшістю голосів [2, с. 118].

Вступ на посаду президента відбувається – 20 січня наступного року після виборів. На перших 15 президентських виборах штати самі вибирали собі для них дати. Однак поліпшення засобів зв'язку, зокрема поява телеграфу, викликало побоювання, що штати, де вибори відбуватимуться раніше впливатимуть своїми рішеннями на виборців, що голосуватимуть пізніше. Тому Конгрес у 1848 р. призначив дату на всі штати. Місяць і день були вибрані не випадково. Вибір листопада як місяця, на який припадають президентські вибори, пов'язаний із тим, що на той час, середину XIX ст., більшість американців були фермерами. У листопаді якраз закінчувався збір врожаю, а зимова негода ще була попереду. Щодо вівторка, то це пояснюється тим, що дороги тоді були поганими, а в деяких місцинах були зовсім відсутніми й для того, щоб дістатися до виборчої дільниці інколи потрібно було потратити цілий день. Конгрес не

хотів примушувати виборців подорожувати в неділю, важливий день для християн. Тому, понеділок було обрано днем виїзду для виборців, а вівторок – голосування [1].

Таким чином процедура обрання президента США має низку унікальних особливостей. Значною мірою це зумовлено тим, що політична система країни формувалась в кінці XVIII – середині XIX ст. й накопиченого досвіду функціонування демократичних республік із федеративним типом устрою було дуже мало. Водночас «жорсткий» характер конституції США заважає її реформувати й вносити радикальні зміни. Незважаючи на те, що обрання глави держави здійснюється опосередковано через колегію виборців, процедура не обмежує демократію, так як загальна маса виборців відіграє ключову роль при визначенні кандидатів на пост президента країни. Крім того, ця система загалом позитивно сприймається невеликими за кількістю населення штатами, так як дає змогу зберегти роль у політичному процесі й змушує систематично звертати увагу кандидатів на пост президента на проблеми розвитку окремих штатів.

Список використаної літератури:

1. Виборча система США: правила і процедури, недоліки і переваги // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://snip.net.ua/20160222/vyborcha-systema-ssha-pravyla-iprotsedury-nedoliky-i-perevagy/>
2. Георгізова І.Л. Виборча система в США: переваги та недоліки / І.Л. Георгізова // Право. – 2013. – №21. – С.118-120.
3. Секунова Ю.В. Вибори і виборча система України / Ю.В. Секунова // Київський національний інститут біоресурсів та природокористування. – 2017. – С. 1-4.
4. Шишкіна Н.Э. «Праймериз» как предстация избирательного процесса / Н.Э. Шишкіна // Сиб. юрид. вестник. – 2008. – № 1. – С. 30-34.

Апасова К.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США В РОКИ ПРЕЗИДЕНСТВА Б. ОБАМИ

У статті проаналізовано особливості зовнішньої політики США в роки президентства Б.Обами.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія.

Питання про американське лідерство в міжнародних відносинах стало центральним у зовнішньополітичній діяльності адміністрації Б. Обама. Ще під час президентської передвиборчої кампанії в журналі «Foreign Affairs» була надрукована стаття «Оновлюючи американське лідерство» за підписом Б. Обама. Стаття мала програмний характер, основні положення якої увійшли до передвиборчої платформи, затвердженої на з'їзді Демократичної партії в 2008 р. Наріжним каменем цієї програми стало положення про необхідність поновлення позитивного іміджу Сполучених Штатів Америки у світі – «поновлення американського лідерства» [8].

Необхідність перегляду відносин між США і оточуючим світом, нові загрози для США (міжнародний тероризм, поширення зброї масового ураження, поява «негідних» країн, які підривають основи ліберальної демократії), стверджував кандидат у

президенти, «вимагають нового бачення лідерства США у двадцять першому сторіччі — бачення, що виходить з минулого, але не пов'язане з застарілим мисленням» [3]. Б. Обама наголошував на тому, що адміністрація Дж. Буша мол. в своїй реакції на терористичні акти у США 11 вересня 2001 р. пішла значно далше, аніж цього вимагала необхідність. Тому Б. Обама поставив своїм завданням відновити міжнародну віру в Америку та її цінності. «Сьогодні ми знову покликані забезпечити видиме лідерство» — стверджував майбутній президент [8].

Концепція американського лідерства Б. Обама мала елементи системного підходу, що дозволило б йому комплексно переглянути основні напрями зовнішньої політики США. Вона передбачала дійсно амбіційні заходи щодо відновлення американського лідерства у світі. Перемога Б. Обама на президентських виборах у 2008 р. була сприйнята серйозними аналітиками як знак того, що Сполучені Штати готові перейти межу, за якою починається принципово нова історична альтернатива, що дозволяє цій державі утримувати світове лідерство. Обама і його прихильники в Демократичній партії стали на шлях реконцептуалізації зовнішньої політики США відносно низки геополітичних проблем. «Президент Обама і віце-президент Байден — наголошувалося в «Порядку денному у сфері зовнішньої політики» новообраної адміністрації Б. Обама, — відновлять безпеку і позиції Америки у світі за допомогою нової ери американського лідерства. Зовнішня політика Обама-Байдена направлена на відповідальне завершення війни в Іраку, завершення боротьби проти Талібану і Аль Каїди в Афганістані; вона забезпечить безпеку ядерної зброї й позбавить терористів можливостей отримати ядерні матеріали, відновить здатність американської дипломатії підтримувати сильні союзи і шукатиме тривалого миру в ізраїльсько-палестинському конфлікті» [1].

Концепція американського глобального лідерства знайшла подальший розвиток в «Стратегії національної безпеки», яку адміністрація Б. Обама опублікувала 26 травня 2010 р. (Стратегія -2010). Сполучені Штати в умовах сучасних викликів глобалізації та нових зрушень у «балансі сил» на світовій арені, писав у вступі до цього документа Б. Обама, «повинні здійснювати стратегію національного оновлення і глобального лідерства — стратегію, що оновлює основи американської сили і впливу» [5].

Держсекретар США Гіллірі Клінтон, виступаючи в Інституті Брукінгса у зв'язку з прийняттям Національної стратегії безпеки, підкреслила: «Коротко кажучи, це стратегія про те, як зміцнити і реалізувати американське лідерство у відстоюванні наших національних інтересів і вирішенні спільних проблем» [8].

Національна безпека США, як і глобальна безпека, стверджує Стратегія — 2010, «залежить від сильного і відповідального американського лідерства». Лідерство США передбачає «військову могутність, економічну конкурентоздатність, моральне лідерство, глобальні зобов'язання, зусилля у формуванні міжнародної системи, що відповідає взаємним інтересам народів і націй» [7].

У Стратегії-2010 відзначається, що США продовжують володіти ресурсами, які в попередні десятиріччя дозволяли зберігати лідерство, зокрема, сильні альянси під американським контролем, військову перевагу, найбільшу у світі економіку та міцну й

впливову демократію й динамічне суспільство. Щоб відновити провідні позиції в ХХІ ст. необхідно зміцнити інструменти впливу на міжнародну політику, спираючись на впливові міжнародні організації, розвиток і дотримання міжнародного права, активну зовнішньополітичну позицію США.

Адміністрація Б. Обама проголошувала також конкретні завдання: врегулювати ситуацію в Афганістані та Іраку, де ситуація залишалася нестабільною; розбудовувати партнерські відносини з такими країнами, як Китай, Індія, Бразилія, Російська Федерація; зміцнення режиму ядерного нерозповсюдження, зокрема, розв'язання іранської ядерної проблеми; вирішення палестинської проблеми тощо.

Для адміністрації Б. Обама найважливішою зовнішньополітичною проблемою став Афганістан. Держсекретар Г. Клінтон під час слухань у комітеті з міжнародних справ американського Конгресу назвала Афганістан «вищим пріоритетом для обраного президента» [6].

Особлива увага Вашингтона до Пакистану в контексті подій в Афганістані пояснюється тим, що загони бойовиків Талібану і міжнародні центри Аль-Каїди, розташовані на сході і півдні Афганістану, вздовж прикордонних районів з Пакистаном. При загрозі їх знищення коаліційними військами, вони переходять кордон і знаходять притулок у Пакистані. Саме на території Пакистану переховувався лідер Аль-Каїди Осама Бен Ладен, де він і був знищений союзницькими військами.

Для досягнення успіху в Афганістані президент Обама «взяв зобов'язання відповідально завершити війну в Іраку» [6]. Американські війська повинні бути виведені з іракських міст протягом 16 місяців, що відповідало угоді, укладеній попередньою адміністрацією Дж. Буша мол. і урядом Іраку, і передати відповідальність за безпеку Іраку місцевим силам безпеки. Скорочення та виведення американських військ з цієї країни давало можливість військовому керівництву СІІА збільшити американську присутність у Афганістані. Як зазначається в зовнішньополітичній програмі Б. Обама, СІІА «перенацілять американські ресурси на найбільшу загрозу нашій безпеці — відродження Аль-Каїди і Талібану в Афганістані та Пакистані» [2]. Проголошена Обамою нова стратегія в Афганістані передбачала посилення зусиль СІІА і союзників з НАТО у зміцненні обороноздатності Афганістану, за допомогою збільшення кількості американських військових інструкторів, на 4 тис., які тренуватимуть підрозділи афганської армії та сили національної безпеки. Зусилля СІІА та їх союзників повинні були направлені на створення 134 тисячну афганську армію і 82-тисячні поліцейські сили, яким у 2012 р. можна було передати відповідальність за безпеку Афганістану.

Здатність СІІА успішно завершити війни в Іраку і Афганістані стала для адміністрації Б. Обама певною мірою успіхом в реалізації концепції американського глобального лідерства. Ще на початку діяльності Б. Обама міністр оборони СІІА Р. Гейтс стверджував: «Говорячи відверто, невдача, або те, що буде розглядатися як невдача в Іраку чи Афганістані, буде згубним ударом по довірі до СІІА, як серед друзів і союзників, так і серед потенційних ворогів» [4, р. 28].

Збільшуючи масштаби застосування «м'якої сили», адміністрація Б. Обама демонструвала прагматичний підхід до розв'язання існуючих конфліктів. Окрім використання «м'якої сили» ставка робилася на посилення військових операцій. Адже, як наголошував американський генерал Д.Петреус, розглядаючи можливість невійськових зусиль відносно повстанців Талібану, «прогрес у примиренні найбільш вірогідний, коли ти знаходишся на позиції сили» [3, р. 49].

Збереження американського глобального лідерства вимагає від Сполучених Штатів Америки завоювання довіри інших країн шляхом вирішення актуальних локальних регіональних і глобальних проблем. Тим більше, як стверджує держсекретар США Гілларі Клінтон, в сучасному світі «не існує будь-якого глобального виклику, з яким можна впоратися без нас» [2].

Барак Обама особливу увагу приділяє проблемі обмеження поширення ядерної зброї. «Для відновлення американського лідерства у світі - відзначав Обама, - ми повинні протидіяти найнагальнішій загрозі для безпеки Америки і світу — поширенню ядерної зброї, ядерних матеріалів і технології, а також ризикам того, що ядерні складові попадуть у руки терористів» [8].

Б.Обама став першим американським президентом, який офіційно поставив проблему ядерного роззброєння в центр зовнішньої та оборонної політики Вашингтона. 5 квітня 2009 р., виступаючи з промовою в Празі, Б.Обама підтвердив «відданість Америки прагненню до спокою і безпеки у світі без ядерної зброї» [9].

В промові, яку вважають програмною в політиці адміністрації, були поставлені завдання: досягнути багатосторонньої угоди про заборону виробництва матеріалів, що розщеплюються; пошук нових підходів до мирного використання атомної енергії, з врахуванням завдання боротьби з ядерним тероризмом; реалізувати пропозицію про проведення самміту з ядерної безпеки під головуванням американського президента. Обама також висловив рішучість добиватися ратифікації Договору про всеохоплюючу заборону ядерних випробувань Конгресом США.

Виступаючи в Празі Б.Обама також пообіцяв, що Сполучені Штати будуть «зменшувати роль ядерної зброї в стратегії національної безпеки», щоб нарешті «покласти край стилю мислення часів «холодної війни» [9].

Серед практичних кроків Б. Обама в ядерній сфері можна відзначити такі дії: Б. Обама і президент РФ Д.Медведєв у липні 2009 р. підписали Меморандум про взаєморозуміння відносно скорочення ядерних арсеналів США і Росії; 8 квітня 2010 р. був підписаний американсько-російський Парижський договір про кількість ядерної зброї через 7 років після вступу його в дію (кожної сторони залишиться по 1550 ядерних зарядів); у квітні 2010 р. у Вашингтоні відбувся самміт, де обговорювалися питання про зменшення ризиків викрадання ядерних матеріалів і зброї, аварії на атомних реакторах, ядерного тероризму тощо.

Важливим напрямом у зовнішній політиці Б. Обама стало намагання зупинити подальший розвиток іранської ядерної програми, щоб збагачений уран не був направлений на виробництво ядерної зброї. «Барак Обама підтримує тверду і безпосередню дипломатію і Іраном без попередніх умов, — відзначалося у програмі

зовнішньополітичної діяльності адміністрації Б. Обама. — Настав час використати силу американської дипломатії, щоб змусити Іран зупинити його протиправну ядерну програму, підтримку тероризму і загрози проти Ізраїлю. Обама і Байден запропонують іранському режиму вибір. Якщо Іран відмовиться від ядерної програми і підтримки тероризму, ми запропонуємо такі спонукальні вигоди, як членство у Світовій торговельній організації, економічні інвестиції та нормалізацію дипломатичних відносин. Якщо Іран продовжуватиме небезпечну політику, ми застосуємо економічний тиск і політичну ізоляцію» [1].

Адміністрація Б. Обама відмовилася від силового тиску на Іран, до якого мала намір вдаватися адміністрація Дж. Буша мол. У той же час Вашингтон організував широкий фронт впливу на поведінку Ірану, включаючи ООН, НАТО, арабські країни та інші країни. Це певною мірою вплинуло на поведінку сучасного іранського режиму М. Ахмадінежада, який формально відмовився від амбіційних планів отримання ядерної зброї. Але повної відмови Тегерана від реалізації його ядерної програми США і його союзники не досягли.

Ядерні амбіції Ірану, непрозорість кінцевих цілей ядерної програми Тегерана посилюють занепокоєння сусідніх арабських країн.

В центр близькосхідної політики Обама поставив врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту у відносно короткий термін. Засобом вирішення конфлікту, вважає Обама, повинно бути створення двох держав. Для цього необхідно припинити ізраїльське блокування сектора Гази і надати фінансову допомогу Палестинській автономії. Палестинці повинні відмовитися від насильства і припинити антиізраїльську пропаганду. Обама закликав ізраїльтян припинити розширення поселень на Західному березі тому, що «їх будівництво порушує вкладені раніше угоди і підриває зусилля в досягненні миру» [11]. Хоч у цих заявах нічого нового не було, але новим було те, що Обама нагально визначив Близький Схід як зону його підвищеної занепокоєності, найважливіший напрям зовнішньополітичних зусиль і набір термінових заходів. Він мав подолати односторонність попередніх адміністрацій — підтримку Ізраїлю в підході до арабсько-ізраїльських відносин.

Після наполегливих дипломатичних зусиль США зуміли переконати ізраїльтян і палестинців почати переговори поперемінно у Вашингтоні, Шарм ель Шейхі і Єрусалиму. Переговори розпочалися у вересні 2010 р. Хоча угоди не було досягнуто через недовіру між ізраїльтянами і палестинцями, Б. Обама не втрачає надії знайти «компроміс, що забезпечить обидва народи жити в мирі, безпеці та гідності» [10].

Народні повстання в арабських країнах у 2011 р. («арабська весна») стали неочікуваними для США. Адміністрація Б. Обама, на думку дослідників Інституту Брукінгса, показала нездатність чи небажання визначити роль Америки у регіоні, що швидко змінюється [12].

Активна зовнішньополітична діяльність Барака Обама, направлена на стабілізацію міжнародних відносин, вже в кінці 2009 р. була відзначена присудженням йому Нобелівської премії миру. Нагорода була присуджена «за екстраординарні зусилля в зміцненні дипломатії та співробітництво між людьми» [9]. У рішенні Нобелівського

комітету відзначалися «ідеї та зусилля» Обама по скороченню ядерних озброєнь в усьому світі, а також те, що під керівництвом уряду Обама перевага надається «діалогу та переговорам», як засобу вирішення найскладніших міжнародних конфліктів. Наголошувалося, що американський президент дав «світу надії на краще майбутнє» [12].

Американське глобальне лідерство «стратегічно зв'язане зі здатністю Сполучених Штатів сприяти глобальному розвитку і ефективно допомагати народам світу» — підкреслює дослідник з інституту Брукінгса Н. Ангер. (6) Не зважаючи на те, що Обама і його команда особливо не наголошують на важливості глобального розвитку, в офіційних документах, зокрема в Стратегії — 2010 ця проблема прослідковується Американська політика глобального розвитку торкається стабілізації ситуації в різних регіонах, попередження конфліктів, інвестиції в підтримуючий і довготерміновий розвиток, гарантування прав людини. Держсекретар Г. Клінтон, торкаючись питання глобального розвитку, підкреслювала, що «демократія, права людини і розвиток є взаємопосилюючими» [4]. Було також відзначено намір адміністрації відновити американське багатостороннє співробітництво у сприянні розвитку.

Отже, необхідність лідерства США в сучасній системі міжнародних відносин відстоюють як представники неореалістичного мислення, які були ідеологами адміністрації Дж. Буша мол., так і представники неолібералізму. Обидві школи виступають за необхідність такого лідерства, хоч мають різне бачення його масштабів і методів забезпечення. Саме це стало причиною того, що концепція американського лідерства стало об'єктом гострих політичних дискусій. Спроби створити новий клімат у міжнародних справах, посилення ролі дипломатії як альтернативи військовій силі, критика попередньої адміністрації Дж. Буша мол., готовність до діалогу з країнами «вісі зла», перезавантаження відносин з Росією, Китаєм країнами Близького Сходу, викликали негативну реакції республіканців та інших консервативних сил. Вони розглядають такий курс Обама, як вияв слабкості, зниження ролі США у світовій політиці. Всупереч таким настроям, Обама і його команда в цілому прагматично реалізують концепцію американського глобального лідерства.

Сполучені Штати зберігають можливості для світового лідерства, у крайньому випадку — можливості для домінування як у військовій, так і в економічній сферах. Напевно можна погодитися з думкою американського аналітика Дж. Ная: «Сполучені Штати залишаються лідируючою силою у світовій політиці в двадцять першому столітті... здатною забезпечити лідерство в гарантуванні глобальної безпеки в усіх її вимірах» [6, р.67-68].

Список використаної літератури:

1. Agenda. Foreign Policy // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.whitehouse.gov/agenda/foreign_policy
2. Clinton's remarks on the national security strategy. May, 2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfr.org/defensehomeland-security/clintons-remarks-national-security-strategy>

3. Foreign Policy. White House. October 7, 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.whitehouse.gov/issues/foreign-policy>.
4. Gates R.M. A balanced strategy/R.M .Gates// Foreign Affairs. January/February, 2009 The generals next war.//Foreign Policy. January/February, 2009.
5. National security strategy. Washington. May,2010 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
6. Nomination Hearing to be Secretary of state Hillary Rodham Clinton // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/01/115/196.htm>
7. Nye J.S. Recovering American leadership./J.S.Nye//Survival. — 2008. — vol.50. — N°1
8. Obama Barack. Renewing American leadership // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.foreignaffairs.org/2007070/faessay86401/barackobama>
9. Remarks by president Barack Obama. Hradc and square. Prague.Czech republic // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/remarks-by-president-BarackObama-in-Prague-as-delivered
10. Remarks of president Barack Obama to UN General assembly - as prepared for delivery. September 23,2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unausa.org/ga/Obama>
11. Remarks of president Obama in the Turkish parliament. The White House. 6.04.2009 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/remarks-by-president-Obama-to-the-Turkish-parliament
12. The Nobel peace prize 2009 — Press release // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://nobelprize.org/nobel_prize/peace/laureats/2009/press.html

Баранова Т.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ІЗ ЄС

У статті йдеться про переваги та недоліки Брекзиту для Великобританії та Європейського Союзу, а також можливі шляхи розгортання даного питання у контексті політичного та економічного становища Європи.

Ключові слова: Брекзит, ЄС, Великобританія.

Минуло більше року з того часу, як 23 червня 2016 року у Великій Британії відбувся референдум, що визначив її майбутнє – 52% англійців проголосували за вихід із Євросоюзу. Цей крок став визначальним у розвитку відносин між Об'єднаним Королівством та країнами ЄС і на даний час залишається одним із найбільш обговорюваних у світовій політиці.

Однією із причин цього є те, що вихід із Євросоюзу виявився досить довгим. 50 стаття Лісабонської угоди передбачає надання терміну довжиною у два роки для здійснення всіх офіційних процедур, яких потребує «розлучення».

Процес було запущено прем'єр-міністром Великої Британії – Терезою Мей, яка 29 березня 2016 року надіслала офіційного листа президенту Європейської Ради Дональду Туску. Із цього слідує, що дедлайн завершення процедури виходу Англії із Євросоюзу – 30 березня 2019 року.

Найскладнішою частиною процесу є укладання нових угод між Великобританією та урядами кожної із країн-членів ЄС. Варіантів розв'язання цього питання багато, але найбільш прийнятними є два:

- Укладання двосторонніх договорів між Лондоном та кожною країною Євросоюзу окремо;
- Загальний договір між Великобританією та ЄС.

В залежності від тих шляхів, які обиратиме Англія, і буде розгортатися розвиток її майбутнього політичного та економічного положення у світі.

Європейські політологи стверджують, що Брекзїт обернеться надзвичайно невдало для Британії. Більшість із них все ж схильні до думки, що розрив багаторічних зв'язків буде однаково болючим для обох сторін. Проте останнім часом з'явилися нові ідеї, прихильники яких стверджують, що вихід Англії із Євросоюзу принесе останньому тільки користь. Зокрема італійський політолог Алессіо Колоннеллі говорить:

«Хоч як дивно, сумно та ілюзорно це б не звучало, Європейський Союз міг би стати сильнішим без Об'єднаного Королівства. Брекзїт вивільнив найслабші зв'язки» [2].

Він також підкреслює проблему «відтоку мізків» з Великої Британії, вказуючи цифри, що показують, що за останній рік більше 1300 університетських викладачів з ЄС залишили британські університети. На цьому все не завершується, адже значна кількість з них виїхала раніше, або планують виїхати, або змінили плани щодо переїзду до Великої Британії.

Серед недоліків Брекзїту також можна виділити незрозумілу ситуацію із громадянами Великобританії, які знаходяться за кордоном, адже їх право на вільне пересування і захист, які гарантувалися раніше членством у ЄС, зараз під сумнівом.

«Багатьох громадян ЄС у Великій Британії та британців, які живуть за кордоном, хвилює їхній статус після того, як станеться Брекзїт. Деякі бояться, що їх депортують, якщо їхні права як громадян ЄС не будуть гарантовані», – пише з цього приводу BBC [4].

Мова йде про 3,2 млн європейців, які проживають у Великій Британії, та 1,2 млн британців, які проживають у 27 країнах ЄС.

Проте найбільш вагомими політологи вважають економічні наслідки Брекзїту. Вони стверджують, що він уже спричинив певний відтік інвестицій, скорочення доходів населення та зростання інфляції.

Вони також наголошують, що економічно Велика Британія більш залежна від ЄС, аніж ЄС від Великої Британії. За їхніми твердженнями, 44% британського експорту йдуть до ЄС, 48% іноземних інвестицій у британську економіку надходять з ЄС. Тому вони повторюють думку, вже висунуту раніше Колоннеллі:

«Іронія в тому, що тікаючи від Європейського Союзу, що на їхню думку розвалювався, прибічники Брекзиту натомість зробили його сильнішим. Виборці у Франції та Нідерландах відкидають популізм, а політики в Брюсселі та Берліні переключилися на реформи та заходи з підтримки ЄС» [3].

За підрахунками, Брекзит коштуватиме Британії 140 млрд фунтів стерлінгів, що становить 7,5% ВВП, або ж еквівалентний втратам 300 млн фунтів щотижня протягом восьми років.

Незважаючи на це, англійські політики на чолі із прем'єр-міністром Терезою Мей не втомлюються повторювати, що Брекзит принесе Англії лише користь, а також закликає мислити масштабно і дивитися у майбутнє.

Серед позитивних наслідків Брекзиту вони зазначають:

- Збільшення потоку туристів;

Причиною цьому падіння курсу фунта, яке на перший погляд є виключно негативною рисою. Проте англійці намагаються мислити практично і кажуть, що збільшення кількості туристів, а отже, і їхнього внеску, в тому числі валютного, у економіку країни, принесе свої плоди.

- Розвиток рибної торгівлі;

Британці сподіваються повернути собі першість на ринку торгівлі, зокрема у сфері морепродуктів, яка довгий час вважалася Європейським Союзом не прибутковою і не вигідною для розвитку у Англії.

- Розвиток бізнесу в цілому;

Колишній гендиректор Британської торговельної палати Джон Лонгворс вважає, що після того, як економіку буде перебалансовано, Британія перетвориться на найкраще місце для ведення бізнесу.

«Справжня перевага Брекзиту – це значний шматок ВВП, не згадуючи вже про торговельні угоди, які ми укладемо з усім світом», – говорить він [5].

Він також стверджує, що британці більше не дотримуватимуться протекціоністських правил, нав'язаних ЄС і зможуть підтримати власних малих та середніх експортерів.

- Право на розробку синтетичного алкоголю;

Одним із найбільш цікавих позитивних пунктів Брекзиту, є перспектива розвитку англійцями синтетичного алкоголю, який за їх твердженнями, не буде викликати почуття похмілля. Така ідея виникла у британців ще декілька років тому, проте уряд Євросоюзу її не підтримав, адже за його законами виробництво таких препаратів заборонене. Тепер же, Англія має повне право на розробку надзвичайно перспективної, за їхніми словами, не тільки для економіки, сфери бізнесу [6].

The Telegraph доповнює цей список і нараховує близько ста позитивних наслідків Брекзиту для Великої Британії, підсумовуючи це словами:

«Коротко кажучи, Британія залишиться ключовим гравцем на світовій сцені. Насправді, Британія буде навіть більш потужнішою, бо матиме одну річ, якою можуть насолоджуватись лише кілька європейських націй: свободу вирішувати власну долю» [1].

Із усього вищевказаного, ми можемо зробити висновок, що Брекзїт безперечно має як позитивні, так і негативні сторони. Розвиток майбутніх подій на світовій, а зокрема на європейській арені, багато в чому визначаються кроками, які буде робити Англія на своєму шляху, а також подальшими діями інших країн-членів ЄС та їх «цивілізованістю».

Все ж, для нас залишаються відкритими питання:

- Чи поверне собі Велика Британія першість на світовій арені?
- Якими насправді будуть наслідки «розлучення Англії із Євросоюзом» для самого ЄС?
- Чи стане Брекзїт першим кроком на шляху до краху Європейської Спільноти?
- Чи оберенеться Брекзїт крахом для самої Англії?

Проте відповідь на них зможе дати лише майбутнє.

Список використаної літератури:

1. Benett, A. 100 reasons why Brexit was a good thing // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/30/100-reasons-to-embrace-brexit/>
2. Colonnelli, A. Europe will be stronger without Britain // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/voices/brexit-talks-europe-negotiations-stronger-without-rejoin-cancel-eu-welcome-come-crawling-back-a7798956.html>
3. Gallo, A. Brexit could make Britain weaker and strengthen the EU / А. Gallo, А. Aney, Т. Pan, Р. Morenes // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/brexit-european-union-negotiations/>
4. Hunt, A. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU / А. Hunt, В. Wheeler [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-32810887>
5. Longworth, J. Why Brexit is better for the UK // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thebanker.com/World/Western-Europe/John-Longworth-why-Brexit-is-better-for-the-UK?ct=true>
6. Nagesh, A. What good has come out of Brexit // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metro.co.uk/2016/10/26/what-good-has-come-out-of-brexit-6216023/>

Білик В.

Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ

Стаття присвячена проблемі становлення та розвитку різних форм демократичного устрою в контексті нових інформаційних викликів. Показано, що моделі демократичного устрою кожної країни своєрідні і не зводяться до якогось уніфікованого набору інститутів і правил. Розкривається розуміння електронної демократії, як найбільш ефективного способу розв'язання проблем, які стосуються безлічі людей. Визначено, що демократія доповнює традиційні інструменти демократії і є тісно взаємопов'язаною з ними.

Ключові слова: політична демократія, електронна демократія, інформаційні технології, інструменти демократії, народовладдя.

В умовах сучасних глобальних процесів становлення громадянського суспільства демократія визнана кращою формою правління переважною кількістю країн світу, хоча традиційні форми її здійснення мають значні вади. Саме тому в умовах сьогодення надзвичайної ваги набуває саме електронна демократія, що вперше була застосована в США. Через е-демократію громадяни і бізнес визначають, які саме послуги і яким чином надаватиме їм держава, установлюють взаємну відповідальність у межах взаємодії, формують образ держави і суспільства та електронного урядування як окремого соціального інституту.

Традиційне розуміння демократії стає непридатним до суспільств, які існують і функціонують у світі глобальних постіндустріальних комунікацій на базі інформаційних технологій, які сьогодні стрімко розвиваються. Мова йде про появу такого феномена, як «електронна демократія», під якою розуміється відкритість державної влади, підвищення ефективності політичного керування й активне залучення громадян у прийняття політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій. У такий спосіб «електронна демократія» виступає як перспективна форма інтерактивної взаємодії населення й влади в політичних процесах сучасного світу. Також важливим є те, що процеси розвитку електронної демократії відбуваються практично в усіх країнах світу. Проблемам розвитку демократичних засад функціонування державної влади у сучасній державі та її ціннісній характеристиці присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників: С. С. Алексеєва, Г. В. Атаманчука, М.О. Баймуратова, Н.М. Оніщенко, Ю.М. Оборотова, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, О.В. Скрипнюка, В.Є. Чіркина, Ю.С. Шемшученко.

Незважаючи на наявність значної кількості праць щодо порушених питань, слід зауважити, що в юридичній науці недостатньо системно розуміється вплив інформаційно-комунікативних технологій на організацію і функціонування сучасної держави. Зазначене вказує на актуальність загальнотеоретичного дослідження процесів трансформації відносин між державою і суспільством та аналізу розвитку демократичних засад влади.

Мета статті – розкрити сутність електронної демократії та показати її роль у процесі трансформації взаємовідносин між державою та суспільством.

Поняття «електронна демократія» розглядають у двох смислах. Говорячи про е-демократію у вузькому розумінні, мають на увазі застосування ІКТ для забезпечення (електронного супроводу) прав громадян. У цьому разі змінюється лише технологічний бік подання заяв, звернень, запитів органам влади від імені громадян. Тобто, використовуючи своє законне право на отримання певної довідки, громадянин може звернутися до інстанції письмово, а може, наприклад, користуючись електронною поштою. Е-демократія у широкому розумінні передбачає залучення громади за допомогою сучасних інформаційних технологій до вирішення різноманітних суспільно-політичних завдань. Саме в цьому розрізі ми й розглядатимемо електронну

демократію. Прикладом може бути інтерактивна участь жителів у засіданні місцевої ради. Під час транслявання засідання в Інтернеті кожен зацікавлений може висловити своє ставлення до рішень ради, виступів депутатів, і відтак – вплинути на позицію органу влади.

Електрону демократію (e-democracy) визначають як інструмент зміцнення демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, вона — не є у відомому сенсі, різновидом політичного режиму, але є однією зі стратегій підтримки демократії, демократичних процесів і демократичних цінностей. Вона доповнює традиційні інструменти демократії і є взаємопов'язаною з ними. Складовими е-демократії є:

- електронний парламент;
- електронне законодавство;
- електронний суд;
- електронне посередництво;
- електронні вибори;
- електронний референдум;
- електронне голосування;
- електронні петиції;
- електронні кампанії;
- електронні опитування тощо [1].

Передбачається такий набір благ, які настануть унаслідок е-демократії (безперечно, ці міркування не можна вважати всеохоплюючими):

— *автономія і самоврядування малих груп.* Люди можуть ситуативно об'єднуватися за загальними інтересами, поглядами або за географічною, національною, релігійною чи культурною ознаками. Прийняті рішення не вимагають фінансування з державного бюджету, адже люди можуть сформувати і наповнити мікробюджет і витратити його для виконання прийнятого ними ж рішення. Здійснення самоврядування перетвориться на локальні громадські проекти, а всі необхідні товари і послуги для цих проектів можуть придбуватися через механізми тендерів.

— *великі справи.* Очевидно, що нинішнім державам, на відміну від вчорашніх імперій, усе складніше виконувати «великі справи», оскільки це вимагає колосальних витрат на мотивацію і приведення волі великої кількості людей у згоду з єдиним вектором. Але в електронному середовищі знову з'являється можливість «великих справ», причому за своєю природою вони нічим не відрізняються від суспільних проектів для малих груп. Підхід масштабується і є гнучкий.

— *пряме інформування.* Пропадає монополія на ЗМІ, кожна людина, затративши мінімальні ресурси, може писати і публікувати, надсилати відео-та аудіозаписи, сама стає репортером з місця свого перебування, каналом новин про себе і про те, що відбувається навколо.

— *персональні компетенції.* Пора визнати, що нерівність – це природа людини, і хоч би як кому хотілося міряти всіх однією міркою, але зустрічаються більш-менш добрі, розумні, кваліфіковані в різних галузях люди. Було б нерозумно припустити, що

голос доярки в голосуванні з глобальних фінансових питань має бути еквівалентний голосу доктора наук, який написав десяток монографій з цього питання, або дорівнював би голосу великого бізнесмена, який вклав великі кошти в проект, що безпосередньо залежить від прийнятого рішення. Питання компетенцій вирішується введенням коефіцієнта визнання авторитетності думки, тобто кожна людина стає публічним експертом і набирає «вагу» в прийнятті рішень, що вимагають кваліфікації.

— *відсутність державного бюджету*. Скасування цього атрибута державності передбачає також і повне скасування державного апарату, скасування податків. Місце податків займе фінансову участь громадян у громадських проектах, і ця участь буде визначати «вплив» людини в суспільстві, вагу її голосу, ступінь довіри і поваги до її думки. Зникнення державних структур приведе, так само, до розподілу їх функцій між громадянами.

— *законотворчість, виконавча влада, судові органи*. Усі три гілки влади у разі прямої електронної демократії будуть зосереджені в кожного громадянина. Якщо із законодавством та виконавчою владою все якось інтуїтивно зрозуміло, то судові функції можуть стати деяким сервісом, який замовляють громадяни у людини або групи експертів з високою кваліфікацією в розглянутому питанні.

Політичні інтернет-технології відкривають принципово нові можливості комунікації й взаємодії: роблять доступною політичну інформацію, спрощують отримання зворотного зв'язку, створюють інноваційні форми участі населення в політичному процесі, стають джерелом прозорості дій політичних інститутів і конкретних політиків [4].

Але для того, щоб спроби електронного залучення громадян до управління були ефективними, суспільство повинно набути достатній досвід щодо традиційних методів бучасті громадян у житті суспільства.

Список використаної літератури:

1. Гужва В. «Електронна демократія та умови її ефективного запровадження в Україні», Модернізація управління національною економікою : зб. матер. IV Міжнар. / В. Гужва // Наук.-практ. конф., 25–26 лист. 2016 р., МОН України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ: КНЕУ, 2016. – С. 208–212.

2. Голубь В.В. Політична модернізація як напрям раціоналізації сучасних політичних систем / В.В. Голубь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Golub.pdf>

3. Грицяк Н.В. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії: навч.-метод. рек. / Н.В. Грицяк, С.Г. Соловійов. – К. : НАДУ, 2013. – 44 с.

4. Дубас О.П. Електронна демократія: сутність і перспективи розвитку в Україні / О.П. Дубас // Вісн. держ. акад. керів. Кадрів культури і мистецтв: щокварт. наук. журн. / М-во культури і туризму України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К.: Міленіум. – 2011. – С. 187–190.

5. Evolution of the Use of New Technologies in Order to Facilitate Democracy in Europe. E-democratizing the Parliaments and Parties of Europe, Geneva & Florence, October 2003. – P. 45.

Войтко А.

ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

У статті аналізуються етапи та проблеми впровадження електронного уряду у Великій Британії.

Ключові слова: «електронний уряд», «e-government».

Побудувати демократичну правову державу можливо лише у відкритому суспільстві. Право на інформацію – найбільш важливе право людини. Реалізація права людини на інформацію, можливість вільного доступу до інформації, що має суспільне значення, інформаційна відкритість органів влади є важливими умовами та критеріями існування правової, демократичної держави. Реалізація цього права забезпечує реальну, а не тільки формальну участь громадян у житті держави. Слід підкреслити особливе значення цього права: воно виступає елементом, який зв'язує усю систему основних прав і свобод. Тільки за умови його дотримання можна говорити про фактичну реалізацію особистих, політичних, соціальних, економічних, екологічних і культурних прав і свобод [2, с. 52].

З появою та розвитком новітніх технологій змінилися стратегії державного управління. З'явилися нові поняття: e-government та e-governance. Ці поняття характеризують державне управління і розвиток громадянського суспільства. В основі змін є три принципи:

- Уряд повинен концентруватися на громадянах, а не на бюрократії.
- Уряд повинен працювати на результат.
- Уряд повинен активно просувати інноваційні системи.

E-government має на меті поширення урядової інформації серед громадян держави. Головним завданням цієї служби є підвищення рівня участі громадян у питаннях державного управління та покращення роботи органів державної влади.

Термін e-government можна інтерпретувати як “електронна держава”, “електронне управління”, “електронний державний апарат”.

Отже, e-government – це спосіб організації державної влади за допомогою Інтернет-мереж, що забезпечують роботу служб в режимі реального часу і спрощують спілкування громадян з офіційними установами.

У системі e-government виокремлюються наступні компоненти:

- Технічне забезпечення (інтернет, супутниковий зв'язок, стільниковий зв'язок, географічні інформаційні системи).
- Внутрішня урядова інфраструктура.

- Зовнішня інформаційна структура яка працює з юридичними особами та громадянами.

Запровадження електронного уряду здійснюється за допомогою певних принципів.

- Орієнтація на громадян (громадяни формують державну владу та визначають напрям розвитку суспільства).
- Ефективність (ефективність роботи e-government полягає в якісному та швидкому обслуговуванні найбільшої кількості громадян).
- Прозорість та підзвітність (громадяни мають право отримувати інформацію про роботу державних органів та контролювати діяльність влади).
- Зручність і простота використання (електронні програми мають полегшити та пришвидшити користування громадян системою).
- Безпека (електронні системи повинні відповідати вимогам безпеки).

Великобританія використовує власні кошти. Демократія в цій країні існує протягом тривалого часу, а отже громадяни мають змогу впливати на діяльність уряду. У країні досить високий рівень життя. Це і ставить її на одну з найвищих сходинок у розвитку електронного уряду.

Розвиток електронного уряду у Великобританії відбувався наступними етапами:

- У жовтні 1994 р. був створений перший урядовий портал open.gov.uk.
- У листопаді 1996 р. уряд публікує the 'Government Direct' Green Paper - зелену книгу, що розкриває можливості використання новітніх технологій для управління країною та співпраці з громадянами та бізнесом.
- У жовтні 1997 р. прем'єр-міністр встановлює ставку 25 % відносно 2002 р. стосовно роботи уряду шляхом впровадження новітніх технологій.
- У лютому 1998 р. департамент новітніх технологій при прем'єр-міністрові опублікував 'Electronic Government: Information Technologies and the Citizen' (електронний уряд: інформаційні технології та громадяни), що вказує на можливості вдосконалення урядом надання публічних сервісів.
- У 1999 р. опубліковано Modernising Government Action Plan (нормативний акт щодо модернізації урядового плану), що включає 62 настанови стосовно подальшої діяльності новосформованого електронного уряду.
- У вересні 2000 р. Британська громада виступає з ініціативою щодо впровадження новітніх технологій, вдосконалення електронного врядування, сприяння розвитку Інтернет-технологій у країні та інших дій уряду до 2005 р. Тим часом у грудні 2000 р. UKonline.gov.uk citizen портал був заснований як єдине вікно послуг для громадян та бізнесу.
- У грудні 2001 р. опубліковані основні принципи електронної політики E-Policy Principles.
- У листопаді 2002 р. оприлюднюється National Strategy for Local e-Government.
- У листопаді 2003 р. відкривається портал для бізнесу та бізнес-сервісів BusinessLink.gov.uk.
- У березні 2004 р. відкривається портал Directgov.

- У квітні 2004 р. опублікований нормативний акт щодо основних пріоритетів розвитку електронного врядування на місцевому рівні Priority Outcomes for Local e-Government.

- У квітні 2005 р. опублікована нова стратегія Digital Strategy.

- У листопаді 2005 р. новий електронний уряд працює за стратегією "Transformational Government - Enabled by Technology. [1, с.8-10]

Як показує досвід, громадяни при взаємодії з урядом мають передусім власні інтереси і при цьому хочуть, щоб сервіс наданих послуг був високоякісним, доступними і зручними. Населення, здебільшого, не цікавить організаційна структура уряду, які функції має певна державна установа, як ці функції розподілені між ними та між центральними і місцевими органами влади. Тому потрібно сформулювати стратегічний план партнерства державних структур різних рівнів щодо надання адміністративних послуг найбільш розумними і раціональними способами для споживачів, ґрунтуючись на реаліях навколишнього середовища та нових способах здійснення комерції.

Урядова стратегія передбачає розвиток і використання всіх електронних видів надання послуг. Це означає, що послуги можуть надаватись через Інтернет, мобільний зв'язок, цифрове телебачення, спеціальні центри. Водночас, електронний сервіс не виключає можливості особистого контакту. Певну стурбованість викликає проблема задоволення специфічних та індивідуальних потреб людей, а тому і передбачається створення бізнес-порталів для малих та середніх підприємств та особистих домашніх веб-сторінок для окремих громадян.

Прем'єр-міністр Великобританії вважає, що модернізований, ефективний уряд зобов'язаний підтримувати новітні досягнення та розробки в електронному бізнесі. Розглянуті вище стратегічні принципи спрямовані на реалізацію цих намірів шляхом реструктуризації комерційної діяльності уряду та впровадження нових технологій.

Основні положення стратегії уряду Великобританії спрямовані на сприяння інноваціям у сфері надання послуг громадянам. Однак, єдина модель розвитку електронної комерції в органах влади поки що не створена.

Можливість прямого доступу громадян до урядових документів прописана в офіційному документі "Модернізація уряду", в якому йдеться про "забезпечення надання послуг населенню 24 години на добу, 7 днів у тиждень". У країні вже розроблено програма "Прямий доступ" (Direct Access), що дозволить усім офіційним установам надавати громадянам у зручний для них час електронний доступ до усіх документів. Кількість таких форм перевищує 100 тисяч.

На першому етапі проекту громадяни роздруковуватимуть форми, заповнюватимуть і надсилатимуть у державні органи звичайною поштою. На другому етапі, коли буде належним чином відпрацьована технологія електронних підписів, форми будуть заповнюватися на комп'ютерах і надсилатися електронними каналами зв'язку.

Проект Direct Access допомагає скоротити потоки паперових документів і знизити витрати. Переваги Direct Access активно використовуються центральними і місцевими органами влади на всій території Великобританії.

Сьогодні немає законодавчих актів, які регулюють електронне врядування, проте це не стоїть на заваді розвитку електронної демократії в Великобританії.

Великобританія виявила потребу в електронній демократії раніше ніж в електронному врядуванні. Працює проект під назвою "E-democracy National Project".

Проект допомагає громадянам активно співпрацювати з офіційними установами та вносити пропозиції. На даний момент проект працює у вигляді форумів.

Список використаної літератури:

1. Камінська Т. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування / Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник. – Київ: Кафедра інформаційної політики, 2008. – 200 с.
2. Перевалова Л.В. Конституційне право на інформацію та його реалізація в Україні / Л.В. Перевалова // Громадянське суспільство і права людини. – 2010. – С. 51–54.
3. Погребняк І.Є. Електронний уряд(e-government) та електронне урядування(e-governance): поняття та принципи функціонування / І.Є. Погребняк // Право та інновації. – 2014. – №3(7). – С. 26-32.

Грига Я.

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано роль ЗМІ у політичному житті суспільства.

Ключові слова: ЗМІ, політична діяльність, інформація.

Кожен новий етап розвитку суспільства має свою обумовленість і породжує певні виклики людству. Процеси політичної, економічної, культурологічної трансформації визначають зміст політичного процесу сучасної Росії. Ці зміни відбуваються в умовах інформаційної революції, стрімко змінює вигляд світу. Розширюється і перетворюється інформаційний простір, а інформація стає визначальним фактором прогресу.

Медійний і політичний процеси мають єдину природу - інформаційну, і саме ця обставина визначає стан всієї політичної системи на сучасному етапі. Це явище виявляється в числі тих, які не вкладаються у звичні уявлення, що існують в рамках політології, де засобам масової інформації (ЗМІ) традиційно відводиться роль посередника в процесі передачі інформації від пануючого суб'єкта підвладному об'єкту. В умовах перенесення політичних відносин в інформаційне поле ЗМІ все частіше виступають в іншій ролі: вони змінюють функції, стають вирішальним фактором розвитку політичного процесу. Така постановка питання є принципово новою для вітчизняних досліджень в галузі ЗМІ та політики. Вивчення різних проявів і наслідків участі ЗМІ у політичному процесі призводить до виявлення проблем, які не можуть бути вирішені в рамках якоїсь однієї теорії. Вимагає осмислення мінливий

зміст і структура політичного процесу, також потребують нової трактуванні функції ЗМІ в цих умовах. Іншими словами, необхідно комплексне вивчення даної проблеми з урахуванням того, що в сучасних умовах ЗМІ є не тільки учасником політичного процесу, посередником, а й актором, так як саме в цій сфері проявляється процес вироблення і прийняття політичних рішень.

Крім того, специфіка участі ЗМІ у сучасному політичному процесі може бути визначена, виходячи з типологічних особливостей державних і недержавних ЗМІ. На думку автора дисертаційного дослідження, сукупність функціональних особливостей ін- 'формації, що існує в політичному просторі, а також облік типологічних особливостей зазначених вище типів ЗМІ і визначають специфіку їх участі в політичному процесі сучасної Росії. Рішення даної проблеми є актуальною теоретичною і практичною задачею як для політичної науки, так і в рамках теорії мас-медіа.

Сучасну ситуацію ускладнює зміна традиційного типу соціально-політичних, відносин. Традиційно суб'єктом влади були політичні інститути, об'єктом - суспільство, а засобом передачі інформації - ЗМІ. Цю точку зору академічна політологія відстоює досі, вважаючи, що ЗМІ формують масову свідомість і таким чином впливають на політичний процес. Однак на сучасній

Функціонування нових учасників політичних взаємодій є важко класифікованих, бо ніколи раніше суспільство не допускало, щоб формування політичних цінностей залежало від отримання прибутку або особистого своєкористя багатих здобувачів політичної влади. Особливу небезпеку ця ситуація набуває в умовах безперервного розширення глядацької аудиторії, коли телебачення стає всепроникною культурною силою .

Важливий фактор, що зробив значний вплив на політичний процес, - модернізація економічної сфери загалом, і в області ЗМІ, зокрема. В останнє десятиліття спостерігалися процеси переділу власності стосовно багатьох ЗМІ, які в силу глибокого ступеня аналітичності справляли значний вплив на розстановку політичних сил в країні.

Роль ЗМІ в житті сучасного суспільства важко переоцінити. Сьогодні неможливо уявити собі якусь сферу нашого життя без інформаційних відносин. Останні можуть складатися безпосередньо в спілкуванні громадян або ж реалізовуватися через інтернет, телебачення, радіо або ж друковані ЗМІ, будь то газета, журнал, радіо, телебачення чи інтернет.

Без комунікації суспільство являло б собою скупчення індивідів: у відсутності соціальної взаємодії індивіди не можуть являти собою суспільство, так як теоретичний аналіз суспільства передбачає розгляд його в якості цілісного організму, частини якого не тільки впливають один на одного, але і знаходяться в супідрядності, чого досягти неможливо, якщо індивіди не знаходитимуться в стані комунікації.

Сьогодні вчені виділяють ряд аспектів розгляду категорії комунікація: від інформаційного обміну в технологічно організованих системах до екзистенційне комунікації (виявлення Я в Іншому). Нас воно буде цікавити в широкому сенсі - як

одна з основ людської життєдіяльності, як тип взаємодії між людьми, що передбачає інформаційний обмін.

Комунікація (від лат *communicatio* - повідомлення, передача, від *communis* - роблю загальним, пов'язую, спілкуюся) - спілкування, передача інформації від людини до людини; тип взаємодії між людьми, що передбачає інформаційний обмін. Основна функція комунікації - досягнення соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елемента. Дії, свідомо орієнтовані на їх смислове сприйняття, називають комунікативними.

Таким чином, комунікація - це процес поширення інформації. Що ж у свою чергу являє собою інформація?

Не існує одного загального визначення поняття інформації. Первісне її розуміння зводилося до відомостей, повідомленнями про що-небудь. Однак з прогресом технічних засобів масових та інших комунікацій, із зростанням обсягу переданих повідомлень і появою необхідності вимірювання кількості інформації, її цінності та змісту, з'явилися різні підходи до розуміння інформації.

Саме виникнення терміна політика, зазвичай пов'язують з ім'ям Аристотеля, має безпосереднє відношення до спілкування, бо саме Аристотель визначав політику як вид спілкування, а людину розглядав як політичне або суспільна тварина. Тому, згідно з його доводами, природна соціальність людини неминуче приводить його до політичному суспільству. Аристотель відзначав, що спілкування має на увазі якесь благо, а спілкування державне, або політичне, має на увазі вище благо. Говорячи сучасною мовою, природа політики полягає в колективній цілеспрямованій діяльності в інтересах суспільства, здійснюваної через спеціалізовані форми спілкування людей. Таким чином, соціально-інформаційним плацдармом політики є політична комунікація, яку можна визначити як безперервний процес передачі інформації, що циркулює всередині та між політичними і соціальними системами на всіх рівнях. Американський політолог Л. Пай зазначав, що політична комунікація має на увазі не односторонню спрямованість сигналів від еліт до маси, а весь діапазон неформальних комунікаційних процесів у суспільстві, які надають саме різний вплив на політику. Політичне життя в будь-якому суспільстві неможлива без усталених методів політичної комунікації.

Таким чином, сучасні політичні комунікації - це основа функціонування будь-якої політичної системи. Політичні комунікації являють собою механізм включення суб'єктів політичної діяльності в суспільно-політичне середовище.

Колективний характер реалізуються в політиці цілей передбачає використання спеціальних засобів передачі інформації, здатних забезпечити єдину спрямованість дій великої кількості людей. Одним з основних таких засобів є засоби масової інформації та комунікації.

Доводи Аристотеля підтверджуються доводами сучасних ідеологів демократії та соціальної комунікації. Згідно теорії Ж. Д'Арсі (президента Міжнародного інституту комунікацій, (Франція), який сформулював в 1969 р ідею права людини на комунікацію), історія СМК привчила людей до вертикальному потоку інформації, але

це не комунікація. Комунікація - це горизонтальний, взаємовигідний обмін інформацією в рамках такої соціальної структури, яка забезпечує всебічне громадське учась. Інший, американський, фахівець в області порівняльного політичного розвитку Девід Е. Ептер пише: Демократична політична система є інформаційною системою. Інформаційний обмін властивий кожному аспекту функціонування цієї системи. Те, що ми є сьогодні очевидцями демократизації, є приклад переходу від сильного примусу до розвинених інформаційних систем .

Відомий політолог Г.Алмонд йде далі: він включає СМК у зміст політичної системи, поряд зі структурами типу парламентів, виконавчих і розпорядчих органів, висуваючи на перший план не самі структури, а здійснювані між ними інформаційні зв'язки. Також відомий фахівець в галузі політології Д. Істон відзначає, що рівень розвитку демократії визначається рівнем реакції влади на прихому від навколишнього середовища, в тому числі від громадян, інформацію. А швидка, необхідна суспільству реакція багато в чому забезпечується засобами масової інформації та комунікації.

Примітно, що Швеція вже в доповіді комісії ЮНЕСКО 1978 визначила для себе п'ять основних функцій СМК:

- Стимулювати ширша учась громадян в громадських справах.
- Зміцнювати свідомість національної ідентичності.
- Давати громадянам необхідну інформацію і одночасно надавати їм можливість донести свої погляди і думки до правлячих кіл.
- Служити форумом для обміну думками та інформацією.
- Піддавати критичному аналізу угруповання, що стоять при владі в країні.

Таким чином, у вигляді засобів масової комунікації громадяни отримували інструмент впливу на процеси суспільного управління.

Однією з форм суспільної свідомості, в марксистському розумінні, є політична свідомість, яке в загальносвітовий традиції розглядається в більш широкому контексті - як сукупність психічного відображення політики, як її суб'єктивний компонент, що виявляється на різних рівнях і в різних ситуаціях. Політична свідомість, з одного боку, можна визначити в якості масової свідомості суспільства з питань, які мають актуальне політичний зміст і чреваті певними політичними наслідками. З цієї точки зору політична свідомість можна розглядати як особливий політизований сегмент масової свідомості. Масову політичну свідомість підрозділяється на статичні (цінності, загальні орієнтації) і динамічні (масові настрої) компоненти і визначає тип і рівень політичної культури суспільства, а також обумовлює найбільш типові, масові варіанти політичної поведінки.

З іншого боку, політична свідомість пропонується розглядати як узагальнене свідомість більш визначених і організованих, ніж маса, великих і малих груп (соціальні верстви населення, національно-етнічні утворення; політична еліта, лобістські групи, керівництво правлячої партії і т.д.), пов'язаних з політикою.

Однак політична свідомість трактується як і властивості і якості особистості, так чи інакше сприймає політику, більш-менш об'єктивно оцінює її і відносно цілеспрямовано діючої в політичному просторі.

Підсистемою або видом суспільної свідомості є масова свідомість, властиве множинам людей, для яких у певній ситуації характерні об'єднання в аморфні соціальні спільності (з імовірнісним характером виникнення) і які відрізняються не тільки масовістю, але єдиним способом свідомості і поведінки.

Так ЗМІ і СМК висувуються разом з владою в центр уваги всього суспільства. І саме на етапі розвитку відносин, коли народ доростає до розуміння необхідності вимагати від влади виконання зобов'язань перед собою і у нього з'являється потреба спочатку в інструменті впливу на владу, а потім і в інструменті контролю над нею, засоби масової інформації та комунікації стають одним з найбільш доступних, простих, всеосяжних і нерідко маловитратних для суспільства засобів контролю над владою. І зважаючи на те, що ЗМІ протягом всієї своєї історії привертають до себе увагу в першу чергу повідомленнями щодо діяльності влади, вони й тепер охоче приймають на себе контрольну функцію з ряду причин: вони вважають себе совістю нації; вони хочуть утримати увагу своїх споживачів, щоб вижити; їм подобається самим мати владу, а суспільство дає засобам масової інформації повноваження від свого імені втручатися в усі, в тому числі і владні процеси, як необраним представникам народу; вони вже стоять над усіма соціальними інститутами в силу того, що є специфічним соціальним інститутом.

Таким чином, ЗМІ свідомо приймають на себе відповідальність четвертої влади;. З іншого боку, громадськість, націлена на вимогу від влади задоволення своїх власних потреб, з задоволенням у силу ще занадто глибоких утриманських позицій погоджується на це (чим менше розвинені інститути громадянського суспільства, тим більшою мірою суспільство перекладає відповідальність за контроль над владою на плечі ЗМІ). І так народжується концепція (або, як вважають деякі, міф) про четвертої влади .політичне життя масова інформація.

Зміни, що відбулися в різних сферах людської життєдіяльності за останні десятиліття, істотно скоригували уявлення про роль і місце засобів масової інформації в політичній системі сучасного суспільства. В умовах перетворення інформації в один з основних видів ресурсів, джерел розвитку суспільно-політичних відносин, постійного зростання масштабів масових інформаційних процесів, створення і повсюдного впровадження новітніх інформаційних технологій ЗМІ стають важливим інструментом реалізації політичних процесів, відносно самостійним суб'єктом політичного життя суспільства. Мас-медіа прагнуть виконувати різноманітні функції, зокрема інформування громадян про найбільш актуальні події, що відбуваються в державі та світі, підвищення освітнього рівня людей, політична соціалізація і мобілізація населення країни, критика і контроль за діяльністю владних органів. Засоби масової інформації впливають майже на всі сфери життєдіяльності суспільства, включаючи і політичну. За допомогою преси, радіо, телебачення відбувається формування політичної культури суспільства, масове поширення і впровадження у свідомість людей основних стереотипів, цінностей, норм поведінки в політиці. Більше того, сприйняття та інтерпретація людиною найважливіших явищ і подій здійснюється через і за допомогою ЗМІ.

Список використаної літератури:

1. Музальов В. ЗМІ як знаряддя політики / В. Музальов, В. Незнамов // Влада. – 2007. – № 12. – С. 12-20.
2. Пугачов В.П. СМІ в сучасному політичному процесі / В.П. Пугачов // Вісник МДУ. Серія 12. Політичні науки. – 2005. – №5. – С. 34-54.
3. Силантьєва А.В. Четверта влада ЗМІ / А.В. Силантьєва // Законодавство та ЗМІ. – 2007. – №5. – С. 23-43.
4. Строубл У. Засоби масової інформації: вплив на зовнішню політику в інформаційний вік / У. Строубл // США. – 2001. – №1. – С. 54-63.
5. Чічановській А.А. Засоби масової інформації та влада / А.А.Чічановській // Діалог. – 2005. – №56. – С. 10-23.
6. Воробйов А.М. Засоби масової інформації як фактор формування громадянського суспільства: процес, тенденції, протиріччя / А.М. Воробйов. – Єкатеринбург, 2008. – 265 с.
7. Лапшин С.А. Особливості використання мультимедійних засобів у вивченні курсу «Політологія» у вищій школі / С.А. Лапшин //Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Збірник наукових праць. – Вип.34. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2013. - С.370-375.

Крук І., Ощипок І.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА США

Охарактеризовано основні тенденції сучасної міжнародної системи в контексті формування ієрархічної багатополюсності в першій половині ХХІ ст. та окреслені головні проблеми збереження лідерства США та перспективи інших центрів сили, зокрема проаналізовано можливість азійського і західноєвропейського викликів США щодо панування в сучасній системі міжнародних відносин, а також перспективи майбутніх взаємовідносин ЄС-США в межах єдиної євроатлантичної цивілізації.

Ключові слова: США, лідерство, система міжнародних відносин, ЄС, Китай, Японія, НАТО, однополюсність, багато полюсність.

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що на початку третього тисячоліття можна говорити про незаперечне лідерство США в політичному, соціально-економічному, науково-технічному та військовому аспектах. Однак, трансформаційні процеси в сучасній міжнародній системі свідчать про те, що міжнародно-політичне лідерство важко утримати

Метою статті є дослідження проблем та перспектив глобального лідерства США.

Ціль статті полягає у тому, щоб на основі провідних трендів та тенденцій в межах сучасної міжнародної системи виявити проблеми та визначити перспективи лідерства США у глобальній ієрархії багатополюсності.

Серед представників вітчизняної наукової спільноти, що досліджують проблематику лідерства в сучасній системі міжнародних відносин, слід відзначити Є. Камінського, Є.Макаренка, С. Шергіна, І.Погорської, М. Рижкова, М. Тарана, Д.Лакішика, М.Фесенка, О. Шевчука. Серед російських вчених виокремлюється: А. Уткін, О. Биков, О. Багатуров, Є. Бажанов тощо. Серед євроатлантичної наукової спільноти праці Зб. Бжезинського, Г. Кіссінджера, С. Гантінгтона, Р. Хааса, Ф. Фукуяму, Дж. Айкенбері, У. Робінсона, Д. Рієфа, Е. Басевича, С. Коєна, А. Бетлера та інших.

В сучасній системі міжнародних відносин виокремлюються три великі центри сили – США, ЄС, Японія. Вони справляють значний вплив на структурні зміни, зумовлюють подальший напрямок її трансформації та формують нові правила міжнародно-політичної взаємодії. За збереження динаміки свого розвитку на роль світового лідера може претендувати також країна-цивілізація Китай, міжнародно-політична вага та авторитет якого, разом з економічним піднесенням постійно зростає, що додає динамізму трансформації міжнародної системи та поведінці міжнародних акторів на світовій арені.

Як зазначає українська дослідниця Є. Макаренко, «завершення першої каденції президентства Б. Обами викликало у США поляризацію експертних оцінок щодо зовнішньої і безпекової політики держави, зумовило виникнення різних підходів до цілісного бачення процесів в американському політикумі і суспільстві, які можуть розглядатися в широкому розумінні, включаючи практично всі аспекти діяльності президентської адміністрації США, і у обмеженому форматі, що стосується виключно зовнішньої і безпекової політики». Виступ Б. Обами «Про становище країни» перед конгресом США 2012 р., засвідчив головні наміри президентської адміністрації – проводити політику підтримання світового лідерства США .

На переконання вітчизняних вчених І. Погорської та Д. Лакішика, лідерство США змушує інші держави комбінувати або обирати між двома стратегіями дії – опозиції та пристосування. Остання практикується тими акторами, для яких пряме опонування американській потузі є недоцільним. Комбінація обох типів стратегічної поведінки притаманна насамперед розвинутим країнам-партнерам. Вона характеризується, як м'яке балансування, основний практичний елемент якого полягає у військовому співробітництві зі США, часто в обмін на дипломатичну підтримку. Однак зрозуміло, що стратегічного рецепта максимально успішного узгодження власних позицій із Білим домом немає. Намагаючись реагувати на силову дію Америки, чи то протистояти, чи то адаптуватися до неї, інші країни демонструють зусилля, які можна ідентифікувати як стратегію відповіді .

Не дивлячись на світову фінансово-економічну кризу, США мають потужну економіку, яка є основним джерелом світового технічного прогресу та центром виробництва новітніх технологій. Половина нових технологій світу створюється в США, які витрачають вдвічі більше коштів на інформаційно-технологічні потреби у порівнянні з країнами західної Європи. Треба підкреслити домінування США у світовій валютній системі, чільні позиції у світовій торгівлі, володіння

найпотужнішими ТНК, можливість надавати значну економічну та гуманітарну допомогу зовнішньому світові.

Економічне і технологічне домінування США підкріплюється значним військовим потенціалом. Після розпаду біполярної системи вони не послабили своїх силових позицій і не скоротили витрати на оборону, а, навпаки, прискорили модернізацію свого військового арсеналу. Це обґрунтовується, як потребою в новітніх оборонних замовленнях для концернів, підприємств, які спеціалізуються на виробництві зброї, так і необхідністю фінансування нових технічних розробок, економічний зиск від використання яких підтримує економіку країни-лідера. США спроможні створити глобальну військову коаліцію, як це було у випадку проведення воєнних операцій в Югославії та Іраку. Силі можливості гегемона ґрунтуються на численних і кваліфікованих збройних силах, на широких та потужних союзах, розгалуженій розвідувальній мережі, ефективній індустрії виробництва озброєнь, політичній волі використовувати свої силові можливості, здатності швидко мобілізувати та переміщувати на величезні простори значні військові контингенти. Потужність глобального масштабу включає в себе стратегічну і тактичну ядерну зброю, ударні підводні човни поряд з супутниками у космосі та флотом з дванадцяти важких авіаносців.

Варто при нагоді навести міркування американських дослідників Р. Кагана та У. Кристала, які зазначають, що «міжнародні фінансові інститути були створені американцями і слугують американським інтересам. Міжнародна структура безпеки являє собою сукупність союзів, якими керує Америка». Схожу позицію займають й інші представники американської політології – А. Басевич і В. Вулфарт, які також вважають США єдиною наддержавою.

Важливим аспектом домінування США в глобальній системі міжнародних відносин є інформаційно-культурний чинник, який, на думку багатьох вчених є одним з основних складових успіху в розповсюдженні західних цінностей, норм поведінки та інтелектуального сприйняття світу. США лідирують в інформаційній індустрії, що дає можливість домінувати у глобальному переміщенні інформації та ідей через Інтернет, а також через систему супутникового телебачення. З цього приводу заслуговує на увагу думка українського вченого-міжнародника І. Хижняка, який вважає, що поява таких факторів як науково-технічна революція має безмежний перетворюючий потенціал, а також, що в момент остаточної трансформації в постіндустріальну парадигму розвитку це може забезпечити перехід механізму саморегуляції американського соціуму в нову якість.

Одним з головних складових компонентів збереження підтримки США у світі є пошук способів контролю за потужним центром сили в сучасній системі міжнародних відносин, яким є Західна Європа. З цією метою Північноатлантичний союз готовий приймати нових членів до своєї організації, в тому числі колишніх сателітів СРСР. Американський істеблішмент загалом переконаний у необхідності контрольних важелів впливу в Європі як абсолютно необхідних передумов американської переваги у світі. Суперечка виникає з приводу ціни, методів досягнення цієї мети та рівня

заохочення західноєвропейського центру сили. Американський інтерес до трансатлантичного співробітництва буде пропорційним готовності Європи зустріти виклики майбутнього.

Але найбільш «революційним» у створенні нової стратегії Північноатлантичного союзу є розгляд можливостей виходу НАТО за межі Європи. Тільки тоді США отримають достатні підстави для побудови однополюсного світу. На думку американського вченого М. Брауна, «США висловлюють свою глобальну стурбованість: або НАТО вийде за межі Європи, або втратить усяку цінність». Його колега та однодумець Р. Хантер, який багато років представляв США в НАТО, зазначає: «Союзники по НАТО повинні вирішити питання розширення своєї діяльності за межами Європи – потенційно у Північній Африці, за Кавказьким хребтом, на Близькому Сході та у Перській затоці» Слід наголосити, що на всіх цих географічних напрямках вже ведеться робота, і країни НАТО вже визначають свої геополітичні можливості.

Науково-аналитичні дебати з приводу лідерства США у світі мають важливе значення, оскільки на їхній основі формується американська зовнішня політика, громадська думка і приймаються відповідні зовнішньополітичні рішення, що, у свою чергу, впливає на трансформацію міжнародної системи та на конфігурацію сил. На разі варто зважити на погляди Є. Камінського, який пояснює лідерство США тим, що трагічний досвід війн зробив Європу більш стриманою щодо втручання в регіональні та національні конфлікти. Тривалий період політики ізоляціонізму США прагнуть «компенсувати» своєю надзвичайною активністю в повоєнний період, особливо з розпадом соціалістичної системи і Радянського Союзу. Але передчасно говорити про можливість роз'єднання євроатлантичної цивілізації, тому що вона має «стійкий еволюційний взаємозв'язок між її сучасними особливостями та загальним походженням». У своїх відносинах США і Західна Європа здебільшого виступали разом в цивілізаційних протистояннях епохи балансу сил і двополюсного світу. Навіть достатньо відчутний конфлікт між ними навколо причин, обставин і форм американського вторгнення в Ірак в 2003 року не порушив принципової близькості двох складових євро-американської цивілізації. Беручи до уваги фактор багатовікового, глобального економічного та політичного впливу з початку європейської, а потім і євро-американської цивілізації, євроатлантичну стратегію визначають важливі фактори політико-системного характеру. Після перемоги в «холодній війні» США зайнялися пошуком форм організаційного підтвердження своєї ролі єдиної глобальної держави сучасності

Отже, розвиток подій, що ведуть до явного ворожого протистояння між ЄС і США та навіть двополюсного розподілу світу, поки що не уявляється реальним. Могутність Європи та перспектива посісти гідне місце в сучасній системі міжнародних відносин обумовлена цивілізаційною спільністю, члени якої сповідують однакові соціально-економічні, культурні, релігійні і морально-ідеологічні цінності. Перспективи сталого розвитку євроатлантичної цивілізації та світу загалом полягають в подальшому їх співробітництві та недопущенні розвитку тенденцій до поляризації цієї унікальної

двоєдиної цивілізації, яка буде, за умови збереження динаміки свого розвитку, головним осередком високої технології, науки, ефективного виробництва та вирішення гострих економічних, соціальних, політичних і екологічних проблем у ХХІ ст. І це, не зважаючи на те, що Америка та Європа стоять на протилежних позиціях в питаннях вирішення міжнародних суперечок, глобального потепління, політики в галузі енергетики, з приводу американських економічних санкцій, стимулювання економіки, торгівлі, фінансів та інвестицій.

Розглянемо питання «азійського виклику» в контексті майбутньої політичної структури світу. Серед найбільш вірогідних претендентів на статус полюсу, який з середини нинішнього століття може набути рангу, вищого за японський, найчастіше називають Китай. Оцінка перспектив зростання КНР до світового чи регіонального лідера викликає особливу зацікавленість серед політиків, вчених, громадської думки і не може залишатися без уваги, оскільки є частиною теми сучасної дискусії про глобальне лідерство. Тенденції у змінах соціально-економічного, політичного та науково-технічного спрямування дають підстави говорити про можливість азійського виклику за панування в майбутній політичній структурі світу. Такі цивілізації, як східноєвропейська, латиноамериканська, індуїстська, хоча й проходять певну фазу самоствердження, не виявляють відкритої ворожості щодо західної цивілізації. Однак у Східній Азії Китай, Японія і прямує у цьому сенсі паралельно світ ісламу займають на початку ХХІ ст. дедалі жорстокішу позицію щодо Заходу.

Вчені розділяються у своїх поглядах на тих, які зі значною впевненістю стверджують, що Китай за певних обставин, зокрема за умови збереження тенденцій динамічного економічного зростання, разом з укріпленням своїх військових позицій може, щонайменше, бути впливовим регіональним лідером, а при екстраполяції всіх позитивних тенденцій стати конкурентом чи навіть опонентом США та всіх тих, які не бачать в країні-цивілізації майбутнього світового лідера, здатного випередити США та інші центри сили.

Офіційний Вашингтон усвідомлює «східну» загрозу своїм національним інтересам. Наприклад, К. Райс зазначає, що «Китай не є державою, схильною зберігати status quo, навпаки, він хотів би змінити існуюче становище, змінити баланс сил в Азії на свою користь. Вже одне це робить його стратегічним суперником Америці». На думку О. Бикова поява на світовій арені могутнього китайського полюсу не спрощує процес глобальної міжнародно-політичної перебудови. На тривалому і складному шляху становлення багатополярності нелегко уникнути загострення суперництва між нинішнім дуже сильним полюсом США та новим лідером Китаєм, який кидає виклик. Залишаючись в рамках багатополярності, американо-китайські відносини можуть увійти до напруженої фази вирівнювання балансу військових сил в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а згодом, можливо, й на вищому стратегічному та глобальному рівні

Незважаючи на економічне зростання, Китай протягом двадцяти років залишиться у категорії бідних країн. Розрив між Китаєм й країнами Заходу стає дедалі більшим. На думку голови Шанхайського дослідницького форуму з проблем міжнародної стратегії

Чень Пейяо, «внаслідок слабкості вихідних позицій та матеріально-технічної бази сукупна могутність китайської економіки низька, за показниками КНР на душу населення сильно відстає від розвинутих країн, і в ХХІ ст. вона тривалий час залишатиметься державою, яка розвивається і потребує подальших реформ та відкритості, а також зіставлення зі світовою економікою»

Отже, є підстави припустити, що найменше до середини цього століття оптимальним вибором для Китаю буде не прагнення до насильницького запровадження своєї регіональної, не кажучи вже про глобальну однополюсність, а активне входження до багатополюсності, що формується як великий самостійний центр сили. Китай з його величезним населенням і зростаючим економічним та військовим потенціалом, здатний посісти до середини ХХІ ст. провідне місце у Східній Азії або навіть у всьому Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) як могутній самостійний полюс з перспективою подальшого звеличення у глобальній структурі багатополюсності.

Цілі Китаю видаються надто амбіційними, порівняно з цілями звичайного регіонального лідера. Але як він зможе реалізувати їх залежить від багатьох факторів і тенденцій сучасних трансформаційних процесів. Зрозуміло, щоб втримати позицію лідера у світі, США доведеться докласти багато зусиль, зокрема не дати можливість реалізувати найбільш амбітні плани Китаю. Якою мірою пріоритети Китаю вплинуть на регіональний та глобальний рівень міжнародних відносин, питання залишається відкритим. У цьому полягає сенс дискусій про «нову роль» Китаю та про його можливе лідерство.

Логічно зупинитись на Японії, як одній з найрозвинутіших країн світу в багатополюсній структурі системи міжнародних відносин. Не дивлячись на те, що Японія обмежена природними ресурсами і має старіюче населення, ці негативні фактори стимулюють пошук вирішення актуальних питань задля самозбереження та розвитку нації. Внесок Японії в загальнолюдський розвиток безперечний, оскільки вона є одним з осередків інформаційно-технологічного прогресу, лідером інновацій та впроваджень. Японія, яка стала прикладом для багатьох азійських країн, провісником демократичних, соціально-економічних та модерністських змін, провідником американського впливу в регіоні. За умов збереження цих тенденцій, Японія залишиться у ХХІ ст. лідером Східної та Південно- Східної Азії у галузі науки і технологій. Укріплюючи свої позиції у галузі національної безпеки, Японія може позбавитися необхідності прямувати за США в АТР та у світі загалом. Якщо Японія обере нову політичну лінію або знайде нових союзників, США будуть змушені переглянути свою військову стратегію у регіоні. Особливо якщо вона перегляне свою конституцію і створить постійну армію.

Очевидно, що азійські країни будуть тоді орієнтуватися не на США, а на Японію . Неядерна Японія знаходиться на перетині інтересів ядерних держав – США, Китаю та Росії, які разом з країнами АСЕАН зроблять все можливе щоб не допустити повторення японського гегемонізму. Але в цьому сенсі важлива воля Японії, яка має всі підстави змінити свою політику в сфері безпеки шляхом укріплення військової могутності і таким чином змінити конфігурацію сил на міжнародній арені.

Вірогідним вбачається те, що Японія залишиться орієнтованою на політичне і економічне співробітництво та військову присутність США в регіоні для збереження там стабільності. Але одночасно Японія уникатиме однобічних дій з боку Америки і домагатиметься захисту власних інтересів без прямого звернення до США. Подібно Європі, Японія відіграватиме в союзницьких зв'язках з США дедалі вагомішу та самостійнішу роль, її продовжуючи співпрацювати з Америкою і користуватися її підтримкою у міжнародних справах для зміцнення свого становища в регіоні. Разом з посиленням впливу Японії на регіональному напрямкові, можна також очікувати наближення її до глобального статусу. Можливість брати участь у формуванні світової політики відкривається перед нею у «великій вісімці» та інших міжнародних форумах.

У трансформації сучасної системи міжнародних відносин та у світовому устрої, що складається, важливу роль відіграє інша країна- цивілізація Індія. Як і сусідній Китай, вона має чимало спільного: сталий економічний розвиток, який характеризується нерівномірністю, демографічні проблеми, володіння ядерною зброєю, молоде, талановите населення, багату культурну спадщину тощо. Згідно з прогнозом ЦРУ, вона може посісти четверте місце за обсягом ВВП у 2020 році. Таким чином, зростає вага Індії як впливового актора на міжнародно-політичній арені світу. При цьому її вплив починає поширюватись за межі Південної Азії. Вона починає приділяти більше уваги Перській затоці, Середній, Південно-Східній та Північно-Східній Азії. Але серед факторів, які гальмують участь Індії в міжнародних процесах, можна назвати кастову систему, продовольчу проблему, масову неосвіченість, корупцію та бюрократію. У близькій перспективі найбільш гострою проблемою для Індії стануть проблеми з нестачею водних ресурсів.

На початку XXI ст. зростає потенціал мусульманської цивілізації, яка через двадцять років складатиме третину населення землі. Вона важко піддається вестернізації, незважаючи на глобальне розповсюдження мусульман у світі, які не сприймають західних цінностей і культури, не асимілюються у західному суспільстві. Виникають зіткнення, боротьба, конкуренція цінностей, ідей, думок, вчинків тощо. Аналізуючи подальшу трансформацію і розвиток цієї цивілізації, науковці та політики відзначають важливість культурного фактору, який в цьому контексті набуває особливого значення. На думку С. Гантінгтона, основним джерелом конфліктів у рамках світоустрою, що складається, буде вже не ідеологія і не економіка. Найважливіші кордони, що розділяють людство, і переважні джерела конфліктів будуть визначатися культурою. Нація- держава залишиться головною діючою особою в міжнародних справах, але найбільші конфлікти глобальної політики будуть розгортатися між націями й групами, що належать до різних цивілізацій. Зіткнення цивілізацій стане домінуючим фактором світової політики. Лінії розламу між цивілізаціями - це і є лінії майбутніх фронтів

Слід також зазначити, що незважаючи на лідируючі позиції в сучасній системі міжнародних відносин, США не можуть втілити в життя всі свої гегемоністські задуми. Наприклад, не змогли зупинити ядерну програму Північної Кореї та випробування нею ядерної зброї, так само як і зупинити розвиток ядерної програми в

мирних цілях Ірану. Вашингтонові не вдалося примусити Росію відмовитись від допомоги в будівництві атомного реактору в Ірані, військового співробітництва з Китаєм та Індією. Канада всупереч американському спротиву налагоджує контакти з Кубою. І цей список можна продовжувати, але зрозуміло одне: односторонні дії США по багатьох питаннях спричиняють обурення світової громадської думки, про що свідчить збільшення антиамериканських демонстрацій та протестів.

Тому, беручи до уваги динамічну трансформацію системи міжнародних відносин, актуальним залишається питання, чи зможуть США втриматись на вершині світового політичного олімпу в поточному столітті. Аналіз світової та вітчизняної літератури свідчить про те, що позицію лідера дуже важко утримувати. Щодо цього питання, вчені, політики та міжнародно-політичні аналітики розходяться лише в тому, наскільки довго американці зможуть зберігати свої позиції в сучасній системі міжнародних відносин.

Сучасний етап трансформації системи міжнародних відносин характеризується складністю, динамічністю та непередбачуваністю. Це свідчить про те, що гегемоніві буде дедалі складніше контролювати сучасні багаторівневі світові процеси. Крім того, США стає все складніше розраховувати на підтримку союзників, прикладом чого є початок військової кампанії у 2003 році в Іраку, коли позиції та відповідні дії країн ЄС розділилися відносно доцільності проведення такої акції. Попри те, що більшість американського істеблішменту виступає за світове лідерство своєї країни, значний загальний американської громадськості не схвалює воєнні дії, особливо в Іраку, тому що ціна, яку платять прості американці за «розширення демократії», дуже велика.

Таким чином, не дивлячись на безліч проблем, США мають усі можливості на протязі декількох десятиліть володіти ключовими світовими позиціями у Північній Америці, у Західній півкулі, в усіх чотирьох океанах та космосі, у військовій могутності та військових дослідженнях, на основних світових ринках, у науці та практичних розробках, в інформаційній революції, у продуктивності праці, у залученні талановитих іммігрантів, у світовій університетській освіті, у провідних засобах масової інформації, у популярній культурі, у залученні молодіжних симпатій та в міжнародній допомозі. Америці практично забезпечені десятиліття найбільшого впливу на світ та на перебіг світової еволюції. Все вище зазначене свідчить про безперечне лідерство США в сучасній системі міжнародних відносин. Статус лідера потребує величезної концентрації усіх джерел і потенціалу могутності задля його збереження та супроводжується значною небезпекою, позаяк він здатний активізувати колосальні сили проти гегемона, який завжди «керує світом» тимчасово.

Список використаної літератури:

1. Макаренко Є.А. Зовнішня і безпекова політика другої президентської адміністрації Б.Обами: перші експертні оцінки і прогнози 14 / Є.А. Макаренко // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2014. – №4. – С. 12-32.

2. Погорська І. Асиметрія партнерства початку XXI століття / І. Погорська, Д. Лакішик [Електроний ресурс]. – Режим доступу:

<http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertnadumka/view/article/asimetrija-partnerstva-pochatku-khkh-stolitja>.

3. Kagan R. The Present Danger / R.Kagan, W.Kristol // The National Interest. – 2000. – Spring. – P. 59-72.

4. Bacevich A. Policing Utopia. The Military Imperatives of Globalization / A.Bacevich // National Interest. – 1999. – Summer. – P. 3-18.

5. Wohlforth W. The Stability of a Unipolar World / W.Wohlforth // International Security. –1999. – Summer. – P. 12-25.

6. Хижняк І.А. Патронована культура та культурна демократія у США: Культурні процеси в американському соціумі періоду індустріальної та постіндустр. Трансформацій (друга половина ХХ ст.): соц.-політ. вимір / І.А.Хижняк. – К., 2001. – 448 с.

7. Brown M. Minimalist NATO. A Wise Alliance Knows When to Retrench / M. Brown // Foreign Affairs. – 1999. – May/June. – Vol 78. – № 3. – 1999. – P. 204-217.

8. Hunter R. Maximizing NATO. A Relevant Alliance Knows How to Reach / R.Hunter // Foreign Affairs. – 1999. – May/June. – Vol 78. – № 3. – P.190-204.

9. Юрченко С. В. Вторая мировая война: человек, общество, государство: Матеріали міжнародної наукової конференції. / С. В. Юрченко. – Симферополь: Издат. дом «Крым», 2006. – 220 с.

10. Быков О.Н. Международные отношения: Трансформация глобальной структуры / О.Н. Быков. – М. : Наука, 2003. – 573 с.

11. Пэйяо Чэнь. Китай в рамках современной международной системы / Чэнь Пэйяо // Гоцзи взньти луньтань. – 1999. – № 3. – С. 131-150.

12. Helweg D. Japan : A Rising Sun? / D.Helweg // Foreign Affairs. – 2000. – July/August – Vol. 79. – №4 – P. 26-40.

13. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С.Хантингтон // Полис. – 1994. – №1. – С. 33- 48.

14. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века / А. И. Уткин. – М.: Изд- во Эксмо, 2002. – 512 с.

15.Лапшин С.А. Особливості української політики Російської імперії в 40-х рр. XVIII ст. /С.А.Лапшин//Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. - Вип.21. – Серія: Історія: Збірник наукових праць. – Вінниця, „Нілан-ЛТД”, 2013. – С.183-186.

Кучер І.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЛІДЕРСТВА

У статті розкрито сутність поняття "лідерство", проведено аналіз сучасних підходів до визначення лідерства та розглянуто особливості розуміння лідерства вітчизняними та зарубіжними вченими.

Ключові слова: лідерство, підходи до визначення лідерства, теорії лідерства, концепції лідерства.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціальних та економічних змін в Україні актуалізується проблема формування соціально активної особистості. До переліку значущих характеристик сучасної молоді людини зараховують лідерську позицію як прояв цілеспрямованої активності суб'єкта, який перетворює дійсність та самовдосконалюється. У цьому контексті актуалізується проблема лідерства як соціальної позиції людини, сутність якої пов'язується зі здатністю об'єднати навколо себе однодумців для вирішення соціально значущих справ. Як засвідчує історія, лідерами усе частіше стають молоді люди. Потужний інноваційний ресурс молоді особливо важливий в епоху глобалізації, коли змінюються структури, функції, зв'язки різноманітних політичних та економічних систем. Суспільству не вистачає непересічних особистостей з яскраво вираженими організаторськими навичками, внутрішнім прагненням до соціальної активності, здатністю до тривалої емоційної, вольової, інтелектуальної та фізичної напруженої роботи заради досягнення своїх цілей, здатних пропонувати нестандартні ідеї та вести оточуючих за собою. У сучасних зарубіжних дослідженнях лідерство розглядається у працях В. Бенніса, К. Берда, К. Бланшара, Е. Богардуса, М. Вебера, Ю. Джайнота, М. Мемфорда, Дж. Морено, Р. Стогдила, К. Фідлера, М. Х'юстона, П. Херсі та інших. Російські дослідники розглядають лідерство у контексті спільної групової діяльності (О. Бандурович, Л. Беляєва, Ж. Блондель, І. Волков, Р. Кричевський, А. Лутошкін, Є. Осипова, Б. Паригін, А. Петровський, Л. Уманський, Н. Жеребова тощо). Проблему лідерства, розвитку лідерських якостей особистості висвітлено також у дослідженнях вітчизняних науковців (М. Гаврилюк, С. Калашнікова, Г. Лактіонова, О. Маковський, Н. Маховська, В. Радул, В. Сухомлинський). Феномен лідерства настільки складний, що дати одне визначення, яке охарактеризувало б всю його багатогранність, досить складно. Так, американський психолог Р. Стогдил відмічав, що визначень лідерства стільки ж, скільки людей, котрі намагалися цим явищем займатися [10, с. 613].

Тому мета статті полягає в аналізі різних підходів щодо сутності лідерства. Результати теоретичного аналізу. В енциклопедично-соціологічному словнику вказано, що термін "лідерство" має два значення: провідне положення окремої особистості чи соціальної групи, яке зумовлено найбільш ефективними результатами її діяльності (економічної, політичної, наукової, спортивної тощо); процеси внутрішньої самоорганізації та самоуправління групи, що обумовлені індивідуальною ініціативою їхніх членів. Укладачі великого тлумачного психологічного словника не погоджуються з розкриттям сутності терміну "лідерство" як сукупності певних якостей, що відображають лідерські здібності, оскільки, на їхню думку, у цьому випадку нехтується роль специфіки ситуації у визначенні лідерської поведінки. У цьому словнику поняття лідерства визначається як "позначення здійснення повноважень влади або впливу всередині соціальної групи" [1, с. 406].

Перш ніж перейти до розгляду сучасних досліджень, вважаємо за доцільне відмітити кілька традиційних методологічних підходів до визначення лідерства – соціологічний, політичний та психологічний. Соціологічний підхід полягає у вивченні природи влади у її найвищому ієрархічному втіленні та трансформації у суспільстві

(М. Вебер, Г. Лебон, Г. Тард). Веберівська концепція природи харизматичного лідера викликала широкий резонанс у науковому світі і призвела до спроби представників соціально-політичної психології, зокрема, Ж. Блонделя, адаптувати концепцію харизматичного вождя у політичному середовищі, створивши теорію лідерства політичного.

Засновником психологічного підходу у вивченні природи лідерства є австрійський вчений З. Фрейд. Відповідно до схеми З. Фрейда, людські маси потребують лідера, аналогічного авторитарному батьку родини, у "подобі батьку" таємниця лідерства. Услід за З. Фрейдом, проблемою лідерства зацікавились послідовники напряму психології та психоаналізу влади – К. Юнг, Е. Фром, Е. Еріксон. Наприкінці XIX – початку XX ст. виокремились чотири найбільш відомі концепції лідерства: "теорія рис" акцентує увагу на визначенні набору психологічних рис, властивих лідеру (Р. Кричевський, Є. Дубовська, Р. Мубінова); "поведінкова теорія", згідно з якою результативність управління визначається не стільки особистісними якостями, стільки тим, як лідер поводить себе з послідовниками (Д. Макгрегор); "ситуаційна теорія" стверджує, що лідерство – це продукт ситуації, тобто властивості, риси або якості лідера виявляються, відповідно до цієї теорії, відносними (Е. Богардус, А. Менегетті, Ф. Карделл, Р. Ділтс); "системна теорія" лідерства розглядає процес організації міжособистісних відносин у групі, а лідера – як суб'єкта управління цим процесом (М. Х'юстон). Проривом у вивченні лідерства прийнято вважати роботи теоретиків поведінкового підходу Р. Лайкерта, Р. Блейка і Дж. Моутон, які, змістивши увагу з якостей лідера на його поведінку, призвели до формування "двомірного" підходу до аналізу саме поведінки. У цьому контексті головними параметрами є увага до результату діяльності, людей і відносин між ними. Наголошують на другорядному значенні особистісних якостей лідера також прихильники "ситуативної теорії" Р. Бейлі, Т. Ньюколе та А. Хейр, створивши теорії "лідерства як функції ситуації". Суть даної теорії полягає у тому, що люди, перебуваючи в різних групах, займаючи різне становище, грають різні ролі, тому, на думку авторів, лідерство залежить більшою мірою від умов входження особистості в різні ситуації. У 70-х рр. XX ст. на основі системного підходу з'являється низка теорій, в основу яких покладено принцип взаємності або двосторонності, що передбачає підсилення ролі послідовників у лідерському процесі. Зокрема, модель П. Херсі і К. Бланшера, у якій в якості такого ситуаційного чинника була запропонована "зрілість" послідовників, що представляються як сукупність їх готовності, бажання виконувати роботу і впевненості в собі [6, с. 90].

Ще один представник даного напряму Дж. Мак Грегор Бернс обґрунтував "теорію обміну" як протилежність теорії "перетворюючого" лідерства, намагаючись пояснити шляхи мотивації і впливу лідера на послідовників. В основі теорії лежить ідея взаємного обміну між лідером і послідовниками. Це означає, що лідер за допомогою матеріальних і нематеріальних стимулів забезпечує виконання роботи, прихильність послідовників і визнання його влади з їхнього боку. Іншим прикладом можуть слугувати "синтетичні теорії" лідерства, згідно з якими лідерство – це процес

організації міжособистісних відносин, а лідер – суб'єкт управління цим процесом. У кожній групі присутні, як вважає О.Морозов, щонайменше два типи лідерів: емоційний, який забезпечує позитивний внутрішній клімат у групі і регулювання міжособистісних відносин, та інструментальний, мета якого полягає в забезпеченні управління групою в процесі вирішення завдань, для яких вона була створена [7, с. 576].

Не менш важливим відкриттям у царині системного підходу стала "модель багатостороннього зв'язку" Г. Юкла. Автор поділяє фактори, що визначають вплив лідера на ефективність роботи команди, на дві групи: фактори безпосереднього впливу – вплив лідера на інтенсивність роботи, його знання своєї справи, розподіл ресурсів, згуртованість групи і співробітництво між її членами та ситуаційна група чинників, таких як: система винагород, правила, прийняті в організації, використовувані технології і тип виконуваних послідовниками завдань [11, с. 285].

Початок ХХІ ст. ознаменувався появою нових теорій лідерства. Однією з перших стала теорія емоційного інтелекту Д. Голмана. Він виокремив п'ять компонентів емоційного інтелекту і переконливо довів, що людині необхідно не тільки володіти цими навичками, а й постійно їх удосконалювати. До них належать самосвідомість, тобто здатність розуміти свої емоції, стан духу та їх вплив на оточуючих; саморегуляція – уміння контролювати настрій, схильність не поспішати з судженнями і висновками; мотивація – пристрасть до роботи, схильність до досягнення цілей; емпатія – уміння розуміти емоційний стан оточуючих і відповідно звертатися до них; соціальні навички – мистецтво управління взаємовідносинами, здатність встановлювати психологічний контакт [2, с.487].

Пізніше у співпраці з Р.Бояцісом Д.Голман розробив нову концепцію "первинного" лідерства, засновану на дослідженнях, що довели силу впливу емоційного стану керівника на поведінку і діяльність підлеглих. Д.Голман і Г.Бояціс виділяли п'ять стилів лідерства і вивчали вплив цих стилів на стан ведених та їхню результативність: лідерство, спрямоване на формування бачення перспективи; орієнтоване на коучинг послідовників. Цей підхід нагадує класичні підходи до лідерства, засновані на концепції стилю лідерства. Ще однією сучасною теорією є теорія "двигуна лідерства" Н.Тічі. Автор стверджує, що в історії зустрічаються два типи лідерів. Перші досягли вершини успіху, але не змогли на ній утриматися. А другі – ті, хто не тільки досяг успіху, але і довго його утримував. Останніх Н. Тічі назвав переможцями. Він стверджує, що в організаціях-переможцях лідери є на всіх рівнях. Для забезпечення лідерства на всіх рівнях лідери вищого рівня повинні виховувати лідерів на більш низьких рівнях управління. Широкого поширення набула ідея "розподіленого" або "розділеного" лідерства Бредфорда Коена. Її суть полягає у тому, що у групі або команді, яка реалізовує проект, зовсім не обов'язково мати одного певного лідера. Проект зазвичай ділиться на кілька етапів, і на кожному з них виявляється особливо затребуваною деяка компетенція, носій якої і стає тимчасовим лідером, що координує роботу групи на певному етапі. Цей процес "естафетної" передачі лідерства триває до повної реалізації проекту. Перевага "розподіленого"

лідерства полягає у тому, що воно породжує більш глибоке почуття задоволеності від досягнутого результату, оскільки результату домогся не один певний член групи, а команда у цілому. Теорія опосередкованого лідерства Р.Фішера і А.Шарпа перегукується з теорією заміників лідерства. Автори стверджують, що для реалізації процесної функції лідерства не завжди необхідно займати позицію лідера. На їхню думку, для здійснення опосередкованого лідерства необхідне чітке формулювання бажаних результатів, вироблення бачення перспективи, встановлення відносин співробітництва, освоєння нових форм навчання. Автортеорії "внутрішнього стимулювання" фахівець в області коучингу К.Кешман стверджує, що майже у кожній людині є так зване "внутрішнє лідерство", яке можна розвинути, якщо досягти майстерності в семи областях: самопізнанні, цілепокладанні, управлінні змінами, міжособистісних відносинах буття, знаходженні рівноваги та умінні діяти [5, с. 542].

Під впливом епохи "мережєвих" взаємодій виникла концепція сполучного лідерства Дж. Ліпман – Блум. Основна ідея цієї концепції полягає у тому, що сучасний лідер повинен уміти встановлювати зв'язки між своїми спонуканнями і цілями, а також цілями і спонуканнями інших людей. У якості інструментів встановлення таких зв'язків автор пропонує: особистісну автентичність і відповідальність; "очищений макіавеллізм" – політичний прагматизм, заснований на високих етичних принципах; навички побудови спільноти однодумців; орієнтацію на довгострокову перспективу; лідерство за допомогою очікувань – довіра, надання можливостей і піднесення; пошук сенсу життя [9, с. 328].

Ціннісні теорії лідерства англійського політолога К.Ходжкінсона, продовжив розвивати американський дослідник в області управління Р. Грінліф у теорії лідерства-служіння. Лідер, у його розумінні, це, перш за все, слуга, який хоче бути корисним суспільству і ставить інтереси спільноти вище своїх власних інтересів, а лідерство – це практична філософія людей, які обирають спочатку служіння і лише потім лідерство як ще один спосіб служіння. Лідер-слуга необов'язково має обіймати формальні лідерські посади, але зобов'язаний служити на засадах співпраці, довіри, взаємоповаги, етичного використання влади тощо [3, с. 49].

Ідею Р.Грінліфа та ціннісних теорій лідерства продовжив американський вчений Дж. Коллінзу концепції "обслуговуючого лідерства" (лідерства-служіння), який стверджує, що лідери не те ж саме, що й "лідери-слуги". Керівників найбільш успішних колективів він називає лідерами п'ятого рівня, які "є прикладом амбівалентності, оскільки вони одночасно скромні та вольові, сором'язливі й відважні" [4, с. 320].

Таким чином, вивчення й осмислення поняття лідерства свідчить про те, що погляд на його сутність та значущість змінюються залежно від часу та соціально-економічного стану країн. Завдяки проведеному логіко-історичному аналізу лідерства та основних теоретичних підходів до його визначення ми встановили, що лідерство як соціальний феномен організації спільної діяльності та управління, соціальної активності є регулятором у системі міжособистісних відносин.

Список використаної літератури:

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д.Гоулман. – М.: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2009 – 487 с.
2. Гринлиф Р.К. Слуга в роли лидера / Р.К. Гринлиф. – М.: Изд-во "Рубиновый луч", 1970. – 49 с.
3. Коллинз Д. От хорошего к великому: Почему одни компании совершают прорыв, а другие нет: пер. с англ. / Д. Коллинз.– М. : Манн, Иванов и Фербер, 2008. – 320 с.
4. Кричевский Р.Л. Психология лидерства: учебное пособие / Р.Л. Кричевский. – М. : Статут, 2007. – 542 с.
5. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 90 с.
6. Морозов А.В. Деловая психология. Курс лекций: учебник для высших и средних спец. учебных заведений / А.В. Морозов. – СПб.: Издательство Союз, 2000. – 576 с.
7. Соціологія: короткий енциклопедичний словник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/sociology/dict/249.html>.
8. Филонович С.Р. Лидерство и практически навыки менеджера: 17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организации" / С.Р. Филонович. – М.: ИНФРА-М, 1999. – Модуль 9. – 328 с.
9. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research / R. Stogdill.– New York : Free Press, 1974. – 613 p.
10. Yukl G. A evaluation of conceptual weaknesses in transformational and charismatic leadership theories / G. Yukl // The Leadership Quarterly. – 1999. – № 10 (2). – P. 285–305.

Кучер М.

ІНФОРМАЦІЙНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості інформаційного середовища України. Визначено особливості його функціонування та перспективи розвитку.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство.

Актуальність статті обґрунтована тим, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери громадського життя істотно підвищило залежність суспільства, кожного конкретного індивіда від надійності функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності використовуваної інформації, її захищеності від несанкціонованої модифікації, а також протиправного доступу до неї. Сучасна людина, її повсякденне життя стали усе більш залежними від масової комунікації. Інформаційні технології як реальний соціальний ресурс адаптації людини до життя стали активно використовувати для маніпулювання свідомістю. Набули поширення методи інформаційного управління людьми. При цьому в постійному припливі інформації для втілення таких цілей як орієнтування в сучасній ситуації й соціальному середовищі, розвиток загального кругозору та вирішення повсякденних

практичних проблем реалізуються на 70% за рахунок спеціалізованої інформації, одержуваної з засобів масової комунікації (ЗМК). ЗМК створили в суспільстві своєрідну "другу" "суб'єктивну реальність". Відбувається формування "підпорядкованості" свідомості ідеям, які пропагуються ЗМК, що робить людину відкритою і беззахисною перед маніпулятивними технологіями.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій несе з собою не тільки нові можливості, але й цілий ряд загроз, здатних дестабілізувати життя людей. Однією з таких загроз є інформаційна війна.

Тому закономірно, що тема інформаційної війни останнім часом стає усе більш популярною серед експертів і вчених. Серед них найбільш відомими є А. Крутських, А. Федоров, О. Калиновський, С. Гриняєв, М. Павлютенкова, І. Шаравов, В. Петров, І. Рабінович, Д. Фельдман та ін. Характер інформаційної війни був докладно представлений Д.А.Волкогоновим.

Метою даної статті є розгляд інформаційної війни як технології, що відкриває нові можливості для політичного протистояння. Досягнення даної мети передбачає рішення таких наукових завдань: проаналізувати підходи до дослідження поняття "інформаційна війна"; виявити сфери життєдіяльності суспільства, що особливо піддаються впливу інформаційних війн; з'ясувати можливості інформаційної війни в політичному протистоянні.

Поняття "*інформаційна війна*" ("*information warfare*") з'явилося вперше в документах Міністерства оборони США в 1990 р. Саме з цього моменту було розпочате дослідження даного феномена. Всіх дослідників поняття "інформаційна війна" можна умовно поділити на три головні групи.

Перша група дослідників, яка віддає перевагу соціально-комунікативному підходу, розуміє інформаційну війну як окремі інформаційні заходи, інформаційні способи й засоби корпоративної конкуренції, ведення міждержавного протистояння, збройної боротьби, комунікаційні технології впливу на масову свідомість.

Друга група вчених, до якої входять, в основному, представники військових відомств, відносить інформаційну війну до сфери військового протистояння й розглядає її як комплексне спільне застосування сил і засобів інформаційної та збройної боротьби (військово-прикладний підхід). Цей підхід викликає заперечення у деяких вчених, які вважають, що термін "інформаційна війна" у відношенні сучасних інформаційних способів ведення війни не зовсім адекватний і було б більш вірно йменувати цей вид воєнних дій інформаційною боротьбою, розглядаючи його як інформаційну складову бойових дій.

На думку третьої групи дослідників, інформаційна війна - це явище мирного періоду міждержавного протистояння, яке дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несиловим у традиційному розумінні методом.

Одним з перших теоретиків інформаційної війни визнаний Мартін Лібікі. У його роботі "Що таке інформаційна війна?", вперше опублікованої Національним інститутом оборони США в 1995 р., саме поняття не визначене. Замість цього М. Лібікі описує форми інформаційної війни, серед яких сім основних і двадцять додаткових.

Вся система "Information Warfare" описується схемою, з якої й випливає поняття "інформаційна війна".

У тексті "Об'єднаної доктрини інформаційних операцій", що Міністерство оборони США ввело в дію в жовтні 1998 року було дане роз'яснення відносно понять інформаційних операцій і інформаційної війни.

Американський військовий аналітик Ричард Шафранський розглядає інформаційну війну в контексті збройного зіткнення ("warfare") як збройні дії, спрямовані проти будь-якої частини системи знань або припущень ворога. "Супротивник" - це будь-хто, чий дії суперечать цілям лідера. Поза державою це може бути "образ ворога" або "не ми". Всередині держави ворогом може бути зрадник або мандрівник, кожний, хто протистоїть або недостатньо підтримує лідера, який керує засобами інформаційної війни. Якщо члени групи не підтримують цілі лідера в ході бойових дій, внутрішня інформаційна війна (включаючи такі речі, як пропаганда, неправда, терористичні акти й слухи) може використовуватись у спробі змусити їх бути більш лояльними до цілей лідерів.

На думку китайського військового аналітика Ван Пуфена, інформаційна війна є продуктом епохи інформації, який у бою часто використовує інформаційну технологію й інформаційну зброю. Він становить "мережевізацію" (wangluohua) поля бою і є новою моделлю для остаточної боротьби часу та простору. У центрі його - боротьба за контроль над інформаційним полем бою, для того, щоб впливати або ухвалити рішення щодо перемоги або поразки.

Ґрунтуючись на великій кількості китайських першоджерел, Майкл Пілсбурі доводить, що "метою інформаційної війни за китайською літературою є інформаційне панування". Подібно американському поняттю "інформаційної вищості" китайці в інформаційній війні будуть прагнути зруйнувати у супротивника процес прийняття рішення, впливаючи на здатність супротивника одержувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію [2].

Основа інформаційної війни - маніпулятивний вплив на аудиторію. Технології подібного впливу різноманітні, але головний засіб універсальний - це інформаційне повідомлення, передане по каналах комунікації. І від того, наскільки ефективно сконструйоване повідомлення залежить його маніпулятивний потенціал, ступінь впливу на аудиторію. Тому, одним з найважливіших завдань для суб'єкта інформаційної війни є вміння кодувати повідомлення, розповсюджені в період інформаційної війни.

У політичній сфері це явище пов'язане з прагненням дискредитації реального стану в якій-небудь країні, для того, щоб показати світовій громадськості обмеженість історичної можливості перебороти існуючу небезпеку для політичної структури країни.

В економічній галузі робиться все, щоб послабити економіку в маніпульованій країні, викликати різного роду труднощі - за допомогою дискримінаційних заходів у сфері торгівлі, економічних зв'язків, блокування вивчених обмінів і контактів.

У галузі духовного світу використовується неправда, наклеп, агітація людей, спрямована на зміну політичного ладу, вплив на сферу теоретичної свідомості (ідеологію, політичні концепції, певні соціальні принципи) і на сферу повсякденної свідомості [3].

В умовах інформаційних війн об'єктами руйнування стають ціннісні орієнтири суспільства, національний менталітет, суспільний ідеал. Одним з основних інструментів деструктивного інформаційного впливу стають мас-медіа.

Термін *"інформаційна війна"* має сучасну історію. Він з'явився в середині 80-х років ХХ сторіччя у зв'язку з новими завданнями Збройних сил США після закінчення *"холодної війни"*. Його виникнення стало результатом роботи групи американських теоретиків, які займаються військовими проблемами, таких, як Г.К. Екклз, Г.Г. Самерз і ін. Більш популярним даний термін став після проведення операції *"Буря в пустелі"* у 1991 р. в Іраку, де нові інформаційні технології вперше були застосовані у військових цілях.

Останнім часом з'явилися приклади, коли засоби масової інформації застосовувалися навіть замість збройних сил для досягнення політичних цілей, у результаті чого без єдиного пострілу зникають цілі держави та радикально змінюється політична картина світу [4].

В.Вахромєєв відзначає наступні реальні вигоди від заміни збройних сил сучасними ЗМІ. Інформаційна війна йде потай, без масових людських жертв, що в підсумку не викликає великої соціальної напруженості у суспільстві. Так, наприклад, людські жертви США у війні з В'єтнамом і потужні антиурядові виступи, що виникли внаслідок цього, змусили політичне керівництво відкликати війська. А у *"холодній війні"* США проти СРСР не знадобилося ні застосовувати, ні нести людські втрати. Ефективність інформаційної війни, при правильній її організації, полягає в тому, що вона здатна істотно підірвати довіру до політичної влади в суспільстві. Вартість проведення інформаційних війн у багато разів нижча за реальні наземні, повітряні, морські та космічні війни [5].

Читаючи газету, слухаючи радіо або дивлячись телевізор, людина керується своїми переконаннями та схемами установок, що відносяться до мас-медіа в цілому (або конкретному ЗМІ), щоб направляти сприйняття й витягати зі своєї пам'яті та знань необхідні судження про те, що зображено в подіях-новинах. Інститутам, що займаються комунікацією, приписуються авторитетність або здатність вселяти довіру; наприклад, аудиторія може повірити в те, що теленовини більш надійні та менш упереджені, ніж газетні повідомлення. *"Новини - це зброя війни, вони використовуються, щоб вести війну, а не надавати інформацію"*, - говорив в 1942 році Г. Геббельс, головний ідеолог Третього рейха. Відомо багато випадків безвідповідальності ЗМІ, коли в погоні за сенсацією вони не тільки сприяли залякуванню населення, але й заважали діям поліції та рятувальних груп. Наприклад, в 1980 р. у Лондоні під час облоги іранського уряду телеоператор приховано зняв групу захоплення, яка готувалася до штурму, і тільки непередбачена затримка з виходом матеріалу в новинах урятувала ситуацію. Пізніше, в 2002 р. під час захоплення

московського театрального центру на Дубровці, тележурналісти щодня знімали на відеокамеру все, що відбувалося навколо будинку. Всі засоби масової інформації відкрито обговорювали питання про можливий штурм [6].

Розвиток технологій, що підвищують інформаційну й ідеологічну вразливість політичної системи, викликає відповідну реакцію держав і транснаціональних структур, які всіма доступними методами - і юридичними, й апаратно-програмними - намагаються підсилити контроль за цими технологіями. У результаті цього вибудовується своєрідна система "загальної піднаглядності", управління свідомістю й поведінкою як конкретного індивіда, так і соціальних груп і цілих націй, що готує фундамент для активізації в найближчі десятиліття неототалітарних політичних процесів. Комп'ютерні технології відкривають нові можливості для контролю над суспільством.

Інформаційна зброя здатна ефективно впливати і на психіку, свідомість людей, і на інформаційно-технічну інфраструктуру суспільства й армії. На даний час створено багато нових засобів впливу на психіку людей, управління їхньою поведінкою. Правда, за даними зарубіжних джерел, стійких і прогнозованих способів управління колективною поведінкою людей поки не знайдено, але такі дослідження ведуться. У пресі періодично з'являється інформація про американську програму "Мк-ультра", а також про аналогічні програми у Франції, Японії й інших країнах. Досягнення в цій галузі такі, що вже зараз можна говорити про ефективність зомбування (програмування поведінки, діяльності) окремих людей. З цією метою створені та використовуються не тільки фармакологічні засоби, але й психотронні генератори.

Можливості засобів радіоелектронної протидії досить відомі. В останні роки в їхньому розвитку відбуваються революційні зміни. Головний напрям прогресу в електроніці - комп'ютеризація. Тому особливо швидко й успішно розробляються методи впливу на комп'ютерні системи. Наприкінці 1990 р. за замовленням ДАРПА (управління НІОКР Пентагона) було підготовлено доповідь "Комп'ютери в небезпеці" та зроблено висновок, що США стоять на порозі катастрофи в комп'ютерних мережах, а також рекомендовано посилити заходи інформаційної безпеки. І ЦРУ, й АНБ досліджують можливості зараження інформаційно-технічних систем інших країн комп'ютерними вірусами, пастками, логічними бомбами й т.д. Для боротьби з подібними діями з боку інших держав у США створена служба "Комп'ютерно-вірусні контрзаходи".

Цілком очевидно, що відповідні служби розвинених в сфері інформатики держав ведуть підготовку до "комп'ютерної війни", розробляють і апробують способи, прийоми впливу на комп'ютерні системи. Відомості про це з'являються у відкритій пресі. У США існує Центр комп'ютерної безпеки (Пентагон), створений ще в 1981 р., є спеціально підібрані урядові групи експертів, які стежать за рівнем захищеності зовсім секретних комп'ютерних систем. Немає сумніву, що ефективність комп'ютерного протиборства буде надзвичайно високою. Про це, наприклад, свідчить факт неможливості застосування Іраком проти багатонаціональних сил закуплених у Франції систем ПВО. Їхнє програмне забезпечення містило логічні бомби, які були

активізовані з початком бойових дій. Використанням такої бомби або вірусу, очевидно, можна буде досягати тих же результатів, що й звичайним бомбардуванням органа державного управління, пункту (центра) бойового управління. Тому комп'ютерні системи державного управління й військового призначення (у першу чергу всі скільки-небудь важливі системи й мережі) будуть намагатися "замінювати" логічними бомбами, "заразити" вірусами, що чекатимуть свого часу. З'явиться й інформаційний тероризм. До всього цього треба спеціально готуватися та передбачати контрзаходи.

Отже, аналіз основних теоретико-методологічних підходів до дослідження поняття інформаційної війни, дозволяє виділити два підходи, що затвердилися в сучасній науковій літературі. Перший з них виходить із опису явища інформаційної війни через її вплив на масову свідомість, маніпулятивний потенціал і психологічний вплив інформаційних повідомлень. Другий підхід розглядає явище інформаційної війни як автономну систему в сучасному суспільстві за допомогою технічного, математичного понятійного апарата.

Інформаційна війна припускає порушення, ушкодження, модифікацію інформаційних ресурсів і знань людей про самих себе та навколишній світ і впливає на суспільну думку та думку еліт, міри дипломатичного характеру, пропагандистські та психологічні кампанії, підривні акції в галузі культури й політики, дезінформацію та впровадження в місцеві медіа-канали, проникнення в комп'ютерні мережі й бази даних, технічне сприяння дисидентським і опозиційним рухам і надання їм інформаційної підтримки.

З розвитком технічних засобів збільшується число прийомів ведення інформаційної війни: від "інформаційної боротьби першого покоління", що розглядалася її авторами як розширення класичної радіоелектронної боротьби, до "інформаційної боротьби третього покоління", у якості якої обговорюються операції на основі ефектів. Саме операції на основі ефектів сьогодні є основою реалізації зовнішньої політики розвинених держав в інформаційну епоху.

Список використаної літератури:

1. Богущ В.М. Інформаційна безпека держави [Текст] / В.М. Богущ, О.К. Юдін. – К.: МК-Прес, 2005. – 432 с.
2. Гуз А.М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: Навчальний посібник [Текст] / А.М. Гуз. – К.: КНТ, 2007 – 260 с.
3. Карпенко В. Інформаційний простір як чинник національної безпеки України / В. Карпенко // Українознавство [Текст]: науковий громадсько-політичний культурно-мистецький релігійно-філософський педагогічний журнал. – 2005. – № 3. – С. 182-192.
4. Костюк І.А. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні [Текст] / Ірина Анатоліївна Костюк // Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції, 22 травня 2014 р. – Київ, 2014. – С. 57-60.
5. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір [Текст] / Євген Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України . – 2014. – № 5. – С. 138-142.

6. Радковець Ю.І. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України [Текст] / Ю.І. Радковець // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 36-42.

Лебедєва А.

РЕЛІГІЯ В ДЕРЖАВНИХ ШКОЛАХ США

У статті розглянуто значення релігії у освітніх закладах США; Еволюцію ставлення до молитов під час навчального процесу впродовж останнього століття. Також проаналізовано ситуацію в сучасному суспільстві.

Ключові слова: освіта та релігія, релігія у школах США, влада про релігійний нахил освіти.

Релігія є одним із питань, винесення якого на загальний осуд та обговорення є неетичним, а тому і неможливим. Проте загальновідомим фактом є історичний вплив релігії на всі суспільні інститути, включаючи політику, науку, освіту, тощо. Сьогоднішнє розуміння принципу розділення релігії і держави має дві основні іпостасі: розділення Церкви і держави та розділення школи і Церкви. Дані питання є досить актуальними, адже із розвитком певних суспільних проблем, віра у вищі сили, активно поширюється між людьми.

Тому за мету ми ставимо: аналіз місця релігії в сучасній світській державі в цілому, дослідження місця та ролі релігії в такій державній інституції, як школа.

Дане питання було досліджене із точки зору педагогіки багатьма вченими, (А. Алексюк, О. Ковязина, В. Чорний, Дж. Дьюї, Дж. Конант, Дж. Гудлед, А. Джонсон, Дж. Дюпуї, Г. Колінз, Е. Круг).

Отже, основний Закон США, на відміну, скажімо, від українського, не містить прямого положення про відокремлення Церкви від держави. Натомість керівні принципи, що регулюють відносини між релігією та державою, закладені в VI статті Конституції США та в Першій поправці до неї в такому формулюванні: «Конгрес не повинен ухвалювати законів, що запроваджували б будь-яку релігію чи забороняли б вільне відправлення релігійних обрядів» [1 с.128]. Ці два постулати, з одного боку, гарантують свободу віросповідання, а з іншого – захищають релігію та релігійні переконання від державного втручання.

Здавалося б, чітке відокремлення релігії від держави не дає права останній ані впроваджувати релігію, ані забороняти релігійні відправи. Проте цілком очевидно, що релігія в США не вважається справою суто приватною. Законодавче відсторонення релігійних організацій від участі в державному управлінні зовсім не виключає впливу релігії на суспільне життя. Релігії – як прояву людського буття. Релігії, як феномена, що впливає на людську свідомість, поведінку, прийняття рішень. Вплив релігійних переконань спостерігається в США не тільки в повсякденному житті громадян, а й у діяльності вищих посадових осіб, навіть у можливості побудови вдалої політичної кар'єри. Продовжуючи розмову про американський досвід регулювання відносин між Церквою і державою, розглянемо особливості регулювання в США проблеми присутності релігії в державних школах.

Свого часу релігійна освіта була однією з головних цілей створення шкіл в британських колоніях Північної Америки. Логічно, що батьки американської Конституції, а також політики, що запропонували і ратифікували Першу поправку до неї, не мали ще досвіду розвитку державної освіти в тих масштабах, які США здобули в ХІХ столітті. Тому можна вважати природним, що вони поєднували освіту з релігією; про це свідчить згадування ними релігії як однієї з найважливіших цінностей, які повинні пропагуватися через школу.

У ХІХ столітті почалося поступове скорочення підтримки релігійної освіти в державних школах. Однак у багатьох штатах зберігався звичай починати навчальний день спільною молитвою і читанням уривків з Біблії (переважно у протестантському варіанті). Зростання чисельності католицького населення викликало незадоволення католицької церкви протестантською орієнтацією державних шкіл. Це поступово призвело до того, що процедура читання Біблії в школах збереглася, але більшістю голосів у кожному шкільному окрузі вирішувалось, буде це протестантська чи католицька версія.

На початку ХХ століття багато протестантів почали висловлювати стурбованість недостатністю релігійної освіти в громадських школах. Уроків у недільних школах, на їхню думку, було замало для набуття такого ж обсягу знань, який забезпечувало вивчення світських дисциплін в загальноосвітніх школах. Так звані програми «звільнених годин», що поширилися в 1950-х роках у більшості штатів, спрямовувалися на заповнення прогалін у релігійних знаннях. Програмами передбачалося, що замість уроків з деяких шкільних предметів учні можуть відвідувати заняття в церкві. Вибір церкви залишався за батьками. Згідно з іншим варіантом таких програм, релігійне навчання провадилося в учбові години в шкільних приміщеннях наставниками, які запрошувалися та оплачувалися місцевою міжконфесійною радою. [2]

Позови до окружних федеральних судів з питань захисту прав і свобод, зокрема свободи віросповідання, чимало з яких доходило й до Верховного Суду, – явище для Америки буденне. Значна частина таких позовів стосувалася місця релігії в школі. Так, противники програм «звільнених годин» вимагали визнати неконституційними їх запровадження. Вони посилялися на те, що Конституція не закріплює за Конгресом права приймати закони, які підтримують релігію як норму, обов'язкову для всієї країни. Адже в США кожен штат має власну конституцію і може ухвалювати закони, норми яких відрізняються від загальнодержавних. Рішення, що виносились у таких справах, інколи відображали не стільки об'єктивне ставлення влади до проблеми, скільки її стурбованість (зокрема, Верховного Суду США) захистом прав меншин.

Спільна шкільна молитва і читання уривків з Біблії в державній школі особливих суперечок не викликали і зберігалися, як традиція, досить довго. Розбіжності, що виникали, вдавалося вирішувати на рівні штатів. Більшість судів штатів підтримувала такі шкільні звичаї. Так, 1960 року в третині державних шкіл навчальний день починався з молитви; в 42 % шкіл читали Біблію. Це – загальнонаціональна статистика. Але між різними штатами спостерігалася суттєва різниця.

Дві найвідоміші в США судові справи 1962 та 1963 років (Engle v. Vitale, 1962; Abington v. Schempp, 1963) поклали кінець ері спільних шкільних моральних і духовних ритуалів. Рішеннями у цих справах спочатку було визнано неконституційним проведення спільних молитов у громадських школах (1962 р.), а рік по тому Верховний Суд заборонив щоденне вранішнє читання віршів з Біблії. Виступаючи проти державної підтримки шкільних молитов та Біблійних читань, Верховний Суд одночасно вказував, що публічна шкільна освіта може включати набуття знань з релігії [3]. Проте прийняття подібних судових рішень стало підставою для заборони в багатьох регіонах США будь-якої згадки про релігію в навчальному процесі, вилучення релігійних дисциплін з навчальних програм.

Однак проблема залишалась. Загальнонаціональні опитування засвідчували досить високий (і стабільний) відсоток населення, яке позитивно ставилося до ідеї поновлення організованої молитви у школах. Як з'ясувалося, в деяких сільських шкільних округах спільна молитва та читання Біблії взагалі не скасовувалися.

1988 року 18 релігійних та освітянських громадських об'єднань оприлюднили звіт «Релігія в навчальному курсі державної школи». Побудовані у вигляді «запитання – відповідь», ці рекомендації після заборон 1960-х років стали першою спробою висвітлення узгодженої думки фахових організацій щодо місця релігії в державних школах. Один з головних аспектів цього звіту – встановлення керівних принципів, які розмежовують конституційно дозволене отримання знань про релігію та, власне, релігійне навчання, яке вважається антиконституційним. Основні положення звіту, зокрема, визначали, що:

- шкільний підхід до релігії є академічним, не побожним;
- школи прагнуть усвідомлення учнями релігій, але не спонукають до прийняття ними будь-якої релігії;
- персонал школи надає знання про релігію, однак не практикує релігію;
- школа не заважає учням у розмаїтті релігійних поглядів, не нав'язує будь-якого конкретного погляду;
- школа дає знання про всі релігії, але не підтримує та не принижує жодної;
- школа інформує учнів про різні вірування, але не прагне залучити їх до будь-якого вірування. [4]

На початку 1990-х років намітився поворот у ставленні до релігії в школі і в офіційній освітянській політиці. У серпні 1995 року департамент освіти США розіслав інструкцію «Релігійні прояви в державних школах». Подібну інструкцію 1998 року департамент освіти надіслав у всі шкільні округи. В супровідному листі міністр освіти Р. Рілей зазначає, що мета інструкцій – покласти край плутанині у ставленні до проявів релігії в державній школі, яке склалося після 1962 року.

Рекомендації спрямовувалися на створення атмосфери максимально лояльного ставлення адміністрацій державних шкіл до релігійних проявів учнів. Школа не повинна забороняти учням дії щодо їх ставлення до релігії (молитви, дискутування, персональні погляди). Водночас наголошується на недоцільності того, щоби персонал школи брав участь у таких діях чи керував ними. Окремо роз'яснювалося, як треба

розуміти тезу «набуття знань про релігію»: «Державні школи не можуть проводити релігійного навчання, але вони можуть надавати знання про релігію, включаючи Біблію та інші священні писання. Дозволяються такі курси, як історія релігії, ...Біблія (та інші священні писання) як література, а також роль релігії в історії Сполучених Штатів та інших країн» [5].

Наразі нової гостроти набули питання шкільної молитви після прийняття 2001 року закону про реформування системи освіти (The Child Left Behind Act of 2001). На його виконання департамент освіти США 7 лютого 2003 року надіслав у всі федеральні шкільні округи інструкцію про конституційно дозволена молитву у початкових та середніх школах (Guidance on Constitutionally Protected Prayer in Public Elementary and Secondary School). Адміністрація кожної школи зобов'язувалась регулярно звітувати про те, чи політика школи цілком відповідає конституційному захисту молитви в публічних школах. У випадках, коли керівники шкіл ігнорують це правило, їх навчальні заклади можуть позбавлятися фінансування з державного бюджету [6].

Всі три гілки федеральної влади США, так само, як і влада багатьох штатів, в останні роки намагалися внести ясність у можливість взаємодії релігії і державних шкіл. У школах дозволено набуття знань про релігію, але не вирішено, де саме повинна пролягати межа між духовним навчанням релігії та академічним набуттям знань про релігію. Закони захищають можливість релігійних проявів учнями школи, але ця сфера законодавства визнається однією із найделікатніших, яка потребує розрізняти дозвіл на індивідуальні релігійні прояви та заборону державної підтримки таких дій.

Відтак, проблеми, які стосуються місця та ролі релігії, залишаються в Сполучених Штатах темою палких дискусій. І чи не найбільше протистояння між релігією та вимогою Першої поправки до Конституції США спостерігається у державних школах. Протистояння, що безпосередньо зачіпає серця і розум молодих американців.

Список використаної літератури:

1. Каррі Д.П. Конституція Сполучених Штатів Америки: Посібник для всіх / Д. П. Каррі– Веселка, 1993. – 192 с.
2. Рейчли А. Джеймс. Свобода совести и толкование первой поправки к Конституции США // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hrights.ru/text/b8/chapter 1.htm>
3. Supreme Court Decisions on Religious Liberty // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://atheism.about.com/library/decisions/indexes/bl_1_SchoolsIndex.htm
4. Religion in the Public School Curriculum // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freedomforum.org/publications/first/findingcommonground/B07.inPublicSchool.pdf>
5. Religious Expression In Public Schools // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ed.gov./Speeches/08-1995/religion.html>

6. Guidance on Constitutionally Protected Prayer in Public Elementary and Secondary School // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ed.gov/policy/gen/guid/religioandschools/prayer_guidance.html

The article deals with the meaning of religion in the USA educational institutions; the evolution of the attitude towards prayer during the educational process during the last century. The situation in modern society is analyzed as well.

Key words: education and religion, religion in the USA schools, authorities about religious slant in education.

Мизинюк Д.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КАНАДИ

У статті проаналізовано особливості різних аспектів зовнішньополітичної діяльності Канади. В ході дослідження даного питання було виявлено низку особливостей у вивченні зовнішньої політики цієї північноамериканської держави, обумовлених як внутрішнім контекстом, так і зовнішніми чинниками. А також висвітлено питання про особливий вплив канадського державотворення на відносини з різними країнами світу. У статті також розкривається питання про особливості стосунків Канади та Сполучених Штатів Америки та їх вплив на світову політику, і також стосунки Канади та України та їхній вплив на Україну.

Ключові слова: Канада, зовнішня політика, зовнішньополітичний курс, канадсько-американські стосунки, канадсько-українські відносини.

Зважаючи на те, що Канада є однією з провідних країн світу по багатьох показниках, її вплив на інші країни та політичну ситуацію у світі є досить відчутним, можна робити висновок, що питання зовнішньої політики Канади є надзвичайно важливим в наш час. Зовнішньополітичний курс даної держави може значно вплинути на політичну ситуацію у світі, тому можна стверджувати, що питання актуальності даної проблеми постає досить гостро і підіймає низку питань, на які варто знати відповіді.

Мета: дослідити зовнішньополітичний курс Канади, а також чинники, які впливають на цей курс, розкрити питання канадсько-американських відносин та їх вплив на зовнішню політику обох країн, а також дослідити розвиток канадсько-українських відносин.

Дослідники: зовнішню політику Канади досліджували А. Купер, Т.Кітінг, Дж. Кіртон, М. Харт, П. Хейнбекер, Л. Пірсон, Дж. Холмс, Р. Гнатишин.

Досить довгий час вважалось, що зовнішня політика Канади знаходиться в тіні Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. Проте вже у 80-ті роки ХХ ст. Канада зламала цей стереотип і вийшла на світову політичну арену надзвичайно впевнено та самостійно і заявила про себе, як одна із наймогутніших країн світу. Вона виступила своєрідним посередником між США і СРСР та США з країнами "третього світу". Особливо активну посередницьку діяльність можна було спостерігати при

врегулюванні регіональних конфліктів. У 1986 р. Канада рішуче виступила за припинення громадянської війни в Нікарагуа, засудивши втручання в неї інших держав, у тому числі і США. У 1989 р. вона надала практичну допомогу в проведенні загальних парламентських виборів у цій країні. Канада сприяла врегулюванню конфлікту в Камбоджі. Військові контингенти Канади беруть участь у миротворчій діяльності ООН у багатьох гарячих точках планети. А також після розпаду СРСР Канада вітала утворення нових незалежних держав і сприяла їх вступу в ООН. Варто зазначити, що Канада завжди вибудовує адекватну своїм можливостям зовнішньополітичну стратегію.

Сучасна зовнішня політика Канади як багатоаспектна і різнопланова діяльність носить яскраво виражений планетарний характер. В Оттаві вважають, що цього вимагають глобальний характер канадських зовнішньоекономічних зв'язків і нові загрози, джерелом яких стали тероризм, поширення зброї масового ураження, бідності і конфліктні території. Зовнішньополітична риторика Оттави тісно пов'язана з особливостями статусу Канади в світі і з необхідністю збереження національної цілісності та ідентичності. У світовій політиці Канада за наявних політичних ресурсів прагне займати ту позицію, яка б сприяла зростанню її авторитету на міжнародній арені [1].

Зовнішньополітичний курс офіційної Оттави традиційно формується під впливом двох взаємодоповнюючих орієнтирів: націленості на стратегічне партнерство зі США і лінії на зміцнення самостійного міжнародного статусу Канади.

Найважливіше місце в системі зовнішньополітичних орієнтирів Канади посідає американський вектор, який передбачає встановлення і ефективний розвиток широких білатеральних відносин з провідним центром сили – США. Отже, матриця зовнішньої політики Канади більшою мірою задається взаємодією зі США.

Канада, зовнішня політика якої не має давніх традицій, отримала право на самостійне її ведення лише 11 грудня 1931 року, коли було підписано Вестмінстерський статут [1]. Але на практиці це право з успіхом Канада втілила в життя тільки після закінчення Другої світової війни, ставши одним з ключових учасників міжнародних відносин [6, 192].

Зовнішньополітичний курс Канади в повоєнний період визначався атмосферою "холодної війни". 1949 р. США і Канада підписали угоду про військове співробітництво. З 1949 р. Канада - член НАТО. 1950-1953 рр. під прапором ООН канадські солдати брали участь у корейській війні на боці США і Південної Кореї. 1958 р. Канада уклала з США угоду про створення Об'єданого командування протиповітряної оборони Північноамериканського континенту (НОРАД). Відносини Канади з СРСР (дипломатичні відносини були встановлені в 1942 р.), як і з іншими соціалістичними країнами, були практично заморожені. В зовнішньоекономічній і політичній сферах Канада орієнтувалася на США. Проте на відміну від США Канада підтримувала дипломатичні і торговельні відносини з Кубою після оголошення американцями її блокади, підтримувала вимогу визнання Китайської Народної

Республіки, відіграла важливу роль у врегулюванні конфліктів у Нікарагуа, на Півдні Африки, у Камбоджі.

У сфері зовнішньої політики Канади наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. намагалася відігравати роль своєрідного буфера між Російською Федерацією і США, між Францією і США, між країнами "світової периферії" і США, що сприяло піднесенню її авторитету в світовій політиці. На початку 1991 р. канадські збройні сили взяли участь у війні проти Іраку, який анексував Кувейт. Це була перша участь канадських збройних сил у бойових діях від часу війни в Кореї.

Сучасна Канада проводить незалежний зовнішньополітичний курс, бере активну участь у розвитку світових процесів. Канада - член "вісімки" провідних держав світу, її лідери - постійні учасники зустрічей на найвищому рівні цього впливового об'єднання. Країна має без'ядерний статус, виступає за зміцнення НАТО, розширення впливу Альянсу в світі. Канадські збройні сили беруть активну участь у миротворчих операціях під егідою ООН. Відносини Канади і США надалі ключові та пріоритетні. Обіг канадсько-американської торгівлі найбільший у світі і становить 1 млрд дол. на день. Після подій 11 вересня 2001 р. у США Вашингтон і Оттава підписали угоду про створення "зони північноамериканської безпеки", яка передбачає зміцнення кордону між державами шляхом посилення прикордонних пунктів, а також за рахунок переміщення у ці райони підрозділів Національної гвардії США. Деяка напруженість у канадсько-американських відносинах виникла після того, як Канада не підтримала дій США у розв'язанні війни проти Іраку (березень 2003 р.). Уряд Канади наполягає на розв'язанні міжнародних конфліктів із використанням механізмів ООН і намагається послабити силове домінування США у світі за допомогою такої багатосторонньої організації, як НАТО. На початку ХХІ ст. помітно зросли канадські інвестиції в Польщу, Угорщину, Чехію, РФ. На Росію припадає до 1 % зовнішньоторгового балансу Канади.

Після розпаду Радянського Союзу на самостійні держави Канада почала налагоджувати з ними взаємовигідні зв'язки. Однією з перших - 2 грудня 1991 р. (на другий день після референдуму) - визнала незалежність України. 27 січня 1992 р. була ухвалена Спільна декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою [4].

Відносини Канади і США є надзвичайно важливими, тому що США є найбільш близьким військово-політичним союзником Канади, з яким Оттаву пов'язують членство в НАТО. Військова співпраця між Канадою і США була започаткована у 1940 році, коли було підписано Огденбурзьку угоду. [8].

Канада, ставши членом НАТО в 1949 р, розраховувала створити певну протизагрозу США не тільки у військовій сфері. Саме Канада наполягла на тому, щоб до Договору про утворення НАТО було включено Статтю 2 (відому, як «канадську статтю»), в якій зазначалось: «Сторони сприятимуть подальшому розвитку мирних і дружніх міжнародних відносин, зміцнюючи свої незалежні інституції, домагаючись кращого розуміння принципів, на яких ці інституції засновані, та створюючи умови для забезпечення стабільності і добробуту. Вони намагатимуться усувати конфлікти у

своїй зовнішній економічній політиці та сприятимуть економічному співробітництву між окремими або між усіма учасниками Договору» [4].

Канада є одним з найбільших постачальників енергетичних ресурсів в США і цим вносить суттєвий вклад в їхній економічний розвиток. Стратегічне значення має географічне розташування Канади, яка може бути як буфером, так і партнером у захисті США від тероризму. Обидві країни об'єднані інтегрована регіональна економіка, яка створює робочі місця як в США, так і в Канаді. У цілому, для 37 американських штатів канадський ринок є найважливішим експортним ринком.

Відносини Канади і України. 27 січня 1992 р. була ухвалена Спільна декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. Помітною подією в розвитку двосторонніх відносин став візит восени 1992 р. генерал-губернатора Канади Р. Гнатишина в Україну. Правова база канадсько-українських відносин у 1994 р. доповнилася "Угодою про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою", яку підписали прем'єр-міністр Ж. Крет'єн і Президент Л. Кучма. Угода передбачає розвиток широкого співробітництва в усіх сферах господарства і культури. Канада незмінно підтримує зусилля українського уряду щодо проведення реформ і розвитку демократії. Велике значення в налагодженні всебічних канадсько-українських відносин має численна українська діаспора в Канаді. Українці - третя за чисельністю (після німецької та італійської) етнічна меншина Канади. Переселення українців до Канади розпочалося у 1891 р. Українці селилися переважно общинами у преріях (провінції Онтаріо, Манітоба, Саскачеван, Альберта, Британська Колумбія), зберігаючи елементи колишнього побуту, рідну мову, культуру, традиції. У містах проживає незначна кількість українців, здебільшого у Вінніпезі й Едмонтоні. Понад 200 місцевостей у Канаді мають українські назви. Зусиллями української діаспори в 1951 р. в Палермо біля Торонто відкрито пам'ятник, а також музей Тараса Шевченка, у 1956 р. у Вінніпезі - пам'ятник і музей Івана Франка. Всесвітньо відомими стали українські наукові інституції Канади - канадський Інститут українських студій Альбертського університету (заснований у 1976 р.) і Центр українознавства при Торонтському університеті. Серед відомих канадців українського походження - 24-й генерал-губернатор Канади Роман Гнатишин, віце-президент Канадської телекорпорації Іван Фекан, художник Василь Курилик, бізнесмен і меценат Петро Яцик, історики Іван Лисяк-Рудницький і Орест Субтельний та багато інших.

Розвиток українсько-канадських відносин дав новий поштовх діяльності найбільшого об'єднання українських політичних, громадських, культурних організацій та церков - Конгресу українців Канади (КУК), а також Товариству об'єднаних українських канадців (ТОУК). Осередками культурного розвитку українців у Канаді є різноманітні культурно-освітні організації. Найбільша з них - Українська фундація імені Тараса Шевченка, заснована у Вінніпезі в 1936 р. З проголошенням незалежності України українська діаспора Канади надає різноманітну підтримку і серйозну допомогу становленню і розбудові своєї етнічної батьківщини.

З 1991 по 1998 р. завершено 60 спільних канадсько-українських проектів з питань переходу до ринкової економіки, у сфері демократизації та розвитку управління, з

проблем ядерної безпеки тощо. У січні 1999 р. в Україні з візитом перебував прем'єр-міністр Канади Жан Кретьєн. Тоді ж було підписано 7 канадсько-українських міжурядових документів. У листопаді 1999 р. підписано угоду про співпрацю в галузі запуску комерційних супутників.

Канадська сторона неодноразово виявляла готовність надати Україні допомогу в розвитку інфраструктури ринку землі, малого і середнього бізнесу, підтримати фермерські господарства, паливно-енергетичний комплекс, охорону довкілля. Сьогодні двосторонні відносини Канади з Україною поглиблюються за всіма напрямками і динамічно розвиваються. У грудні 2001 р. глави зовнішньополітичних відомств Канади і України підписали Спільну декларацію про подальший розвиток особливого партнерства між обома країнами, яка дала змогу здійснювати економічну й науково-технічну співпрацю на якісно новому рівні [5, с. 120].

У повоєнні роки Канада пройшла шлях від англійського домініону до суверенної держави, яка для своїх громадян забезпечує достойний рівень життя. Входячи до клубу семи найбільш розвинутих країн світу, Канада з кожним роком відіграє все помітні роль у світі. У світовій спільноті Канада має репутацію прихильника політичних методів розв'язання спорів і конфліктів, а її дипломати відомі як майстри вироблення компромісів, враховуючи інтереси всіх учасників суперечки. Найбільш значимим елементом зовнішньої політики Канади у системі міжнародних відносин є миротворчість. І варто зазначити, що поступальний розвиток відносин з південним сусідом став для Канади вирішальним фактором у визначенні її концепції зовнішньої політики і в пошуку власного місця в міжнародній системі.

Список використаної літератури:

1. Перепелиця Г.М. Асиметрія міжнародних відносин / Г.М. Перепелиця, О.М. Субтельний. – К. : Видавничий дім «Стилос», 2005. – 555 с.
2. Комкова Е. Дипломатическая культура во взаимоотношениях США – Канада / Е. Комкова // Мировая экономика и международные отношения. – 2014. – № 7. – С. 98–106.
3. Остап Н.І. Канадсько-американські відносини у сферах безпеки та оборони / Н.І. Остап // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. – 2009. – № 4. – С. 22–27.
4. Поволоцкий В.Б. Внешнеторговая стратегия Канады и перспективы советско-канадского экономического сотрудничества / В. Б. Поволоцкий. – М, 1978. – 123 с.
5. Шило В.Е. Канадский федерализм и международные отношения / В. Е. Шило. – М.: Наука, 1985. – 192 с.
6. America's Alliances and Canadian-American Relations / edited by L. McKinsey and K. R. Nossal. – Toronto : Summerhill Press, 1988. – P. 122.
7. Акт о Британской Северной Америке 1867. Вестминстерский статут. // Конституции государств американского континента. – М., 1959. – Т. 2. – С. 13-108.

ІМІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА США

Стаття присвячена висвітленню теми імміграційної політики США. Зроблено теоретичний аналіз видів, умов та особливостей, що стосуються імміграції до Сполучених Штатів Америки.

Ключові слова: імміграційне законодавство, імміграція для членів родини, імміграція на підставі працевлаштування, імміграція для біженців, диверсифікаційні візи.

Актуальність теми полягає у тому, що у наш час доволі багато людей з бідних країн у пошуках кращого життя вирішують змінити місце проживання, іммігруючи до Сполучених Штатів Америки, так як це одна з передових країн світу, що надає багато можливостей для роботи та подальшого розвитку. Імміграційна політика США є нестабільною та постійно змінюється в залежності від лідерів, які приходять до влади. Через це виникає багато непорозумінь.

Мета статті полягає у розгляді та дослідженні питань імміграційної політики США.

Згідно з документом, наданим Імміграційним Консульством США, імміграція до Сполучених Штатів Америки базується на наступних принципах: возз'єднання сімей; допуск осіб з навичками, які є цінними для економіки країни та захист біженців [1, с.1].

В залежності від причин імміграції розрізняють такі види

- Імміграція для членів родини. Возз'єднання сім'ї – це важливий принцип, що регулює імміграційну політику США. Такий вид імміграції дозволяє громадянам США та особам, що мають статус постійних резидентів привезти найближчих членів сім'ї до Сполучених Штатів.

До категорії найближчих родичів відносяться:

- чоловік/дружина громадянина США;
- неодружені неповнолітні діти (віком до 21 року)
- батьки громадянина США (заявнику повинно бути не менше 21 року, щоб подати клопотання про батьків).

Уряд США кожного року контролює кількість іммігрантів, які хочуть возз'єднатися зі своїми родинами в Америці, виділяють лише певну кількість імміграційних віз для членів сім'ї, які проживають в інших країнах.

Оскільки кількість бажаючих возз'єднатись зі своїми родичами в США, є надзвичайно великою, був розроблений так званий «пріоритетний список», який поділив усіх родичів залежно від ступеня споріднення на дві категорії:

близькі члени сім'ї та інші члени сім'ї.

- До категорії близьких членів сім'ї належать дружина/чоловік, неповнолітні діти до 21 року і батьки.
- До категорії інших членів сім'ї належать одружені/заміжні діти незалежно від віку, діти віком від 21 року, брат/сестра [2].

Для того, щоб віза на основі родинних зв'язків, була схвалена, потрібно, щоб:

- громадянин США подав клопотання щодо возз'єднання сім'ї;
- була встановлена легітимність відносин;
- було задовільнено вимоги щодо мінімального доходу;
- спонсор (громадянин США) підписав згоду, що буде фінансово відповідати за члена сім'ї після прибуття в США.

2. Імміграція на підставі працевлаштування. Згідно імміграційного законодавства США, кожного фінансового року (1 жовтня – 30 вересня), виділяється приблизно 140 000 імміграційних віз, які видаються на підставі працевлаштування [4].

Імміграційні візи на підставі працевлаштування діляться на п'ять преференційних категорій:

- «особи з надзвичайними здібностями» (мистецтво, наука, освіта, бізнес або легка атлетика; видатний професори та дослідники, багатонаціональні керівники та менеджери (обмеження – 40 000 осіб);
- члени професії, які володіють вищими ступенями, або особи, які мають виняткові здібності (мистецтво, наука або бізнес), (обмеження – 40 000 осіб);
- кваліфіковані робітники, які мають принаймні два роки навчання або досвіду, професіонали зі ступенями коледжу або «інші» працівники для некваліфікованої роботи, яка не є тимчасовою або сезонною (обмеження – 40 000 осіб);
- «певні іммігранти» включаючи релігійних працівників, співробітників іноземних служб США, колишній урядовці США службовці та інші (обмеження – 10 000 осіб);
- особи, які інвестують \$ 500,000 – 1 мільйон доларів на створення робочих місць на підприємстві, яке використовує принаймні 10 повно-робочих працівників США (обмеження – 10 000 осіб). [1, с. 4].

3. Імміграція для біженців. Якщо особу переслідують за політичні погляди, а також за релігійною чи національною ознакою, вона може звернутись в уряд США, попросивши політичного притулку. Для того, щоб отримати притулок, потрібні:

- факти, що підтверджують переслідування (наприклад, довідки про нанесення побоїв);
- доказ того, що держава не може забезпечити вам захист від переслідувань (копії відмов у порушенні кримінального діловодства в результаті нанесення вам каліцтв);
- документи, які підтверджують те, що подібні переслідування цілком реальні у вашій країні [3].

4. Диверсифікаційні візи (лотерея «Грін Кард»). Програма Державного департаменту США щорічно проходить у формі лотереї, і надає можливість отримати диверсифікаційну імміграційну візу США особам, з країн з історично низьким рівнем імміграції до США. Для розіграшу, щорічно передбачено 50 тисяч «Диверсифікаційних

віз» (скорочення ДВ), з яких жодна з країн учасниць не може претендувати більше ніж на 7% від загальної кількості віз. Участь у програмі безкоштовна.

Для того, щоб мати право на диверсифікаційну візу, іммігрант повинен мати середню освіту або мати, протягом останніх п'яти років, як мінімум, два роки досвіду роботи. [1, 6-7 с.].

Список використаної літератури:

1. How the Unites States Immigration System Works: August 2016 / American Immigration Council. – 9 p.
2. Возз'єднання громадянина США з дітьми, які проживають за кордоном. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uamodna.com/articles/vozzednannya-gromadyanyna-ssha-z-ditjmy-yaki-prozhyvayutj-za-kordonom/>
3. Імміграція в США: основні способи імміграції в Америку на ПМЖ. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greencardcenter.com.ua/ua/zhyttia-u-ssha/21-vyizd-v-ssha-osnovni-sposoby-immihratsii-v-ameryku-na-pmzh.html>
4. Імміграція на підставі працевлаштування. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.usembassy.gov/uk/visas-uk/immigrant-visas-uk/employment-based-immigration-uk/>

Олійник А.

ІММІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті розглянуто обставини, в яких відбулося пом'якшення підходу до допуску іноземних громадян на територію Сполученого Королівства, а також з'ясовано чим це було зумовлено. Висвітлено основні нововведення, які дозволили говорити про лібералізацію імміграційної політики Великобританії на початку ХХІ ст. Коротко охарактеризовано наслідки трансформацій у сфері імміграційної політики.

Ключові слова: лібералізація імміграційної політики, імміграція, трудові мігранти, Програма для висококваліфікованих мігрантів, Велика Британія.

У Великій Британії у другій половині ХХ ст. була сформована одна з найбільш рестрикційних моделей імміграційної політики. Дослідники вказували на те, що британська політика є «особливим» випадком [4], що з усіх країн Європи (Західного світу) саме Сполучене Королівство найближче підійшло до досягнення «нульової імміграції» [7], р.338Однак, з приходом до влади Лейбористської партії у 1997 р., а особливо у період між 2000 та 2005 рр., у британській імміграційній політиці розпочалася серйозна трансформація, яка ознаменувала «рішучий відступ від попередньої моделі» [8, с.29].

Різноманітні аспекти імміграційної політики Великої Британії досліджують такі зарубіжні науковці: З. Лейтон-Генрі, С. Спенсер, Е. Геддес, Р. Хансен, Дж. Солт, А.

Шапаров та ін. В українських дослідженнях досвіду управління імміграційними потоками Великобританії приділено недостатньо уваги.

Нова імміграційна політика в Сполученому Королівстві за своїми цілями і заходами регулювання стала наближатися до імміграційної політики Канади або США. Вона стала більш ліберальною до кваліфікованих мігрантів та іноземних студентів. Для них значно прискорилося процедура отримання в'їзної візи, багатьом з кваліфікованих фахівців для отримання візи терміном на один рік не потрібно було мати дозволу на роботу, вони, також, отримували можливість залишатися в Сполученому Королівстві на постійне проживання.

Однією з найбільш знакових подій, яка була лише частково зумовлена міркуваннями імміграційної політики, однак мала безпосередній вплив на її подальший розвиток, стало відкриття британського ринку праці для восьми країн, які приєдналися до Європейського Союзу в 2004 р. Уряд Великобританії прийняв рішення не використовувати можливість накласти обмеження на в'їзд громадян із нових країн-членів ЄС. Цей крок мав як позитивні, так і негативні наслідки для Великобританії. З одного боку, трудові мігранти з Центрально-Східної Європи дійсно зменшили нестачу робочої сили на ринку праці. З іншого — масштабі темпи імміграції з нових країн-членів ЄС разом із тиском на місцеві громади (наприклад, забезпеченням житлом) та надання соціальних послуг зумовила негативні настрої у суспільстві[1].

Масштабна імміграція з нових країн-членів ЄС стала поштовхом для певних змін в імміграційній політиці. Так, були посилені обмежувальні заходи для громадян тих країн, які не входять до ЄС. Зокрема, приплив некваліфікованих робітників з «третьох країн» почав контролюватися строгими квотами. Іншим заходом стало введення правового механізму, який зобов'язував усіх роботодавців довести, що вони дійсно не можуть знайти працівника необхідної кваліфікації з-поміж громадян Європейського Союзу.

Британська імміграційна політика набула більш обмежувального характеру після парламентських виборів 2005 р. Ці вибори стали знаковими у тому, що на них питання імміграції набуло пріоритетного значення для британських виборців —тенденція, яка не спостерігалася у Великобританії з кінця 1970-х рр. Користуючись цим, Консервативна партія зробила більш рестрикційну імміграційну політику (у тому числі щодо трудової імміграції) ключовим компонентом своєї передвиборчої платформи у 2005 р. У передвиборчому маніфесті зазначалося, що Великобританія отримувала вигоду від імміграції, але уряд, фактично, втратив контроль над британськими кордонами [2]. Однак, перемогу на цих виборах знову вибороли лейбористи. Розуміючи свою вразливість у питаннях імміграції, вони дещо відійшли від попереднього курсу.

У 2005 р. Чарльз Кларк представив нову Білу книгу, призначену для підтримки суспільної довіри до імміграції та системи надання притулку [3]. У той час як Біла книга 2002 р. містила оцінку економічних вигод від імміграції, документ 2005 р. зазначав лише підпорядкування припливу іммігрантів національним інтересам. Відтепер, підхід «керованої міграції» був замінений безпековим підходом. Однак, тут

також визнавалося, що Великобританія продовжуватиме шукати кваліфікованих робітників, використовуючи систему балів, приймати обмежену кількість мігрантів через возз'єднання сім'ї, а також «справжніх» біженців. Ця Біла книга інтегрувала систему набору балів, яку запропонувала опозиція. Система набору балів являла собою програму відбору іммігрантів, які прагнуть працевлаштуватися чи навчатися у Сполученому Королівстві. Для цього пропонувалося впровадження структури, яка охоплювала п'ять рівнів: I — висококваліфіковані мігранти, II — середньота висококваліфіковані працівники із запрошенням на роботу, III — низькокваліфіковані робітники, IV — студенти, V — різні категорії тимчасових робітників. Бали повинні надаватися робочим спеціальностям, відображаючи професійну придатність, досвід, наявні заробітки, вік, а також потребу в цих спеціальностях у будь-якому взятому секторі. Система набору балів почала діяти з 2008 р., замінивши близько 80 різноманітних програм для економічної міграції [5].

Призначення у березні 2006 р. Джона Рейда на посаду міністра внутрішніх справ посилило обмежувальні тенденції. Про це свідчить, наприклад, згортання програми для низькокваліфікованих мігрантів у певному секторі економіки у грудні 2006 р. Також, відкидаючи ліберальний підхід до міграції усередині ЄС, Дж. Рейд оголосив про закриття британського ринку праці для громадян нових країн-членів ЄС: Болгарії та Румунії, які приєдналися до ЄС у січні 2007 року. Таке рішення виправдовувалося посиленням на інтенсивність імміграції з країн, які приєдналися у 2004 р., незважаючи на переконання, що рівень імміграції з цих двох країн буде нижчим [3].

Нездатність уряду передбачити розмір припливу працівників з нових країн—членів ЄС після розширення було другим чинником. Однак, варто зауважити, що підвищення негативного ставлення до імміграції було зумовлене не її впливом на економіку країни, а масштабістю, швидкістю та тим тиском, який вона чинила на соціальну сферу, а саме: місцеві громади були незадоволені тим, що не могли давати ради з підвищенням попиту на житло, освітні послуги та послуги медичних закладів.

У наступні роки, в умовах світової фінансової кризи, новий уряд відійшов від політики Т. Блера стосовно трудових мігрантів. У своїй першій промові на посаді прем'єр-міністра на конгресі профспілок у вересні 2007 р., Г. Браун оголосив про намір представити «усі вакантні робочі місця у першу чергу британським робітникам» [6]. Більше того, з вересня 2007 р. були введені нові критерії доступу іммігрантів до Сполученого Королівства, включаючи тести на володіння англійською мовою для висококваліфікованих мігрантів та ін.

Отже, уряд нових лейбористів покінчив із традицією імміграційних обмежень, що домінувала у британській політиці попередні півстоліття і пом'якшив підхід до певних категорій мігрантів. Загалом, цей період перебування Т. Блера на посаді прем'єр-міністра можна охарактеризувати активним доповненням реакційної імміграційної політики. Так, реагування на виклики пов'язані із біженцями залишалися на порядку денному, проте почали спостерігатися певні кроки у напрямку підпорядкування імміграції економічному процвітанню. У період між 2000 і 2005 рр. Великобританія була рішуче відкрита для трудової міграції — за менше ніж п'ять років країна пройшла

шлях від унікальності за обмеження до винятковості своїм лібералізмом. Однак, урядові не вдалося переконати суспільство у тих вигодах, які несе економічна міграція. Масштабний та швидкий рух іммігрантів до Британії, підвищення тиску на місцеві громади зумовили посилення ворожості до іммігрантів. Імміграційне питання знову стало помітним на виборах. Таким чином, після досить нетривалої лібералізації керівництво країни було вимушене знову перейти до обмежувальних заходів.

Список використаної літератури:

1. Денисенко М.Б. Миграционная политика в зарубежных странах и Российской Федерации: опыт сравнительного анализа / М. Б. Денисенко, Е. В. Фурса. – М.: Институт экономики переходного периода, 2003. – 283 с.
2. Conservative Party Manifesto 2005, Are You Thinking What We Are Thinking // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsimg.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/CON_uk_manifesto.pdf
3. Controlling our borders: Making migration work for Britain // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/251091/6472.pdf (Accessed 23 January 2015).
4. Drew. C. & Sriskandarajah D. (2006) 'EU Enlargement: Bulgaria and Romania — Migration Implications for the UK', in Institute for Public Policy Research Fact File. London.
5. Freeman, G. (1994) 'Britain, the Deviant Case', in Controlling Immigration: A Global Perspective, Stanford University Press, Stanford, pp. 297 – 300.
6. Gordon Brown's speech to the TUC in full // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.telegraph.co.uk/news/uknews/1562685/Gordon-Browns-speech-to-the-TUC-in-full.html (Accessed 23 January 2015).
7. Hansen, R. (2004) 'Commentary', in Controlling Immigration: A Global Perspective, Stanford University Press, Stanford, pp. 338 – 342.
8. Somerville, W. (2007) Immigration Under New Labour, Policy Press, Bristol.

Паламарчук І.

ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА США

У статті подається аналіз тенденцій розвитку сучасних українсько-американських відносин, які визначено одним із пріоритетів зовнішньої політики України. Досліджується безпековий, політичний, економічний і гуманітарний контексти між Україною та США. Проведена спроба розглянути стратегічні для України напрямки співпраці з США на міжнародній арені та в галузі реформування української держави.

Ключові слова: зовнішня політика, національні інтереси, міжурядова співпраця, стратегічне партнерство, система міжнародних відносин, регіональні відносини.

За останні роки у світі відбулося багато змін, як і у середині нашої держави. За останній період США підтримували Україну у її прагненнях інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. США активно підтримують Україну у проведенні переговорного процесу по приєднанню нашої держави до НАТО. Сьогодні у міждержавному економічному співробітництві вирішується завдання більш активного залучення в Україну американських інвестицій. У політичній сфері американські експерти-аналітики радять Україні зменшити кількість заяв на міжнародному рівні, а впроваджувати більше конкретних заходів особливо щодо проведення внутрішніх реформ, що значно покращить позиції України при її інтеграції до ЄС та НАТО. На їх думку Україна повинна визначити обмежену кількість стратегічно важливих завдань у своїй міжнародній політиці і докладати максимальні зусилля для їх досягнення.

Метою даної публікації є аналіз сучасного стану українсько-американських відносин, підведення підсумків чергового етапу їх розвитку та визначення стратегічно важливих галузей співробітництва.

Основу дослідження складають офіційні документи, міжурядові угоди, промови провідних політиків України та Сполучених Штатів.

Процес розбудови дружніх відносин між Україною та США має тривалу історію і сягає своїм корінням часів, коли наша держава ще не проголосила себе як незалежна. Одразу після набуття Україною статусу суб'єкта міжнародного права двосторонні відносини набули рис динамізму та націленості на конкретні результати. Спільними зусиллями нам вдалося вивести їх на рівень стратегічного партнерства, проголошеного у Заяві президентів України і США від 4 квітня 2005 року.

З часів проголошення своєї незалежності Україна посідала різне місце в політиці США. Але Сполучені штати завжди визнавали важливість Української держави та її виключне положення у Європі та світі. Тому уряд США ніколи не залишався байдужим до долі України.

За останні роки рівень співпраці між державами в усіх галузях значно посилюється. І вони вже виходять за рамки двостороннього діалогу та здатні впливати на загальноєвропейський та світовий процес.

Загальні тенденції розвитку двосторонніх відносин на сучасному етапі є такими: розвиток торгово-економічного та інвестиційного співробітництва, інноваційна взаємодія та обмін новітніми технологіями, спільна євроатлантична та європейська політика, посилення культурних зв'язків та інші.

Починаючи з 2005 року, відбулося чимало довгоочікуваних зрушень у відносинах. Зокрема, зросли обсяги зовнішньої торгівлі між країнами. Все це є результатом проведення ряду реформ, а саме:

1. У 2006 р. США перереєстрували Україну як учасника Загальної системи преференцій (GSP), скасували торгові санкції і змінили статус України відповідно до законодавства США в галузі торгівлі.

2. США підтримували та сприяли вступу України до Світової організації торгівлі.

3. 23 березня 2006 року скасовано поправку Джексона-Веніка стосовно України.

4. У 2006 році США визнали ринковий статус української економіки.

5. На початку квітня 2008 року було ухвалено “Дорожню карту пріоритетів українсько-американської співпраці”.

6. 19 грудня 2008 року підписано Українсько-американську Хартію про стратегічне партнерство та безпеку.

Розвиток стратегічного партнерства між Україною та США є одним із ключових пріоритетів зовнішньої політики нашої держави. Головним українсько-американським міждержавним органом, діяльність якого спрямована на реалізацію положень Хартії стратегічного партнерства, є двостороння Комісія стратегічного партнерства (КСП), в якій співголовують Міністр закордонних справ України і Державний секретар США. Її перше засідання відбулося в грудні 2009 р. у Вашингтоні, всього відбулося три засідання.

КСП координує діяльність шести міжгалузевих механізмів, до компетенції яких віднесено питання політичного діалогу і верховенства права, нерозповсюдження та експортного контролю, енергетичної і ядерної безпеки, науки і технологій, торгівлі й інвестицій, а також оборони. Діалог у торговельно-економічній сфері інституційно організований у формі двосторонньої Ради з питань торгівлі та інвестицій.

Протягом останніх років суттєво розширено договірно-правову базу співпраці. В цілому, між Україною і США укладено 143 міжнародно-правових документів.

Серед пріоритетних для української сторони питань співпраці зі США: мобілізація міжнародної спільноти на захист суверенітету та територіальної цілісності України, зміцнення обороноздатності й енергетичної безпеки України, залучення міжнародної допомоги для реалізації всеосяжних політичних, економічних та соціальних реформ, а також зміцнення верховенства права в Україні.

США продовжують залишатися найбільшим донором технічної допомоги Україні, зокрема з питань ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Її обсяги, починаючи з 1992 р., склали понад 3 млрд. дол. США, що перевищує сумарні показники інших країн-донорів за цей період. Внесок США до Чорнобильських проектів складає понад 360 млн. дол.

На консульському напрямі пріоритетними для української сторони питаннями є захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб України, забезпечення гідних умов проживання і виховання усиновлених з України громадянами США дітей, лібералізація візової політики з боку США. Позитивну динаміку зберігає міжпарламентська співпраця. Активну роль у розвитку двосторонніх відносин відіграють Групи сприяння Україні («Українські Кокуси») у Сенаті та Палаті представників Конгресу США, у Верховній Раді України діє Депутатська група з міжпарламентських зв'язків із Сполученими Штатами Америки. В рамках програми міжпарламентських обмінів відбуваються візити українських законодавців до США під егідою конгресової Комісії сприяння демократії.

Важливим фактором, який сприяє повнішій реалізації потенціалу співробітництва України і США, залишається присутність на території Сполучених Штатів численної української громади - понад 900 тис. американців українського походження (в

американських україномовних виданнях йдеться про 2 млн українців). У зв'язку з цим, пріоритетним для Української держави залишається зміцнення зв'язків з українською громадою, сприяння забезпеченню її етнокультурних потреб.

Велика увага надається розширенню контактів між обома країнами, виведенню їх за межі обох столиць. Цьому сприяють проекти щодо встановлення і розширення побратимства на рівні міст обласного значення України та впливових міст США, а також щодо активізації існуючих і налагодження нових зв'язків між вищими навчальними закладами України і США. У рамках міжрегіонального співробітництва побратимські зв'язки встановлено між 23 містами двох країн.

Зауважимо, що Україна має віднайти власний шлях до зміцнення відносин із США, визначивши власні геополітичні орієнтири, створивши привабливі умови для американських інвестицій під президентські гарантії, викорінюючи тіньову економіку та корупцію, підвищуючи соціальні стандарти в державі, та загалом працюючи над власним іміджем. Лише за умов зміцнення зсередини, Україна отримає можливість виступати як гідний геополітичний гравець, підтримуючи партнерські відносини із такими силовими центрами як Сполучені Штати.

Список використаної літератури:

1. Виступ на слуханнях у Конгресі США Деніела Расселла, Керівника відділу у справах України, Росії, Білорусі і Молдови: “Україна і її відносини зі Сполученими Штатами Америки” 16.03.2010 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/russell-testimony.html>. – Назва з екрана .

2. Лакішик Д. Особливості Українсько-американських відносин: до аналізу проблеми / Д. Лакішик // Вісник Київського національного університету. – 2004. – №74-76. – С. 149-153.

3. Гетьманчук А. Нова зовнішня політика України: погляди аналітиків / А. Гетьманчук, К. Зарембо, С. Солодкий та ін. – К. : Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут світової політики, 2010. – 164 с.

4. Політичні відносини між Україною та США // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy>. – Назва з екрана .

5. Рубан Ю. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / Ю. Рубан. – К.: НІСД, 2008. – 744 с.

Петришина І.

ПОЛІТИКА УРЯДУ НОВИХ ЛЕЙБОРИСТІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті проаналізовано політику уряду нових лейбористів Великої Британії щодо ЄС.

Ключові слова: політика, ЄС.

Велика Британія, як один з провідних гравців міжнародної арени, постійний член Ради Безпеки ООН, член ядерного клубу й один з фінансових центрів світу завжди

викликала неабиякий інтерес. Незалежна Україна має доволі потужну школу британістики. Проблематику зовнішньої політики Великої Британії досліджували М. Білоусов, В. Вербовський, А. Грубінко, В. Крушинський [7], [8], В. Майко, С. Пик, Н. Яковенко [9], Л. Ямпольська. Однак проблематика політики уряду нових лейбористів щодо розширення Європейського Союзу видається вельми малодослідженою темою, і не менш актуальною, й вимагає ґрунтовної наукової розробки.

Велика Британія завжди займала особливу позицію з — поміж інших членів Європейського Союзу. Будучи активним противником федералізації ЄС, концентрації надмірних повноважень в руках наднаціональних інституцій, і, в такий спосіб, значного обмеження компетенції суверенних держав — членів ЄС, Велика Британія активно підтримує антифедералістські тенденції в європейській спільноті. А найбільш бажаного результату тут можна досягти шляхом розширення Європейського Союзу, поскільки прийняття нових членів до ЄС унеможливиловатиме його централізацію.

Керуючись своїм традиційним підходом до європейської інтеграції та до процесу розширення Європейського Союзу, Велика Британія схвально сприйняла безпрецедентно широкомасштабне розширення Європейського Союзу навесні 2004р., внаслідок чого Європейська Спільнота поповнилася десятьма новими членами [2, с. 5-6].

Однак не можна забувати й про те, що особлива позиція Великої Британії на теренах Європейського Союзу завжди була помітною завдяки жорсткому фінансовому прагматизму Великої Британії стосовно бюджету європейської спільноти. Не маючи наміру надто занурюватися до європейських інтеграційних процесів, Велика Британія доволі скептично ставиться до покладених на неї фінансових видатків в межах Європейського Союзу[4].

Не дивно тому, що часів свого головування у ЄС у 2005 р. Велика Британія запропонувала скоротити видатки новим державам — членам в такий спосіб, що десятка новоприйнятих у 2004 р. держав недоотримає до 14млрд. євро, що їм вони були обіцяні напередодні приєднання до Європейського Союзу[8, с. 104].

Наслідки розширення Європейського Союзу у 2004р. видалися для Великої Британії доволі суперечливими. З одного боку, спостерігався вельми значний ріст трудової міграції до Великої Британії мешканців східноєвропейських держав, що зумовило економічне зростання і покрило дефіцит на ринку робочої сили. Однак масова міграція громадян новоприйнятих східноєвропейських держав до Великої Британії зумовила також значні проблеми у сфері охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг [1].

В цілому ж за останні чотири роки до Великої Британії емігрували понад мільйон мешканців східноєвропейських держав — членів ЄС. Британським урядом були проваджені навіть спеціальні інструкції з переліком заборонених речей, що видаються кожному мігрантові на в'їзді до країни, оскільки деякі порушення, що є цілком нормальними у країнах Східної Європи, вважаються серйозними злочинами у Великій Британії [3].

Водночас, через надто високий рівень захворюваності на туберкульоз у державах Центрально — Східної Європи, Велика Британія висунула вимогу обстеження та пред'явлення емігрантами відповідної медичної довідки про відсутність захворювання. Натомість уряд Великої Британії значно розширив програму надання допомоги з боротьби з туберкульозом, зробивши основний акцент на Східній Європі [7, с. 135]

Уряд Великої Британії хоча й передбачав масову міграцію трудівників до Туманного Альбіону, натомість не вжив жодних рішучих заходів з упередження цього, хоча мав вдосталь часу на те та й усі юридичні і політичні важелі для того. Можна сміливо прогнозувати, що у разі вступу України до Європейського Союзу почнеться новий виток виїзду з нашої держави кваліфікованих кадрів, активне полювання на яких вже почалося з запровадженням з боку ЄС “блакитних карток” [6, с. 29].

Продовжуючи свою політику спротиву федералістським тенденціям на теренах Європейського Союзу, Велика Британія вітала новий виток розширення Європейського Союзу на Схід у 2007р., що передбачав входження до Європейської Спільноти двох нових членів — Республіки Болгарія та Румунії.

Слід зауважити, що розширення Європейського Союзу, особливо за рахунок східноєвропейських держав, що стали на шлях демократії після визволення з — під тоталітарно — комуністичного гніту, є украй вигідним для Великої Британії не тільки з політичного боку крізь призму протистояння антифедералістським тенденціям у ЄС. Велика Британія має головні стратегічні пріоритети, на забезпечення яких є спрямованою її як зовнішня, так і внутрішня політика, і найбільш оптимальним шляхом забезпечення їх є міжнародна кооперація на засадах дружності та взаємовигідності. Основними завданнями для Великої Британії є:

- 1) боротьба з глобальним тероризмом та розповсюдженням зброї масового знищення;
- 2) боротьба з міжнародною злочинністю, в тому числі наркоторгівлею, торгівлею людьми та відмиванням грошей;
- 3) упередження та врегулювання конфліктів шляхом перебудови міцної системи міжнародного співробітництва;
- 4) перебудова ефективного та глобально конкурентоздатного Європейського Союзу;
- 5) підтримка британської економіки та безпеки шляхом просування відкритої глобальної економіки, науки та інновацій та гарантування стабільного постачання енергоресурсів;
- 6) сприяння стійкому розвитку та зменшенню бідності шляхом просування принципів дотримання прав людини, демократії, ефективного управління та захисту навколишнього середовища;
- 7) управління міграційними потоками та боротьба з нелегальною міграцією;
- 8) надання високоякісної підтримки власникам британських паспортів за кордоном, особливо у кризових ситуаціях;
- 9) забезпечення ефективного управління британськими заморськими територіями [5, с. 117].

Таким чином, якщо включення до Європейського Союзу нового члена сприятиме просуванню та успішному вирішенню цих завдань, Велика Британія вітатиме вхідження такої держави до лав ЄС.

Враховавши попередній досвід розширення ЄС та гостру внутрішньодержавну критику через надто відкрити міграційну політику, британський уряд ужорсточив в'їзд мігрантів на територію держави, мотивуючи це захистом від малокваліфікованої робочої сили та необхідністю боротьби з тероризмом.

Потрібно наголосити, що світова фінансова криза внесла своїх корективів до теми трудової міграції на європейських теренах. Через масове скорочення робочих місць чимало східноєвропейських гастарбайтерів стали змушеними вертати додому. Так, з осені 2008 р. спостерігається доволі відчутний відтік трудових мігрантів з Великої Британії через втрату роботи ними. На більшість з них нічого особливо доброго на вітчизні не чекає, однак засобів лишатися в Туманному Альбіоні в них нема [9, с. 52].

У цьому ракурсі наслідки світової фінансової кризи видаються вельми вибухонебезпечними і для України. Адже чи не сім мільйонів наших співвітчизників на сьогоднішній день з торбиною блукають по Європі у пошуках шматка хліба. Тому, враховуючи вищезазначене, можна цілком очікувати, що здійсниться нарешті рожева мрія нашого Президента — заробітчани нарешті почнуть масово вертати до своєї Батьківщини. От тільки наслідки цього будуть непередбачуваними, оскільки деякі аналітики прогнозують вже у 2009р. понад п'ять мільйонів безробітних в Україні.

Хоча, як навчали нас стародавні китайці, у кожному злі є часточка доброго. Адже через відтік українських нелегальних мігрантів з Європи відносини України з тамтешніми країнами значно потеплішають. Велика Британія, наприклад, послідовно заявляє, що готова до спрощення візового режиму з Україною лише в тому разі, якщо наша держава поверне до себе нелегальних мігрантів з Великобританії [1].

Беручи до уваги головні критерії оцінки загального ступеня розвитку держави, зокрема валовий внутрішній продукт на душу населення, рівень корумпованості гілок влади, зрілість та розгалуженість демократичних інститутів, ступінь розвитку громадянського суспільства, загальну структуру економічного господарювання та рівень ринковості економіки тощо, можна зробити сміливий висновок, що Україна була більш достойним кандидатом на прийняття до Європейського Союзу у 2007р. При цьому стати членом ЄС з 1 січня 2007р., разом з Болгарією та Румунією, або ж замість них, нашій державі завадили як непрості внутрішньополітичні перипетії, так і головний камінь спотикання для України на її шляху до об'єднаної Європи — великі розміри України порівняно з новоприйнятими до ЄС державами, а також порівняно велика чисельність українського населення, і велика частка в ньому сільських жителів, що можуть стати бездонною діжкою для бюджету Європейського Союзу, враховуючи домінування у його видатках витрат на фінансування спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу [8, с. 105].

Та все ж серед держав — членів ЄС превалує точка зору, що з розширенням ЄС — 2007 Європейський Союз наразі вичерпав свої можливості щодо розширення [9]. Тому прийняття до лав ЄС Балканських держав — Албанії і колишніх югославських

республік не передбачається найближчими роками. Переговори з Туреччиною, за словами Ж. Барозо, керівника Єврокомісії, можуть тривати ще хоч десять чи п'ятнадцять років, а за словами німецького канцлера Ангели Меркель та її австрійського колеги Вольфганга Шлюсселя, деяким державам слід усвідомити, що вони не можуть розраховувати на членство в Євросоюзі і мусять активно шукати інші форми співробітництва з останнім [7, с. 139].

Отже, якщо принципом ЄС є поглиблення та розширення, то принципом Великої Британії у її відносинах з Спільнотою є розширення замість поглиблення. Причому, в цьому питанні позиція правлячої лейбористської партії цілком збігається з позицією їхніх попередників в уряді й конкурентів на виборах — консерваторів. Тому, з теоретичної точки зору, позиція Сполученого Королівства відносно розширення ЄС є доволі вигідною для України й може вселяти у нас певні надії. Розширення Європейського Союзу у 2004 та 2007рр. підтвердило на практиці теоретичні конструкції.

Список використаної літератури:

1. Great Britain Supports Ukraine's European-Integration Aspirations // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraineinfo.us/news/news/050225-03.html>.
2. Great Britain to help Ukraine with funds for Chornobyl closure // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrweekly.com/Archive/2000/160002.shtml>
3. President Yushchenko visited the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukremb.org.uk/eng/news/index.html>
4. Гетьманчук А. Скажи мені, хто твій друг... / А. Гетьманчук, В. Кравченко // Дзеркало тижня – 2005. – № 51. – С. 5-6.
5. Копійка В.В. Нові формати зближення України та ЄС в контексті розширення на Схід / В.В. Копійка, М.А. Миронова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2005. — 220 с.
6. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: аналітичне дослідження. — К.: Інститут Євроатлантичного співробітництва, 2007. — 88 с.
7. Крушинський В. Ю. Британська Європа чи європейська Британія. Великобританія в європейських інтеграційних процесах: Монографія / В.Ю. Крушинський. — К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. — 214 с.
8. Крушинський В.Ю. Британсько-українські відносини з питань євроінтеграції / В.Ю. Крушинський // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2005. — С. 103—111.
9. Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство: Монографія / Н.Л. Яковенко. – К.: Наук. світ, 2003. – 227 с.

ТЕРОРИЗМ У США

У статті аналізуються сучасна ситуація тероризму в США та один з найбільших терористичних актів США, який відбувся у 2001 році. Зазначається сучасний тероризм і його особливості. Описуються характерні риси міжнародного тероризму. Способи та наслідки впливу.

Ключові слова: Тероризм, Міжнародний тероризм, Рада безпеки ООН.

Міжнародний тероризм набув у наш час настільки серйозне значення, що про нього слід сказати особливо. Боротьбу з тероризмом присвячено чимало конвенцій. Досить сказати, що тільки в рамках ООН прийнято 12 таких конвенцій. Це конвенції про незаконне захоплення літаків, протиправних діях щодо безпеки цивільної авіації, злочини проти осіб, які перебувають під міжнародним захистом, захопленні заручників, морському і бомбового тероризмі та ін

Істотний інтерес представляє Європейська конвенція про припинення тероризму (далі - Конвенція про тероризм), прийнята Радою Європи в 1977 р. (Росія бере участь). У ній на перше місце поставлені перераховані конвенційні злочину. Перелік доповнений правопорушеннями, пов'язаними з використанням бомб, гранат, ракет, автоматичної зброї, посилок з небезпечними вкладеннями. Конвенція кваліфікує тероризм як злочин і спробу здійснення терористичного акту або участь як співника особи, яка здійснює або намагається скоїти подібний злочин.

У більшості випадків тероризм служить політичним цілям. Тому в Конвенції про тероризм спеціально обумовлено, що для забезпечення видачі злочинця ніяке злочин такого роду не буде розглядатися як політичне. Іншими словами, використання терору в політичних цілях не менше злочинно, ніж в інших випадках.

Терористичні акти в Нью-Йорку і Вашингтоні у вересні 2001 р. показали, що сьогодні навіть могутня держава не в змозі власними силами забезпечити безпеку своїх громадян. Домогтися успіху можна лише шляхом широкого співробітництва держав. Міжнародний тероризм є однією з глобальних проблем. Успішна боротьба з ним можлива за умови формування глобальної системи безпеки, здатної протистояти загрозам і викликам нашого часу. Це принципове положення знайшло відображення в актах СНД, зокрема у Програмі по боротьбі з міжнародним тероризмом та іншими проявами екстремізму 2000

Ні правові, ні організаційні міжнародні кошти виявилися не готові зустріти нову загрозу. Значна відповідальність за це лежить на США, які відмовилися взяти участь в антитерористичних конвенціях, прийнятих під егідою ООН, та й загалом ігнорували діяльність цієї Організації у галузі боротьби з тероризмом. Протверезіння настало лише після терористичних актів у Нью-Йорку і Вашингтоні. Вже через тиждень, 19 вересня 2001 р., було прийнято Заяву глав держав і урядів "вісімки". Відносно конвенцій ООН в ньому говорилося: "Реагуючи на жорстокі події 11 вересня, ми закликаємо всі країни вжити заходів, щоб якомога швидше ратифікувати ці документи

і негайно почати застосовувати положення цих конвенцій, в тому числі ще до їх ратифікації".

Рада Безпеки ООН ухвалила рішення про санкції відносно руху талібів у зв'язку з підтримкою ним міжнародного тероризму. Рішення 1373 від 28 вересня 2001 р. зобов'язав державу вжити таких заходів: забезпечити заборону фінансування терористичних організацій, покласти край діяльності з вербування терористів і їх озброєння, домогтися якнайшвидшого приєднання всіх держав до міжнародних конвенцій по боротьбі з тероризмом і забезпечити їх повне здійснення. Засновано спеціальний орган для контролю за виконанням рішення.

У рамках ООН розробляється всеосяжна конвенція про боротьбу з тероризмом, що враховує існуючі конвенції і відповідні резолюції Генеральної Асамблеї.

Згідно з останніми є кримінально карними, злочинними будь-які дії, методи та практика тероризму, де б і ким би вони не здійснювалися. Мова йде про злочинні дії, призначених для породження страху у населення в цілому, у групи осіб або у конкретних людей в політичних цілях. Жодні міркування політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного або іншого характеру не виправдовують такого роду дії.

Сучасний тероризм володіє істотними особливостями, які повинні враховуватися при організації боротьби з цим явищем. Він спирається на широкий соціально-політичну базу, основу якої становить яка живе у злиднях населення країн третього світу, що експлуатується і пригнічується як зовнішніми, так і внутрішніми силами. При цьому останні відповідальність за існуюче положення покладають на процвітаючий Захід. Пропаганда будується на тому, що колоніальна система перешкодила нормальному розвитку країн третього світу, а тепер вони піддаються неокolonіальну експлуатації.

У результаті тероризм харчується масовим невдоволенням третього світу результатами процесу глобалізації по західній моделі. Оскільки головною силою в реалізації цієї моделі є США, остільки проти них у першу чергу спрямований і тероризм. Характерною рисою міжнародного тероризму є антиамериканізм. Пропагандисти тероризму використовують егоїстичний характер політики США для зображення цієї держави як "імперія Сатани". Тому успіх боротьби проти міжнародного тероризму в значній мірі залежить від зміни положення в країнах третього світу.

Міжнародний тероризм активно використовує можливість глобальної системи. Керівним ядром є мережева радикальна ісламська структура недержавного характеру, яка спирається на той чи інший ступінь підтримки з боку багатьох мусульманських держав і релігійних організацій. Слід також враховувати, що чимала кількість немусульманських держав у своїх політичних цілях створюють сприятливі умови для діяльності мусульманських терористичних організацій.

З цього випливає, що боротьба з тероризмом повинна здійснюватися за двома напрямками:

1) проти недержавної мережевої структури з використанням в основному кримінально-правових засобів;

2) проти сприяють тероризму держав з використанням міжнародно-правових засобів.

Таким чином, в принципі боротьба з міжнародним тероризмом повинна вестися кримінально-правовими методами у відповідності з міжнародними конвенціями. Відповідальність несуть фізичні особи. У тому випадку, якщо терористичні дії підтримуються державою, вона несе за це міжнародно-правову відповідальність і до нього застосовні контрзаходи, а в разі потреби і санкції за рішенням Ради Безпеки ООН. У згаданій Резолюції 1373 Рада визнала право держави на самооборону у випадку терористичної атаки відповідного масштабу. Нині належить розробка достатньо чітких норм, які регулюють здійснення цього права.

Поведінка збройних формувань, затвердилися на частині території держави і невідконтрольних їй, не розглядається як діяння цієї держави, і воно не несе відповідальності за їхні дії. У разі вчинення цими формуваннями терористичного акту проти іноземної держави останнє вправі застосувати збройну силу в порядку самооборони, повідомивши про це Раду Безпеки.

Характерною рисою міжнародного тероризму є наявність солідної фінансової бази, що створюється за рахунок як легального, так і нелегального бізнесу і з використанням міжнародної фінансової системи. Важливу роль в цьому відіграють і великі банки західних країн, а також офшори. Відмивання "брудних грошей" дає від 30% доходу. Звідси завдання - звести до мінімуму фінансові ресурси терористичних організацій, у тому числі і шляхом встановлення кримінальної відповідальності всіх учасників цієї діяльності як на міжнародному, так і на національному рівні.

Першорядне значення має порядок покарання терористів. Залучення того ж Бен Ладена і його спільників до відповідальності перед Міжнародним кримінальним судом мало б зовсім інший ефект, ніж просто акт відплати. Але США вибрали саме останній варіант, заснувавши спеціальні військові трибунали. Тим часом /міжнародний судовий процес дозволив би авторитетно продемонструвати злочинність тероризму, його несумісність з основами будь-якої людської моралі, включаючи догмати ісламу.

Оптимальним варіантом було б залучення терористів до відповідальності перед Міжнародним кримінальним судом. У ході розробки Статуту Суду Росія пропонувала поширити його /юрисдикцію на терористичні акти, які становлять загрозу миру. Однак пропозицію не було прийнято. Альтернативним виходом могло б бути установа рішенням Ради Безпеки ООН міжнародного кримінального трибуналу по тероризму з обов'язковим представництвом юристів мусульманських країн. Надалі доцільно розробити поправки до Статуту Міжнародного кримінального суду. Міжнародний тероризм повинен бути визнаний злочином проти людяності і охоплений юрисдикцією Міжнародного кримінального суду.

Боротьба з міжнародним тероризмом ставить все нові проблеми. На перший план висувається проблема запобігання можливості використання засобів масового

ураження. Абсолютно нова проблема - кібертероризм, який здатний завдати колосальної шкоди економіці і здоров'ю населення промислово розвинених країн.

На закінчення слід підкреслити принципове положення, що міститься в резолюціях Генеральної Асамблеї ООН: "Міжнародне співробітництво, а також дії держав у боротьбі з тероризмом повинні здійснюватися відповідно до принципів Статуту, міжнародним правом та відповідними міжнародними конвенціями". Іншими словами, правомірність - необхідна умова успішної боротьби з тероризмом. Міжнародне право повинно перешкоджати використанню боротьби з тероризмом для інших політичних цілей, а також запобігати зайві жертви і руйнування.

Список використаної літератури

1. Кузнецов Д. События 11 сентября 2001 г.: контр-версии / Д. Кузнецов // Свободная мысль – XXI век: журнал. — 2008. — № 9. — С. 157-168.
2. Приходько О. Боротьба з міжнародним тероризмом: Росія, США і Європа / О. Приходько // США-Канада: економіка, політика, культура. – 2003. – №5. – С. 117-132.
3. Бегбедер Фредерик. Windows on the world / Фредерик Бегбедер // Иностранная литература. – 2004. – № 9. – С. 3-129.
4. Отчёт Комиссии Кина-Зеликова: National Commission on Terrorist Attacks. The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, W.W. Norton and Company, 2004.

Прокопенко А.

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ІНСТИТУТ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У статті досліджується референдум як спосіб здійснення безпосередньої демократії, його важливість у здійсненні державної влади. Також звертається увага на недосконалість цієї форми волевиявлення народу в Україні.

Ключові слова: референдум, демократія, закон, влада, держава.

Основою організації та здійснення державної влади є принцип народного суверенітету, який зафіксований у переважній більшості основних законів і має по суті універсальне значення. Сучасне трактування ідеї народного суверенітету було запропоноване Ж.-Ж. Руссо, який виходив з так званого «суспільного договору» і визнавав існування «загальної волі», або волі народу. І сьогодні ідея народного суверенітету, яка історично відіграла видатну роль у державно-правових перетвореннях, розглядається як своєрідний постулат, що передбачає народовладдя.

Реалії свідчать, що конституційне закріплення ідеї народного суверенітету зумовлює впровадження певних механізмів її реалізації, які охоплюються поняттями безпосередньої демократії і представницької демократії. Як відомо, основними формами безпосередньої демократії є вибори та референдуми.

Референдум (від лат. referendum- — те, що має бути повідомлене) — спосіб прийняття законів та інших рішень з найважливіших питань суспільного життя прямим волевиявленням громадян через всенародне голосування[3].

В Україні даний інститут зафіксований на конституційному рівні. Засади за змістом цього інституту визначені у Розділах III і XIII Основного Закону. У свою чергу, порядок проведення референдумів регламентується Законом України «Про всеукраїнський та місцевий референдуми». Останній, щоправда, був прийнятий ще в 1991 році, й з часу прийняття зазнавав лише незначних змін. Як результат, цей закон не дає відповіді на ряд питань, пов'язаних з проведенням референдумів.

Більше того, низка його положень, зокрема в «технологічній» частині, яка регламентує порядок формування та діяльності комісій з референдумів, їх повноваження, організацію голосування, підрахунок голосів, оскарження рішень, дій та бездіяльності, пов'язаних з підготовкою та проведенням референдумів, не кореспондується з аналогічними нормами виборчого законодавства, що також не відповідає загальноєвропейським тенденціям у правовому регулюванні виборчого та референдумного процесів, не узгоджується з нормами Конституції.

Таким чином, актуальним є створення реальної нормативно-правової бази для функціонування в нашій країні такого механізму реалізації ідеї народного суверенітету, яким є референдум. Варто відзначити, що парламентами попередніх скликань були здійснені неодноразові спроби перегляду Закону «Про всеукраїнський та місцевий референдуми» у напрямі, зокрема, приведення його положень у відповідність до Основного Закону України. Проте жодна з цих спроб не виявилась успішною з огляду на відсутність у політиків спільного бачення відповідей на ряд важливих питань, наприклад - щодо предмету всеукраїнського референдуму (можливості проведення законодавчих референдумів, винесення на референдуми питань зовнішньополітичного курсу тощо), суб'єктів і порядку їх ініціювання тощо. У цьому випадку Україна не є єдиним винятком із загальноєвропейської практики, адже в деяких країнах Східної Європи (наприклад в Чехії) спірні проблеми референдумного процесу також досі не вирішено, що має наслідком відсутність відповідного законодавчого регулювання[2].

Референдум є одним із найвизначніших інститутів демократії, який дає змогу населенню безпосередньо вирішувати актуальні питання держави й суспільства. Роль і значення його в системі інститутів демократії визначається наступним:

1) шляхом референдуму народ безпосередньо є верховним законодавцем, що санкціонує найважливіші загальнообов'язкові правові норми для всіх державних органів, посадових осіб і громадян;

2) референдуми сприяють подальшому розвитку правосвідомості народу. Закони мають відбивати не тільки назрілі потреби економічного розвитку, але й відповідати політичним, правовим і моральним поглядам і переконанням народу. Закони, прийняті народним голосуванням, будуть повніше відбивати ступінь політичної зрілості й культури народу;

3) референдуми є однією з найважливіших форм виявлення й розвитку громадської думки. Позитивна громадська думка, яка сформувалася навколо даного

законопроекту, надає нормативному акту високий авторитет і створює моральні стимули й гарантії для його добровільного й сумлінного виконання громадянами;

4) референдуми сприяють найбільш повному здійсненню соціальної функції народу — громадського контролю за діяльністю вищих і місцевих представницьких органів, підвищенню відповідальності депутатів перед виборцями. Оскільки на референдумах дається імперативна громадська оцінка законопроектів, це зобов'язує депутатів удосконалювати свою законотворчу, нормотворчу діяльність;

5) інститут референдуму сприяє розвитку суспільного інтересу народу до державних і суспільних справ, посиленню впливу й діяння громадян на політичне, господарське й культурне життя країни, тому що з цих питань насамперед будуть проводитися народні голосування[1].

Референдум, особливо загальнодержавний, є досить дорогим заходом, що зумовлює його проведення лише при вирішенні найважливіших державних питань. Але можливість проведення референдуму, особливо за народною ініціативою, постає як свідчення того, що нормально закріплена установча влада народу може бути фактично реалізована.

Розглядати референдум необхідно з позицій його законодавчої регламентації, оскільки без урахування особливостей його законодавчого регулювання не можна у повній мірі зрозуміти ту реальну позитивну роль, яку він відіграє як домінуюча форма прямого народовладдя. Законодавство в кожній державі віддзеркалює традиції, які склалися протягом певного часу еволюції цієї держави, менталітет її народу, ступінь демократизації та інші фактори, які впливають на становлення і розвиток системи безпосередньої демократії. До того ж, визначаючи поняття референдуму, необхідно враховувати різноманіття видів цієї форми безпосередньої демократії.

Кожному виду референдуму притаманні специфічні риси, які характеризують його відповідно до ряду критеріїв. На відміну від інших форм безпосередньої демократії, таких як вибори, всенародні обговорення, всенародні опитування, петиції тощо, референдум дає народові можливість самому оцінювати головні зміни у суспільному житті та визначати їх розвиток. За допомогою референдуму народ безпосередньо є верховним законодавцем, який санкціонує найважливіші загальнообов'язкові правові норми. Якщо порівнювати проведення референдуму з прийняттям рішення представницьким органом, то він, при всьому його демократизмі, має серйозні недоліки. Голосуючи на референдумі, громадянин дає однозначну відповідь на сформульоване конкретним органом питання — чи згоден він із запропонованим рішенням, чи заперечує проти нього. Відповідь дається в цілому за формулою «так» — «ні», «згоден» — «не згоден». Оскільки голосуючий обмежений необхідністю дати тільки стверджувальну або негативну відповідь, він не може висловити своє ставлення до окремих положень або частини проекту, внести поправки, доповнення. Він може це свідомо зробити, якщо буде завчасно ознайомлений з текстом проекту рішення, що пропонується, й візьме участь у його обговоренні. Цього можна досягти лише шляхом організації проведення всенародних обговорень змісту відповідних питань, що виноситимуться на референдум. Тобто слід поєднати дві форми прямої демократії —

громадське обговорення проекту рішення й референдум. Це дає можливість враховувати громадську думку з конкретних питань. Підводячи підсумки таких обговорень, представницький орган має враховувати його результати в остаточному тексті проекту державного чи самоврядного рішення, що виносяться на референдум[4].

Процес вивчення, аналізу, дослідження питань, які виносяться на референдум, має передувати призначенню референдуму. Інакше руйнується доктрина верховенства народу, принцип обов'язковості рішень, прийнятих шляхом народного голосування, їх вищої юридичної сили, що пов'язується відповідними негативними наслідками та відповідальністю.

Список використаної літератури:

1. Закон України про всеукраїнський та місцевий референдум від 3 липня 1991 року // Вісник Верховної Ради. Р. – 1991. – № 33. – С. 3
2. Паламарчук М. Всеукраїнський референдум у політичній системі України/ М. Паламарчук // Право України. – 2005. – № 5. – С.42 – 44.
3. Колегія Ю.С. Політологічний енциклопедичний словник / Ю.С. Колегія, В.Д. Бабкін. – К.:Генеза, 1997. – 297 с.
4. Полторац В. Соціологічний механізм референдуму: проблеми реалізації / В. Полторац, О. Петров // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2006. – № 4. – С. 204 – 211.

Плахотнюк А.

СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ В УКРАЇНІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Стаття присвячена аналізу системи антикорупційних органів в Україні та Великій Британії й сучасного рівня корупції та корупційної свідомості українського та британського суспільств. Актуальність даної теми визначається тим, що період реформ, який переживає сьогодні українська держава, потребує невідкладного вирішення проблеми корупції державної та місцевої влади. Мета статті полягає в ознайомленні з досвідом Великобританії у боротьбі з корупцією та визначенні схожостей та відмінностей у перших кроках України щодо розв'язання цього питання.

Ключові слова: корупція, антикорупційні органи, Україна, «Барометр Світової Корупції», Національне антикорупційне бюро України, прокуратура України, Великобританія, антикорупційні закони.

Корупція є однією з найгостріших проблем будь-якого суспільства в період соціально-економічних реформ та подальшої демократизації країни [2; С. 168]. На прикладі історії незалежного українського суспільства ми можемо спостерігати, що влада розуміє важливість подолання хабарництва та, ставшим вже стилем правління, перевищенням повноважень, але в результаті маємо лише теоретичні бажання та нереалізовані спроби зарадити ситуації.

Незважаючи на те, що в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», схваленій постановою Верховної Ради України ще 4 лютого 2005 року, зазначалося, що питання подолання корупції і недопущення виникнення умов для неї повинні стати предметом неухильної уваги уряду у побудові відносин держави, бізнесу і людини, а невідворотність виявлення зловживань та покарання має стати перепорою для корупційних проявів [2; С. 168], а після Революції гідності та дочасних виборів було створене Національне антикорупційне бюро України та введені Е-декларації для високопосадовців, згідно з результатами дослідження «Барометр Світової Корупції» (Global Corruption Barometer) за 2016 рік, які в листопаді оприлюднила громадська організація Transparency International Україна, 56% респондентів висловили думку, що корупція досі лишається у трійці найактуальніших для України [1]. На питання, чи знизився рівень корупції за останні чотири роки, 72% українців відповіли заперечно. Спроби Уряду змінити цю ситуацію 86% опитаних оцінюють негативно [1].

Нині до спеціалізованих антикорупційних органів України належать: Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Національне агентство з питань запобігання корупції; спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції представлені Національним антикорупційним бюро України, органом прокуратури, Національним агентством з питань запобігання корупції та Національною поліцією [3].

Генеральною прокуратурою України здійснюється нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва; за додержанням законів, які проводять оперативно-розшукову діяльність; слідчі органів прокуратури продовжують здійснювати досудове розслідування до початку діяльності Державного бюро розслідувань; прокурори уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Органами прокуратури передбачається здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування [3].

Національним антикорупційним бюро України є державним правоохоронним органом, який уповноважений розслідувати особливо небезпечні корупційні правопорушення та здійснювати оперативно-розшукові заходи. Також в його обов'язки входить підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях та представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями. Також Антикорупційне бюро має право на розшук та арешт активів, які можуть бути арештовані, інформаційно-аналітичну роботу, взаємодію з іншими органами, співпрацю з інформаторами (викривачами), звітування та інформування суспільства про свою діяльність та здійснення міжнародного співробітництва [3].

Загалом, кількість створених антикорупційних механізмів в Україні на сьогодні вражає, однак статистика дослідження «Барометр Світової Корупції» доводить, наскільки вони є ефективними в реальному застосуванні:

Отже, ознайомившись із даними різних статистик, ми можемо прийти до висновку, що українцям знадобиться ще не один рік, аби навчитися жити за новими, загальноєвропейськими правилами, і, в першу чергу, люди мають самостійно сформулювати думку про те, яку роль відіграє корупція у формуванні суспільства, в якому вони живуть. Адже, хабарі беруть не там, де вимагають, а там, де їх дають.

Тим не менш, досвід Великої Британії демонструє, що у випадках масштабної корупції головне – це усунення причин корупції, а не боротьба з її конкретними проявами [5].

Система антикорупційних механізмів тут врегульована на законодавчому рівні. Перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 році, закони про попередження корупції – в 1906 і 1916 роках були реакцією суспільства на поширення цього соціально-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, ці закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинність [6]. В той час, сучасна Україна задовольняється Е-деклараціями, які, наче, навчилися «дурити» ще до офіційного впровадження в дію, та не проводить значимий контроль за змістом публікацій.

Повертаючись до справ Великої Британії, ми не можемо оминати й того, що надзвичайно висока роль у питанні корупції все ж відводиться громадській думці, яка стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві [6]. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною кордонів приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями влади службовцями місцевих органів управління, поліції, митної служби тощо [6]. Таким чином, у Великобританії діє досить чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на солідну нормативно-правову базу та підтримку суспільства. Саме цю країну міжнародна неурядова організація по боротьбі з корупцією «Трансперенсі Інтернешнл» визначає як одну з найменш корумпованих країн серед 176 країн світу — Великобританія посідає 10-те місце, наряду з Люксембургом та Німеччиною [5].

Велика Британія має закон «Про боротьбу з хабарництвом» від 2010 року, так само, як і Україна (Закону України від 7 квітня 2011 р., ст. 369 КК), і має екстериторіальну дію та передбачає кримінальне покарання як за отримання, так і за надання хабара [5]. Слідкуючи за новинами масової інформації в Україні, статті та телевізійні випуски, які повідомляють про кримінальне провадження проти людини, яка надала хабар, трапляються достатньо рідко, щоб пересічний громадянин мав чітке уявлення про те, як діє закон і чи діє взагалі. Без відсутності контролю, будь-яка людина надасть перевагу звичному стилю життя.

Важливим є те, що у Великобританії відповідальність несуть як співробітники компанії, які мають відношення до самого правопорушення, так і сама компанія [5]. Контрольними функціями в області дотримання антикорупційного законодавства Великобританії має Управління по боротьбі з великим шахрайством (UK Serious Fraud Office). Управління є незалежним органом влади Великобританії, яке наділене повноваженнями з проведення розслідувань в сфері злочинів, пов'язаних з

шахрайством у великих розмірах і корупцією. Цікаво, що юрисдикція Управління не поширюється на територію Шотландії, острова Мен і Нормандських островів. Глава Управління призначається і підпорядковується Генеральному прокурору Великобританії [5].

В кінці 2011 року був створений спеціальний відділ по збору інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб щодо діяльності чиновників, організацій та фізичних осіб, які порушують положення Закону про хабарництво. Інформація збирається конфіденційним шляхом і надає істотну допомогу органам влади Великобританії в розслідуванні корупційних злочинів [5].

Більш того, в законодавчій системі Великої Британії є пункт, який відповідає за корупцію посадових осіб іноземних держав. Він визначає винним громадянина Великобританії або резидента, незалежно від місця скоєння правопорушення, у корупції, якщо він дав хабара посадовій особі іноземної держави [5].

У підсумку варто зазначити, що зменшення рівня корупції до безпечного в Україні можливе лише за умови вивчення та втілення в життя закордонного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, в першу чергу успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції. Виділення та вивчення закордонних програм, які спрямовані на протидію хабарництву та корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально діючого механізму протидії корупції.

Список використаної літератури:

1. Антикорупційна інструкція. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruptua.org/projects/korupsiya/index.html>
2. Борисов В. Громадянське суспільство та питання подолання корупції / В. Борисов // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – №2. – С. 168-173.
3. Кухарук А. Система антикорупційних органів. Корупційні правопорушення / А. Кухарук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://edx.prometheus.org.ua/assets/courseware.pdf>
4. Лапшин С.А. Аналіз порушень виборчого законодавства та «брудні» політичні технології під час виборів голів об'єднаних територіальних громад Вінницької області / С.А. Лапшин // Актуальні проблеми політології: Матеріали підсумкової наукової конференції з політології. – Вінниця, 2017. – С. 8-12.
5. Міжнародний досвід протидії корупції: кейс Великобританії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://defence-anticor.in.ua/blog/post/mizhnarodnij-dosvid-protidii-korupcii-kejs-velikobritanii>
6. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією / В.Чепелюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА США

Стаття присвячена аналізу іноземної допомоги Україні, як інструменту зовнішньої політики Сполучених Штатів, який застосовувався з метою досягнення американських національних інтересів. Наукова проблема полягає в оцінці стосунків причини і наслідку між американськими національними інтересами і трансформаційними підходами до місця і ролі іноземної допомоги в системі пріоритетів американської зовнішньої політики, так само як і ролі інструменту іноземної допомоги в протистоянні глобальним проблемам, як важливого доповнення до традиційних інструментів зовнішньої політики.

Ключові слова: Ключові слова: іноземна допомога, зовнішня політика, глобальні проблеми, «м'яка сила», національні інтереси, пріоритети розвитку, Сполучені Штати Америки, Україна.

Сьогодні світ глобалізований і кожна держава підлягає впливу зовнішніх чинників, навіть такі доволі економічно та політично потужні країни, як Німеччина, Бразилія, Іспанія тощо. Можна сказати, що певний «імунітет» в цьому питанні мають найбільші світові країни: США, Росія та Китай. Та й вони не можуть повністю ігнорувати події, що відбуваються навколо, або зовнішню політику держав світу по відношенню до себе. Так і Україна. На сьогодні, тим паче, українська держава є здебільшого не суб'єктом, а об'єктом міжнародних відносин.

Сьогоднішня співпраця між Києвом і Вашингтоном знаходиться у гармонічній відповідності з внутрішніми і зовнішніми інтересами обох країн. Для України важливість відносин зі США пояснюється, перш за все, тим, що ця країна, яка є наймогутнішою державою світу, – в економічному, технологічному та військовому вимірах, а також у контексті політичного та культурологічного впливу, – продовжує займати позицію гарантування незалежності, суверенітету, територіальної цілісності і непорушності кордонів нашої держави.

Отже, визначальним для стабільного світового і регіонального положення та поступального розвитку нашої країни є партнерство зі Сполученими Штатами Америки. Фактично з моменту встановлення дипломатичних відносин (3 січня 1992 р.) зв'язки між державами розвивалися суперечливо й нестабільно. Становленню українсько-американських відносин сприяв перший офіційний візит Президента України Л. Кравчука до США у травні 1992 р., яким розпочато створення договірно-правової основи двосторонніх відносин на засадах взаємної довіри, рівноправного демократичного партнерства.

Основними напрямками розвитку американо-українських відносин базуються на двох векторах. Перший – прагматичний, полягає в тому, що незважаючи на внутрішні українські проблеми з демократією, реформами і свободою слова, співробітництво між Києвом і Вашингтоном залишається достатньо тісним і енергійним. Другий – демократичний, полягає в тому, що не- зважаючи на тісне і енергійне співробітництво,

українська влада піддається критиці через проблеми з демократією, реформами і свободою слова. [2]

Головним документом, який окреслює стратегію співробітництва США та України є «Хартія Україна–США про стратегічне партнерство» в редакції від 19 грудня 2008 року. У Хартії зазначено, що співробітництво між Україною та США ґрунтується на спільних цінностях та інтересах, що включають «поширення демократії та економічної свободи, захист безпеки та територіальної цілісності, забезпечення верховенства права, підтримку інновацій і технічного прогресу». Хартія підкреслює важливість двосторонніх відносин України і США та передбачає розширену співпрацю з широкого спектру спільних пріоритетів, що включають економіку, торгівлю, енергетику, оборону, безпеку, зміцнення демократії та культурні обміни.

У відповідності до Хартії про стратегічне партнерство, співробітництво США та України включає наступні компоненти [1] :

1. Співробітництво у сфері оборони та безпеки з метою подолання загроз глобальному миру;

2. Економічне, торговельне та енергетичне співробітництво з метою сприяння створенню робочих місць, економічному зростанню, підтримки реформ та лібералізації економіки, розвитку сприятливого для торгівлі та інвестицій бізнес-клімату і удосконалення доступу на ринки товарів та послуг;

3. Співробітництво заради зміцнення демократії, що включає такі компоненти:

- Зміцнення судової системи, підвищення професіоналізму, відкритості та незалежності суддів разом з покращенням правової освіти та доступу до правосуддя;

- Протидія транснаціональним кримінальним загрозам, таким як тероризм, організована злочинність, торгівля людьми та контрабанда наркотичних засобів, відмивання грошей та кіберзлочинність;

- Боротьба із корупцією шляхом посилення контролю з боку громадськості та засобів масової інформації, антикорупційних заходів, утворення підрозділів із внутрішніх розслідувань та удосконалення урядового регулятивного процесу;

- Реформування законотворчого процесу в Україні шляхом підвищення транспарентності, посилення підзвітності завдяки доступу громадськості та ЗМІ, а також поширенню інформації серед населення про діяльність Парламенту України;

- Гармонізація системи кримінального судочинства України з європейськими та іншими міжнародними стандартами та передусім прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу, який відповідатиме стандартам Ради Європи;

- Збільшення допомоги на здійснення демократичних перетворень та ефективного державного управління з метою продовження Україною політичного прогресу та відданості демократичному розвитку.

4. Співробітництво у сфері освіти, наукових досліджень та культурних обмінів.

Незважаючи на те, що «Хартія про стратегічне партнерство» в останній редакції була укладена у 2008 році ще за попередніх президентських адміністрацій в США та Україні (відповідно В.Ющенко та Дж.Буша-молодшого), теперішнє керівництво обох країн підтвердило свою прихильність розвитку співробітництва між двома країнами в

дусі стратегічного партнерства. Одним з важливих джерел, на основі якого можна оцінити офіційну позицію Вашингтону щодо інтересів США в Україні, є виступ посла США в Україні Дж. Теффта в червні 2010 року напередодні візиту в Україну Державного секретаря США Х.Клінтон. У своєму виступі посол США в Україні назвав п'ять стратегічних пріоритетів співпраці уряду США з Україною [1]:

Зміцнення оборони та безпеки. Україна у розбудові власної державності бере до уваги 200-літній досвід США і вдячна Америці за підтримку системних економічних, політичних і законодавчих реформ, розвитку громадянського суспільства і неурядового сектору, зміцнення державних інституцій, демократії і захисту прав людини. З свого боку, Україна є надійним партнером США у переважній більшості безпекових напрямків сучасного світу. Як лідер у сфері ядерного роззброєння, політики нерозповсюдження, ядерної безпеки, Україна у цьому році здійснила наступний логічний крок – виконала свою частину зобов'язань згідно з квітневими 2010 р. домовленостями між Президентами В. Ф. Януковичем і Б. Обамою щодо вивезення з української території всіх запасів високозбагаченого урану. Це – черговий величезний внесок Києва у те, щоб світ став безпечнішим. Зі свого боку, Україна переконана у своєчасному виконанні Сполученими Штатами своїх зобов'язань щодо будівництва Харківської лабораторії для наукових досліджень на основі низько збагаченого урану.

Торговельно-економічне та інвестиційне співробітництво. Протягом останніх років значно збільшились масштаби проектів, які реалізуються американськими енергетичними компаніями в Україні. Зокрема, група енергетичних міжнародних компаній на чолі з американською «ЕксонМобіл» у серпні 2012 року стала переможцем конкурсу для укладення угод про розподіл продукції по Скіфській нафтогазовій ділянці глибоководного шельфу Чорного моря.

Спостерігається підвищення інтересу американських компаній до готельного бізнесу України. На фоні фактичного забезпечення потреб України у готелях вищого класу в найбільших містах України, зберігається гострий дефіцит якісних готелів середньої цінової категорії, які добре представлені в США. Відповідні американські готельні мережі можуть бути зацікавлені у виході на український ринок, у т.ч. на основі франчайзингових угод. Так, Marriott International у найближчі роки планує відкрити в Україні щонайменше 9 готелів.

У сфері ядерної енергетики реалізується проект з постачання американською компанією «Westing house Electric Company» ядерного палива американського виробництва для українських АЕС, а також проект американської компанії «Holtec International» щодо створення централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива для низки українських АЕС.

Науково-технічне співробітництво, високі технології. Правовою основою українсько-американського співробітництва у сфері науки і технологій є двостороння міжурядова Угода про співробітництво у сфері науки і технологій, яка була укладена 4 грудня 2006 року з метою сприяння зміцненню наукового та технологічного співробітництва між державами шляхом поглиблення та інтенсифікації зв'язків між науковими та технологічними устано- вами, обміну досвідом, інформацією,

технологіями у сферах, які становлять обоюсторонній інтерес. У рамках двосторонніх угод у сфері ядерного нерозповсюдження Сполучені Штати продовжують надавати, зокрема через Український науково-технологічний центр, допомогу Україні на перекваліфікацію науковців, задіяних в минулому в програмах створення зброї масового знищення. На бюджетні кошти США реалізуються грантові програми в контексті конверсії їхньої діяльності у цивільну сферу.

США є найбільшою країною-донором технічної допомоги Україні, в тому числі з питань ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Внесок США до Чорнобильських проектів складає понад 360 млн. дол., або майже третину від усієї вартості робіт на об'єкті «Укриття».

Наукові обміни між Україною та США тривають з початку 90-х років та здійснюються переважно на кошти американського уряду. Відповідні програми фінансуються Конгресом, Державним департаментом і Агентством США з міжнародного розвитку та реалізуються через низку американських організацій, зокрема таких, як Рада з міжнародних досліджень та обмінів (IREX), Американські ради з між-народної освіти, програми ім. Фулбрайта та «Відкритий Світ». Відповідні обмінні програми між нашими державами охоплюють низку наукових галузей та прикладних дисциплін і викликають значний інтерес експертних і наукових колах України.

Гуманітарне співробітництво. Гуманітарне співробітництво між Україною та США базується на чотирьох профільних угодах, зокрема Угоді між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про гуманітарне і техніко - економічне співробітництво, Угоді між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону і збереження культурної спадщини, Меморандумі про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо основних напрямів та цілей програми допомоги з боку Агентства США з міжнародного розвитку, Міжвідомчому договорі про співробітництво між Державним комітетом архівів України та Меморіальним музеєм Голокосту Сполучених Штатів Америки.

Протягом останніх років такі українські зірки, як оперні співаки В. Гришко та Ю. Міненко, піаніст В. Самошко, переможниця «Євробачення-2004» Р. Лижичко, гурт «Океан Ельзи», народні артисти України, співаки Н. Матвієнко та О. Пономарьов, Національний симфонічний оркестр Одеської Філармонії і Київський симфонічний оркестр, Національний академічний ансамбль народного танцю ім. П. Вірського, дитяча балетна студія Вадима Писарева при Донецькому національному оперному театрі ім. Анатолія Солов'яненка, зірки балету К. Чебикіна та Д. Матвієнко демонстрували свою майстерність на кращих концертних майданчиках Америки. Прикрасою культурного життя Вашингтона у 2012 році став концерт народної артистки України, прима Віденської опери Вікторії Лук'янець.

Нового імпульсу культурно-мистецькому співробітництву України та США надало відкриття в м. Вашингтон Українського культурно-інформаційного центру у складі Посольства України у США. І хоча питання про придбання або будівництво окремого приміщення ще не вирішене, що у повній мірі відповідало б потребам і завданням

функціонування установи, активна робота з широкого представлення багатогранного культурного надбання України на теренах США продовжується в приміщенні Посольства.

Боротьба з корупцією. США вважають боротьбу з корупцією абсолютно необхідною для покращення економіки. США надають консультативну та технічну експертну допомогу з метою раціоналізації та більшої прозорості урядових процедур, що допоможе усунути можливості для корупції, зокрема, підтримують внесення змін до закону про державні закупівлі, щоб привести його у відповідність до рекомендацій Світового банку, ЄС та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). США надають сприяння у впровадженні стандартизованого тестування для вищої освіти та здійсненні реформи судової системи з метою зменшення рівня корупції. Уряд США також надає 1,5 млн. дол. для впровадження електронної митниці – електронної системи контролю імпорту, яка відповідає стандартам ЄС, що також буде зменшувати можливості для корупції на кордоні.

Зміцнення демократії і свободи преси. Оскільки «ефективне верховенство права має вирішальне значення для сильної демократії», США сприяють розробці законодавства щодо реформи системи кримінального судочинства. З огляду на те, що демократична система не залежить тільки від самої правової системи, свобода засобів масової інформації також вважається важливою складовою демократії, яку необхідно захищати і розширювати.

Допомога відіграє досить важливу роль у просуванні нових ініціатив, вносить в українську практику новітні підходи та прогресивні ідеї, що через певний час знаходять своє втілення в державній політиці. Хоча зарубіжна допомога через пасивну позицію українських державних структур та відсутність чіткої концепції національних інтересів та стратегії розвитку керується скоріше інтересами США, а не України, заходи, що реалізуються в рамках програм допомоги, також відповідають інтересам України, яка прагне ефективно впровадити ліберальну модель розвитку.

Список використаної літератури:

1. Васильєва М.О. Зарубіжна допомога уряду США Україні: Мотивація і Результати / М.О. Васильєва // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – №107. – С. 65-76.

2. Камінський Є.Є. Українська перспектива в нових внутрішніх і міжнародних умовах розвитку / Є.Є. Камінський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – Вип. 94. – С. 3-10.

3. Моцик О.Ф. Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-американських відносин / О.Ф. Моцик // Зовнішня політика і дипломатія: досвід, моделі, традиції. – 2012. – №19. – С. 45-67.

4. Чекаленко Л.Д. Україна – США: від проектів до реалій / Л.Д. Чекаленко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – № 107. – С. 23-54.

5. Хартія Україна-США про стратегічне партнерство у редакції від 19.12.2008 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?reg=840_140

Степаненко М.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ У НІМЕЧЧИНІ

У Статті аналізуються особливості розвитку партійної системи Німеччини у наш час.

Ключові слова: партійна система, партія, принципи партії, розвиток.

Актуальність даної теми полягає у тому, що політичні партії у Німеччині є надзвичайно важливими, адже вони не тільки сприяють розвитку політичної системи Німеччини, але й сприяють формуванню політичної волі народу.

Для початку, опишемо структуру ФРН як держави. Федеративна Республіка Німеччина – демократична парламентська федеративна держава, яка була заснована у 1949 році. Її столицею є Берлін. Офіційною мовою Німеччини є німецька. Законодавча гілка влади має двопалатну систему: в законодавстві поряд із Німецьким Бундестагом у прийнятті законів бере участь Бундесрат, що складається з представників, делегованих земельними урядами, які захищають інтереси земель. Згідно з Основним Законом влада президента обмежена, значно більше владних повноважень надано канцлеру (прем'єр-міністру). За державним устроєм Німеччина – федеративна держава, що складається з 16 федеральних земель, кожна з яких має свою конституцію, парламент і уряд. Найвища державна влада належить федерації. Федеральні землі на федеральному рівні представлені Бундесратом, який бере участь у законодавчій діяльності федерації.

Що стосується виборчого права, то воно є загальним, рівним і таємним, у виборах громадяни мають право брати участь починаючи з 18-річного віку (на комунальних виборах – з 16 років). Вибори до Бундестагу відбуваються кожні чотири роки.

У Німеччині існує багатопартійна система, партії мають особливе конституційно-правове становище та користуються державною фінансовою підтримкою. [3, с. 3]

Яким же чином та в яких умовах сформувалися та продовжують формуватися політичні партії, які становлять сьогодні основу політичної системи ФРН? Слід зазначити, що з 36 партій, які висували своїх кандидатів на перші вибори до бундестагу в 1949 році, лише чотири були в змозі протягом півстоліття стабільно долати під час виборів 5-відсотковий бар'єр, аби здобути три прямі мандати. Те, що в Німеччині іменується політичним ландшафтом країни, створювалося після війни практично на порожньому місці. І все-таки ледве більш ніж за півстоліття у ФРН вдалося створити партійну систему, що вважається однією зі зразкових у Європі, якщо не в цілому світі. А починалися ці процеси у момент, що у німців називається “нуль годин” – у травні 1945-го. Відразу ж вийшла з підпілля і легалізувалася найстаріша в країні партія – Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), основи якої були закладені ще у 1863 році. Одночасно на політичній арені знову виникла Комуністична партія Німеччини (КПН), що відійшла від лівого крила соціал-демократії після Першої світової війни. У

східній зоні окупації СДПН і КПН через рік у добровільно-примусовому порядку були злиті в Соціалістичну єдину партію Німеччини (СЄПН). Підім'явши під себе всі інші партії, вона безроздільно панувала в НДР більше 40 років. У Західній же Німеччині обидві ці партії, що підкреслено іменували себе “робітничими”, співіснували спочатку мирно, потім – усе більш агресивно. Аж до 1956 року, коли Конституційний суд ФРН після 8-місячного розслідування заборонив КПН, оголосивши, що “диктатура пролетаріату, до якої відкрито, відповідно до свого статуту, прагне зазначена партія, несумісна з вільним демократичним устроєм суспільства”. Суд при цьому вказав не тільки на “войовничу, агресивну риторичку” комуністів, але насамперед – на конкретні дії такого роду, що, врешті-решт, і стало підставою для видалення КПН із партійної системи країни.[4, с. 115-116]

Що стосується сучасних партій, в найвищому органі законодавчої влади Німеччини – Бундестазі за результатами виборів 2013 року їх представлено п'ять: Християнсько-демократичний союз, Християнсько-соціальний союз, Соціал-демократична партія Німеччини, Союз 90/Зелені та Ліві. Окрім них в Німеччині безліч партій різної спрямованості такі як: Партія Центру, Фіолетові за духовну політику, Марксистсько-ленінська партія Німеччини, Піратська партія Німеччини, Партія цивільних прав за розширення свободи і демократії – Свобода, Партія Розуму, Німецький соціальний союз, Національно-демократична партія Німеччини, Феміністична партія – «Жінки, Альтернатива для Німеччини, Партія пенсіонерів Німеччини, Партія біблійвірних християн, Союз за оновлення та справедливість, PEGIDA та безліч інших. Розпочнемо з Християнсько-демократичного союзу – партії, що очолює правлячу коаліцію в Федеральному парламенті Німеччині, і є класичною консервативною партією створеною 26 червня 1945 року.[3, с. 197] Діяльність партії базується на дотриманні християнських цінностей, побудові та розвитку соціальної держави з ринковою економікою та дотриманні спорідненості й невідступності від принципів Західноєвропейського демократичного парламентаризму. Соціал-демократична партія Німеччини є однією з найстаріших партій в Німеччині. СДП є класичною соціал-демократичною партією. Союз 90/Зелені є союзом, що утворився у результаті об'єднання Партії Зелених і Союзу 90 в 1993 році, є класичним політичним об'єднанням, що впроваджує в державі «зелену політику», а також виступає за помірковане довгострокове планування розвитку політики держави . Ліві є класичною соціалістичною партією, ідеологічною основою якої є соціалізм.

Не слід забувати про одну з головних особливостей ФРН – федеративний принцип побудови республіки . Дана особливість призводить до того, що дані партії не представлені в федеральному парламенті, однак мають широке представництво у землях, що при федеративному принципі побудови держави, призводить до того, що правляча коаліція має шукати компроміс й будувати політичний діалог. Тому огляд нових політичних сил, що поступово набирають підтримки населення, є досить важливим для прогнозування та розуміння майбутніх трансформацій, що в майбутньому можливо матимуть місце в зовнішній та внутрішній політиці ФРН.[1, с. 30] Партія Центру хоча й нині не входить до Бундестагу, однак є однією з найстаріших

та впливових партій в Німеччині, яка базується на принципах консерватизму та побудови соціальної держави з дотриманням ідеалів католицизму. Досить цікавою є партія – Фіолетові за духовну політику, що була створена в 2001 році, ідеологічною основою якої виступає гуманізація внутрішньої та зовнішньої політики ФРН, поглиблення духовності політиків, дотримання гендерної рівності. Марксистсько-ленінська партія Німеччини, виступає за побудову комуністичної держави яка б мала базуватись на марксистсько-ленінському вченні. Партія Розуму є невеличкою партією, що з моменту появи в 2009 році й до сьогодні через активну політичну діяльність лідера Олівера Яніка виступає за збільшення особистої свободи громадян, зменшення втручання держави в приватне та економічне життя людей, а також за мінімізацію кількісного складу держслужбовців. Німецький соціальний союз – соціалістична партія, яка виникла в 1990 році в Лейпцизі у Східній Німеччині, за політичними поглядами досить подібна до ХСС партії. Відмінністю є те, що на відміну від Християнського соціалістичного союзу вона надає захисту громадянам та надає широку державну підтримку для студентів та пенсіонерів, в сфері страхування та медицини [2, с. 199]

Феміністична партія – «Жінки» є політичним утворенням, що виступає з феміністичною ідеологією, була заснована у 2002 році. Дана невелика за чисельністю партія виступає на захист прав жінок від будь-яких видів дискримінації, бореться за розширення можливостей німецьких жінок отримати економічну незалежність. Партія пенсіонерів Німеччини була створена в 2002 році як політична сила, що мала на державному рівні боротися за збереження та розширення соціальних прав пенсіонерів. Виступає за розширення соціальної сфери захисту людей похилого віку з боку держави, виступає проти скасування системи подвійного оподаткування заробітків працюючих пенсіонерів, а також за те, що медичний та інші елементи соціального захисту має надавати держав, а не самі люди мусять отримувати у страхових фондів. Досить незвичайною є Партія біблійних християн заснована в 1989 році. Дана партія класифікується німецькими політологами як християнська фундаменталістська партія, до складу якої входить багато представників різних радикальних протестантських християнських течій.

Таким чином, можна сказати, що всі наведені партії представляють обличчя сучасної партійної системи ФРН, що з одного боку представлено повним спектром найрізноманітніших політичних партій. Однак, не слід забувати про те, що це складна розгалужена система яка щодня розвивається і яка представляє й захищає інтереси різних прошарків населення, різних майнових класів, різних релігійних груп та вікових груп громадян ФРН.

Список використаної літератури:

1. Кудряченко А. Партійно-політична система сучасної Німеччини / А.Кудряченко // Трибуна. – 2002. – № 1/2. – С. 29-32
2. Мазанов В. Сучасний розвиток партійної системи Німеччини / В.Мазанов // Актуальні проблеми політики. – 2015. – № 55. – С. 197-203

3. Ковбасюк Ю.В. Система державного управління Федеративної Республіки Німеччина: досвід для України / Ю. В. Ковбасюк, С. В. Загороднюк, П. І. Крайнік. – К.: НАДУ, 2010. – 76 с.
4. Шаповалов О. Політичні партії в контексті формування політичної системи ФРН / О. Шаповалов // Наукові праці. 2007. – №4. – С. 115-117.

Федоринчик А.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті розкрито основи Конституційного права у Великій Британії. Шляхом аналізу попередніх досліджень автор визначає особливості Конституції Великої Британії, її складові та роль у правовій системі Великої Британії.

Ключові слова: Конституційне право, конституція Великої Британії, роль Конституції.

Конституція Великої Британії довгий час залишається унікальним феноменом на арені світового права. Хоча, її унікальність не розкривається у глобальних відмінностях в своїй суті, а лише полягає у формі нормативно-правового акту – необхідність проведення конституційної реформи тривалий час постає нагальним питанням уряду Великої Британії та предметом постійних досліджень та дискусій.

Метою дослідження є розкрити особливості Конституційного права Великої Британії, дослідити складові та форму Конституції Великої Британії, сформулювати чітке розуміння ролі Конституції у системі права Великої Британії.

Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії (як правило, скорочено зветься - Великобританією або за назвою основної частини - Англією) знаходиться у Західній Європі на Британських островах. Столиця Великобританії - Лондон. Великобританія порівняно невелика країна. Незважаючи на невелику територію та порівняно малу чисельність населення, Великобританія грає дуже суттєву роль на міжнародній арені, а також є державою з багатовіковими демократичними традиціями.

Незважаючи на те, що перші конституційні акти в сучасному значенні були прийняті в кінці XVIII століття в США, Франції, Польщі, першість у справі конституційного будівництва, належить Англії, яка вважається батьківщиною конституціоналізму і парламентаризму. Точкою відліку в цьому процесі слід вважати Велику хартію вольностей 1215 р., коли королівська влада змушена була піти на певні поступки дворянству і деякої частини заможних підданих. Саме з цього часу прерогативою парламенту, а не короля було встановлення податків, свобода і недоторканість особи і майна та інше.

Історичні особливості розвитку держави зумовили нестандартний характер британської конституції. Великобританія не знає одноразово створеного акту як конституції. Особливості конституції відносяться до форми, але не стосуються її змісту або суті. За формою британська конституція має комбінований, несистематизований характер; вона складається з двох частин - писаної і неписаної. Такий характер мають

всі галузі англійського права, тому конституційне законодавство здається не дуже чітким, визначеним.

Британську конституцію часто називають неписаною, маючи на увазі ту обставину, що вона ніколи не була "записана" в єдиному акті, писана і неписана її частини мають, у свою чергу, різні, досить різноманітні джерела. Писана частина включає в себе статутне право, тобто норми, прийняті в різні роки і навіть епохи парламенту, що регулюють питання конституційного характеру, але жоден з цих законів не є основним законом, і судові рішення (прецеденти), що мають своїм предметом питання, які носять той же конституційний характер. Хоча судові рішення об'єктивно мають писаний, тобто зафіксований на папері, характер, тим не менш доктрина відносить їх до неписаної частини права. Вираз "писаний" закон означає закон, формально прийнятий парламентом, неважливо зафіксований він на папері чи ні, а термін "неписаний" закон вживається для позначення закону, який не був прийнятий парламентом. *Судові рішення становлять систему "загального права"*; вони торкаються головним чином прав і свобод громадян, а також відносин різних державних органів. Існує досить значна кількість судових прецедентів. Найбільше значення з них мають рішення вищих судових інстанцій, особливо палати лордів - верховної судової інстанції країни. Її рішення обов'язкові для всіх судів.

До, власне, неписаної частини відносяться конституційні угоди, ніде юридично не зафіксовані, але вони регулюють, як правило, найважливіші питання державного життя. Ці угоди, або *система звичаєвого права*, розглядаються у Великобританії як основа конституційного права. Звичай представляє собою сформовані на практиці правила, які не потребують судового захисту. Королівські прерогативи, наприклад, становлять частину звичаєвого права. Вони включають норми, що регулюють призначення міністрів, колективну відповідальність кабінету міністрів, розпуск парламенту, укладення міжнародних договорів, оголошення війни та інше. На практиці, ці прерогативи здійснюються короною (монархом) після отримання схвалення уряду, що знаходиться при владі.

Історично конституційні угоди мають різне походження. Вони виникають в силу обставин в результаті міжпартійної боротьби; відіграє роль і повільна еволюція існуючої практики, пристосування її до мінливих умов. Ніхто не може змусити дотримуватися конституційного звичаю; для цього не існує спеціального органу. Парламент - теоретичний хранитель суверенітету - в будь-який момент може запропонувати нове правило, скасувавши попередній звичай. Не існує точного списку конституційних угод. Практично, вони діють у всіх елементах британської політичної системи.

Доктринальні джерела - специфічний елемент неписаної частини британської конституції. Під ними розуміються думки іменитих учених у галузі конституційного права. До них звертаються тоді, коли виявлений пропуск через відсутність статуту, прецеденту або звичаю, регулюючих певні відносини. Так, палата лордів в 1920 р. визначила королівську прерогативу, пославшись на думку видатного англійського конституціоналіста кінця ХІХ - початку ХХ століття А.В.Дайсі. Останнім часом

використання доктринальних джерел судами помітно активізувалося. Судові рішення в обґрунтування тієї чи іншої позиції нерідко містять посилання навіть на газетні публікації.

Співвідношення писаної і неписаної частин британської конституції пояснюється історичними причинами: спочатку саме прецеденти і конституційні угоди склали її основу і зумовлювали своєрідність її форми. У ХХ столітті ж, відбувається зростання числа джерел статутного права, і багато написаних норми замінюються законами. Однак, і донині статутне регулювання конституційних питань не має всебічного, систематизованого і деталізованого характеру. Так, встановлення особи на посаду прем'єр-міністра лише побічно згадується в єдиному статуті - акті про міністрів корони 1937 року, при визначенні розміру платні міністрам. Марно було б намагатися знайти в цьому законі (так само як і в інших) статус міністрів, прем'єр-міністра, взаємини його з членами уряду, іншими державними органами. Зазначені питання регулюються звичаєм.

За способом внесення змін конституція Великобританії є гнучкою, тому що в доктрині англійського права немає різниці між «конституційним» та «поточним» законодавством. Існує загальний порядок прийняття та змін парламентських законів, які не переглядаються судами або оголошуються неконституційними. Гнучкість британської конституції дозволяє створити, з одного боку, стабільну взаємодію органів державної влади, а з іншого боку, забезпечити реальність британської конституції щодо відносин, які склалися у суспільстві.

На сучасному етапі британська конституція є єдиною для Об'єднаного Королівства Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Водночас питання про необхідність проведення конституційної реформи є предметом постійних дискусій у політичному житті Великобританії. Уряд під керівництвом Ентоні Блера проводить програму реформ, які спрямовані на значні зміни діючої конституції. Зокрема, відповідно до одного з напрямів конституційної реформи у 1998 р. Були прийняті Акт про утворення Національної асамблеї Уельсу та Акт про Шотландський парламент. Ці акти надали можливість у кілька етапів здійснити процес децентралізації політичної влади та провести реформу регіонального управління.

Отже, конституція Великої Британії залишається унікальним явищем на світовій арені. Однак, її структурна та формова унікальність не запечерує Велику Британію, як саме конституційну монархію, а не абсолютистську.

Список використаної літератури:

1. Алебастрова І.А. Конституційне право зарубіжних країн: Курс лекцій / І.А. Алебастрова. – М.: Юрайт-М, 2002. – 176 с.
2. Горшеньова М. С. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М.С. Горшеньова, К.О. Закоморна. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 544 с.
3. Чиркин В.Є. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник / В.Є. Чиркин. – М.: МАУП, 2003. – 342 с.

4. Шестакова К.Д. Конституційне право зарубіжних країн.: Навч. посібник / К.Д. Шестакова. – М.: Видавництво РІОР, 2004. – 321 с.
5. Яцишин М. Основи конституційного права Великої Британії: Відкрита лекція / М. Яцишин. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – Випуск 2. – 24 с.

Чорна А.

РОЛЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано роль молоді у розвитку демократичних процесів в Україні.

Ключові слова: демократія, молодь, демократичні процеси.

Наше сьогодні стрімко розвивається та надає більше можливостей для реалізації своєї особистості кожному громадянину України. Здавалося б, ці можливості є актуальними як і для старшого так і для молодшого покоління, але, як не дивно, саме молодь маючи запал та стрімкий рух уперед використовує усі ці можливості для своєї самореалізації.

За результатами дослідження понад 75 % молодих людей в Україні віком від 18 до 35 років оптимістично оцінили власне майбутнє. Тільки 34 % з них беруть участь у виборах, при цьому 84 % вважають, що українська держава знаходиться в скрутному положенні через її політиків. Однією з причин подібного відношення до еліти може бути політична абстрагованість – тільки 19 % молодих людей активно брали участь у роботі передвиборчих штабів.

Згідно статистики переважна більшість учасників проведення політичних акцій та мітингів є молодь. Небайдужість та вольовий дух активної молоді визначається, як політична активність, яка є одним з проявів реалізації її можливостей, коли важливу роль відіграють прагнення до самореалізації кожної молодої людини, а також активне формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Активність, особливо політична, стаючи масовою, опирається на активність певної особистості.

Завдяки такій політичній активності сучасне покоління все більше і більше зацікавлене в тому, щоб робити позитивні зміни на місцевому та регіональному рівнях, про що свідчить нещодавнє соціологічне опитування щодо молоді та децентралізації – 2017 р. 37% молоді готові активно сприяти розвитку їхніх об'єднаних територіальних громад. В той же час, 35% молоді вважає, що місцева влада не бере до уваги думку молоді в процесі прийняття рішень, що стосуються розвитку місцевих громад. Враховуючи, що децентралізація пропонує численні можливості для місцевих громад впроваджувати різноманітні ініціативи у сферах демократії та прав людини, така велика кількість мотивованої молоді є хорошим показником, і виклики не повинні ставати перешкодами. Захищаючи свої права, виконуючи свої обов'язки, проявляючи політичну активність сьогодні молодь формує власне майбутнє, майбутнє своєї країни.

Характерною особливістю сучасної політичної свідомості молоді є поліцентризм її політичних уподобань. Загалом нинішній рівень політичної свідомості української

молоді є ще досить низьким, що негативно позначається і на рівні її політичної активності. Рівні політичної активності та свідомості не завжди збігаються. Молодь може бути політично пасивною не тому, що вона є політично несвідомою, а тому що не підтримує ту чи іншу форму політичного правління, той політичний курс, який не задовольняє її специфічні потреби та інтереси. Але ця пасивність може вмиг змінитися політичною активністю, якщо з'явиться така політична сила, в якій молодь знайде відгук своїм інтересам.

Суттєву роль у процесі формування політичної свідомості відіграє і політична освіта. Заснована на загальнолюдських цінностях і нормах, політична освіта сприяє формуванню громадянськості в молодій людині, демократичної політичної свідомості та культури.

Звичайно, неможливо обійтись і без політологічної освіти молоді. У демократичному суспільстві мають існувати на засадах плюралізму різноманітні ідеологічні течії й партійно-політичні позиції. Але їхній політизуючий вплив повинен бути врівноваженим з боку процесу, який виконує інтегруючу, об'єднуючу функцію. Таким процесом може бути саме політологічна освіта, змістом якої буде неупереджене викладання знань про об'єктивні закономірності соціально-політичного розвитку суспільства. Слід зазначити, що політологічна освіта – це не партійна агітація, а надпартійне знання про стан справ у навкіллі, про суперечливу дійсність, про шляхи і засоби вирішення існуючих проблем. Оволодіння фундаментальними науковими знаннями про політичні, загально-соціологічні закономірності дозволяє сприймати суспільні явища, події та факти не в бажаній видимості, а у їх глибинній сутності. А саме це сприяє усвідомленню молодими людьми того, що нормальне існування сучасного суспільства має бути заснованим на засадах плюралізму, толерантності та компромісу. Таке усвідомлення є необхідною складовою частиною політичної культури, культури громадянського існування людини.

Нинішній виховний процес молоді особи у демократичному суспільстві повинен передбачати досить високий рівень індивідуальної свободи особистості, відмову державних структур від жорсткого визначення форм та методів соціалізації, постійного контролю як за суспільними інститутами, що її здійснюють, так і за самим громадянином. У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молоді людини, певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають її корінні інтереси. Передача молодим громадянам традиційних елементів політичної культури та політичного процесу в цілому в демократичному суспільстві завжди повинні доповнюватись прищепленням навичок самостійного пошуку вирішення тих чи інших проблем, нових методів здійснення завдань, які постають перед молоддю, формуванням нових елементів політичної культури.

Держава та суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь у державотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, конкурентоздатність на ринку праці,

якісну освіту, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку держави Україна, базуючись на державних і національних цінностях.

Молодь України нині знаходиться на етапі зміни ідейних, моральних орієнтирів. Вона надто складно й досить повільно визначає свої позиції як у політичній, так і в інших сферах життя і, відтак, у суспільстві певною мірою порушена природна спадкоємність поколінь загалом. На жаль, далеко не всі, від кого залежить доля молодих людей в Україні, це визнають і розуміють.

Формування політичної культури, на думку багатьох людей в Україні, не може бути дієвим, бо демократія ще не відзначається стабільністю, парламентський демократизм існує лише теоретично, а вибори не відбивають істинної думки народу. Політична культура, насамперед, повинна сприяти усвідомленню загальноісторичної відповідальності українців як нації, а також вихованню всіх соціальних і етнічних груп у дусі патріотизму, постійному підвищенню значущості суверенної держави та єдності народу України. До того ж політична культура дає можливість виявити прагнення до законності та порядку, до збереження та розвитку специфічних українських традицій. Сьогодні потрібні практичні дії в напрямі заохочення участі молоді у державотворчих процесах, потрібна відповідна молодіжна політика.

Про рівень політичної культури студентів деякою мірою свідчить їх ставлення до політичних партій, громадських, молодіжних об'єднань, бажання увійти до складу таких об'єднань. Опитування студентів засвідчило, що членами молодіжних громадських організацій є 16% респондентів, громадських рухів 9%. Байдужість та відсутність будь-якого інтересу до особистої участі в будь-яких громадських, політичних об'єднаннях виявили 8%. У молодіжному середовищі спостерігається також низький рівень інформованості та байдужість до існування та діяльності молодіжних громадських об'єднань. Більшість з них молоді просто не відомі.

Кожен з нас розуміє, якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців з нормальною, не деформованою системою ціннісних орієнтацій, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

У демократичному суспільстві не можна вимагати від громадян (зокрема молоді), щоб вони брали участь у політичному житті. Проте без активної участі демократія починає слабнути. Саме рівень політичної участі, її масштаби є показниками ступеня демократичного розвитку суспільства, рівня загальної та політичної культури його громадян, найрізноманітніших суб'єктів політики. Політична участь реалізується через відповідну політичну поведінку, діяльність, тому визначальними є психологічні особливості взаємозв'язку особи і політики. Особа є об'єктом і суб'єктом політики водночас. З одного боку, навіть усупереч бажанню, тією чи іншою мірою людина перебуває під впливом політики, політичних процесів, а з іншого — як носій певних політичних якостей людина залучається до конкретного політичного процесу як представник держави, нації, народу, соціальної групи.

В умовах сьогодення в Україні, за відсутності чітких молодіжних програм і незавершеністю процесу формування політичних партій, електорат у своєму політичному виборі змушений орієнтуватися на окремі особистості, які так чи інакше задіяні в політичному процесі відіграють у ньому провідну роль.

«Молодь може бути як радикальною, так і недемократичною. Старші люди повинні їй не лише надавати можливості реалізувати себе, а мати з нею такий собі компроміс, щоб енергія молодих людей входила у політику і змінювала її у позитивному напрямку». Таку думку Надія Дюк висловила під час презентації своєї книжки «Наступне покоління в Росії, Україні та Азербайджані: молодіжна політика, ідентичність та зміни», в якій спробувала осягнути, що собою становить наступне покоління молодих людей, яке народилося після Радянського Союзу, який тип лідерів виросте із цього покоління і чи буде воно спроможним запровадити демократію у пострадянських країнах?

Отже, молодь – це майбутнє країни, і щоб належним чином забезпечити це майбутнє, держава повинна виробити реалістичну, збалансовану, виважену політику щодо молодого покоління. Молодіжна політика тієї чи іншої держави має бути складовою загальної цілісної концепції розвитку того чи іншого суспільства. А політична культура в демократичному суспільстві повинна спрямовуватися на виховання молоді, яке неодмінно має опиратися на українські традиції, ментальність, історію, без яких неможливе формування політичної культури молодих громадян. Саме тому демократичні зрушення в українському суспільстві і їх подальший розвиток залежать від молодих громадян, адже вони є їх основною рушійною силою.

Список використаної літератури:

1. Дунець В.Б. Особливості політичної культури сучасної молоді в демократичному суспільстві / В.Б. Дунець // Спецвипуск: Політика і духовність в умовах глобальних викликів: матеріали Міжнар. наук-практ. конференції, 2-3 квітня 2014 р. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2014. – С. 294-299
2. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1998 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К.: ТМ Прінтікс Прес. – 1999. – 154 с.
3. Вивчення молоді на сучасному етапі: Питання методології і методики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ. – 1996. – 232 с.

Шнайдрок А.

ВПЛИВ МЕНТАЛІТЕТУ ГРОМАДЯН НА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

У статті розглядається менталітет як основа взаємодії між громадянами і політиками. Менталітет аналізується через вплив на сприйняття політичних процесів, кризових явищ, політичної інформації.

Ключові слова: ментальність, менталітет, політичний менталітет, політичне рішення, політичні технології, маніпуляція.

Актуальність проблеми полягає в тому, що українське суспільство тривалий період часу знаходиться в стані кризи, переживає воєнний конфлікт, приймає участь у виборах та інше, але покращення політико-економічної ситуації досі не відбувається, що можна пояснити, зокрема, особливостями менталітету як детермінанти ставлення людей до політичної системи. Тому актуальним видається аналіз сутності та особливостей менталітету як чинника прийняття політичних рішень громадянами та формування їх певної політичної поведінки.

Наукові розвідки щодо менталітету та ментальності є досить різноплановими і здійснюються в рамках різних наукових напрямів. Аналіз останніх публікацій свідчить про те, що багато авторів у своїх дослідженнях розкривають сутність феномену «менталітет» крізь призму таких понять, як національна ментальність, національний характер, «душа народу» тощо [1]. Свої праці їм присвятили українські дослідники: В. Антонович, Ф. Вовк, М. Грушевський, О. Кульчицький, Г. Смітюх, В. Стрілецький, Д. Чижевський, які характеризували основні риси, які характеризують українську ментальність та вишукували засоби для її аналізу.

Питання екзистенційно-індивідуалістичних рис ментальності українців досить широко досліджується в працях О. Бабкіної, І. Варзара, Т. Воропаєвої, М. Головатого, І. Грабовської, О. Гриценка, П. Кононенка, І. Кресіної, С. Кримського, М. Михальченка, Ю. Шайгородського та ін.

Політичні події 2013-2014 рр., зокрема, Майдан, анексія Криму, воєнні події на сході України вплинули певним чином на політичну свідомість громадян, їх політичну поведінку та вибір, що потребують аналізу з точки зору особливостей менталітету та його ролі у прийнятті рішень громадянами.

Мета дослідження: вивчення особливостей менталітету як чинника прийняття політично важливих рішень громадянами України.

Розпочнемо з того, що найчастіше під поняттям «менталітет» розуміють сукупність установок індивіда, соціальної групи або народу діяти, мислити, відчувати і сприймати світ певним чином. Це поняття характеризує глибинні риси свідомості й поведінки, воно в концентрованому вигляді відбиває єдність форм раціонального, свідомого і несвідомого (культурних кодів, емоцій тощо). На рівні ментальності «перетинаються» природні й культурні, раціональні та емоційні, свідомі та несвідомі компоненти [1].

В процесі сприйняття політично важливої інформації та прийняття відповідних рішень громадянами феномен менталітету проявляється як на колективному рівні через систему норм, цінностей, суспільні настрої, характер людських взаємин, так й на індивідуальному – через специфічні способи сприйняття дійсності та характерні особливості способу мислення. Про ментальність йдеться, коли мається на увазі, що представники певного суспільства мають спільність у своїх світоглядах та поведінці [2, с. 110].

Слушно зазначає І. Грабовська, що поняття «mentalite» є й «умонастроєм», й «колективним уявленням», «психологією» і «складом розуму» [3, с. 61]. Одне з

найкращих, на нашу думку, визначень поняття таке: «ментальність» є способом мислення, складом душі, характеристикою сприйняття і тлумачення світу в системі духовного життя народу, соціальних суб'єктів, що уособлюються певними соціокультурними феноменами [4, с. 369-370].

В наявному дослідженні поняття «ментальність» і «менталітет» виступають синонімами, під якими мається на увазі комплекс всіх елементів душі народу, як психічної подібності людей, що породжує об'єктивний «автоматизм» інтелектуального і духовного життя, що позначається на сприйнятті інформації, прийнятті рішень, взаємодії між громадянами і певними політичними силами. Слід зазначити, що кожна етнокультура має власний «ментальний інструментарій» — мову, міфи, вірування, звичаї, мистецтво, мораль [5], що багато в чому й визначає специфіку політичного вибору. Отже, ментальність є сукупністю образів, уявлень і установок, інтегрованих в цілісну систему світобачення, що цементує єдність культурної традиції етносу, яка визначає своєрідні «правила взаємодії», які зумовлюють активність і найбільш доцільний в певних соціально-політичних умовах тип політичної поведінки.

Тут постає актуальне питання: чи змінюється менталітет і які чинники здатні його змінити та ефективно вплинути на прийняття рішень? Сьогодні в умовах глобалізації, активного культурного обміну та обміну політичним досвідом між суспільствами відбувається й трансформація менталітету, але дуже повільно. Тому він вважається досить стійкою структурою, але здатною до змін.

Стосовно прийняття політичних рішень, то сучасна потужна інформатизація суспільства, висока зайнятість населення, коли практично немає безпосередніх контактів громадян із політиками або їхніми представниками (опосередкованість ЗМІ, зокрема, рекламою, політичними диспутами на телебаченні, сайтами в Інтернеті), що спричиняє й зменшення раціональної компоненти у сприйнятті політичних процесів. Можна констатувати, що взаємодія громадян з політиками базується, опосередковується і визначається сучасними технологіями. Іншими словами, віртуальна комунікація поступово витісняє реальну, а більшість громадян не готова до критичного сприйняття політичної дійсності та певних технологій, тому засвоює сформовану інформацію досить часто несвідомо і приймає рішення емоційно.

В цьому процесі менталітет є потужним трансформувальним фактором у прийнятті рішень, надзвичайно дієвим та малопомітним, оскільки імпульси, які ним транслюються етносу або окремій людині, йдуть з глибини історії та навіть майбутнього. Це не дивно, оскільки згадані імпульси генеруються архетипами нації, які належать «тонкому світу», що характеризується для нас поки що не вивченими просторо-часовими характеристиками [4].

Врахування цих особливостей і, відповідно, правильно підібрані політико-комунікаційні технології дають змогу політику ефективно вплинути на вибір електорату. Тому, моделюючи політтехнологічні проекти, слід враховувати особливості країни для аналізу ментальності націй, які проживають на певній території. Також важливо дослідити ознаки, що характеризують найважливіші для досягнення політичного результату національні групи; які цінності культивуються, а

які проблематично сприймаються в суспільстві; якими є національні відносини, як вони впливають на політичну поведінку індивідів і спільнот тощо. Так, враховуючи, що серед рис ментальності українців виокремлюються: бажання залишитись осторонь розв'язання складних суспільних проблем, індивідуалізм і певна наївність, то можна очікувати, що тільки поглиблення кризових явищ спричинить активізацію політичної поведінки, можливо, й розв'язання громадянської війни.

На процес прийняття рішень впливає й скептичне ставлення населення до власної еліти, як продажної та аморальної («ну робіть, робіть, а ми вас всіх знаємо»). Така позиція громадян закріплює існуючий стан речей і гальмує процес демократизації суспільства.

Досліджуючи особливості прийняття політичних рішень українськими громадянами, слід проаналізувати роль найсуттєвіших рис ментальності: кордоцентризму (людина приймає політичні рішення емоційно, інтуїтивно), чуттєвості, антеїзму, інтуїтивного сприйняття сутності складних суспільно-політичних явищ, мрійливості, індивідуалізму, волелюбності та ін. З цими рисами поєднуються маргінальні, двоїсті компоненти національного менталітету, яким притаманні поєднання індивідуалізму, характерного для західної ментальної орієнтації, і східної вразливості, колективізму, бурхливої реакції на соціальну несправедливість, частково змішаної з вірою та очікуванням сильного правителя [6].

Але поряд з перерахованими рисами ментальності виявляються й ті, що сформувались у радянські часи та є вкрай негативними. Це, перш за все, безвідповідальність та безініціативність, які, поєднуючись із певною повільністю, обережністю та інертністю, гальмують процеси демократизації та стимулювання відповідальності політиків. Так, на думку О. Стражного, українець не любить ризикувати, живе за принципом «якось воно буде», довго зважує «за» і «проти», довго радиться і приймає половинчасті рішення [6].

Певним чином, українці мають консервативні настрої, не довіряючи змінам, прагнуть зберегти вже створене, що загалом заважає економічному успіху. Наприклад, результати опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в жовтні 2011 р. щодо рейтингів провідних політиків, свідчить, що найбільшу підтримку громадян України мали Ю. Тимошенко, А. Яценюк та В. Кличко. Зокрема, Ю. Тимошенко підтримувала значна частка громадян, не дивлячись на звинувачення в економічних злочинах і отримання за це вироку суду. Така позиція громадян обумовлена особливостями менталітету (кордоцентризм у поєднанні з бурхливою реакцією на соціальну несправедливість), через це вони сприймали Ю. Тимошенко як мученицю і були готові її підтримати [7].

Парламентські вибори 2014 р. засвідчили, що залишаються ефективними політичні технології, які впливають на несвідомий вибір громадян. Списки фактично всіх провідних політичних партій містили прізвища добровольців з АТО, яких включили не стільки як фахівців-законотворців, скільки як патріотів, які привертають увагу виборців та викликають приємні емоції. Крім того, залишається тенденція включення

співаків та діячів мистецтва до списків кандидатів у депутати, зокрема, мова йде про Злату Огневич, яка пройшла до Верховної ради від Радикальної партії Олега Ляшка.

Згідно із даними дослідження, отриманими Центром «Всеукраїнський соціологічний союз» у розпал передвиборчої кампанії до Верховної Ради 2014 р., більше 60 % респондентів відзначають втому від політики. Крім того, близько 68 % респондентів категорично не сприймали «партійних» політиків та мали намір голосувати виключно за незалежних кандидатів [8]. Тобто є наявними прагнення до змін, але й певний страх перед радикальними змінами. Відомо, що в українців менше розвинуті домінування, прагнення до завоювання, що використано й при анексії Криму і на сході країни в 2014 р.

Отже, нині менталітет продовжує відігравати важливу роль регулятора у прийнятті політично важливих рішень громадянами. Сьогодні в умовах поглиблення кризових явищ і глобалізаційного впливу ментальність українців поступово змінюється у бік раціоналізації у прийнятті політичних рішень, активізації поведінки, але на жаль дуже повільно. З накопиченням історичного досвіду, з соціокультурними трансформаціями, наявним воєнним втручанням актуалізуються і з'являються якісно нові позитивні риси ментальності, новий спосіб мислення та поведінкові стереотипи. Варто зауважити, що через певну стабільність менталітету, тільки при загостренні суспільно-політичної ситуації, збільшенні недовіри до політиків можлива активізація політичної поведінки та раціоналізація прийняття рішень. Проте дослідження менталітету, як політологічної категорії, не вичерпується розглянутими технологічними аспектами взаємодії громадян і владної еліти. Перспективним напрямком подальшого розвитку теми дослідження може бути аналіз впливу інформаційного обміну, глобалізаційних процесів, якісної освіти на прийняття громадянами важливих рішень у сфері політики.

Список використаної літератури:

1. Воропаєва Т.С. Українці та росіяни в контексті ментальних ідентифікаційних характеристик / Т.С. Воропаєва // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. — № 12(199). – С. 56-78.
2. Гнатюк Я.С. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпретацій : монографія / Гнатюк Я. С. — Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. — 184 с.
3. Грабовська І. Проблеми засад дослідження українського менталітету та національного характеру / І. Грабовська // Сучасність. — 1998. — № 15. — С. 58-70.
4. Денисюк С.Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації / С.Г. Денисюк // Політологічний вісник: зб. наук. праць. — К. : ІНТАС, 2011. — Вип. 56. — С. 352-359.
5. Кримський С. Ментальність / С. Кримський, В. Заблоцький // Філософський енциклопедичний словник. — К. : Абрис, 2002. — 743 с.
6. Попович М.В. Проблеми теорії ментальності / М.В. Попович, І.В. Кисляковська, Н.Б. Вяткіна. — К. : Наукова думка, 2006. — 403 с.

7. Стражний О. Українська ментальність як чинник успіху / О. Стражний // Персонал. — 2009. — № 2(304) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.personalplus.net/304/4300.html>.
8. Українці не довіряють «партійним» політикам – соціологічне дослідження // Новини Кіровограда. — 18.09.2014 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://v-kirovograde.net>.

Юрченко Л.

САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США

Стаття присвячена аналізу місця та ролі санкцій у зовнішній політиці США. Прослідковується еволюція санкційної політики країни в біполярну та постбіполярну добу. При цьому відзначається, що політика застосування санкцій США зазнає концептуальної трансформації від принципу односторонності (етап «холодної війни») до багатосторонності в контексті системної еволюції міжнародних відносин.

Ключові слова: санкції, США, зовнішня політика, інструмент зовнішньої політики держави, односторонні санкції, багатосторонні санкції.

Завершення Другої світової війни ознаменувало становлення нового міжнародного порядку. США та СРСР, розуміючи небезпеку «лобового зіткнення», більш обережно використовували силу для задоволення своїх геополітичних інтересів. У свою чергу, Вашингтон, демонструючи відданість демократичним принципам, усе частіше застосовував альтернативні засоби для вирішення зовнішньополітичних завдань, серед них пріоритетне місце посіли економічні санкції. Поширенню практики застосування санкцій у постбіполярну посприяли ряд обставин: по-перше, санкції включені у всі ключові механізми регулювання світового порядку — універсальний (ООН), інституційно-груповий (ЄС, ОБСЄ, НАТО, СНД), індивідуальний представлений зовнішньою політикою провідних міжнародних акторів (США, КНР, Японії, РФ); по-друге, дифузія сили на світовій арені переформатувала усталену ієрархію критеріїв могутності. Через це актуалізувалась проблема пошуку інструментарію варіативного впливу, як на окремі елементи міці, так і сукупний потенціал держав. У свою чергу, таким інструментом виступають санкції, адже вони можуть мати всеосяжний та адресний характер; по-третє, диференційований набір методів реалізації санкційної політики (від політико-дипломатичних до воєнно-силових) дозволяє розглядати санкції як платформу пошуку політичного консенсусу між прихильниками стратегії інтервенції та політики бездіяльності.

У свою чергу, США є лідером у використанні економічних санкцій як засобу зовнішньо-політичного впливу, адже вони мають у своєму розпорядженні всі необхідні фактори для успішного проведення режиму санкцій: є найбільшою економікою світу з глобальним впливом на міжнародну валютну, фінансову, економічну та політичну системи, лідерські позиції у системі НАТО та РБ ООН, а головне — поки не мають контрсили в системі міжнародних відносин. За даними британських експертів, США наразі застосовують санкції до країн, територія яких складає 2/3 земної кулі [3, с. 19].

Доцільність ж проведення поглибленого аналізу окресленої проблематики в Україні зумовлюється невеликою кількістю робіт з проблеми, серед яких фундаментальністю та глибиною розкриття теоретичних аспектів тематики відрізняються праці І.Дудко, Є.Камінського, В.Копійки, С.Романенка. Отже, вибір проблеми дослідження не викликає сумнівів.

У період «холодної війни» санкційну політику США визначали такі фактори: 1) специфіка міжнародного середовища, зокрема біполярність і антагоністичні відносини із СРСР; 2) спрямованість на підтримку демократичних принципів розвитку міжнародних відносин; 3) забезпечення глобальної стратегічної рівноваги.

Так, у 1948 р. Нідерланди зазнали значного економічного тиску з боку США, які намагалися підштовхнути колишню могутню метрополію надати незалежність Індонезії, голландському колоніальному володінню [8, с. 147]. Аналогічним чином під час Суецької кризи в 1956 р. США прагнули виведення французьких і британських військ із зони Суецького каналу шляхом введення економічних санкцій [9, с. 476]. В обох випадках цілі політики США були викликані бажанням обмежити вплив колишніх імперій і колоніальних держав і активізувати процес деколонізації. Те, що цільові держави були головними союзниками і партнерами по НАТО, не зупинило США від переслідування своїх інтересів. Однак, характер відносин з цими державами означав, що застосування сили було виключено. Економічні санкції, таким чином, виявилися найбільш жорсткими заходами, які могли бути прийнятні.

Держави-суперники або ті, що недружньо ставились до американських інтересів, часто були об'єктом санкцій з боку США з цілого ряду причин.

Польща, як член комуністичного блоку, зазнала режиму санкцій в 1981 році після оголошення надзвичайного стану і перешкоджанні діяльності руху «Солідарність». СРСР був покараний економічними санкціями за збитий ним корейський авіалайнер КАБ 007 у 1983 році [4, с. 151].

Міжнародний тероризм неодноразово ставав першопричиною до застосування санкцій американською адміністрацією. Лівія, Сирія та Ірак були звинувачені в спонсорстві терористичних організацій та заходів, і були піддані економічним санкціям у 1970-1980-х рр. Тероризм, як відзначалося, загрожував як інтересам США на Близькому Сході, так і ставив під загрозу життя американських громадян, які часто ставали об'єктами нападів. Через те, що США не завжди здатні були точно визначити джерела цих атак або відслідкувати їх виконавців, тому використання економічних санкцій проти тих, кого вважають їх головними спонсорами, виявилось життєздатним варіантом політики в біполярну добу [5, с. 84].

У контексті забезпечення глобальної стратегічної рівноваги поширення ядерних технологій та випробувань ядерної зброї призвело до покарання ряду держав-порушників міжнародних договорів за допомогою економічних санкцій. Індія, Пакистан, Південна Африка та Франція зазнали режиму санкцій у результаті або придбання ними ядерних технологій, розвитку ядерних потенціалів, або випробування ядерних зарядів. Поширення і тестування цих технологій розглядалися як загроза

міжнародній стабільності, і в очах американців це стало особливим викликом лідерству США в ядерній сфері [1, с. 105].

Та ефективність такого інструменту стала дискусійним питанням. За доби біполярності з 1946 до 1988 рр. США 72 рази застосовували економічні санкції. Однак, санкції призвели до значних змін у політиці цільових держав лише 24 рази. У 48 епізодах санкції не принесли очікувані Вашингтоном результати. Таким чином рівень ефективності санкцій як інструменту зовнішньої політики становить 33 % в біполярну добу [6, с. 59]. Водночас цей показник не є сталим протягом усього періоду «холодної війни»: ефективність економічних санкцій знизилася під час переходу з простої біполярності до жорсткої біполярності. У період з 1948 -1957 р., період простої біполярності, США зберігали значний відрив від Радянського Союзу як в економічній, так і військовій силі, і тому міжнародна система мала одночасно ознаки і однополярності, і біполярності. Відповідно, показник успішних санкцій Сполучених Штатів у даний історичний проміжок часу зареєстровано як 50 %, що є помітно вищим, ніж загальний рівень за біполярної доби. Ефективність санкцій США мала найнижчий показник у 14 % в останні десятиліття епохи біполярного протистояння (1979-1988) [6, с. 62]. Це відображає стан жорсткої біполярності, коли Радянський Союз здатний був активно протидіяти політиці США.

Результати ефективності застосування санкції за часів «холодної війни» пояснюються тим, що існування інтенсивної конкуренції між наддержавами та їх блоками підривало можливість кожної з великих сил з максимальною ефективністю задіяти економічні важелі. У політиці «з нульовою сумою», коли санкції загрожує використати чи застосовує одна з наддержав, інша безпосередньо здійснює противагу, пропонуючи полегшити вплив економічного тиску на цільову державу, щоб заручитися її підтримкою, а в ідеалі, щоб отримати певну політичну відданість.

До того ж, у добу біполярності санкції США, як правило, не приносили користі проти держав конкуруючої коаліції, адже з нею не було розвинуто економічних зв'язків та її учасники могли розраховувати на компенсацію чи допомогу з боку їхнього лідера-наддержави — СРСР.

Широке застосування економічних санкцій є одним з найбільших парадоксів сучасної американської зовнішньої політики. Використання санкції часто піддається критиці, навіть висміюється. «Санкції не працюють», — стверджують політтехнологи та політики [7, с. 99]. У той же час економічні санкції стають основним політичним інструментом Сполучених Штатів Америки в постбіполярний період.

Так, лише за перше десятиліття після розпаду Радянського Союзу (1992-1999) Сполучені Штати ініціювали застосування економічних санкцій 38 разів і в 24 випадках було досягнуто значних результатів у реалізації американських вимог. Показник ефективності санкцій за зазначений період часу становить 66 %, що є вдвічі більшим від рівня доби біполярності (33 %) і майже в п'ять разів вище, ніж успішність даного інструменту зовнішньої політики за останнє десятиліття ведення «холодної війни» (14 %) [2].

Не лише кількість успішних епізодів застосування економічних санкцій значно зросла після краху біполярної системи, а й більше половини усіх ефективних випадків було визнано значним успіхом, тобто ситуацією, в якій використання санкцій є важливим чинником у сприянні суттєвої зміни в політиці цільової держави або значним фактором у її повній капітуляції американським вимогам (оцінка санкцій від 12 балів і вище). У семи випадках — Лівія (1992), Сербія (1992, 1996), Гватемала (1993), Замбія (1993), Парагвай (1996) і Судан (1996) — режим економічних санкцій визначають цілковитим успіхом, коли санкції представляють важливий фактор у забезпеченні повної реалізації вимог США [6, с. 62].

До того ж, в умовах постбіполярності із зниженням напруги між політичними інтересами центросилових держав відбуваються концептуальні зміни в санкційній політиці Вашингтона. Зокрема, США поступово відходять від політики всеосяжних санкцій і надають перевагу адресним санкціям, а також намагаються вписати свою стратегію санкційних заходів у колективні режими, передусім під мандатом ООН. Це стосується, у першу чергу, санкцій проти Північної Кореї та Ірану.

Зокрема, американські політики вважають режим усеосяжних санкцій, спрямованих на припинення агресії в Перській затоці, як ключову подію в еволюції політики санкцій країни. Адже саме з цього періоду особливу увагу приділяють гуманітарним втратам як наслідкам економічного тиску, що стали одним із головних факторів на підтримку застосування цільових санкцій як зміну всеосяжному впливу.

В біполярну добу значні успіхи в застосуванні санкцій склали 28 % від усіх випадків. Цей показник збільшився до 37 % в першу декаду постбіполярного періоду, що є майже в чотири рази вище, ніж 10 % рівень за останнє десятиліття «холодної війни». Кількість цілком успішних епізодів введення режиму санкцій також збільшилася порівняно з біполярним періодом майже на 60 %, і більше ніж у три рази (від 5 % до 18 %) порівняно із останньою декадою жорсткої конфронтації [2].

Підвищення ефективності економічних санкцій СІЛА з моменту закінчення «холодної війни» є значним. Це можна пояснити тим, що з розпадом Радянського Союзу СІЛА втратили суперника, який міг активно застосовувати контрзаходи: надавати допомогу країнам, що зазнали тиску з боку Сполучених Штатів. У добу біполярності радянські поставки продуктів та надання кредитів цільовим державам американських дій підривали загрозу санкцій США, зменшували їх вплив.

Завершення періоду жорсткої конфронтації серйозно обмежує можливості цільової держави відвернути або зменшити втрати від санкцій США. Стратегія непокори, дезертирства або балансування між наддержавами більше недоступні країнам, що зазнають впливу американського економічного тиску: цільові держави змушені долати втрати від режиму санкцій або капітулювати перед вимогами щодо здійснення демократичних політичних реформ.

Отже, ефективність економічних санкцій США підсилюється тим, що на сучасному етапі дана країна має значні важелі впливу на всі держави світу і водночас жодний актор на міжнародній арені не виступає в ролі контрсили, хоча економічний розрив між Америкою та її потенційними конкурентами значно скорочується (це

стосується у першу чергу Європейського Союзу та Китаю). Оскільки ці та інші великі претенденти на вплив у глобальному масштабі збільшують свої економічні можливості по відношенню до Сполучених Штатів, вони набувають здатності впливати і стримувати економічні важелі, якими володіє Вашингтон. Ймовірність ведення політики врівноваження пов'язана не тільки з можливостями інших суб'єктів забезпечувати допомогу цільовим державам, але і з їх готовністю підірвати американські зусилля. Підйом КНР у такому аспекті становить найбільшу потенційну загрозу для подальшої ефективності економічних санкцій США, адже країни мають глибокі розбіжності щодо політики захисту прав людини, підтримки демократії, статусу Тайваню, а також безліч інших питань. Пекін може використовувати свої зростаючі економічні ресурси та право вето в ООН, щоб підірвати, якщо не позбавити змісту американські санкції. Тож ефективність санкцій з боку США залежатиме не тільки від можливості, але й від готовності інших держав або коаліцій контролювати власні економічні активи, аби вони не стали викликом американським лідерським позиціям у світі.

Список використаної літератури:

1. Askari H. Economic Sanctions: Examining Their Philosophy and Efficacy / H. Askari. — Washington D. C. : Greenwood Publishing Group, 2003. — P. 105.
2. Collins D. Stephen. Purchasing Power: International Structure and the Effectiveness of Economic Sanctions / ISA's 49th ANNUAL CONVENTION, Bridging Multiple Divides. — San Francisco (USA), 2008.
3. Dunne N. «Sanctions Overload») / Dunne N. // Financial Times. — 1998. — July 21. — P. 19, 151.
4. Economides S., Wilson P. The Economic Factor in International Relations: a Brief Introduction / S. Economides // Library of international relations. — Vol . 19. — London : I. B.Tauris, 2001. — P. 151—152.
5. Haass R. Economic Sanctions and American Diplomacy / R. Haas // A Council on Foreign Relations book / Council of Foreign Relations archive publications. — New York : Council on Foreign Relations, 1998. — P. 84, 194.
6. Hufbauer G., Schott J., Elliott K. Economic Sanctions Reconsidered / G. Hufbauer. — Washington D. C. : Peterson Institute, 2007. — P. 57.Ibid.—P.59, 62.
7. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work // International Security. — Vol. 22. — Sep. 1997. — P. 99. 11
8. Selden Z. Economic Sanctions as Instruments of American Foreign Policy / Z. Selden. — Washington D.C. : Greenwood Publishing Group, 1999. — 147 p.
9. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер. — М. : Ладомир, 1997. — С. 476.

**ВНЕСОК ПРЕЗИДЕНТА ЛЕОНІДА КРАВЧУКА НА ПЕРШИХ ЕТАПАХ
СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ**

У статті аналізується внесок першого президента України, а також особливості державотворення у перші роки незалежності та участь Л. Кравчука у цьому процесі.

Ключові слова: Президент, керівник держави, Україна, політика.

Після референдуму 1 грудня 1991 р. розпочалося міжнародне визнання нової держави. Першою 2 грудня 1991 р. незалежність України визнала Польща. Того ж дня прем'єр-міністр Канади Брайан Малруні заявив, що Канада визнає Україну як незалежну державу і розпочинає переговори про встановлення з нею дипломатичних відносин. Наступного дня було підписано протокол про встановлення міжнародних відносин між Україною та Угорською Республікою, розпочало свою роботу в Україні посольство цієї держави. 4 грудня Україну визнали Литва та Латвія, 5 грудня — Росія і Болгарія. Серед західноєвропейських країн першими були Швеція (19 грудня) і Норвегія (24 грудня).

Постать Президента Л.Кравчука вже давно перебуває у полі зору вітчизняних дослідників. Аналізові політики і влади на фоні політичного портрету Леоніда Макаровича Кравчука присвятив свою монографію В.М. Литвин [3]. Життєвий шлях Президента, особливості його політичної діяльності також вивчали відомі науковці В.П. Андрущенко і М.І. Михальченко [1], А.А. Кокотюха [3] та ін. Високо оцінюючи ці праці, все ж варто констатувати, що до цього часу залишається недостатньо вивченою роль першого Президента України у розбудові позитивного образу новоствореної української держави в світі. Дана стаття присвячена розгляду саме цього питання й має на меті проаналізувати особливості державотворення в Україні у перші роки її незалежності в контексті формування зовнішньої інформаційної політики держави, а також з'ясувати участь у цьому процесі Л. М. Кравчука.

Протягом першого року існування незалежної України її державну самостійність визнали більш як 130 країн, дипломатичні відносини було встановлено у повному обсязі, а 40 держав відкрили у Києві свої представництва [2]. Відтак перед першим Президентом Л.М. Кравчуком постало одне з найголовніших завдань — почати презентацію України, як держави, світовому загалу. Завдання це ускладнювалося тим, що на міжнародній арені Україна до цього часу доволі часто сприймалася як «частина Росії». Цю думку підживлювали й триваючі публічні заяви окремих російських політиків. По суті великодержавницьку позицію неодноразово декларували в цей час віце-президент А. Руцькой, міністр М. Полторанін, депутат С. Бабурін, а також деякі інші відомі та впливові політики Росії.

С.Бабурін, зокрема, ще в травні 1992 р. заявив: «Або Україна знову возз'єднається з Росією, або — війна» [5].

З перших днів свого президентства Л.Кравчук, виступаючи за збереження сформованого за багато десятиліть інформаційного українсько-російського простору, водночас обстоював ідею про формування самостійної зовнішньої інформаційної політики української держави. Україна, наполягав Президент, — європейська держава, і вона має входити до європейських структур [3, с. 44].

Визначним кроком для України стало рішення про відмову від ядерного озброєння. Леонід Кравчук активно обстоював ідею поза-блокового та без'ядерного статусу України: «Ми глибоко віримо в торжество розуму, зваженості, відповідальності за свої дії народів та їх політичних лідерів. Ми маємо вчитися жити як незалежні держави, поважати одне одного, робити добро. Ми маємо показати після розпаду войовничої імперії мирні устремління народів.

Під час зустрічі з послами іноземних держав у Києві 1993 року Президент України Л.М. Кравчук наголосив, що розпочате Україною ядерне роззброєння проводитиметься поетапно. «Україна цілком вивела тактичну зброю зі своєї території в Російську Федерацію. — Говорив він. — Що стосується стратегічної ядерної зброї, то ми її не розглядаємо як військову силу. Хоча б тому, що ядерна кнопка розташована не в Києві. Отже, ми зацікавлені, і це я щиро вам кажу, якомога скоріше позбутися чужої ядерної зброї, яка нам дісталася в спадщину. Однак вона є матеріальною цінністю. Я з усією відповідальністю хочу попросити вас, щоб з вашою допомогою було знято з порядку денного питання, що Україна становить собою ядерну загрозу. Будь-які спроби подати її образ як ядерну загрозу не відповідає дійсності» [1; С. 2].

Під час виступу на Всесвітньому форумі українців, який відбувся 21 серпня 1992 р., Президент України наголосив необхідність формування позитивного іміджу нашої країни у світі. Л. Кравчук відзначав, що українці, які проживають у різних державах світу, можуть подекуди значно більше зробити для іміджу України, ніж ті українці, що власне мешкають на Батьківщині. «Узгоджені і динамічні дії державних і громадсько-політичних інститутів України з діаспорою, — наполягав Кравчук, — допоможуть створити нашій державі належний імідж, показати її як велику силу прогресу і стабільності в Європі і світі. А це приведе до посилення міжнародного авторитету України, значних економічних здобутків. Ми маємо визначити основні регіони світу і зосередити там всю свою діяльність для досягнення поставлених цілей» [3, с. 7]. Основними завданнями української держави у контексті формування достойного образу держави за кордоном Президент вважав: — постійне ознайомлення світу з позитивним образом України; — завоювання якомога більшої кількості політичних союзників; — розвиток інтересу країн світу до інвестування в Україну, торгівлі з нею та обміну науково-культурними досягненнями [3, с. 7].

4 листопада 1991 р. було прийнято Закон про державний кордон України. Цей закон чітко визначав недоторканність кордонів країни, правила їхнього перетину, порядок охорони [2]. 15 січня 1992 р. Президія Верховної Ради, розглянувши питання про Державний гімн України, затвердила музичну редакцію Державного гімну, автором музики якої є М. Вербицький, на слова «Ще не вмерла Україна» П. Чубинського. А 28 січня сесія Верховної Ради ухвалила і постанову «Про Державний

прапор України». Ним став національний синьожовтий стяг. 19 лютого 1992 р. Верховна Рада постановою «Про Державний герб України» затвердила тризуб як малий герб держави, вважаючи його головним елементом великого герба України [2]. Ще одним знаменним кроком України на шляху до Європи став підписаний Президентом Л.Кравчуком у 1992 р. Гельсінський підсумковий акт. Цей акт затверджував непорушність кордонів держави та відсутність у неї будь-яких територіальних претензій до сусідів [3].

У 1992 р. Верховна Рада України за поданням Президента Леоніда Кравчука прийняла Закон про заснування посади представника Президента, який став іще однією віхою на шляху укріплення вертикалі влади. Проте питання відносин між представниками Президента і головами обласних та районних рад залишалося невирішеним. Це ускладнювало справу управління. Після здобуття незалежності в основу діяльності України на міжнародній арені було покладено власні національні інтереси.

Журналістка Діана Куришко у статті «Леонід Кравчук: незалежність, інфляція, кравчучка» цілком слушно, на нашу думку, виділила такі надбання та прорахунки в діяльності першого Президента. Позитивами у президентській діяльності стало те, що:

— 31 серпня Кравчук підписав указ Президії Верховної Ради про заборону Компартії. У грудні він став Президентом за підтримки 61,6% виборців;

— на період правління Кравчука припала розбудова державних структур незалежної країни, формування Міністерства закордонних справ, визнання України іншими країнами світу;

— було прийнято перші 400 законів, зокрема Земельний кодекс, який визнав приватну власність на землю. Почалися ринкові реформи, зокрема розквіт приватного підприємництва;

— після путчу Кравчук вийшов з Компартії та погодився на ініціативу депутатів з Народного руху проголосувати за Акт проголошення незалежності України. «Виходячи зі смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною у зв'язку з державним переворотом в СРСР», — сказано в документі.

Таким чином, за часів президентства Л. Кравчука Україна почала формуватися як окрема держава. Вона також стала першою державою, що добровільно відмовилася від ядерної зброї, засвідчивши в такий спосіб свою добру волю всій світовій спільноті. Нарешті саме Президент Л. Кравчук забезпечив просування країни по принципово новому шляху розвитку, спромігся вирішити чималу кількість болючих проблем «безкровно», і в цьому його безумовні заслуги перед Україною.

Список використаної літератури:

1. Державотворчі процеси розбудови незалежності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.vn.ua/book/history3/53.html>
2. Закон України «Про державний кордон України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1777-12>.

3. Кравчук Л.М. Є така держава Україна: Матеріали з виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання / Л.М. Кравчук. – М. : Глобус, 1992. – 44 с.

4. Амосов М.М. Новітня Україна 1991—2001: (Роздуми видатних сучасників) / М.М. Амосов, Л.І. Грач. — К. : МАУП, 2001. — 79 с.

5. Україні не вистачає чітких позитивних образів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialgs.org.ua/issue_full.php?m_id=8538

Любенька Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЛІ ЖІНКИ-ЛІДЕРА У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ

У статті проаналізовано роль жінки у політичному просторі, висвітлено політичні стереотипи стосовно жіночої присутності у політичній системі, визначено основні лідерські якості, які притаманні жінкам-політикам, розглянуто участь жінки на політичній арені у світових масштабах.

Ключові слова: жінка, політична система, лідер.

З кожним роком тема жінки на політичній арені набирає все більших обертів. Насамперед, згадаймо той факт, що жінка виконує роль і матері, і господині, і захисниці, інтуїтивно володіє навичками наведення порядку на довірєній території. Найчастіше жінки успішно поєднують побут і лідерство, користуючись авторитетом і маючи гідний рейтинг. Тому мета даної роботи – з'ясування ролі жінки у політичній системі та характеристика її як лідера на політичній арені. Методологічну базу дослідження становлять праці таких дослідників як Л. Андронік, А. Головацька, О. Микитко, Л. Міронов, Д. Солодова.

Щодо жіночої присутності в суто «чоловічому ремеслі» поширено дуже багато міфів. Існують певні стереотипи, які в більшості випадків нав'язують нам ЗМІ щодо присутності жінок у політиці. Якщо розглядати цивілізовану політику, то найбільш частіше зустрічаються такі кліше, пов'язані з жінками-політиками:

Жінка – це дружина і мати. Об'єднати сімейне життя і політичну кар'єру неможливо.

Жінка не може прийти в політику самостійно, її обов'язково повинні підтримувати впливові чоловіки-політики.

Зовнішність у діяльності жінки-політика важливіша, ніж професійні якості. І як продовження цього стереотипу – особисте життя жінок-політиків, яке отримує більш широкий резонанс у ЗМІ порівняно з чоловіками.

Якщо у жінці-політику щось не вдається, то це все тому, що вона – жінка [5].

З зазначеними стереотипами можна боротися, але набагато розумніше їх врахувати і створити свій образ з урахуванням зрозумілих народові кліше. Адже образ матері в українській ментальності досить часто ототожнюється з образом захисниці. Прогнозована несамотійність допоможе створити свою зону комфорту, приваблива

зовнішність – домогтися уваги. Додавши до образу свою власну унікальність, жінка-політик не залишиться без гідної уваги як ЗМІ, так і політичних соратників і опонентів.

Ступінь присутності жінок в політиці теж буває різним. Для когось присутність поруч жінки дає можливість підсилити власний образ, а для когось жінка-політик поруч – початок кінця власної політичної кар'єри.

Виходячи з зазначеного припущення, доцільно виділити такі форми участі жінки в політиці: *жінка в політиці* та *жінка-політик*. [4].

У першому випадку роль жінки швидше другорядна і зводиться до доповнення чоловічого образу. Ці жінки позбавлені політичної самостійності, повністю підлаштовуються під чоловіка-політика, формують свій образ виходячи з базових характеристик образу чоловіка-політика. До найбільш вдалих прикладів можна віднести Перших леді – в більшості випадків вони перекривають соціальний образ голови держави.

Варіант участі жінок у політичному житті країни у форматі «жінка-політик» означає абсолютно інший образ і, відповідно, амбіції і перспективи. Ці жінки – самостійні гравці на політичному полі без права на слабкість. Їх образ – це ретельно вибудована персональна стратегічна дорога до особистої амбітної мети.

Жінки, активно просуваючи ідеї фемінізму, отримали можливість брати участь у політичному житті держави в багатьох країнах світу. Однак досягають своєї заповітної мети вони різними засобами. Деякі завдячують своїм положенням в суспільстві фантастичним зусиллям і трудовитратам, а інші – здатності вміло користуватися природного зовнішністю і чарівністю для руху нагору. Прекрасні манери, вишуканий стиль в одязі, вміння користуватися фізичними перевагами – навіть на довгий час можуть замаскувати непрофесіоналізм. Як правило, жінки-політики, експлуатують три основних різновиди іміджу, які різко відрізняються один від одного: *жінки-чоловіки, жінки-сірі мишки, жінки-сексуальні символи* [3].

Жінки-чоловіки – тотально консервативний імідж, власниці якого відрізняються високим професіоналізмом, жорсткістю у вирішенні політичних питань і запереченням своєї жіночої сутності при виконанні посадових обов'язків у поєднанні з яскравим зовнішнім іміджем. Класичний представник цього типу – Маргарет Тетчер, експрем'єр-міністр Великобританії. Її позитивний імідж політика базувався на абсолютному консерватизмі, який періодично переростав в тиранію і жорстокість до себе і оточуючих. Її улюблена фраза: "моє життя – це моя робота". Це яскравий представник "чоловіка в спідниці". З її думкою були змушені рахуватися чоловіки у всьому світі. Віртуозний імідж "залізної леді" поєднувався з компетентністю і вмінням веденням справ. Британія мала потребу в твердому лідера і вона отримала його в особі Маргарет. Прем'єр-міністр ніколи не згадувала про свою приналежність до слабкої статі і, навпаки, всіляко демонструвала протилежне. Незважаючи на твердість і політичну принциповість Маргарет Тетчер завжди відрізняло почуття стилю і вміння елегантно одягатися. Її французький колега Франсуа Міттеран зазначав, що «Тетчер очі Калігули, а губи Мерилін Монро» [3].

Імідж "залізної леді" користується популярністю і по сей день, маючи масу послідовників і прихильників серед сучасних жінок, які рвуться на вершину політичного олімпу. Так, наприклад, колишній держсекретар США Кондоліза Райс по іміджу і манерою ведення справ нагадує Маргарет Тетчер. Райс неодноразово заявляла, що "заміжня за роботою", а свою жіночність вона ставить на друге місце.

До такого імідж-типу жінок відноситься Елен Джонсон-Сірліф, що перемогла на президентських виборах в Ліберії. Невпинна і жорстока боротьба з ненависним режимом нагородила її титулом "залізної леді" [2].

Жінки-сірі мишки – представниці неяскравого зовнішнього іміджу, їх політичні методи непередбачувані і не пов'язані з обмірковуванням наслідків. Такі жінки по своїй психологічній природі повільні і в очах громадськості часом постають у занадто «домашньому» образі. Проте деякі представниці слабкої статі, не відзначаючись яскравими зовнішніми даними, також успішно конкурують з чоловіками. Так, наприклад, канцлер Німеччини Ангела Меркель є найяскравішим представником типу "сіра мишка". На подібний спосіб, безумовно, накладає відбиток її походження – вона дочка священника. З величезним трудом Меркель дозволила іміджмейкерам себе умовити користуватися хоч якийсь косметикою, щоб не зливатися з оточуючими колегами-чоловіками [3].

Президент Фінляндії Тар'я Халонен – це ще один представник сімейства імідж-мишок. Завдяки своїй приголомшливої енергійності і "домашності" вона двічі займала настільки високий пост, але при цьому подати себе як жінку вона не вміє. Цей імідж "матері нації" дуже імпонує фінам.

Зовнішність жінок-сексуальних символів часто грає набагато більшу роль, ніж їх якості у вирішенні політичних питань. Такі жінки нерідко легковажні і безграмотні в політичній сфері, але компромісні і привабливі, за що і отримують громадські почесті у вигляді державних посад.

Екс-президент Латвії Вайра Віке-Фрейберга являє собою яскравий приклад того, що професіоналізм легко підмінити яскравим іміджом. Вона має чудовий одяг виготовлений за власними ескізами. Вона категорично ненавидить "мишачий" колір і обожає все яскраве і кольорове, що не вписується в канони політичної моди. Це той випадок, коли політичні промахи пробачаються завдяки яскравій зовнішності. Вайра Віке увійшла в історію як політик, що ідеально одягається і абсолютно не обтяжений перемогами на політичному фронті. [2].

Існує думка, що жінки-політики зосереджені лише на своєму зовнішньому вигляді і жіночому образі, глибоко консервативні, не прогресивні, а власну публічність використовують лише для того, щоб демонструвати розмаїття нового гардеробу та декоративної косметики. І, як стверджує український журналіст Остап Дроздов: «Та, хто є берегинею, ніколи не зможе кинути виклик системі». [1].

Звичайно ж, багато ситуацій політичного життя банально зобов'язують українських жінок-політиків бути тими, ким вони є. І поки політиків обирає народ, кандидати будуть намагатися відповідати стереотипам населення. Таким чином, демонструючи де-юре відданість політичним цінностям, а де-факто залишившись на

рівні «3 К»: з німецької «Kinder, Küche, Kirche» означає «діти, кухня, церква». Насправді, жінка-політик часто поєднує неможливе.

Загалом прикро вражає кількість жінок-політиків у національних законодавчих органах, адже право бути обраним поєднується з правом обирати з урахуванням будь-яких варіантів ліберальної демократії. Фактично, спричинена історичною традицією мізерна кількість жінок у політиці продовжує відображати забобони партій і населення, наділеного правом голосу. Глибоко вкорінені бар'єри перекривають жінкам широкий шлях політичної кар'єри. «Жіночій половині» відводиться у партіях частіше роль «групи підтримки», ніж лідера. Зазвичай жінки отримують менше голосів, ніж чоловіки, навіть за умов, що ті не виступають за суто жіночі проблеми. Якщо ж вони займають феміністські позиції, то їхній успіх, відповідно, ще мізерніший. Пояснюється це саме тим, що такі жінки оцінюються в очах переважної кількості виборців як конкурентки чоловіків, що несуть крах для традицій, сім'ї. Отже, перед нами постає проблема гендерної нерівності.

Розглядаючи світові масштаби, можна визначити, що жінки займають 22% парламентських крісел. Проте цей показник досить відрізнятиметься, якщо порівняти країни всередині континентів і самі континенти. Наприклад, у парламентах Європи (Бельгії, Швеції, Ісландії, Фінляндії, Норвегії) частка жінок вважається найбільшою і складає 40%-44%. Помітно нижчими є показники в Румунії, Угорщині, на Мальті, на Кіпрі – 10%-13%.

Проте в Південній Америці і в Африці зафіксовано найвищі показники статевої рівності. Наприклад, в Африці, рекордно велика частка жінок, 58%, у Руанді, Демократичній Республіці Конго (8%), Нігерії (6%). Подібна ситуація помітна в Південній Америці: жінки в Болівії отримали 52% місць у парламенті, тоді як у Бразилії – всього лише 11%. [5].

Жінки – члени парламенту з президентом Руанди Полем Кагаме.

З огляду аналізу досвіду країн зі значною часткою жінок у парламенті виділяють у сприянні гендерній рівності два основних фактори:

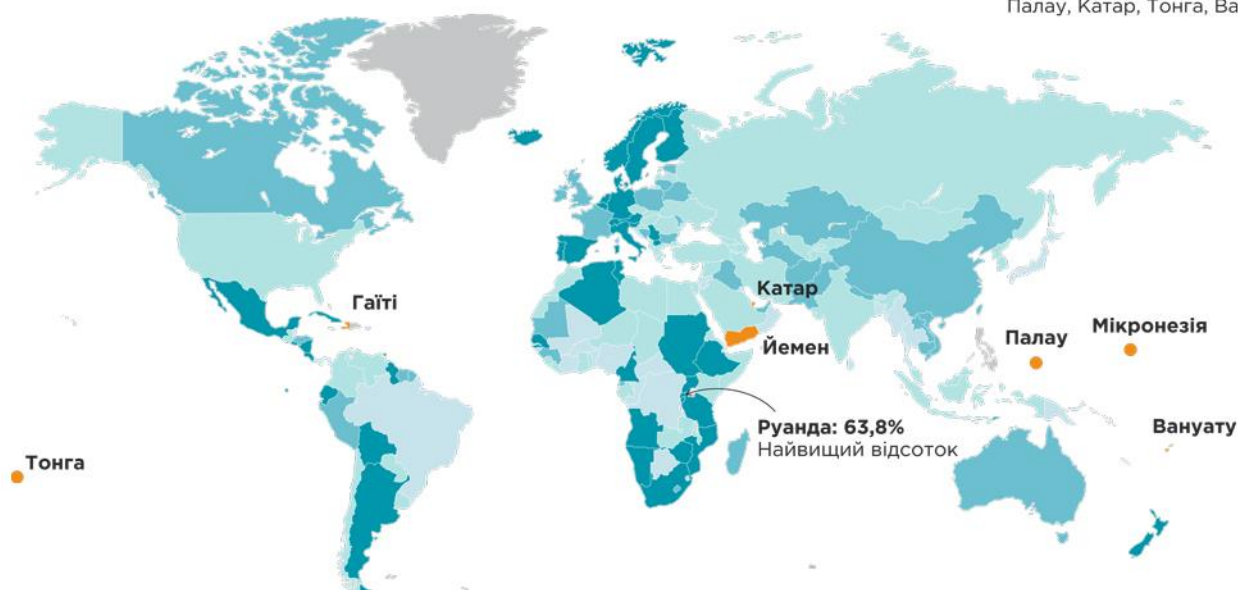
1) наявність жіночого руху, що здатний ефективно залучати жінок у політичну діяльність;

2) державна настанова, що підтримує жінок у політиці, а також позитивне ставлення самих партій до гендерної рівності.

Якщо жіночий рух – це добровільна справа і державою фактично не контролювана, то підтримувати жінок-політиків уряд все-таки зобов'язаний. Як правило, передбачається введення гендерних квот, що забезпечить тимчасове збільшення частки жінок у владі.

Такі гендерні квоти бувають добровільні, або передбачені законом. У першому випадку вони можуть вводиться як у виборчих списках партій, так і на рівні парламенту (резервують певну кількість місць для жінок). В країнах третього світу зустрічаються частіше жорсткі законодавчі квоти на парламентські місця. Завдяки таким квотам у парламенті Руанди частка жінок складає 63,8%, в Афганістані сягає 25%, а в Іраку – 27%. [5].

Представництво жінок у нижній палаті чи в унітарному парламенті в 2016 році

Джерело: дані Міжпарламентського союзу по представництву жінок в нижніх палатах та унітарних парламентах в 2016 році

- The Washington Post

Проблема ж лідерства жінок у політиці полягає не в тому, що їх мало на державних і муніципальних посадах в цілому, а в тому, що вони не займають провідних посад. Так само йдуть справи і в партіях, в чиїх регіональних відділеннях можна знайти багато жінок, але депутатами федерального або регіонального парламенту з них стають одиниці. Жінки, фактично, складають всього лише обслуговуючий апарат і забезпечують процес прийняття чоловіками рішень. На

державних і муніципальних посадах жінок значно більше, ніж чоловіків, і саме цей факт є головним аргументом, коли той чи інший чиновник намагається продемонструвати відсутність дискримінації жінок.

Отже, світова політика та процес управління пронизані стереотипами, що становлять низку перешкод для жінок-лідерів на шляху просування до керівних посад та вищих органів влади. Ми бачимо, що численні законопроекти стосовно забезпечення гендерної рівності не вирішують проблеми і вона надалі залишається досить актуальною та потребує наступних досліджень у даному напрямку. Важливою умовою зміни ситуації в суспільстві на краще є підготовка жінок до участі політичної діяльності, проведення роботи стосовно формування культури суспільства, адже розвиток демократії можливий тільки завдяки рівноправній участі як жінок, так і чоловіків на арені політичного життя. Вагомий внесок становитиме поступове створення та зміцнення саме позитивного іміджу жінки-політика, адже тоді демократизація життя у суспільстві стане реальною, динамічною та результативною. Необхідно змінювати укорінені стереотипи у свідомості представників обох статей на їхні рольові функції у суспільстві, а саме: активно працювати зі ЗМІ, посилювати через них позитивний образ жінки-політика.

Будуть жінки-політики повноцінними суб'єктами політичного життя, здатними проявити твердість духу і не втратити жіночу привабливість або так і залишаться переважно в якості гарного оформлення чоловічих політичних ігор – покаже час, проте хочеться вірити, що жінки займатимуть гідне місце в політичному житті.

Список використаної літератури:

1. Андронік Л.Д. Зарубіжний досвід участі жінок у політиці / Л.Д. Андронік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35/Andronik.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. Головацкая А.А. «Политика» женского рода / А.А. Головацкая // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://labipt.com/politics-is-feminine/>
3. Микитко О. Вплив гендерних стереотипів на статус жінки-лідера в сучасному українському суспільстві. / О. Микитко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/27_41.pdf
4. Миронов Л. Женский имидж политика. / Л. Миронов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newlookmedia.ru/?p=23082>
5. Солодова Д. Женская доля: Как распределены места в парламентах мира. / Д. Солодова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://birdinflight.com/ru/infografica/zhenskaya-dolya-kak-raspredeleny-mesta-v-parlamentah-mira.html>

ПРАВОВА ДЕРЖАВА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

У статті проаналізовано особливості становлення та розвитку правової держави та громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: держава, правова система, громадянське суспільство.

Громадянське суспільство та правова держава формувались на протязі багатьох років. У процесі історичного розвитку держава і суспільство постійно збагачувались та ускладнювались новими структурними елементами та зв'язками. Завдяки цьому вони досягали нових вершин. Та на певному етапі становлення цивілізації зароджується цивілізоване суспільство, яке вже потім стає основою для творення правової держави.

Вибір і конституційне оформлення демократичного вектору розвитку політичної системи в поєднанні з правовими засадами державності не мають альтернативи.

В Україні громадянське суспільство й правова держава «з'являться» автоматично. Їх дійсне наближення та реальна розбудова будуть вимагати не тільки певного історичного часу, але й, що найбільш важливо, свідомого руху до цього, так нібито, бажаного устрою суспільного буття. Окрім того, враховуючи історичний досвід становлення громадянського суспільства та правової держави в різних країнах, можна стверджувати, що в Україні є шанс втілити цю ідею в реальність.

Проте, це можливо за певних умов: по-перше, ми цей досвід засвоїмо в достатньому обсязі і неупереджено; по-друге, що будемо діяти адекватно, послідовно і неухильно при вирішенні цієї складної та масштабної задачі. З огляду на це особливої актуальності набувають теоретичні питання вчення про правову державу та громадянське суспільство, які ми маємо висвітлити в цій роботі.

Отже, що ж означають поняття «правова держава» і «громадянське суспільство»? Правова держава — це форма організації державної влади, за якої верховенство в усіх сферах життя належить правовому закону. У правовій державі всі державні органи і громадяни однаково відповідають перед законом. В ній реалізуються всі права людини; здійснюється розподіл

влади на законодавчу, виконавчу, судову. Тобто це така організація суспільства, де закон і правовий порядок мають пріоритет над державою та іншими інститутами політичної і соціальної влади, а не навпаки. А основні права особи та її соціальна безпека складають зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом.

В правовій державі діють справедливі закони, де усі люди рівні перед законом і судом, втілюється принцип верховенства права, забезпечуються права і свободи людини, гарантується принцип недопустимості звуження існуючих прав і свобод людини, та відповідальності влади перед людиною, а реалізація принципу розподілу влади забезпечує гармонізацію державного управління, злагоду в суспільстві та створює умови недопустимості зловживань та повороту до гіршого.

Громадянське суспільство — це сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Воно включає в себе сім'ю і приватну

сферу, тобто «третій сектор» суспільства паралельно з державою та бізнесом. Елементами громадянського суспільства є різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя.

Ці твердження є майже аксіоматичним є твердження, тому що держава і державні інтереси не збігаються з суспільством і суспільними інтересами. Адже громадянське суспільство, при умовах тоталітарної влади, держава фактично підкоряє собі суспільство, пронизуючи його суцільним контролем. Щоб побачити протилежність інтересів держави і громадянського суспільства, необхідно більш конкретно дослідити ознаках першої і другої.

Традиція протиставлення держави і суспільства укорінена ще в античних часах, коли Аристотель у полеміці з Платоном, як автором однієї з найбільш давніх авторитарних утопій, обґрунтував тезу про одвічність держави як інституту правління «кращих» і відмінність від державних функцій інститутів приватного і громадського життя, сім'ї, суспільних об'єднань, союзів тощо.

Надалі у ході історичного процесу, зокрема, у добу середньовіччя, ця ідея декілька загубила свою гостроту, оскільки популярними на якийсь час стали ідеї У епоху ренесансу і Нового часу знову піднімається тема співвідношення теократичного і теософського сорту, у яких обговорювалися питання, наприклад, «граду земного» і «граду небесного», як у випадку з Августином Блаженным.

Це в працях Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо й інших мислителі-просвітителів відзначається про державні інститути правління, влади і приватного життя, тобто сфери, які є визначенням громадянського суспільства.

Доктрина громадянського суспільства була тісно зв'язана з «концепцією природних прав» людини, із котрої закономірним чином висовується ідея «суспільної угоди» як принципово нова парадигма державознавства, відповідно до якої держава втрачає ореол святості або надлюдської властивості, а є справою рук і думок самих людей. Ця ідея заклала початок генерування нової схеми співвідношення «людина-держава» і «держава-суспільство», що власне з цього часу починає усвідомлюватися як громадське суспільство, що у порівнянні з державою має свої інтереси і сферу інтересів. В основу цінностей громадянського суспільства був покладений ліберальний світогляд, відповідно до якого покликанням держави є захищати свободу і власність громадян. Саме ж життя громадян відповідно до уявлень лібералізму далеко не цілком покривається державними обов'язками, більш того службова роль держави, що тут знаходить своє обґрунтування, приводить до того, що громадянська ідея в ієрархії цінностей правового світогляду стає вищою у порівнянні з державою Таку думку чи не вперше проголосила Ш. Монтеск'є.

«Поява, у такий спосіб потужного правового світогляду, що підтверджувалася Обґрунтуванням системи природних прав людини, концепцією «суспільної угоди», усамостійненням сфери громадянського життя, привела і до появи нової концепції держави, а саме – концепції правової держави, що стало новим явищем у суспільній філософії, а не тільки політичній філософії Нової доби». [1]

Традиція розділяти життя й інтереси на приватні і загальні, тобто державні, знаходить своє продовження як у працях Гегеля, так і Маркса, де ці інтереси розглядаються як протилежні. Далі революційні вибухи, боротьба за стани потрясли європейський континент протягом XVII - XVIII століть із теоретичної площини перемістили це питання в площину політики і права. Владні монархи змушені були рахуватися з різницею державної і приватної сфери, яка стала історичним завоюванням демократичних принципів суспільно-політичного життя, обмеження авторитарної свободи правителя. В цей період сформувалося уявлення про громадянське суспільство як про межу державної влади, обставину, що стримує її безперестанне прагнення до абсолюту, авторитарності. Формувалося і саме громадянське суспільство.

Таким чином, історія формування поняття про громадянське суспільство і твердження його основ на практиці охоплює тривалий проміжок часу і завершується по суті епохою трансформації монархічних і авторитарних режимів правління класичного порядку в новоевропейські демократії, що по суті є представницькими органами громадянського суспільства, які печуться про загальні інтереси і загальні справи підданих. [2]

З огляду на ці й інші обставини, можна уявити декілька узагальнено головні ознаки громадянського суспільства. Такими, на наш погляд є: автономна структура соціуму, що перебуває з мережі асоціацій і корпорацій; система своєрідної ієрархії цінностей, що будується на пріоритетах громадянських цінностей у порівнянні з державними; пріоритети приватного життя; цінність свободи вибору і можливість його здійснювати; повага до індивідуальності кожної особистості; неформальне регулювання статусних відношень, що носять безпосередній людських характер приятельських або партнерських відношень тощо.

Отже, не зважаючи на істотні відмінності, що зустрічаються, коли ми аналізуємо структуру і функціональні ознаки держави і громадянського суспільства, змушені відзначити, що відмінності не значать повної протилежності або антагонізму цих двох щодо автономної ланки суспільного буття. Обидва вони є проявом процесу соціальної самоорганізації людини в процесі життєдіяльності. Громадянське суспільство як окрема, відносно автономна структура, що функціонує по принципах самоорганізації, має дещо інший субстрат, не як суспільство в цілому і його окремі соціальні шари і класи, а індивіди і малі або середні групи, що створюють і діють на основах свого приватного інтересу.

Термін «Держава права» - Rechtsstaat – виник в німецькій державі. Його винайшов вчений К.Т. Велькер «Кінцеві підстави права, держави і покарання» у 1813 році. Теорія правової держави є інтегративною, синтетичною, складається з цілого ряду самостійних концепцій, кожна з яких має свою історію розвитку (а деякі розроблялися і продовжують розроблятися практично незалежно від теорії правової держави). Об'єм цього питання в такій його постановці безмежний. Тут можна говорити про виникнення, становлення і розвиток ідеї підпорядкування держави праву, теорії демократії, народного суверенітету, теорії поділу влади, теорії природних прав

громадян і інших існуючих в історії політичних і правових доктрин, автори яких намагалися відшукати кращий, справедливий стосовно людини державний устрій.

В історії розвитку теорії правової держави як самостійної цілісної наукової доктрини можна виділити ряд етапів.

1. Розробка окремих фрагментарних положень теорії правової держави в політико-правовій думці Древньої Греції, Древнього Рима, у середні віки – до XVI століття (Протагор, Сократ, Платон, Аристотель, Полібій, Цицерон, Фома Аквінський, Мартін Лютер, Данте Аліг'єрі та ін.)

2. Обґрунтування концептуальних положень теорії правової держави в Новий час, у період буржуазних революцій, у період зміни традиційних держав державами конституційними – XVI-XVIII століття. (Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, І. Кант, Г.В.Ф. Гегель та ін.)

3. Становлення теорії правової держави як цілісної філософської і політико-юридичної концепції. Розуміння «правової держави» як особливого стану державного устрою затвердилося в німецькій літературі по державному праву в першій половині XIX століття в працях К.Т.Велькера, Р. фон Моля, Ф.Ю. Шталя, Р. Гнайса, Л. Штайна та ін.

4. Розвиток теорії правової держави в другій половині XIX століття, у XX столітті. В даний час правова державність - невід'ємна приналежність західного політичного ладу, особливу значимість доктрині правової держави додає її закріплення на конституційному рівні. У Росії до революції 1917 року теорія правової держави розроблялася в працях А.С. Алексєєва, В.М. Гессена, С.А. Котляревського, П.І. Новгородцева, Н.І. Палієнко, М.А. Рейснера і деяких інших учених. У 20-30-х роках вона була заперечена як буржуазна й активно критикувалася в радянській науковій і навчальній юридичній літературі аж до кінця 80-х років.

Із фундаментальної вимоги правової держави – пріоритету інтересів особистості в діяльності держави, принципу гуманізму – впливає ряд інших ознак:

1. Наявність розвинутого громадянського суспільства.

Без наявності розвинутого громадянського суспільства взагалі неможливо говорити про протиставлення держави й особистості, про більш-менш рівні взаємні права й обов'язки, оскільки тут держава цілком поглинає особистість. Такі держави в XX столітті одержали назву тоталітарних, а раніше – поліцейських, про які йшлося вище.

2. Визнання суверенітету народу, формування суспільством законодавчих органів держави. Споконвічно верховною владою володіє тільки народ, що делегує цю верховну раду на виборах парламенту – вищому представницькому органу держави. Лише парламенту надане право видання законів – нормативних актів, що мають вищу юридичну чинність, у яких містяться норми права, що регулюють найбільш важливі суспільні відносини. Це – принцип демократизму.

3. Розподіл влади, необхідний для запобігання узурпації влади одною особою або групою осіб. Особливо варто підкреслити незалежність судової влади, оскільки судова

влада покликана розв'язувати виникаючі в суспільстві суперечки, захищати порушені права громадян. У більш широкому плані в літературі іноді говориться про незалежність всіх правоохоронних органів, про підпорядкування їх тільки закону.

Три зазначених положення являють собою загальні засади організації державної влади, її співвідношення з суспільством.

Правова держава означає додержання певних принципів, найголовніші з яких такі:

1. Підпорядкування держави праву. Дане положення не рідко проголошується як основна або навіть єдина ознака правової держави. Це – теорія правової держави у вузькому сенсі, так вона розглядається в окремих роботах, присвячених в основному історичному аспекту дійсної проблеми. У підпорядкуванні держави праву полягає практичний зміст концепції правової держави: у діяльності державних органів не повинне панувати свавілля, ця діяльність повинна бути чимось обмежена

«Останнім часом цей принцип став доповнюватися наступним положенням: праву повинні підкорятися не тільки органи держави, але і громадяни та їхні організації. Повинна бути єдність прав і обов'язків громадян, взаємна відповідальність держави й особистості. Необхідні організація функціонування на правових засадах не тільки державної влади, але і всього громадського життя»[4].

2. Визначення пріоритету природних прав людини в діяльності держави. Оскільки природні права людини в сучасному світі знайшли своє вираження в міжнародному праві й у конституціях демократичних держав, із даного принципу випливають ще два.

3. Відповідність внутрішнього законодавства загальноновизнаним нормам і принципам міжнародного права.

4. Верховенство і пряма дія конституції.

Говорячи про правову державу і громадянське суспільство, слід зазначити, що перше охоплює більш масштабні аспекти соціального порядку, тому що об'єктом інтересів держави є все-таки загальне, загальні інтереси соціальних суб'єктів, тоді як орієнтоване на частинні фрагменти цілого, завдяки чому суспільство постає як плюральна система самодостатніх соціальних компонентів. При аналізі цих підсистем соціальної цілісності стоїть враховувати цю специфіку предметного поля дослідження, що буде сприяти більш зваженим оцінкам і висновкам щодо взаємодії і взаємовідносин між сучасною демократичною державою і сучасним громадянським суспільством.

Що ж стосується конкретно українського суспільно-політичного контексту, то мова може йти про становлення основ громадянського суспільства і демократичну модернізацію держави, що охоплює як соціальні так і етнонаціональні параметри суспільного розвитку. Торкаючись українського суспільно-політичного контексту щодо становлення і розвитку ідеї громадянського суспільства і її впливу на державницький процес, варто виходити з того, що Україна перебуває на стадії так званого «перехідного суспільства». Філософсько-політологічна парадигма «перехідного суспільства», що нині прийнята як своєрідна парадигма тлумачення й усвідомлення процесів, що відбуваються в країнах посттоталітарної доби, передбачає ряд умов, у світлі котрих необхідно розглядати явища і процеси, зв'язані як у державотворенні, так і в громадянському суспільстві. Сам стан перехідного

суспільства» зв'язаний з таким етапом у становленні соціальної системи, коли об'єднуються в рамках однієї системи функціональні і якісні характеристики і властивості різних, нерідко взаємо протилежних систем. Мова йде про різні за характером економічні уклади, типи і форми власності, стиль і спосіб життя, психології й ідеологічних цінностей. Цей стан еклектичної, мозаїкової єдності в одній системі різноспрямованих векторів свідомості, буття і діяльності в цілому грає для системи негативну роль, оскільки стримує її розвиток, порушує соціальну рівновагу, веде до конфронтації і загострення різних суспільно-політичних конфліктів»[5].

За таких умов внутрішньої диференціації, коли елементи не стільки взаємодіють, скільки суперечать друг другу, особливо ваги набувають ті суспільні, і суспільно-політичні основи, на ґрунті яких вдається утримати соціум у рамках відносної рівноваги. Основами виступають конституційні права й умови функціонування системи, у рамках яких відбувається її розвиток. А механізмом, що сприяє рухові від тоталітарно-монопольної системи влади до демократично-плюральної є становлення основ громадянського суспільства, тобто формування інститутів і структур, що є природними конкурентами державних важелів керування. За таких умов ідея громадянського суспільства виконує важливу самоорганізуючу функцію оскільки активізує людську діяльність, де формалізує суспільні відносини, збільшує потенціал людської свободи. Нагадаємо, що головною ознакою громадянського суспільства є «визнання юридичної рівності людей на підставі визнання їхніх прав і свобод, що у свою чергу робить демократичний вплив на державу як бюрократичний апарат управління, схильний експансії своєї ролі. Громадянське суспільство, що виникає спочатку на рівні ідеї, виступає з однієї сторони як інструмент «роздержавлення» тоталітарної влади, а з другого, стримуючи чинником стосовно влади.

Нагадаємо, що потужний сплеск громадянської свідомості, який потяг за собою вибух громадянської активності напередодні незалежності й у перші роки її самоствердження, надалі набув декілька іншої форми. Морально-психологічний і політичний потенціал громадянської активності, що перейшла в політичну творчість людей як громадян, згодом переходить у форму економічної і правової самоорганізації, зв'язаних не тільки з руйнуванням старого, скільки створенням нового. І саме цей етап нині переживає Україна, що їй дається надзвичайно важко, оскільки стадія економічної самоорганізації як елемент громадського суспільства передбачає придбання людиною і суспільством у цілому нових якостей соціального життя.

У першу чергу мова йде про властивість бути власником, уміння керувати і володіти власністю пр. Умовах жорстокої і ще жорстокої і мало цивілізованої приватизації, потужному впливі «тіньових» структур, що виникають і дають нерідко на позаконних основах. Цей важкий етап, що сприймається масовою свідомістю в контексті кризи соціальної системи, оцінюється як результат розвалу старого тоталітарного минулого, зв'язаного з тотальним одержавленням усіх без винятку сфер життя, несе в собі чимало ризиків і небезпек як для самої української державності, так і ще несформованого громадянського суспільства.

Слід, місце і роль ідеї громадянського суспільства в становленні українського політичного життя в першу чергу у формуванні моделі держави, відзначити і те, що цей процес відбувається в складних умовах «тіньовізації» криміналізації суспільства. Ці явища можна розглядати як соціальну плату за ідеали свободи, що мають надзвичайно шкідливий вплив на спосіб демократії й усього, що з ним асоціюється. На теоретичному рівні ця проблема, як сполучення демократичних свобод і цінностей із проявами соціальної деструкції, у свій час був предметом уваги К. Поппера. Він звернув увагу на те, що після Другої світової війни в країнах західної демократії істотно зросла злочинність. Філософ пояснював цей недолік відкритого суспільства як «слідство зловживання свободою ринку», що складає серйозну погрозу для цього суспільства. Як бачимо, не тільки суспільства за перехідним типом економіки і неструктурованою до кінця політичною системою, але і країни з досить устояними демократичними традиціями й інститутами страждають від того, що прийнято вважати «тіньовою» або мафіозною владою. Очевидно, що розвиток демократії як альтернативи будь-яким тоталітарним режимам, із необхідністю породжує це виродливе явище. Але це тільки свідчить про те, що розвиваючи основи громадянського суспільства необхідно розвивати і зміцнювати самі основні державності, здатні захистити суспільство і людину не тільки від тоталітарного диктату, але і диктату правового нігілізму, політичного хаосу, ілегалізму як принципу функціонування нелегітимних квазі-систем влади.

Звичайно, говорячи про необхідність зміцнення державної влади, конституційні важелі контролю і впливу на суспільні процеси. «На перехідному етапі встановлення нової моделі суспільного розвитку зростають функції контролю і захисного впливу держави на ті сили і структури, що складають за своєю природою пара-громадські або квазі-громадські утворення, сформовані по принципах кланового або кланово-мафіозного походження. На державу покладаються обов'язки зміцнення фундаменту легітимності, тоді як структури й інститути громадянського суспільства, такі як багатопартійність, незалежна преса, органи самоврядування, суспільні об'єднання і рухи складають саму тканину громадянського життя. Період же суспільної трансформації дає цим рисам і особливостям державності не тільки ознак «нічного сторожа», але і певною мірою якостей рушійної сили, яка реформується у процесі демократизації, змінює і самі умови свого існування. Таким чином, у період глобальної трансформації соціальної системи ми відзначаємо два різні процеси, як-от: з одного боку - зміцнення статичних тенденцій на певних ділянках соціального буття, а з другого – обмеження сфери впливу державного втручання і регулювання суспільно-політичних процесів. Це обмеження відбувається шляхом заповнення окремих ділянок суспільно-політичного розвитку структурами громадянського суспільства»[6].

«Роль держави тут визначається спроможністю її ефективно стягувати податки з приватного виробника і шляхом бюджетних дотацій і асигнуванням зм'якшувати соціальні контрасти, знімати потенціал соціальної напруги, рухатися шляхом соціального контракту між громадянами різних суспільних шарів країни. Так позиція, а головне політика сприяє формуванню політичної нації, основою якої є правова рівність

громадян і державний патріотизм. На жаль, цього ще не вистачає української суспільно-політичній дійсності, де мають місце соціальна поляризація при слабкій ролі держави в цьому процесі. Як слідство маємо ріст ступенів соціальної напруги й ідеологічної конфронтації, що не сприяє морально-політичній консолідації української нації» [7].

З прийняттям в Україні Конституції було почато істотний крок на шляху правового забезпечення основ місцевого самоврядування, створення демократичних принципів формування влади на базі розподілу функцій між гілками влади, установлені по суті правові межі між компетенцією і прерогативами влади і правами й обов'язками громадян - суб'єктів власне громадянського суспільства. Цим самим створені достатні і необхідні передумови за для того, щоб держава, що панує над суспільством, - ознака будь-якої тоталітарної системи, - стала партнером структур і інститутів громадянського суспільства, а такою може бути лише правова держава. Але, щоб ці передумови перетворилися на реальну дійсність, українському суспільству прийдеться ще пройти значну відстань у зміцненні політико-правових, економічних і ментальних правової соціальної демократії, де права людини, з одного боку, і обов'язки і функції влади, із другого, знайдуть органічне сполучення, без чого істинно демократичного суспільства, так само як і самої влади, не існує.

Щоб здійснити необхідні кроки на шляху зміцнення фундаменту реформ, необхідно довести приватизацію власності до свого логічного завершення, тобто створити необхідну підставу для появи громадянина-власника. Без економічно вільної і суверенної людини не буває ані демократичного ладу в країні, ані правової держави, ані громадянського суспільства, що створює цю владу, контролює її і використовує найбільш раціональним чином для своїх суспільних цілей і інтересів.

У політичному аспекті це буде мати своїм наслідком подолання таких небезпечних соціальних проявів етапу переходу від авторитарно-бюрократичної держави до ліберально-демократичної як масове зубожіння, пауперизм, безробіття. Різка поляризація суспільства, що ми маємо на сьогодні, є однією з внутрішніх погроз стабільності в державі, що несе ризики не тільки державі, але й суспільству. Отже, проведення економічних реформ в інтересах більшості, а не олігархічної меншості, має на увазі зняти соціальні колізії і напругу, обумовивши тим самим трансформацію політичного радикалізму в конструктивізм цивілізованої опозиції як невід'ємної ознаки демократії і громадянського суспільства.

Ріст масштабів злочинності і правового свавілля актуалізує питання правової захищеності як окремої людини, так і суспільства в цілому. Це таїть у собі небезпеку перетворення ще не зрілого громадянського суспільства на кримінальне, з чим зрозуміло, зміритися аж ніяк неможливо. Всі ознаки і риси нинішнього українського суспільства, про які мова йшла, свідчать про драматизм демократичного вибору, зробленого Україною, її бажанням стати європейською цивілізованою країною, де гарантуються права і свободи людини, общини, а держава печеться про загальні умови їхнього існування і розвитку.

Отже, слід наголосити на тому, що основою створення і функціонування правової держави є громадянське суспільство, тобто, об'єднання вільних і рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником та брати активну участь у політичному житті.

Між державою і суспільством має бути певна дистанція, яка й забезпечує демократію, відповідний рівень свободи суб'єктів громадянського суспільства.

Держава в сучасному контексті тільки створює передумови формування громадянського суспільства, а вже останнє – створює і контролює держава. Саме у такий спосіб забезпечується відносно самостійне існування демократичного громадянського суспільства і правової держави.

Список використаної літератури:

1. Артамонов С.Д. Правовое государство: от Монтескье до наших дней / С.Д. Артамонов // Вестник АН СССР. – 1994. – №4. – С. 34-54.
2. Боер В.Р. Правовое государство: Идея, концепция, реальность / В.Р. Боер. – СПб, 1996. – 324 с.
3. Гавриленко Г. Правова держава і правова культура / Г. Гавриленко // Право України. – 1993. – №1. – С. 4-12.
4. Кудрявцев В.Н. Социалистическое правовое государство, Коммунист / В.Н. Кудрявцев, Е.А. Лукашева. – 1988. – №11. – С. 44-45.
5. Кузнецов Э.В. Правовое государство (из истории русской правовой мысли) / Э.В. Кузнецов, В. Ф. Савельев В.Ф. // Правоведение. – 1991. – №1. – С. 36-67.
6. Лазарев В.В. Теория государства и права / В.В. Лазарев, С. В. Липень. – М., 1998. – 325 с.
7. Васькович Й. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні / Й. Васькович // Право України. – 2000. – № 1. – С. 5-20.
8. Герасіна Л.М. Держава правова / Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О.Поліщук. – Х.: Право, 2015. – 156 с.
9. Анікін В. Державна етнополітика та формування громадянського суспільства / В. Анікін // Політичний менеджмент: наук. Журнал. – 2004. – № 5 (8). – С. 63-70.

Коваль О.

НАЦИЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ

У статті проаналізовано особливості ідеології нацизму, його вплив на суспільство та державу у ХХІ ст.

Ключові слова: ідеологія, нацизм.

Нацизм – це ідеологія, що сповідує заперечення рівності націй чи рас, возвеличуючи одну націю чи расу, причому нація розглядається з цієї точки зору лише як раса.

Нацисти зображували себе і як реставраторська, і як революційна сила, проголошували себе націоналістами та водночас соціалістами. Вони не були

ексцентричними одинаками, а мали багато прихильників. Мова йде про дуже шанованих у свій час людей, які користувалися авторитетом у багатьох країнах Європи.

Під час другої Світової війни людству ціною небачених страждань та розрухи вдалося спільним зусиллями придушити злочинну ідеологію, яка загрожувала існуванню людської цивілізації – нацизм. Розростання ідеології припинилося і у результаті дій Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу [1].

Та все ж у повоєнні роки і до нашого часу спостерігаються «прояви ознак життя» забороненої ідеології, прихильників якої прийнято називати неонацистами, а колишній нацизм перейшов у неонацизм, зберігши за собою еталонну основу, закріплену за гітлерівських часів.

Неонацисти продовжують відстоювати такі позиції нацистської ідеології як біологічний расизм, антисемітизм, гомофобію та радикальний націоналізм, при цьому використовуючи символи пов'язані з нацизмом, наприклад свастику та кольори нацистського прапора.

До активних учасників неонацистських проявів прийнято відносити представників субкультури скінхедів. Ці молодіжні угруповання виникли у 60-х роках минулого століття і початково включали в себе людей із агресивними музичними уподобаннями та бунтівними, демонстративними нахилами. Дійсно, й на сьогоднішній день виявлені неодноразові випадки нападу на людей, згвалтувань, мародерства, пропаганди та демонстрації забороненої символіки. Але не варто вважати всіх представників тієї чи іншої субкультури неонацистами; це повинні бути люди із відмінними, специфічними поглядами на життя, націлені на діяльність саме в ім'я антисемітистських ідей. Бажання самовираження через м'яко кажучи екстравагантну зовнішність, музичні преференції, звісно, не є ознаками неонациста. Носієм радикальних ідей може бути нічим ззовні не примітна особа, причому навіть не видавати себе в поведінці [2].

Сучасну діяльність послідовників нацизму можна побачити більшою мірою у країнах, які свого часу займали провідне місце серед інших країн, в націях яких побутувала ідея переважання та вищості чи які мали привід відчувати себе такими порівняно з іншими. До таких країн можна віднести, зокрема, Німеччину, де до сьогодні існує політична партія націонал-соціалістів, так званих «ультраправих».

У Німеччині пропаганда нацизму заборонена параграфом 86а кримінального кодексу: за розповсюдження нацистської символіки передбачається штраф або позбавлення волі на строк до 3-х років. Проте цей закон порушується багаторазово. Неонацисти ведуть боротьбу переважно з мігрантами з країн Азії та Африки, влаштовуючи масові заворушення, напади, побої. Зараз питання про переселенців загалом для європейських країн стоїть дуже гостро і водночас дратує неонацистів. За їхніми уявленнями, вони захищають країну від засилля чужинців, а багато хто проявляє агресію із нетерпимості до расових ознак.

Варто відмітити, що помимо радикалів тут існують ще й антинацисти. Деінде на стінах будинків можна зустріти написи типу «Nazis raus!» («Нацисти - геть!»).

Говорячи про нашу державу, в різних містах України є райони, де модно бути скінхедом і певним чином брати участь у неонацистській діяльності, починаючи від образи людей неслов'янської зовнішності і закінчуючи побиттям і вбивствами. Найчастіше насильство спрямовано проти іноземних студентів та туристів. Але якщо в Росії чисельність руху обчислюється десятками тисяч, то у нас цифра не сягає й тисячі (мова саме про агресивно налаштовану молодь віком від 14 до 27 років). Так як пропаганда всього нацистського є забороненою, неонацисти об'єднуються у групи чисельністю від 20 до 50 осіб без чіткої структури та організаційної побудови, діють підпільно, спонтанно [3].

Найважливішими каналами спілкування та організації разом стали музика (Oidoxie, Landser (викрита та заборонена), Коловрат – приклади музичних груп, які грають у стилі Rock Against Communism (RAC)) та Інтернет, впливаючи на формування молодих неонацистів та хуліганів, а також слугуючи для передачі пропаганди, посередницьких зустрічей та фінансових ресурсів. Високий рівень відвідуваності окремих із Інтернет-сайтів викликає досить серйозну стурбованість.

Футбольні стадіони також є місцем, де виникають сутички між молодими людьми та старими неонацистами.

Світовою екстремістською мережею вважається Blood & Honour (Кров і Честь). Основна її функція – організація концертів підпільних неонацистських груп, збір фінансувань та розповсюдження символіки. Неонацистська ідеологія руху скінхедів – White Power (Біла влада) – створена для міжрасового протистояння. Це найбільш активні та агресивні масові організації, філії яких діють в багатьох країнах світу.

Список використаної літератури:

1. Білоус А.І. Якого кольору ідеологія /А.І.Білоус. –Віче. – 1993. – №6.
2. Шемшученко Ю.С., Бабкін В.Д. Політологічний енциклопедичний словник: Навчальний посібник для студентів вищ. навч. закладів /Ю.С.Шемшученко, В.Д.Бабкін. – К., 1997.
3. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді /С.А.Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. - №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

Ядров А.

ЄВРОМАЙДАН. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ

У статті проаналізовано причини, особливості, характерні риси Революції гідності.

Ключові слова: революція, громадянське суспільство.

Євромайдан – це акції протесту в Україні, що розпочалися 21 листопада 2013 року в Києві на Майдані Незалежності. Ці протести були спрямовані проти корупції у найвищих гілках влади, а також спрямовані на підписання асоціації між Європейським

союзом та Україною. Асоціація була не найголовнішою передумовою до подій, що відбувалися дуже стрімко та неочікувано. З приходом до влади Віктора Януковича в країні значно зросла кількість протестів і саме призупинення підготовки до підписання асоціації, стало останньою крапкою в цьому питанні.

Назва “Євромайдан” з’явилася в соціальних мережах цього ж дня. І саме в цей день люди закликали один одного до того, щоб виходити на акцію протесту проти свавілля, що відбувалося. Ввечері на майдані зібралось близько 2 тисяч людей, серед них були: студенти, журналісти, громадські активісти, які діяли в межах закону. Вони просто співали українських пісень та закликали владу одуматись та звернути увагу на думку громадян України. Майданівці відчували недовіру до опозиційних політиків, тому що ті приклали замало зусиль, щоб зупинити діяльність тодішньої влади. Саме тому їх не допускали до мікрофона для промов. Але після трагічних подій 30 листопада, люди зрозуміли, що без допомоги політиків їм не вистачить сил, для того щоб боротися з владою. Після побиття студентів, кількість протестувальників різко зросла.

Згодом опозиціонери взяли керівну роль протестів до своїх рук, але все ж таки більшістю протестувальників були саме молодь та студенти. В цей час значно зросла громадська свідомість серед населення. Кожен, хто хоча б раз був на майдані можуть підтвердити, що відчували єдність, яку раніше було важко собі уявити. А також люди виходили на майдан, щоб підтримати інших різними способами. Хтось займався волонтерством і готував теплі напої, їжу, інші матеріально. Найголовніше, що небайдужих не було.

Студентство, яке було мотором протестних акцій, змусило змінюватися усе суспільство. Саме молодь розбудила країну, саме вона стала каталізатором Майдану. І саме на ній лежить найбільша відповідальність за майбутнє країни. [3]

Основними позитивними наслідками Євромайдану можна вважати, повалення режиму В. Януковича, повернення до курсу євроінтеграції, підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом, зростання національної самосвідомості та активізація суспільства та поява волонтерського руху.

До негативних наслідків можна віднести агресію Російської Федерації, людські втати під час майдану, під час війни та інші наслідки збройного конфлікту, порушення територіальної цілісності, втрата частини території, загострення соціально-економічної кризи, падіння рівня життя населення [4].

Українці отримали шанс, щоб змінити країну та насамперед самих себе. Для того, щоб не повторити втрату кращих серед кращих дітей нашої країни, ми повинні спостерігати та контролювати владу, яка прийшла після Революції гідності. Після Помаранчевої революції ще не було сформовано громадянського суспільства і саме тому, ми втратили шанс на зміни. Саме тому ми повинні бути пильними, щоб не змарнувати шанс цього разу. Зараз негайно потрібно зламати корумповану систему, але це стосується не лише політиків, міністрів, президента тощо. Це стосується, насамперед, нас самих. Потрібно розпочати з себе, щоб жити як європейці, якими ми себе хочемо вважати. Ми повинні жити й працювати так, як це роблять європейці,

тобто віддавати країні більше, ніж брати та вимагати від неї. І якщо все-таки ти зійдеш з вірного шляху, то потрібно найголовніше пам'ятати про тих, хто віддав своє життя задля того, щоб ми могли жити у вільній країні. Саме тоді розпочнуться зміни в країні, коли кожен почне змінюватися сам, а не вимагати це від когось.

Список використаної літератури:

1. Іличок Б. Революція Гідності – наслідки та перспективи / Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2016/02/27/7100373/>
2. Кордон В. Позитиви та негативи Майдану у другу річницю Революції Гідності озвучили експерти – інфографіка / Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1523146-pozitivi-ta-negativi-maydanu-u-drugu-richnitsyu-revolyutsiyi-gidnosti-ozvuchili-eksperti-infografika>
3. Курпіль Ю. Революція гідності змінила країну і кожного з нас / Режим доступу: <http://ridna.ua/2014/11/revolyutsiya-hidnosti-zminyala-krajinu-i-kozhnoho-z-nas/>.
4. Лапшин С.А. Аналіз порушень виборчого законодавства та «брудні» політичні технології під час виборів голів об'єднаних територіальних громад Вінницької області /С.А.Лапшин //Актуальні проблеми політології: Матеріали підсумкової наукової конференції з політології. – Вінниця, 2017. – С.8-12.

Рубанська В.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На основі аналізу наукових джерел та дослідженої літератури, у статті розглядається феномен політичної культури загалом та зокрема і української як складного, динамічного утворення, що утворюється, розвивається та змінюється під впливом економічних, політично-суспільних та духовних факторів у певній країні.

Ключові слова: політична культура, політична свідомість.

Політичні процеси у сучасному світі демонструють всебічно зростаючий вплив політичної культури. Саме аналіз цього питання дозволяє діставати адекватні відповіді на те, чому зовні однакові політичні системи мають несхожі напрямки розвитку, чому здавалось би досконалі, випробувані часом політико-правові інститути “не приживаються”, стають неорганічними, декоративними елементами, чому такою різною є реакція на ті чи інші події політичного життя тощо. Отже, без урахування стану і тенденцій політичної культури неможлива ефективна правотворчість та розбудова і зміцнення української державності. Але для початку потрібно розглянути, що ж собою являє політична культура та які відмінності має політична культура України та інших демократичних держав.

Політична культура, за визначенням Л.Даймонда, – це властиві певному народові погляди, настанови, цінності, ідеали, оцінки політичної системи своєї країни та своєї ролі у цій системі. Л.Даймонд відмічав, що говорити про політичну культуру нації можна, якщо розуміти її як суміш чи рівновагу різних субкультур в межах однієї країни; різниця між основними культурними стереотипами часто більша в межах однієї

нації, аніж між ними [2;884-885]. Часто політичну культуру розглядають як сукупність політичних позицій, або ж розглядають політичну культуру через поведінку суб'єктів політики. Адже кожне цивілізоване суспільство має своє розшифрування поняття політичної культури. Не складно здогадатися, що це залежить від історії, соціально-класової структури, характеру та типу політичної системи, економічних засад та інших обставин.

Попри те, що українська політична культура віддзеркалює в загальних рисах типи політичної культури європейських країн, все ж вона має значні відхилення, на які варто звертати увагу. Тому метою даної статті є порівняння політичної культури в Україні та інших країнах Європи, що вияснити відмінності та їх причини. Аналізуючи західну суспільну науку, слід відзначити, що американський соціолог Карл Дойч вперше дослідив процеси соціальної мобілізації суспільств, що модернізуються з використанням кількісних методів, показав, як фактори політичної культури (освіта, рівень грамотності і урбанізації) впливають на розповсюдження сучасних практик в культурі, технології і економічній діяльності і, відповідно, – на успіх модернізаційних процесів. Висновок К. Дойча: «Головне – не структурні зміни в економіці, а зміни в системі цінностей» [4].

До структурних елементів політичної культури, крім установок, моделей поведінки, норм, відносять ще і цінності. Цінності відіграють роль мотиваторів поведінки. Вони, як і норми, регулюють її. Важливе значення мають цінності порядку. Прийняття цих цінностей в демократичних розвинутих країнах сприяють збереженню політичної стабільності та сталому розвитку. Порядок, стабільність порушуються, коли недотримуються права громадян. У демократичному суспільстві громадяни дбають про свої права, вони їх знають і вміють захищати. Демократію не вдавалося ще нікому встановити, утримувати і розвивати раз і на завжди, демократія – це процес. За твердженням Дебора Стоуна, права глибоко укорінені в політичній культурі американського народу [6; 251]. Цього не можна сказати про український народ. В Україні прийнято нарікати на низьку правосвідомість. Правосвідомість визначається як форма суспільної свідомості, що поєднує систему поглядів, ідей, теорій і уявлень, які характеризують ставлення різних верств до правової системи. В правосвідомості виділяють світоглядну, психологічну та поведінкову сторону. Боротись за права, відстоювати їх будуть ті громадяни, для яких права виступають цінністю, ті, які знають як можна їх захистити. Однак, в українців існує негативний досвід у сфері захисту прав. Це стосується порушення конституційного права на своєчасне і в повному обсязі отримання заробітної плати, дотримання трудових прав, які визначені трудовим законодавством, прав щодо власності, час від часу в більшій чи меншій мірі порушується право на вільне волевиявлення і т.д. Ситуацій, що потребують правової оцінки, нині не менше ніж при авторитарному режимові, хоча вони інші. Дебора Стоун вважає, що права є одним із способів керувати зв'язками та координувати індивідуальну поведінку для досягнення колективних цілей [6; 251].

Певним ідеалом демократичної держави звично вважати Сполучені Штати Америки, в якому утвердилася стійка політична культура, незважаючи на нерівність

можливостей та досягнення певних результатів. Хоча громадяни не є завжди включені у політичне середовище, вони завжди готові створювати політичні структури. Тобто, вони потенційно активні. Перебуваючи в течії протікання громадянської культури, вони можуть вільно підтримувати політичні зв'язки, до того ж на високому рівні, вступати в організації та підтримувати і вести політичні дискусії, бесіди. Ці види діяльності не вказують на активну участь в суспільному процесі прийняття рішень, однак вони роблять таку участь більш ймовірною.

Україна вже пройшла шлях від монолітної політичної культури до плюральної, але ще треба сформувати у нашого народу відчуття культурно-історичної єдності. Як вважає О. Сипко, за роки незалежності Україна значно оновила структурні елементи політичної культури, цінності, навички, орієнтації, методи і прийоми політичної діяльності. Суспільство поступово звикає до політичного плюралізму, багатоманітності підходів до розв'язання нагальних політичних проблем, відкритого висловлення свого ставлення до політичних інститутів. Стає нормою позитивне настановлення на засвоєння світового досвіду, зростає почуття включеності України до світового політичного процесу. Але стара радянська тоталітарна політична культура, трансформуючись у нову систему цінностей, дає про себе знати у вигляді формального, відчуженого ставлення до офіційних політичних норм, цінностей та інститутів [5; 156].

Що стосується сучасної незалежної демократичної України, то варто зазначити, що кількість носіїв активістського типу політичної культури помітно зросла, особливо останнім часом. Кардинально, порівняно з тоталітаризмом, змінилася роль громадських організацій, зародилася багатопартійна система, зріс рівень політичної культури громадян. Але якість суб'єктів політичної діяльності, рівень демократизації політичної культури залишається недостатнім, якщо порівнювати із західними країнами. Проте помітно, що активність громадян України в політичних подіях є циклічно. Дану інформацію можна стверджувати наприкладі "помаранчевої революції", яку називають другою хвилею демократизації, звісно після 1991 року, яка дійсно показала бажання громадян до участі в політичному житті держави. На даних спостереженнях можна стверджувати, що політична культура є відображенням економічних, політичних, громадянських процесів в українському суспільстві.

Отже, набуття особистістю культури політичної участі – двоєдиний процес, оскільки він пов'язаний, з одного боку, з усвідомленням себе суб'єктом саморозвитку, вірою у власні сили і можливості, адекватною оцінкою власних потенцій. З іншого боку – з формуванням особистості як суб'єкта не лише власного, а й суспільного поступу [3; 179].

Враховуючи усе вище сказане, варто сказати, що українська політична культура потребує певної переорієнтації, яка передбачає собою низку першочергових змін у будові та функціонуванні політичних і, перш за все, державних інститутів. Дані інститути мають бути спрямовані на підвищення цінності особистості, її інтересів на організацію політичного співіснування ідейно різних сил, тому що головний

“контроль” вірного функціонування владних структур є наявність конструктивної опозиції в державі, яка передбачена громадянсько-політичною культурою.

Деякі автори виокремлюють опозиційну і провладну політичну культуру. Провладна політична культура, як правило, ґрунтується на патерналістській свідомості громадян, які звикли у своїй політичній поведінці орієнтуватися на державу, сприймати майже всі її дії без критики. Для розвитку опозиційної політичної культури, на думку фахівців, необхідно кілька інституційних умов: розподіл і відносна рівновага гілок влади; забезпечення діяльності всіх гілок влади відповідно до конституційних повноважень; деідеологізація державного управління; конституційне закріплення основних прав громадян; формування ефективної виборчої системи; забезпечення пріоритету представницьких органів влади порівняно з безпосереднім (прямим) волевиявленням громадян; забезпечення законодавчих гарантій щодо діяльності опозиції; систематичний контроль за діяльністю державної і політичної еліти з боку електорату та ЗМІ; недопущення надмірного „вертикального дистанціювання” еліти від електорату; утворення організаційно оформленого політичного руху з яскраво визначеними демократичними цілями [3;124].

Західні політологи традиційно виокремлюють два основні типи опозиції: системну і позасистемну. Носіям цих типів притаманні свої особливості політичної культури, по суті – свій світогляд. Як правило, представники системної опозиції прагнуть досягати змін у певній політико-правовій системі в межах чинного законодавства. Суб’єкти ж позасистемної опозиції прагнуть змінити соціально-політичні „правила гри” засобами, що не передбачаються законодавством. Політичну опозицію слід відрізнити від аморфного, розпорошеного критиканства, варіантом якого може стати повне заперечення існуючої політичної системи [4; 87-88].

На жаль, прослідковується тенденція критиканства та популізму, що надає політичній культурі демагогічного забарвлення. Політична критика – це ще не опозиційність, у певних випадках вона є варіантом егоїстичного популізму. Демагогічні тенденції у політичній культурі, як правило, виявляють себе: у популістських гаслах; у відході від конструктивної співпраці між політичними силами; у продукуванні обіцянок, які неможливо реалізувати за наявних ресурсів; у появі політиків-демагогів, які ідейно й іміджеві протистоять політикам-прагматикам.

Наявність великої кількості демагогічних тенденцій у суспільстві є ознакою політичної кризи або „надмірного плюралізму”, коли політичні сили та їхні лідери не можуть дійти згоди щодо шляхів і методів реформування держави. Типовим явищем в Україні є політична індиферентність громадян, соціальна апатія, рецидиви конфронтаційного мислення, ерозія моральних цінностей та ідеалів, дискредитація принципів демократії, деструктивна діяльність ультрарадикальних сил.

У висновках хотілося б зазначити, що для досягнення активності громадян у політичному житті країна, мають бути розвинені демократичні інститути, протікати швидкий темп реформ та в певній мірі час для прийняття демократичних норм, правил і цінностей, які є незвичними для молодшої держави. Оскільки, політична культура є складним, динамічним, багаторівневим феноменом, який формується під впливом

економічних, суспільно-владних, духовних процесів у тій чи іншій державі. У свою чергу, політична культура як самостійне явище здійснює постійний вплив на інші сфери суспільства.

Список використаної літератури:

1. Веденеев В. А. Политическая культура постсоветских обществ: традиции, либеральные ценности и перспективы: Учеб. пособие. – Кривой Рог: Минерал, 2002.
2. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 882 – 942. („Політичні цінності”. Вип. 1).
3. Дембицька Н. М. Демократизація суспільства як становлення партнерських відносин між політичною владою і особистістю // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія: Матеріали другої міжнар. наук.-теор. конф., 28 – 29 травня 2003 р., м. Київ / Ред.: Г. П. Балабанова. – К.: Фенікс, 2004.
4. Політологія: підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України / За заг. ред. В. Ф. Смолянюка. – 1-е видання. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2002.
5. Сипко О. С. Політична свідомість і політична культура сучасної України: регіональні особливості в контексті проблеми формування української політичної нації // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна „Питання політології”. – 2001. – №518.
6. Стоун Дебора Парадокс політики. Мистецтво вироблення політичних рішень. Видання 2-е. Переробл. Та доповн. – К., Видавничий дім „Альтернатива”, 2001.

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання теорії політичного конфлікту, зазначено, що поглиблене вивчення цього питання є актуальним для сучасної України. Доведено пріоритетність політичних інструментів при розв'язанні конфліктів у сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: Політичний конфлікт, проблема, державне управління, національна безпека.

Впродовж усього періоду незалежного розвитку Україна була й залишається конфліктогенним середовищем, що гальмує її подальший розвиток, стає на заваді євроінтеграційного курсу. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення світового та вітчизняного досвіду дослідження політичних конфліктів, джерел їх виникнення, пошуку нових шляхів управління, розв'язання, мінімізації руйнуючого впливу на національну безпеку. Докорінні реформи в Україні, як і в кожній молодій державі супроводжувалися значними протиріччями у суспільно — політичному житті. В умовах одночасної зміни форми власності, державного устрою та формування незалежності вони виявлялись з підвищеною напруженістю і загостренням, загрожуючи перерости у гострий конфлікт.

Основною ціллю даної статті є завдання показати актуальність та потребу у вивченні явища політичного конфлікту, що в силу різних політичних подій трансформується та набуває якісно нових форм.

Сутність політичних конфліктів, як невід'ємного елемента політичних відносин, варто розглянути через призму сучасних вітчизняних політичних вчень, які датуються періодом незалежної української державності. Адже, історичні особливості функціонування та існування українського народу вплинули на формування вчень про політичні конфлікти, а також на процес прояву даного явища в українському суспільстві.

Актуальність питання щодо сучасного стану вивчення політичних конфліктів як постійно діючих форм боротьби за владу, зумовлена його теоретичним і практичним значенням, що пов'язано з формуванням та розвитком в Україні науково обґрунтованої концепції політичних конфліктів. Зміни, які реально відбуваються у суспільно — політичній і правовій реальності України створюють потребу у вдосконаленні та новітній розробці вчень в галузі політичної конфліктології. Сьогодні перед державою стоїть завдання нарощування теоретичного та практичного потенціалу дослідження проблеми конфлікту, у всіх її основних аспектах — пізнання сутності та причин, розробка шляхів і засобів їх запобігання, регулювання і вирішення [1, с. 6].

Як вже зазначалося, політичні конфлікти дають змогу конфліктуючим групам суспільства і влади інформувати про свої інтересита потреби й тим самим стимулювати позитивні зміни у суспільстві. При цьому багато що залежить від системи. У закритих

суспільствах конфлікти спричиняють поділ суспільства на два ворожих табори чи класи, а це призводить до революційного насильства. У відкритих суспільствах конфліктам дається вихід. Саме виникнення конфліктної ситуації значною мірою залежить від способів зіставлення протилежних інтересів, подолання суперечностей, що виникають при цьому [2, с. 172].

У демократичних суспільствах інтереси різних соціальних груп представляють різні політичні партії, і конкретний конфлікт розв'язується у переговорний спосіб, завдяки реформуванню суспільства, зміни панівної еліти на виборах під час парламентської боротьби та іншими цивілізованими методами. У результаті відбувається не руйнація, а розвиток суспільства [3, с. 6].

Більшість сучасних фахівців вважають, що політичні конфлікти відіграють позитивну роль у суспільному житті, оскільки вони сигналізують владі про існуючі суперечності, розбіжності позицій громадян та стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль. Дестабілізація влади й дезінтеграція виникають у суспільстві не тому, що існують конфлікти, а через невміння врегулювати політичні суперечності або елементарне ігнорування цих колізій [4, с. 113].

Політичний конфлікт виникає та існує відповідно до цілей, які сфокусовані на проблемі функціонування політичної влади у суспільстві її захопленні, використанні і відповідно утриманні, саме через цей факт політичний конфлікт проявляє себе у якості перманентної, тобто не — змінної форми боротьби за владу в даному конкретному суспільстві. Конфлікт, що виникає на ґрунті політичних відносин, передбачає мобілізацію найбільшої чисельності з боку всіх конфліктуючих сил, в нього включені великі соціальні групи, десятки тисяч або мільйони людей. Відповідно його наслідки відчутні у всіх основних сферах суспільства [1, с. 8].

Розглядаючи концепції конфлікту, можливо зробити висновок, що суспільство зберігається як єдине ціле завдяки існуючим у ньому внутрішнім конфліктам. Присутність сукупності різнохарактерних та різнорівневих конфліктів перешкоджає розколу суспільства на два ворогуючих табори, протистояння між якими може призвести до громадянської війни. Впродовж останнього десятиліття внутрішньополітична ситуація в Україні неодноразово загострювалася. Політичні конфлікти змінювалися один за одним. Суспільно – політичні кризи охоплювали політичну еліту, різні верстви населення, поширювалися на головні сфери життя — політичну, економічну, культурну, інформаційну. Їх перебіг та наслідки в цілому мали деструктивний вплив. Водночас до цього часу науковці, аналітики та експерти дають різні оцінки щодо зовнішніх та внутрішніх чинників, рушійних сил вказаних конфліктів, а також умов і можливостей їх виникнення у майбутньому.

Об'єктивний перебіг конфліктів як соціального явища може бути і позитивним, і навпаки. У політичному аспекті найбільш значущі ті конфлікти, що водночас охоплюють всі рівні соціальної, економічної і політичної структур, порушують і втягують максимально можливе в конкретних умовах число учасників. Такі конфлікти відбуваються в сфері суспільних відносин, зв'язаних з проблемами збереження або поновлення влади, її зміцнення або підриву.

Політичні конфлікти дезорганізують та дестабілізують становище, але одночасно стають початком нового етапу розвитку у випадку їх позитивного вирішення. Вибір засобів щодо запобігання політичних конфліктів досить широкий. Для досягнення стабілізації в Україні головними принципами повинні бути задоволення інтересів країни, інтересів народу.

Важливим є розроблення програм дій, яка спрямована на запобігання політичних конфліктів. Вона включає в себе можливі та різноманітні засоби і методи для нейтралізації конфліктної ситуації. Тому можливостями по запобіганню політичних конфліктів не слід зневажати. В цілях забезпечення їх ефективності необхідно чітко бачити ті труднощі, які постають на цьому шляху [5, с. 87].

Перед вітчизняними науковцями постає одна спільна мета визначити оптимальні варіанти попередження, врегулювання, управління політичними конфліктами в українському суспільстві. Аналізуючи політичну ситуацію та теоретичні вітчизняні вчення про політичний конфлікт встановлено, що подальше вивчення політичних конфліктів є важливою складовою демократичного розвитку українського суспільства. Політичний конфлікт має своє важливе місце в системі наукових вчень серед інших досліджень.

Правильно організоване управління надає конфліктному процесові форми, яка забезпечує мінімізацію неминучих політичних, соціальних, економічних і моральних утрат, оптимізацію сфер суспільного життя, причетних до конфлікту. Позитивні наслідки соціально – політичного розвитку постають не з конфлікту як такого і не з уявної безконфліктності, а з уміння впливати на конфлікт у потрібному напрямі.

Список використаної літератури:

1. Криволапчук В.О. Політичний конфлікт, як об'єкт політичних і правових досліджень / В.О. Криволапчук // Південноукраїнський правничий часопис: щоквартал. наук. журн. – 2009. – №3. – С. 13-24.
2. Рудич Ф. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / Ф. Рудич. – К.: Парламент. Вид-во, 1998. – 172 с.
3. Перебенесюк В. Соціальні конфлікти в Україні: потенціал, сфери розгортання, проблеми розв'язання (громадська думка молоді) / В. Перебенесюк. – 1994. – Вип.31. – С. 3-6
4. Герасіна Л. Конфліктологія / Л. Герасіна, М. Панов. – Харків: Право, 2002. – С. 112-113.
5. Станкевич І.П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання / І.П. Станкевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Філософія. Політологія. – 2007. – № 3. – С.87-88.

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ОБ'ЄДНАННЯ НАЦІЇ ЧИ ПОЛІТИЧНА ПРОВОКАЦІЯ

У статті розглядається проблема мовної політики в Україні, аналізується зв'язок мови з національною самосвідомістю українців, досліджується мовна ситуація в Україні по відношенню до російської мови, її нинішній статус в країні.

Ключові слова: Україна, мовна політика, національна самосвідомість, державна мова, російська мова.

Мова - один з найважливіших засобів людського спілкування, інструмент формування і вираження думки, феномен людської свідомості, що виявляється в її реагуванні на соціальні фактори. Соціальна сторона мови, її формування і розвиток, зумовлений суспільними чинниками, в той же час має зворотній вплив на діяльність людини в суспільстві, її політичну реалізацію. Актуальність проблеми взаємозв'язку політики і мови набирає все більших обертів. Дослідивши мовно-політичну кореляцію, ми отримуємо можливість спрогнозувати наслідки тих чи інших політичних стратегій та запевнитись в тому, що державна мова значним чином впливає на формування національної самосвідомості громадян нашої країни [3, с. 14].

Мовна політика здатна або закріплювати привілеї панівної мови, або сприяти зняттю міжнаціональної напруженості за допомогою підтримки мов національних меншин. Державна мова може набувати політичного змісту в міжетнічних відносинах, коли один з етносів політично домінує над іншим. Це відбувалося у відносинах між етносами колоніальних і напівколоніальних країн і їх метрополій, а також у більшості багатонаціональних країн. Нерівноправність автохтонних мов часто – густо закріплюється законодавчо і набуває характеру юридичної нерівноправності, що можна в даний час спостерігати в Україні. Так, проблема розколу нації на мовному підґрунті знову гостро постала в Українській державі, тому визначити причини та наслідки такої ситуації є вкрай необхідним.

На думку славіста Віденського і Фрайбуржського університетів Юліана Бестерс-Дільгера, Україна сьогодні є «надзвичайно важким мовним випадком», оскільки ні одна з нових незалежних держав не має таких несприятливих умов для розвитку нації. В Україні серед багатьох національних меншин проживає найбільш численна російська меншина (17% — 8,5 млн. чоловік) серед всіх країн-наслідниць Радянського Союзу (національний перепис 2003 року). Більше того, майже половина українського населення стверджує, що в повсякденному спілкуванні вона надає перевагу російській мові [4, с. 112].

Нічого дивного в цьому немає, адже політика русифікації продовжувалась в Україні майже 300 років і була значно жорсткішою, аніж в інших частинах Російської імперії і (пізніше) Радянського союзу. Ситуація загострилась ще після введення в дію «Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2006), з якою нібито не співпадає Конституція України, в якій визнається лиш одна державна мова – українська. Ускладненню ситуації також сприяє прагнення української влади до

членства в ЄС і тому вона повинна суворо слідувати всім стандартам і – одночасно – «боротися» з подальшою русифікацією українського населення. Тим часом на півдні та сході України деякі міста та регіони проголосили російську – «свою регіональною мовою», хоча це виходить за межі їх компетентності.

Можливо, ще більш небезпечним можна вважати той факт, що, незважаючи на те, що українська мова – єдина державна мова, в деяких сферах громадського життя – навіть на Заході – все ще домінує російська мова. В таких сферах, як молодіжна культура, економіка, вища освіта, наука, популярна література, преса і т. п. Таким чином, виходить, що в країні майже відсутнє «чисте українське підґрунтя».

Після здобуття Україною державної незалежності в розвитку мовної ситуації мало що змінилося. Зокрема, у країні досі відсутні наукові центри, які б займалися науковими дослідженнями різних регіонів, вельми необхідними для створення оптимальної моделі державної мовної політики [1, с. 65]

Якщо політику можна розглядати як боротьбу за владу, то мовну політику — за владу над людським мисленням і світоглядом. Часто мовну політику в державі використовують як засіб маніпуляції громадською думкою. Це перешкоджає виконанню державною мовою консолідуючої функції та загрожує єдності української нації. Політична маніпуляція часто-густо спричиняє супутні проблеми в суспільстві, які необхідно розв'язувати на державному рівні, а інколи спрацьовує проти маніпулятора. Відтак постає поняття «політичний ризик». Дослідник В. Кривошеїн дав визначення політичного ризику та виокремив основні його елементи. Політичний ризик — це міра очікуваної неудачі політичної діяльності, яка визначається як співвідношення ймовірності неуспіху вжитих заходів і ступеня несприятливих наслідків, зумовлених втіленням прийнятих політичних рішень. [2, с. 38].

Основними елементами політичного ризику є:

- можливість відхилення від припустимої політичної мети, заради якої здійснюється обрана альтернатива політичного рішення;
- імовірність отримання бажаного результату політичної діяльності;
- невпевненість у досягненні поставленої політичної мети

Означену ситуацію можна спостерігати в сучасній Україні, де простежується бажання певної частини громадян замінити російською мовою українську в усіх сферах життя. Цим постійно користуються політичні партії та деякі публічні політики з метою приховати реальний стан економічної та соціальної сфер держави. Проте мовне питання не є таким несуттєвим, як може здатися на перший погляд. Вимога надати статусу державної російській мові є прихованим приводом до розділення України, а це вже посягання на цілісність країни, питання державної безпеки. На сьогодні українська мова є чинником, який має 116 об'єднати різні за менталітетом східну та західну частини України. Дозвіл другої державної мови розірве цей зв'язок і може призвести до розколу всередині держави [1, с. 96].

Розглянувши низку вітчизняних і закордонних наукових праць, присвячених проблемам мовної політики, доходимо висновку, що мовна політика держави може мати два варіанти розвитку та впливу на національну свідомість громадян. У першому

випадку державна мова може бути чинником об'єднання нації, що складається з громадян усієї держави, які різняться за менталітетом та світоглядом. У другому випадку за хибно спланованої системи заходів мовної політики вона може стати фактором політичної провокації нації та причиною конфліктів різних соціальних груп у державі.

У книзі «Мовна політика в Україні: антропологічні, лінгвістичні аспекти та подальші перспективи» науковці завершили свої пошуки списком, у якому відзначені позитивні набутки України в царині мови:

«Ще 1991 року Україна була зразком розв'язання проблеми громадянства. Держава не вимагала мовного іспиту і намагалася уникнути появи осіб без громадянства. Сьогодні Україна є прикладом для інших колишніх радянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися на вулиці із запитанням, отримати відповідь іншою мовою, і при цьому ніхто не почуває себе ображеним. Конфлікти здебільшого провокують політики, особливо у зв'язку з виборами.

Україна підтримує за рахунок державного бюджету освітні й культурні заклади багатьма недержавними нормами. Ця практика зовсім не є загальноприйнятою у світі й гідна наслідування.

Заслугує поваги прагнення України дотримуватися міжнародних правових зобов'язань та впроваджувати відповідні акти і механізми Ради Європи, — попри ще помітну спадщину радянської доби» [4, с. 78].

Список використаної літератури:

1. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України: навчальний посібник / О.М. Куць. — Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. — 275 с.
2. Кривошеїн В. Ризик як атрибут політики / В. Кривошеїн // Політичний менеджмент. — 2004. — С. 38—47.
3. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір / Л. Масенко. — К.: Генеза, 2004. — 317 с.
4. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / Ю. Бестерс-Дільгер. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 364 с.
5. Про засади державної мовної політики Закон України від 03.07.2012 // Відомості Верховної ради. — 2013. — № 23. — С. 218.

Кравчук О.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

В даній статті будуть розглянуті поняття громадянського суспільства, сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні та методи їх вирішення.

Ключові слова: громадянське суспільство, правова держава.

Сучасний етап розвитку України потребує системного вирішення проблем розбудови незалежної, правової, демократичної, соціально-орієнтованої України. Одним з найвідповідальнішим моментом у цьому є саморозгортання громадянського суспільства, його спів розмірність державному компоненту соціального організму країни.

Становлення громадянського суспільства – єдино можливий шлях до розбудови правової, демократичної держави в Україні, повноцінної реалізації прав людини. Дана стаття покликана висвітлити питання організації соціуму під кутом зору первинності громадянського суспільства перед державою та державною владою, першоджерелом якої виступає народ. Оскільки первинним джерелом державної влади є приватні інтереси індивіда, а громадянське суспільство – це результат консолідації соціально активних індивідів, то і громадянське суспільство може розглядатися як первинне по відношенню до державної влади. Яскравим прикладом даного твердження є події 2012 року. Нехтування державною владою права народу на свободу волевиявлення або прийняття рішення відносно того, хто має право очолювати державу, призвело до того, що у ході масового протесту громадянське суспільство «розставило» все по своїх місцях. На жаль, не обійшлося без жертв [1,51].

Окремо варто зазначити, що не варто сприймати громадянське суспільство як єдине ціле, адже конфлікти приватних інтересів можуть призводити і до конфліктів інститутів громадянського суспільства.

Громадянське суспільство – це сукупність недержавних організацій, які представляють волю та інтереси громадян. Феномен громадянського суспільства складно однозначно визначити та описати. Це багатомірне соціально-політичне та соціально- культурне явище. З одного боку, це одна із складових політичної системи, з іншого – явище культури та традиції у соціумі. [1, 62]

Цей феномен у його різних модифікаціях описували ще з часів античності та середньовіччя. За нових часів інтерпретації громадянського суспільства ґрунтувалися на принципах концепції природного права і прав людини у цьому вимірі та спиралися на доктрини Локка стосовно суспільного договору.

Локк сформулював принципи, які сьогодні лягли в основу сучасного лібералізму, серед яких верховенство права – влада не повинна правити за допомогою деспотичних наказів; захист приватної власності – влада повинна захищати громадян і в кожному разі не може вдаватися до експропріації їхньої власності; захист особистості – влада не може піддаватися свавіллю, вона повинна постійно пам'ятати, що інтереси громадян можуть відрізнятись від інтересів влади [3, 40].

В сучасному світі поняття громадянського суспільства нерозривно пов'язані з поняттям демократії та правової держави.

При визначенні феномена демократії, сутності демократичних режимів однією з умов її функціонування неодмінно постає питання формування, становлення громадянського суспільства та його інститутів. Описуючи формування громадянського суспільства та його особливості, часто апелюють до форматів його взаємин з

державою, функцій громадянського суспільства щодо інститутів влади, обов'язків демократичної держави щодо суспільства.

Неодмінним є звернення до феномена громадянського суспільства при аналізі соціальних та політичних процесів, у формуванні та розвитку політичної системи, становленні та реалізації публічної політики та демократичного урядування. Тим не менш, між демократією та громадянським суспільством існує як нерозривний зв'язок, так і істотна відмінність.

Демократія, особливо в її «електоральному вимірі», вимірі «керованої демократії», як візуальне запозичення процедур, але не сутності та змісту демократичного режиму, може реалізуватися за умов, коли громадянського суспільства як такого, не існує.

Другим важливим пунктом для розвитку громадянського суспільства, крім демократичного режиму, є наявність правової держави. Для того, щоб держава могла вважатись правовою, вона має відповідати певним критеріям, а саме:

- верховенство права в усіх сферах суспільного життя; відповідальність перед законом як державних органів, так і громадських організацій та громадян;
- підзаконність державної влади, обмеженість сфери її діяльності, невтручання держави у справи громадянського суспільства;
- охорона державою невід'ємних природних прав людини та громадянських свобод, що з них випливають; визнання пріоритетності прав та інтересів особи, непорушності її честі та гідності, гарантування умов для їх захисту;
- рівність закону для всіх і рівність усіх перед законом;
- взаємна відповідальність держави і особи, правова відповідальність офіційних осіб за дії, які вони чинять від імені держави;
- поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, їх взаємна урівноваженість і відкритість;
- незалежність судів і суддів, наявність ефективної системи захисту;
- наявність ефективних форм контролю за дотриманням законів та інших нормативно-юридичних актів [2, 130].

Окремо варто наголосити ще на трьох пунктах, без яких існування правової держави не можливе:

- регулювання взаємовідносин між особою та державою на засадах дозволеності особі робити все, що прямо не заборонено законом, а державним органам тільки те, що прямо дозволено законом;
- взаємна відповідальність особи і держави; відповідальність держави перед особою та громадянським суспільством за свою діяльність;
- ефективна організація контролю та нагляду зі сторони громадянського суспільства за здійсненням законів та режиму законності [3, 63].

Об'єктивно, на сьогоднішній день Україна не може претендувати ні на право називатись правовою державою, ні на статус консолідованої демократії. Звичайно, це негативно проявляється на ступені розвитку громадянського суспільства в нашій країні.

Згідно з міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається неконсолідованим та значно відстає у своєму розвитку від громадянського суспільства європейських країн в цілому та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи зокрема. Так, в Україні на 10 тис. населення зареєстровано лише 14 громадських організацій. В той же час, в Угорщині на 10 тис. населення діють 46 організацій, у Хорватії — 85, а в Естонії — 201. Частка громадських організацій у ВВП України становить 0,24 %4, тоді як у Казахстані цей показник дорівнює 0,5 %5, у Бельгії — 5 %, у Канаді — 7,9 % [4, 23].

Крім низької соціальної активності громадян, значною мірою збільшення ваги громадянського суспільства в соціальному секторі стримує несприятливе законодавче середовище, а саме:

1)Право бути засновниками як громадських, так і благодійних організацій надано законодавством виключно фізичним особам. Відсутність у юридичних осіб права створювати громадські організації значно гальмує розвиток неприбуткових представницьких бізнесових асоціацій, які в розвинених демократичних державах є вагомим сегментом громадянського суспільства.

2)Територія діяльності громадських та благодійних організацій обмежена на законодавчому рівні існуванням територіальних статусів. Наявність територіального статусу фактично означає, що громадська організація не може проводити заходи або приймати у члени осіб, що мешкають поза місцевістю, де зареєстрована організація.

3)У реєстрації Об'єднання об'єднанню громадян може бути відмовлено, якщо його назва, статутний або інші документи, подані для реєстрації об'єднання, суперечать вимогам законодавства. Це дає можливість органами легалізації надто широко тлумачити підстави для відмов.

4)Додатково блокує громадську активність передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність за керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізоване у встановленому законом порядку або якому відмовлено у легалізації, та участь у такому об'єднанні.

З вищесказаного стає зрозумілим, що для розвитку громадянського суспільства необхідно зробити такі кроки:

- 1) максимальне спрощення реєстрації інститутів громадянського суспільства;
- 2) створення процедури, яка б дозволила інститутам громадянського суспільства брати участь у формуванні державної політики;
- 3) зменшення податкового тиску на інститути громадянського суспільства;
- 4) створення прозорих схем фінансування та самофінансування громадських організацій.

На сьогодні громадянське суспільство в Україні розвивається не стільки завдячуючи державній підтримці, скільки в супереч адміністративним перепонам, але ,не дивлячись на це, з кожним роком займає все більший сегмент в соціальному секторі. Соціальна активність наших співвітчизників неухильно наближає той день, коли Україна стане правовою державою.

Список використаної літератури:

1. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії / М.А. Бойчук. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 51 – 78 с.
2. Колодій А. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 149 с.
3. Лациба М.В. Правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні. Що потрібно зробити? / М.В. Лациба, А.О. Красносільська. – К.: Агентство «Україна», 2011. – С. 34-65.
4. Тищенко Ю.А. Громадянське суспільство в Україні та «політика ідентичності» / Ю.А. Тищенко, С.Б. Горобчишина. – К. : Агентство «Україна», 2010. – С. 12-42.

Маринич Р.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

У статті на основі аналізу теоретичних досліджень проаналізовано вивчення характерних рис, причин та методів врегулювання політичних конфліктів у вітчизняній політичній науці.

Ключові слова: конфлікт, методи врегулювання, позиції.

Теоретичним підґрунтям вивчення політичних конфліктів як форми суспільних відносин є розробки науковців, які створюють концептуальні основи для подальшого втілення у політичній практиці. Вчення про політичні конфлікти в сучасній Україні має свої характерні особливості. Поступово формуються актуальні питання та пріоритетні напрямки дослідження.

При вивченні проблемних аспектів суспільних відносин в різних галузях та напрямках досить часто ставиться акцент на те, що українська держава є молодою та існує потреба в тому, щоб пройшов певний проміжок часу для вдосконалення свідомості людей, які є основною рушійною силою політичного процесу, а також і тих, хто здійснює політичне керівництво. Питання, які українська громада не має можливості швидко вирішити, в силу низки взаємопов'язаних обставин, стає підґрунтям, для обговорень у наукових колах. Досить часто виникають дискусійні питання, адже теоретичні припущення не завжди підтверджуються на практиці. Бажанням перейняти досвід іноземних держав ми забуваємо про особливості ментальності українського народу. Позитивність певних варіантів поведінки в інших країнах, не гарантовано може підійти нашому суспільству. Сутність політичних конфліктів, як невід'ємного елемента політичних відносин, варто розглянути через призму сучасних національних політичних вчень, які датуються періодом незалежної української державності. Адже, історичні особливості функціонування та існування українського народу вплинули на формування вчень про політичні конфлікти, а також на процес прояву даного явища в українському суспільстві. Інколи політичні конфлікти перетворюються на суспільну напругу та негативно впливають на суспільну

свідомість. Маючи вільний доступ до різних засобів масової інформації суспільство не завжди може визначити якість інформації та її відповідність реальності.

Актуальність питання щодо сучасного стану вивчення політичних конфліктів у вітчизняній політичній науці зумовлена його теоретичним і практичним значенням, що пов'язано з формуванням та розвитком в Україні науково обґрунтованої концепції політичних конфліктів. Зміни, які реально відбуваються у суспільно-політичній і правовій реальності України створюють потребу у вдосконаленні та новітній розробці вчень в галузі політичної конфліктології. Відносно сучасних вітчизняних наукових праць можна констатувати, що явище політичного конфлікту стає актуальним і аналізується відносно з суспільною необхідністю. З проголошенням незалежності України явище політичного конфлікту стало прогресивно проявлятися в різних суспільно значимих сферах суспільного життя. Це обумовило інтерес до нього в науковій думці. Вітчизняна конфліктологія представлена роботами таких науковців, як В. О. Криволапчук, К. М. Вітман, А. В. Дацюк, С. І. Ростецька, Д. В. Шеренговський, Т. В. Запорожець, І. П. Станкевич, І. В. Гладунок, Т. П. Хлівнюк, І. Б. Кіянка та інших. Захищено ряд кандидатських дисертацій за тематикою політичних конфліктів, наприклад: О. Ю. Колтунов Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми; П. П. Єрмаков Особливості врегулювання етнополітичних конфліктів; С. І. Ростецька

Управління політичним конфліктом: теоретичні аспекти та українська пострадянська дійсність та ін. Дані наукові праці стали основою даної статті при дослідженні вивчення політичних конфліктів в сучасній Україні. Наукові роботи цих авторів формують уявлення про політичний конфлікт в сучасній Україні, але політичні конфлікти потребують подальшого вивчення в силу динамічних політичних процесів, які відбуваються в державі. Існуючі праці потребують певного систематизованого упорядкування. Основною ціллю даної статті є завдання показати актуальність та потребу у вивченні явища політичного конфлікту, що в силу різних політичних подій трансформується та набуває якісно нових форм. А також запропонувати систематизацію наукових робіт у поєднанні з історичними та правовими формами розвитку держави. Політичний конфлікт можна розглянути в розрізі формування правового вчення, а саме конституційного, як основи правового формування державності. Так, наприклад, Т. С. Подорожна у своїй науковій праці виділяє 4 основні етапи конституційного процесу формування державності. Перший етап Другий етап розпочався після завершення дострокових парламентських і президентських виборів та охопив період від 10 листопада 1994 р. по 8 червня 1995 р. [1, с. 179]. Третій етап охопив період від 8 червня 1995 р. (підписання Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України») до 28 червня 1996 р. (прийняття Конституції України Верховною Радою України) [1; с. 181]. Четвертий (новітній) етап сучасного конституційного процесу в Україні розпочався після прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. і триває досі. Він пов'язаний з необхідністю внесення змін до

Конституції України 1996 р., спрямованих на трансформацію форми правління в Україні [1, с. 182]. Т. С. Подорожна вважає, що прийнята в 1996 році і нині чинна Конституція України закріпила політико-правовий статус України, як суверенної, демократичної, соціальної, правової держави.

Пройшовши складні етапи конституційного життя, роки дії Основного закону довели її високу соціальну цінність. І не зважаючи на кількість внесених змін, складність і суперечливість конституційного розвитку нашої держави, Конституція була та неодмінно залишатиметься визначальним фактором сучасного політичного і правового життя країни [1, с. 183]. Застосування сучасних моделей вирішення конфліктів на правовому полі на основі конституції, яка виступає головним легітимним засобом врегулювання політичних конфліктів, заважають ті обставини, що саме термін «конфлікт», який використовується як в юридичних так і в політичних науках, відсутній у Конституції України. В основному Законі вживається лише поняття протиріччя. Через це в юридичній літературі піднімається питання про те, що не використовується належним чином конфліктологічна система понять, таких як: правова колізія, юридичний конфлікт, подолання юридичного конфлікту, тим самим у значній мірі провокує реанімацію ідеї безконфліктного розвитку вітчизняного права [2, с. 6]. Сьогодні перед державою стоїть завдання нарощування теоретичного та практичного потенціалу дослідження проблеми конфлікту, у всіх її основних аспектах – пізнання сутності та причин, розробка шляхів і засобів їх запобігання, регулювання і вирішення [2, с. 6].

Політичний конфлікт виникає та існує відповідно до цілей, які сфокусовані на проблемі функціонування політичної влади у суспільстві її захопленні, використанні і відповідно утриманні, саме через цей факт, конституційного процесу в Україні охоплює період від 16 липня 1990 р. до 26 жовтня 1993 р. На цьому етапі розпочалася робота з підготовки проекту нової Конституції України [1, с. 179]. політичний конфлікт проявляє себе у якості перманентної, тобто незмінної форми боротьби за владу в даному конкретному суспільстві. При цьому він характеризується особливою гостротою, масштабністю, соціальною значимістю. Конфлікт, що виникає на ґрунті політичних відносин, передбачає мобілізацію найбільшої чисельності з боку всіх конфліктуючих сил, в нього включені великі соціальні групи, десятки тисяч або мільйони людей. Відповідно його наслідки відчутні у всіх основних сферах суспільства [2, с. 7]. Конституція України має важливе значення, як правова та політична цінність держави. Але враховуючи особливості політичного конфлікту можемо запропонувати періодизацію розвитку політичних досліджень в галузі політичних конфліктів. Проаналізувавши наукові праці про політичний конфлікт автором здійснений умовний поділ праць в залежності від напрямку, суті та періоду видань, щоб дійти висновку про зацікавленість до політичних конфліктів. Перший період вивчення політичних конфліктів в сучасній Україні охоплює з 1990 р. по 1996 р. Цей етап розвитку українського суспільства можна назвати перехідним тому, що відбувається перехід від тоталітарного до демократичного режиму. В цей період проголошуються основні нормативно-правові акти, які визначають політичні напрямки діяльності

незалежної української держави. Прийняття основного закону – Конституції України було досить нелегким. Після урочистого прийняття 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України Акта проголошення незалежності України та його затвердження на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р.

Україна була визнана суверенною державою та повноцінним суб'єктом міжнародних відносин більшістю країн світу. Виникла потреба в конституційному закріпленні основ суспільного і державного ладу, прав і свобод людини і громадянина, порядку організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування молодого незалежної держави. Проекти Конституції України вносились на розгляд Верховної Ради України, та не були прийняті, що спричинило певну конституційну кризу, яка розуміла під собою відсутність єдиної думки та цілей у розвитку країни. А тому лише через 5 років після проголошення незалежності України, 28 червня 1996 р. після 24 годин безперервної праці Верховна Рада України прийняла і ввела в дію Конституцію України. Політична наукова діяльність в цей період не має суспільно значимих праць, які б розкривали недоліки вітчизняного політичного конфлікту. Формується уявлення про політичний конфлікт на прикладі взаємовідносин між політичними інститутами. Для політичного конфлікту з прийняттям Конституції України уже виявлені протиріччя та суперечності. Сам закон не містить терміну «політичний конфлікт» та не вказує на загальні особливості його попередження чи подолання.

З самого початку існування незалежної української держави виникають конфлікти у політичних процесах. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. стало основним здобутком першого періоду і, одночасно, точкою відліку другого періоду дослідження політичних конфліктів в українському суспільстві. А тому, можна говорити про другий етап аналізу політичного конфлікту з 1996р. по 2004 р. В цей період публікуються підручники, навчальні посібники, захищаються дисертації, публікуються статті, тези, що пов'язані саме з явищем політичного конфлікту. Визначаються напрямки вивчення політичних конфліктів. Створюється теоретичне обґрунтування даного поняття, в розрізі загальної конфліктології, досліджуються характерні особливості політичних конфліктів. У 1997 році публікується навчальний посібник за редакцією А. М. Пойченко, В. А. Ребало, О. І. Хворостяний «Конфлікт у політичному житті сучасної України: теорія і технологія розв'язання». В якому конфлікт розглядається в загальному його прояві у житті українського суспільства. Розглядається сутність політичного конфлікту та шляхи досягнення консенсусу.

Опубліковано статті щодо дослідження збройних етнополітичних конфліктів. Здійснено пошук різних способів поведінки в умовах політичного конфлікту та кризової ситуації. Авторами робиться акцент на тому, що політичні конфлікти, які виникають є результатом перебування України у перехідному процесі у зв'язку зі зміною політичного режиму. Досить актуальним стає питання кризи державного управління, його виникнення, наслідки та шляхи запобігання. Публікуються підручники з конфліктології, з урахуванням нових форм прояву конфліктів. Яскравим прикладом політичного конфлікту в Україні є помаранчева революція 2004 року.

Активна громадська позиція показує на розвиток політичної свідомості у населення. Ці події можна вважати поштовхом до початку третього періоду вивчення політичних конфліктів, який у часових рамках проходить від кінця 2004 року до сьогодні. Політичний конфлікт розглядається не лише в загальному значенні на прикладі сформованих теорій політичного конфлікту зарубіжними дослідниками. Даний період характеризується формуванням наукового матеріалу в галузі дослідження політичних конфліктів, що виникають безпосередньо в Україні. Продовжується видавництво навчальних посібників, захищаються дисертації, які характеризують політичні конфлікти, публікуються наукові видання про різні види політичних конфліктів та їх специфіку.

У 2005 році захищено дисертацію на тему «Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми» автор О. Ю. Колтунов. Проведено комплексний аналіз феномену політичної коректності, розглянуто технологічні прийоми та сфери її застосування в американському суспільстві. Проаналізовано сучасні наукові підходи щодо вивчення політичної коректності та існуючі визначення даного поняття. Проведено дослідження технології політичної коректності, розглянуто її місію, прийоми та методи реалізації, умови та сфери застосування. Розглянуто можливості використання технології політичної коректності як інструменту збереження соціального миру та пом'якшення політичних конфліктів. У 2006 році захищено дисертацію на тему «Управління політичним конфліктом: теоретичні аспекти та українська пострадянська дійсність» автор С. І. Ростецька. На підставі аналізу конфліктологічних теорій розкривається сутність політичного конфлікту, його причини, функції, основні підходи щодо класифікацій. Здійснено спробу встановити взаємозв'язок стану політичної системи з динамікою політичних конфліктів. Обґрунтовано, що українське суспільство схильне до компромісного розв'язання політичних конфліктів. Зазначено, що обмеженість в часі та періодичність виборчих кампаній змушує різні політичні сили, створювати не прогнозовані коаліції, йти на компроміси навіть зі своїми політичними опонентами. У роботі досліджуються толерантні відносини, як одна із умов ефективного управління політичними конфліктами. І. П. Станкевич акцентує увагу саме на шляхи та способи розв'язання політичних конфліктів та аналізує різні можливі варіанти.

Також, визначає значимість формування технологій запобігання політичним конфліктам. Актуалізуючи ситуацію в Україні в контексті теорії конфлікту, бачимо, що спроби пояснення, запобігання або вирішення конфліктів у рамках традиційних раціональних моделей та схем наштовхуються на серйозні труднощі. У зв'язку з цим постає необхідність переосмислення нагромадженого світового та вітчизняного досвіду, дослідження політичних конфліктів, пошуку нових шляхів вирішення [3, с. 70]. Вибір засобів щодо запобігання політичних конфліктів досить широкий. Для досягнення стабілізації в Україні головними принципами повинні бути задоволення інтересів країни, інтересів народу. Важливим є розроблення програм дій, яка спрямована на запобігання політичних конфліктів. Вона включає в себе можливі та різноманітні засоби і методи для нейтралізації конфліктної ситуації. Тому

можливостями по запобіганню політичних конфліктів не слід зневажати. В цілях забезпечення їх ефективності необхідно чітко бачити ті труднощі, які постають на цьому шляху [3, с. 73]. Перед вітчизняними науковцями постає одна спільна мета визначити оптимальні варіанти попередження, врегулювання, управління політичними конфліктами в українському суспільстві. У 2009 році уже акцентується увага на те, що політичний конфлікт стає об'єктом не лише політичних досліджень, але й правових.

Адже розглянувши нормативно-правову базу стає зрозуміло, що вона потребує вдосконалення, щодо значення політичного конфлікту в Україні та його законодавчого визначення. За даними перепису населення, національні (етнічні) меншини в Україні становили 14 млн. чол., або 27,3 % від усіх жителів. Тут живуть представники понад 100 націй. Найчисельнішими з них є росіяни, євреї, білоруси, молдавани, болгары, поляки, угорці, румуни, греки, татари, вірмени, цигани та ін. Оскільки в Україні проживає велика кількість національних меншин, тому це призводить до виникнення етнополітичних конфліктів. З появою етнополітичних конфліктів публікуються наукові праці про етнополітичний конфлікт. У 2009 році захищено дисертацію на тему «Особливості врегулювання етнополітичних конфліктів» автор Єрмаков. Питаннями етнополітичних конфліктів на прикладах України та зарубіжних країн продовжує займатися К.М.Вітман Однією з причин етнополітичного конфлікту є етнотериторіальні суперечки. В багатьох випадках такі конфлікти виникають через прагнення еліти етнічної спільноти створити власну державу. Вивчення політичних конфліктів продовжується друкуванням навчальних посібників, як невід'ємної складової розвитку наукової думки, щодо вітчизняного політичного конфлікту. Молодими науковцями формується нове уявлення про політичний конфлікт. Приймаються до уваги політичні та економічні події, що відбуваються у суспільстві. Сучасний етап політичного життя характеризується підвищенням ролі політичної свідомості, яка, будучи найбільш загальною категорією, віддзеркалює всі чуттєві, теоретичні, ціннісні, нормативні, раціональні, підсвідомі та інші уявлення людини, які виникають у процесі її стосунків з політичними структурами. Обумовлено, це як внутрішніми, так і зовнішніми умовами. З одного боку, політизація має в сучасних умовах потребує підвищення рівня громадської свідомості взагалі й політичної зокрема. З одного боку, вирішення глобальних проблем, що стоять перед людством, пов'язане з посиленням ролі політичної свідомості у світовій політиці [4, с. 138].

Аналізуючи політичну ситуацію та теоретичні вітчизняні вчення про політичний конфлікт варто відзначити, що подальше вивчення політичних конфліктів є важливою складовою демократичного розвитку українського суспільства. Політичний конфлікт має своє важливе місце в системі наукових вчень серед інших досліджень. Систематизація вітчизняних досліджень політичного конфлікту показує, що наукові праці розвиваються з розвитком самої держави. Так як політична влада не стоїть на місці та розвивається, так і вчення про політичний конфлікт також розвивається. А тому, політичний конфлікт в українському суспільстві буде актуальним до того часу, поки буде розвиватися саме суспільство та управління державотворчими процесами.

Список використаної літератури:

1. Подорожна Т. С. Етапи новітнього конституційного процесу в Україні / Т. С. Подорожна // Держава і право: Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 55. – 616 с. – С. 178-183.
2. Криволапчук В. О. Політичний конфлікт, як об'єкт політичних і правових досліджень / В. О. Криволапчук // Південноукраїнський правничий часопис: щоквартал. наук. журн. 1997. – 2009. – № 3. – С. 6-9.
3. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді/ С.А. Лапшин // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.
4. Станкевич І.П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання / І. П. Станкевич // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Філософія. Політологія. – 2007. – № 87-88. – С. 70-73.
5. Сітарський С.М. Політичний конфлікт та сучасні українські реалії / С.М. Сітарський // Економіка та держава : міжнародний науково - практичний журнал. – 2013. – № 8. – С. 137-139.
6. Колтунов О. Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми: автореф. дис. канд. політ. наук / О. Ю. Колтунов. – К., 2005. – 20 с.

Міщенко І.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті розглядаються фактори формування іміджу держави, аналізується імідж України на світовій арені та пропонуються шляхи його покращення, наводяться приклади формування іміджу Російської Федерації

Ключові слова: імідж держави, формування іміджу, репутація, бренд, ребрендинг.

За умов ринку модифікація суспільства стає однією з глобальних проблем, з якими зустрічається цивілізація на сучасному етапі свого розвитку. Така модифікація являє собою докорінні зміни, спричинені інноваційними процесами, які поширюються на всі сфери життєдіяльності суспільства. Відповідно до викликів глобалізації має оновлюватися імідж України, а це складний, багатоаспектний процес [3, 154].

Імідж держави – це сукупність емоційних і раціональних уявлень, що впливають із зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду та чуток, що впливають на створення певного образу. Усі перераховані фактори дозволяють при згадуванні назви відразу ж побудувати цілий ланцюг асоціацій стосовно певної країни. Від того, яким чином сформований і як просувається на зовнішньому ринку імідж, чималою мірою залежить становлення відносин цієї держави з іншими й перспективи її економічного розвитку.

Імідж країни – це комплекс об'єктивних взаємозалежних характеристик державної системи (економічних, географічних, національних, демографічних тощо), що сформувалися в процесі еволюційного розвитку державності як складної

багатофакторної підсистеми світового устрою, ефективність взаємодії ланок якої визначає тенденції соціально-економічних, суспільно-політичних, національно-конфесійних та інших процесів. Образ держави - це база, що визначає, яку репутацію має країна у свідомості своїх громадян і світової громадськості в результаті тих або інших акцій її суб'єктів, що взаємодіють із зовнішнім світом [4, 150].

На формування образу України впливають три групи факторів:

1) природно-ресурсний потенціал; національна та культурна спадщина; постійні геополітичні фактори – географічне положення, площа території, довжина кордонів держави, вихід до морів; історичні події, що вплинули на розвиток української державності (завоювання, великі наукові й географічні відкриття), а також внесок видатних українців, погляд яких нерозривно пов'язаний з історією розвитку країни; базова форма державного устрою та структура управління;

2) соціально-психологічні настрої в українському суспільстві; форми суспільно-політичної інтеграції українців, структура, характер і принципи діяльності суспільно-політичних об'єднань України; моральні аспекти розвитку українського суспільства;

3) стабільність української економіки, яка оцінюється рівнем доходів на душу населення, обсягом залучених інвестицій, фінансовою забезпеченістю бюджетів усіх рівнів, гарантією прав і свобод господарюючих на українському ринку суб'єктів реального сектора економіки; правовий простір України та відповідність українських правових норм міжнародним вимогам; функції, повноваження й механізми державного регулювання різних галузей і сфер діяльності в українській державі (ефективність владної конструкції) [4, 150].

Дослідження сприйняття України та її жителів іноземцями, проведене Міжнародною соціологічною асоціацією у країнах ЄС і США, показало, що українців там сприймають як людей веселих (27 %), освічених (16 %), добрих (15 %) і у той самий час країну, де вони живуть, вважають нестабільною, кризовою й корумпованою (62 %). Вимальовується образ безжурних невдах, яких кидає з однієї кризи в іншу. У західних обивателів це викликає жалість, у ділової й політичної еліти – роздратування. Сьогодні Україна у світі асоціюється з політичною нестабільністю та невизначеністю зовнішньополітичного курсу. Це лякає інвесторів та чимдалі більше закріплює за Україною імідж несамостійної держави, якою маніпулюють більш впливові актори [5, 223-224].

Таким чином, одним з основних завдань є формування керованого образу України, здатного забезпечити потрібне сприйняття держави в громадян, у політичних інститутів закордонних країн, у їхніх господарюючих суб'єктів, у світової громадськості. Образ України має просувати ті чинники, які визначають їй гідне місце та роль у сучасному світі, поділеному на зони впливу, серед більш динамічних і прогресивно розвинених країн.

У сучасному світі погана репутація або взагалі її відсутність є вагомим мінусом для державної політики та для іміджу країни, яка прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені. [4, 152].

Дзеркало нашого закордонного іміджу не одне, їх багато, оскільки для кожної країни ми цікаві чимось іншим. Зрозуміло, чому американці виявляють підвищений інтерес до нашого військово-промислового комплексу та піратства відео- та аудіопродукції, німці – до частки відшкодувань українським гастарбайтерам часів Другої світової, росіяни – до системи транспортування енергоносіїв, а поляки – до українських заробітчан у Польщі. Прикро, що нас загалом бачать однобоко, крізь призму старих та нових стереотипів [4, 152].

Серед факторів, які найбільш активно впливають на формування міжнародного іміджу України, польські експерти визначили такі: політична обстановка; дипломатичні відносини; українське громадянське суспільство; ЗМІ; зовнішньоекономічна діяльність; українські діаспори; українська політична та економічна еліта [4, 152].

На думку польських експертів, вплив українських громадських організацій і PR-агентств на формування міжнародного іміджу України незначний. Це не тільки питання недостатньої активності з боку українських ЗМІ та громадських організацій, а незначна розвиненість цих важливих інститутів громадянського суспільства в Україні [4, 152].

Польські експерти також пропонують початкові кроки, які, на їхню думку, покращать міжнародний імідж України. Переважна більшість політологів вважають, що активізація економічної реформи має стати пріоритетом для української політичної еліти. Наступним етапом повинна стати активізація боротьби проти корупції й злочинності, а також підвищення ефективності ведення зовнішньої політики та розвиток послуг для іноземних громадян як важливого чинника у формуванні позитивного іміджу України [4, 152].

Масофікація і медіатизація як процес і результат глобального впливу на мислення людей за допомогою різноманітних медіа виражається у формуванні картини світу, яка являє собою когнітивні структури пізнання і сприйняття дійсності. В умовах ринку інформаційне суспільство та його засоби масової комунікації стають основним середовищем, у якому відбувається більшість важливих суспільно-політичних подій, цікавих для української нації. Українські ЗМІ просто зобов'язані пригадати і втілити в життя національно-патріотичну, державницьку мудрість у ставленні до іміджу України. Монополізуючи доступ до широких верств населення, вони повинні постійно доносити правдиві повідомлення до населення [3, 159-160].

Створення материнського бренду країни з його наступним розширенням є досить широко використовуваним у західних країнах методом проникнення товару на нові ринки. Материнський бренд «Україна» – базовий. Він повинен вмещувати усталені складові, на які не впливають суспільні трансформації. Такими можуть виступати державні символи (герб, прапор, гімн, символи міст та регіонів), архітектурні пам'ятники (Золоті ворота, Ластівкино гніздо, Майдан Незалежності, Лівадія, Святі гори), туристичні об'єкти (Карпати, Кушавель, Крим, Трускавець, Миргород), географічні назви-символи (Подол, Хрещатик, Хортиця, Донбас, Говерла) й історична пам'ять народів – культурні символи України (кіностудія Довженка, «Кобзар», театр Р.

Віктюка, вертепи, рушник й національний одяг), що мешкають на території України. Вони несуть у собі певну національну ідею, маючи одне тлумачення та функціонують як ідентифікаційні показники країни в її межах й за її кордонами [5, 225-226].

Спеціаліст з питань бренд-менеджменту держави, Саймон Анхольт, оцінюючи можливості стартового брендінгу у державах СНД, вважає, що цим країнам слід зачекати певний час, щоб почати здійснювати будь-який брендінг. Їм доведеться починати з чистого аркуша. Всі негативні асоціації мають бути змиті. Це несе в собі безмежні можливості для колишніх республік [2, 13].

Ключовими темами, за якими будується останнім часом імідж Росії за кордоном, є: питання прав людини та свободи слова, особистість російського президента та прем'єр-міністра, «силові» тенденції розвитку російської держави, енергетичної зброї, яка використовується у політичних цілях, проблеми ксенофобії та расизму, діяльність російських спецслужб. Також існує стандартний набір уявлень про Росію: лазня, горілка, Сибір, мороз, балалайка, ведмеді, нескінченні природні ресурси [6, 146-147].

Сучасні спеціалісти підкреслюють, що формування міжнародного іміджу Росії не може бути ефективним, якщо цей процес не буде адаптований до специфіки інформаційної епохи. Як показує аналіз політичної практики, останнім часом в Російській Федерації прикладаються серйозні зусилля, які призначені змінити її сприйняття у світі.

Перш за все, формуються офіційні підходи, які викладаються у відповідних правових актах. У країні прийняті документи, які напряду пов'язані з регламентацією іміджформуючої діяльності.

Також особливе місце у сприйнятті Росії займає голова держави, діяльність якого має публічний компонент. Не можна не враховувати діяльність парламенту. Російський уряд створив державні установи та інші організації, пріоритетним спрямуванням діяльності яких є робота по формуванню позитивного іміджа країни.

Система Міністерства міжнародних справ Росії залучена до формування іміджу: створений ряд підрозділів, які вирішують це питання [1, 6-9].

Таким чином, Україна, як і Росія, потребує єдиної цілеспрямованої політики у сфері створення іміджу країни за її кордонами та всередині. Також необхідне її належне керування та фінансування. Зрозуміло те, що ребрендінг України має бути налаштований на умови 21 століття, враховуючи велику роль інформатизації суспільства.

Список використаної літератури:

1. Адилова Л.Ф. Механизм трансформации имиджа России / Л.Ф. Адилова // Политическая экспертиза, 2014. – №3. – С.6-9.
2. Анхольт С. Создание бренда страны / С. Анхольт // Бренд-менеджмент, 2007. – №1. – С. 12-17.
3. Іщенко М. Імідж України в контексті глобальних трансформаційних процесів / М. Іщенко, О. П'єцух // Політичний менеджмент. – 2008. – №4. – С. 154-162.

4. Лавриненко Г. Формування міжнародного іміджу України в західному світі (на прикладі Польщі) / Г. Лавриненко // Політологія. – 2011. – №4. – С. 149-153.
5. Нагорняк Т. Країна як бренд. Національний бренд «Україна» / Т. Нагорняк // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №4. – С. 220-227.
6. Улитина М. Формирование международного имиджа России в условиях информационной глобализации / М. Улитина. – М.: МГЛУ, 2015. – С. 144-158.

Мокріщева О.

ПОЛІТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ

У статті розглядаються ключові аспекти політичного виховання молоді в Україні та Росії та на основі статистичних даних робиться висновок про основні його недоліки, що потребують корекції з боку влади та суспільства.

Ключові слова: політичне виховання, патріотизм, політична свідомість.

Аналіз процесу політичного виховання молоді в Україні та Росії неможливий без урахування результатів роботи одразу в декількох наукових дисциплінах, таких як політологія, соціологія, історія та психологія. Оперування науковими даними завжди дає більш конкретну та наближену до об'єктивної реальності картину, проте політичне виховання важко оцінити без усвідомлення власного досвіду як представника молодого покоління України.

Процес політичного виховання направлений на формування політичної свідомості, яка в свою чергу прямо пов'язана з політичною поведінкою. Соціально-економічні умови буття народу відобразились у сприйнятті політичної свідомості як варіанту громадської свідомості. Причиною паралельного аналізу цього явища в Росії та Україні є спільне історичне минуле цих країн, при цьому особливої уваги вартий той факт, що в обох державах ще й досі великий вплив у свідомості народу несе соціалістичне та комуністичне виховання минулого століття. Окрім цього, саме в Радянському Союзі була закладена і теоретична база проблеми, що розглядається.

Виховання політичної свідомості тісно пов'язано і з поняттям патріотизму. Він являє собою особливу політичну ідею, яка має характеристики цінності, і тому її конкретні ознаки важко визначити, оскільки зміст не залишається однорідним ні в різних проміжках часу, ні на різних територіях, та ще й залежить від постійно рухливого політичного процесу. Варто зазначити, що фактор рухливості політичного процесу нерідко не береться до уваги тими, хто досліджує суміжні з цим поняття. Така особливість дає перевагу державі при формуванні цілеспрямованих засобів трансформації політичної культури. При вдалому плануванні політична свідомість народу здатна розвиватися на благо державі, всього суспільства і окремо взятих членів.

Проблема патріотичного виховання в сучасній Росії, як і в Україні, є гостро актуальною та політично важливою. Ідентифікаційна спільність громадян, на думку російських соціологів, прямо пов'язана з позитивним вектором розвитку політичної та соціально-економічної сфери життя федерації. Ключовими факторами в формуванні

цього почуття спільності вони визначають гордість за свою країну, її історичне минуле та сьогодення, надію на її гідне майбутнє.

Статистика пропонує цифри стосовно зацікавленості політикою в молоді Росії. Серед опитаних більше 70% цікавляться політикою в країні та в світі, 17% студентів приділяють увагу тільки, на їх погляд, важливим світовим подіям, 13% не цікавляться цим взагалі. Такі цифри не вказують на політичну пасивність, що вже свідчить про сформований рівень політичної свідомості. Проте слід зазначити, що дані можуть не зовсім точно відображати загальну картину, адже учні вищих навчальних закладів отримують багато інформації з багатьох питань під час навчального процесу. З тих самих респондентів 68% оцінили політичну ситуацію в Росії як задовільну, проте 11% охарактеризували її як критичну [3; 2].

На парламентських слуханнях Госдуми РФ 16 грудня 2008 року програму «Патриотического воспитания граждан РФ» доповнили новими положеннями, за якими розвиток громадянської правосвідомості та ідентичності базується на морально-духовних та гуманістичних цінностях. Таке патріотичне виховання передбачає формування в особистості певного відношення до Батьківщини, свого народу та культури, її загальнокультурної місії».

Політична культура в Україні, як і в сусідній державі, має сліди радянського виховання та ідеології, хоча завдяки сучасним темпам розвитку комунікацій має можливість все більше рухатись в сторону Західного зразка. Проте жодне покоління громадян не може формувати своє бачення політичного устрою світу без використання досвіду минулих поколінь, через що ми маємо необхідність виділити такі особливості: а) заідеологізованість мислення, непримиренність будь-яких нетрадиційних поглядів; б) низька компетентність в управлінні справами суспільства та держави: в) правовий нігілізм; г) нерозвиненість громадянських позицій та недостатньо розвинутий індивідуалізм; д) підданські відносини за будь-якого центру реальної влади [2; 5].

Історичні події, що сталися за часів незалежності, стрімко формують і нові риси політичного виховання, що на даний момент відбувається також на основі виховання патріотичного. Патріотичність неможливо сформувати без привиття любові до власної культури, традицій, усвідомлення важливості практичних дій для покращення якості життя свого народу. За інформацією Міністерства молоді та спорту України за 2017 рік 9,3% молодих людей постійно стежать за політичним життям в Україні та 22,4 % відслідковує головні події в політичному житті країни. Водночас, майже третина молоді каже про відсутність інтересу до політичних процесів в Українській державі (32,1%). Серед головних чинників «аполітичності» сучасної молоді – недовіра політикам та владі (48 %), зневіра щодо важливості своєї громадянської позиції (30,1 %) та низька самооцінка власної політичної культури («Я нічого в цьому не розумію») (23,6 %) [4, 12].

Загалом 69% молодих людей вважають, що держава повинна вживати хоча б один тип нижчеперерахованих заходів, спрямованих на виховання національнопатріотичної свідомості дітей та молоді, зокрема:

- Виховувати почуття патріотизму з дитячого садка (44%);

- Створювати національно-патріотичні гуртки, організації, клуби (25%);
- Створювати та демонструвати більшу кількість національно-патріотичних фільмів, розповсюджувати художню літературу національно-патріотичної тематики (22%);
- Сприяти появі більшої кількості тем національно-патріотичної спрямованості в ЗМІ (22%);
- Фінансувати заходи національно-патріотичної спрямованості (20%);
- Розвивати молодіжні громадські організації патріотичного спрямування (18%) [1, 85].

Порівняння станів політичної сформованості молоді Росії та України наглядно демонструє недоліки в політичному вихованні цих країн, які в багато чому є спільними та часто розвинулись з однакових причин. Аналіз систем виховання повинен слугувати вказівкою та опорою для усунення проблем та корегування шляху розвитку власного політичного досвіду кожної з країн. В першу чергу політично вихованими повинні бути наймолодші та найсвіжіші голови, адже саме молоде покоління є спадкоємцем в ролі будівників майбутнього держави і народу. Політична неграмотність майбутніх спеціалістів неприпустима, бо така людине не спроможна вирішувати свою та чужі долі.

Список використаної літератури:

1. Годлевська В.Ю. Патріотизм в розумінні сучасної студентської молоді / В.Ю. Годлевська // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2015. – № 11/2 (127). – С. 83–87;
2. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С. А. Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251;
3. Селиванова М.А. К вопросу формирования общественно-политической активности студенческой молодёжи /М.А. Селиванова// ГосРег: Государственное регулирование общественных отношений. – 2016. – №2(16). – С. 22-26;
4. Соціологічне дослідження "Молодь України 2017". Міністерство молоді та спорту України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf

Сулима Я.

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА РОСІЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розглянуто основні моменти запровадження і розвитку інноваційної політики, підходи до її реалізації. Основну увагу приділено досвіду Росії та України.

Ключові слова: інноваційна політика, інновації, технології, науково-технічна сфера.

Інновації є головною рушійною силою економічного зростання. Цю аксіому визнають навіть ті держави, які проголошують повернення до традиційних цінностей у суспільному житті [5, 42]. Інноваційна модель економічного розвитку набула універсального характеру і може по праву вважатися панівною ідеологією сучасної економіки. Однак досі залишається актуальним питання, чому одні держави впевнено досягають успіху на цьому шляху, а спроби інших залишаються провальними. При тому стартові умови, з якими та чи інша країна розпочинає свій висхідний рух, або її політична історія зовсім не мають вирішального значення.

Як свідчить світова практика, успішне здійснення інноваційної діяльності можливе лише в умовах раціонального пристосування до специфічних особливостей господарського розвитку кожної країни, врахування відмітних рис її економічного механізму, національних рис сукупного людського потенціалу населення даної держави. Якщо не брати до уваги ті країни, які за низьким економічним розвитком неспроможні використати можливості інновацій або є лише споживачами імпортованих високотехнологічних товарів, то більш розвинуті учасники інноваційної діяльності можуть бути поділені на такі основні групи (із певними відхиленнями стосовно конкретних умов функціонування національної економіки):

- група країн сталої ринкової економіки, які належать до Організації економічного співробітництва та розвитку;

- група нових індустріальних країн Південно-Східної Азії та Латинської Америки.

У процесі трансформаційного переходу від командно-адміністративної системи господарювання виділилися ще три групи держав, де інноваційна діяльність залежить від ступеня реалізації засад ринкової економіки. Це такі групи:

- країни імпортованої моделі ринкової економіки, впровадження якої відбувалося під жорстким контролем ззовні внаслідок підготовки їх до вступу в ЄС (держави Центрально-Східної Європи);

- країни, де фактично існує квазіринкова модель економіки, яка має більше імітаційних, ніж реальних рис ринкового механізму (пострадянські держави, включаючи Україну);

- постсоціалістичні країни із високим рівнем державного регулювання ринкових засад в економіці (Китай та В'єтнам) [1, 31].

Світовий досвід здійснення інноваційних перетворень в економіці дозволяє виокремити основні підходи щодо їх реалізації, визначити базові передумови, а також переваги та недоліки від застосування кожного з них. Основні підходи до реалізації інноваційної політики:

1. Залучення сучасних технологій із-за кордону.

2. Об'єднання зусиль держави й бізнесу в напрямі фінансового забезпечення розвитку власної бази наукових досліджень, що передбачає впровадження нових і вдосконалення наявних технологій з використанням власних науково-технічних і виробничих можливостей на основі принципів державно-приватного партнерства в таких сферах.

3. Розбудова переважно інституційного середовища всередині країни. Створені інститути інноваційного розвитку зосереджуються на залученні і розміщенні в національній економіці фінансового, людського, техніко-технологічного капіталу з-за кордону [3, 32].

З погляду формальних передумов для розгортання інноваційної діяльності всі ці країни поділяються на дві різко відмінні підгрупи, які відрізняються фінансовим та кадровими можливостями, а також структурними компонентами засвоєння інновацій. Найбільш сприятливими є такі передумови в Російській Федерації, в якій після краху СРСР залишився найбільший економічний та науково-технічний потенціал, забезпечена за роки незалежного розвитку певна (хоча й недосконала у співвідношенні добувної та обробної промисловості) комплексність національного господарського організму [2, 27].

Україна має свій унікальний досвід щодо впровадження інноваційної моделі економічного розвитку, котрий сьогодні можна охарактеризувати як досвід спроб і помилок (переважно помилок). До 1991 року Україна мала потужний науковий потенціал європейського рівня, виділяючи на потреби науки і технологій близько 3 % ВВП – рекордний показник на ті часи. Уже в 1996 році кількість працівників, задіяних у виконанні НДДКР, скоротилася вдвічі, а сукупний рівень фінансування науки впав до 1,3 % ВВП. У 2009 році штат науковців зменшився ще наполовину, а вливання в науку становили лише 0,85 % ВВП. Бюджетні видатки на науку, починаючи від 1991 року, не перевищували 0,4 % ВВП при законодавчо визначеному мінімумі в 1,7 % [5, 43].

Аналізуючи інноваційну активність в Російській Федерації, слід зазначити, що, нова Росія не вкладається в русло світових тенденцій у науково-технічній сфері. Незважаючи на триваюче протягом 2000-2004 рр. зростання економіки, його „якість” не відповідає поставленим завданням

Як показав досвід попередніх років, за окремими рідкісними винятками, російські НДІ виявилися неспроможними довести свої розробки до рівня, за якого вони могли б „вписатися” в ринкову інфраструктуру. На російський ринок тільки починають приходити ТНК і венчурні фонди, спроможні ефективно використовувати інноваційний потенціал, впроваджувати нові технології. Незважаючи на поступове збільшення бюджетних асигнувань на розвиток науки (в 2002 р. – 30,3 млрд, у 2003 р. – 40,2 млрд рублів, або на 32,6% більше в номінальному вираженні та на 18,4% – у реальному), частка витрат на науку в ВВП становила, відповідно, 0,28% та 0,31%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах.

В умовах глобалізації різко зростає попит на інноваційну інформацію, яка втілює в собі результати наукових досліджень і розробок. У цьому зв'язку вже давно назріла необхідність захисту інтелектуальної власності, чому дотепер у Росії не приділялося належної уваги. За оцінками експертів, внаслідок витоку досягнень „ноу-хау” за рубіж Росія щорічно втрачає 3–4 млрд дол. [2]. У той же час опитування вчених, експертів і чиновників з Мінпромнауки та Мінекономрозвитку, проведене в рамках програми „Інноваційна економіка” журналом „Експерт”, показало, що в низці високотехнологічних сфер Росія і тепер має потенційно сильні позиції. В першу чергу,

це ядерна енергетика і космічна галузь, які здатні забезпечити країні лідируючі позиції, а також авіабудування, нові матеріали, хімія (насамперед каталітична), біотехнології, прикладна математика і програмування, технології видобутку і переробки сировини, надпровідникові та лазерні технології, нетрадиційна енергетика.

Визнаною перевагою Росії є також людські ресурси, які мають добру загальноосвітню підготовку. Однак значна кількість фахівців з міжнародним рівнем кваліфікації не знаходить собі застосування у вітчизняній економіці і вимушена емігрувати [4].

Фактом є те, що найбільший розрив між потенціальними можливостями та їхньою реалізацією характерні саме для України. Необхідність переходу до інноваційної політики була офіційно проголошена ще урядом В. Пустовойтенка (Постанова Кабінету міністрів України "Про розробку Державного плану науково-технічного розвитку України на 1999–2005 рр. та визначення інноваційних пріоритетів держави" №84 від 26 січня 1998 року). Після цього було прийнято багато відповідних актів законодавчої та виконавчої влади стосовно інноваційної політики, існують окремі розрізнені та некомплексні приклади застосування інновацій, але широкого використання зазначеної форми інтенсифікації економічного розвитку в українських умовах не відбулося [1, 27].

Від 2000 року значно погіршилися позиції України у світовому рейтингу конкурентоспроможності і змістилися з 56-го місця на 89-те. Причини цього погіршення, очевидно, полягають саме в невдалих спробах стати на інноваційні рейки економічного розвитку. Рівень технологічної готовності до інновацій знизився в 1,3 рази. Інтенсивність трансферу технологій впала у 1,2 рази. Новітні технології стали ще менш доступними, що відобразилося в зниженні відповідних рейтингових показників на 10 пунктів.

Історія інноваційних реформ в Україні дає змогу зробити кілька важливих висновків, які допоможуть нам вдало провести «роботу над помилками» і досягти, нарешті, важливих результатів на шляху до інноваційної економіки.

Перше. Державна політика у сфері науки, технологій та інновацій має бути цілісною, системною і послідовною. Технічні нововведення зазвичай дають миттєвий і вражаючий економічний результат, однак на кожен успішний інноваційний випадок припадають десятки невдалих. Тому прогнозованість і стабільність позиції держави в тому, щоб постійно підживлювати інноваційну активність в економіці, має виключно важливе значення.

Друге. Кожна держава змушена знайти оригінальний підхід до стимулювання інноваційного розвитку, який найкраще відповідає національним цілям і культурі економічних відносин. Існують універсальні методи стимулювання інновацій, проте не існує універсального рецепту їх застосування [5, 43].

Від успіху роботи залежатиме і успіх України. Інноваційний розвиток для нашої держави неминучий. Україна може і повинна стати новою.

Список використаної літератури:

1. Будкін В. Державна інноваційна політика: український та зарубіжний досвід / В. Будкін // Дослідження міжнародної економіки: збірник наукових праць. – Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2011. – №1. – С. 25-40.
2. Годин Ю. Стратегия инновационного развития / Ю. Годин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stra.teq.ru/lenta/innovation/120>
3. Одотюк І. В. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування / І. В. Одотюк // // Вісник Національної академії наук України. – 2012. – № 7. – С. 32-46
4. Онікієнко В.В. Інноваційна політика країн Євросоюзу та СНД: проблеми і практика реалізації / В.В. Онікієнко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/usoc/2006_3/170-183.pdf
5. Семиноженко В. П. Яка інноваційна політика потрібна Україні? / В. П. Семиноженко // Наука та інновації. – 2011. – № 1. – С. 41-44.

Ходніцька Т.

БІДНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН В УКРАЇНІ

У статті аналізуються феномени, особливості проблем та шляхи вирішення бідності в Україні.

Ключові слова: бідність, суспільство.

Бідність завжди була актуальною проблемою, але в сучасній Україні це питання стоїть особливо гостро. В даний час значна частина населення знаходиться за межею бідності або близько кордоні «соціального дна». Це особливо помітно на тлі сильного розшарування, коли різниця в доходах бідних і багатих становить десятки, сотні і тисячі разів. І цей процес має динамічний характер, бідні стають біднішими, а багаті ще багатшими.

Українське суспільство хворе. Хвороба називається бідністю, хоча в офіційному переліку захворювань (тобто в чинному законодавстві) така навіть не згадується. Немає, відповідно, й офіційних критеріїв бідності; офіційна статистика не дає інформації про масштаби, глибину та гостроту проблеми; соціальну допомогу надають, виходячи з офіційних середніх доходів на душу населення, про ступінь відповідності яких реальному рівню добробуту відомо навіть школяреві.

До розпаду Радянського Союзу світ не знав таких масштабних явищ як високоосвічений, високопрофесійний бідний — бідний вчитель, бідний лікар, бідний вчений, бідний архітектор, бідний конструктор, бідний офіцер...

Багата національним потенціалом Україна раптово, несподівано стала бідною — тотально бідною державою з тотально бідним населенням. Це не традиційно бідна держава, а держава, яка неочікувано та враз збідніла від двох струсів ХХ століття — Чорнобильської катастрофи та краху радянської імперії.

Україна — це не традиційно тотальна бідна країна, тому вона відноситься до другого типу. Світова практика має приклади, коли відносно стабільна країна з

непоганим економічним, технічним, науковим та людським потенціалом раптово провалюється в стан тотальної бідності. Таке, як правило, трапляється після глобальних катастроф — воєн, революцій, розвалів (навіть мирних) великих імперій тощо.

Є декілька визначень бідності:

Бідність - характеристика економічного становища індивіда або групи, при якому вони не можуть самі оплатити вартість необхідних благ [1].
Бідність - нездатність підтримувати певний прийнятний рівень життя. [2]
Бідність - це стан, при якому насущні потреби людини перевищують його можливості для їх задоволення.

Феномени бідності в Україні

1. Раптовість, стрімкість і непослідовність зuboжіння держави і громадян.
2. Раптовість викликала не- типові явища бідності, не характерні для іншого світового загалу.
3. Раптовість викликала неготовність і неграмотність державних і недержавних структур долати тотальну бідність держави і громадян в таких величезних масштабах і глибині.
4. Раптовість, неграмотність в ринковій та демократичній діяльності, пута радянського тоталітарного досвіду, а особливо відсутність політичної державницької волі, сміливості, відповідальності та ініціативи в усіх структурах, рангах і гілках влади ввели країну в глибокий кризовий ступор. Замість “риторики реформ” перейти до реформ реальності.
5. Розроблювані концепції і програми нової соціальної політики, плани боротьби з бідністю розробляються багатьма органами і організаціями без належної координації та опори на реформування економіки в цілому і виробництва зокрема, а особливо за наявності переважаючого тіньового сектора.
6. В Україні наявний надзвичайно сильний спротив вирішенню проблеми бідності на всіх рівнях і в усіх видах національної та місцевої влади. Цей спротив зумовлений блокуванням реформ.
7. Феноменальний стан українського суспільства полягає в тому, що воно стало суспільством тотального соціального захисту. З державного бюджету підтримується і виробництво (непрацюючі чи напівзупинені підприємства) і безробітні бідні та немічні громадяни. Коло фатально замкнулося — злиденна держава взяла під соціальний захист і джерело соціального захисту (виробництво) і об’єкти соціального захисту (нужденних громадян).

Особливості проблем бідності в Україні

1. Бідність і державність — одночасно будувати незалежну державу як фундамент боротьби бідності і долати тотальну бідність:
— ще й досі не відпрацьована мета, модель та програма трансформації суспільства; ми добре знаємо, “ким ми були?”, ледь усвідомлюємо, “що ми зараз?” і не маємо жодного уявлення про те, “якими ми хочемо бути?”

— відповідно цій ситуації Україна не має усталеної правової основи державної системи управління та самоврядування, отже вона нині формується спонтанно на радянському досвіді, зі слабким врахуванням простаків самоуправління та поточного досвіду, менталітету і волі державного, самостійного і незалежного від імперського центру мислення і діяльності[9];

— державній системі ніяк не вдається запустити головний двигун у боротьбі з бідністю — реформувати та налагодити роботу та розвиток сфери виробництва, основний рушій добробуту;

— криза і бідність утруднює процес становлення державності;

— замкнуте коло: “Запорукою виходу з бідності насамперед є сильна і платоспроможна держава. З другого, тотальна бідність перешкоджає будувати самостійне державне мислення, сильну та добродійну державу”[8].

2. Бідність і громадське суспільство — неформовані інститути громадського суспільства не забезпечують необхідні підтримки при вирішенні проблем бідності. У сучасній Україні тільки-но починають формуватися зародки громадського суспільства, різного роду недержавні організації — політичні партії, асоціації, спілки, фонди сприяння та соціальної допомоги. Їх структура та потужності вже варті того, аби їх враховувати при вирішенні проблеми бідності, але це ще досить слабкі структури, а потужності і можливості їх обмежені.

3. Населення деструктоване — відсутній середній клас, різке розташування на бідних і багатих зі зростанням розриву в достатках. Його нинішні верстви непевні та розмиті і тільки приблизно схоплюються соціологічними методами.

Як показує соціологічний моніторинг Інституту соціології НАНУ 1994 — 2002 року, матеріальний стан середньої української сім’ї падає у 2002 порівняно з 1994 роком за такими показниками: зменшилась частка квартир, які мають холодну та гарячу воду, каналізацію та центральне опалення, а при цьому погіршується рівень облаштування помешкань щодо холодильників, пральних машин, домашніх бібліотек. Правда, стало більше меблів, кольорових телевізорів, стерео-відеоапаратури. Більше 70% сімей у 2002 році відносять себе до бідних. 64% сімей терплять від нестачі м’яса та м’ясопродуктів, риби і рибопродуктів — 54%, фруктів і ягід — 42%, взуття — 54%, одягу — 52%, ліків — 43%. Якщо середньодушовий дохід на місяць за оцінками громадської думки становить 163 грн., то дохід 415 грн. населення вважає за межу бідності. А, відтак, нараховуємо лише більше 10% люду України, які “впевнені в завтрашньому дні”[3].

Правомірне запитання: а чи відповідають наведені дані реальному стану? На нього є три відповіді. По-перше, реальному стану не відповідають і “статистичні оцінки” рівня бідності, оскільки “офіційна” межа бідності встановлена з метою “зробити” рівень бідності у межах 25%.

По-друге, соціологія фіксує реальний стан повсякденної суспільної свідомості, яка відповідає повсякденним стратегіям виживання простого люду. Люди живуть не за нормативними показниками, а за поняттями власного досвіду і спостережень за оточенням.

По-третє, громадська думка стабільно, починаючи з 1994 року подає одну й ту ж частку бідних людей у межах 70 — 80% опитаних.

А останнє є найбільш загрозливим для суспільства. Раптова збіднілість переростає у повсякденно тривале явище. Отже якщо не вжити негайних заходів, наше суспільство вступить у фазу тривалої бідності зі всіма ознаками деградації: політичної, економічної, соціокультурної, демографічної, екологічної тощо. Бо бідних, по-перше, не цікавить майбутнє (треба вжити “зараз” і “тут”), а, по-друге, свідомістю бідної людини легко маніпулювати (вона вірить будь-яким обіцянкам і подачкам).

4. Бідність і майбутнє — населення знаходиться в стані тотального незадоволення і не визначеності: 1) невдоволеність всім і всіма; 2) нікому і нічому не довіряють; 3) повна невпевненість у майбутньому.

5. Бідність і чорнобильська катастрофа — з бюджету країни відволікаються величезні кошти на подолання наслідків катастрофи.

6. Бідність і людський потенціал — раптово збіднів високоосвічений професійно дуже грамотний і досвідчений людський потенціал в науці, техніці та соціальній інфраструктурі.

7. Бідність і зайнятість — майже одна третина працездатних фактично безробітня. Частина з них вирішує проблему бідності дрібною торгівлею та мілким нереєстрованим бізнесом. Вражаюча частка “тіньової економіки”.

8. Бідність і наука — припинилося фінансування науки зі всіх джерел, кращі вчені виїжджають за кордон, міжнародні фонди допомагають незначною мірою.

9. Бідність — освіта, культура і медицина — бідність громадян посилюється тим, що освіта, культура і медицина стають платними. Тотально бідне населення не має коштів на освіту, культуру і медицину, тому ці сфери має дотувати держава. Парадокс української дійсності:

1) держава збідніла і різко скоротила дотування цих сфер;

2) освіта, культура і медицина з майже безкоштовних послуг стають все більш і більш дорогими, а тому й недоступними для бідних;

3) збідніло населення.

Між збіднілим населенням і освітою, культурою і медициною катастрофічно зростає безодня недоступності [4].

10. Бідність, корумпованість і кримінальність — поки що безупинно зростає злочинність та корумпованість влади, від чого відчутно потерпає населення. Не вирішується проблема бідності корумпованою владою, бідність посилюється корумпованістю і кримінальністю [9].

11. Бідність і демографічна ситуація — знижується народжуваність і тривалість життя, збільшується смертність, старіє населення.

Отже, при оцінці, аналізі та розробці програм пом'якшення та подолання бідності треба враховувати увесь спектр стану держави, громадянського суспільства та окремих соціальних та регіональних груп населення, аби побудувати дійсно комплексний і адресний підходи на різних рівнях управління.

Таким чином, проблема бідності в Україні, якщо врахувати її масштабність та особливості, має вирішуватися двома шляхами:

1. Структурно-конструктивний шлях — створення всіх умов для того, аби якомога більша частина збіднілого населення переходила у категорію середнього класу як базису здорового суспільства. Ця мета побудови середнього класу в Україні має стати основою всіх політичних та соціально-економічних трансформацій у суспільстві. Це шлях перспективної структуралізації. Ясно, що основним механізмом її досягнення має бути підйом виробництва на базі найпередовіших технологій і нового ринку споживачів як внутрішніх, так і зовнішніх [6].

2. Синхронно-поточний шлях — пом'якшення бідності серед свого прошарку бідних, поліпшення їх стану всіма засобами соціального захисту [5].

3. Оскільки ми бажаємо мати сильну, незалежну і заможну Україну, пріоритетним має бути перший шлях при неперервному пошуку всіх засобів і механізмів щодо другого шляху [7].

А загалом, є лише один спосіб виходу з бідності — створення всебічних ефективних і, головне реально діючих умов для включення людського загалу в діяльність з життєво забезпеченими доходами — створювати умови якомога більшому загалу мати роботу і достойну зарплату.

Є взаємопов'язані два способи пом'якшення бідності: активний спосіб — підвищення доходів працюючих та пасивний — підвищення соціальної допомоги хворим, немічним та пенсіонерам. Відомо, що економіка — це механізм переробки ресурсів у товари та послуги для громадян. А соціально орієнтована економіка творить з громадян власників власних умінь, діла, совісті — зрештою власників власної долі. Створення такого типу соціально-економічного свідомого власника долає масштабну бідність, отже, переведе нас із стану раптової бідності в стан зростаючого добробуту.

Список використаної літератури:

1. Осипов Г.В. Соціологічний енциклопедичний словник / Г.В. Осипов. – М., 1998. – 324 с.
2. Архангельський Ю. Дієві чинники зменшення бідності в Україні //Україна: аспекти праці. - 2005. - № 1. - С. 35-40.
3. Берданова О. Методологічні аспекти оцінки масштабів бідності в Україні / О. Берданова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 2. – С. 49-54.
4. Ковальчук Т. Бідність працюючого населення: шляхи подолання / Т. Ковальчук // Голос України. – 2007. – №3. – С. 8-12.
5. Лібанова Е. Подолання бідності: погляд науковця / Е. Лібанова // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 7. – С. 26-32.
6. Поплавська О. Бідність населення: шляхи запобігання та подолання наслідків / О. Поплавська // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 2. – С. 40-45.

7. Саріогло В.Г. Методологічні підходи до підвищення надійності оцінок рівня бідності для регіонів України / В. Г. Саріогло // Статистика України. – 2003. – № 4. – С. 32-35.

8. Сергієнко О. Бідність в Україні - теорії та реалії / О. Сергієнко // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 5. – С. 47-50.

9. Лапшин С.А. Аналіз порушень виборчого законодавства та «брудні» політичні технології під час виборів голів об'єднаних територіальних громад Вінницької області / С.А. Лапшин // Актуальні проблеми політології: Матеріали підсумкової наукової конференції з політології. – Вінниця, 2017. – С.8 – 12.

УДК 32 (06)

ББК 66.0я43

З 41

Актуальні проблеми суспільно-політичних наук: збірник матеріалів наукової конференції / Упор. Яременко О.І., Лапшин С.А. Вінниця, 2018. 377 с.

21100, м. Вінниця, вул. К.Острозького, 32,
Тел. 26-71-33.